בזמנם
רה"ג [illegible] [illegible]

רבינו חיים באזני האגוד

[illegible]

A. Lebr.

1012 x

שבט יהודה
ספר פרי חיים
זבחי חידה
נשמת חיים
אורח ישרים
ספר בחרי דרים
חפשי היחור
~~אבקת רוכל~~
~~[illegible]~~
אבן שחן
ספר התפוח
מאורות עינים
דרשות הר"ב באורח
[illegible] יעב רע ודה
כלי חמדה
אמרי בינה
האגודי
רוח
באשית חיים
טנא עלה
באר השעור
ספר זהרי הרקיע
ספר חסד לאברהם
ספר תוצאות חיים

[illegible] ליפשיץ

פרק יב׳ יג׳ טו׳ טז׳ ראוי [illegible]
כל חנוך ומשל על יונה

הנה פרק ק״ט , [illegible] , [illegible] והנה
זוהר [illegible] ולא תעורר
את הדין אשר הכה [illegible]
כשליחות שלחתני אל הבטן
והוא עלה אל הראש

[illegible]

[illegible] ביאור התקיעות [illegible]

ספר

שבט מוסר

הלא הנכבד ונחמד אשר חברו החכם השלם הדיין המצוין הרב כמהור"ר אלי' הכהן נר"ו מתושבי ק"ק אזמי"ר יע"א אשר פעל ועשה ורבים השיב מעון ושבט פושעים וחטאים הניע לפרשת דרכים דרך סלולה לרבים ליראי ה' ולחושבי שמו פתח להם פתח פתוח כפתחו של אולם להחזיק מוסר ה' ודרכיו הישרים זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו :

יען אשר ראיתי ספר שבט מוסר שנדפס בקושטנדי"נא שיש בו תועלת גדול לנשמה והמה מעט מזער ממש א' בעיר ושנים במשפחה והופשים בחיפוש נירות ובפרט אותן שנדפסום מקדמת דנא המה מטושטשי' אמרתי בלבי להביא תחת מכבוש הדפוס שלי בנייר ובדיו יפה כדי לזכות את הרבים ואתם אל תחוסו על כספיכם והביאו מטמון לאמתחותיכם ועושו גושו חושו חיש קל מהרה קנו את הספר הנכבד והנורא ונזכה במהרה לביאת גואל אמן :

נדפס פה ק"ק ווילהרמרש דארף

תחת ממשלת אדונינו החסיד רייכס גראף פיליפוס ערנשט גראפפנו פון האהנלאה אונט העררן צו לאנגנבורג · דער רעמישי קייסרליכי ווירקליך ניהיימגראטנו השם ירום הודו ויתנשא אדונותיו לו ולגבירתו ולזרעותיו · עבדיו ויועציו · ויאריך להם ימים ושנותיהם אמן :

לפרט אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו לפ"ק :

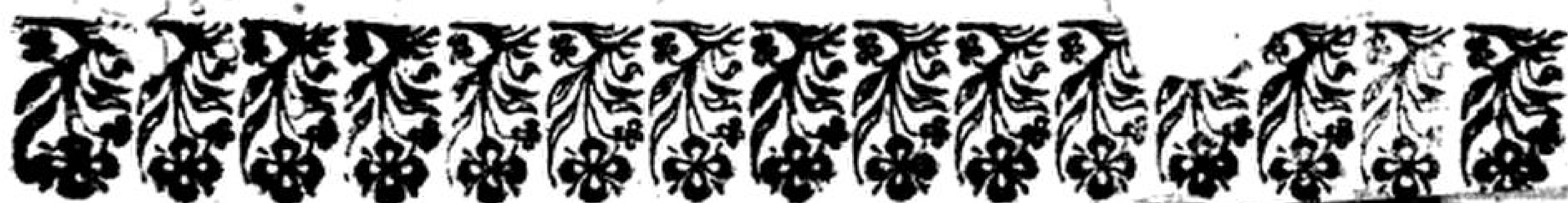
על ידי המחוקק רבי הירש בן האלוף כהר"ר חיים זצ"ל מפיורדא :

הסכמה וחרמא * דמרנא ורבנא * הגאון הגדול המפורסם כמוהר"ר ברוך כהנא * אב"ד ור"מ דק"ק פיורדא :

באשר שידוע ומפורסם תועלת גדול לנשמתו של אדם לעסוק בספרי מוסר בכל יום ויום תמידין כסדרן כדי להחזיקו ביראת ה' וכבר תקנו קדמונינו ז"ל בתקנתן ה"ה המחבר ספר חובת הלבבות וראשית חכמה אמנם לאו כ"ע דינא גמירי לעסוק בספרים הנ"ל . והנה ראיתי ושמחתי שמחה נפשי ספר שבט מוסר שנדפס בקושטנטינא זה עשר שנים אשר הוא דבר השוה לכל למען ירוץ בו הקורא בלשון קל וצח אמנם אינו בנמצא במדינתינו כ"א א' מעיר וב' ממשפחה והנה קם האלוף המרומם התורני כהר"ר צבי הירש בהר"ר חיים מתושבי קהלתינו יצ"ו לזכות בו הרבים ולהביאו לדפוס שנית בכן תוקף גזירתי בגזירת נח"ש שלא יעלה על לב שום אדם מבני עמינו יהי' מי שיהי' הן ע"י עצמו או ע"י אחרים' בשום ערמה ותחבולה בעולם להדפיס הספר שבט מוסר הנ"ל בלתי רשות והרמנה מהר"ר צבי הנ"ל עד כלות עשר שנים מיום [illegible] והעובר על דברינו אלה לערקי' חוי' דרבנן דלית בי' אסותא והשומע ינעם ותבא עליו ברכת טוב . כ"ד המדבר לכבוד חכמי' של תורה יום א' י"ב אדר דהאי שנת **עבדו את ה'** **ב**יראה לפ"ק . נאם ברוך כהנא רפאפורט ח"פ ק"ק פיורדא יצ"ו :
ופקודתי על ק"ק שנייטיך והמדינה יצ"ו :

הקדמת הרב המחבר

אמר הצעיר אליהו בן החכם השלם המופלג בחסידות כמהר"ר שלמה אברהם הכהן זצ"ל זה ספר שבט מוסר אשר טפחתי ורביתי הוא לייסר את עצמי ולאחרים כמוני אולי בהיותי מוכה אחרים עמו ירחם הקב"ה עלי לקבלני בתשובה שלימה לפניו ולא הנחתי דבר גדול וקטן שלא כללתי בתוכו למוסר האדם המכניע נפש החוטא להביא לשוב לבוראו להתעופף תחת כנפי התשובה ולכן מלבד פרקי המוסר הוספתי לעשות ב' דברים א' להביא תקוני העבירות מפי סופרים ומפי ספרים וקצת ממה שחנן הקב"ה בדעתי כי הבא לטהר מסייעי' אותו . ב' הבאתי מאמרי' מפוזרים מדברים בענין התשובה דכיון שהלוקח מוסר שב בתשובה כדי שידע עשיית התשובה כיצד יתקן המעוות וגם שידע מעלת התשובה והעושה אותה מה מעלתו . יען כל זה הם דברים של תחינה ובקשה שייך לכל שב בתשובה גם כתבתי בסוף הספר חידושים מופלאים שנשמטו מספר המופלא מדרש תלפיות שחברתי ותמצא בספר הזה ב"ן פרקים כמספר אליהו . והאל שיזכני להוציא לאור תעלומה הספר הלז כן יזכה להוציא הספרים אשר כוננו ידי בעזר והאלה שמותם ספר מדרש אליהו . מדרש האתמרי פירוש תהלים . ספר על ולא עוד אלא הנמצא בתלמוד בבלי וירושלמי ובכל המדרשים . ספר סמוכים לעד . ספר אור אליהו . ספר מנחת אליהו . פי' על פרקי אבות . פי' ההגדה . ספר טעמי המצות . ספר שאלות ותשובות . שיטה על מס' ע"ז . ביאור על כל הדבורים הקשים ממס' תעניות . ביאור על אגדות הירושלמי . ספר ביאור ההפטרות . ספר חידושים כפרדי' ספר ידו בכל ספר מגלה כפולות שלשה מהדורות בביאור על התורה ומאמרי חז"ל אין חקר . ביאור על שיר השירים ומגילת רות ואחשורוש . ספר מעיל צדקה . ספר מדרש תלפיות . ספר פי' האיבות . וביאור על פרקי ר' אליעזר וע' תוספות ר' עקיבא . ועל מס' כלה ומס' שמחות ותנא דבי אליהו וביאור על מסכת דרך ארץ רבא וזוטא ובהיות דראשית חכמה יראת ה' ספר שבט מוסר יבא בראשונה יען מביא יראת ה' כל הקורא בו .
לזכות הרבים אמן ואמן בזכות אבותי הקדושים אשר הוציאו
ימיהם לזכות את הרבים ובזכותם יגן
עלי ועל כל ישראל
אמן :

פרק א מדבר בו ענין בריאת האדם והחסד שעשה הקב"ה עם האדם ורמז בצורתו ואבריו הקדושים וכל אבר ואבר שברא באדם למה משמש וכל מה שברא בעולם ברא באדם ופגם שעשה אדם הר' בחטאו וביאור מאמר אחטא ואשוב ושיתרחק האדם מן התענוגים וילמוד במה שלבו חפץ יותר גמרא או דרוש או סוד ואמרו על זה כתב לגלגל גם במצוה שיכרו מנגדו יותר עליו יתגבר לקיימה כי זאת באה לקיים ומי שלא למד בבחרותו ובזקנותו סכפוהו הטרדות יתקן הדבר על ידי שירדוף לשמוע דברי חכמים ויעסוק עם בניו שילמדו תורה או יתן לעוסקים בה ממונו כזבולון עם יששכר ומוסר לעשיר ומעלת אשה הכשרה : ועל מה נשתבח שלמה ה"עה ומעלת המגיע למקיים המצות : וביד האדם לעשות כחומר תורה ולקנות מעלת חנוך ואליהו ואותם שמנו חכמים שנכנסו חיים בג"ע :

פרק ב כולל בו מעלת נח הצדיק ורשעת דורו וכמה מאריך הקב"ה עם הרשע כדי שישוב ולא ימות חייב : וביטול סברת כת המינין האומרים שברא הקב"ה את האדם להנקם ממנו ח"ו וגודל ענותנותו יתברך ושילמוד האדם ממדותיו כדי לעבוד לבוראו ושיקנה האדם מדרגת המלאכים וט"ו דברים המרחקים הגאוה וכמה תועלת מגיע לדכא ושפל רוח ותוכחה מגולה על השותים במזרקי יין ושלא יתגאה האדם כשהקב"ה משפיע עליו מטובו : ומעלת התפלים שמלא הקב"ה תאותם אע"פי שלא התפללו על זה ופסוק ואנכי תולעת ולא איש והשפלות המגיע לגאה וכל ימיו מכאובים והצער המגיע לו בחולייו :

פרק ג כולל בו לימוד המוסר שילמוד האדם מהמקריות הנופלים בגופו להיישר דרכיו וכך יוכל האדם להתפאר ביופיו ולהתגאות בממונו וכן בכל המדות שנבראות רעות לעשותם על צד היותר שיקבל שכר עליהן ולימוד מוסר מיום שעבר ושיכול להכין כל טוב לנפשו ע"י מחשבה : ושלא יבעתו מנסיונות או יסורין הבאי' עליו ילמוד מאברהם אע"ה :

פרק ד כולל בו שיזכור האדם החסדים שהקב"ה עשה עמו מיום שנולד ועד עתה וירתע ויחזור לאחוריו מלחטוא לו ודברים נכוחים שיביא לפני הקב"ה כדי שיכפר לו וענין עצה שיקח החוטא בנפשו ולעשות עינויים לתקן אשר עיות : ולימוד מדור המבול ומסדום חסדיו ית' ואמונת יום דין וחשבון ועכב לאדם מלחטוא ודברים שיחשוב אדם בדעתו כדי לבטל יצרו : ושאין לו לאדם להתהלל כי אם להדמות עצמו ליוצרו גם שלעולם ישים אדם נגד עיניו העתיד בבואו : וכמה דברים של אוי ואבוי לאדם וכמה דברים שאשרי לאדם :

פרק ה כולל בו נחמה על שמתיאשים מחייהם וז' תשובות על מה עשה אלהים ככה בעולמו לברוא עניים וענין כמה מצות מקיים האדם בכל יום ויום והוא חושב שאינו מקיים והנחומים לעני ואביון ומוסר על עני שחוזר מזלו לטובה והעשיר ומואס בחבריו העניים מקודם : ומוסר על מי שמשתדל לתת בתו לעם הארץ בעבור שאביו עשיר ומעלת בן עני החכם וענין עצת אשה הרעה בענייניים אלו וענין נשואי יצחק ברבקה : וענין החטא הגדול מתפללים למות מתוך צערם ודוחקם וצריך להיות אדם שמח תמיד בזוכרו איזה מצוה מקיים וענין דופי הבטלה :

פרק ו כולל בו המקריות הבאות על האדם מדופי הזמן וענין שגדולי הדורות נמצאו בהם מקריות הזמן בלתי נאמן כדי שאם יקרא מהם לדורו' הבאים אחריהם יקחו נחמה עמהם כי לא טוב הוא מאבותיו : ומשל למי שהיה חייב לאוסרו ושיש כמה אנשים שסוברים שכיון שאין מכים לשום אדם ואין מחרפי' ומגדפים ומתעסקים כל היום במלאכה ומתפללים שחרית ומנחה וערבית ובאים לביתם ואוכלים וישנים שעם זה קונים עו"הב ושכר גדול מוכן להם וענין מי הוא הנקרא טיפש ומי הוא הנקרא שוטה וכו' ומי הוא פקח ומי הוא חכם : אופן להציל ממוקשי מות וענין איך נשלם האדם ע"י קיום המצות מכל מה שחסר ממנו · וענין מרקח' לרפואת הנפש : וענין למה אסר לנו הקב"ה מה שאסר וענין שלמדנו תשובה מהקב"ה תוכחת מלחמת יצה"ר עם האדם וענין מי שמתודה אין דינו מסור אלא בידו של הקב"ה לטוב לו וענין שלא יאמר האדם עדיין יש לי זמן לשוב מחטאי :

פרק ז כולל כתר מלכות של ר"ש מה"ר דוד" ומרא ותוכח' מוסר של"י החסיד ומרגניתא דבי רב ואיזהו בן עוה"ב וזכרון יום המות :

פרק ח כולל בו לעשות אופנים להנצ[י]ח אדם יצרו ומשל למי שנטע כרם ומשל ... עבד ויכוח אדם עם אבריו וגידיו קישוט האברים עם המצות . העונש המגיע לאברי החוטא בגוף אדם היכל ה' הוא וענין שאל יבטח האדם שלא יגיע לו עונש על שנשמתו מתחת כסא כבוד חצובה ענין העונש המגיע

מפתחות הפרקים

לפר' י' אל ענין הרשע מצליח ברשעתו וראיות שאין מגיע לו רע כשחוטא גם בראיות צדיק באכור ובאבוק ענין שישים אדם נגד עיני חסדיו ית' שמו עמו נעבר ובזוי העובד את בוראו אחרים נלחמים עם קטרוגין וסדבר בהפכו ענין כרוכה מנוח לנפשו ככד ימאסנה :

פרק ט

כולל בו תחינה שיסדר החוטא לפני הק"בה ו' מדורי גיהנם ענין אם של גיהנם וסיפור מגדולותיו ית' ע"ד אלפא ביתא : ושיפלל' האדם לק"בה להכניע יצרו שלא לחטוא' לפניו אע"פ שלא יהיה לו שכר . ולימוד מן השמים ואילני הארץ שאין להם שכר ואין משני' את תפקידם סיבת בריאת הרשע אלשמוע ד"ם · פסוק כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך · ביאור משנה אוי להם לבריות מעלבונה של תורה טענות היצר לאדם כדי להחטיאו ענין הצער שמגיע לעני ענין כל מה שעושה העני הוא מגונה כפי האמת הדין עמו ענין הצער שמגיע לעני ביום ו' לבקש להוצאת שבת בימי החורף ויום שצריך מוכר לעשיר שילמוד מעני גם יש ם שחוטא נגד עיניו כל מקריות הרעות שאפשר להיות בעולם הנפסד : ענין יעקב עם יוסף :

פרק י

כולל בו רא' לסתור על מאמר הרשעים האומרים הק"בה וותרן טעם למה הקב"ה מוותר לאדם עד שלשה ולא עד ד' עונות · ענין כדדי היסר שמבקש היצר לאדם כדי להחטיאו החוטאים מתחלקים לעשרים כיתות וסתירה לכל אחד ואחד כלל להכיר את הרשע . ענין התורה נקראת מאכל וכן העבירה והפרש בין מאכל למאכל ענין א"ד אוי על המחליף טוב ברע :

פרק יא

כולל בו שילמוד האדם מיום הנכנס הצער שיגיע לו כהולך מן העולם וענין כיצד עם התורה מציל מכל צרה ומשל כאה על ת"ח עניים וענין כל כך שמסתלק הגוף מתגדל אור הנשמה ומשל הסכין : וענין כשמבזין ת"ח אם הוא עני או בעל מום ומשל נאה על זה וענין עמי ארצות שמתחרטים לעתיד על שלא עסקו בתורה : וענין כראות ת"ח עם הארץ שאינו מכבד לומדי תורה אל יתחניף לו : וענין כראותם בני עמי הארצות שאין מכבדים החכמים לבעליהן מתפללות עם בניהם שילמדו תורה טעם למה עמי ארצות שונ..ם ת"ח וסתירה לסברתם ענין עמי ארצות חסידים וסיבה על שהם חסידים מעלת חכמת החכמים . ודברים מגולים ענין יוסף הצדיק באומרו לאחיו אל תרגזו בדרך ותיקון לעם הארץ :

פרק יב

כולל בו סדר הנהגת העולם נסדר הנהגת אברים יחשוב אדם בלבו המיון שמגיעלו ביום הדין ילמוד אדם לעבוד לבוראו מפני שאינו רוצה לעצמו : כשאדם חפץ לעסוק בתורה או לעשות מצות מזדמנין לו מונעים הרבה עצה להבריח היצר מעליו : דבר המועיל לביטול היצר הסיבה כשאין אדם יכול לבטל יצרו בשום דבר סבת השרשות הנאות טעם הנאות שמביא לאדם לעשות מה שלבו חפץ הסבה העיקרי' שהרשע מצליח בטומאתו ענין הלוחם משלים וכולי ענין לידע מי נתגלגל בגלגול ראשון בהמה או חיה וכדומה משל מהזכוכית לבנה שמשיך האש מלמעלה למוד מהשבטי' הקדושים לעשר אדם מעשיו .

פרק יג

מבו' בו הדברים שיתנהג בהן האדם להכניע לבבו הערל הנהגות של ר' אשר עוד קל"ב הנהגות :

פרק יד

מבו' בו כ"ו דברים שיעשה אותם האדם וחי בהם וכללים בהם דברים הרבה ויתבאר בהם פסוק עונותיו ילכדינו את הרשע ופסוק כרית כרתי לעיני ופ' אל תהי בסובאי יין ופ' כי בעד אשה זונה עד ככר לחם ופסוק בית ישראל יושבים על אדמתם ופ' ויבואו אל הגוים אשר באו שמה ופ' וזכרתם את דרככם הרעים ופ' ויבואו המכורעים האלה ופסוק אבותינו חטאו ואינם ופ' אולת אשה לחסר לב ופ'. מה אנוש כי תזכרנו ופ' לב חכם לימינו ופ' ולרש אין כל כי אם כבשה ופ' אור לצדיקים ישמח ופסוק אשרי האיש אשר לא הלך ופ' למה יתן לעמל אור ופ' כי חיים הם למוצאיהם ופ' אגר בקיץ בן משכיל ופ' שמ הנה טוב ה' ופסוק שאול ואבדון נגד ה' ופ' פוקד עון אבות וטעם אומרו והאלהים נסה את אברהם ואינו הו' ליצחק ופ' רודף צדקה וחסד ופ' חנך לנער על פי דרכו ופ' על מה תוכו ופ' אל תקנא באנשי רעה והנמשכי' וענין גלגולים בבהמה וכדומה פ' לפאת ינקו כפרד : ענין יסתכל אדם בפרעה שהקשה ערפו ונלקה :

פרק טו

מבו' בו ויכוח הנפש · עם הגוף וויכוח הגוף עם היצר וענין הפטירה תפלה שירגיל בה האדם בכל יום ויכוח אדם עם האדמה ותשוב האדמה לו ואין שליט' לארץ לבלות גוף הקדושים :

פרק טז

מבואר בו צוואות · של ר"ם הגדול להורקנוס בנו עוד פ"ג אזהרות שסידרתי :

פרק יז

מפתחות הפרקים

מפתחות הפרקים

בנותן צדקה קונה יראת שמים בלבו . טעם המתים
שבכהן מטמא להם :

פרק לא
מבואר בו שישתדל האדם שלא ישלוט
בו יד בחריי שיוצא לדרך מה יעשה .

היוצא לדרך יתן צדקה קודם ומה יאמר לפני המזו׳ ובשער
העיר דיני לויה תפלת הדרך כשפוגע ביער מה יאמר
בהיות ימים בחדש ישע אדם מבית לבית מה יאמר אדם
בשחרית ואחר ברכת המזו׳ התועלת המגיע לקורא מזמור
למנחה בנגינות בגורה שמגורה בימי העומר כשיאמר
ש"צ ברכת כהנים יאמר היחיד למנחה גם סגולות אחרות
יש במזמור זה . משלש שנים יעשה אביו טלית קטן
לבנו התפלה שיאמר האדם קודם הנחת תפילין וקודם
התפלה מה יאמר וגם בשעה שכורך הרצועה באצבע ומה
יאמר קודם שיסיר התפילין וכשיוצא בבוקר מפתח ביתו
מה יאמר ומה יעשה התועלת שיש לנותן צדקה קודם
תפלה בבואו לבית הכנסת מה יאמר דבר לזכך הנפש
לבטל מחשבה רעה בשעת תפלה מי שאינו מתכוין בתפלתו
שמליכין תפלתו לחוץ המכיר בעצמו שאינו יכול לכוין
בשמות ויחודים יתפלל כפשוטו מה יאמר קודם נפילת
אפים אל ארך אפים שאומרים שני וה׳ יאמר בקירוב
רגלים הצדקה שנותנין קודם קריאת התורה יהיה מעומד
מה יאמר במנחה בשבת בעת הוצאת ס"ת ומה יאמר
כשנוטל הס"ת וכשמנשקו וכשהולך אחריו וכשעולה לס"ת
ומה יאמר בתפלת המנחה ובמוצאי שבת ק"ש על מטתו .
שם של הפרנסה בשיטול מים אחרונים מה יאמר חיוב של
מים אחרונים מה קורא קודם האכילה ואחר אכילה מה
יאמר קודם הלימוד סגולה לתינוק שלא ניזוק ושלא יפגום
בריתו לעולם תרופה למי שמתים בניו מיתה פתאומית
תרופה למי שמתים בניו קודם המילה מה יכוין האדם
כשאומר האל הקדוש כרוכה לעמוד על שער תבואות
תבין מה ענין שמיעה אצל הר סיני :

פרק לב
מבואר בו הבאות לעושים רצון יוצרו
והקללות הבאות לעוברים רצונו ובפ׳

בחקתי כולל בו השכר שמקבלים עושי המצות בעה"ז וגם
נרמז בה שכר שמגיע להם בקבר מענין המנוחה ושכר
המגיע לימות המשיח ולעולם הבא ויכוח שיעשה האדם
עם יצר הרע וענין שער שיעשה עם יצרו להיותם
שותפים לעבור לבוראם ולחלק הריות · לפני בורא עולם
ענין אם אינו מגיע מהעונש לרשע בעולם הזה אדרבא
לרע לו לכן ימסר בתרופת התשובה :

פרק לג
מבו׳ בו הפגם שעושה החוטא בעליוני׳
ובתחתונים שדבר בזה מוסר"ם גאלנטי

בס׳ קול בוכים ומראה דברים בפלא׳ם ענין השמחה
המגיע לדומם וצומח ובעל חי מדבר ושאינו מדברים
כשאדם משמש מהם לעשות רצון בוראו ביאור מאמר
אומרים ישראל לא"ה יכולים אתם לעשות לנו דגלים
כאשר עשה לנו אלהינו וענין כונת הדגלים מה הם :

פרק לד
מבואר בו הדרכים שיתנהג ואהב
הש"י להשלמה נפשו ובמה ידבק

וממה ירחק ותכלות שכונעים . לש"ץ עוד תפלה שיאמר
בשעה שנתמנה לש"ץ ורמזו חזן בפסוק הקרבנות בפ׳
נשא בקרבן נחשון בן עמינדב בפסוק ולזבח השלמים וכו׳
חמשה ז"ה ק"רבן נ"חשון בן עמינדב ולמה הפסיק בקרבן
באמצע : ומעשה בש"צ זקן שהיה עושה תנועות בידיו
כשהיה קורא בס"ת :

פרק לה
מבואר בו מהמלבושים שמתלבשת
הנשמה והם ב׳ מלבושים שדבר בהם

מוהר"ר עובדיא המון מרוטנברק זלה"ה : ומעשה ר׳
יוסי הגלילי שהיה בא בכל ערב שבת בביתו אחר מותו
וחשדו לאשתו שני תלמידים : ביאור פסוק יחלקו בגדי
להם : ביאור מאמר ר׳ יוחנן קרי למניה מכבדותי :
מ"א וחכת וסכת ורחצת : פסוק ויהושע
היה לבוש בגדים צואים וכל הממשך פסוק שוש אשיש בה׳
ענין שאול בדוד כשבאו מלבושיו כמדתו פסוק וישראל
אהב את יוסף : פסוק אם אראה אובד מבלי לבוש :
פסוק ברוב כח יתחפש לבושי פסוק צדק לבשתי וילבשני :
פסוק וילבש צדקה כשריון : פסוק איש זקן עוטה
מעיל : מ"א עוטה מעיל על שם ומעיל קטן עשה לו
אמו : פסוק ה׳ יברך את עמו בשלום : מאמר
מלמד שנתעטף הקב"ה כש"צ פסוק תפלה לעני כי
יעטוף פסוק בהתעטף עלי נפשי : פסוק לבש בשרי
רמה וגוש עפר : מאמר ולבני אהרן תעשה כתנות שתי
כתונות לכל אחד ותיקון קושיא חזקה : פסוק את
מחתות החטאים האלה בנפשותם : פסוק הנפש
החוטאת היא תמות . פסוק נפש כי תחטא . פסוק
אם יהיה אלהים עמדי ושמרני כו׳ מאמר ויהי בימי
אחשורוש ווי לאותם הימים . פסוק יודע ה׳ ימי תמימים :
פסוק ואברהם זקן בא בימים : פסוק [illegible] איוב זקן
ושבע ימים : פסוק ימי קלו מני ארג : פסוק
רופי

כשמתפלל עם הצבור אומר שהקב"ה מעלה אני עליו כאילו פדאני . ברכה נכונה · שחפץ לבקש מהקב"ה שאלה יתקן תחלה המעשה המעכב השאלה . כל מצוה שיעשה האדם צריך לציירה במחשבה שכליית קודם שיעשנה · כל מצוה שעושה האדם יכוין לתקן אותו אבר שכנגדה כשאדם כותב מצוה יאמר יהי רצון כו' שיהא חשוב כאילו קיימתי אותה · צריך לומר בקדיש לעלם ולעלמי בוי"ו · קבלה האומר פ"ה מן בכל יום אינו בא לידי עניות כשאומרו גם בתרגום · תירוץ על קושיא שכמה דברים אמרו רז"ל כל העושה כך וכך יענש בכך וכך ולפעמים אינו מתקיים העוסק בכל יום בענין הקרבנות כאילו מתעסק בבנין המקדש . סגולה לשמירה אות ברית קודש . הרואה קרי שיתבול · מוסר שיבקש אדם על נפשו מקודם שילך כל לילה יעשה האדם חשבון מעונותיו . המבקר את החולה צריך להזכירו שיפשפש במעשיו . כשמברך ברכת הלבנה אל יסתכל בה כענין הקשת שאמרו רז"ל . שלא לשכב שום תינוק במיטה עד שיהיה בן ב' שנים . לקנות אדם לו חבר ויבדקהו קודם · שיראה האדם את הנולד . ענין הבטחון . יהא אדם אוהב את השמא ושנא מה בכך ענין כל מה שהנשמה יותר עליונה פגמו עושה רוש' גדול . שחייב אדם לקיים אפילו דקדוקי שמחמירים כשיש יכולת בידו לקיים שיתרחק האדם מדברים המסוכנים דחמירא סכנתא מאיסורא · ענין גנות היין ומה גירם וטעם שכפל הדברים בפ' מטות כמו איש כי ידור נדר וכן רבים שם :

פרק מא

כולל בו שצריך האדם בהילוליו ושבחיו לקב"ה ותפלותיו וברכותיו לכוין הדברים לשורשם ביחוד מאמר עתיד קב"ה לדין העולם בעמק יהושפט ושואלים לאדם עד אם ידע מעשה מרכבה ונחה לצדיקים לת"ח להלל לקב"ה ותפלה מס' כבוד חכמים משנה על ג' דברים העולם עומד על התורה וכו' פסוק על מה אבד הארץ : פסוק אשרי האיש · מאמר שמענו שהאדם משמיע תלמודו סמוך למיתתו פסוק לעשות רצונך אלהי חפצתי פסוק כי אתה תברך צדיק ה' . צריך האדם בכל ענייניו לומר לשם יחוד קב"ה ; ולעשות סבות לעבוד לבוראו ומחשבה נחשב לו למעשה · פסוק כל היום חרפוני אויבי פסוק תשימנו חרפה לשכנינו ענין שמקפיד על הדברים מוכנו משנת השלימות פ' איש כי ידור נדר וסמיכת פרש' נדרים לפ' מסעי :

פרק מב

כולל בו בענין האנשים המוציאים זמנם במיני שחוק ואומרים שמחדדים שכלם אוי להם ולנפשם . וענין היושבים בפתחים בערב שבת כמה מכשולים היו וענין הבעלי בתים שאינן רוצים להשכיר בית לת"ח וענין בעלי בתים המשכירים בית לת"ח שיאמר לו ספורים וכיון שרואה שלא נעשה עמלו שהת"ח לומד כל הלילה מברכו מאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך בשני יצריך פסוק ונהמת באחריתך מאמר נתגלה לר"ע מה שלא נתגלה למר"עה שאמר תכלית הימים הלילות מעשה באדם א' שעשה תשובה נפלאה . ודוי מספר צדה לדרך דברי תחינות :

פרק מג

כולל בו שיזהר האדם מהדבור בכל מה שיכול . ענין איך האדם בכל דבור ודבור שיוצא מפיו עושה שם היום · סוד מאמר המנבל פיו מעמיקים לו גיהנם . וסוד איסור לדבר בבית הכסא . וביאור פסוק הוגעתם ה' בדבריכם וטעם למה החמירה תורה במקלל אביו ואמו ממכה אביו וכו" מאמר ד' כתות אינן רואים פני השכינה מאמר כל הנותן לעני מתברך בו' ברכות והמפייסו מתברך בי"א מאמר אין ד"ת מתקיימים אלא במי שמוציאם מן הפה פסוק קחו עמכם דברים · ענין למה בכל הדברים צריך מחשבה דבור ומעשה משנה הקנאה התאוה והכבוד מוציאי' את האדם מן העולם מאמר כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורחת ממנו · מוסר שאל יבזה אדם לקטן ממנו · אין ההשתדלות מועיל להשיג מה שלא נגזר מאתו יתב' ונלמד מתורה :

פרק מד

כולל בו תיקון זרע לבטלה גם תיקון לעני שאינו יכול לסבול יסורין · מה יעשה אדם כדי שלא יכשל בזרע לבטלה תחבולות מב' סמנים כדי שיקנה אדם מדת השפלות לכמה"ר משה קורדובירו ז"לה · תפלה לקבלת עול מלכות שמים ב' דברים מביאים לאדם לעול מלכות שמים ענין שישים אדם · ג' דברים נגד עיניו כדי להרחיק ממנו פחת רעות פסוק ואתחנן אל ה' :

פרק מה

כולל בו שיעשה האדם כ"ב דברים שעמהם יהיה טוב למקום ענין יקיים אדם המצוה שיכול ואל יאמר כיון שאינו יכול לקיים כלום אינו מקיים מצוה א' שבא לידי דמה מעלה ומוריד משלים לענין השלימות פ' והיה עקב :

פרק מו

מפתחות הפרקים

יתברך

הבורא ויתעלה העושה עולמו בששת ימים וברא חשך ומאפלה הוציא אור והבדיל ביניהם ועשה רקיעים והתקין בהם מאורות להאיר על הארץ וקבע ביבשה ימים ונהרות וגזר עליה להוציא דשאים ומיני פרחים ועשב מזריע זרע ועץ עושה פרי מכל מאכל אשר יאכל משונים בטעמיהם ובמראיהם בגווניהם ומובדלים בריחם ושם על הארץ בהמה וחיה ועוף יעופף ובימים ובנהרות דגים מינים ממינים שונים הכל. מוכן ומזומן לאדם אשר ברא מובחר מכל הבריאה ונתן לו עילוי ומעלה על כל הנבראים כי בצלם אלהים ברא אותו והשליטו על כל אשר עשה וקשט אותו והעמידו לפניו לעובדו ולשמור תורתו ומצותיו כדי להטיב עמו ולהעלותו על כל כסא מעלה שרפים ואופנים ומלאכים ורמז בתכונת צלם תבניתו אותיו הקדושים דשם הויה רמוז בפניו ושם שדי על ידי המילה כנודע והתקין בו רמ"ח אברים כמספר מצותיו של עשה ושס"ה גידים כמספר מצותיו של לא תעשה ורמז בכל אבריו כל הבריה אשר ברא עליונים ותחתונים דכל מה שיש בעולם יש באדם כחז"ל להראות כי כל שתה תחת רגליו ויכוננהו בחכמתו ערמה ובנשאה בתיקון אבריו ובבנין נאה ומשונה כמ"ש בסמ"ג דף כ"ו ע"כ ברא בו נקבים נקבים ומחוץ עשה לו נקבי עינים להביט ולראות בהם עשה לאדם עפעפים לעצום עיניו ולישן ושלא לסביט ברע כמו שאמר דוד עוצם עיניו מראות ברע עשה לו נקבי האזנים לשמיעה עשה לו נקבי החוטם להריח ולהוריד בו העדפת ליחת הראש עשה לו הפה למאכל ודיבור עשה לו השינים לטחון את המאכל עשה לו הלשון ללוש המאכל בתוך הפה וכדי לחתך הדיבור עשה לו בית הבליעה והושט לבלוע המאכל והמשקה עשה לו גרגרת להעלות ולהוריד נשמת רוח חיים מן הלב מתוך הריאה אל הנחירים ואל הפה ולהוציא הגרת קול הדבור היוצא מתוך סימפוני הריאה שבאה מנשמת רוח חיים עשה לו הלב להיות לו בית מכון לרוח חיים ולחשוב מחשבות עשה לו הקרב העליון היא היא האיצטומכא לקבל המאכל והמשקה בתוכו: לכלכל מטעם המאכל ומשקה כל הגוף לטחינתו עשה לו הכבד לצד ימין עם המרה האדומה והדם במקורות הכבוד לחמם הקרב העליון ומחום הכבד והמרה האדומה והדם מתבשל המאכל והמשקה בתוך הקרב העליון עשה לו מעיים לקבל פסולת המאכל והמשק׳ ומתגלגל בתוכם בעקמומית לאט לאט עד שמגיע למקום הוצאת גדולים וקטנים עשה לו שתי הכליות ימין ושמאל לחמם הבטן התחתון בתוכו׳ לתוכו ולחוקו ולהוציא ברכיו חוץ לגוף כדרך האדם ועוד אמרו חז"ל הלב מבין והכליות יועצות עשה לו הטחול לצד שמאל עם המרה השחורה לקרר בקרותם הקרבים והמעיים והבטן שלא יתיבשו ויחרבו המאכל והמשקה מפני חום ריתוח הקרביים במתחממים ומרותחים מחום הדם והכבד והמרה האדומה ועוד אמרו רז"ל טחול שוחק עשה לו עצמות של השדרה ושאר עצמות להיות בנין גופו חזק עם בשר על העצמות כדי לחמם קור העצמות עשה לו גידי הדם הם הוורידין להשקות הגוף והולכין מצד לצד ומפה לפה: עשה מתרים שמחזיקים דבק העצמות והאברים עשה אברים וקשרים ודבקים וחוליות על השדרה: וקשרי אצבעות ידים ורגלים וזרועות וירכים וברכים ושוקים וקרסולים וכפות הרגלים וחוליות הצואר ושתי הכתפי׳ כדי שיוכל אדם להתפשט ולכרוע ולזקוף ולעמוד ולישב קרם לו עור מלמעלה לבשר ולעצמות ולגידים ולמתרים כדי לכסות את הגוף להיות חם מלהתקרר ולהגין על לחות הגוף והאברים הפנימיים עשה לו גולגולת הראש להיות מלך על כל האברים ומוח הראש שאם ישכון ייסוד דעת הנשמה והחכמה עשה לו ליחם מסביב למוח הראש כדי שלא יתיבשו המוח והעינים מחום הקרביים העולה מלמטה למעלה אל מקום הראש עשה לו שערות הראש לחמם הראש שלא יתקרר על כי אין לו בשר בין העור ובין עצם הגולגולת עשה לו שערות הזקן מפני תואר הדרת פניו ולהיות מובדל במראיתו מן הנשים עשה לו לזכר ולנקבה טיבור כדי לקבל מחי׳ בעודו בבטן אמו עד צאתו לאויר העולם כי לא יוכל הולד לקבל מזון ומחיה עד שהוא סתום עד צאתו לאויר העולם עשה לו ידים כדי לממש ולתפוס ולאחוז ולהחזיק ולעשות מלאכה כדי לחיות את האדם עשה לו רגלים כדי להעמיד עליהם את הגוף ולהוליכו ולהביאו בכל מקום ואחר צאתו לאויר העולם מגדלו ועוזרו בכל מיני עזר: ☙

וכיון שכן איך יוכל האדם לעשות טובות כל כך שיוכל לגמול הטובות שעשה קב"ה עמו כבר ומה שעושה עמו תמיד כל ימי חייו ואיך יוכל יציר חומר לעבוד

של דבריו יתברך לבטל א' ממצותיו שהוא כמחריב דבר אחד מהבריאה אשר ברא אלהים בעבורו ולתועלתו אחרי שמספר תבוני צלם תבנית אבריו כמספר מצותיו כל מצוה היא מיוחדת לאבר אחד ובפגום באותו אבר כאילו מחריב פרט אחד מן העולם הנרמז באותו אבר כי כל מה שברא בעולם ברא באדם כדאמרינן באבות דרבי נתן דף ח' ע"ב וז"ל קב"ה יפה שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בחכמתו ובתבונתו ברא את העולם כולו וברא את השמים ואת הארץ עליונים ותחתונים ויצר באדם כל מה שברא בעולמו ברא חורשים באדם זה שערו של אדם ברא חיה רעה בעולם וברא חיה רעה באדם זה בני מעיו של אדם ברא קורצין בעולם ברא קורצין באדם זה אזניו של אדם ברא ריח בעולם ברא ריח באדם זה חוטמו של אדם ברא חמה בעולם ברא חמה באדם זה אורו של אדם : מים סרוחים בעולם מים סרוחים באדם זה הוא מים חוטמו של אדם מים מלוחים בעולם מים מלוחים באדם זהו דמעות של עינים נחלים בעו' נחלים באדם זהו הדמעות חומות בעולם חומות באדם אלו שפתותיו של אדם : דלתות בעולם דלתות באדם זה שיניו של אדם : ברא רקיעין בעולם ברא רקיעין באדם זה לשונו של אדם : ברא מים מתוקים בעולם ברא מים מתוקין ג"כ באדם זהו רוקו של אדם : ברא לסטים בעולם ברא לסטים באדם זהו לחייו של אדם : מגדלים בעולם מגדלים באדם זה צוארו של אדם : ברא ספירראות בעולם ברא ספירראות באדם וזהו זרועותיו של אדם ברא יתידות בעולם יתידות באדם זה אצבעותיו של אדם ברא רחיים בעולם ברא רחיים באדם וזהו קורקבנו של אדם : ברא נמסים בעולם ברא נמסים באדם זה הוא טחולו של אדם ברא אשפתות בעולם ברא גם כן אשפתות באדם וזה הוא כריסו של אדם : ברא בורות בעולם ברא בורות באדם זה טבורו של אדם ברא מים חיים בעולם ברא מים חיים באדם זה מי רגליו של אדם ברא חיים בעולם חיים באדם זה בניו של אדם עצים בעולם עצים באדם וזהו עצמותיו של אדם גבעות בעולם גבעות באדם וזה עגבותיו של אדם עלי ומכתשת בעולם עלי ומכתשת באדם זה ארכובותיו של אדם סוסים בעולם סוסים באדם זה שוקיו של אדם מלאך המות בעולם מלאך המות באדם זה עקביו של אדם הרים ובקעות בעולם הרים ובקעות באדם עומד דומה להר נופל דומה לבקעה הא למדת שכל מה שברא הקב"ה בעולם ברא באדם עכ"ל טעמו של דבר להודיעו כי הוא כל העול' כולו ובשבילו ברא הכל ובהיות פוגם באחד מאבריו פוגם הוא בחלק העולם הנרמז בו ואם עובר על כל המצות דאז פוגם בכל אבריו כאלו פוגם ומחריב כל העולם כאשר אירע בדור המבול שאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו שפרקו מעליהם עול אלהותו ועול מצותיו וכאלו כל פרט ופרט שבעולם פגום וחרב העולם ומה יענה האדם ביום שיעמידהו הקב"ה לדין על מה שחטא לפניו וגרם חורבן בדבר שברא בעבורו להטיב עמו משל למלך שנתן חרב חדה לאוהבו להיות נשמר עמה מכל הקם עליו להזיקו ובדבר שהטיב עמו השחית בהיכלו והכה בכותליו וכרת בעמודיו וזלזל על מושב טוב שראה היה מספר לעונשים הראוים לגזור עליו כן האדם כיון שתקנו בוראו בתכלית התיקון לשמירת חייו ורמז בו כל מה שברא בעולמו להיות הוא עיקר הכל בהיות כל העול' כלול בו כמדובר דלזה נקרא עולם קטן ובטובו אשר עשה עמו מכעיסו יש כפרה לזה : ועם כל זה בחסדו הגדול חוזר להטיב עם האדם דבשובו בתשובה לפניו מוחל עליו ומחזירו כבתחלה כשעה שיצא לאויר העולם וכנולד דמי כבן ימין וראה באדם הראשון שהכין מזונותיו קודם שברא אותו והכין שולחן לפניו ערוכה בכל ושמורה ואח"כ בראו ותיקן ממנו לחוה וקשטה והעמידה לשמש לפניו כשפחה ונטע גן בעדן מקדם מכל עץ טוב למאכל ונחמד למראה ותאוה לעינים שיהנה מהם והוריד מלאכי מרום לשמש לפניו והיו צולין לו את הבשר ומצננין לו את היין ואחר אשר השליטו על כל הטובות וכל עמלות צוהו צווי קל שלא יאכל מפרי עץ אחד בלבד ולא עמד על ציוו ושמע לעצת הנחש הקדמוני אשר חירף וגידף כלפי' מעלה כאחז"ל הנחש מין היה ואמר לחוה כל אומן שונא לחבריה וממנו אכל וברא עולמות ולכך מצוה אתכם שלא לאכול שלא תהיו כמוהו ולא עוד אלא שאחר שאכל העיז פניו כנגד המקום באומרו האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי ואוכל ואוכל אינו אומר אלא ואוכל ר"ל אכלתי ואוכל עוד יש עוות גדול מזה מלבד מה שבעט במה שהטיב עמו לברוא לו אשה לשמשו ובמקום זה שהטיב עמו בעט ואמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי וכו' והפך עורף ולא פנים ועשה כל מה שלבו חפץ כאחז"ל אדם הראשון מין היה כופר בעיקר. היה מושך בערלתו היה ועשה פגם גדול בעולמות וגרם העולם שנתלבש בקליפ' וגרם מות לכל באי עולם יש חוטא גדול מזה ועכ"ז בשובו בתשובה לפני בוראו מחל לו על כל מה שעשה וביטל ממנו את גזרת ביום אכלך ממנו מות תמות ולא המיתו ביום שאכל כאשר אמר לפה כח הקב"ה כמה היה :

ואם

ואם אמור יאמר האדם כיון שאין דבר שיעמוד נגד התשובה אחטא ואשוב כבר אמרו חכמים ז"ל האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה וכו' טעמו של דבר לפי שהתשובה היא בית מנוס לחוטא לנוס ולהסתופף בצלה וכיון שכן היא סניגו' שלו לפני המקום עד שימחול לו אך כשאדם חוטא על סמך התשובה נמצא עושה התשובה שורש שמחטיאים ובהיות כך נעשית היא קטיגור שלו ואנה ינוס לעזרה כשירצה לשוב כי אין לו מקום שיוכל לנוס אל התשובה שהרי עמה חטא והיא קטיגור שלו אם כן האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה : הנה במקום שיתחכם האדם לבקש אופנים לחטוא ולהציל אחר כך מן החטא באומרו אחטא ואשוב יחשוב אופנים שלא לחטוא כלל בשומו נגד עיניו דטעם החטא כמו רגע ועונשו שנים אין מספר ומנזקו גם אחרים ניזוקים עמו הבט וראה מה כתיב בחוה ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאשה עמה ויאכל הרי בעבור שהתאותה דבר אכיל' שהנאתו כמו רגע גרם לה מיתה ולאיש' ולכל הבאי' אחריו עד סוף כל הדורות וגם לכל בהמה חיה ועוף כל הקללות הנמרצות שנתקללו והנזוקים שגרמו במציאות העולם עצמו שנתלבשו כל הדברים בקליפה ונתקלקלו צנורי ההשפעה ראה בעיניך כמה חטא אחד גורם ובשומו אדם כל זה נגד עיניו יבא לחשוב דכפי גודל הנזק הגורם בחטאו כך עונשו ויפרוש מלחטוא ואם חטא יתקן את המעוות ואם נתעצל מקיום המצות ישתדל בכל מאמצי כחו לקיימם ובפרט מצוה שנפשו מתאו' יוסף בה מבאחרות שבודאי על זו נתגלגל בזה העולם ואם לא יחזיק בה לקיימה צריך להתגלגל פעמים אחרים עד שיקיי' אותה מצוה ונמצא בכל פעם טועם טעם מית' וכמה מהצערות העוברו' על הנשמה מניעתה דמלאך המות וצער של סיבוב הקבר וכדומה ונפשו תובעת ממנו דין אין מביאה בכל פעם בצערות אלו פי' נפשו לעולם נוטה לצד הטוב כיון שממקום קדוש חוצבה איך האדם בבחירתו מכריחה לצד החומר ומכניס אותה בכלל הענושים ואיך ולמה בעבור שעה אחת של קורת רוח להיות יושב ובטל ושלא לטרוח בקיום המצות מכניס נשמתך בתוך הענושים ודוחקים וצערות וזמן רב לכן מי שחננו השם בעינים לראו' ולב להבין במאורעות שאירעו לרשעים שעברו חלפו מן העולם ומה נשאר בידם מן התענוגים אשר אחריהם רדפו ומן המטעמים אשר בהם השקו ומן הטיולים אשר בהם דבקו ומיני דברי תשוקים והטולים ודברי ליצנות אשר שיכיהם שרקו ומהמושבות וכי האויר אשר בהם בדקו ומרוב הון שקבצו וחטפו וגנבו ועשקו האם נמצא באחד מהם שהוליך עמו דבר לקבר אך יצא יצא בפחי נפש בעזבו את המנוחות אשר בהם הורגל והולך לאנחות במקום עפר רימה ותולעה יורש על כוהו גפרית יזרע רימה תחתיו ומכסהו תולעה ואיה כל תענוגיו ונועם השקתם ובהביטך בן אדם מה שעבר על אחרים למה תרדוף אתם אחר כל אלה הדברים הזרים להשביע נפש מרורים ולמוסרה ביד צרים המה המקטרגים הצוררים ולמה לא תחמול על נפשך ועל נועם תבנית צלם גופך למוסרו בידך ולהשליכו בתוך גחלי רתמים בטיט היון של גיהנם להשחירו ולהפיכו כאשר נהפך הופך בפני האש אשר על כן תן עצה אשה בנפשך לברור בדרך החיי' בעסק התור' והמצות וגם לסטער עצמך וזמן קצוב הם חיי העולם הזה כדי שתתענג זמן רב בלתי סוף ותכלית : ואל יעלה על דעתך כאשר עלה בדע' הרבה שנאבדו בידם באומרם כיון שמכיר אני בעצמי שאין בדעתי להבין ולהשכיל איני עוסק בתורה טועה הוא בדבר שהרי הוא מחוייב לעשות מה שנצטוה לעשות ואם יבין יבין שהרי והגית בו יומם ולילה כתיב ולא כתיב ותבין בו וכן תמצא בדברי התנא אם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה ואינו אומר אם הבנת הרבה אלא למדת אמרו ותשתדל להבין ואם תבין תבין ואם לא שכר לימודך בידך וכמאמר התנא לפום צערא אגרא ומה גם שאומרו האדם איני לומד מפני שאיני מבין הוא פיתוי היצר יתמיד בלימודו וסוף הבינם לבא שבראות קב"ה חשקו בתורתו ודבקותו בה פותח לו מעייני החכמה דכתיב כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה : והנני מוסר לך דבר אשר תרדוף אחריה ויהיה חיים לנפשך וענקים לגרגרותיך לעולם יהיה עיקר למודך בדבר של תורה שלבך חפץ יותר אם בגמרא גמר' ואם בדרוש דרוש ואם ברמז רמז ואם בקבלה קבלה ורמז לדבר כי אם בתורת ה' חפצו כלומר תורת ה' תלויה בדבר שלבו חפץ לעסוק וכמ"ש האר"י זלה"ה בספר דרושי הנשמות והגלגולי' פרק ג' וז"ל יש בני אדם שכל חפצם ועסקם בפשטי התורה ויש שעסקם בדרוש ויש ברמז ויש גם כן בגמטריאות ויש בדרך האמת הכל כפי מה שעליו נתגלגל בפעם ההוא כיון שהשלים פעם אחרת באחר הענינים אין צורך לו שבכל גלגול יעסוק בכלם עד כאן ואל תבט ותשגיח לדברי

מתנדים על מה שחשקת לעסוק בתורה בגמרא או בפשט או בדרוש וכו׳ באומרם לך למה אתה מוציא כל ימיך בפרט זה של תורה ולא בפרט זה משום שעל מה שחשקת ללמוד על דבר זה באת לעולם ואם תשים דעתך לדברים׳ יכריחו להתגלגל בזה העולם פעם אחרת ולעבור נפשך בחרב חדה של מלאך המות ולטעום טעם מיתה ולכן לא תשמע לדברי המשחית נפשך הזה כי דע שהשטן מתלבש בלב האנשים לדאוג ולהצטער ולהכאיב נפש הלומד ועוסק בתורה בחלק שאותה נפשו לעסוק כדי להבדילו משם שלא ישלים נפשו על מה ש בא להשלימה ולהכריחו בגלגולים אחרים וכשם שבדבר שחושק יותר האדם ללמוד משם יבין שעל דבר זה נתגלגל להשלים כך צריך האדם שידע שורש נשמתו ומהיכן נמשך ועל מה בא לתקן ולהשלים כמו שאמר בזוהר שיר השירים על הגידה לי את שאהבה נפשי וכו׳ וכדי שיבין יראה באיזה מצוה תקיף יצרו יותר לבטלה יתחזק בה לקיימ׳ כי בודאי על מצוה זו נתגלגל וכדי שלא ישלים חקו מנגדו יצרו לבטלה להוציא מן העולם בידים רקניות וזהו שתמצא בחכמי התלמוד השלמים שברוב חכמתם היו משיבים על קיום איזה מצוה נתגלגלו והיו מחזיקים בה יותר מאשר המצות כדאמרינן בשבת דף י״ח ע״ב שאל רבי פ׳ לר׳ פלוני אביך במה היה נזהר טפי והשיבו במצות ציצית וכו׳ ויש במצות אחרות והטעם לפי שהיו מכירים בחכמתם על מה באו להשלים : ואם אירע לאדם שלא למד בבחרותו ונשא אשה והוא מטופל בבנים באופן שאין לו עוד פנאי לעסוק בתורה כל ימיו לא יתיאש חלילה לומר כיון שלא למדתי תורה שוב אין לי תקוה ואלך ואעשה מה שלבי חפץ וכאשר אבדתי אבדתי אל יעלה לו בדעתו כך כי יש לאיש תקוה על ידי שמיעה דשומע כקורא וכדכתיב שמעו ותחי נפשכם ילך תמיד לשמוע דברי חכמי׳ וחדושם ובשעה שהחכם דורש יתמיד שמיעתו לדבריו לקבלם בחשק גדול ויאמר בלבו יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי שתחשב השמיעה לי כקריאה כי כבר אני דואג על מה שלא למדתי ותן לי בנים עוסקים בתורתך יומם ולילה כדי שישלימו מה שלא למדתי אני ויחשב לפניך בעת למודם כאילו אני הלומד כי בני חלק ממני הוא וישתדל עם בניו שעסקו בתורה ויתן נפשו עליהם על זה ויאהוב תלמידי חכמים לשמוע מפיהם כיצד קיום המצות ואם עשיר הוא יתן ממונו לת״ח לחלק עמהם בשכר הלימוד כזבלון עם יששכר ואל יחוס עיניו בממונו פן יצא מן העולם בידים רקניות ויעזוב לאחרים חילו ומה תועלת מגיע לו שאחרים יתענגו ממה שטרח

וקבץ והוא נכנס רובץ ואם יאמר העשיר לא לחנם העשירני הקב״ה כי אם שאני אהוב לפניו ושאתענג בממון שאכני בכל מיני תענוגים שברא בעולמו ולמה לא אעשה מה שלבי חפץ שבראם שאני בועט במה שהטיב עמי ישים נגד עיניו כי טועה הוא דידע אינים בנפשים ומכיר הוא במעשיו הבלתי מהוגנים ואיך יתכן שבעבור שהקב״ה אהבו העשירו ואפשר שהעשירו בהיות שראוי לפניו על מעשיו ויש מצוה א׳ בידו בלבד ובהיות שאינו מקפח שכר שום בריה משלם לו בזה העולם כדי לטורדו מעולם הבא או למה לא יאמר שהקב״ה ברוב חסדיו לרחם עליו העשירו ובראותו שהוא משולל מכל מצוה והעוני מעכבו מלקיים המצות ולכך העשירו להיות העושר לו לעזר ולהועיל לקנות עמה שלימות הנפש במה שהעושר ניתן על א׳ משני בחינות או לטורדו או להשלימו לכן ידין העשיר בעצמו ויאמר אם לטורדני מעולם הבא העשירני ראוי לי להרבות עמה בתורה ובמצות ולפדות נפשי מיני שחת כדכתיב כופר נפש איש עושרו שפודה האיש את נפשו על ידי עושרו ואם כדי להשלים נפשי עם העושר העשירני ראוי לי להשלים עצמי עמה לקיים בעושרי תורה ומצות : גם ישים בלבבו שהקב״ה העשירו להשימו אפוטרופוס על העני׳ ואם ימצא אפוטרופוס בלתי הגון שאוכל ממון העניים יסיר אותו וישים אחר תחתיו וכדאמרי׳ בילקוט רות על פסוק יתן ה׳ את האשה מעשה בחסיד אחד שירד מנכסיו והיתה אשתו כשרה לסוף כעת השכיר פעם אחת היה בחורש בשדה פגע בו אליהו ז״ל בדמות ערבי א״ל יש לך שבע שנים טובות אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימיך אמר ליה קוסם אתה אין לי מה ליתן לך אלא הפטר מעלי לשלום וחזר אצלו עד שלשה פעמים בפעם שלישית א״ל אלך ואמלך באשתי הלך אצל אשתו ואמר לה בא אלי אחד והטריח אותי עד שלשה פעמים ואמר לי יש לך שבעה שנים טובות אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימיך אמר לה מה את אומרת אמרה ליה לך אמור לו הבא אותם עכשיו א״ל לך לביתך ואין אתה מגיע לשער חצרך עד שתראה ברכה פרושה בבית והיו יושבים בניו לחפש בידים בעפר ומצאו ממון שיזונו בו ז׳ שנים וקראו לאמן ולא הגיעו לשער עד שיצאת אשתו לקראתו וכשראה אותו מיד הודה להקדוש ברוך הוא וכתה דעתו עליו ומיד הודה להקדוש ברוך הוא מה עשתה אשתו סכבריה א״ל מכל מקום כבר משך עלינו הקדוש ברוך הוא חוט של חסד ונתן לנו ממון מזון שבעה

שנים

שנים נעשוק בגמילות חסדים שנים הללו שמא הקדוש ברוך הוא מוסיף לנו מאללו וכן עשתה מה עשתה בכל יום ויום אמ"ל לבנה קטן כתוב כל מה שאנו נותנין וכן עשה לסוף שבעה שנים בא אליהו ז"ל א"ל כבר הגיע עונה ליטול כל מה שנתתי לך א"ל כשנטלתי לא נטלתי אלא ברשו' אשתי אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא מדעת אשתי הלך אצלה אמר לה כבר בא הזקן ליטול את שלו אמרה ליה לך אמור לו אם מצא בני אדם נאמנים ממנו תן להם פקדונך וראה הקדוש ברוך הוא את דבריהם וגמילות חסדים שעשו והוסיף להם טובה לקיים מה שנאמר והיה מעשה צדקה שלום עכ"ל : הרי לך בהדיא שהעשיר אפוטרופוס שמהו הקדוש ברוך הוא בינו ובין העניים ואם רואה הקב"ה שאוכל ממון העניים לוקח העושר מידו ונותנה ביד אחר לכן העשיר אשר חננו השם דעת ישים נגד עיניו שבממון העניים הנתון בידו יכול הוא להרויח לקנות מקומו לעולם הבא ולהסיר מעליו כל הקטרוגים ולרחוץ מנפשו כל כתמי העונות הדבוקות בה ולנקות אותו ולהתלבנה כשלג כמו שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואיך ולמה יתגאה בממון שאינו שלו והעולם אשר הוא בו כצל עובר היום כאן ולמחר בקבר יוכל ולמה לא ישים העשיר נגד עיניו חכמת שלמה הע"ה ועשירותו ומעלתו אשר נחכם מכל האדם אשר על פני האדמה ונתרבה בעושר עד אשר אין כסף נחשב בימיו למאומה והשליטו הקב"ה על העליונים ועל התחתונים ומלך מסוף העולם ועד סופו וכל בהמות וחיות השדה ועוף השמים ושדין גרוחין ולילין מוכנעים לפניו לעובדו וכל מלכי ארץ ולאומים משמשים לפניו וכמו שכתוב באורך גדולתו ומעל' ממשלתו בתרגום יב"ע באחשורוש ועם כל המעלות האלו לא זחה דעתו עליו והשפיל לפני בוראו לעובדו בכל לבבו ובכל נפשו וטרח להכירו כאשר צוה לו דוד אביו דע את אלהי אביך ועובדהו והוציא כל ימיו במשכלות וחיבר ספרים וגילה בהם רזא דרזין וסתרא דסתרין וקיים כל המצות בלי חסר גב א' ומה שלקח נשים נכריות טעמו וכימוקו עמו להוציא ניצוצות מתוך הקליפות ולכן אמרו רז"ל כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה ועם כל העושר והמעלות שהשיג יצא מן העולם נקי מנכסיו ולא הוליך עמו כי אם שלימות נשמתו אשר השלימה בעושרו האם זוכרים ומזכירים כל באי עולם חכמתו ועושרו ומברכים שמו כלום היה אלא בשביל שקנה עולמו ובנה שם בגן אלהים מושבות משכיות החכמה לתענוגי נשמתו ונשארו ספריו ומוסריו לתקן אחרים אחריו ואם היה מוציא כל ומנו לתענוגי גופו בלי תקיים שום שלימות לנפשו אף שנתעלה על כל המלכים ונתחכם מכל החכמים והעשיר מכל העשירים במותו מניח הכל ומי היה זוכר ממנו ומי היה מזכירו לטובה ומי היה מספר גדולותיו ומה איכפת לדורות הבאים נזכירת הדברים שעברו להגלותם לזכרו נגד עיניו כיון שמהם עולה חרס בידו ואין לו כי אם אבוד הזמן וחולשת המחשבה לא כן בהיותו עסוק כל ימיו בשלמיות נפשיות הכתובים על ספר בידו בשלשה ספריו מטיבי הנשמות שכל הבא בעולם אוחז בהם ללמוד שלימות ותיקון לנפשו וזוכרו ומברכו ברוך מי שהדריכנו עד כה ואתה האיש העשיר שים זאת נגד עיניך ואל יהיה הממון שבידך קרדום לכרות עמו כל עצי יער להגדיל המדורה בגיהנם להכין אש בוער תמיד לכלות שם כל בשר טוב שבגופך ולהרדות עשנו לסמות בו עיניך ולהשחיר את תואר פניך ואל תקנה עמו קטרוגים לאבדך שיעשו נקמו' בנפשך מה שלא יכול שום מזיק ומחבל לעשות : ולחפור עמה בורות עמוקות עד התהום רבה מה שאין כח לחפור אם יקבצו כל פועלים שבעולם ויעסקו בחפירתם כל ימי עולם להפיל עצמך בתוכה בצאתך מן העולם ולשוט דרך שם לנהר ליס הדינין והמשפטים המשונים ומה זכר תשאיר לבאים אחריך אם תאמר שיזכירוך על מעינות שעשית ובנינים שבנית וכרמים שנטעת ומלבושים יקרים שלבשת מה תועלת עולה לך באשפתו של גיהנם אשר אתה מושלך בו ככלב מוסרח האם יוכל הזכירה הזאת להושיעך משם ולתת מנוחות לנפשך כי אז נזוכרם שמך על הפעילות הגופניות אשר בהם טרחת תחיל תזעק בחבלים נפשך ובקול תאניה ואניה ואין לך מושיע תחת אשר טרח הקב"ה עמך ליוצרך בבטן אמך ולשומרך ט' חדשים שלא תפול נפל והוציאך לאויר העולם בשלו' והגדיל עמך חסדיו כל ימי חייך והשפיע עליך מעושרו לגדלך ואתה לא טרחת לכבודו כלום וכטוב שהטיב עמך הכעסת אותו ולא השגחת למצותיו ולא בעסק תורתו ורצונו להלוך בדרכיו הנעימים ככתוב בתורת משה והלכת בדרכיו מה הוא חנון אף אתה חנון וכו' במקום אשר הכין לך על זאת יוסר מכל בני גילך בהתעשר אוסף בעושר ונכסים ולמה לא תקנה בעושרך בית מושב עיר חומה בעולם הבא במקום תרשישי' ואופנים ותכין לך עבדים לשמשך שם כמ מלאכי רום הנעשים במעשיך הטובים ובהבל היוצא מפיך בניחום האבלים ובדברי הפיוסים לעניים ובמוצאי הרות ובקיום כל החיוב המוטל עליך להשלים לטוב לך כדי לבאת מעולם הזה ולעוף השמימ' לבית תענוגי נפשך אשר חנכת

במלך

כמלך כשהולך מהיכל להיכל יותר ממנו שאין שטן ופגע רע שבלכתו ממקום למקום כן לא יש׳ נוך פגע רע בהאסף מן העולם כי כלם יברחו מפניך מיראתם שלא ישרפו משלהב׳ אש נשמתך הטהורה תחת אשר עבדת את ה׳ אלהיך שנמשל לאש בוערה :

ונחזור למוסר הנוגע לכל אדם יחד עשיר ואביון האומרי׳ פה אחד איך יוכל אדם אשר מחומר קורץ ומטיפה סרוחה נברא להזדכך עצמו לעלו׳ במעלות עליונות ולהבין במושכלות דברים נעלמים היושבו׳ ברומו של עולם היאמן כי יסופר שהשחור יתהפך ללבן היהפך כושי עורו ונמר חבר בורותיו ואם יעלה על לב שהעופרת יתהפך לזהב אופיר : ואבן מקיר ליהלום וספיר : אף שיעשו בהם כמה וכמה מהפעולות והשינויים : כך אי אפשר לאדם אשר מעפר יסודו ורוח חיותו להפך הוויתו לבחינת רוחניות ולשים כמלאכי שמים קיומו : כל זה כתוי הילד הרע המגידו הסותם עיני שכלו דלא ראי זה כראי זה כי אדם נמשל לאבן מופך ספיר ויהלום שבעת שמחצבים מחצבו אינן מאירות שעליהם החלודה והקליפו׳ רבו ובהתעסק האומן בהם מעט מעט להסיר הקליפה ההם אחרו׳ מגלה את הפתוס כי אז האבן היקרה אשר אחריה חפוס ומבהיק באורה : כזוהר תפארה : ומתנוצץ לעינים כעצם השמים : כן דומה בדומה האדם הנשמה שבו היא האבן היקרה והגוף המסבבת הי׳ הקליפה והאומנים העוסקים לנקות הקליפה שהוא הגוף הם התורה והמצות עד שמגלין זוהר האבן שנגנזה הי׳ הנשמה הטהורה הנה וראה בחנוך ואליהו ומשה רבינו ע״ה אשר עלו למרום בחיים חייתם ונכנסו בתוך להבות אש וניתן לחנוך להיות ראש המלאכים : ולאליהו מלאך הברית ולמשה להלחם עם כת האבירים ולכת האדירים ותורה לישראל הוריד : וכמה מהשלמים אשר מנו חכמי׳ שנכנסו בגן עדן בגוף ובנפש ואף השלמים שלא נכנסו כמוהם : והם קבורים בקבריהם ואין הרקבון שולט בהם : מפני שגופם נהפך לאור בהיר ונשמה מאיר : ואין הרקבון שולט כי אם בגוף בולט והם נתהפכו לנורה : ואיך יפול בהם נרה : הרי ביד האדם אף שהוא בשר ודם: להזדכך חומר שלו ולהעלותו בבחינת רוחניות על עסק התורה והמצות כי בעודו עוסקו בהן מתמרק קליפת החומר מעליו כי הנייון שמזיע בעוסקו בהן ממחה את החומ׳ ומזכך אותו כשמש המכה ברוב חמימותו במחנות הזהב ומהפך העפר מן האדמה לעפרות זהב דיש זהב שנעשה מחמימות השמש המכה בכח באותו מקום עיין בספר שער השמים כך ג״כ חמימות עסק התור׳ שנמשלה לאש דכתי׳ אש דת למו ועסק מצותיה מהפכים את הגוף לנורה כל זה ישים האדם נגד עיניו לא יכור לבבו מלחשוב תמיד לדברים אלו הטובים והנעימים ויזכה לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו באורחות החיים : כי אוהב דעת אוהב מוסר והאוהב מוסר אוהב תורה והאוהב תורה אוהב יראה והאוהב יראה אוהב אהבה ואהבה מביאו לחקור בדרכי השם להדבק בו ולעובדו בכל לבבו ובכל נפשו ולמסור נפשו על קדושת שמו יתברך כי האהבה מקלקל את השורה וכיון שקושר אהבתו ליוצרו אינו חושש על בריאות גופו המחליפו לעבודתו ולא על תואר יופיו להסחירו על עסק תורתו ולא על גובה קומת גופו להשחיתו על קדושת שמו הגדול ואדרבא שמחה הוא לו לומר מתי יבא לידי ואקיימנה כר״ע שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל ונפשו שמחה עליו כאשר אותה נפשו כל ימי חייו למות כך על אהבתי יתברך כמו שאמרו חכמים ז״ל וכמה שלמים כמותו מתו על קדושת שמו יתב׳ וזכו למחיצה שאין בריה יכולה ליכנס שם ובודאי שלא הביאם לכלל זה כי אם התשוקה שהיה להם באהבתו יתברך מיום שעמדו על דעתם עד יום מותם זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אמן ואמן :

פרק ב

ישמחו השמים ותגל הארץ כי צדיק מצרה נחלץ זה נח והוא יסוד עולם כי בלתו עמודי שמים ירופפו וכמעט כל הבריא׳ היתה חוזרת לתהו ובהו ברשעת פועלי און הם דור המבול שאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו ועשו סניף לכל נכח השמים לפרוק מעליהם עול מי שבראם וילכו אחר שרירו׳ לבם ויבחרו בכל רע ועלה בעצתם להרבות במטעת כרמים לשתות מן היין להשתכר עצמם להמשיך תאות יצרם לכל אשר לבם חפץ לבא על הנשואה ועל הזכור ולהתערב זרעם שלא במינם עם בהמה חיה ועוף ועשו כל התועבות והשם ית׳ השפיע עליהם מרוב טובו אולי יחזרו ויתנו לב לשוב בתמדת שלא לאבד רוב השלוה והטוב אשר השליטם השם יתברך וכראו׳ כי לא היו מבי׳ הרעים עליהם את ספרים והנבואות אולי יכנס מורך בלבבם לשוב וגם לזאת לא שמו לבם והעמיד עליהם כרוז להכריז עליהם הרע העתיד לבא עליהם זה נח וקבע להם זמן ק״ך שנים בעשיי׳ התיבה שעשה נח אולי יתנו לב לשוב ויתנו כתף סוררת ועוד יוסיפו לחטוא וחזר וקבע להם זמן עוד ז׳ ימים מאבלו של מתושלח הצדיק והשמיע ממרום לכל יושבי הארץ ההספד שעשו למתושלח בשמים והיו יורדין דמעות של חיות הקודש למטה כאומר׳ חכמים ז״ל הביאו בילקוט

פרך

סדר נח וכוונתו ית' היה שיכירו מעלת הצדיק כמה היא ואולי ישובו כאשר ראה כי לא שבו מדרכם הרעה ויאמר ה' לנח קץ כל בשר בא לפני וכו' כלומר באתי עד קץ כל אחד ואחד מהם וראיתי שאין צדיק עתיד לצאת מאח' מהם ולכן הנני משחיתם מן הארץ : רק אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה עשה לך תיבת עצי גופר להסתיר עצמך מהי טרוב והכך ניצול מכלם עם בניך הצדיקים כאותך ואשתך ונשי בניך עמך ומכל הבריאה שלא חטאת ינצלו עמך ועמך אני מיסד עולם כבתחלה :

ואתה בן אדם שים לבך לדבר הזה לראות ולהכיר גודל רחמנותו יתברך עם האדם ועד כמה מאריך עמו שלא ימות חייב כדי להטיב עמו הבט וראה כמה האריך עם אנשי דור המבול כדי שלא ימותו חייבים וכל זה מכחיש סברת כת המינין האומרים שהאדם לא נברא אלא לנקמה כמו שכתב הרב ברוך ן' ברוך ז"ל בספר קהלת יעקב פירוש על קהלת דף ל"ד ע"ב] וזה לשונו יש סברא מהאפקורסים בראותם מקרי הזמן ומאורעותיו הרעים והטובים שבו הוא מוזג בפני ראש ולענה אמרו שהאדם לא נברא אלא לנקמה ממנו ואם נותנים לו גדולה לאדם הוא כדי להשפילו ולהשליכו משמי מרומים כדי שתכבד עליו הירידה ומביאו שהאדם בעולם הזה לא שקוט ולא ינוח מרוגזו וכל ימיו ושנותיו מכאובים ויכלה ימיו להבל ושנותו לבהלה והוא מעותד אל המקרי' הרעים העתידים לבא עליו הן מצד המערכה הן מצד סבובי הגלגלים הטבעיים את היסודות המחייבים רעות רבות והשתנות גדולות בזה המציאות הן מצד התחלתו הפחותה הוא ההיולי הראשון היותו בלתי נמצא ומשתנה בכל רגע ורגע והכל בכח ולא בפועל ואם מצד הנהגותיו הם פחותו' ונסרות שהם מן המאוחרי' אל הקודם : ואיך יאמר שיגבר ויעלה אל השלמות איש אשר כזה נגוע מוכה אלהים ומעונה ע"כ : והנה מכל מה שכתבנו ממה שהאריך הקב"ה עם דור המבול כדי שישובו מפיל ארצה הסברא הרשעה והמשובה והאפלה הואת של אפיקורסי' אלו ימח שמ' והכתוב מכריז טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ודרשו רז"ל ורחמיו נותן לבריותיו כלומר מלבד שהוא רחמן נותן לבריותיו מרחמיו שינהגו כמדתו לרחם כל אחד על חבירו והעולם לא נברא אלא להטי' עם בריותיו ואדם כועק בברכתו ומכיל אותו וכל התורה והנביאים מכריזים על גודל רחמנותו ית' עם האדם והתלמוד והמדרש מספרים כבוד אל ענותנותו יתברך שמו אשר כביכול כמה מצטער בהגיע רעה על רשע ואומר קלני

מראשי כו' וכתיב עמו אנכי בצרה וכמה שמח בהיות משפיע ומטיב כי כעסו עם הרשעים הוא מטעם שמונעי' להשפיע טובו בעולם וצער גדול הוא למי שטבעו ומדתו להיות ותרן ומונעי' ממנו מלתת ולהרבות להטיב ועל זה כתיב נוקם ה' ובעל חימה ורז"ל פירשו מה שפירשו עיין בע"ז פ"א אך כפי דרכנו זה הפסוק מכריז על האמו' דכיון שמדתו יתברך להטי' תמיד ויש רשעים העושי' מסך מבדיל בעונותיה' מלעבור השפע מלמעלה חימה עליהם לעשות נקמה בהם לאבדם כיון שאינן שבי' כדי שירד השפע ויתרב' טובתו לבריותיו ואדרבא עשה את האדם מפחד תמיד כדי שיהיה משועבד לעבודתו כדי להטי' עמו ואם חטא לפניו מפחדו במקריות הזמן כדי שישוב לטוב לו : ובהיות כן יש ריע אהוב כאמן שיאהוב את רעהו וישתדל בטובו אעפ"י שיצפה ממני גמול שאיש את רעהו יעזורו או יש אח שיאהיב לאחיו כל כך אע"פ שבשר אחד המה אשר מבטן אחד נוצרו ומצפה ממנו עזר שלאחיו יאמ' חזק או יש אב ואם שישתדלו כ"כ בטובת בנו אף ע"פ שמצפי' ממנו כבוד והוד והדר ושיכלכל להם עד זקנה ושיבה כהקב"ה המשתדל כביכול להטיב עם בריותיו אע"פ שאינו מגיע לו כלום דכתיב אם צדקת מה תתן לו וכו' ומה מידך יקח והוא מושל בכל מלכותו בכל משלה מלך מלכי המלכים ואדוני האדונים בורא יוצר ועושה הכל וכתיב מי הקדימני ואשלם ועכ"ז ברא עולמו בלבד להטי' עם בריותיו יש רחמן גדול ממנו יש מרחם ומטיב כמותו ולמה לא יתביים האדם ויכסהו בושת וכלימה לעבור על צוויו ולבטל אחת ממצותיו חליל' ילמוד האדם ממדתו לעבוד ליוצרו מדת האדם שלא יעברו על דברו ולמה לא יהבב כן בבוראו שלא לעבור על דברו כאשר הוא חפץ בעצמו מדת האדם שירבה כבודו ולמה הוא ג"כ לא ירבה בכבוד קונו מדת האדם שיכבדו אותו בניו ולמה הוא לא ישתדל לכבוד האב של כלם ה' צבאות שמו ולמה לא יתקנא האדם מהמלאכים שהם שוכני מרום והוא בעפר מושבו בהיות לא ידו להתגבר על מעלתם ולעלות על מדרגת' כי מה מועיל קנאת אדם על חבירו להתגב' לעלות על גבי חומר כמותו היתפאר טיט על גבי טיט לומר אני למעלה ממך היש שבח לאבן אשר בראש פינה על היות' על חברתה אין לשבח כי אם יכיר חומר נברא המתגב' במעשיו לעלות למעלה ממלאכי השרת ולהבין מושבו תחת כסא הכבוד וכיון שבידך בן אדם לעלו' בסול' זו איך ולמה תאחר עליתך ולא די לזה לא שאת' משבר מדרגתו הסול' בקרדומות ע"י מעשיך הרעים שהם משברים וכורתים בחרב חדה ואיך תוכל בשמך לעלו' דרך שם במוסך כי ברכום לעלו'

יפול ממרומי' לארץ

בפילה

כפילה בלי קימה ואל מי תקרא לעזרה להקימך האם העבירות שעשית יעזרוך או הקטרוגים שמהם עשית יקימוך ואם תשים פניך לרעיך אשר יפתוך לחטוא שיושיעוך עוד מי לך פה שתוכל לדבר עמהם ואם יצוייר שישמעו קולך יברחו בהחבא מפחד שומעם קול כאוב אשר מארץ מצפצף ולמה בהיות היכולת בידך להנצל מכל זה לא תשתדל כדי לבקש ישועת נפשך כי הרשעים שנאבדו מן העולם קח אותם למראה וראה מה שהגיע להם ופרוש מן דרכיהם רעה דור המבול דשרש חטאתם היה הגאוה שנתגאו כארז"ל במדרש פ' בראשית כי הגאוה היא שורש לכל עבירות שבעולם עד שאומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור במקו' אחד כארז"ל והתחזק עצמך בדבר הזה שלא לשמוע בקול יצרך לפתותך על הגאוה וכנוכחך אותו על הדבר הזה תוכל לנצחו בכל כי כיון שנעקר השורש הענפים נופלים מאליהם :

והנני מלמדך שלא תכנס ויכשל בטומאת הגאוה תחילה שים נגד עיניך שאינך מלך וכיון שיש מושל עליך נמצא אתה בחינת עבד יש כחוק גדול מזה לעיני השמש עבד מתגאה ולמה תתן מקו' להזכי' שפלותך : שנית אם לבשת בגדי משי ובס' אתה מתגאה דע שאין פחיתות גדול מזה שאתה מתגדל בדבר היוצא מתולעים ואם עם מה שיוצא מהם מעלים אותך כמלך שאתה טפל להם ואם בגדי צמר לבשת ובהם נתגאית היאמן שהבהמה גדולה ממך שעמה אתה מתגאה ואם בכלי פשתן היוצא השדה שנה שנה נתעטפת דע כי הוא צומח ואתה חי מדבר פי גדול ממנו ואם כן איך תוכל להתגאות בכל זה : שלישית שים נגד עיניך שלא תעמוד ביופיך ובכחך כל הימים אשר אתה חי על האדמה ובבא ימי הזקנה לא תוכל לכבוש דרכי התאוות והיית לחוק לכל מכירך באמר' הזה האיש המשתבח איך נפל ונשבר והיה לקש : רביעית תשיב בדעתך שדרכך כבהמה בשע' שאתה צריך לנקביך וגוף המהפך כל פרי טוב בריא והגון לזבל ולסרחון יש לו מקו' שיתגאה' : חמישית עלה על דעתך ימי החולאי' הבאים עליך אשר לבך נשבר בקרבך וכחך סר מעליך ולשונך לחכך דבקה ובמרורת פתנים בלשונך ואתה כארמון נופל ובעי מפלה נופל על ערש דוי והרוח כודף והקדח מלחך והפיסת הכאות נוברות ודם שבלב מתמעט ומלאך המות לפתח רובץ : ששית אמור בלבך אדם אשר הודו והדרו עור דק אשר גופו מכסה ואם יסתלק ויתהפך מה שבפנים בחוץ כל רואיו עיניו יכסה מלהביט דבר מיאוס כזה ואיש אשר אלה לו יתגאה : שביעית תן דעתך באיש המתנגע מה מיאוס לראותו ומה חרפה לבביעו וכיון שלאיש יקרה זאת מה מקום יש לו להתגאות : שמינית בשומך נגד עיניך כי לא לעולם חוסן היש מבטיחך שתנהג כל ימיך בגאותך ואם היום או למחר כפול תפו' תמצא כל העולם שוכחי' שלך ואין מנחם ואין מרחם עליך וכאשר עשית כן יעשו לך : תשיעי' שים נגד עיניך לכל הגאים שקדמוך מה עלה בידם כי היו לקלון ולחרפה לכל באי עולם ראה מה שאירע לנבוכדנצר שגאותו גרם לו להתהפך לבהמה והמן מרוב גאותו ירד לתחתיות ארץ ודור המבול היו לקללה לכל באי עולם כאומרם מי שפרע בדור המבול : עשירית שים תמיד נגד עיניך שאותך אינך יכול לנהוג בה כי אם בהקיץ ובעת שתישן יכולים לסבכך צעירים ממך לימים ועליך ישחקו ויתנו עליך רוק ובפיהם ירימו קול בחרופים וגדופים ואתה מושלך כאבן דומם אין קול ואין עונה יש בזיון גדול מזה : י"א אם תרעב יום כח בגאותך להחזיק ולהעמידך בלי אכילה ושתיה לא כן כי אם פניך משתנים וכחך סר מעליך וכי איש אשר חייו תלויים על פת לחם יש לו מקום להתגאות : י"ב אם המתגאה מתגאה בחכמתו ישים נגד עיניו חכמת הראשונים כגון ר' עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכו' ודואג ואחיתופל שהיו שואלים על מגדל הפורח באויר ש' שאלות וחכמת ריב"ז שלא הניח דבר שלא למד עד שיחת מלאכים שיחת שדין ושיח' תמרי' כמו שהאריכו רז"ל בהפלאת תורתו וחכמתו וכן בחכמת כל חכמי התלמוד וכו' ובעלות כל אלו החכמים בדעתו יכיר חסרונו ודקותו ושפלותו ואפלתו וישפיל גאותו ואם מתגאה בעושרו ישים נגד עיני עושר המלכים ויועצי ארץ ויראה שהוא כלא חשיב ואם מתגאה בגבורה יאמר בדעתו כיון שלא הגעתי לגבורת יהגבים ושמשון אשר מקול' נפלו ערים בצורות ויעתק צור ממקומו מה גבור' יש לי כדי יוכל להתגאות וגם יחשוב כי בזקנותו סר כחו מעליו : ואם ברוב בנים מתגאה וכי כולם חכמי' כלם נבונים כלם עשירים כלם בלי מום הם ועוד מובטח הוא שלא ימותו בחייו הרי רבי יוחנן היה מכריז ואמר דין גרמא דעשירא ביר כא"ז"ל ועוד אם ימותו כלם מיתת עצמן היה לו לשמוח במיתת' דאפשר א' יפול במים ויחנק או יפול מן הגג וכאלה מאלה המקריות שמתגלגלים בעולם או יתקלקלו בחופסם : ואם ביופיו מתגאה יכול להיות יפה יותר מיוסף ולא נתגאה ואם יסתכל בתכלית היופי ישום בדעתו כי בימי הזקנה והשיבה פניו משתני' וקמטיו מתרבים וצעירים ישחקו בו כי או דומה לקוף כא"ז"ל במדרש קהלת : י"ג ישים בדעתו תמיד באורשו כי ילוד

אשה הוא ועבר במקום הסכנה ב' פעמים חד כשהולידו אביו שנים כשילדתו אמו ולאיש אשר אלה לו נשאר לו כד להתגאות : י"ד גדולים מכלם יזכור תמיד יום המיתה ואז בלי ספק יכנע לבבו הערל ויחלש כחו ויסתלק גאותו : ע"ו יאמר בלבו מי שתקוה ברוב תאותו שיתהפך במותו מיד לרימה משום שאך בשרו עליו יכאב איך יוכל להתגאות' כמו שפי' החסיד כמה"רר יוסף יעבץ ז"ל על משנת מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה כלומר שתקותו שיתהפך מיד לרימה : הרי ע"ו דברים כמני' גאוה שישים האדם נגד עיניו לשבר גאון עוזו גם ישים האדם נגד עיניו כי השפל לא יפול לעולם שכן תראה שכל יושב על הארץ אינו יכול ליפול כיושב על הכסא שיפול וישבר מפרקתו וכן יסתכל באילן שהשורש הטמון בארץ המובחר שבו והענפים כל כך שמתפשטי' ועולין מתרככי' ונחלשין בידקות המה : ישים דעתו בשמיר שמשבר סרים וסלעים ושמירתו היה באלוס שבמתכו' תיבה של עופרת שהוא דבר רך ולא היה יכול לשברו : הנה הבהמות והחיות אשר כח אבנים כחם נכודין ונלכדים ביד האדם וכיתוש והשלשול מרוב דקותו ושפלותו אע"פ שמזיקין להדם אינו יכול לכודם : הבט וראה בארזים הגבוהים שמשבת גובה קומת' קוצצים אותם לבנייני' ואזכיר גבות המסוכות לארץ אין מי שיגע בהם ראה העפר הדק והכוכב מרוב קלותם ושפלות' ברוח קימעא עולים למעלה וראשי באי לנות הגבוהים נוטים למטה הבט בתורה וראה אברהם אע"ה שהשפיל עצמו לעפר ואפר דבר שלא יועיל לכל דעפר ואפר מעורב אין שום הנאה ממנו דכתיב ואנכי עפר ואפר זכה להיות מרכבה לשכינה מעלה שאין למעלה ממנה ומאל שהיה בשמים ונתגאה וירד בבוראו השליכו הק"בה לארץ כ"נ נתגאה ואמר אעלה על במותי עב אך אל שאול ירד הרי כל המתגאה ירד והמשפיל עצמו עולה ראה נח על שלא נתגאה באנשי דורו זכה לעלות מדרגת אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה להיות אב לכל באי עולם דכלם בשם בני נח מתכנים דכל המשפיל עצמו מגביהים אותו מן השמים כדאיתא בזוהר פ' חיי שרה דף קכ"ב ע"ב תוספתא וכלא איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא במה איהו רב ועלאה בההוא עלמא והכי פתח רב מתיבתא מאן דאיהו זעיר איהו רב מאן דאיהו רב איהו זעיר דכתיב ויהיו חיי שרה וכו' מאה דאיהו חושבן רב כתיב ביה שנה וזעירו דשנין חד אזעיר ליה שבע דאיהו חושבן שבע דאיהו חושבן זעיר אסגי ליה ורבי ליה דכתיב שנים ת"ח דלא רבי קב"ה אלא לדאזעיר ולא אזעיר אלא לדרבי נכתב איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא כמה איהו רב בעלויא לההוא עלמא עכ"ל ואל יאמר אדם הנני קונה מדת השפלות כי רבה ויקרא היא ואלך בדרך שלבי חפץ אחר תענוגי בני אדם לשתות במזרקי יין ושפלותי יגן עלי הבט וראה נח אחר שהתורה העידה עליו מצדקותו ותמימותו דכתיב נח איש צדיק תמים היה ובהיות נח צדיק תמים כולל שפלותו וענותנותו ועכ"ז כיון שנמשך אחר היין כמה נתבזה עד שהכתו' קראו איש אדמה כלומר איש כולו אדמה כאחד הרקים מחובר לחומר והכתוב מילל עליו דכתיב ויחל נח איש אדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל כו' י"ג ווין נזכרים בענין היין לשון ווי ויללה כאמז"ל שא נא עיניך וראה מ"ש מוהר"ס אלשיך במוסר היין פ' נשא דף רמ"ה ע"ב ז"ל תוכחה מגולה לסובאי יין וזוללי בשר גם בקרב ביתם ומה גם למתקדשים ומתועדי' אל החנות כי יקראו איש את רעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה ותחת כל עץ רענן נכב על עין המים באמור אליו לכה נרוה דודים עד הבוקר מיין הרקח נתעלסה באהבים באשישי ענבים כי במה יודע איפה כי אנשים אחים אנחנו באהבה מסותרת אם לא נגילה ונשמחה יחד ביין ישמח לבב אנוש כי כוס בידך מלא מסך אף שמריה אשת' למען בריתך וגם עליך תעבור כוסי רויה ולקחת מנחתי מידי למעני ויהי הקשר אמיץ ביני וביניך אהבת עולם מעתה ועד עולם כי נזכור אני ואתה את יושבים במדים שותים במזרקי יין כוס מלא ברכת ה' מלא היין וגם אתה אלי על היין הין ופי פערתי ואשאפה פעם אחר ולא אשנה כי לזאת יקרא תפני בך וגם אתה את קנעת כוס תמתי שתית מצית ומי כמונו רעים אהובים אהבת עולם לא תשכח ויקומו ויעשו כן המה ורעיהם כיוצא בהם ויחמו בבואם לשתות שתו ולעו וירם לבם ויסיו כל איש מהם כמוהו כפרעה חשוב בעינו כמלך כי תירוש ינובב וביין תמר אל מי תדמיוני ואשוה יאמר ובגובה לבו ישתרר גם משתרר על השתי' כדת גבורים לשתות יין והנה אשר יראם הרואה אותם בראשיתם כידם נרך יברך כי יראה על כל כוס וכוס תלוי תלים של ברכות זה יאמר בנטותו את ידו אל גביע הקלף כם לחי תעמוד חי בשמחך ביום חתונך וזה ישב ויאמר גם את בדם בריתך וכהנה וכהנה ק' ברכות הערוכות בפיהם ובשפתותיהם אך במרעיתם וישבעו יצא לבם ויחלו לשתות בכלים מכלים שונים רבים ונכבדים מהראשונים וימלאו את כליהם כאשר יוכלון שאת עד יגבר מזה ואז יתהלל כמתהלל באמת באמור מי כמוני גבור לשתות יין במדה טובה ערובה

ובמדה שאדם מודד בו מודדין לכל א' מהמסובין עד יוצא מאפס ומכל היוצא מפיהם כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום ואו למי אוי למי אבוי זה נופל כשוכב בלב ים וזה קם ונכה את רעהו באבן או באגרוף וזה יבוא יצא ומקלל אשר אתו וישכרו עמו עד ששמחה לתוגה נהפכה וגם אהבתם כבר אבדה וימרו את כבודם בפי חזיר כצואה עוברת ונאת שולחנם צואה בלי מקום עד אפס מקום והן זאת רעתם כי מר הרכה והענוגה שברעותיהם באכעמיהם זולת שתים רעות אשר אלה ביין שגו בגזל ועריות כי ממשוך איש ביין את בשרו יבא עד ככר לחם וילפטם את הבריות כי על כן צוה לנו יתברך להמית בן סורר ומורה כי נוטב שימות זכאי וכו' וגם לץ היין הומה זימה כי מפנק ביין את בשרו האספסוף אשר בקרבו יתאוה תאוה לגלות בשר ערוה כי בהשליך נפשו אחרי גוו נמשל כבהמות נדמה וכו' עד יאדיו ירכנו כי ישישו בני מעיהם בכל היוצא מפיהם כדבר אחת הנבלות ומה ירזמון עיניהם אשר הם זונים אחריהם כי יחמדו לביתם ויפעלו גויותם כי מי שלא ידו ביין ונקה כי אבינו הראשון חטא כאחז"ל בגפן היתה וכי כחטה ענבים ונתנה לו וימת הוא וכל זרעו ונח מצא חן בעיני ה' ויאשם ביין ונפגע ואצילי בני ישראל שתויי יין נכנסו ועברו ונענשו ומורם מהם כיוצא בהם : והן אמת כי אשר אתו וישכרו ביפי' ראשו' אשר היו לפנינו כאשר נכון היה בית וארמון על משפטו וחטאת' לא כבדה מאד כי רוב טובת' סתעה אותם ועל כן רבים שתו כיצא אך עתה כי הנה בעתה רבים ישתו לא כיצא כי אל ישמח ישראל אל גיל בעמים כי יראה כי אזלת יד כי נפלה עטרת ראשנו וגלינו מארצנו ושכינת עוזנו בקרב העמים ומי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות ברע ובושת הפנים כיום הזה כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו ואף לזאת יחרד כל לב כי מה ראו על ככה ומה הגיע עליהם השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו יין להתהולל בו ומי האיש אשר הו' יהודי ולו דמוע תדמע עינו לילה ויומם אין הפוגו' כי עיניו רואות ואלות עובדי כוכבים אשר הבל המה מעשה תעתועים מנייהו היה מלכי ואפרכי ועבדי השם אשר לו הגדולה ואין זולתו כי יוכר הכל היה כתוכים תחת און עובדי מזלות ומבטן מי יצא הרעה הגדולה הזאת אם לא מרוע מעללנו אנחנו ואבותינו כי מידינו היתה שפחה כי תירש גבירתה ולו תכמו כשכילה זאת קרענו את בגדנו ונלבש שק ואפר ונצא בתוך העיר ונזעק זעקה גדולה ומרה עד פור התפוררה גוייתנו ואדמתנו ויקרא זה אל זה ויאמר לכו

ונשובה אל ה' בצום ושק ואפר ואל תתן פוגת לו עד יכונן ועד יקים את סוכת דוד הנופלת ולא די שלא יעשה כן כי אם שתחת היותם כאבלים כל ימיהם ולבלתי יצא שחוק פיהם הלא יאמרו נקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר וגו' ויאמרו איה ה' היש ה' בקרבנו אם אין כי עונותינו היו מבדילים בינינו ובין אלהינו הלא נכלם כי אוי לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה ואבחר דרכי ואתנה שכר לאובד ויין למרי נפש ואשבה משומם ואבכה בצום נפשי ואפר כלחם אוכל ושקויי בבכי עד ישקיף וירא ה' משמים לתקן עולם במלכות שדי וישמח ה' במעשיו וישראל ישמח בעושו עכ"ל : גם שא נא עיניך וראה מ"ש הסמ"ג ז"ל דף י"א ע"ד על מצות השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך בעניני גאוה וענוה וז"ל אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה ויאמרו שבריוח שלהם ועמלם הרויחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקב"ה מחמת גאונם שעל זה עונה זה המקרא ואומר גם בפרשת ואתחנן ובתים מלאים כל טוב אשר מלאת וכו' ואכלת ושבעת השמר לך פן תשכח וכו' וגם הפי' שפירשתי מפורש בסמוך פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכו' ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים וכו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם במה שחננו הבורא הן בממון הן ביופי הן בחכמה אלא שיש לו להיות עניו מאד ושפל ברך לפני ה' אלהים ואנשים ולהודות לבוראו שחננו זה המעלה ובמוסר השירה כתוב הלה' תגמלו זאת וכו' הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך ושבח הכתוב הענוה שנאמר והאיש משה עניו מאד ואמרי' בירושלמי דמסכ' שבת פ"ק מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסולייתא פירו' למנעלה שנאמר ראשית חכמה יראת ה' וכו' ונאמר עקב ענוה יראת ה' ודרך משרה שכינה על הענוים שנאמר אשכון את דכא ושפל רוח ודרשינן במסכת סוטה שכל המשפיל עצמו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שתפלתו מקובלת שנאמר לב נשבר ונדכה וכו' ואני דרשתי עוד כי אפי' משאלות לבם ותאותם שומע הקב"ה וממלא רצונם ואף על פי שלא התפללו על זה שנאמר תאות ענוים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך תפלת ענוים לא נאמר אלא תאות תכין לבם כלומר אפי' מחשבים

בלבם : באו וראו מה שפירש דוד מלך ישראל ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם כלומר יש לי לדמות עצמי לתולעת שהוא תחת העפר בחרפה כך כשאדם מת העפר למעלה מראשו ולכך היה שפל לפני האלהים שהיה מפזז ומכרכר לפני בוראו כמו שאמר למיכל והייתי שפל בעיני ולפני אנשים כשקילל אותו שמעי בן גירא אמר הניחו לו וכ"ז גרמה לו הענוה היקירה :

והאריכו רבותינו בגנאי גסי הרוח במס' סוטה שנקראו תועבה כדכתיב תועבת ה' כל גבה לב ולא יראו בתחיית ציון כדכתיב כי אז אסיר מקרבך את עליזי גאותך ולא תוסיף לגבהה עוד בהר קדשי והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' ואינו רוצה לומר עם עני ממש שהרי כתיב כי לי איים יקוו ואניות תרשיש בראשונה להביא בניך מרחוק כספם וזהבם אתם אלא ר"ל עם עניו וכן תרגם יונתן עם ענוותן ואומר בספר משלי גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד ואמרו רז"ל מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה ומותר האדם מן הבהמה אין כי אם עבודת הבורא יוצר הכל ולעשות לו נחת רוח עכ"ל : ולמה יתלבש האדם בגאוה שהוא לבוש מלכו דכתיב ה' מלך גאות לבש בהיות הדבר גלוי ומפורס' לכל מי שיש לו מוח בקדקדו שהלובש פורפירא של מלך מתחייב בנפשו ונמצא זה הורג עצמו בידיו וידון במשפטי גיהנם עם חבריהם המאבדים עצמם לדעת : נקוט כלל זה בידך שכל המתגאה כל ימיו מכאובים ודאגים כי הוא מרוב גאותו ורום לבבו כלם כאין נגדו וכאלו חייבים לעבדו ולקום מפניו כעבד לפני רבו וגיש' ראש על כל פחה ורם בין זקן ונשוא פנים : בין כ"ג הנכנס לפני ולפנים . ובעיני כל רואיו חשוב כקליפת השום ואין מי שישגיח עליו לכבדו בנפל טאון ובבואו במקום אנשים אפי' קטן שביניהם לא קם ולא זע ואם ידבר אין שומע ובראות בזיונו חוזר עורף להלוך הלום ואין אומר ואין דברים מאיש או תינוק לשאלו לשלום . ובראותו כך כלימה יכסה פניו וכראש פתנים בקרבו מרוב בושתו כי כפי גאותו וחשיבותו בעיני עצמו כל זה כסיכים בכבודו ונמצא שכל עת ורגע מתמלא עברה ולבו מלא דאגה . ורוב שמחתו תוגה באומרו איך איש שר ואוהב : חושבים אותו כאויב . ומאורעו' אלו תמיד לו ערב ובקר וצהרים עד שמרוב צערו נופל על ערש דוי . צועק אוי ואין עונה . וכדי שירחמו עליו מודה ומכריז ואדם אין ואין פונה . באומרם לו כן בדיו אלא מפני שקרקע עולם תויקתו . והמים הרחיקתו . מודה ועוזב . ונחמת

הוא כוזב . ואם יקום ממטתו . ישוב לשטותו . ומניחים אותו כולך בחילה . אולי יהיה לו מחילה . ואם ימות באולתו מיתתו כפרתו . והוא מתמוא' על המראה איך איש כמותי בדד . כאיש אשם שודד ובראות כן על ידי ממון כל רופא הוא דורשו ואם אין לו מוכר לבושו אולי יעלו רפואה למחלתו . אשר גרם בגאותו : ולמה אתה בן אדם אתה בונה בגאותך ביתך מושב רופאי' . ומשכנות וקנות המוזרות בלבנה הנאות להריס קינה . באוי ואבוי . על כל בית ומבוי בהבל שבפיהן מקוננות ובלבן מלות שוכות : בוכות בעיניהן . ושמח שמחות בקרביהן מצדיקות בפיהן ברוך מי שגוזר כך לכל ברי' ומתי יבא אכילת הבראה . לקיים מצות מנחם אבלים . באומרן להם האדם הכל הבלי' . קחו נחמה בלבבכם כי כך יארע לכם . זקן ונער . חכם ואיש בער :

פרק ג

יבין הקורא וישכיל השומע אתה בן אדם קח נא מפי מוסר ושים אמרי בלבבך שא נא עיניך וראה בתוכ' גופך וממנו תלמוד לייסר אורחותיך יראו עיניך הליחה הנובעת מנחירך והמים הכרוחים המתהוי' בגופך ומקור השתן והרעי היוצא ממנו בחיים חייתו . ובהתגבר על חום טבעי שבו קנת חמימות ממיני הקדחת המקריות המתגלגלו' ובאות משנה פניו ותשלחהו לחרפו' וארמון קומת הגוף תשפילאו לעני מפלה ואם פרוח יפרח בעור בשרו שאת או ספחת או אם יקראהו מפגעי הזמן פצע וחבורה ומכה טריה תשימהו כנבלה מוסרחת אשר מריחו יניסו למרחקים בהכרזה וטמא טמא יקרא ועליו ישרוק הזוב ויתגבר הרימה חמרים חמרים ותבאש ערשו ועל לובן סדיני מטתו בהרות בהרות כבתמי סנדה מדם הסרחון הנובע ממנו והוא כאלם דומם בלי הרגשת הדבור וכגולם בלי צורה וכנוד נפוח מבלי שיוכל עין רואה להעיד על צורת פניו עם החוטא והוא גומא בקרבו לצמאון המים מאש הקודחת בו כתנור בוער ואין נשימתו נשמעים אפי' לקרובי' אליו מרוב חולשתו וריקות הנשימ' כדי שישאלו שאלת שלומו ואם לד בחילה ולא יחמול עד שיוצ' נפשו חבל בחבל כחבלי היולדת : ואם יאריך בחולין וימים רבים על מטתו יראו עיניו כידו ותמת שדי ישתה בימים הרבים ההם ויצטמק גופו עד שיראו לחוץ בליטת עצמותיו ואבריו כאו שתה מי המרים המאררים כסוטה : וישתנה צורתו ויתהפך כקוף בפני אדם וכל רואיו לא יכירון ואפי' אשתו ובניו המורגלים עמו יכחשו בו לאמר אין זה אבינו אשר גדלנו ואשתו מיללת ואומרת אוי כי איננו כי יוקטן

כי ולד דמי וקורא פנים אין לו וכנפל טמון בתוך מטתו
מוכנע ונדל אישים בבטול הארגשות ומניעת החושים עד
ויקצו מפני חייו ומרבים עליו בתפלה בארבע פינות הבית
לפנות הבית ממנו ולבערו מן העולם ושישוב לעפר כמו
שהיה · ולאיש אשר אלה לו ואשר יקרא לו איך יתפאר
בתואר צורתו ואיך יתרומם בגופו המפואר וברום קומתו:
ואיך יתגדל בזרוע עוזו לאמר ידי רמה וכח עוצם ידי עשה
לי את החיל הזה · ואיך יתגאה ברוב עושרו ובבגדי
החמודות שעליו ואיך ישמח בהתגבר על חבירו על שער
בת רבים ואיך יגיל בטובו ורוב בניו ואיך ישוש בכבוד
שמקבל מאחרים · ואיך יתחזק בבריאותו ואיך ירים
קול בכעס על חבירו · ואיך ירגיל עצמו בטעימת
המעדנים ובמשתה היין : ואיך יתאוה לטיולים בגנות
ופרדסים תחת כל עץ רענן בשקתות המים במקום נהרים
יאורים תחת צללי אלה ואלון לשמוע שריקות כל צפור כל
כנף : ואיך יתקן ערשו בסדיני פשתן הדקים ואיך
יתעדן בשינת השחר ואיך יערב לנפשו קול שירים ושירות
ואיך יתיפה בקשוטי היופי ואיך יסוך בשרו בשמן המור
ומיני ריח הטוב ואיך ישמח בנאות לשונו : ואיך יחליץ
עצמותיו בקלות המרוצה אשר ברגליו כאחד הצבאים
אשר בשדה ואיך ימלא שחוק פיהו. כיון שעל כל זה נופל
השער והדאגה והיגון והמכאה והביטול כנז"ל :
ועתה שמע בקולי איעצך ויהי אלקים עמך ויכלו בטוב
ימיך ושנותיך בנעימים ותקבל שכר טוב בעמלך בעה"ז
ובעולם שכלו טוב עולם שכלו ארוך בעשותך כל הכתוב
לעיל על צד היושר והרצון הטוב · יתפאר האדם בתואר
צורתו ובצלם דמות תבניתו להלל לשבח ולפאר ליוצר
יצורים אשר ברא את האדם מאין דוגמא של מעלה · ויכוין
על כל רואיו שיעלה צורתו בדעת' עלי משכב להיות לו
בנים יפים כמותו לעמוד ביצרם כיוסף וכר' יוחנן דהוה
יתיב בשערי טבילה על הכוונה הזאת כנודע · ויתרומם
האדם בקומת גופו להיות עומד בפרץ על כל צרה שלא
תבא על הצבור להראות קומה ולהטיל אימה על הקמים
לצבור רבים או יחיד : ויתגדל ברוב עוזו להחזיק ביד
נמוכי הרוח ולכל נרדף בצרה ולעזור עני ואביון ולכל
אלמנה ויתום ויתגאה ברוב עושרו ובבגדי החמודו' שעליו
תכלת וארגמן בתתו פיזור לאביונים ולהיות מחזיק ביד
חושקי תורת ה' תמימ' ולהרבות צדקות וג"ח ולהטיל
בכיס ת"ח ולהלביש ערום מבלי לבוש ולפדות שבוים
ולעשות נדבות לכל כלי הקודש ולהוציא הוצאות לקנות
ספרים וילמדו אחרים ילוון ולפרנס לכל איש ולקבוע
ישיבות לחלוק עמהם כולון וישכר וישמח בהתגבר על

חבירו בשער בת רבים אם כונתו לבטל דברי טועה אם
דבר נגד עניי עמו או אם הבל יפצה פיהו בדברו דבר
הגורם קלות בתור' בעצמו או איזה מהדופי ללומדים
וכדומה לדברי' או ויגיל ברוב בניו ובטובו על שחננו השם
בבנים ונתן לו מהיכולת לגדלם בתורה כדי שיעבדו אותו
ויקדישו שמו בכל לבבם ובכל נפשם וישיש בכבוד שמקבל
לייסר אורחותיו באומרו בינו לבין עצמו מאמר הפייטן
חטאי או יראוני גם שכני אוי ברחו ורחקו מגבולי ואין
מכבדים אותי כי אם בחושבם כי חסיד אני ואם ירגישו א'
מיני אלף ממעשי המכוערים יברחו למרחקים פן יזיק
להם טומאות הבל פי וכמכה הכבוד מביאו לתיקון מעשיו
וראוי שישמח וישיש בו כיון יען שמדריכו אל היושר שלא
יראו בו ערות דבר הגורם מניעות הכבוד ויתחזק
בבריאותו לקיים והגית בו יומם ולילה שהתורה
מתשת כחו של אדם ולעמוד על קיום המצות ולשמש ת"ח
ולהלוך בשליחו' מצוה וירים קולו בכעס על חבירו למונעו
מעבירה ולשבור זרוע רשע ולייסר לעוברים רצונו של
מקום ויתענג בטעימת המעדנים ובמשקים הערבים
כיסוך יין במים הקרים על נפש עיפה ודבש וחלב תחת
לשונו לברך לבורא הכל על כל מין ומין מעין ברכתו ולענג
שבתות וימים טובים כאמז"ל לקדשו במאכל ומשתה וכסות
נקיה ולשתות במשתה היין בסעודות של מצוה סעודה
לגומרה של תורה ונרות מילה וסעודת בת ת"ח לת"ח
וכדומה : ויתאוה לטיולים בגנות ופרדסים לבקשת
ההתבודדות לעיין ולהבין ולהשכיל במושכלות התורה
להשיג סודותיה : ולשמוע שריקות קול צפור כל כנף
לתת הודאה לבורא עולם ה' שהכל ברא לכבודו וכלם
אומרים לפניו שירה בפצוח פיהם לפרסם כי אין אלוה
מבלעדי ה' ויתקן ערשו בסדיני פשתן הדקין לנוח בהם
בשבתות בחגים ובמועדים לכבוד השם ולכבוד היום
המקודש ויתעדן בשינת השחר כשעמד עם העומדי' בבית
ה' בלילות ונדד שינה מעיניו כל הלילה על התורה ועל
העבודה ויהי באשמורת הבוקר הבוקר שגברה עליו השינ'
ונפל למשכב או וישן ערבה שינתו ויערב לנפשו שירים
ושירו' לנזר ולהלל לפני בוראו בסיפור תהלה נפלאותיו
ויתיפה בקשוטי היופי לה ית' מתוקן בהתפללו לפני בוראו
על דרך הכון לקראת אלהיך ישראל ולכן שלא ימצא רבב
על בגדיו ובכל עת נצריך לבגים להתפלל בכסות נקיה
ובגדים מיוחדים לזה וישמח בנאות לשונו להיות דורש
ברבים דברים ערבים לשומעיהם ולהגיד לעם את הדרך
ילכו בה ואת המעש' אשר יעשון ולנצח בנאות לשונו ונוצח
אפסיו ומוכח דבר למינין והאפיקורסים אשר

אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו להפיל דבריהם ארצה והבל הבלים שבפיהם ולהשימם לרפש וטיט ויסך בשרו בשמן ערב ומיני הבושם שיעור להעביר מעליו סרחון הזיעה וכדומ' הגורם שלא יקרב אדם אצלו בדברו אליו ויתרחק ממנו ויאשם בדברי תוכחתו וחדושי תורתו ומוסריו : ויאמץ עצמותיו בקלות המרוצה לרוץ בדבר מצוה ואפי' קלה כדברי התנא הוי רץ למצוה קלה וכמהר לברוח מן העבירה עד למרחקים ולרוץ להציל נפש עשוק מרודף ולמהר הליכתו בכל דרך מצוה ולדלג בסרים לבער קוצים מן הכרם וימלא שחוק פיהו לשמח חתן וכלה ובשומעו ישועת השם ומפלת אויביו ובשמוע שמועות מגאולתינו ומפדות נפשנו ושמועות חדושי תורה ודקדוקי מצות שנתחדשו ואם כה תעשה תשמח בעולם הזה ותקבל שכר טוב לעה"ב : הטה אזנך ושמע ללמוד מוסר מיום אתמול כי יעבור ליום שאתה עומד בו כי כל מה שעשית אתמול בתענוגי גופך מה בידך תקח היום ואם גם היום תעשה ככה גם זה יעבור למחר עד שבסוף ימיך יעלה חרס בידך ונמצא הולכת כל ימי חייך להבל וריק והבינו אבריך כלי מות לשאת בידך בצאתך מן העולם לעשות נקמה בנפשך עמהם תוך דון בנפשך ואמור בינו לבין עצמך היוכל ארץ לסבול לתקן ולהכין בעצמי נקמות לי מה שאין צר ואויב יכול לשער לעשות בי תחת אשר בידי וברשותי להוכיח כל יום עתיי בתורה ובמצות ולקבוץ על יד מעט כפי יכלתי והשגת דעתי ואם איני מבין בתורה לפחות לחשוב מחשבות לעשות ומחשבה הקב"ה מצרפה למעשה ומעשי ומחשבותי בספר נכתבים כמעשה ממש לקבל עליהן שכר משלם כמו מעשה ונמצא אני מרויח בכל יום [illegible] טוב אשר עין לא ראתה אלהים זולתך במקו' שאין שיד שולט בו להשביע בהקחתו' נפשי בצאתי מן העולם ואני בורא מלאכים במעשי ומחשבותי הטובי' ללות אותי בצאתי מן העולם ולהצילני מכל מזיק מחבל ומשטין להכריז לפני ברוך אתה בצאתך ובשלום בואך עד הביאכי אל המקו' אשר הכינותי במעשי הטובים תחת כסא כבוד בוראי להתעדן מזיו שכינת עוזו ואם כה תחשוב כל יום לשים בדעתך דע באמת שתאחוז בשמאלך ותבקש ה' דרך הנוסן מכוחות לנפשך : וכיון שביד האדם וביכולתו לתקן ולהכין כל טוב לנפשו אפי' ע"י מחשבה טובה בלבד במרוב' וסוף לא כן עושה היש קץ לרעתו המגיע לנפשו בהתפרדה מהגוף הגנוף אשר שמע לעצתו לטנפ' במעשיו המכוערי' להטותו מדרכי ה' זונה ודבוי המאכלי' להרבות הזבל בקרבו מרוב אכילה ושתיה יום יום להעלות אדי העשן הטף והטמא מהאכילה אשר הרבה הזבל והטומאה לטנף משכן המוח והלב שהם מושב הנשמה ולגרשה משם ולהמליך במקומ' נפש חיוני כבהמה דמותר אדם מן הבהמה אין לבד הנשמה הטהורה : לכן בן אדם חמול עליך כי אין שום בריה יוכל להצילך ממשפט' חרון אף והחימ' אשר טפחת ורבית מיום היותך על האדמה עד אשר תשכב מאורי שמש אורך שהוא פרידת הנפש מהגוף כי ההצלה בידך מסורה וברשותך נתונה לשוב יום אחד לפני מיתתך ולעשות לך הצלה אין כמוה כי בידך הכל ומידך נותנין לך שכר טוב מעמלך אשר עמלת בדברים בלבד באומרך חטאתי עויתי פשעתי על כל מה שאמרת ודברת בשפתי חלקות ועל מה שעברת על המצות וכיון שבדברים בלבד יכול אתה להציל ממות נפשך כדכתיב קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אם נתרשלת גם מזו היש קץ למשפטיך המוכני' לנפשך : הבט וראה באבינו הראשון אברהם ראש המאמינים אשר מג' שנים הכיר לבוראו וטרח ועמל כל ימיו לעשו' רצון בוראו ומסר עצמו בכבשן האש באהבתו אותו ית' ובנסיונות אחרים גדולים כמוהו אשר גירשו מארצו וממשפחתו ומבית אביו ואע"פ שהבטיחו על הממון והשם והבנים שהדרך ממעט' לא קיים מאמרו ית' בעבור מה שהבטיחו כי אם וילך אברם כאשר דבר לו השם לקיים דברו בלבד ולא ע"מ לקבל פרס ואף אחר שהובטח הגיעו לו מהצרות רעב כי בא עליו וירד מצריימה והגיע למות נפשו באומרו והרגו אותי ואותך יחיו ונלקחה אשתו בבית פרעה הרשע ומשם הצילה השם בנגעים גדולים ואחר זאת לא שליו מרדיפת המלכים אשר רדפוהו והשם הציל אותו ומיד שמע כרב כי נשבה אחיו וירדף ונסתכן להצילו ולא שקט מזו כי אחר הדברים האלה הודע לו מגרות בניו ועבדות וענוי אותם ד' מאות שנה ושם הוגד לו גליות אחרות שעתידין בניו לעבו' וידאג נפשו בקרבו מצרת זרעו אחר זו נולד תיגרא בביתו משרה עם הגר וקשה ונער גדול מחלוקת בבית כמלחמת גוג ומגוג כאחז"ל עד שבא לכלל שגרה אשתו מסרה עליו דינה לשמים באומרה לו חמסי עליך וסוף סבל ושתק על כל זאת בא אליו צווי המילה לחתוך בשר ערלתו וקבל מאהבה ולא נתרשל אף שהכיר בנער הגדול אשר יעבור עליו להעביר על בשרו חרב חדה ועכ"ז לא בעט ולא הרהר אחר מדותיו יתברך כיון שכל זה היה כפך מה שהובטח ואדרבא הרבה אהבה על אהבתו ולא סר מללכו יתברך כל ימי חייו וכזה כך לבני אחריו הבט וראה כמה טרח אברהם אע"ה להשיג השלימות ואתה אף שכל ימיך הלכת אחר ההבל אם תשוב בדברי' להתודות על עונותיך אפי'

אפי׳ באחרית ימיך תשלים כשאתך שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד ואם לא תשמע לעצה זו דון בנפשך אם יש מקום לברוח עליך ביום אשר יביאו במשפט לך :

פרק ד

יוצר הרים ובורא הברואים צורי מלכי וגואלי בעלותי על לבבי החסדים והרחמים שהגדלת לעשות עמי מיום שיצרתני ועד עתה ואני הסכלתי עשו לעבור על כל אשר צויתני לשמור תסמר שערת בשרי ואחז לבבי פלצות ויתפרדו כל עצמותי ואחזתני רעדה ואסלדה בחילה באומרי מה אשיב בעת שיבואוני לדין לפניך וירשיעוני בבית דינך הצדק מה שמורת הדין נותן לקצוב עלי ממשפטי העונש בהיותי כפוי טובה עם מי שהרבה להטיב עמדי טובות אשר לא יוכל רעיון לסופרם כי רבו עד שאין באים לכלל מנין ובראותי הרע הגדול אשר עשיתי את רואי נקרבי בראותי שאין רפואה למכתי וכמעט נתיאשתי מן הרחמים אך יעצוני כליותי לברוח ממך אליך קודם יחשכו כוכבי נשפי להסתופף ולהסתתר עצמי בצל כנפיך שתכפרני ברחמך ותטבלני בים חסדך ותטהרני בגודל חסדך ותכין משכן נשמתי תחת כסא כבודך כי ידעתי לא יכרתני כי אם להטיב עמדי כמדתך להטיב בלי הפסק רגע ועל זה בטחתי לברוח אליך למסור עצמי בידך כי ידעתי שהחטאני השונא הוא אנוס על עוברי מצותיך כיון שכל הגוף המעוכ׳ אשר מחומר קורץ הם גרמו לי כל זאת ונפשי אשר בקרבי גולה וסורה לא יכלה למנוע בחירתי ולהצילני בעת בואי לעבור רצונך כי לא יכלה לברוח ממני ולמנעני מחטוא לך כי חיוב צווי עליה להיות סגור׳ בקרבי עד זמן שנגזר עליה לצאת שכונה כי ואני במעשי המכוערים והמטונפים גרמתי לבת מלך לסבול טינוף מעשי כי הוכרחה לבא עמי במכור ולהאיר באברי לחזקם ולאמצם לפעול כפי רצוני ובחירת נפשי ואיכסתיה והכנסתי׳ בתלאות טומאת עונותי וכיון שכך הרבתי לפשוע וכי יספיקו מימי המבול הראשון לטהרני ואם אש שורף לסדום יכול להתיך עובי חלודי זוהמתי וכי מכות שבאו על המצריים ייכלו למרק עונות ואם מכת הטחורים והעכברים שבאו על הפלשתים יכפו על פשעי וכי כל מכה וכל חולי שנברא בעולם אף שיבואו עלי כחדא מחתא יוכלו לטהר ניאופי ובראות עצמי מלא טמאות לא אוכל מלט חשבתי מחשבו׳ להתיעץ בנפשי עצמ׳ אף שהרעתי עמה לטמאה במעשי ואומ׳ לה נשמתי נשמתי הטהורה והחכמה אשר ממרומי׳ ירדת לעשו׳ שכונה במשכן בתי חומר ולך נגלו תעלומות חכמה ושערי בינה מסורים בידך וממך לא נעלם מ״ש בתורה כי כתב לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו ואף ע״פי שעשו עמהם רעות כך גזרה חכמתו יתברך להטיב עמהם כיון שגרו בארצם גם אע״פי שהגדלתי אני לעשו׳ עמך רעה לא תתעב אותי לשמוע עצה ממני ליעצני בדרכי הישועה לשוב לקוני כי אין לי פנים לשוב בלתי עצתך לכן אל תמנע טוב ממני כי גר היית בארצי · ותען ותאמר לי תעשה כדבריך כיון שבקרבך ישבתי וכך נתישבתי עד שהורגלתי בעל כרחי להסכים ללכת במעגלותיך המעוקשים ובדרכיך המקולקלי׳ עד שחייבתני ראשי למלכו של עולם אבי שבשמי׳ וגם אני כמוך בהצטרכו׳ רפואות לשבעי׳ ולמסר החלוד שהבאת עלי וקודם שנתעורר׳ אתה גופי לבקש ממני עצה על זאת קדמתיך זמן רב בזאת וגמרתי בעצמי ואמרתי כי סכרי ופרטי׳ המצטריך על מכאובינו אינו אלא דבר קל כי כפי רוב רחמי בוראינו כך גודל קלות תשובתינו אף שנתגדל כל א׳ מעונותינו כרום המגדל שבנו פושעי עולם אחר המבול ובלבל השם לשונם למנוע פשעם ואולי ישובו להטיב באחריתם ומשם למדתי רוב חסדיו כי חפץ ה׳ שיושיע אדם עצמו בכחות לשונו לגמור לפניו ודוי דברים דכתיב קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳ ועל העצה הזאת אנו כותבים ומתמים לעשות ונבא נבא אני ואתה לפני בוראנו בדורון דברים דפיים לפניו וכה יאמר רבון כל העולמים אבינו אב הרחמן כשם שהכרנו גודל חטאתינו ועונותינו ופשעינו כך שמענו והכרנו וידענו גודל חסדך ורבוי רחמיך ועוצם רחמנותך ועל זאת בטחנו להסיר מסוה הבושת מעל פנינו לבא לדפוק בשערי חסידותך שתושיע ותשמע צעקת המבקשים ישועת המחילה ושואלים רחמים מבריכת החסד להשפיע אל היסוד לתת למלכות החסדים כי מלך רחמן אתה ורצונך וחפצך [illegible] שבים אליך כי על התשובה נתיסדת עולמך כי אינך חפץ במות המת ואם ח״ו לא יועיל לנו התשובה כמה ח״ו בראת דבר לבטלה כי לצדיקי׳ העושים רצונך אין להם צורך בה ובהתקבל אותנו מתפרסם על ידינו שאתה רחום וחנון ארך אפים כו׳ ואם חטאנו בגודל סכלותינו. אנו פעלנו כחומר ואתה פעול כאלוה כי אין אלוה מבלעדך למחול וכגודל פשעינו בכפלי כפלים גודל רחמיך ואם ח״ו מחייבים עונותיו לנעול דלתי רחמיך ממנו רבון העולמים איך תראה בנין הגוף אשר יצרת בצלם אלהים והנשמ׳ אשר מאצלך חוצבה מגונים ומבוסים במשרפות ס״ל במשפטי שאול ואבדון ומה תקוה לנו לצאת משם לעולם בהיותנו הגורמים כל זאת על כן על חסדך נשענו ועל רחמיך בטחנו שלא נשוב ריקם מלפניך בשובתנו שנוגע לנו

לעשות

לעשות כפי יכולתיו והשגת ידינו לתקן אשר העוינו והרשענו ואתה עשה כאשר אתה אבינו אשר בראתנו : במקום אשר אכלנו ושתינו במשתאות אשר לא כדת אנו ממרקים אותה בתעניות וסגופים עד שיתמעט הבשר שנתגדל מאותם המאכלים ויתך החלב שנתרבה בהם : ובמקום אשר ראו עינינו ראיות נכריות : יראו עינינו באור תורתך ולהסתכל בצורות אותיות קדשך המאירים את העינים תורת ה' תמימה מאירת עינים : ואם שמעו אזנינו דברי ניבולים ודברים בטלים וכדומה תמורת זה נעשה אזנינו כאפרכסת לשמוע תמיד בקול תורה ובדברי חכמים וחידותם : ואם הגדלנו לשוננו ברע ודברי חלקלקות תמורת זה אנו רודפים בשיח שפתותינו לשים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ואם ידינו גנבו וגזלו תמורת זה אנו פושטים אותם לחונן דלים ואם רגלינו רצו לרעה ירוצו לכל דבר מצוה ואם חשב לבנו מחשבות זרות לתקן זה יחשוב תמיד בששון להדבק בך ובדרך זה אנו מתקנים כל מה שהרשענו ובהיותנו בוכים כל מה שהרשענו אב הרחמים תן מרחמך עלינו והושיענו שאם כעבדים תחשבנו לפניך וחונן כחונן הרב על עבדו ואם כבנים אנו רחמנו כרחם אב על בנים שאע"פי שמרבים פשע ואשמה מכסה על פשעיה לקרבם אצלו ובהסתכל אותי כי הרבתי לפשוע ממני יראו וילמדו לשוב כל חוטאי' שבעולם : גם בן אדם ראה גם ראה ענין סדום ועמורה ובזה תתחזק בתשו' אף שהרבתי לפשוע כי לא תוכל להרבות בפשעי' כאנשי סדום אשר שמו להכריז בעריהם שמחזיק יד עני ואביון ישרף וע"ז שרפו הנערה על שעברה על גזרתם והיו באים על הזכר ועל הבהמה ועשו כל תועבות שבעולם כחז"ל בסנהדרין ועכ"ז לא אבדם הקב"ה מיד עד שעלה הדבר לאברהם אולי ימצא להם זכות עד שאם היו בכלם י' צדיקים היו נצולים ואם היו שבים היה מקבלם אף שגדלה עונותיהם לשמים ודע שאין ס' שידע הקב"ה שלא היה בסדום עשרה והיה יכול לאבדם מיד אך הודיעו לאברהם כדי לפרסם עד כמה מגיעים רחמיו על הרשעים כדי שילמדו הדורות לשוב ולא יתיאשו בעבור רוע עונות אין דור רע בעולם כדור המבול אשר אמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו ועשו רעות אשר לא יסופר כמדע ועכ"ז לא הרחיקם הקב"ה מלקבלם עד שאמרו רז"ל שהיה מרעיש עליהם את ההרים אולי יראו וישובו הרי שלעולם אין דלתי התשו' ננעלים וידו פשוטה לקבל שבים וכיון שכן איך ימצא החוטא מקום להתנכל עצמו לאמר לא יכולתי לשוב כי יראתי שלא ירצה הקב"ה בתשובתי בראותי שדור המבול וסדומאים כי שבים היה מקבלם וגם שהשמיעם אופנים שישובו : אך ראוי לכל אדם ובפרט לשב בתשובה כדי שלא יחזור לקלקולו לאחוז בלבו אמונת יום הדין ונורא ושעתיד לתת דין וחשבון על כל מעשיו ולחשוב בזה תמיד לא יסור ממחשבה זו עד שירגיל כ"כ שידמה בעיניו שהיום או מחר עומד לתת דין על חטאיו וזהו מביאו שלא לחטוא ואם יחטא ואם מסבת תוקף יצרו שמתגבר עליו מיד מתחרט ודואג על עונו ביודעו באמת שעתיד לתת דין וחשבון על מה שעשה ויבקש רפואת התשובה ויסתגף את עצמו בסגופים שהם קשים כמות ואם ישוב לחטוא ישוב לחזור כי אמונת הדין והחשבון מכריחו לזה ובראו' עצמו פעם ושתים נצער התעניו' והסגופי' בעבור חטאיו יפרוש מן העבירות ויאמר בכן באמרו וכי בשביל תענוג רגע או שעה של עבירה אני מצטער בתעניות וסגופים שהם קשים כמות ימים ולילות מוטב לי לבעור ביצרי ולהצטע' עצמי מעט בהרחיק עצמי מתענוג החטא שהוא מעט ערי רגע מלהצטער עצמי זמן רב בסגופי התשובה : גם כדי להרחיק האדם החטא ממנו ישקול בדעתו שאין עונג החטא כגודל החרט' שעתיד להתחרט ממנו ולמאוס בחייו איך ככה עשה כילד אם חושק באשה על רוב יופיה ישים נגד עיניו כשתזקין וכפרצו בה הקמטים ופניה כקוף חורות ורום קומתה נכפפת ונעשית כחטוטרת הגמל וליחות החוטם נופלות מנחיריה תמיד ופיה עקום' ונמוכם בלי שינים וכשאוכלת פיה מלא רוק ואם ישכב עמה בימי נעוריה בראות אותה בזקנותה יקלל יומו ויאמר מיין איך מלאו לבו להניע גופו בגופ' והכניס ברית קודש בחמת מלא צואה ופיה מלא דם גם ישים נגד עיניו שכל יופי האשה היא עור דק על מאד שעל פניה ואם תתפשט עורה מחמת נגעים או מכה ונראה בשר חי שתחתיה וכמה מתמיאוס ליגע באותו הבשר כלא אשר היה נדבק בה מעובי הליחה ובשומו כל זה בדעתו בעת שיפתהו יצרו על אשה תתאס בעיניו ויתרחק ממנה כמטחוי קשת :

ואם יצרו יפתהו לשכב עם זכר משכבי אשה ישים נגד עיניו כשיתמלא זקן הנרבע ובפרט אם יפגעו שניהם יחד בזמן הזקנה כמה מהביוש והבושת והחרפה והכלימ' והקלון בזוכרם איך שכבו זה עם זה ועוד אין שום אחד מהם יכול להתפאר דרכי' בפני חבירו על עשיית מצותיו ואפי' עשה תשובה כי מגיע לו מן הקלון להתפאר עצמו בפני מי שהכעיסו לבוראו עמו כי עולה על זכרונו עם המעשה אשר נעשה לו וכלימה מכסה פניו ובפרט אם

ברוב עני והנרבע עשיר איך

איך יכול להתחנן לו שירחמהו דמה יזכי׳ בפניו כדי שיכמרו רחמיו עליו שאין לו פנים לזכו׳ איזה זכות שבו שאדרבא מעורר ומזכיר מעשיו הרעים והעשיר מוסיף עליו שנאה אשר עשאו בבזוי בוז ואם הדבר נהפך שהרוצע עשיר והנרצע עני בושת בחייו העשיר איך נגע בגוף הנגוף הזה : ומה גם בראות עצמו מגולל ואדמון לבושו והעמי הנרבע בבלואי הסחובות מעוטף מכסה את פניו ומעלים עיניו ממנו כי נופלים פניו ארצה מהבע בו ושלחהו לחרפות ואיך בשים האדם נגד עיניו מקריעת אף אשר הם אחת האפשר להיות וקרוב לודאי יתגבר יצרו עליו לשכב עם זכר כי מיד בעלות על דעתו כל זה יקרש דמו בקרבו ומה גם בחושבו גודל הדופי והשמיצו והזרו׳ מהמעש׳ עצמו :

ואם עם בת עובדי כוכבי׳ ומזלו׳ יפתוהו לשכב ישים מיד נגד עיניו כי הוא גוף אשר נטע בהקב״ה ובתורתו ובעמו הקדוש היא גוף אשר שנא ה׳ היא גוף אשר נתהוה מהריון הנידות היא גוף שנתגדל בשרה מאכילת השקץ והעכבר ומכל מיני השרץ השורץ על הארץ שעם זה פי׳ ר״ע מגוים בעובדא שהביא אבות דר׳ נתן דף ה׳ סוף ע״ד ואיך יתחבר בגוף טמא כזה אשר הבל פיה כריח השרץ המטונף אשר אכלם ואיך יגע בגוף אשר בחייה זוהמה נמאסת ואת אשר תשכב עמה היא הולכת לפעור או לסקל למרקולי׳ וכדומה מהעיכופי׳ אשר הם עובדים ובאיזה פנים אני יבא להתפלל לפני אל חי אחר שחשקתי ודבקתי בגוף אשר שנא ה׳ היא מתעבים הגדול הזה לחשוק בבת עובדי כוכבים ומזלות ובשומו כן נגד עיניו תועבת שיפרוש ממנה והבא לטהר מסייעין אותו :

ואם לבא על החיה ובהמה יפתהו ישים נגד עיניו איך ידמה צורתו בצלם אלהים לצורת שור או חמור שבסיו׳ מתאוה שכיבה זו מתאוה להיות כשוה ולהיות עליה כדוגמת חמור בחמורתה והוא מהגנות ושרופי והזרות וספיאות ונפרע כחושבו איך יתנק באהבת היצר עור מלא שערות ואם היא עם להטיל גללים יטילם עליו בעת המעשה זר מעשיהו וישימהו סביב מלא צואה ואיך ולמה מביא אני בעצמי לבזיונות אלו מוטב למות בהיותי אדם ולא להדמות עצמי כבהמה : והנה בן אדם בעשותך כל זה יתגבר וימלוך היצר הטוב בגופך ויגרש הצר הצורר בקרבך באופן שלא יוכל עוד להרים ראש עד שיעשה אמן בעל כרחו ובהמשך זמן יתהפך לטוב כי הצדיקים עושים החומר כורח ויביאך זה לקנות דבקות גמור בהקב״ה כאברהם אבינו ע״ה שקראו אוהבי דכתיב זרע אברהם אוהבי על הדבקות שהיה עמו על שמלאו לבו להקריב בנו רך ויחיד קרבן לפניו ולא איחר על הדבר לעשותו אע״פ שהיה חביב לו מנפשו כי נגד אהבתו יתברך היה הכל לפניו אין וביד האדם להיות כאברהם יצחק ויעקב אבותינו הקדושי׳ אשר בורא׳ מתפאר עמהם שהרי אין דור ודור שאין ל׳ כאברהם אע״ה שעליהם העולם עומד כאז״ל הרי ביד האדם הוא להשלים מנין הל׳ :

ודע שאין אדם יכול להתפאר ולהתגדל עצמו כי אם בעשו׳ תורה ומצות להדמו׳ ליוצרו ומלאכי השרת ישתחוו לפניו ולמלוך ש״י עולמות לזה יקרא אדם כי מה התהלל ברשע רשע כי אין כחו מגיע כי אם לפעול מה שעקרב ונחש או חיה וכלב שוט׳ פועל או מה שפועל סדומים שהרי פעולות הרשע להכות ולקלל אף וכחש ורצוח וגנוב ודורס ובוצע ומזיק לחבירו ובמה יתפאר על זאת שגם אבן נופל על האדם ושוברו קוץ נכנס בו מכאיבו עשב מר אוכל וממררו או חמור נושכו ומסכנו כלב שוט׳ נובח אחריו ומבעתו חיה רעה דורסו ומטריפו נחש נושכו וממיתו צרעה עוקצו ונופחו יתושים ופרעושי׳ מצערים אותו רפש וטיט טובעו מים מחנקו אש שורפו אבן סוקלו שור מנגחו א״כ מה גדולה לעשו׳ רשע להדמו׳ את עצמו לדומם ולצומח ולבעלי חיים המזיקים : בזאת יתהלל המתהלל להלל לשבח לפאר ולרומם ליוצרו להדמות עצמו לשרפי מעלה להטיב עם הכל להדמות לבוראו דטוב ומטיב הוא לעסוק בתורה להדמה לידידיו לרדוף אחרי המצות להיות דומה לחסידיו : לעשות צדקה וג״ח להיות דומה ליראיו לשמש תלמידי חכמים ולפזר ממונו להם להיות דומה לאוהביו לזה יקרא איש מעשות דברים שאין בכל הבריאה יכולים לעשותו זולת מין האדם אוי לאדם שאין משים כל זה נגד עיניו אוי למי שהשעה מצחקת לו אוי למי שאינו חושב ביסורין אוי מי שאינו חושב כי כל ימיו עלי ארץ אוי למי שאינו חושב כי הוא נוד מלא ליחות אוי מי שאינו חושב בחולאים ובצערי׳ אוי מי שאינו חושב כי עפר הוא ואל עפר ישוב אוי מי שאינו חושב בבעיתותא דמלאך המות · אוי מי שאינו חושב ביציאת הנשמה : אוי מי שאינו חושב בצער חיבוט הקבר · אוי מי שאינו חושב בצער הרמה והתולעה · אוי מי שאינו חושב ביום הדין : אוי מי שאינו חושב במשפטי גיהנם : אוי מי שאינו חושב במיתות משונות ובגלגולי הנשמה : אוי לאדם שאינו משים תמיד נגד עיניו העתיד בהוה פירוש ישים נגד עיניו הנולד להיות כמאמר התנא שחכם יושב הרואה את הנולד והנולד הוא שעתיד להיות רימה ותולעה ומעותד לכל מקריות רעות לכן כל איש חכם יתן נגד עיניו שאין בידו להשמר עצמו מהמקריים היכולים

לבא

לפא ובזה יעמוד באימה ופחד וביראת אלהים כנגד עיניו שאפש׳ יבא עליו מיתה הרא׳ המבטל כחות גופו או אפשר שילקה בשחפת ובקדחת תמיד או בירקון או בעיורון או יתמלא כל גופו שחין פורחת או שאר חולאים שבעולם או יחזור עליו הגלגל לבא לידי חסרון עד ככר לחם ולדפוק בדלתי שואליו יען כי מזי הרעב מכריחו לגם או אפשר יהיה מוכה אלהים כל ימיו על ערש דוי א״כ איך יכול אדם להתגאות בחכמתו וגבורתו ועשרו ובבריאותו וביופיו וברוב בניו כיון שהוא מעותד לכל מין חולי שבעולם מעותד לכל בושה וכלימה :

המעותד לבזיונות מעותד לחרופים וגדופים מעותד לשפלו׳ המעותד לשמוע קללות מאנשים אשר ידם תקיפה עליו המעותד לבחור מות מחיים מתוך צער ודוחק מעותד להיות שאוי׳ מאשתו ובניו אם יחזור עליו הגלגל לרעה המעותד למיתת בניו בחייו מעותד לראות בניו ובנותיו מתים בחופת׳ המעותד לפחדים המעותד לחתוך מבשרו חתיכות או אברי׳ מחמת מכה או נגע המעותד למות מיתה משונה סקילה שרפה הרג וחנק או חיה יאכלנו או דגי הים או קבורת חמור יקבר המעותד לשפטים ע״י בני אדם המעותד ליסורי׳ קשים המעותד לראות ביעתותא דמלאך המות המעותד למות . המעותד לחיבוט הקבר הקשה המעותד לרימה ותולעה המעותד לחזור לעפר המעותד לחזור באויר העולם אם הרבה בחטאות ואשמות המעותד למשפטי גיהנם המעותד לגלגולים וכיון שכן אוי מי שאינו משתדל לעשות החומר צורה אוי מי שחפץ להיות בחינת בשר ודם נמשל כבהמה אוי המתאוה לפעול בתוך מעיו ליאות סרוחות ורעי מהמאכלים דבוי אכילה ושתיה כבהמות יער וכשרץ השורץ על הארץ אוי המתאוה להרבות בשינה להדמות לפגר מת אוי האוהב הבטלה שדומה לאבן דומם אוי המתאוה השיחה בטלה להדמות לחוב מארץ מכסל׳ אוי המתאוה למושב לצים ומיני היתולי׳ ולכוד כיד להדמות עצמו כשאר האומו׳ אשר בהם לא בחר ה׳ אוי לגוף שיצא מן העולם רק מזכיות ומלא עונות אוי לרגלי׳ שלא הלכו ביושר אוי למעיים שנהנו מן הגזל אוי לידים שנתעסקו בדברי שקר אוי לעינים שלא הלכו באמונה אוי לאזנים שלא קבלו תוכחות אוי לפה שלא עסק בתורה אוי לבשר שלא נתיגע ביראה אוי לו ליצר שלא נכנע לפני בוראו אוי ללב שלא עבד לבוראו שעתיד לעמוד בנזיפה : אשרי הנותן יראת בוראו נגד עיניו תמיד אשרי המקיים והגית בו יומם ולילה אשרי העוסק בקיום המצות ובג״ח : אשרי המדקדק במצו׳ והמכוין בכונתו : אשרי המחזיק ידי לומדי תורה ויד עני ואביון : אשרי האוהב לרדוף מצות : אשרי המאמין בה׳ בגדולה שימושה : אשרי המטיב עם כלם אשרי מי שזנו׳ עלוב : אשרי מי שהוא שפל ועניו : אשרי המעביר על מדותיו : אשרי מי שאינו כועס : אשרי השומע חרפתו ואינו משיב : אשרי המאמין בתורה שבע״פ כתור׳ שבכתב : אשרי המטהר ומקדש עצמו כשרפי רום : אשרי המקשר נפשו ברוחו ורוחו בנשמתו ונשמתו בקב״ה : אשרי הראש שעליה תפילין ופאה : אשרי העינים המסתכלים בתורה ובכור׳ אותיותיה הקדושות : אשרי החוטם המריח כדי לברך לבוראו : אשרי הפה ולשון שאינן פוסקים תורה מהם ומרבים בדברי שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו : אשרי הגרון שמרבה בהרמת קול בשירים ותשבחות להלל לשבח ליוצרו : אשרי הלב החושב תמיד ביראת בוראו : אשרי הכליות היועצות לעשות כל טוב : אשרי הגוף הלובש ציצית ומתעטף בטלית : אשרי הזרוע שקושר תפילין אשרי הרגלים ההולכים לבתי כנסיו׳ ולבתי מדרשות ולבקר חולים וללוות את המת ולהכניס כלה לחופה : אשרי העקבות שמתכנעים לקדושה : אשרי הרעיון והמחשבה החושבת אופנים להשיג השלימות : אשרי האצבעות הכותבים חדושי תורה ומראין לתינוק ללמדו ספר : אשרי אדם שבוראו משתבח ומתפאר בו : אשרי אדם שבוראו שואל בשלומו בכל יום כאבא לאמא : אשרי אדם שבוראו מבטל רצונו מפני רצונו דצדיק מושל יראת אלהים : אשרי אדם שבוראו מבטל כל גזרות קשות ומכפר לדור בעבורו אשריו לאדם שכביכול מתעטר במותו : אשרי אדם שבמותו מלאכי׳ יוצאי׳ לקראתו בהפרדות יבא שלום כחתן הנכנס לחופה אשרי אדם שעליונים ותחתוני׳ מושפעי׳ בזכותו וכלם בוכים ומתאבלים בהעדרו מן העולם : אשרי אדם שבוראו מתקן לו חופה בג״ע : אשרי אדם שבוראו מטייל עמו בג״ע : והנה כיון שביד האד׳ להשיג מעלות אלו איך לא ישי׳ נגד עיניו שאין ראוי לעזוב ההרבה בעבור המועט שהם תענוגי העה״ז העוברים ואין בידו מאומה ובפרט בראו׳ בחוש הראות המקריו׳ הרעו׳ המעותד לו כנזכר ואין בכחו למונעם מלבא עליו לכן שמע עצה וקבל מוסר לעזוב תענוגו׳ עה״ז שאין בהן קיום ויעבור פחד היסורין על פניך למען תשחק ביום אחריתך כשתנוח נשמת׳ בצרור החיי׳ שהיא מנוחה ועידון אשר עין לא ראתה אלדים זולתך יעשה וכו׳ :

פרק ה

יודע ה׳ לבבות ובוחן ה׳ כליות המבין בכל דרכי איש החושבים עלי משכב על רוע מזלם ומתרעמים על מדותיהם ומחכי׳ למות באומר׳ מה זאת עשה אלדי׳ לנו לגרוע ממדרגתנו ממדרגת שרי׳ זהב להם הממלאי׳ בתיהם כסף ומלאו בתים כל ואב׳ ברכתנו ולמה נשתנינו אין מקום להפרנ׳ ואין מקום להרבו׳

על זה כי אין דעת שיוכל להשיג דעתו ית' ודרכיו כדכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי והוא האדון והוא בלבד היודע מה שעושה וכל אשר חפץ עושה בשמים ובארץ אבל מה שאנו יודעי' באמת שכל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא : גם ידענו באמת שכל מה שהוא עושה אע"פי שנראה רע בעינינו הוא להטיב עם האדם כי כל כונתו ית' שיעבדו אותו כדי להרבו' בשכר ולהגיעו במדרגות המלאכים המקדשים שמו וידיעת זו יביאנו לפתח התשובה כפי השגת שכלנו כי האנשי' אשר הם עניי' אולי בגלגול אחר הרבו חטאים והאדירים בעולם הזה שיסבלו צער העוני למרק על מה שחטאו לשעבר ולהטיב עמהם באחרונה ברב טוב הצפון לצדיקים או הם אנשים שמכיר בהם בתכונת טבעם כפי חיו' במזל שנולדו שאם יהיו עשירי' יתרחקו מן היושר ויבחרו ברוע לתאוה ולהתאוות אחרי' עמהם עד שיתחייב כובד עונותיהם לטורדם מעול' הבא באפס תקוה לכן גוזר עליהם העוני לטוב להם או אפשר שהם בשנו' עליונו' הגורמות להגין על הדור ומכפרין בעניות כדי שיסבלו עונות הדור והדור אוכלים בעבורם על דרך כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת או יהיה הסבה שהוא יתברך חפץ לזכות את בריותיו ועשה עניים כדי שיזכו עמהם ויכלו מדין גיהנם כמו שהשיב ר' עקיבא לטורנוסרופוס הרשע כששאל לו אם הקב"ה אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם וכו' ובחר לגזור על אלו להיות עניי' יותר מזולתם בהכיר בהם שאלו יסבלו העוני ולא יבחרו מחנק נפשם משא"כ זולתם והוא על דרך רז"ל ראוי היה דוד לבא בימי שאול ובראותו יתברך שהיו גרופית של בקעה ולא יוכלו שאת הביאה בימי דוד שיוכלו לסבול או עשה עניים להכין משכן לשכינה דמכין סבירין דילה הם כדכתיב אני את דכא ועשה עניים דוקא אלו בהיותם ראוים לפעולה זו באשר הוא היודע או אפשר שעשה עניים ועשירי' לצורך ישוב וקיום העולם שיהיו עבדי' ונעבדי' שאל"כ מי יזרע ומי יקצור וכן כל מלאכת הישוב וגם מדרגה הכבוד ובושת פנים בעול' כי העניים לעול' מכבדים לעשירים ומתביישי' מהם מה שאין כן עשי' העשיר דשניהם שוין ובזה לא יחדל כבוד מקרב הארץ וגם מדרגה המוסר והיושר דאין ספק שעשיר יוכל להוכיח לעשיר כמותו אך כיון שיש מקום לייסר לעני על שאין ידו תקיפה מתפרסם מאליו' המוסר בעולם ומרגילי' בו ובזה יש מקום לקצת עשירי' לייסר עשירים אחרי' אשר יבטו מידי דרך בשיוע קהל העניים המיוסרים וגם עם זה העשירים מיסרים אורחותם כדי יוכל לייסר אלא ימנעו

מקום לומר לו טול קורה מבין עיניך ואין מקו' להקשו' מ"ם ומה חטאו אלו מאלו שאלו נעשה עניים ואלו עשירים דכפי זה אין לדבר סוף וכיצד יהיה כיון שמוכרח להיות עניים ועשירים מהסבה שהזכרנו ומה גם שאלו שנעשה עניים לא אבדו כלום שבשביל העניות אינם רואי' גיהנם כרז"ל וגם מתרבה שכרם לעה"ב יותר מהעשיר ובזה נשוה הדבר ביניהם שהרי העשיר בעבור עשירותו בעה"ז נחסר לו לעה"ב והעני בעבור חסרונו בעה"ז מתרבה שכרו לעה"ב הרי שניהם שוין לטובה . וגם אם העשיר נסג בעה"ז בעני שעזב תענוגי השכל ועסק בתור' ובג"ח ונדבק בעניים לספוק בידם מזון לא יחסר לעה"ב מסבת עשירותו שהרי רבינו הקדוש שהיה עשיר גדול ולא נהנה מן העול' אפי' באצבע קטנה וכי נאמ' שבעבור עשירותו חיסרו לו מעה"ב חלילה או אפשר לומר מעין התשו' השלישית היא שעשה עניים לעולם שאם ההמון דבר או רעב כי יבא בעיר או איזה מן הגזירות ויצעקו אל ה' בצר להם כיון שהעני רוח נמוכה ודעתו שפלה ורעתו רבה צועק בקול מר בנפש חפצה ובדבקות גדול ושומע אל אביונים ה' ותפלתם לא בזה ומרח' על בריותיו בעבור' ולעה"ב נותן להם שכר פעולתם שהם בעה"ז כפועלי' לפעול פעולת בעה"ב ולערב יחלק שכל וכמה מעלה להם שזכו היותם פועלים של מקום לפעול על ידם הצלת העולם ואע"פי שמדת העני להתרעם כאשר שמעתי באומרו מה אני בעולם הרני בו כדבר המותר שאין בו צורך שהנני שקוע במר העוני ואני כמכשול לפני העשיר וכאבן נגף ואף גם זאת מלבד צער החסרון והשגחה נפשי עגומה ואוי לי מיוצרי כי מה אשיב ביום שיביאוני למשפט לפניו כי אין ביכולתי לקיים שום מצוה ויום בא ואינו מרויח לא ממון ולא מצוה והריני כרע לשמים ורע לבריות דע העני שטועה אתה מדרך השכל בדבר הזה דע כי אין אדם בישראל יחד עשיר ואביון שאינם שוין בכל יום במצות אלו ומאור הבוקר ועד לילה מיד שקם ממטתו אפי' עני שבעניי' מברך אל בוראו מאשר יצר ואילך כי אין לנו מעכור בעבור העניות גם בכל זמני מביתו מקיים מצות מזוזה כי רבה היא בהיות מעשיר בפתח ואינו נועם להסיר' גם מצות מעקה וציצית ותפלה ועניי' קרית ובכלו וקדוש ז ועלית ותפילין ואת זה ליטו' תיקונו מקר' או משכה כפי ידיעתו וכ"י לאכילה וברכת המוציא וברכת המזון ואיזה ג"ח אם בא לידו שהוא דבר שאין בו חסרון כיס ואין את חטאו ובניו עושה צדקה בכל עת יחשב לו כרז"ל ואפי' על מה שהוא בעצמו אוכל חסיד על זו יתקרי' דכתיב גומל נפשו איש חסד כרז"ל על פסוק זה וברכת אשר יצר כשעשה צרכיו ועביתם ונתת

וגם

וגם מקיים בכל יום כל מצו' ל"ת כיון שאין עובר עליהן אלא המצות מקיים אפי' עני שבעני' בכל יום ושאר מ"ע התלוי' בממון כלולב וכדומה מחשבתו לקיים נחשב למעש' ובהיות כן מה מקום נשאר לעני לומר איני יכול לקיים שום מצוה בעבור עניותי וא"כ מה אני בעולם הרי מוסיף בכל יום ויום שכר העה"ב בהיות חוזר כל יום לקיימם אלא כיון שהורגל בכן נראה לו כאילו אינו עושה כלום ומשולל ממצות הוא ומה גם שאף שלא יוכל לקיים כל זה האמור מסבת תוקף עניותו מעכבו הרי מקיים אותן במחשבה בלבד דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה כארז"ל ואתה העני כיון שבכל יום ויום בהיותך על האדמה אתה מוסיף מצות על מצות להרבות שכר עולם הבא למה תקוץ מחייך אע"פי שהם ימי צער ולמה לא תשמח עם תוספת המצות שאתה מרויח בכל יום אם בכל יום היית מרויח ממון היית מצפה ליום מחר להוסיף עוד אע"פי שבמותך תניח הכל ואוכלים זרי' אילך כל שכן וק"ו בנו של ק"ו שיש לך לשמוח תמיד ולהתפלל לפני המקום על אריכות ימיך להוסיף עוד על שכר הנכנס : ובידעך זאת ראוי שתסבול צער העוני באהבה ושים בלבך שצער העניות מעט בערך השכר שאתה מרויח בכל יום שאתה חי ואם תצטער שעניותך גורם לך מניעת כבוד הבריות ואף גם זאת בזיון ושנא' כדכתי' כל אחי רש שנאהו שים נא נגד עיניך שכל הכבוד שמור לך לעה"ב לפני רבי המעלה מלאכים וצדיקים קושרי כתרים עם שאין כן כבוד אנשי עירך שהוא כבוד ב"ו שהיום כאן ומחר בקבר ובפני אנשי חומר ומעוטים ומה בידך תקח מזה הכבוד ואם ישנאוך מסבת עניותך ומה בכך ומה איכפת לך כיון שבוראך אוהב אותך ושכינתו עליך דכתיב אני את דכא אם היית יודע שאהבת בוראך תלויה באהבה שלהם שאם הבריות אוהבים אותך גם הוא אוהבך ואם לאו לאו הוה ראוי שתצטער מחנק נפשך אבל אינו כן ולמה תצטער ממניעת כבוד ב"ו ושנאה ואהבה : ואם בערך שאין דבריך נשמעין דכתיב וחכמת המסכן בזויה שים נגד עיניך שהקב"ה שומע בקולך שנאמר כי שומע אל אביונים ה' ואם צער שלך על שאין מתחברים עמך להביאך עמהם במסיב' ואתה יושב בדד שים נגד עיניך שהשכינה נכך ללוותך דשכינה שורה על מכין תבירין כנודע ועוד יש ג"כ לשמוח שאם היית מיסב עמהם מרבים בשיחה וברוב דברים לא יחדל פשע ונמצא היותך בדד פרח חטא ממך ואם תצטער שאין מזמינין לך בשום סעודה כבדה או קלה שים נגד עיניך תענוגי ג"ע המוכנים לך וביותר שאת על צער התאות שמאכלים שלא מזמינך לאכול מהם : אך יש לחקור על מה

שעיניו רואות מעשה בכל יום הלא תראה ב' עניי' אהובים כשבת אחים גם יחד בהיותם בחסרון הלבנה רצוני לומר בחסרון הלבנים ואם מתעשר אחד מהם שוב אינו משגיח באוהבו העני ואדרבא מואס בו ומתנכר עמו ועושה עצמו כאלו לא ידעו מעולם במקום אשר היה ראוי להודות לשבח לבוראו שגדלו ורוממו ונתן יכולת בידו לרחם על אוהבו להחזיק בידו ולכסות חסרונו יען אשר מקודם ימתיקו סוד ואיש את רעהו יעזורו בחסרונם ולמה לא יתן בדעתו שעכשיו שהעשיר לא נתחדש בו דבר מחודש ועדיין שוה לחבירו בכל דבר ועדיין שוה לחבירו בכל אבריו וכי יעלו בו אבר כנשרים לעוף בהם השמים וכי נתחדש בגופו גבורת הארי וקלות הצבי וכי נתרבו שיניו ושאר אברי גופו וכי אם היה פיסח או סומא ירפאו מומיו וכי נתעלה וקנה שלימות המלאכים שלא לאכול ולשתות ושלא להוציא רעי ומי השתן כמעשה הבהמה וכי קנה חכמה ורוח הקודש וכיון שהוא משולל מכל זה אף על פי שהעשיר וכמו אז הוא עתה ואם יחזור וירד מנכסיו חוזר לכמו שהיה א"כ מה מקום להתגאות על חבירו הרש בעבור דבר נפרד ממנו שבא לידו דרך השאלה שהיא הממון אף שבעניותם ישבו כשבת אחים גם יחד : אין זאת כי אם מרוע לב מסבת פתוי היצר הנורר המתחיל להרגילו אל המרידה בדברי חלקלקות לאמר הרחק מעל העני דרכיך ואל יכנס לפתח ביתך מכמה סבות חדא דצ"ט מתים מעין הרע ואחד מדרך ארץ כר"ל ועינו של העני הזה יכלה אותך ואת כל אשר לך : ובפרט מקנאתו לך ששניהם הייתם במצב א' ועתה עליו למנ ושים והוא בין בדומים טוב לזה שלא תכיר פניו דחייך קודמים לחיי חבירך כנס שניה שבכל משתה של שמחה שתזמינהו בראותך אותו תזכור ראשונות הדלות והעוני שהיית בו ותאנח בשברון מתנים ויתהפך שמחתך לתוגה סיבה ב' אם יארע פעם שלא תתן לו שלום מחמת טרדת שלותך בממון לארץ מרחקים מיד צעוק יצעק בבכיה וימסור דינו לשמים בקול מרה ויגיע אליך רעה הלא טוב לך להתנכר עמו ולתת לו פתח יד על ידי אחרים כל זה מפתהו יצרו לפתוח עמו בעברה לשנוא מי שהקב"ה אוהב שהקב"ה אוהב עניים ואחר זה מפתהו למנוע ממנו מתן בסתר בפתוים אחרים וכיון שמכניסו ברשתו בעצת שנאת לעני חבירו מפתהו אח"כ בכל עון ופשע אשר מחייב יכולת הממון לעשותם : לכן אחי שמע מוסרי ואל קשב לדברי יברך תן הודאה לבוראך שהגדיל עמך להעשירך מה שלא עשה עם חבירך ואמור בלבבך

לא לחנם עשה אלהים ככה כי אם לנסות אותי לראות אם אני בוטח בעניים כיון שהכרתי בצערם והדין נותן לרחם עליהם בכל יכולתי ולהראות להם תמיד פנים צוהבות בכל עת ולקרבם בכל שמחה שיזמין לו הקב"ה ולחזקם בדברים טובים ודברי נחומים ולהקריב' אל התועל' באופן שלא יגיע להם מהביוש כדי שיחזיק הקב"ה הממון בידי בהיותי בנסיון שהכניסני כי בעשותי הפך ואת ירא'ה ה' ורע בעיניו ויסוב' הגלגל לכמו' שהיה להשפילני ויתרומ' מול העני חברי ואם פנים יהיו לי אחר כך לבא אצלו שירחמני מאחר שכשאכורפי עמו כיו' עלותי מאר"ש מכרי"ם וגם שאר עשירים לא ירחמו עלי באומרם כאשר עשית כן יעשה לך : והנה כראותי דור הולך ודור בא ואיש אשר לו בת חביב' כבבת עינו שליטם בכל ושמורה ופחד שינה מעינו בלילה לא ישכב וביום לא ינוח מלסבב בשוקים וברחובו' לדרוש על בן העשירים לתיסה לו במוהר ובמתון על כל אשר יגזרו עליו סרסורי לדבר עבירה לכן בני מחכם אל תקנא לבך בבני העשירים באותם שהם משוללי' מכל חכמה ורקים מכל דבר הגונה לשלימו' הנפש והגוף וזהם לא כתב ולא לשון ואפי' לשו' ברו' דברי תפלה ומלאים רשע ופשע ועכ"ז תכלת וארגמן לבושם ואולים וזהב מכים למלאת תאותם על כל דבר פשע ככל אשר תאוה נפשם התוטאת ועכ"ז כל איש אשר לו בת יחידה יפה וברה מריבים עליו מי יזכה שיפול בחלקו הר האפל הוא ובמאוכים לעלות לסרבות בממון ולהרבות עמו במתנות ובמתנות : ואתה אשר הלוך הלכת בדרכי התם ונכסוף נכספת בעסק התורה והמצות ולא חסרת חכמ' שלא למדת ושלימו' שלא קנית ועכ"ז סחובי סבלאות לבושיך וטלאי על גבי טלאי מנעליך ואין איש משגיח עלך ואין מי יאמר מה מעשיך ואין מי יחמוד לחכמתך הדבוקה בנפשך שאין יד שולט בה להסירה מעליך ואפשר ישיאך יצרך להתרעם על מזל לומ' תוהה על הראשונו' למה לא כמזל בן העשיר נולדתי אף שאהיה רק כמוהו כיון שחסרונו מעלהו וחכמת שלימותי הורידני עד תהום רבה ולמה לא אבחר מחנק נפשי בראותי חמור עולה בסולם ואני בעמק הבכה דע שהבדל בינו לבינך ידוע תדע שיש כלי שיר עשוי מדלעת ובה שקוע עץ ארוך ובשערו' של זנב הסוס מוליכין ומביאין בה ומוליד נענוע ערב מאד לשומעיהם עד שמעורר לב נשים וטף ואנשים משוללי' דעת אל הריקוד ולשמוח באותו קול באוזב' שקול הערב ונעימות התנועות הוא מסכלי עצמו וסרק השומע קול סברה שבו חומד וחושק בכלי זו ואומר בלבו מי יתנני שיהיה כלי זה בחלקי בתוך ביתי יומם ולילה כדי להתייחד עמו אני והו' יחד להודיע לי לשנן נעימותו ועריבות

דבריו ושמחה וגילה בשיריו ובזמיריו ומצפה הוא' להגיע לו השעה ומצפה שעה שהמנגן יביא לנגן להתייחד עמה חדר בחדר מרוב חשק אהבת הקול ששמע בו ויהי השעה שהמנגן פיו' לנגן והניח הכלי בזוית הבית תלויה כאן זה החומד ממון הרבה להביא כלי שיר זה אצלו והתחיל לנשקו ולחבקו וקרב לפניו יקר המנחו' והתחיל לדבר עמו לשמוע נעימות דבריו ונועם אמריו ואין קול ואין עונה ואין כס"ף ממשמש בכלי לעוררו פוגע ידו בשערות זנב הסוס הקשור בו ואז מתפרסם לו דדבר דומם הוא וכי אומרים לאבן ולעץ הקיצה לדבר מיד מורט זקנו וטופח על פניו והולך ובוכה מצטער כל יומו לאמר איך אבד ממון וזמן ובא להלוך אחר דבר דומם ומצטער על זה כל ימי חייו עד שמת ביגון ואנחה כך בן העשיר המשולל מכל חכמה דומה לכלי הניגון הוא שהמנגן מקיש ומנענע בו ואותו הנענוע גורם להוליד נעימת קול הגורם הריקוד והשמחה כשם שאב הבן מעטפו בבגדים חמודו' וכסף וזהב יכסהו ובמושב הגדולים יושיבהו ואל בית המשתה יביאהו וכל רואיו חומדים בו בחושבם כי מתנו הכל ובשלימות לבושו כך שלימות חכמתו ומדותיו וכל זה בעוד שאביו מנענעו בכח עושרו ובמות אביו או מאבד ממונו מתגלה חרפתו ומיעוט ידיעתו ונשאר כעץ שתול במקום אשר גרבו ימיו הולך ודל עד שעליו נושרות כלם ונשאר עץ יבש לא יועיל כי אם לבשל הקדירה להדליק התנורה והולך נע ונד והיה כי ירעב בוקר להיות פתחי או בורסקי או נושא סבל אוי לאב ואם שביד מי מסרו בנו ועל מי הוציאו ממון ורבוי הדרונות ומוהר ומתן לרוב ב' כיס כל ימיהם על כרת הבת ועל איבוד ממונם ווי אבדה נפש על שלא תשקו בת"ח כי אם לזה אשר עלה חרס בידם דאגה בעולם הזה ומכשול לעה"ב והבת מיללת ולאביה ואמה מקללת כי בביתה אין לחם ואין שמלה אין קול קידוש והבדלה ובליל פסח אין הגדה בכל העדה עד שכלם מתים ביגון ואנחה ובאים לגיהנם עד עמוקה שוחה : אך אתה הבחור החכ' השלם ודל דומה למרגליתא דליה בה טימי דומה כגופן ספיר ויהלום הנתון בתיבה של עץ קטנה מתקלים שבעלי' מושלכת בתים חוצות כל הרואה אותה עובר עליה ואם נכשל בה ירמסנה ברגליו ואינו עולה על זכרונו מאומ' הסגנ אל תהי בז לכל דבר עד שעבר אחד ירא אלהים וסר מרע וירד את התיבה לקיים אל תהי בז כו' ובמיקו הבית אותה ולא תם למיע שעליה כי לא חמד כי אם רצו' מה בתוכה ויפתח את התיבה כמלא הבית אורה והעשיר עושר רב עד שעלה למדרג' המלכי' ובאותו עושר סיגל מצות ומעשי' טובים ושמו הוא נשמתו ובניו וכל משפחתו בעולם

הוא כעושר ובשם טוב ומתו בשמחה להלוך לנחול שכר
עה"ב : כך האיש הישר הנותן בתו לת"ח אף שלבושו קרעים
ועטופו כלים רעי' ואין משים לבו על זה באומרו כי אין אלו
דברי' דבוקים בגופו כי הנשוא רואה מה שבתוכו ובהסיר אותו
עיטוף מעליו מראה תוארו ואור תורתו ובין מלכי' יושב מאן
מלכי רבנן ובקהל קדושים דורש וגזרת דינו בכל העולם הולך
והוא כמלך על כסאו כלם מוכני' לעובדו מכיני' פרנסתו
מלמד דרך את העם לעבוד לבוראם להנחילם עולם הבא
אהוב למעלה ונחמד למטה אשרי אשה שכבה לו אשרי איש
שכך בחר בחלקו ואע"פי שיהיה רק מכל חפצו החכם
ירוממהו ותורה ודרך ארץ ילמדהו ובין חכמי' תושיבהו עד
שנוהגי' בו כבוד וקמים מפניו כתלמיד חכם זהו בחייו
ובמותו דורש עליו בקיבוץ רב וברוב עם הדרת מלך מספר
בשבחיו עד שבכח תורתו שאומר עליו מרחיק מעליו כל צר
ומשטין ומוסרו ביד מלאכי שלום להוליכו למנוחות ושאכנו'
אם בן אשה הנשו' החכם כיון שאשה נמשל למרגלית שבתיבה
כמדובר איך יש מקום לעלות על לבך קנאה במי שהוא רק
מכל בעבור לבוש שעליו דבר שאינו דבוק עמו כמעשיך
שדבוקים בנפשך ואם לשעה אין דורש לך האמת יורש דרכו
וסוף הכבוד לבא לא כן השקר שאין לו רגלים לנפילתה בלי
תקומה על אחת כמה וכמה : ודע שהרע המר הזה שאין
עשיר בוחר לתת בתו לת"ח היא עצת אשתו המפתהו לדבר
הנראה לעיניהם דכיון שדעתן של נשים קלו' עליהן אינן רואו'
את הנולד ובוחרו' שמחה לשעה אע"פי שאחר כך אנחם ותלך
השמחה לחרפו' ולדראון עולם ולכך אמרו רז"ל אל תרבה
שיחה עם האשה שכל המרבה שיחה עמה גור' רעה לעצמו
ובוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנם עוד אמרו רז"ל כל
ההולך אחר עצת אשתו יורד לגיהנם והטעם מהסבה שאמרו
דכל עצתן אינו אלא כי אם בדברים הנוגעי' לתאות הגוף
הגנוף ולכל מה שמתאוה החומר העכור ובכל דבר הקשה
שהיצר מפתה והאיש הירא מהקב"ה בועט בעצת האשה
ובוחר בדברי חכמים ואוהבים למסור בנותיהם לת"ח שנמצא
מוסרם ביד מלכים דכתיב בתורה בי מלכים ימלוכו ויזכה
לבני בני' ת"ח או מלומדי דרך ארץ יראי שמים ומעולם אין
בתו תבא לידי עוני דת"ח אחורי אפתחא אינו בא וכמה
הפליגו חכמים על זה ודבריהם ידועי' עד שאמרו רז"ל כל
הנותן בתו לע"ה כאילו כופתה ונותנה בפני ארי שדורס
ואוכל כך העם הארץ מכה ובועל : הביטו וראו באברהם
אע"ה גדול בענקים מלך מלכים כבד במקנה בכסף ובזהב
ולא שלח לרבקה כי אם נזם זהב בקע משקלו ושני צמידי'
עשרה זהב משקלם וכי תגרכם שהיה מופלג בעושר שלא

דבר מועט כזה עוד להבין מה יוצא לכתוב בתורה מה שלא
לה שהוא נזם זהב וכו' דמה יוצא מידיעה זו אלא נכתב זה
ללמדנו שהכלה ואביה ואמה לא יקחו החתן לשם ממון כי
אם עבור השלימו' שבנפשו ולכן אברהם אע"ה שלח לה דבר
מועט לרמוז לרבקה שלא יעלה על לבה לחשוק ביצחק בעבור
רוב עושרו כי אם על שלימו' נפשו וחכמתו של תורה דבזה
זוכה לבנים מקבלי תורה בסיני בשני לוחות אבנים וכדרז"ל
במדרש דזו רמז לה אברהם בשני הצמידים כנגד ב' לוחות
התורה ועשרה משקלם רמז לעשרת הדברות הכתובים בהם
כלומר אם תחשוק בו אף אם היה עני שולח מועט רק בעבור
צדקותו מוטב ואם לאו אל תקרב לפתח ביתי ורבקה הצדקת
הבינה הרמז והודה כנגד רצון אביה ואמה הרשעים החומדי'
את הממון ואוהבים בדרכי השם כי חשקה ביצחק להדבק
עצמה בגוף הקדוש אשר מסר נפשו על אהבתו בהקב"ה
לזכות עמו לזרע מקבלי תורה : גם דע המשכיל כמה
מהגנות והרע אדם שמסבת צער או דוחק העניות מתאוה
למות שזהו כו' כאילו קיים כל החיוב המוטל עליו לקיים
וכבר השלים עצמו וגורם לעורר הדין עליו למעלה לבקר
פנקסו ומוצאי' אותו חסר מכל וגוזרי' עליו יסורין תוספת
על מה שיש לו ומה גם שהמתאוה למו' כו' כלועג על דברי
חז"ל שאמרו על כרחך אתה מת וזה מורה שהמיתה איננה ע"כ
של אדם והלועג על דברי חכמים נידון בצואה רותח' כרז"ל
גם המתאוה למו' הוא כאילו קץ בחיו' המכו' בעבודת בוראו
שאם הוא היה שמח לעבוד להקב"ה בהיו' עושה מצותיו בכל
יום לא היה חושב שום צער בעול' בערך מה שמרויח בכל יום
לעבו' לבורא דאין שמחה גדולה מזו והוא משל לאדם שמובטח
להיות מלך אחר שיעבוד שבע שנים עבודת פרך שכל אותה
עבודה חשוב בעיניו אין בערך מה שעתיד לקבל בעבורם
שעתיד להיות מלך : אך אם רואה אדם עצמו שיצרו
מתגבר עליו בכל יום כדי להחטיאו ומתייר' פן ילכד ברשתו
או יתפלל ליוצרו שיצילהו מיצר הרע ואם באו לי יצרי יתפתי
מגד בהירתי לחטוא אכי לפניך מתאוה אני למות קודם
ומני ולא להיות רשע לפניך רגע אחד זה המתאוה המיתה
על כך זה נקרא עובד אלהים לא המתאוה ומתפלל עליה
מתוך צער או דוחק המגיע לגוף עוד מהרעה חולה
שמתאוה למות באומרו שטוב מותו מחייו נמצא אומר
שהקב"ה ח"ו עושה רעה במה שאינו ממיתו ושכונתו להכנס
מן האדם ח"ו כסברת המינין ולא נעלם שלא ברא הקב"ה
עולמו כי אם להטיב עם בריותיו וכדכתיב אמרתי עולם
חסד יבנה וצריך שיחשוב שכל פרצה או קללה או מיני יסורין
שבאי' עליו הם לטוב לו למרק איזה עון שבידו מגלגול זה

אף בגלגול אחר אז לצרכות שכרו למען ישחק וישמח באחריתו ישמד המחכים למות מעידין בעצמ׳ שאין מאמיני׳ לא במשיח ולא בדין ולא בחשבון ולא בשכר ועונש לפי שאם תקוע בלבו עיקר צפית לישועה והיה מקוה לה יום יום למה בוחר מות מחיים שאפשר מחר יבא ויגאל מצרתו וגם אם מאמין בשכר הצדיקים ועונשי הרשעי׳ אחר מותם איך מתאוה למו׳ להציל מכל צרה בן אמת שמציל מצער עה״ז אבל הולך בצער גדול ממנו בכפלי כפלי׳ במשפטי גיהנ׳ על מה שעשה כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ובפרט בטינופא דמלאך המו׳ ביציאת נשמתו ובצער חיבוט הקבר אין זאת אלא שכופר בכל זה וסובר שבמותו ישוב עפר כמו שהיה ואין דין ואין חשבון על גוש עפר ועל זה אמר התנא ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך כלומר אל יבטיחך כדי להחטיאך באומרו בלבבך שאולה תחזור לעפר ואין דין וחשבון על עפר ונמצא שהשאול בית מנוס לך להנצל מכל עונש כמו שפירשתי באורך בחיבור פירוש על פרקי אבו׳ אשר לי : גדולה מזו כל המתאוה המיתה בעבור שהוא בצער נמצא כל היום בתערומ׳ עם הקב״ה שאינו ממלא תאותו וחושבו לאויב לו ח״ו וזהו מביאו להיות תוהא על הראשונות גלמאות בתורה ובמצות ולבו מלא כפריות ובהיות שאדם בחייו שוב אינו מתאוה בעבוד׳ הבורא וכמת מחשב עצמו ואינו חס על חיי שום אדם ותמיד הדאגה דבוקה בלבו עד שמרוב הדאגה מתבלבל דעתו ונמצא שעותו כופר בפרהסיא וכל מה שבלבו מוציא לחוץ עד שיכלו ימיו ברע וימו׳ באין מוסר לכן צריך האדם להיו׳ שמח תמיד על איזה מצוה שקיים ואיך עבד לבוראו עוד יום אחד ויחשוב בדעתו כי הצער והדוחק שעובר בו אין בערך מה שהרויח מה מצוה בעבור שיהיה חי על האדמה ובהיות דעתו על זה לא ישגיח על צערו ויהיה רודף כל היו׳ לבקש לקיים מצוה ויוציא זמנו בזה וישכח ריש׳ : צא וראה אדון הנביאים ואב לחכמים משה רע״ה שבקש להיות כחיות השדה וכעוף הפורח כאויר כדאיתא במדרש פ׳ וזאת הברכה ושיתנו הקב״ה בעה״ז ולא למות גלמם כתאוה כך כדי להיות בעה״ז עוד כדי לעבוד לבוראו ולעשות מצותיו אע״פי שלא חסר דבר מן התורה שלא קיים אלא היה מתאוה לתאר ולקיים מתוך אהבה ותבה שהיה עם קונו ולא היה חושש אל שצער להיות כחיה או עוף בערך עבוד׳ הבורא ועל זה הרבה בתפלו׳ שיניחנו בעה״עול׳ לפי שכיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצות דכתיב במתים חפשי וגם לא המתי׳ יהללו יה ומה מרע״ה שקיים כל התורה כולה ובמותו היה הולך תחת כסא הכבוד ובמדרגות שאין בריה יכולה לעמוד ועב״ז רצה לסבול צער גדול בעה״ז ולא למו׳ כדי לעבו׳ לבוראו עוד זמן ק״ו בן בנו של ק״ו כל אדם שהוא רק מכל מבמתו׳ ומלא עונות שבמותו מעותד לכל עונשי׳ שאף על פי שיעמוד בכל צער ודוחק שבעולם צריך שלא יבקש למו׳ כי אם לבקש רחמים על חייו ולא יחוש לשו׳ צער שבעולם בערך שמרויח בכל יום לקיים איזה מצוה ולפחות מה שמתפלל לפניו תפלת השחר ותפלת המנחה וערבית : ודע שהחולי הזה נולד באדם מהבטלה שאדם שהוא בצער אפי׳ עני החוזר על הפתחים כשמתעסק באיזה עסק העסק טורדו מלחשוב בעומק צער שהוא בו ומבטלו מלבקש למו׳ וכמה הגדילו רז״ל לדבר על ענין הבטלה כמה רעה כנודע וכוו שחייב אדם ללמד את בנו אומנו׳ ובכלל כונתם שהו׳ כדי שימצא במה יתפרנס ג״כ למונעו מלחשוב מחשבות זרות ולהרגיש בצערו כדי שלא יבקש המיתה בפיו ות״ח עסק תורתו מונעו מכל זה אם יהיה עוסק בה תמיד ולא יתעסק בבטלה שהרי התורה ניקשה מהקב״ה שיעסקו בה מתוך דוחק כאר״ז ל ועינינו הרואות שעוסקים והולכים ואינם עוזבים אותה אין זה כי אם שאין משגיחי׳ בצערם מתוך מה שעובדי׳ לבוראם בעסק תורתו :

פרק ו

יודע הלבבות ובוחן הכליות ורואה בדאגת לבות בני אדם מסבת מקריות המאורעות רעות בגזר אומר על ידי נבוכיו רבותינו חכמי התלמוד ז״ל שאמרו אין אדם נתפס על צערו כאשר סוכיאו מאיוב שאחר שפער פיו והרחיב לשון כלפי מעלה עד שחבריו הוכיחהו בדברי׳ קשים לכבוד המקום ועכ״ז חרה אף ה׳ בהם על שדברו עמו קשות באומרי איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל : ואע״פ שאין אנו יכולי׳ להכחיש הטבע המחייבו לאד׳ צער ודאג׳ בהגיע מהמאורעו׳ הזמן והבלתי מעסק מילי דשמיא כתורה וכמצוה כמאמר החכם דרך הלצה תורתו של דואג מהגפה ולחוץ ירצה תורתו של מי שהוא דואג מסבת איזה צער לומר באין מבין ודבריו לא בהשכל כי אם מן השפה ולחוץ עכ״ז צריכים אנו לבקש אופני׳ ממיני תנחומים לאדם הדאוג לבא עמהם נגד הטבע כדי שיוכל האדם לעבוד לבוראו בשמחה שהיא עבודה ראויה ולא ישגיח לשים לב אל המקרי שפגע בו : והנה עתה נזכיר קצת מהמקריו׳ הבאים על האדם מדופי הזמן בלתי נאמן כדי להזכיר אח״כ נחמתם אלו הן · טלטול רדיפה מאחיו וקרוביו . מחורף מגודף בני׳ שאין ממלאים מקו׳ אבותיה׳ · חסרון בנים בנים שאין הולכים בדרכי אביהם הצדיקים בנים סוררים אויבים ושונאים לאדם .

עניות : ואומנות מגונה בעל יסורין מיתת בניו בחייו
כסות עינים אשה רעה קשה מכולם וכן רבים כאלו רמו
מספר : והנה אלו המקריות ויותר מהם נתחלקו בגדולי
עולם צדיקים גמורים שהעולם נברא בעבורם אברהם ראש
המאמינים שפרסם אלוהותו בעולם היה נרדף מנמרוד ויצא
בטלטול מארצו וממולדתו אל ארץ אשר לא ידע וזולת טלטולים
וכן יצחק ויעקב שהגיע להם מהטלטול יצחק לגרר ארץ
פלשתים יעקב לחרן יצחק המכוסה כהו עיניו וכן כמה
מחסידי עליון חכמי התלמוד יונן רב ששת ורב יוסף יעקב
בחור שבאבות היה נרדף מאחיו עשו הרשע ומכל אנשי ביתו
הקרובים : נעשה הצדיק נרדף מאחיו הצדיקים :
משה רע"ה רדפו דתן ואבירם עד שנתחברו עם קרח ועדתו
וחרפוהו ונדפוהו עד שחשדו בא"א כאמרז"ל גם הגיע לו צער
שאליעזר וגרשם לא מלאו מקומו ויהושע ירש מקומו :
ליהושע ראש הכובשים לא היה לו בנים כי אם בנות : בני
עלי ובני שמואל לא הלכו בדרכי אביהם חזקיה הצדיק היו לו
בנים סוררים : דוד ראש למלכים ביקש בנו לסורגו גם לו
נתרבו האויבים והשונאים כדואג ואחיתופל וכדומה ובקשו
להמיתו . הלל ורבי חנינא בן דוסא ורבי אלעזר בן פרת
ואלה רבים פגע בהם מדת העניות : ואומנות מגונה
בהלל העניו שהיה חוטב עצים ורבי יוחנן הסנדלר מעשה זה
במנעלים וכלו מהשלמים שנתעסקו באומניות כאשר כנודע :
רבינו הקדוש שלא היה כמותו נתייסר בחולאים קשים שנים
הרבה רבי יוחנן מתו לו כל בניו בחייו כמה מחסידי עליון
פגעו באשה רעה כנודע מכמה מעשיות שבתלמוד ובמדרשי'
כלל העולם שכל חולי וכל מכה וכל מיני מקרה רע שבעולם
מצאנו שהגיע לקדושים אשר בארץ שמה דוק ותשכח ובהיות
כן בהגיע אחד מהנה לאיזה אדם או רבים יחד כאשר באו
לאחים אין גם זו כדאיתא בתענית וכמו שהגיע על איוב תם
וישר וירא אלהים וסר מרע אין לו מקום לדאוג ולהצטער על
הדבר הקשה שבא עליו פן יחשדוהו לבלתי הגון כיון שפגעו
בו מהחולאים והחסרונות כיון מקום לו להתגבר במענה
פיו ולהשיב לחושדו דבר הרי לחסידי עליון אירע כמוני
ובהם יתנחם כל אדם ויסיר דאגה מלבו בכושלו ק"ו בעצמו
לו' אם לידידי אהובי עליון הגיע להם כך וכך וקבלו בשמחה
אנכי עפר ואפר עאכ"ו ובזה יקנה שמחה ויחזק בלבו
ויסיר דאגתו ויעבוד לבוראו ויגיל ברעדה וילך בטח
ולא יתיאש מחייו : ואמנם בן אדם אחר אשר ידעת שכל
חולי או מכה ומקרה רע נתחלק בין חביבי עליון למה
תקונן מחייך אם הגיע לך רדיפה או טלטול או חירוף
וגידוף או גונבי' או עניים או חולי או יסורין או
מיתת בנים או מום או אשה רעה או בנים בלתי הגוני' הרבה
במוסר עמהם עד יום מותם להחזירם למוטב וזאת החיוב
עליך בלבד ובזה את נאסף הכלת ואיש בעיניו ימות אחרי
להם בא מאורע הרע להרבות שכרם ולך למרק עון ולמה
תקונן מאתו כיון שהיית חייב לאותו מקרה דוהו משל למי
שהיה חייב לאוהבו חוב גדול ובראות אוהבו שנכבד עליו
החוב בא ונעדרו ובהכות אותו וכוונת הכאתו כדי שבעבור
שהכה זו למחול לו החוב שבודאי ראוי לחייב הזה שישמח על
המכה ועליו לשבח לאוהבו על מה שהכהו כך האדם חייב
להקב"ה על מה שחטא לפניו ועכ"ז זן ומפרנס אותו כי
אין בו מעשים לאכול מדיליה ובראות קב"ה שמתרבה
החיוב על האדם מכהו ביסורין לכבות החוב שודאי חיוב
על האדם להודות להלל ולומר על אותה מכה שבא עליו כי
אין ספק שלטובתו בא ובעבור זה על לבבך תהיה כל ימיך
בשמחה ולא יטרד לך דאגת המקרה למונע לעבוד לבוראך
כאשר יאות לעובדו לעשות המצוה בתורתו ולרדוף אחר
מצותיו לקיים אותם בדקדוקיה ואל יעלה על דעתך כדע'
השוטים אשר שמעתי באזני אומרים מובטחים אנו לעה"ב
עם מה שאנו מתפללים שחרית מנחה וערבית ואנו עסוקים
כל היום במלאכתנו ואין אנו גונבים וגוזלים ואין אנו
רוצחים ולא זונים בנשי חברינו ואין אנו מרעים לשום
אדם ובהבטחה זו אין עוסקים בתורה ואין רודפים אחר
מצותיה ואין חוששין על כבוד חכמים כי אם לפנים ואין
מרחמים על העניים כי אם בעל כרחם שהעניים גוברים
עליהם ליקח מהם בחזקה : ואני אמרתי לשוטים אלו
הן אמת דמהמצות גדולות מה שאתם עושים אבל איכה
משתיקות להשלים נפשכם לכשתמותו ראויים לראות גן עדן
אפי' מרחוק וכ"ש וק"ו שעדיין לא הגעתם בקיום זה
לכלל יהודים משום שהשלש תפלו' שאתם מתפללים הדא
שהרגל בהן רגליכם מוליכו' אתכם להתפלל וראיה
שהיא תפלה בלא כונה וכמה מחשבות ובלבולים
בראשיכם ובמהירות כמשליך משא מעליו ובהבלי דבריא
כל איש עם חבירו בתוך התפלה מעניני הבלי הזמן
ועוד דהליכה זו להתפלל כל א' משום שמתביישים מחבירו
שלא יקל בעיניו : ועוד שאלו הם מצות הכרחיות
בקיומם כיצד מוכרח הוא להתפלל כדי שלא להיות
נגרע מעמים שהולכי' לבית תפלתם גם מוכרחים שלא
לגנוב ולגזול ושלא לזנות מיראה שאם מתפרסם הדבר
יהרגוהו והם דברים קשים להשיגם ומסבת הסכנה הגדולה
שבהן אדם מונע עצמו מלבקשם גם מוכרחי' שלא להרע עם

שום

שום בריה פן יתגבר עליו ויוציאהו מן העולם לכן דעו כי אין אדם מובטח להיות מזומן לעולם הבא צריך להתפלל לפני הקב"ה בכל כוונת לבו ולמסור נפשו עליו ולכוין שמתפלל אליו משום החיוב הגדול המוטל עליו כי הוא אלוה שבראו ובידו להחיותו ולהמיתו ובלתו אין אלהים ולעסוק בתורתו בכל כחו על מנת לקיים ואם בעל מלאכה הוא לקבוע עתי' לתורה ובעת עשיית המלאכה יהא מחשבתו לתורה ואותה מחשבה תורה על החשק עליה ואגב אורחיה מרויח דמחשבה זו מצטרפה למעשה כדכתיב לעשות רצונך ה' חפצתי ותורתך בתוך מעי ירצה על ידי מה שאני חפץ במחשבתי בתורתך נחשב למעשה כאילו היא בתוך מעי גם ישתדל בכחו בנפשו ובממונו לקיים כל מצוה שאפשר לעשותו ושלא יניח גם שום מצוה מדברי קבלה ומדברי סופרים וגדרים וסייגים שעשו לתורה והכל באהבה רבה ולהרבות בחסידות ולהיות טוב עם השמים והבריות ולתפוש דרכיו יתברך ללכת בהם כדכתיב והלכת בדרכיו ולא יסור מלבו אהבתו יתברך ותורתו רגע עד שאם יהרגוהו על אהבתו ימסור את נפשו בשמחה זה המזומן לחיי עה"ב וזולת כל זה הוא פתוי היצר הרע המפתה לאדם להדמות לו שבדברים הנהוגות בנשים קונ' אדם עה"ב כדי לסמות עיניו שלא יחקור ולא ידע ולא יבין עוד גודל החיוב המוטל עליו לקיים כדי לקנות שלימות הנפש כדי שיזכה לעה"ב לכן כדי שלא ילכד האדם ברשתו של יצה"ר המפתהו על דרך זה ילך עם חכמים ובמקום ישיבת' ובהתחבר' יחד על כל דבר מצוה וכראות רוב מעשיה' ודקדוקי חסידותם יתחכם ויבין שצריך הרבה כדי להשיג שלימות לנפשו לזכו' לעולם שכלו טוב עולם שכולו ארוך ומשם ואילך לא יטה אוזן עוד ליצרו כי הכירו לאויב לו בעצתו הרעות והמקולקלות אשר יעץ לו בתחלה וכבר הכיר כי בכל המה מעשה תעתועים וכלי משחי' לכלות נפשו ולהכינה ולהוריד' לשרפת אש בשאול תחתי' שהנה עתה שנתחבר עם החכמים הכיר שאמת פי רגלים לה להאמין בה:

אשרין לאדם המוציא כל ימיו בעבודת בוראו: אשריו לאדם שכל מחשבתו בהקדוש ברוך הוא ובתורתו: אשרי אדם שנענוע אבריו בעסק התורה ובמצות: ודע כי אין טיפש כי אם המתחכם בספרים חצוניים: אין סומא כי אם הרואה בהבלי העולם: אין חרש כהשומע בקול שירי עגבים ודברי תפלות ודברי בטלה: אין אלם כי אם לשון מדבר' גדולות ודברי חלקלקו': אין שוטה כהשותק בדבר מצוה אין מפסיד כי אם המרויח עונות ופשעים: אין קונה שם רע כי אם הקונה גדולות: אין קונה שפלו' כי אם המתגאה: אין ישן ונרדם כי אם הניעור בלילה ומפנה לבו לבטלה: אין עצל כזריז לרוץ לרעה: אין עני כהמתעשר מן הגזל: אין חלש כהמתגבר ביצרו לעשות מה שלבו חפץ: אין מכוער כי אם המשקיע עצמו לעבירה: אין דאגה כי אם המשמח במשתאו של רשות: אין רוע מזל כי אם המתחבר עם אנשי מעלה מרגיזי אל: אין פחד כי אם המפילים מן הפורענות: אין יראה כי אם מי שאין יראת אלהים נגד עיניו: אין זיע כי אם מי שאין מודעזע ונבהל מקללת חכם: אין רתת כי אם מי שאינו מרתת מיום הדין: אין חלחלה כי אם מי שאינו מתחלחל בזכור יום המיתה: אין בהלה כי אם מי שאינו נבהל בעלות על לבו משפטי גיהנם: לא כן העובד אלהים ובתורתו עוסק ואחר מצותיו רודף הרי הוא חכם ופקח ושומע ובעל דברי': ובן דעת ומרויח תמיד ובעל שם טוב ומרומם על כל מעלה והוא ער וזריז ועשי' וגבור ויפה ושמח ורום המזל ובטוח מפחד ורתת וזיע ובהלה וחלחלה:

ואתה בן אדם לסור ממוקשי מות יהיו עיניך פקוחו' תמיד להבין ולהשכיל איך הקדוש ברוך הוא גומל לרשע רע כרשעתו כי אין להקדוש ברוך הוא לעשות ארובות בשמים ולהשמיע בקול מכריז ולומר הביטו וראו זהו שהבאתי על שחוטא הוא בעבור רשעתו אלא יבין מעצמו על ידי רמז וישקול הפגע שפגע בו שהוא מעין החטא שבו נכשל דלמה יגרע מן האלם שעושים בפניו רמזים והוא מבין והוא כמו מעשה בפועל ואין מבין ונסיון האדם שוקל תמיד העונש נגד החטא שבו נכשל או הפשע אשר פשעו ישרש בלבו כי יש משגיח על כל דרכי איש והוא בעדיו יספור ובזה יכנע לבבו הערל אל היראה בראות שיש רואה ויהיה בוחר בטוב ומואס ברע וגם לא ימנענו בושת ב"ו מלקיים תורה ומצות שנהיות מודה על השגחתו יתברך על כל מעשיו יקראת לו יום הדין והחשבון ויענוהו כליותיו דאיך מעכב לו בושת של ב"ו ילבטל מלקיים דברי אל חי אשר ביום הדין והחשבון יבררו בחבלים לאיש אשר מאנו נסביים נפות כנוד ופניו כשולי קדר' ומסרחונו יברח למרחקים ומה יאמר ומה יענה או אם יוכל לומר רבש"ע מנה כתבישתי ולא ממך מה צרה יגיע לנפשו זה ישים האדם בחיים חייתו ולא יכלם ולא יתבייש משום אדם שבעולם נגד אהבתו יתברך וכמאמר התנא הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים עוד ישים אדם נגד עיניו כי יש לאל ידו להשלים עצמו בכל מיני שלמיות כי הוא גרוע ממלאכי השרת ומחיו

ומחיות הקדש ומסגולות המעללות הנמצאים בדומם וצומח
ובבעלי חיים ולמה ישראל כיון שכח בידו לעשות לקנות כל
שלימות החסר ממנו ולכלול בו שלימות כל הבריאה אשר
ברא אלהים : הנה יש יתרון למלאכי השרת מן האדם היותם
בעלי כנפים ויודעים בעתידות, ורואים ואינם נראים ובחיות
הקודש מהירות הריצה כדכתיב והחיות רצא ושוב כמראה
הבזק וע"י שמקיים האדם מצות ציצית דכתיב בו על ציצית
הכנף אפי' קונה שלימותם להיות גם הוא בעל כנפי' כמוהם
ובהתחכמותו בתורה רואה את הנולד דהחכם רואה הנולד
כמא' התנא הרי יודע עתידות בחכמתו כמלאכים ומגיע
נמי תורתו למדרגת פנחס שהיה רואה ואינו נראה כדרז"ל
על פסוק ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו ובהיות רץ
במצות בהתמדה כדכתיב דרך מצותיך ארוץ וכמאמר התנא
הוי רץ למצוה קלה מדמה עצמו לחיות הקודש הרצות
ובדומם הארץ מוציא עץ פרי עושה פרי ומיני צמחי' ופרחים
ובכללה אבנים יקרו' כנופך ספיר ויהלום המאירות ולילה
כיום יאיר מכח אור מאירות' וכמה מהסגולות המועילות
מוטבע בהן כאבן האדום הנקרא רובין שמועיל להריון כמו
שכתבו חכמי הטבע ז"ל ואבן האסמירא"לדה היא אבן
קנאית שהנושאה עליו אם עושה זנות מיד נשברת מקנאה
ואבן הספי"ירה סגולתה לחכמים והפירלה סגולתה לתת חן
לנושאה עליו בעיני כל רואיו וכן כל אבן ואבן יש סגולה
מיוחדת לכל אחת ואחת ואדם על ידי עסק התורה וקיום
מצותיה כולל בו כל אלו הסגולות שעל ידי חדושי התורה
שמחדש בכל יום ופרפראות לחכמה קונה שלימות הארץ
המוציא פירות ומיני צמחים ובעסק התורה בלילה כיו' ישים
קונה מאירות כל אבן יקרה החכמת אדם יאיר פניו על ידי
התורה שנקראת אור שנא' כי נר מצוה ותורה אור : ובכח
תורתו ובדבקותו מתפלל על ההריון כדכתיב ויעתר יצחק
לה' ויעתר לו ותהר רבקה אשתו וקונ' סגולת הרובין ובהיות
ת"ח מקנא על הזנות כפנחס וקונה סגולת האסמירלדה :
ובעסק התורה חוט של חן משוך עליו כדכתיב כי לוית חן
הם לראשך כסגול' הפירלה ותורתו מוסיף חכמה על
חכמתו דכתיב יהב חכמתא לחכימין כסגולת הספיירה
דמחכים לכל נושא אותה עליו וכן קונה על ידי התור' סגולו'
שאר אבנים טובות ומרגליות דוק בסגולתם בספרי המחקר
ותמצא סגולתם באדם העוסק בתורה כי לא יכולתי לפרטם
מפני יראת האריכות שדי בזה לתכלית כונתינו : גם יש
בצומח עשבים מחולפים בסגולתם יש מהם ממיתים ויש מהן
מחיין לאדם כנודע מרז"ל במדרש דיש עשב מחיה מתים
ויש מהן סגולת הרפואות לאין חקר ואדם בעסק התורה
קונה סגולתם ממית מי שראוי להמית על דרך נתן עיניו
בו ונעשה גל של עצמות ומחיה מי שראוי להחיות כאליהו
לבן הצרפית ואלישע לבן השונמית ויחזקאל שהחיה בני
אפרים ור' יוחנן לרב כהנא ורבי חייא לעבדו של תלמי המלך
וכאלה רבי המעלה שהחיו מתים וכן עתיד להיות על ידי
מלך המשיח ובעוסקים בתורה ג"כ סגולת הרפואות לרפא
כל חולי וכל מדוה בתפלתם לפני קב"ה וכאלישע שרפא
צרעת נעמן ובבעלי חיים בלתי מדברים בהמות חיות ועופו'
נמצא בהן התחכמות המלאכות כשועל וכדומה ומהן סגול'
אריכות הימים כחול כדכתיב וכחול ירבה ימים ויש מהן
בסגולת הגבורה כארי וכדומה ובבהמות חכמות המלחמה
בקרנות וכאשר תמצא בספר שער השמים : ועל ידי
עסק התורה קונה אדם סגולת החול דהתורה מאריך ימיו
של אדם דכתיב כי היא חייך ואורך ימיך וכתיב כי בי ירבו
ימיך וכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה וקונה גבורת הארי
דכתיב אני בינה לי גבורה ולוחם במלחמתה של תורה
ומנצחים זה לזה בפלפולים שעל זה נקראים בעלי תריסין
כנודע. הרי על ידי דבקות האדם בהקב"ה ובתורתו משלים
עצמו מכל מה שחסר ממנו מסגולות הטובות הנמצאים
בכוללות הבריאה כמדובר ובהיות כן שביד האדם לעלות על
כל הבריאה אם ח"ו לא יעשה בה כמה מהבושת והכלימה
שיגיע לו ביום הדין בראות עצמו נעדר מהדומם והצומח
ובעל חי הבלתי מדבר ובהיות לאל ידו להשלים עצמו ולא
עשה זאת אשים על לבי אני הכותב על מן אני אומלל. עשות
ולקיים : והנה לרפואת הנפש הנני מגיש לפניך
מרקחת בדוקה. נעימה ומתוקה. לחלשות תשות כח
הנשמה מועיל לכל חולי וכל מכה שלא יתקרב לאדם לרבינו
יהודה חריזי ז"ל הוא ז"ל הביא בקיצור נמרץ כאשר תראה
גם' התפוח ואני הכותב הארכתי אותם בתוספ' על תוספת
ביתר שאת ויתר עז. וזה המרקחת אשר עשה תתרפא
רפואת הנפש והגוף : קח ששה שרשים שורש יראת שמים
ושורש שפלות : ושורש ענוה. ושורש ביישנות ושורש
רחמנות. ושורש גמ"ח ועלי אילני השכלות וחכמות
אלקיות : ועשבי מצות עשה ול"ת ושבולת סייגים ונדרים
ופרחי הצדקה ופיוס דברים לעניים וצמחי הענוה והשפלות
ופירות האמת ועסק התורה ותכתוש הכל במכתשת הארנים
והודוים ותבשל הכל במי טבילה וטהרה : ותערבם בכף
דמעות העינים ורוק עליו בשמים של דקדוקי המצות
ותחם דות ויהי מטונן בשמן שם טוב ותשים כל המרקחת
על עלי התשובה והחרטה על כל העונות ושכב על משכב
היסורין וסוך עצמך במרקחת זו מבית ומחוץ ומיד תזיע

מיעוט מחילה וסליחה וכפרה ונוה רוטפש בערך מכוער תשוב לימי עלומיך וכנולד דמי : ומרקחת זו רמוזה תכם שנחכם׳ שלמה המע״ה כדברים מעוטים באומרו בספרו הקדוש משלי חכמים ואידותם רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותי וכתיב כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא ופירשו דבריו סנעימים רבותינו הקדושים במדרש פקודי ה׳ ישרים משמחי לב סני תוקיה כעשו דברי תורה עטרה לראש שנא׳ כי לוית חן הם לראשך מוניק לנואר שנאמ׳ וענקים לגרגרות מולינא ללב שנ׳ פקודי ה׳ ישרים משמחי לב קלורי לעינים שנא׳ מצות ה׳ ברה מאירת עינים כוס עיקרי לבני מעיים שנאמר רפאות תהי לשרך מנין לרמ״ח אבריו של אדם שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא עכ״ל הכונה כל מצוה ומצוה סגוליית לקיים אבר אחד ונהשתקיים האדם כל מצוה הנונעות לקיים קיום לכל האברים כ ילד מביניהם סגולה מיוחדת מועילה לכל האברים יחד כדרי טרי״אקה בלע״ז שסיא מכמה סמנים מעורבים שאע״פ שלכל סם יש סגולה בפני עצמה אך בהצטרפות כלם יחד מתאחדת סגולה מיוחדת מועלת לכל חולי ולכל מכה סרי רמוזה המרקחת האמורה במאמר הנז׳ שדברי תורה הם כמרקחת לראש לנואר ולראשי האברים ללב ולעינים וכוס עיקרים לבני מעיים וכולי • וכן למד הקב״ה מוסר לאדם לקנות עמו שלימות המדות במה שאסר לנו אכילת העופו׳ והבהמו׳ הטמאות שמלבד הסוד הגנוז בזה רמז לנו ג״כ ללמוד מוה מוסר ע״ד מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים תחכמנו כמו שהשיבו הזקנים לתלמי המלך עיין בספר אמרי בינה שהנה הסיר לנו קב״ה עופות המאספים בבית ללמד לאדם שיהיה ביתו ולא יוביא ממנו הנא והנא ואוכלת מאכל טוב חטים ושעורי ואין טורפי׳ ומהן ילמוד האדם להבחין באכילתו שלא יהי׳ כבהמה שטורפת ואוכלה מבחנת בין טוב לרע הכל נמשך לאכה והעופות הטמאות טורפות והורגות ואוכלת והם במקום שוממות ופירש לנו מכל זה וכן סבהמות הטמאות בעלי כעס והורגו׳ וטורפות ואוכלו׳ ומונם רע • וכן החיות הטמאות ולכן הבדילנו מהם שלא ילמדו ממדותם • הגמל אע״פ שמעלה גרה כיון שאינו מפרים פרסה טמא הוא לרמוז לאדם שלא יאמר די להיות שלם במדה אחת אף על פי שהיה חסר משאר שלימות המדות ידוע תדע כי לא שלם טמא הוא • וכן החזיר אף ע״פ שמפרים פרסה כיון שלא גר מעלה גרה טמא הוא לרמוז על האזור • והחסידה אע״פ שטובלת סחר שמתחברת עם בת זוגו עכ״ו ט זה מכל וערך כידו אין שייך בו טהרה הבהמה הטהורה מעלה גרה היא ללמוד לאדם ללעוס הדברים ולטוחנן ולבוללן ולאחר לטוחנן

ולבחון בהן קודם שיוציאם מן הפה • ומפריס פרסה שיבחון להבחין להפריס פרסותיו בהלוכו בין דרכי חיים לדרכי מות • הרי שמלבד סודי התורה שיש במה שהתיר ובמה שאסר נלמד ג״כ מוסר לרפואת הנפש הנה וראה כמה אופני לימוד עשה אלדים לפקוח עיני עורים שילמדו להיטיב ולהטיב דרכיהם כדי להנחיל להם י״ש עולמות • ואם אמר יאמר האדם הרבסי בחטאים ואשמות לפני מי שהרבה להטיב עמי אשר בבטן אמי ירכני וגם שמרני ולא עשה אותי שפיר ומכפל הבילני והדליק נר על ראשי • ומסוף העולם ועד סופו הראני וגם תורתו למדני והוציאני לשלום לאויר העולם ופרנסני והזמין חלב בדדי אמי וגדלני ואחר אשר נשאני ומכל רע ופגע הצילני השלכתי כל הטובות אחרי גוי וכל חסדיו לא זכרתי ולפניו הכעסתי וכל אשר שנא עשיתי וא״כ מה פני׳ כאחרו לי לשוב אליו כי בושתי וגם נכלמתי ואת אשוב לך ואשוק במום׳ אל תרף כי אוהב שבים הוא ותמנו שלמד לשוב יען דפסיקתא רבה אמר הכי שובה ישראל עד ה׳ אלהיך וכל מה שברא קב״ה לא נשבע עליהם אלא על התשוב׳ שנא׳ חי אני נאם ה׳ אם אחפוץ במות הרשע אמר הקדוש ב״ה אם מתביישים אתם לעשות תשובה הנני ראשון שב שנא׳ כה אמר ה׳ הנני שב ומה מי שאין בו חטא כביכול אומר הנני שב בני אדם על אחת כמה וכמה שצריכים לעשות תשובה ע״כ : ובראותך בן אדם עד כמה מגיע כח התשובה מה מקום נשאר ליצרך לפתנך ממנה באומרו לך סרביתה לפשוע אין לך תקוה וכיון שכן עשה מה שלבך חפץ מהתענוגי׳ ואל תאבד שתי עולמות כי כל דבריו פתוי מר ורע הוא לאבד אותך מן העולם הזה ומן העולם הבא נקוט האי כללא בידך שמדת היצר להחטיא לאדם כדי לאבדו וכיון שכן אף שתרא׳ מתנו פנה לתועלתך עשה סבך עבתו כי אין תועלת נמשך מעצתו ודע שלפעמים מיעץ היצר הרע לאדם בדרכי ח[illegible]תו להחזיקו עמו ויחשבהו לאוהב לו כדי להפך אחר כך העצה לעשות נגד החיים להוליכו בדרכי מות עשה זו בני והנצל לך במה שסככים עמך ליוענך בדרך החיים ובמאו להטותך מדרך זה אל תאבה ואל תשמע לו ואמור לו כיון שהגיד שוב איכו חוזר ומגיד והוא ככר העיד על הדרך ראשון שהדריכו כי טוב הוא ואם כן איכו יכול לחזור בו ובראות יצרך כך ירפה עצמו ממך בראותו כי מאבד ומכו עמך כי אין לו שומע : שים בן אדם נגד עיניך מי שמע לעצת יצרו והצליח בסופו מי הלך בדרכו ולא ראה חושך ולא אור מי יערב דבריו ולא נדבק לשוכי לאיכו • מי שר דברי עצביו ולא ניחר גרונו אף שלכאורה מועמותיו כדת נסוכו׳ כיונק משדי אמו שכל מיני מטעמים טועם בו איך

ירנה

ירבה בסופו שעל מאורת צפעוני גמול ידו הדה וחור פתן בדה ו וכה עליו ובתוך גור אלא נחשים ועקרבים בכל אשר ודה · אבל דע נאמת כי לא יעשה ה׳ אלהים דבר בכל אשר ניך לעשות ולכל אשר אמר לך לאמור כי אם להטיב ע׳ך ואף שנראים הדברים לכאורה קשי׳ בעיניך לסוף ימתקו כנופת צופים בפיך וחיך · ומה רב טוב באחריתך · בעולם אשר עדיין לא ראו עיניך · מוכתר בכתרי כתרים ושלחנים אשר עשית במעשיך · המה ישרוך · ומי הוא אשר ימלאו לבו אחרי שומעו גדולה המקום אשר ישב בו לערוד ע׳ני כבוד יוכרו · ולשמוע לידבו · אף ש מגרה בקרבו יצ״ר · ורבוי פתויים עליו יסמיד · כיון שניכר בו שכוונתו להשמיד · ולהשליך לשומעו בבור סיד · ואנכי לפניך תוכחה מסגרת יצר טוב עם יצר הרע ושוב לאומרה להכניס בלבבים :

אראה יומי סוף מתרחק והפועלים עצלים · ובעל הבית דוחק · השוכר את הפועלים · נפון כי יצרי אכזרי · מתגבר כאש אוכלת · אוי לי מיצרי ויוצרי · שנים אוחזים בטלית · יצרי גוזר אקצ׳ץ קולו · ויוצרי מזהיר לי אזהרות · מה יעשה איש אשר אלה לו · שני דייני גזרות · אש אויר מים אדמה · כלם ביצרי דבוקים · ארבע יסודי גשמה · ארבע אבות נזיקים · ברחותי נפש כסותה · קנים מרה באחריתה · גם היא אחר יצרי הלכה · נערה שנתפתתה · רצתי לקום בהשכמה · יצרי ישלני עצום · קישן על מטה נעימה · ספלת השחר עד חצות · תוכחתיו על רוע כחמו · ובוא בתוכחתו יקוץ · דומעתי לפניו כמו מי שאחוז קורדייקוס · מול יצרי אין אני יכול · ברוב תענוג ומילין · אקרא בתורת אל · כי כל כתבי הקדש מ׳לין · שמעתי ותרגז בטני · כעת על לב׳ני העיר · יום יטרוף נפשי שטני · הכונס צאן לדיר · על כי אין ידי לאל · מבוק יצרי ראש פתנים · מה אעשה כי יקום אל · השוכר את האומנים · ואזכור לילי ויומי : אשים יום מיתה לפניו כי לא במהרה תיטא מי שמתו מוטל לפניו · אלה עכוסיו מחסקים · לרדוף אחר פאוקרוס · יועץ קח תוקת הבנים · מרום שיאן ומערות · לא אבחר דירה שתתוכה · מעץ ואבן בנויה · אקנה בם דירה עליונה · הבית והעליה · לבי אעיר מתכוונות · אשחר אל ולא אלין · כי שוחרי על עולמו׳ · יש נוחלין ומנחילין · נפשי ולבי נכסף · דרשו נקלפים בקטובם · ויאמרו כל ישראל יש להם חלק לע״הב :

ואתה כן אדם שים כנגד עיניך אם בשוה החוטא עושה העבירה חושב בדעתו שהאל יתברך רואה אותו מה שהוא עושה מה מאד עזות פנים הוא זה שיאמר שהוא יודע שהאל יתברך רואה אותו במעשיו ומלאו לבו למרוד באל יתברך ולחטוא והוא רואה אותו הגם לכבוש את המלכה עמו בבית אסתרא ואם יחשוב החוטא שאין הקדוש ברוך הוא כביכול רואה אותו נמצא שהוא כופר ומכחיש בהשגחה לשבח המשפילי לראות בשמים ובארץ וכי רם ה׳ ושפל יראה והרי הוא כופר ומכחיש באמונה ומי הוא זה שימלאנו לבו בשביל חטא אחד דתענוג רגע לכפור בעיקר ועיין בספר החסיד בעל לוחות הברית זכרונו לברכה (דף רל״ו ע״א) שהזכיר שם להנצל מן החטא קחה לך אליך וכתבם על לוח לבך ואל תסקם מבין עיניך וזכור תוכרנו כל ימי חייך :

וטוב הרבה לחוטא שיודה חטאיו לפני המקום כי סגולת הודוי ופרטיו היא לסלק ממנו כל הקטרוגים כי כל המתודה אין דינו מסור כי אם בידו של הקב״ה ורחום הוא ונחם על הרעה ומשום שבו יקדים לאומרו ואל יתן מקום לאחרים לאומרו כי כשעושה כן הקב״ה מעביר על כל פשעיו דכתיב אמרתי אודה עלי פשעי לה׳ ואתה נשאת עון חטאתי סלה וזהו עקר הראשון של תשו׳ כמו שאמר איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו דרז״ל אותו החטא עצמו אשר עשה יתודה עליו וכן אמרו בפר׳ בתרא דיומא ר״י אומר וצריך לפרט החטא עצמו שנאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב ופירש רש״י צריך לפרש כשהוא מתודה יאמר חטא פלוני חטאתי אשר לפי זה אין אדם יוצא ידי חובת וידוי באומרו אשמנו בגדנו וכו׳ ולכן כל אדם ישים אל לבו בשעת הודוי ויפרש החטאים והעונות והפשעים שחטא ושהעוה ושפשע ויבקש מאן מחילה ממי שבידו היכול׳ למחול לו ולא ישוב עוד לכסלה ויתבושש כל ימיו על שעבר כדי שלא יתבושש עוד ביום הדין הגדול והנורא · ואל יאמר אדם מאחר שלעולם ידו יתברך פתוחה תמיד לקבל שבים כן עוד היום גדול והשמש בשרומים ועדיין יש שהות לאחור כי אפילו בשעת מיתתי וכן כשם אעשה מן סרע בעת שאני יכול ולכשאפנה אשנה פרשה זו של תשו׳ שהיא פתוחה לפניה ולאחריה גמור בכל לבבך מה שנמשך אחר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה וזכור עת הנסיעה כי היא פתע פתאום בלי עת ידוע

רק כאשר יגזור אל חי תמים דעי' וטרדות הזמן לעולם אינן נפקםו והזמן קצר ובוגד והמלאכ' היא מלאכת עבוד' הבורא בתיקון הנפש והשגת המעלות מרובים הם וכל מה שיאחר האדם לתקן נפשו היצר הרע הולך ומתגבר ומתקשה הלב מחמת שיורגל בעבירה וכל העבירות יהיו בעיניו כהיתר ולא בנקל יוכל לטהר עצמו כי אוי יהיו עונותיו ישנים וישכחם ולא ירא מהם דכיון דדש דש ואם באו לי לעת זקנותו ישוב אין תשובתו מעולה ולא יקבל שכר עליה כאילו עשאה בימי בחרותו כאשר הנה בא כחו במתניו ולזה רמוז בזוהר על פסו' מפני שיבה תקום כלומר קודם שינס שלך תקו' לשוב על כן לאהבת הבורא יתגבר על יצרו בימי בחרותו בעוד שהוא מוכא ומכוי לו ועודנו בידו וימנע עצמו מן הרע אשר התחיל להרגיל עצמו בו ויאשם בלבו סרעו' ויאמין שזו היא הרפואה האמתי' לכל מכאובי לבו בעונותיו שאם לא כן לא יחוש אליה לעשותה בכל תיקוניה ופרטיה שרבו כמו רבו בין חכמי האמת רופאי הנפש ומלאתם כי תדרש' בכל לבבך ובכל נפשך ועיין עוד בספר אור קדמון שהוא ספר מעט הכמות ורב האיכות ותמצא שם דברי תשובה דברי' מכופים ב"ב כפה נוגעים לנפש ולבשר וגם מעוררים לב נרדמים ומקיץ לנמהרים וא"כ לומר שצריך כל שב בתשובה לאחוז תמיד בידו ספרי המוסר המלמדים לאדם דרכי התשובה כספר חובת הלבבות וראשית חכמה ושל"ה והרבה ספרים כמוהו זכותם יגן עלינו אכם"ו :

פרק ז

כתר מלכות של הגאון המופלא כמוהר"ר דוד בן אבי זמרא ז"ל והוא תפלה יקרה לנוס לם ונורא באימה ובמורא : לפאר שמותיו : וסוד מחשבותיו : והוד מפעלותיו : ולה אין תמורה : תמלל גבורות למדות יקרות : אשר הם סדורות בשפה ברורה : ועומק יסודות : ורזים וסודות : רמוזי' והודות ודרך ישרה : לסקל מסילות לעורכי תהלות לנורא עלילות לעתות בצרות לך ה' הגדולה והגבורה ותפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ :

אתה יסוד היסודות וסוד היסודות עלת על כל העלות וסבות כל הסבות הוה הויה קיימת ומצוי מציאות נעלמת לכל נמצא קודמת ולכל סבה גורמת : אתה יחיד בכל דרכי היחוד יחוד שלם אמתיי ולא כאחד המנייני ולא כאחד היחסי ולא כאחד המיני אלא אחדות פשוטה מוחלטת אין ערוך אליך ואין דמיון כאשר בא עליה המופת והמופת והכפיון וכל חכמי לב עליה יתמהו כי לא ידעו מה הוא : אתה נמצא אבל לעצמך ולא לאחר עמך משגב לכל רעיון נעלם מכל חוזה וחזיון נסתר ברום חביון עליון על כל עליון וגם עם כל זה משגיח על כל דל ואביון : אתה הוא קדמון לכל קדמון : ואחרון לכל אחרון : ושנותיך אין לכן תכלם ולא תחלה ולא כליון וכל לשון אמן לסדר שבחיך ילאה לכן אמרתי אשמרה דרכי לחטוא בלשוני : ואם במכתב יכלה כל ספר וגליון ולך דומיה תהלה : אלדים נכיון כי לך נאה שלילות התוארים והשב"ה כי לא יתמו עד נצח נצחים כי אין לך מקום קבוע ולא שם ידוע · כי אתה תמלא כל המקומות ומשלים כל השמות ומגיד כל העולמות כי לך עוז ותעצומות : אתה אצלת אורות פנימיות דקות מחשביות קדמוניות נעלמות אשר לא נקבו בשמות : רק בשם אורות לחות מכוחכחות כחות אלהית נשמות לנשמות ומי ישיב ספרי תעלומות והשם המעיד עליהם הוא שם הוי"ה המתמלא בעשר אותיו' דקות באור השכל ברשמות ובמחשבת הלב נחקקות ובו שלשה יוד"ין מעידין ומגידין כי אין זולתו ומבלעדו אין אלהים ועל שם זה אמרו קודם שנברא העולם היה הוא ושמו לבד כי הוא קדמון בקדמותו ונעלם בהעלמתו אין קדוש כה' כי אין בלתו : אתה הוא מסתתר בסתר תתה עמוד האורה לא תשוריכו עין של כל נוצר ונברא ידע מה בחשוכא ועמיה שרי נהורא לבישיה כתלגא חוורא ועתיק יומין נקרא היה הוה ויהיה וזה שמו בתורה אהיה אשר אהיה יתברך ויתעלה · אתה חכם וממך החכ"מה הרשומה כודעת ולהשיג תעלומה נעלם כל אדם מדעת ומעין כל חי נעלמה והוא ידע את מקומה כי הוא יש מעין שכא' והחכמה מאין תמצא להחיות את בעליה והראש אשר בראש הויה מעיד עליה · שהי"וד לכל האותיות יסוד כן החכמה לכל ההוי"ות יסוד ונסמך אליה אות ה' כי בי"ה ה' צור עולמים והדברים סתומים וחתומים : אתה מבין כל תעלומות וסתר החכמה ורזי התבונה ממך לא נסתרה וכל עליונים ותחתונים מדעת נבערו כי ממקור החכמה כאלה[illegible]ל' בדכתיב ואיזה מקום בי"נה כי היא אות ה"י ראשונה של שם הוי"ה כי נאמר והיה העולם והנוכה לה ואכל וחי לעולם : ושם המיוח' לה בכל המקר' שם הוי"ה בנקוד אדי' וכאשר היו לאחדים מי ימלל גבורות ואין לנו עסק בנסתרות : ולך הגדולה אשר אין לה חקר ותכלה לא ראש ולא תחלה פותח תמיד בהלל מרומם על כל ברכה ותהלה אמרתי עולם חס"ד יבנה כי ללמד זכות לעולם פונה והוא אשר נבר על ברואיך והטוב הצפון ליראיך ולשמו ב' אותיות אלדיות והוא אל למושעות : לך הגבור"ה הנמורה אשר אין לה שנוי ותמורה ערוכה בכל ושמורה ל נקם מכל עושה רשעה פן יבאו מרעה אל רעה כי זה לעומת זה עשית : כדי שיראו מלפניך וישובו מורדיך אליך עדיך לעובדיך :

וידעו כי אין בלעדיך ומי יעשה כמעשיך וכגבורתיך : לשמך הנרשם בכל המקרא אלהים חמש אותיות אלהיות הליכות עולם כופיות לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו ומי ימלל גבורות תוקף מפעלותיו : לך התפאר"ה השלמה והדע' התמימה ולא אתנו יודע עד מה כי נבער כל אדם מדעת אך עמך מקור הדעת נובעת ובדעת חסדים כמלאו ותהומותיו נבקעו וראשו לרום יגיע ובין זרועות עולם מכריע ושם קצוות מגיע ויעש אלהים את הרקיע לתת תפארת והדר לכל הבויות · ושמו המיוחד של ארבע אותיות שהוא נורא תהלות · ולו נתכנו עלילות · לך נצחו"ת מקיימ' על שרי הימין מתרוממת · ולוחמת לבל יכנסו זרים בהיכל עונג זועמת ומתקוממ' וגם נצ"ח ישרא' לא ישקר ולא ינחם כי הוא ענף הגדולה אשר אין לגדולתו חקר · עמוד הימיני אשר סביא נכון עליו לעד לנצח נצחים ונעימות בימינך נצח לקבץ נדחים והאובדים בעמק התמורות (והשלחים) מקור הנבואות אל ההודאות אדון הנפלאות וזה שמו ה' צבאות :

לך ההוד וההדר והכבוד עוז והדר לבשת וזרוע עוז יש סוף הובשת וכל שרי השמא' כבשת ענף הגבורה הנמורה לדכא תחת רגליו סמאל ואילותיו הכרים על שרי ישראל ונבאותיו שומרי בריתו ועדותיו · והוד והדר הוא לכל חסידיו · וזה שמו אשר יקראו לו בכל הנבואות אלהים צבאות בימינו נוראות · ובשמאלו נפלאות · ברוך אל ההודאות :

לך סוד היסוד הנעלם צדיק יסוד עולם סוד הסולם אשר יעקב אבינו חולם · ראשו מגיע השמים העליונים וסופו מוצב ארצה חפץ בו כי כל בשמי' ובארץ והוא ענף התפארת שוכנין ביהו ובין עטרת תפארת ומכריע בין הנצחים ולא יפריד בין אחים על כן קרא שמו שלום ואמרתם כה לחי אתה שלום וכל אשר לך שלום : לך המלוכה הנסוכה שמורה בכל ועלולה זכה היו כלם לאחדים וראש ואדן לכל הנפרדים והוא הכסא המתנשא הנושא את נושאיו ועומס את עומסיו בלי יגיעה ובלי עיפה והוא אפריון והכוס הנקרא ציון ושם חביון האור הצפון ושם יקוו המים הקדושים ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים הם מפרשיו אשר אליו נכנסים ומרדכי אנשים נפרשים וקדושה יחד משלשים לאל נערץ בסוד קדושים גבורי כח לשמוע בקול דברו ולהקים מאמרו עיני כל אליך ישברו לך מקוים ומאור שפעיך חיים והווים לא נעתקים ולא דווים כי מדשן ביתך רווים ואליך נכספים ומתאוים : ולעובדך מאספים ונלוים ואיש את רעהו מלוים ולווים שוים ולהעריצך מזהירים ומצוים באימה וביראה דברי אלהותך זה אל זה מספרים ומחוים באין קנאה ומדון שקטים ושלוים וכל צבא השמים משתחוים ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד : חיות הקדש יקדישוך ואופנים יהללוך ואראלים יזכירוך וחשמלים יאמירוך : ושרפים יעריצוך ומלאכים יהדירוך ואלסים ירוממוך ובני אלהים ישבחוך וכרובים יכבדוך ואישים יברכוך ושנאנים יגדלוך ועירין וקדישין יפארוך כי תפארת עוזמו אתה : שבעה היכלות כוננת להם לכל מדרגה ומדרגה כפי מעלתה וקורבתה ואלה שמותם לעלות ולראות את פני ה' צבאות :

היכל א' נקרא לבנת הספיר ועליו נאמר כמעשה לבנת הספיר : היכל ב' נקרא עצם השמים ועליו נאמר וכעצם השמים לטוהר : היכל ג' נקרא נגה ועליו נאמר ונגה לו סביב : היכל ד' נקרא היכל הזכות ועליו נאמר זכות ומישור לפני כסאו ומי שיש לו זכות נכנס לשלום ויצא לשלום כי שם בית דין של מעלה : היכל ה' נקרא היכל האהבה על שם אברהם אע"ה אוהבו ושם נגנזה נשמתו ושם כבוד מנוחתו : היכל ו' הוא היכל רצון כי שם רצון שוכני סנה ועליו הכבוד עליון חונה ודרך שם קולו של משה רבע"ה ונבואתו ושם ידבר אתו : היכל ז' קדש קדשים ובו שלשה ראשים הם הנכנסים ואתה משפיע ומשביע לכל חי רצון וכנגדים הכינות והומנת שבעה היכלות כלולות בכל מיני זעם ועברה ומשלחת מלאכי צרה יומם ולילה לא תכבה אשם ועוס ה' ישול שם הכל עשית יפה בעתו לתת לאיש כדי רשעתו ויראו מלפניך לעשות רצונך : אנא האל בלי שנוי מבוי בלי תמכיה קיים בלי שינוי קדמון בלי עת וזמן אחרון בלי גבול וקץ יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי להופיע ממקום החפץ ולהשפיע על כל מדותיך החמודות אשר בתפלתי סדורות וכל שמותיך היקרים וכל מחנותיך הקדוש' והטהורים רוח חן ונעימות ויתגלגלו רחמיך הנעלמות על המדות הנסתרות והנגלות למלאת האוצרות אשר שם השאלות לתת לכל נוצר די סיפוקו להשלים את חקו ולכל גויה די מחסורה ולכל בריה די צרכה ולכל איש ואיש שאלתו ובקשתו אם חיים הוא שואל כי עמך מקור חיים ואם מזון הוא צריך מזון לכל א' נך ואם בנים הוא חפץ אתה מבטל גזרתו ופוקד עקרות ורומז למלאך הממונה על ההריון כי שלשה אלה תלוים במזל העליון : ואם חכמה מבקש לא לחכמה יקרא ולא לתבונה יתן קולו אלא למי שהחכמה שלו על זאת יתפלל כל חסיד אליך וישליך יהבו עליך להשפיע עליו מחכמתך ונחה עליו רוח חכמה ובינה כי מפיך דעת ותבונ' ויכוין להמשיך לאוצר סדרים שפע חכמה כי ישא עיניו במרום לבקש משם שאלתו כי לא תשוב ריקם בקשתו וסוד הדברים הרוצה להחכים ידרים : ואם בעל תשובה הוא תשובתו הלמתה כי שם ביתו ושם אוצר בקשתו : ויתקן משכנתו

מחשבתו ועומק דעתו למי אל כמוהו נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו ויאיר פני הרצון אל מרום התשובה בשיבה ונחת כי ידו פשוטה לקבל שבים וזה סוד יום הכפורי' בלשון רבים : ואם עושר הוא מתאוה כי קדמוהו ימי עוני והקריב לשוא נפשו כי ירעב ולחם לא ישבע וילדיו אל אל ישועו לתת אכלם בעתו ורוח מנעתו ובולזו׳ אחותו לא למדת הכפון יכפה לא בכתב ולא בעל פה כי לא תכפון והב יחתה ובחלים על ראשו יחתה אלא ישים מגמתו ותשוקתו אל אלוה נורא אשר הוא מלפניו העושר והכבוד לפתוח את הטוב אשר משם בקשתו ושם נתן לו בקשתו כי עיני כל אליו מצפים וצופים על זה אמרו הרוצה לעשיר יצפין :

ואם מן המכר יקרא בעת צרה לא על שמאל יפנה ולא על ימין אלא לאדם הרמתם יעמיק את מחשבתו בשעת תפלתו לשאוב משלש עשרה מדות של רחמים פשוטות עליונות רוחניות אל י"ג מדות התחתוניות בנוניות כי שם פני הרצון תמיד מביטים ונוטים ואז ישיבו הכל בשמח' וגם יגון ואנחה כי היתה הרוחה : והתפלה נשמעת ונובעת כי כמעין העליון נובע והחדרים ימלאו בדעת אשר לא יכזבו מימיו ועל אורו' ירעפו שמיו :

ואם יצרו עליו מתגבר ורוצה להכניע הגר הבורר אויבו אשר בקרבו לא לנכחים יבקש לנכחו ולהכריתו מעליו ולהכריחו שישמע עליו עומד נכחו אל אל אשר בידו נשמתו ורוחו לחנק את העמודים אשר הבית נכון עליו ובהם יתחזק וישען כנגד הצר הגדול אשר כח מכתו אויבו אשר בקרבו וימשיכנו אצל בית המדרש אצל לימודי ה' אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ ואם חזק כשמיר מתפוצץ ויצא ממנו כלו חוצץ : ואם לחן הוא צריך כי לפני מלכים יתיצב יכוין לעלות אל המרכב בעלות סולם מוצב מדרגה על פני הרצון לאסוף משם רוח חן וחוטים על אדם יוסף הצדיק וחפץ ה' בידו יצלח כי יתן את חנו בעיני כל שר ומושל ולעולם לא יכשל : ואם הוא נגיד ושכוב לאומים ועם שמחתיו יפלו ולפי רצונו יעלו ורבים צריכים אל ונצול כולם אליו והוא צריך להתחזק עליהם ותהי יראתו על פניהם דרך שערי צדק יעלה ויבא כנוא אל הקדש פנימה לבקש משם (את) מאת ישבו הממלכה והמתנשא לכל לראש ומאתו ידרוש להשפיע בה ברכה : והיתה לה' המלוכה ובזה יעזור על ממשלתו ויאריך ימים על ממלכתו :

ואני עבדך בן אמתך ידעתי בלשוני מלה ודעתי קצרה ולא השגתי יש לה גבול ומסלה ומהם לא תעלה למעלה ולגבהיך אין קץ ותכלה כי אתה נורא תהלה ואיך יקיפנו בעל תכלית ותכלה : וכל שכן בריה קלה ושפלה כיום שגלות והדלו כלולה ולכן לך דומיה תהלה : אבל כי האמנתי כי ממך נאוה כל שאלה וללמוד אני צריך ותורה אני מבקש וחכמה אני דורש להבין סודותיה אני מחפש ולפתוח לבו בטעמי מצותיך אני שואל כי אין זולתך גואל ולא אשכח דבר מכל מה שאני לומד אני מתאוה ותומך ועל משמרתי אני עומד שתתן לי נפשי בשאלתי ורוחי בבקשתי ואם המושג יקר ועמוק מי ימצאנו והמשיג כבער מדעת אתה חונן לאדם דעת וידעתי שאיני כדאי בקשתי לשאול ועמוק משאול קרוב הדבר אל הנשאל כי הטוב לא ימנע טוב ואין טוב אלא תורה ואם יחתום תורה ויצור תעודה מי יכנס מהסעודה שעתידה הסתר חכם הרזים כי אין בתוכנו נביאים וחוזים והראנו נפלאות מתורתך ולא יכלמו כי מבקשיך : אנא השם גל עיני ואביטה לדעת נתיבותיה ולפרש תעלומי' ולהבין אורחותי' ולהשיג טעמי מצותיה וחקיה כי בם תפלתי חנכתני תורה חנני למודה חנכתני נשמה חנני דעת ומזימה חנכתני שכל חנני בינה והשכל חנכתני אברים רבים חנני להרגילם למעשים טובים חנכתני נכסים חנני בהן לחון עניים אביונים רשים : אנא האל ידעתי כי כפי גודל שלימותך כן גודל חסרוני ולפי רוממותך קצרה לשוני וכפי חכמתך כבער רעיוני ולפי גדולתך נלאה הגיוני ולפי שבחיך קצר מעיני ותושיה נדחה ממני ולכן עשה למענך לא למעני כי יחיד ועני אני ונשברי אל תבישני : אנא ה' כוף את יצרי עוכר שארו אכזרי להשתעבד לפניך ולשוב בתשובה שלימה אולי אמצא חן בעיניך והיה לבי לשמור מצותיך ונפשי לעשות רצונך ורוחי לשיח באמרתיך ולשוני תהגה צדקתך העבר עיני מראות שוא ואזני משמוע שקר וכפי מתמוך בשוחד וגזל ורגלי לשוגה ירוצו וכל שאר אבריו לעבוד אל אל אחד יתברך ויתעלה : אנא אלהי אל באפך תוכיחני ובחמתך אל תדינני ובעל זעמך אל תייסרני כי מי יעמוד לפניך מאז אפך ובגלל כנפך תסתירני ואם אני כבן סורר ומורה הורני השם דרכיך דרך לשכון אור לאור באור החיים ואם אני איש און ורוע דרכים חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתים על כן אמרתי אראה יה בארץ החיים ואם כזאת וכזאת עשיתי ממך לא כסיתי רק אליך חליתי כי עמך הסליחה למען תורא ומי האיש הירא כמוני היום אברח מזעמך אליך ואל רחמיך ואל תוכחות מוסרך ואל נחומיך ואימתך דינך אנוסה אל חמלתך ומפחדך אנוס אל חסדך אשר אין להם קץ ותכלית והחזיק בם עד אשר תאמר סלחתי כדברך : אנא ה' אם זקנתי ושבתי

ושובבתי

ושופכתי עתה שנתי ונאנחתי וכפי לפניך שטחתי לשחר את פניך להפיק רצונך ואם לא עכשו אימתי : כי ימי חלפו ואינם והכשרי׳ לא יאקו בעונם ואם היום לפניך מחר עיניך בי ואינני לכן קבלני ורצני ומסר עונני ואחר כבוד תקחני : עם הצדיקים תאספני ובמנוחת בעלי תשובה תנחני ועם המנויים בחלד חלקם בחיים תאכילני וזכני לראות בטובת בחירך וזכרני בטוב עמך ובבנין אולמך וכסא שראשיו בחרבנו כך אזכה לראות אותו בבנינו ובשוב ארמון לשבת על כנו הבירה וראה את חרפתנו כי לזרים נהפכה נחלתנו שמאו אל היכל קדשך וכל זר ומצורע בא אל מקום הכרובים אשר בזאת יבא אהרן אל הקדש ביום הכפורים בדם פרים ושעירים וקטרת סמים ארבעה פעמים לגד ולא בשאר ימים ועינינו רואות וכלות ואין לאל ידינו כי עונינו ענו בנו ועתה ה׳ קנא לשמך הגדול המחולל בגוים ויחד שמך בכל החיים ואת בית תפארתך תרומם פתח אשר היה חרב ושמם : ותרבות ירושלים תובב״א • ובא לציון גואל לקבץ נדחי ישראל יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה׳ צורי וגואלי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד : הנה כתבתי לך כתר מלכות הקדוש הזה בהיות כלול בו כמה מהאמונ׳ בסופו ובו שבחי יתברך שמו ומה שמחסיד לעבודת עם האדם וטוב לאדם לאומרו למען יכנע לבבו הערל והוסיף ידי לכתוב תוכחת מוסר של רבינו בחיי החסיד הביאו בעל ספר אור קדמון ז״ל :

ברכי נפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו נפשי עוז תדרכי ובורך ברכי • ותן לפניו ערכי •

ושיחה ליבדו שפכי • ושתעורר משנתייכי • והתנועעי ממקומיכי • חי מזה באת ואנה תלכי • נפשי אל תהי כסוס כפרד אין הבין וכסיכר נרדם ואיש נדהם כי ממקור בינה חוצבת : וממעין החכמה לוקחת • וממקום קדוש הובאת ומעיר גבורים הוצאת מאת ה׳ מן השמים נפשי לבשי בגדי שכל והתאזרי אזור בינה ומלאי את כפיך מהבלי פגרך אשר את מתגוררת בו ואל ישיאך לבך בנועם חמודותיו • ואל ישיאך בנועם תאותיו • אשר ימסו כמו מים יתהלכו למו ותכרי כי לא לעזר ולא להועיל ראשיתם כי אם לבושת וגם לחרפה אחריתם נפשי שוטטי ברחובות תבונתך ושוטטי בחדרי חכמתך ובואי עד תכונת בנין משכנתך אשר בעפר יסודו : הלא הוא גוף נמאס ופגר מובס קרוץ ממעין נרפש ומקור משחת בנוי מטיפה סרוחה שרופה כלא כסותה • גולם כדמות תולעה והיה רק זעוה • עכור בבטן מוסגר סגור ברחם מלוכלך עולל בזירים ובגלים לראות עמל והבלים כל היום התאוה תלוה • וסר ממוסר ומזמתיה כל היום בחשך הולך דל אביון עני והלך לא דעת לו מבלעדיך ולא תבונה לו מבלתך • בחייו עפר ובמותו עפר בעודו תולעים ישובבוהו באחריתו רימה וגוש עפר יכסהו לא ידע בין ימינו ושמאלו טמון בארץ חבלו לכן לכי את ושלכי עליו כי לבכי הכמה מלוכה תאות ועבד אויל לחכם לב • ואל תלכי בשרירות לבך הרע ואל תבקשי בתועבותיו ואם בדעת מעקשותיו אל תבטחי בעושק ובגזל אל תהבלי כי העושק יהולל חכם ויאבד לב מתנה • נפשי שימי לבך למסלה דרך הלכת כי הכל היה מן העפר אוכם הכל שב אל העפר ולכל נברא ונוצר יש קץ ותכלית לשוב אל הארץ אשר ממנו לוקח • מהחיים והמות אחים שבתם יחד איש באחיו ואיש ברעהו ידובקו יתלכדו לא יתפרדו תאומים בבטן קצוות גשר רעוע וכל ברואי תבל עוברים עליו • החיים מובאו והמות מוצאו • החיים בונה והמות סותר • החיים זורע והמות קוצר • החיים נוטע והמות עוקר • החיים מחבר והמות מפריד • החיים יאסף והמות מפזר :

ודעי נא וראי כי גם עליך יעבור כוס ושכחי מעלון חדריך כרגע כי יקרך עת ופגע ותשובי אל בית עולמך ביום הוא תרכי פעולתך ותקח משכורתך חלף עבודתך אשר יגעת בו בעולם הזה אם טוב ואם רע : לכן שמעי נא וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך וקומי רוני למלכך • יומם ולילך שאי אליו כפים והשתחוי לו על אפים בכריעה על ברכים ועפעפיך יזלו מים אולי ישא המלך יופיך ויחון עליך בימי עוניך בעולם הזה וישא פניו אליך וישם לך שלום אחרי שובה למנוחייכי כי מעולם גמל עליכי • נפשי הכיני צידה לרוב אל תמעטי בעוד בחיים חייתך ויש לאל ידך כי רב ממך הדרך ואל תאמרי למחר אקח צידה כי פנה היום ולא תדעי מה ילד יום ודעי כי תמול לעד לא שוב וכל אשר פעלת בו שקול וספור וחשוב • ואל תאמרי מחר אעשה כי יום המות מכל חי מכוסה ומהרי בכל יום חקך כי המות בכל עת ישלח חצו וברקו ואל תתמהמהי מעשות חק דבר יום ביומו כי כצפור נודד׳ מקנה כן איש נודד ממקומו • ואל תדמי בנפשך כי אחרי [illegible] ממסגר פגרך תשובי לתוכה׳ ממושבה נכח׳ כי לא יתכן לך או עשות טוב ורע ולא יועילך תשובה [illegible] ולא בכחם לך מרשע ואשמה ופשע כי העולם הוא כון לחשבון וספר כל חתום וסתום וצפון אשר ביד כל אדם חתום וערוך לשלם שכר טוב ליראי ה׳ ולחושבי שמו ולהנקם בו נקמת ברי׳ משוכחי אל האומרים לאל

סור

סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה
נועיל כי נפגע בו · נפשי אם חכמת חכמת לך ואם לצת
אתך תלין משגך שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו שיתי על
לבך תמיד דברי קהלת בן דוד מלך סוף דבר הכל נשמע את
האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם כי את כל
מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע
ואל תשכחי ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו
וזכרי כי אין חשך ואין צלמות להסתר שם פועלי און בקשי את
ה׳ קונך בכל כחך והונך בקשי צדק בקשי ענוה אולי תסתרי
ביום אף ה׳ וביום חרון אפו ומשכילי כזוהר הרקיע וכצאת
השמש בגבורתו ותזרחי עליך שמש צדקה ומרפא בכנפיה
ועתה קומי לכי התחנני לאדניך ושאי זמר׳ לאלהיך הללויה
כי טוב זמרה אלהינו כי נעים נאוה תהלה :

תוכחת מוסר לרבי יהודה החסיד ז״ל

אזכרה יום מותי ומאין באתי ולפני מי עתידתי
באתי מליאה סרוחה ואלכה אל עמק שוחה
ולפני מי מגיד אדם שיחה גויתי תפרח כי נשמתי תברח
תולעת תפרח דרכי מיתה ארוכה גולל ודופק לי למחיל׳ שם
אשכב ולא אנא אוכה ביום ההוא חשך וצלמות יגאלהו וסופו
עצמותי לא ראו וכדומן על פני השדה תולעת בי תרדה אין
גואל ואין פודה ורב רוחי לשמי לבכי במי נשענתי ובעיני
כל נמאסתי אביבי ורעי שמה יעזבוני ואקרא שמה אמי
ואחותי לרמה טרף אביה לשיניהם ויתפרו בי מעינותיהם
ויחנו עם ילדיהם יחד יבאו גדודים רמה ותולעה מאודים
לאכול עצמי ובידים כל קרבי ירמסו יאלידו וגם ידרשו ועל
כל בשרי ועורי יכוסו לא אריס ידי ורגלי ולא אוכל לגרשם
מעלי ויאכל יאכלו אלי מענים׳ עלי יאריכו וכליותי יפלחו
וידרכו ומררתי לארץ ישפכו כמלה תורישני תולע׳ תאכלני
רגב ורמה תמתקני סביבות שני רמה תשכון כחומה ועל
ראשי אדמה עיני תמקנה בחוריהם ורמה תנא כבן ירבכו
שם גוריהן כי תאכלנו ולא ישאיר ממנו כמלה שם יקננו כמשו
בבור סדורי ורמה תכסה כל אברי ועל חלקת צוארי קדקדי
וכל קרבי מוחי וכל טובי תולעת התעדן בי רוחי תובלה
ונפשי נבהלה ביד מלאכי חובלה שאול ישאלוני והמה יעידוני
וכל לבי יועדי פריחס כה כשמי ועל אברי וגויתי : ואבא
בשלום אל מנוחתי :

תרגימנא דבי רב הביאה בעל ספר אור קדמון [ובעל
ראשית חכמה הביאם מדבי מאיר לעורר ולתוכחת :

אמר רב אמר הקב״ה לישראל לא יועילו בהם לא
היסורין ולא התוכחות ולא ההסראון׳ ולא הגלגו׳
ולא ההבטחה ולא טלטול ולא אריכות הרוח ולא צווי ולא
קללות ולא חכמות ולא נחמות ולא בושה ולא פחד ולא אימת
עה״ב ולא אימת חשבון ולא אימת דין ולא שמי השתולל בנוים
ומי שלא יועילו בו כל המעשים הללו מאבד את זכיותיו
ומונעים ממנו טובות הרבה ושנותיו מתקצרו׳ וקונה שם רע
ומזכירין לו עונותיו ועונו׳ אבותיו ותפלתו אינה נשמעת וכל
מעשיו מפורסמי׳ ונותן עליהם דין וחשבון וכל שמחה שישמח
בה יכרו היא נעשית לאבל והם נתבעים ממנו בדינים
חשוכים ובושה מרובה ומלאכים אכזרים הב״ד ומה תעשו
ליום פקודה ועוד היה אומר אם אדם חוטא בעיניו עיניו
כהות באזניו שומע חרפתו בפיו אין דבריו נשמעים בענה
עצתו מתמעטת במשנה פניו מוריקות : בלשונו יסורין
באים עליו בידיו יורד מכבודו בלבו מת מדאגה ברגליו
שנותיו מתקצרות חוטא ומחטיא קובר את אשתו ובניו
בליכנות גזר דינו נחתם : וכי מה הנאה יש לאדם בחטאו
וסופו לפרוש מעולם לעולם מחיים למות מאורה לחשכה
משינה מתוקה לשינה דחוקה מאור מתוק לרמה ותולעה
ממטעמים מתוקים לטעם עפר : כמה עשירים יצאו מן
העולם הזה בפחי נפש : כמה חכמים היתה להם חכמתם
לתקלה כמה מגדלי בנים לא שמחו בבניהם כמה גאים נראה
על ידם לתקלה : כמה זקנים לא ראו כבוד כמה בחורים
נקברו בחופתן וכי מה הנאה יש ממאכל שהוא מביאו לידי
חולאים : שהשמחה שמביאה את האדם לידי דאגה ממלכות
שהוא גורם למכאובים מרובים : מהשינה מתוקה שהיא
גורמת למיתו׳ משונות מהחטא שהוא גורם לעונות הרבה :

ואיזהו בן העולם הבא המתרחק מן העבירות
ומהרהורי׳ ומכל ערוה ומכל שנאה ומהכיעור
ומן הדומה לו והמקיים את המצות ויש בידו מכוס על תומה
וענוה ומתרחק מן החטא ומתודה על עונותיו לפני הקדוש
ברוך הוא והמתחבר לרשע הרי זה מרגיזי אל והמטה את
חבירו מדרך טובה לדרך רעה מת בחצי ימיו · והמלעיג
על המצות אין מרחמים עליו מן השמים · והמלעיג על
עניינן של עניים סוף הוא יבא ואחרים אוכלי׳ את יגיעו
והמרגיל להלבין פני חבירו פנקסו פתוח בו ביום ואין לך
קשה ממי שעוסק בדברי שקר : אוי למי שהעולם מטעה
אותו . אוי שהשעה משחקת לו : אוי למי שיצרו הוא
מנצחו · אשריו מי שיראתו על פניו · אשרי מי שהוא
עניו · אשריו לאדם שאהללי׳ לו האמונו · אשרי מי שהוא
נכנע בעיניו אשרי מי שמשיה לשמוע דת בכל יום ויו׳ תורת
ה׳ תמימה עומדת בפני האדם בשעה שהוא עוסק במשכבו
ואומרת לו ה׳ עמך גבור החיל הנה באתי ללמדך על
יצאתי

יגלתי לקראתך לשחר פניך ואמלאך אשריך אם תזכרני
אשריך אם בלבבך תצפנני · אשריך אם תקיימני אשריך
אם תשמעני ובכל יוסבי יהיו תמיד כי בי ירבו ימיך הרחק
מן העברה והדבק בתורה וברח מן השררה ותהיה בחכמתי
תמיד כי היא ידניעך ותשביעך ויביא לך וזכור כי אתה טפה
סרוחה מזומן לעפר ורמה לכן תרחיק מן המכותה ועבוד
אלי בשמחה ויהיה לך לתהלה · והרכה נידה לדרך כי הדרך
שוחה ויהיה לך לתפארת ולרוחה · ואם את הדבר הזה
תעשה לך יאירו כוכבי׳ זכוך אלהים כי תעבוד את אלהיך
באהבה ואיבה אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא :

בזכרון יום המות יאמר אל לבו

לבי לבי הלא ידעתי כי לא נבראת כי אם לשוב אל
העפר מיום היותך מדוע לא זכרת אחריתך :
הלא תדע כי כל הימים אשר אתה על האדמה · ככל עובר
אתה · וכמוץ יסוער מגורן וכעשן מארובה · ימיך
ספורים · וחייך קצובים וכל אשר יעבור עליך יום או לילה
תחסר חלק מחלקי חייך ובכל יום אתה תקרב אל הקבר ·
ותעוף בלי אבר · ומדוע לא ידעת כי עפר אתה : ולא
זכרת כי מן האדמה לוקחת · ועל מי בטחת כי מרדת ·
ומדוע אתה נמהר · ולא תעלה על לבך יום סהר · יום
אשר תאבד ענקך ונסרחה חכמתך · יום אשר ידבק לשונך
בחכך · יום אשר ישחוך על כפך ישבלוך · ואל ארץ
תחתית ישליכוך · ועל כל מעשה יחשבוך · ובאבק
תרבה ואשך לא תכבה · יום אשר תראה החשבון ערוך
והספר פתוח · ועוני משפט וכוס תרעלה ביד כאס שם
תמצא סמריה · ותמצא כפשך בגיריה · ומה תשיב על
זדונותיך · הלא או תראה פרי מעלליך · ותמצא גמולך
ואם תמות כמות הבהמה ולא היית עתיד לתת דין וחשבון היה
לך לשמוח במותך · אך תלך לשר ממות · למקום
אופל וצלמות · שם תפול עליך אימה · ותכסך בושה
וכלימה · ולבושך גוש עפר ורימה ויזורה על גופך גפרית
לבלתי השאיר לך שריד. הלא היום נורא · ואיום יום אשר אין
לו פדיון יום תמרר בבכיה יום תאניה ואניה יום חרד וצעקה
יום שואה ונאקה יום מספד מר יום תערוך אבל משאר מול
משאר יום יחרה אף האל וקנאתו ותכה כאש חמתו יום
ירבו הנענים והמכאובים יום תהום כרובים יום כל איש
ידיו על חלציו יום אשר יאבדו חפציו יום אשר תצא הנשמה
כבאור הגוף בלי תלא כלימה מושלך כאבן דומם לילה ויומם
ותהיה אתה בן אדם על מי תנוס לעזרה או מי יהיה עליך
לספרים · הלא או תאמר אוי לי מה עשיתי ומדוע דברים
בזיתי ואחר שרירות לבי פניתי במה אתכסה וערום אנכי
התקושש והתבושש והכלם מן חטאתיך ושן תורה לאלהיך
בעוד הנפש בגופך בטרם יחשכו כוכבי נשפך אנא האל
החזירני בתשובה שלימה לפניך כדי שנעשה רצונך ברצונך
ומשפטים קשים הצילני ומות גאונו ותביא משיח לדקנו
ותסיר לב האבן מבשרנו יראו עינינו וישמח
לבנו אמן :

פרק ח

י׳ ה׳ אלהים ושמו ה׳ המיוחד ברא
את השמים ואת הארץ את הים ואת
כל אשר בם וייצר את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו
נשמת חיים לדמותו לעליונים שיבין וישכיל ויגע לעבוד
למי שבראו ולבקש אופנים ולמשול משלים בשכלו ונדעתו
בשכתו ובלכתו לברוח מיצרו לעבוד ליוצרו להאיר את
דרכו בלכתו אל סוכו בבואו מעירו לקבל שכרו לכתוב את
חוקו בהשלים את חקו מצות ותורם בדרך ישרים ולבא
בשלום כגורם יסלוך דבן עידונו ולישב על כנו בכבוד וגדולה
ורוממות מעלה בשמחה והלל ושבחות למלל ולראות פני אל
כשרי ישראל ולזכות לכל זה ימשיל משל זה ויבין ויראה כמה
מהדופי והזרות הגדול לשמוע בקול יצרו ולפרוש עצמו
מעבוד אלהים וידוע ידע אריכות אפו של הקדוש ברוך הוא
עמו משל לאדם שנטע כרם ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו
שרק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויבן המגדל לאכול
ולשתות בתוכו ויקו לעשות ענבים ויעש באשים וכראות
שעמל לריק מיד חרה יתרה ואוחז קרדום בידו ומשחיתם
עד בלתי השאיר לה שורש וענף מסיר סוכתו והיה לבער
פורץ גדרו והיה למרמס ומאס אותם בטל לא יזמר ולא
יעדר שיעלה בה שמיר ושית וירמסו בה כל חיתו יער וכל
זה בעבור שלא יפה רצונו בפועל כי הוא נטע כרם לאסוף
פרי הילולי׳ ולשתות מיינו לשמוח לבו ויהי להפך · וזה
ישים אדם בלבו ויבעור ביצרו ומה אדם שנטע כרם ובעבור
דטרח לריק כועס עליה לשרפה אע״פי שאין לה לא דעת
ולא בחירה ורצון כי יוכר הכל בטל פריה ק״ו בן בנו של ק״ו
קב״ה שטורח עם האדם להוציאו לאויר העולם ולזונו
ולפרנסו ולהגין עליו להצילו מכל רע ופגע ומקריו׳ הזמן
כדי שיעשה פרי מהתורה ומצות ויקו לעשות ענבים מיין
המשומר מחדושי תורה ויעש בו אושים במעשים מכוערים
והיה ראוי שמיד ימיתהו ומן העולם יבערהו באף ובחימה
ובקצף גדול ואינו עושה כן אלא מאריך אפו וזן ומחייה
למכעיסו ושומרו מכל פגעי הזמן אולי ישוב ויעשה פרי
שהבריבה בידו לשוב ולהטיב דרכיו ויתבושש האדם מכל זה

ויחשוב ויאמר לא תהא כזאת כפונדקים אם הוא כועס על
דבר דומם וצומח שהם משוללים מבחירה ורצון מוכרחים
במעשיהם על שלא עשו רצונו משחית ומחבל מעורב ועד
ענף ק"ו הקב"ה שהיה ראוי שיכעוס על החוטא מיד לעשות
בו כליון חרוץ כיון שמסר הבחירה בידו לעשות מהטובות ולא
עשה ואם כן יחשוב תמיד בזה ויאמר אל לבו איש אשר אלוה
זה לו איך יעבור דברו לבטל רצונו כי סוף סוף אם איני
שב לו עם מדותי ידיכני אתה כעסת מיד עד להשחית על
שלא בטל רצונך גם אני כמוך לכעוס עליך להשחית על שלא
יצא רצוני לפועל עמך וכן הקונה עבד ויאלץ אפי' שרואה
רבו שאינו עובדו כי סר כחו מעליו ואם בידו לעשות עם
כ"ז מרבה אפו עליו עד להשחית וגרש יגרש אותו חוצה
בלי חמלה באומדו לא די שאינו מועיל לעבדי אלא דצריך
אני לשמשו ולשים עיני השגחתי עליו לזונו ולפרנסו .
והקב"ה ברא את האדם עבד לעבדו בקיום מצותיו כדי
להרבות שכרו והוא ברי אולם ובועט בו ובתורתו ומכעיסו
יום ולילה לא ישבות ועכ"ז איננו מוציא אותו חוצה מן העולם
אלא כביכול משמשו לשת עיני השגחתו עליו להחיותו לזונו
ולפרנסו ולהגין עליו מכל רע ופגע מי יודע כן מי שומע
זאת ואינו יוצא לקראת כשק ללחום עם יצרו להתגב' עליו
ולהפיל מועצותיו ארצה ולהדבק ביוצרו ברצונו ובחפצו
ביראה ואהבה כיון שמכירו לאוהב ולמטיב לחונן ומרחם
ומרבה לכפר לחוטא ולמודיע שישוב ויזכה לטובה מרובה •
ויקנה מקומו ויטע שרשו בגנו ועדנו במצב כשמש כשאת
ורמות : וכדי להסתלק היכר מעליו ידבר אדם באבריו
ניוכים עם גידיו וישפוט עם עצמותיו וכה יאמר להם על
משכבי בלילות יבהלוני רעיוני ויתפרדו כל עצמותי .
ורעדה אחזתני . ואלאלה הלבישני ואחז לבבי פלצות •
בשוטי בשכלי משפטי שבילי ובעקשי אללי לי בראותי במותי
כליון חרוץ בגויתי : ודברתי עם ראשי ואמרתי ראשי
ראשי אם לא ידעת אם לא שמעת משפטי שמו אל המעותדים
עליך ביום אשר נקבר ישליכוך בכלות העור אשר תכסך
ובשרך מעליך כשאר עצם קדקד' כדלעת יבשה נקובה
ומלולם : ונעשית חור פתן ומאורת צפעונים ונחש
ועקרב שם פונים . וקרא זה אל זה ועונים כאן מעון
תנין • וביודעך מקרא זה במותך איך תשא ראש בחייך :
כוף כאגמון ראשך : עיני המאירות צופות פונות
כמאורות בעוד אור השמש בכם אם לא הביטותם שהמות
בנה בכין בכי וקינה לעורר עליכם בקול אחיה בשבין
עליכ' עננה ויחשכו כוכבי נשפכם אוי ואללי לכם אריך
במעמד כי חשכה גדול' נפלה בארמנותי' ויאפל סנים

והעליה כארץ שוממה וציה אוי לבית שחלונותיו פתוחות
לחנן גלגלי עיניך ימסו כמים וישפכו לחוץ ונשארתם
כחורי הנמלים יוצאים ונכנסים ואז אנה תראה ואנה
תביט • כי הנה גילדי העין נתקרעו כגילדי בצלים
מאליהם בלים וריח כרחון נודף ונתרבר רודף לקבוע
דירתו בהם • וביודעך כי זאת במותך אין תשא עיניך
עוד לראות בגנים וללקוט שושנים ומיני חדושי הבלי הזמן
תחשכנה עיניך מראות ואל יראם עוד במאורות כיון
שסופם נמשכים כבורות נשברות • חוטמי המהודרת
לכבוד ולתפארת מה תועלת כי תריח בריח בשמים ופרחי
שושנים אשר שבמותך תסריח ושני נחיריך כניבין מתהפכים
וכנחל שוטף נובע מהם כל מיני סירחון אשר תרצה לסתום
ולא תוכל לברוח ואין מקימך כי המות נימס נק דקדו ומשם
מוצאו להשלים חוצה כל ליחה סרוחה ותולעה גסותה ואגם
תבריח ואנה תנוס להנצל מן המיאוס וכיון דסופך לכרס
זו וכזו מה כי תריח ומה כי תסריח כי אחר מותך איך
תרויח • אזני המאזינות את הרנה איך נקבר ישמעו
מעגלי השמיעה אין יוצא ואין בא כי אם שריקות השרצים
ובתוכם רבים • וקול המולה מרימה ותולעה • וסוף
סוף יתמלא עפר כבור מתמלא מחוליתו כתחלתו כך סופו
עפר חוזר אל העפר ונתמלא מקום לקחתו משם ולמי שמגיע
לו כזאת במותו איך יערב לו בחייו בקול שרים ושירות הם
כשני עדים להופכם לקול מתים • פי המהללת וכקולמוס
לשונך במרוצה מדברת אך לא תזכור כי במותך תתהפכת
לאילמת כדר ושוממת ותחת מקור הרוק המתוק סירחון
נובעת • לשונך שטוחה ופיך פתוחה והנה שבר בה
עוברת ולגבוני מות מעברת והשינים הלבנות נקבצים לכד
הפה עם עצם הלחיים כי נפרץ בנינים ונופלים מסדורם
וכמקור נרפש ומעין נשחת כי מתהפכים מימיו רפש וטיט
אבר מכם מתאוה כל דבר נושך מאי"ן באחרנו ומושך ולפה
אשר אחר מותו כזאת מגעת מה לו בחייו בדברים ינעם
להמתיק דבריו ולעניים אמריו כיון שאחרי מות שתיקה
נכרה ונוקה ועם רימה ימתיק סוד וכתולעה לחשות בלי קול
ודבור כביכור השבור • תלקת לאורי הדרת ארמוני
ראשיך נקבר ננחש כריך הנ:ני תכונת עצמיך כחרוז
וענק • ומוטל כמגדל נהרס ונפרץ ויסודו מפוזר רבמין
מפורד עשוי כמו גל לאשפה יתגלגל הנמצא בתוכו גלולים
בלכתו ואיו הדרך רוממות קומתך ועתה בנפילה במו גוי
מעלה כבינך שודדים משפחות תולעים גדודים גדודים
במותך כמו כן בחייך למה כן לחבוק ולנשק כוארי ידידים •
פנים מאירים אדומים ויפים רתיכה מנפים זליבון תפלים
בקרים

זקרים ועתים קשוטים מתאוים · והנה במוקם דחוקות במוקות מיופים רחוקות שחורות כשברות מתהפכות כשולי קדרות זרועי שרמו' כארזים נטועות ואזנעותי כנעימות כאילנות סדורות בטבעות ספיר ויהלום כלולות ובמוקם נפולות כשברים כשולות כקנים רצוצות עלי חוץ מושלכות בחלול עצמם כל רואיו ישתוממו. בראותם בתוכם. ישובים מתאוים ומיני שרצים תוריהם מלאים ומיני גוריהם כמו הם שם באים יורדים ועולים כורזיר בסולם בבטחה ובהשקט כמושב לעולם מה הו"ה וכך אחוזה מושך כשיש לבן מיופי הלובן אין כתם בו ואין פגם נקרנו מראה כמראות הצובאות כך מבהיק ומבריק ואין בו דבר לריק כי כל יופי בך נמצא וכל מבקש מצא ובמוקף איך נהפך בלות הקבבים מלאה עכבים מגולגלת ברמ"ס שחורות כדיו הם דומים מאסיפת זבובים כמאם לפנים כפרעוש וכנים ושטח החזה כשטח אספ' אשר חמול וכלב מת שם נספה כי כשבר שעליך נתמרק ונסך כמרק הכמאם ונשפך עלי ציב ועל טיט סרוחית · כדיסי ברי כערמת חטים סוגה בשושנים בחייך ומלאת בו מלואת אוכל ומשקה לרוב לא יסופר האוצר אשר מלאת מכל מה שראו עיניך לא חסרת דבר הלא אספ' לך המקריו' אשר ישיגוך במוקף בטנך ככוד יבקע והוא בבקעה ובשוחה עמוקה בעמק הבכה וורמת סוסים מלאה בדושה כאשפה סרוחה בראשית שרצים ישמה הרואה ויברחו בהחבא וכיון שכן למה תרבה בואתך להכין על פניך מסוה הבושת כשיבקע נקבר ונותנך בגורתך הגללים שבה ככנסת ובמה תריזן או כי תבעק אי שמים והבו"רק אין בו מים רגלי ושוקי קלי המרוכה במסירות ובמרוכה בחיים חייכם · ובאשפת קברכם כעצים יבשים וכמטות חלושים אפלים ודקים מלולות נקובות כאורי פתנים ומותם נמסים מתפכים כשתן נמאסים כשולים על אש ובחורם יקונן עכברי ואישי · אבל בן אדם אם ראשך בתפילין מעדה ועיניך תמיד תחזינ' מישרים באור התורה ואזנך תשמענה דברי תוכחה ותוטמך יריח לברך לבוראך ופניך מאירי' בתורה ופיך יהגה אמת ולשונך יגדיל להודות לשיר בשבחי המקום ושיניך לא יאכלו גזול ועשוק ותוך נתכסה בניינים ובבטנך לא הכנסת כי אם דברים המותרים ומלאת מאכילת מצוה ורגליך לטוב ירוצו או נתקדשו כל אבריך ונעשה בנין גופך דוגמת מקדש מוכן להשראת השכינה בו כי כל כלי המקדש נרמזים בגוף כנודע ובזה בהכניסך לקבר הוא דוגמת גניזת הארון הקדש ואין רמה שולט בו ואתה כתיבת בית' אלת וגופך גנוז בקבר שלם עד בא עת התחייה ונשמתך למעלה מכל הכבוד שבמרום

מקום אשר עין לא ראתה וכו' וכיון שבידך להעלות עצמך במעלות אלו למה תשמע לקול יצרך המתגרה בקרבך כי בעת צרה עזוב יעזוב אותך לחרדה ביד מלאכים אכזרי' אשר אין להם חמלה ואיך תראה ברעה אשר ימצא את עמך הם אברי גופך בראותך הנקמות הגדולות המגיע להם ואין מציל איך תראה כויות בראשך סמיות בעיניך חרישות באזניך שחרות בפניך סתמיות בחוטמך אלמות בפיך כריתות בלשונך · שבירות בשיניך נעירות בצואריך חיגרות ברגליך תמיד אשר אין מידם פדיון ואז תועק אוי ואין עונה זועק ואין פונה מבקש פדיון ואין פודה תתחנן על הסבלה ואין מציל והנה תפנה ואנה תראה אוהב או קרוב או בן או בת שירחם עליך כי בכל מקום אשר תשא עיניך לראות היש מציל שם תראה חרדה ופחד מחודש ואימות מות ומלאכי חבלה כדמות החיות המשונות והשרפי' הטמאים כי בעת רואך אותם והנה חשכה גדולה נופלת עליך ויתפרקו כל חוליות גופך לפרקים ותרגיש צער ואימה כעת אשר נבהלת בבאת גופך מן הגוף מראי' מלאך המשונה הנראה לך להבריח גופך ממשבר גופך ע"י אימות ופחדים ורעדו' הטוב לך כי תעסוק אבריך למוסר' לגלות בלי פדיון בעבור תענוג היצר שהוא רגע ונמצא אתה מחליף תענוג רגע בעבור נקמות אין חקר משפטים משונים אין מספר מיני מיתות משונות לרוב אין מנין ובהיות שאין אתה מרחם על עצמך איך תבקש חמלה ורחמנות מהמלאכים האכזרים הממונים עליך יביטו לראות לא יטו אזן ולא לב להבין ואתה לא חסת על עצמך ואיך המוטבעים באכזריות ירחמו עליך אדרבא ירבו חימה ילבשו נקמה יעלה רוגזם ותמתם בהתגברו' כחם עד להשחית ולבלתי ישאיר בגופך שריד בראותם העוות לבקש מאחרים רחמים והוא לא ריחם על עצמו יען שבידו לרחם ולא ריחם מה מקום הניח לאחרים שירחמו עליו ובפרט היות הבקשה עם מי שגורם רחמנות הוא שטן הוא מלאכי חבלה כמו שאמרו ז"ל ואדרבא עושים עמו הכעסות שאורים לו מעין הבלה כגון שיאחזו בזירגא דיומא כדי שלא יפול לשוחה עמוקה עד התהום שמראין' לו תחתיו והוא בחושבו כי מקום האחיזה יש בו ממש מיד נמסר לתפוש ובידו אחיזה ונופל כפילה פתאומי' כשאול תחתית אחר שהובעת אל ההבלה דאין צער גדול מזה וכאלה רבות מההכעסות לאין מספר עד במרובה הסכוקות והאימות מתאוה לכליון חרוץ בנפשו שתשוב לאין להיות בכלל אותם שלא חייה ולא נדונין כדי להציל מכאבי ומכאובי המשפטים כי אין לסבול אני' לאדם דיוסר לו להיות כמקודם דלא הוה

או אחר שהיה ישוב לאין ולא יעמוד לדין על מעשיו כך תלעק וכך תכריז על כל מכה ומכה הבאה עליך משבט המוסר מהממוני׳ האכזרים אשר בידם את מוסר מוסגר וקשור בבית מקור חשך וכלמות כלמות ולא סדרים כותליה מלאים זוהמה רוקחת מסיבי עונותיך ומליאות סרחונות חטאתיך תחתיה אש וגפרית אוכלת : ולמעלה פחת וסיד רותח בוערת וכורות משונות כדמות סרכים המכוערות ושעירים מלאים עינים ושערות תראה בכל מקום שתפנה ואם אין בשום מקום תפנה עכ"ז לא תציל. כי הדמיונות המשונות בתוך עיניך ישימו : ואף אם עיניך תסיר לא תציל כי גורת הצורה שתראה׳ אשר לא תרצה יען שנחייך הכעסת ובתשו׳ לא שבת כיון שהרשות נתונה לשוב : ואל תעלה על דעתך בן אדם לומר גופי ואברי היכל ה׳ היכל ה׳ היכל ה׳ המה ואיך יפול בו הריקבון והכיעור והפירוד והתרים׳ והפסד והבזיון והרמה והתולעה כי מצלם אלהים יברחו כי זר הבא אל הקדש יומת דע כי החטאים והעונות הפכו היכל לאשפה ומעייני הישועה שבתוכו לביבין כי נתרבו בהם ריח הסרחון מחלאת זוהמתן : וכשאחר׳ כותלי ליבון כסיד שעליהם ויופי משכיותה לבהרו׳ נהרות כמראה נגעי הבתים המטמאי׳ הבית והכלים והיה יכרך לארמון גופך כמטאטיא׳ השמד לבער הקדש מן הבית וישימיה בתה ואריג קורי עכביש בכל זויותיה ויפוי רצפי יופיה שם למרמס והיה לבער ושולחניה מלאו קיא צואה בלי מקום ומנורותיה כבה ומזבחותיה טמא וזבח עליה׳ גורי פשעים ושחיטתם תריבנה כשלא של מלאך המות מלאה דם ברבוי פנימותיה עד כי רעה התרעעה כותליה פור התפור׳ עמודיה מוט המוטטה רצפיה ונסרכו עלמוליה כעלמולא דגברא ומעיניה מלאו דם׳ ועוד הוסיף יכרך חרבן בהיכל גופך והוציא כרוז בתוכו כל ידים תרפינה משנות מצוה וכל לבב ימס אם יחשוב ביראת בוראו וכבהלן צירים וחבלים יאחזון כיולדה יחילון אם נתורסו יעסוק והמלמד תורה יהרג וכל גמול חסד יחנק עד שגדלה הצעקה בהיכל אוי ארץ צלצל כנפים : אוי היכל וארמון המהודר לבני"ם כפלו ושחרות כנכה מעיינות נסתמו וביבין עמד משכיות כהו ונהרות באו עד שגדלה בו המלודה כפין כפין : ואתה בן אדם כיון שעונותיך גרמו להמליך אויב בהיכל גופך ונמסר הבית והכלים ביד צר עד שצריך בהן שטיפה וסדור במימי היסורין והמשפטים סבול תסבול עד כי כבול תכול מהרעות הבאות עליך : אוי לעינים המעופדי׳ לראות בעל כרחם בנקמי חבליו האכזרים : אוי לגוזר המעושד׳ לסבול משאת החטאים ככובד אבן ונטל החול והעופרת : אוי לפה העתידה להגיד עונותיה לקבל עונשן : אוי לפנים שיסבלו ירקון כבלימה : אוי לשאר כל האברים הנמצאים במלחמה משפטים אלו : ואל יבטיחך יצרך שאדם אשר בצלם אלהים נברא אין יכול ליפול בו הרקבון והתולעה ולא ישלוט בו כאב המשפט כי החטאים גירשו צלם אלהים מעל פניך תדע בהמה או חיה שמתה אין לה שינוי פנים כי כמו שהיתה בחייה כך צורת במותה והטעם כי לא נסתלק ממנה במותה כי אם רוח חיונית הגורם לה תנועת ההליכה לא כן האדם אשר בצלם אלהים נברא כי חביב אדם שנברא בצלם ובמות אדם רשע מסתלק הצלם מעליו ופניו משתני׳ ונראה השינוי בו בהיות שהגיע לו העדר במותו בהסתלקות הצלם לא כן הבהמה אבל הצדיקים דאין הפרש בהם במותם לחיים כי אם הדבור בלבד כאמרו ז"ל אין פניהם משתני׳ במותם אדרבא פניהם מאירים וכדכתיב במשה רבינו ע"ה לא כהתה עינו ולא נס לחה כי ה׳ אלהים עמהם לעולם : ישים אדם נגד עיניו תמיד במענה בלדד השוחי בסי׳ י"ח העונש המגיע למרבויי אל ובזה יכניע יצרו וגרש יגרשהו מקרבו אור רשעים ידעך ולא יגה שביב ראשו אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך יצרו צעדי אונו ותשליכהו עצתו כי שלח ברשת רגליו ועל שבכה יתהלך יאחז בעקב פח יחזיק עליו צמים : טמון בארץ חבלו ומלכדתו עלי נתיב. בעתה בלהות והפיצהו לרגליו יהי רעב אונו ואיד נכון לצלעו יאכל בדי עורו יאכל בדיו בכור מות : ינתק מאהלו מבטחו ותצעידהו למלך בלהות תשכון באהלו מבלי לו יזורה על נוהו גפרית מתחת שרשיו יבשו וממעל ימל קצירו זכרו אבד מיני ארץ ולא שם לו על פני חוץ יהדפהו מאור אל חשך ומתבל ינדוהו לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו : על יומו נשמו אחרונים וקדמונים אחזו שער אך אלה משכנות עול וזה מקום לא ידע אל הנך רואה הרעות ואם לשעה תראהו בשלוה דע שס"ם מגיע לו כך ודע שהרשע פועל ברשע בראות שמיד כשעושה הרעה אינו מגיע לו כאב הראש או העינים ואין הרגש רע בשום אחד מאבריו ואין אחותו חשש דגרמי כקדחת תדירי ובזה מחזיק בטומאתו והו׳ משל לאוכל דבש שנתערב׳ בו סם המות שמחזיק לאכול מתקו מתיקו׳ בשעה אבל ס"ם עושה רושם המות פעולתו ופתע פתאום מת בלי תקוה ועוד אל תבטיח במה שאינו מגיע רע לחוטא מיד שאם יהיה כך נמצא הקב"ה מבטל הבחירה שאין מקום לצדיק להחזיק בו טובה ולא לרשע שפירש מן העבירה דמוכרח לפרוש משום שמיד נלקה ומה יכול לעשות ועוד טעם שרוצה קב"ה לשלם לו בזה העולם איזה מצוה שעשה שאינו מקפח שכר שום בריה וטורדו מן העולם : ויש רשעים מופסים בטוב בראותם תלמידי חכמים נירא שם במצוק ובמצור

בשלוה והדרכה וזו מצודה להם ללוכדם ביום הדין שהיה להם להיות הדבר הזה לפתח תקוה לקחת מוסר בנפשם ולומר אם לעושים רצונו כך לעוברים רצונו עאכ"ו ואם לא היום למחר ויאמר הרשע בלבו איך יתכן שאני מכעיס לבוראי והוא מטיב עמי אין זו כי אם לשלם לי איזה זכות שבידי ולטורדני מעולם הבא ובחושבו כן ישוב מדרכו הרעה בראות בעיניו כי מרה אחריתו : והפתח לרשע שיביאהו אל התשובה ירגיל עצמו לרחם על הבריות ובפרט על העניים שרחמנות זה יביאהו לרחם על עצמו באומרו אם על אחרים אני מרחם ואיך איני מרחם על נפשי ואל יקוץ מדברי העני המרבה עליו דברים בהתחננו אליו ישים בדעתו אם אני קץ משעה אחת שמגיד צערו עאכ"ו הוא שכל ימיו בצער ובדוחק תדיר גם ישים תמיד נגד עיניו חסדיו של הקב"ה עמו לשעבר ובהווה שאם ישים נגד עיניו מה שיוצרו ושמרו בבטן אמו מה הודאות יספיקו להודות לו ואם יזכור שהוציאו מאפלה לאורה מה הילולי' יספיקו להללו ואם יבין שכל זן ומפרנס אותו מה שבחי' יספיקו לשבחו ואם ידע שמצילו תמיד מפגעים רעים מה הידורים יספיקו להדרו ואם יתבונן בחיים שנותן לו מה פארות יכול לפארו ואם יראה כפלאות שעושה עמו בכל יום מה גדולות יכול לגדלה ומה התרוממו' יספיקו לרוממו עאכ"ו כפולה שאפי' בעת שמכעיסו משמרו מכל רע ופגע ומחזיר לו נשמתו לבקרים אע"פ שיודע שימרו' להכעיסו כיום אתמול וכי יש אלוה גדול מזה כל זה ישים אדם נגד עיניו ויכנע עצמו מלחטוא ואם חטא יתחרט וישוב ואם לא ישוב על מי יבטח ביוצאו מן העולם להלחם עם השטנים אשר פעל בחטאיו מי הוא שיוצא למלחמה ומוליך עמו שונאיו לעוזרו מי הוא שמרחם על עצמו ומרורת פתנים בקרבו מי הוא המרחם על בניו ושוחטם בידיו מי הוא המבקש עידונין ומנוחות לנפשו ושורפה באש עונותיו : מי הוא המבקש שינת בקר ושוכב על השלג מי הו' המבקש אריכות הימים וקובר מחנק נפשו : מי הוא המבקש לשכון בטח ועורך מלחמות על עצמו מי הוא הרוצה לשכב על כרים וכסתות ושוכב בין עקרבים מי הוא שאוהב מאכלים ערבים ואוכל סם המות מי הוא החפץ במשקים מתוקים ושותה מי ראש ולענה מי הוא אוהב שינה מתוק' ושוכב בין בין הקוצים ועקרבים מי הוא החפץ חיים והולך בדרכי מות : מי הוא המתאוה בגן אלהים וחופר למצא פתח ליכנס בגיהנם שהרי האדם שעוזב עבודת סגולה כשיצא יצא מן העולם להלחם בקטיגור בעוד שונאיו היוצאים עמו הם העבירות שעשה ונמצא אין מרחם' על עצמו ושוחט בניו בידיו על שמתי' בעונו וגורם שרפה לעצמו באש גיהנם ונידון בדינים קשים בגיהנם אש ושלג ומתכסה שם בכסות חושך וגורם לעצמו קצרות ימים ונמצא מחנק עצמו בידיו על ידי חרבו של מלאך המות המכונה : ומכין משפטי גיהנם בנפשו ויושב בין עקרבים בקבר וגם מאכלו כנחש עפר לחמו ושותה כוס התרעלה מהליחות היורדים ממוחו ונכנסים בפיו ושכיבתו על הקוצים מנשיכת התולעים וגורם על עצמו פיסת עולמים ודין גיהנם תדירי :

אשר על כן הרוצה לנצח שונאיו מן העולם הם השטנים והמקטרגים העומדים לטרוף נפשו יצא מזויין בתורה ובמצות : הרוצה לרחם על עצמו יתאכזר עליו להכניס כחו על עבודת בוראו : הרוצה לרחם על בניו ישעבדם בעול היראה ועסק התורה : הרוצה בעידונין ובמנוחות יברח מהם : הרוצה בשינת בקר יקום בעוד לילה בלילות הארוכות לעסוק בתורה : הרוצה באריכות ימים יקצרם בעינו באומרו היום הנני כאן ומחר בקבר : הרוצה לישב בטח יכתת רגליו מעיר לעיר לבקש ממי ללמוד : הרוצה לשכב בלי פחד יקיים בעצמו אשרי אדם מפחד תמיד הרוצ' מאכלים ערבים פת ומלח יאכל הרוצה במשקים מתוקים ומים במשורה ישתה : הרוצה בשינה מתוקה ינעור בכל הלילה לחדש חדושי תורה : הרוצה בחיים ימית עצמו על התורה לקיים אדם כי ימות באהל וימסור עצמו על קדוש השם : המתאוה בגן אלהים ימנע עצמו מטיולים בגנות ופרדסים : הרוצה להיות מכובד בשמים יבזה על התורה על דרך אם נבלת בהתנשא : הרוצה להיות חביב בעיני המקום יהיה שונא כל עושה רשעה : הרוצה מלאכים יבאו לקראתו במותו אל יצא לקראת חבירו לחלוק ישמע חרפתו וישתוק : הרוצה לקנות שם טוב יאבד שמו לבל יזכר בין מרגיזי אל : הרוצה לרוץ לראות כל מה שיש תחת השמים מנבראים ודברים משונים ירבה בישיבה עם חברים החכמים והם יודיעו לו בחכמתם תכנית כל הברואים : הרוצה ללמוד חכמות חצוניות יאטם אזנו מלשומען : הרוצה להיות שורר על עמו יברח מן השררה : הרוצה בכבוד יברח ממנו : הרוצה בעושר יפזר מעותיו לעניים : הרוצה בגבורה ישים כחו בתורה : הרוצה בחכמה ילמד מכל אדם : הרוצה להרבות בנים בני קיימא ימעט עצמו מבעילות אסורות : הרוצה לשכב בטח על הארץ ישב : הרוצה בית משכית וכותלי מצייר ירגיל עצמו לישב באהל כאורח נוטה ללון : הרוצה רבוי יינות יזיר עצמו מן היין : הרוצה לידע טעם כל מאכל ומשקה ירגיל עצמו בתעניות :

הרוצה

הרוצה בתאות המשגל יזדווג עם אשתו מליל שבת לליל שבת: הרוצה ביופי ישחיר פניו על התורה : הרוצה בחן ילבש שחורים : המתאוה מלבושי רקמה ילבש שק על מתניו על עונותיו : המתאוה לקול שירים יקונן על סופו שעתיד לחזור לעפר ורימה : המתאוה לשחוק יבכה תמיד על מה שהכעיס לבוראו : המתאוה מטעמו׳ ימעט במאכלו : המתאוה לכתות לשון יאחז בפלך כי ברוב דברים לא יחדל פשע : המתאוה עללות יכות עצמו כל היום מלגמול חסד המתאוה נשים לא יסתכל אפי׳ בפני אשתו : הרוצה לעשות ידאג תמיד על כי מחומר קורץ והוויתו נפסדת החפץ בברכ׳ יתרחק מברכת רשע שהרי רבקה נעקר׳ שלא יאמרו ברכת לבן עשה פירו׳ החפץ לראו׳ בתוספת בניו ובנכסיו ומשתדל על זה יכיר בשתדלותו ויבטח בשם ה׳ : הרוצה לקדש עצמו יתעסק במת מצוה שאין לו קוברים : הרוצה לשמור שבת יחללהו על פקוח נפש : הרוצה לקיים נפשות בישראל יבער מן העולם כל המוחזק למסור : הרוצה לכתוב ס״ת ימחק וישרוף ספרי מינין : הרוצה לקיים כל התורה יבטל ע״ז : הרוצה להקביל פני שכינה אל יסתכל בפני רשע : הרוצה להחיות נפשות רבות אל ירחם על מינין ואפיקורסים דרואשי רשעים אכזרי : הרוצה להעמיד תלמידים ימנעם מללמוד בספרים חצוניים : הרוצה לקרב הגאולה ירחיקנה מדעתו שאין בא כי אם בהיסח הדעת החפץ במתנו׳ ישנא אותם המתאוה להיות כמלאכים ישים עצמו כבהמה לבל יתגאה : החפץ בשכר עה״ב יתרחק משכר עה״ז החפץ בקיום המצות ימית עצמו על התורה בעה״ז ולא יחיה מרבית ויחיה בתחית המתים :

פרק ט יתודה האדם ויעזוב החטאים והעונו׳ והפשעים שעשה ואל יפסיק מלבקש רחמי׳

מה׳ והוא יגן׳ בודאי ירחם כי חנון הוא וכה יאמר אנא ה׳ אלהי ואלהי אבותי אשר בראתני ואל יצא פעולתך לריק להחזירני בלא הייתי בעבור שהכעסתיך כי גלוי לפניך כיון דמחומר יצרתני שהחומר מטנף בכל מקום אשר יגע וע״ז בראתני לעזרני בבואי לחזור ממעשי הרעים כד׳ להשיב עמי כי ע״ז בראתני ובאתי לפניך כי אין מי שיכול לתקן שברי כמוך כי האומן שעשאני יודע מקום השבירה לתקן ועוד אמרתי וע״ז באתי כי אין מי שמכיר כרם נפשי אלא אתה והמכיר בכרה מהר מראש לכן קבלני בתשובה לפניך ועשה למענך אם לא למעני כיון שטרחת בי כל כך עד שגדלתני לבא לכלל זה לבא לפניך בתשובה לכן רצה תשובתי ונקני מכל סיג ותלאה ותלודה שבנפשי יען שלא יהיה הלבוש שהלבשתני מלא כתמים לפניך ואהיה מן השבים אליך בכל לב אם תעזרני לשוב כי אין בי כח לבדי לכבש מלחמה חזקה כזאת מיצרי הלוחם בקרבי בכל כלי זעמו אבל מגערתך ינוס ויברח ובעזרתך בטחתי ובאתי עדיך : יר״מ ה׳ אלהי שתצילני מיצר הרע אחר שובי לפניך שלא יתגבר בי עוד בחוזקה רק לב לעשות בשר בלבד שאם יתגבר בי אחרי שובי הוא יתגבר בכל כחו לאבדני באופן שלא ישוב עוד וכיון שמגדיל לעשות כ״כ מה שלא צוית לו אף אתה הקהה את שיניו לגרשהו מעלי מכל וכל ואם אי אפשר זה עמוד לימין אביון לעזרני לבל יצא מחשבתו של רשע בפועל ומכל צרה וצוקה שתביא עלי במועדיו על שהחטאתי לפניך הכלני ותכונן מעשה ידי לעשות מלאכות השייכות להן במלאכת הקדש כגון לכתוב ספרים ולקשור תפילין וציצית ותרפא את מכותי ואת מכאובי אשר הכה בי אויבי מכות אכזרי ולא ישמע בכי וזעקה בביתי ולא שוד ושבר בגבולי מקול בכיה וצעקה מאבדי הצועקים עלי לאמר למה זה רמיתנו באמור אלינו כל היום שיעוני לעבירה כי טוב לכם ועתה הם צועקים אלי לאמר הבא לנו רופא מובהק לרפא אותנו ובקשתי ולא מצאתי אלא אתה ובלתך אין רופא מכיר ברפואתה לכן רפא את שברם ותפור הקרעים שגרמתי להם כי אין תופר כמוך לתפור ישן להחזירו חדש מעט ואהיה מן יראיך ומעושי רצונך באהבה ושלא על מנת לקבל פרס שדי שתקבלני לפניך במקום קבול שכר מכל מצות אשר אעשה לפניך מכאן ואילך ומכל אשר עשיתי מקודם אף תכללני בכל טוב מלפניך למען אשכיל לקיים מצותיך ככתבם כאשר עם רצונך ולמען אעשה כל המוטל עלי לעשות ולמען אפנה בכל דרכיך עד היום אשר תאספני אליך ותוציאני מן העולם משלום אל שלום ע״י מלאכי שלום ואמצא חן וחסד בעיניך ובעיני כל רואי כדי שלא יעכבוני מלעבדך וכדי שישיבו דברי מקובלים בכופרים להם כי מקבל שבים אתה : ובעוד נשמתי בי בחיים אשר קצבת עלי כונן מעגלי לשוני ליסר לאותם אשר כמו מיני דרך והלכו חושך ולא אור כדי להיות מהמזכים את הרבים וטהר מחשבות לבבי שלא אהיה כאותם דורש ואין לזה מקיים וכאותם המתאמרים על אחרים ומקלים על עצמם והיה עם פי בעת הטיפי ועם לבבי בעת מחשבי כדי שיהיה פי ולבי שוין לטובה והיה עם ידי בעת מעבדי שלא יצא תקלה ממעשי לא לי ולא לאחרים ועם רגלי בעת שבילי שלא לעבור במקום טומאה נעלמת ממני ואל אומר לפניך דבר שאינו הגון ושלא כרצונך כי איני יכול להוציא כל דברי במשקל מאזני צדק ואל יכשלוני חלומות רעים

יען

יען שלא ידאג לבי עלי לבטלני מעבודתך בשמחה כי אתה יודע רצון העולמים שרצוני לעשות רצונך לכן הרחק ממני חטאים ופשעים ושמנה אברי דבר המבטלני מדרכיך הטובים ומלוך על יצר טוב לשמור חקיך ולעשות רצונך בשלמות כי נכיתי ונלאתי להלחם ביצרי הרע מלחמה חזקה ועצומה כמלחמת גוג ומגוג מנעורי עד היו' הזה כי לא נפל בו השינה והתרדמה אפילו רגע אחד כי תמיד נלחם בחוזקה וכל זמן שמוקין כחו מתגבר עליו כמדת הנחש והחזיר ואע"פ שנכנסין עמי מלאכיהו שונא אדם נקשתי אהבתו וכרתי ברית עמו שלא יזיקוני ומלאכיהו אחריו חופר גומות להפילני כפילה בלי תקומה ראיתיהו ובאנחתי' אין לבטוח עליו ובאתי בתפלה לפניך שתרחיקהו ממני או תהפכהו לאוהב לי לעשות חברה עם יצרי הטוב שילכו שניהם יחד לבית המדרש וקבל תפלתי ככתוב שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש וכו' ושים חלקי מיושבי בית המדרש ותצילני כל ימי מלהכשל ליכנס נעדת רשעים ומלישב במושב לצי' בבלי דעת ותן לבי נשבר ונדכה ושפל רוח לפני כל בני אדם כדי שלא ילכדני גאותי וכעסי לאבד מה שהרויחתי בתשובתי ולמקללי נפשי תדום כדי שיהיו הקללות כבדי לרפואת כפרת כל מה שהעויתי לפניך רבון העולם ושמרה לפי מחסום שלא להשיב חרפי דבר לבזול מוכות כעורי ושלא יוכל שום בריה להזיקני כדי שלא יבטלני מלעובדך כזק המזיק ויחד לבבי לאהבה וליראה את שמך כי חפץ חסד אתה ויהיו דרכי מתוקנים נגד פניך כדי שמענו יראו וכן יעשו לעובדך גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך כדי לגלות לירחך שמך עומק סודי תורתך ואתה יוצרי וגואלי עורך שולחן לכל בריותך ומלאת פני תבל תנוב' לתת חיים לנעם עליה וממן להולכי' בה תמציא ברחמך הרבים ובחסדך הגדולים מזונותי ופרנסתי שלימה בשופע גדול ובדרך כבוד בהתר ולא באיסור בנחת ולא בצער מידך ולא מיד ב"ו כדי שלא יהיה לי עיכוב המזונות סבת בטול מצותיך ואל יעכב עלי שום קטרוג לפרנסתי כי בך בטחתי שתרחיקם מלקטרג על מזונותי כיון שכוונתי בהם לבל יהיה עיכוב וביטול לעובדך ותן לי בנים ובנות שיקדישו את שמך בעולמך ותתפאר עמהם בפמליא שלך לו' ראו בריות אלו שבראתי בעולמי וכל מלאכי רום יתאוו ויבואו לשמוע מפיהם חדושי תורה ויהיו יפים ומתוקנים בכל אבריהם בלי שום מום ראוי' להתקרב על גבי המזבח כאהרן קדוש ה' ואל ישלוט בהם לא עין הרע ולא בחירת בני אדם ולא שום פגע נזק אכס"ו ואל יתחלל שמך בי ואל תעשני שיחה בפי הבריות על אי' דבר וגופי אף שימני שיחה בפי הבריות לדבר מעשי הטובי' כדי שילמדו לשמור ולעשות מאוני בראותם כח התשו' שהרכנתני וקבלתני והגדלתני ברבוי מעשים טובים וזכיות אין מספר שיעור העונות שהרבתי שהפכת אותם לזכיות בתשובתי ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני עננו ה' עננו בעת ובעונה הזאת ורחם עלי ועל נפשי ועל כל נפשות ביתי ותייחד לבבי לאהבה וליראה את שמך תמיד כל היום בלי הפסק רגע ותבשרני בשורות טובות ממעוניך ותרפאני רפואה שלימה רפואת הנפש ורפואת הגוף וחנני דעה בינה והשכל לדעת את שמך הגדול יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי ברוך שומע תפלת השבים :

ואם ח"ו רבש"ע הרבתי לפשוע עד שגדלו עונותי לשמים ועשו פגם רב עד שרבו הקטרוגים עלי לאין מרפא כי חייבו כובד עונותי לנעול לפני דלתי התשובה ומדת הרחמים נהפכה לדין גמור וכיון שכן כל דברי תחנונותי ישא רוח ותפלותי נחשבים לאין כאיש המוסגר במאסר שאינו אוכל ושותה בעבור שאין לו עכ"ז רבש"ע איני זז מתבכך להיות מהמקוים רחמך ומלבקש ליכנס בחצרותיך ומה גם שמודעת ואת דחופה כלפי שמיא מהניא וחוצפא מלכא בלא תגא כאז"ל לכן הנני עושה החיוב המוטל עלי להתודות כדרך כל השבים ולבכות ולהתאבל על כל מה שהכעסתיך כי ההתודות מועיל ואם לא יועיל לא יזיק ואף אם תשלכני בשתי ידים מלפניך שלא לקבלני עכ"ז איני זז מפתח כנפי חסדיך ואף שעם כל זה תחזירני לאין כאשר הייתי אין מקודם שיצרתני די לי במה שנפקחו עיני לידע שיש דין ודיין ומכעסי עצמי מלהכעיסך במעשי המקולקלי' ובטנופי מחשבותי כי מעלה יותר גדולה מזו יכול אני להשיג אחר שידעתי כי אלהי עולם ה' אתה ומה גם שאבותי סיפרו שדלתי תשובה לעולם פתוחים אין מסגר להם ועוד למדוני כי העולם על התשובה תכנת יסודותיו וידיך פשוטות לקבל שבים ומתחת כסא כבודך. פתחת פתח תקוה לקבל מאת כל יוצא חייב בכל בתי דינין של מעלה ומטה : ואם יאמר האומר הנה כל זאת לא נדקת כי כל זה נאמר על כל חוטא שבעולם ולא לך משום שלא קדם חוטא כמוך אדרבא זאת היא נחמתי ולמשיב נפשי ולחוזק והבטחה לשוב ושתקבלני בודאי כדי לפרסם עמי בכל צבא המרום במרום ובכל מלכי האדמה באדמה עד היכן מגיע כח של תשובה לקבל חוטא אין כמוני במוקדמים ובמאוחרים : הכלל העולה שאדרנא כל חלקי הסותר במה יאמוני הורוני החזיקוני ואל התשובה הביאוני ובזכות אשר עם חוטא כמוני כח התשובה

בתשובה נתפרסם עשה עמי אות לטובה לעזרני ולזכותני בין הצדיקים בג"ע ויעבור כרוז לפני כה אמר הביטו וראו מעלת השבים אשר פרסמו בעולם כי חנון ורחום אני ארך אפים ורב חסד ואמת · ועשה אדון הסליחות כדי להכניע יצרי הערל אשים נגד עיני תמיד עומק שבעה מדורי גיהנם כדי שיהיה מורחק על פני · והנם כתובים בספר רזיאל דף ל"ס · ביום הששי ברא את האדם וכו' וברא שאול תחתית ואבדון ובור שחת וטיט היון ושערי מות ושערי צלמות וגיהנם · ורשעים שבהם מלאכי חבלה ממונים עליהם · מדור העליון שאול תחתית עמקו מהלך ש' שנים · מדור ב' אבדון עמקו מהלך ש' שנה · מדור שלישי בור שחת עמקו מהלך ש' שנה מדור רביעי טיט היון עמקו מהלך ש' שנה · מדור חמישי שערי מות עמקו מהלך ש' שנה · מדור ששי שערי צלמות עמקו מהלך ש' שנה · מדור ז' גיהנם עמקו מהלך ש' שנה · האש של שאול תחתית הוא חזקה ס"א מן האש של אבדון · האש של אבדון היא חזקה ס"א מן האש של בור שחת האש של בור שחת היא חזקה ס"א מהאש של טיט היון האש של טיט היון היא חזקה ס"א מן האש של שערי מות האש של שערי מות היא חזקה ס"א מן האש של שערי צלמות האש של צלמות היא חזקה ס"א מן האש של גיהנם · וביודעי שאדם נידון בשבע מדרגות אלו כפי כובד חטאיו ושם מלאכים אש וברד רוח סערה וכו' חמת ה' עזה אש וגפרית בוערת בנחלי זפת · ונחשים ועקרבים משונים נושכים את הנפש וגם צלמות ולא סדרים ותופע כמו אופל · ובואם רוחצם מחלאת סיגי הפשעים אם כן איך יתחזק יצרי עלי להטעותני ועם כל זה אם לא יכניע ויוציאני מדעתי לבלבל את שכלי למרוד לפניך הנה משמיך וראה כי אין בידי עוד כח לעשות אם לא שימינך תסעדני להצילני מידו וכאמר"ז"ל אלולי הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו ובהיותך בעזרתי לעשות חסד עמי תכות מלחמת יצרי המתגרה בי ואז באותו זמן שאני פנוי חייב אני להודות להלל ולפאר ולשבח ולרומם ולברך ולגדל ולקדש וליחד ולהקדיש ולהמליך שמך עלי בקנת שואריך הכתובים בספר רזיאל · מלך אמת מלך אביר מלך אחד מלך אחרון וראשון מלך אדון מלך אמיץ · מלך ברוך מלך ברור מלך בחור מלך בורא מלך בוחן · מלך גדול מלך גבור מלך גאה מלך גואל מלך גבוה מלך נבון · מלך דר במרומים מלך דגול מלך דיין מלך דורש דורים מלך דובר שלום מלך דורש צדקה · מלך הדור בלבושו מלך פונה המוכה מלך הוד מלך הדר · מלך ועד מלך ותיק מלך אומר ועושה · מלך זך מלך זן מלך זוכר נשכחים מלך זוקף כפופים מלך זוכר רחמים · מלך חסין מלך חסיד

מלך חנון ורחום מלך חי העולמים מלך חי וקיים לנצח מלך חוק מלך חונן דלים מלך חוקר כליות מלך חי החיים מלך חושב להבות אש · מלך טוב ומטיב מלך טוב וישר מלך טהור ומטוהר מלך טוב לטובים ולרעים מלך טוב לקויו · מלך יחיד מלך ישר מלך יקר מלך יודע ועד מלך יושב בסתר מלך יציב מלך יתרונן · מלך כבוד מלך כביר מלך כונן כסא בצדק מלך כובש כעסים · מלך לובש צדקה כשריון מלך לעד לעולם מלך לוהט מלך לובש רחמים · מלך מוחל וסולח מלך ממית ומחיה מלך מכפר מלך מעביר על כל פשע מלך מכסה מלך מהודר מלך מוריד ומעלה מלך מוריש ומעשיר מלך משפיל ומרומם מלך מטריף ומכלכל מלך מפרנס ומעודד מלך מרום ונשא מלך מלא רחמים מלך מלא זכיות מלך מהולל בתשבחות מלך מלכותו לנצח מלך מושל על כל · מלך מפליא פלאות מלך מצמיח ישועה מלך מבטח ומשען מלך מתיר אסורים מלך מוציא אסירים מלך ממליך מלכים מלך משובח ומפואר · מלך נורא עלילה מלך נערץ מלך נשגב מלך נשא ונפלא מלך נאמן מלך נכבד מלך נעים ונחמד מלך נוצר חסד מלך נאה מלך נושא עון מלך נבון מלך נצח נצחים · מלך סומך נופלים מלך סובל עולמים מלך סתור מלך סתרך לפני אש ועננו כבודו מלך סולח עונות מלך סגיא עוז וכח · מלך עוז וגבור מלך עליון ונורא · מלך עונה בצרה מלך עובר על פשע מלך עושה פלא מלך עושה בראשית מלך עתיק מלך עריץ ואמיץ מלך פודה ומציל מלך פועל ישועות מלך פותח יד לכל · מלך צדיק וישר מלך צח ואדום מלך צופה עתים מלך צור עולמים מלך צח צבי צבאות · מלך קדוש ונורא מלך קרוב לקוראיו מלך קנא ונוקם מלך קונה שמים וארץ מלך קדושתו למעלה מלך קדם למעלה · מלך רם ונשא מלך רחום וחנון מלך רם על רמים מלך רוכב ערבות מלך רוכב על כסא כבוד ועל הכרובים ועל כנפי הרוח מלך רוצה בתשובה מלך שוכן שחקים מלך שומע תפלה מלך שדי מלך שוכן במעלות · מלך תקיף מלך תמים דרכו מלך תולה ארץ על בלימה מלך תהלתו במעלה ובמטה · מלך ששמו מלך מלכי המלכים הקב"ה ולו המלוכה הרחמים והסליחות מלך סולח לכל עונותי הרופא לכל תחלואי מלך עושה עמי ועם כל העולם אות לטובה בעבור שמו הגדול שנאמר מגיד דבריו ליעקב · וכיון שבהיותי פנוי מיצרי איני מתעסק כי אם להודות את שמך אם כן גרשהו מקרבי הכניעהו : השפילהו אבדהו ואם תאמר יוצרי ונאלני להחזיקו בקרבי לתת לי שכר מכות בעבורו בהיותי עמו בעל בחירה טוב לי להודות לפניך תמיד בלי קבלת שכר מהיותו

מהיותי רשע לפניך אפילו רגע כממרי' ובשמתי אשר בקרבי לובשת קדרות בחוטאי לפניך ומיללת ומקוננת עלי איך השלכתי כתם בלבוש המלך שהיה מתחת כסא הכבוד חוצבה ומי יכול לסבול לראות בכל עת כשמתי מתאבלת טוב לי שיהרי חלל בקרבי ולא בעי' לא הוה ולא נבראו שאין טוב לאדם כי אם לעבוד לבוראו לפחדו ולרוממו כמלאכים שבמרום : ואל יעלה בלב החוטא לומר כיון שנשמתי היא מן השמים וגופי מן הארץ הם יליצו בעדי ביום הדין זו אינו אם על עצמם אינן יכולים על אחרים לא כ"ש דכתיב כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה אדרבא הם יתבעו ממנו בדין אשר נטה חלק מהם ואדרבא ילמוד החוטא מהם לתקן דרכיו כי ישא עיניו לשמים ורואה את השמש ואת הירח ואת הכוכבים זכים וברים עומדים ומשמשים ואין משנים תפקידם ואין להם שכר והוא מחומר קורץ שפל ואפל מוכן לשכר למעלות רמות ונשאו' שצריך לטרוח בכל מאמצי כחו לעבוד בוראו ואל יאבד רגע מחייו כיון שזיכהו השם לשכר מה שלא זכו שמים וכל צבאם הוכים ואפשר שזהו כיון המשורר דע"ה בפ' כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת מה אנו' כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ירצ' כי אראה שמיך וירח וכוכבים אשר כוננת זכים ומבהיקי' באורם ועכ"ז לא זכו לשכר או אני אומר מה אדם שלשון מה רב טובך כמה מעלת האדם מכל צבא המרום במרום וראוי כי תזכיר ותפקוד אותו תמיד לשת עיני השגחתך עליו : גם ילמוד אדם מן האילנו' שטוענים פירות בכל שנה אע"פ שאין להם קבול שכר על זה וכ"ש הוא שצריך שיוסיף כל שנה ושנה חבילות חבילות של מצות כי בנפשו הוא עושה לקבל שכר טוב : ילמוד הרשע מן הזבובים שבהם שעורי' על כל דבר נראה גם שורים. על סדנה ולפחות ראוי לרשע לנהוג כך שכשם שעושה עברות שיעשה גם כן מצות והוא לא כן עושה כי אם תמיד מרעה אל רעה ובורח מכל דבר מצוה כבורח מן הארי : גם תראה פחיתות הרשע שאלו' יהיה כשמים שהנה שמית בידים תתפש במקום האשפות משום שהם מצויין הזבובי' לרוב לריח הסרחונות המושלכים שם ־ וכוונתה לתופשם כנודע ועם כל זה לפעמים תתפש בהיכלי מלך אע"פ שהוא מקום נקי בהעדר הזבובי' : והנה הרשע מצוי תמיד במקומות המטונפי' בבית זונות ובבתי טרקסאות ובמושב לצים ואפילו במקרה אינו נכנס בהיכלי המלך הם בתי כנסיות ובתי מדרשות : והטעם הוא משום שבית הכנסת ובית המדרש הוא לצדיקים כגן אלהים ולרשעים כבור שאול : גם תמה ואם רגנה ארץ שהרשע יושב ומטל לילה ויום בדברי בטלה ואם יפתח אחד ספר לפניו ללמוד מיד בורח ונעשה להם דברי תורה כמו ויהי נועם לשדים להבריחם והטעם הוא כי מתחלה בחרו להיותם מנודים ולא לעסוק בתורה כאשר שמעתי מהרב הגדול כמוהר"ר יהודה שארך משם הרב הגדול כמוהר"ר אברהם אשכנדארני זלה"ה על משנ' אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף וכולי דצריך להבין מה עלבון התורה איכא הכא אלא כעלבון היא שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף כלומר מנודה ועם כל זה אינו עוסק בה נמצא שיותר חפץ להיות מנודה ולא לעסוק בתורה יש עלבון לתורה גדול מזה עד כאן לשונו : והנה כיון שמתחלה רצה להיות כל ימיו בנידוי מלעסוק בתורה עכשיו כששומע דבריהם לו כשמעות ובורח כאשר בורח השד מויהי נועם :

ועוד כמשיל לך משל סיבת בריחת הרשע מלשמוע דברי תורה משל לאדם שמתו לו בניו ואשתו ואבד כל ממונו והוא בתכלית הדאגה אם יבא אדם בפניו בקול שיר ומזמו' יברח משמוע כי ידאב שקול השיר מוסיף דאגה על דאגתו כך הרשע נקרא אבל כדכתיב גבי הבעל תשובה ואשלם ניחומים לו ולאבליו שהם המלאכים המלוין לאדם שמתאבלים עמו ברשעתו ומה גם שהרשע נפשו עגומה ואבלה תמיד שהיא רואה ויודעת בעונשים המגיעים לה על מעשה הרשע שאף על פי שהוא לא חזי היא חזי ומתאבל' ולכן כששומע בקול שירים ושירות יש תוספת דאגה ואבלות לה ובורח לכן כשהצדיק פותח בדברי תורה המשמחת את הלב כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב וכמו שאמרו רז"ל שלשה קולות משמחים את הלב קול כספים וקול תורה וכולי מסיר אזנו הרשע משמוע תורה דמוסיף לו קול תורה דאגה על דאגתו ובורח כמדובר :

ודע שהיצר מפתה לרשע שלא יעזוב את חברונו בשמו בפיו טענה ליום הדין וחי בהם כתיב ואם כן לא יכול להניח למודו מהטיולים והמאכלים ערבים והמשקים המתוקים והשינה עד ארבע שעות ביום פן ימות בהניח הרגלו אשר נרגל בו הרשע ואינו מן הדין לאבד את עצמו בידיו וטעמו ונימוקו עמו לסכנה בזה וחי בהם כתיב ולא שימות בהם : זה הוא טענה כוזבת כי יש לו ללמוד מעשיר שהעני שאף על פי שהורגל בתענוגים וטיולים ומאכלים ערבים ובמשקים מתוקים כמוהו ועכשיו שהעני מאכלו פת סובין ושוכב על גבי קרקע ואינו מת וחי בעולם : ואפשר שלפעמים עושה אלהים עשיר ירא שמים שירד מנכסיו להיות מוסר

לרשע כמדובר דכיון דירא שמים הוא רוצה לזכותו שישובו רשעים בעבורו ואם לא לרוכם עמו להרבות שכרו לעולם הבא על שכפר שסבל מעוני ומדלות כשם שדן לרשעים שהלכו אחר יצרם לזכות כאומר לו הרי יוסף :

ומה גם דכמה הרפתקי שעובר על העני ואינו מת לאור יקו׳ עני רואה עולליו שאלו לחם פורש אין להם יצא לחוץ לבקש אינו יודע אנה יפנה ואנה ילך מביט ורואה בפני כל עובר ושב אולי יכירו בצערו לקומכו ולסומכו ואין משים על לב כי אין כמוהו בעובר והוא הולך ובא הולך ובא סובב בעיר עד שברכיו כושלות מצום ויכרו בעדי אונו ודעתו על בניו העטופים ברעב אשווים בבולמוס ואשתו הענייה בראות׳ בצרת בניה כשקפה בעד החלון לראות מדוע אחר פעמי רגלי בעלה לבא שומעת פסיעו׳ חושבת הנה בא מבטח ורואה איש נושא בר ולחם ומזון עובר הלאה אומרת לא הוא אין רע מול כמוסו חוזרת אבל בניה בינון ואנחה ובאפס תקוה צועקת אוי בני בשומעה קול צעקתם אבי אבי ואין קול ואין עונה ואין קשב ואביהם בחוץ מתגולל ברתיחות דמו בקרבו מפני זלעפות רעב ואבל כל פינה יהלוך חוז׳ מכאן ולכאן ודא עקא אף זו על צערו תמה מציק הכרב״א והאוכות לאלפים ולרבבות ולבו בל עמו מצרת בניו ואשתו המצפים לו ואינו יודע אם ימצא׳ מתעלפים בחיים או מתים וכל היום מוציא נפשו בשוקים וברחובות אולי ימצא דבר להחיותם ולרפא מכתם והנה לעת ערב והנה בהלה בהיותו בידים רקניות וכראות כי כלתה אליו הרעה מסיר מסוה הבושת מעל פניו ומעיז פניו וכלימה כוסה פניו עד שהם מתהפכים לגוונים ככרום ומתקרב לצד מן קאמיה בחנות מוכר אוכל נפש ומתחנן לפניו ברוב תחלה שיפתח לו בצדקה עד ככר לחם וחוזר לביתו בלחם כר ובדאגה רבה וכראותם לו אשתו ובניו פונים לידע שחייהם תלוים שם ואוספים וטורפים הלחם שבידו להשיב נפש ומיד רצי׳ אל המים למלא כרסם מחסרון הלחם ונופלים כחולים בלי כח עד שהם מתפכרים בשינה בחלומות מבולבלין מחדי החולם׳ העולה על ראשם ומצטערים בשינה יותר ממה שנצטערו ביום מחרפת הרעב וכה דרכם כל הימים ואביהם בא עוף ושינה לא עבר בעיניו כנוקד יקו׳ ומאחר פעמי יציאתו לבאת מדלתי ביתו המוכה באוירו יוה עמול לריק אתמול ערום יצאתי מן ביתי וערום שבתי שמה וא״כ למה אוסיף לצאת להרבות החובות ולהוסיף הכלימות והוא נחבא בכלים בתוך ביתו וכראות אשתו ובניו כי אבדה תקותם ממנו יוצאים לחוץ להלוך ולאסוף באספסו׳ העני׳ אולי ימצאו מעוקרי קליפת הפירות המושלכים שם

והעצים היבשים לגרר להשיב נפש ואם אין שם מוצא מספורים על פתחי הנדיבים על פת לחם ואמכם העניה נושאת על כתפה העולל והיונק גם על שכמה ויוצאה לבקש אוכל לנפשם כי חשכו עיניה מראות בצרת בניה הקטנים ובעלה צועקת אחריה בצאתם אולי יחנן השם ותמצא מזון גם לי גם לך ונמצא אב ואם ובניהם נפרדים זה מזה כל היום במוסר כל והבעל מצפה לאשתו מתי תבא והנה באה ואין בידה מאומ׳ ואם באולי כביר מצאה ידה איזה דבר אכילה אוכלת בבכיה ובלב רך לקיים חייך קודמים לחיי חברך והאיש כראות כך ילין בדאגה ויללה במקום אכילה ובבקר חוזר ומתחזק לצאת לחוץ על המחיה ועל הכלכלה : וכיון שאלו קצת קורות העני אין להאשים עליו אם הוא במיעוט דרך ארץ ומעשיו מגונים כי לבו בל עמו : ודע דרכיו של עני כראין מקולקלים ומגונים ועכ״ז הם ישרים כיצד בהיות שאין העשי׳ מכיר בדוחק העני כי לא נסה אם רואה עני בימי החורף ביום סגריר מרחם עליו וקראהו אל ביתו שיאכל וישתה ויחם לבבו מיד בעלות בסולם רואה לעשיר יושב כמלך בגדוד בחדרי משכיתו ומצעות שתחתיו בגדים לבנות מיד יושב רחוק ממנו לבל יתקרב אצלו לישב בצדו פן יטנף בטיט שברגליו המצעות נהרו׳ נהרו׳ והעשיר שאינו מכיר בזה קורא וחוזר וקורא שעלה יעלה וישב בצדו ויסיר גלימתו והעני מפציר שלא לעלות כדי שלא יתגלה חרפתו מטינוף רגליו וכסותו ומיד העשיר חושבו לכבד תלמידות מנוכות דאון ומרפיס אפכר ומונע דבריו עמו וכשמקרבו על שולחנו מאחר לשלוח ידו בקערה ובכוסו כי יכלם מגידול צפורניו כי לא היה בביתו מספרים לקצצו ומשרעוטי הבלואים אשר סביב זרועו ובהיות נעלם זו מן העשיר חושבו לגאה כי דרך המתגאים לאחר לשלוח יד במאכל שלפניהם ומבזה אותו בלבו וכששולח יד במאכלו ממהר לשולחה אל פיו כי לחם לא בא אל פיו כל היום וכראות העשיר שטורף ואוכל שלא כמותו אומר בלבו אוי למי שמביא עני בביתו ואינו מבחין כי הוא קצת שבע מסעודת הצהרים ולכך אוכל בסעודת הלילה בנחת אך שעני הרעב לטרוף ולאכול מכריחו כי לא יכול לסבול רעבו ומזיריו יאחר [illegible] בטורח ובמצא כי ניחם על מה להביאו רבה משכיבו על מטה בסדיני פשתן סדקין וכשלג לבנים כראות העני שהגויר הופך ממנו פניו מיד קם ושוכב על גבי קרקע יען שהטיב עמו להכניסו בביתו ואיך יגמול לו מהרעה למלא את מטתו כינים וכראות אותו העשיר על גבי קרקע חושבו לשוטה או בעל ערמות כי אין מכיר במשפחות משפחות הכינים שעליו ושרצה לגמול

חסד עם בעליו עד שנוער בו בחרון אפו שישכב על המטה
אשר הכין לו פן ימות בלילה בסוף ביתו ויפילו עליו שסרב
את הנפש לבוז את כל אשר לו עד שמואס העשיר חייו ואומר
יאבד יום שקראתיו ולביתי כנאתיהו תאלמנה שפתי שקורא
עני בביתו טוב מזה יום מותו וכראות העני כל הנזק שעשה
בלילה את בית העשיר טינף מלבושיו בטיט שברגליו
הפקיר שלא לשלוח יד בקערה אכל שלא כבונן מלא המטה
ביניס מה עושה יקום בטרם יכיר איש את רעהו לפתוח פתח
החצר ולברוח כדי שלא יקבלה חרפתו לעיניו לאור הבוקר
וברח משם בלי שם תשואות חן חן לעשיר ולביתו על החסד
שעשו עמו וכשקם העשיר ורואה פתח חצרו פתוח והעני
איננו בביתו צועק מר על העניים שהם משוללים מדרך ארץ
ומלאים מדות מגונות ובאים בבתים לגנוב. ולברוח וכפי
האמת אין להאשים על העני כי הוא מוכרח במעשיו ואע"פ
שדרכיו נראים מעוקלים ומגונים עכ"ז הם ישרים כמדובר
דמה שמכריחו העניות לעשות עושה אך העשיר שאינו יודע
תעלומות עניותו חושבו למגונה : גם דע גודל צער
העני על קיום מלבושיו יתברך תנה בימי החורף שהימים
קצרים וביום שישי ביום סגריר וקרח וצינה ומנעליו קרועים
ואין פרוטה בכיסו להוצאות שבת מה צער יש בנפשו אין
כמוהו בכל צער שבעולם ועכ"ז איננו בועט ויוצא ומוסר
עצמו למיתה לבקש הוצאו' לכבוד שבת וכן עומד על נפשו
על קיום שאר מצות : ואתה אלל רשע בראותך בצער
העני ואף אם יהיה עשיר וחוזר עליו הגלגל ודחפו לחבר
עם בסוג העניים סובל העניות וחי בחוסר כל ואינו מת
ואיך תמות גם אתה בעוונך גם את תענוגי זכותיך וטיולי
ודוכיך חוזר בך ותאריך ימיך ורבוי עונותיך יתהפכו לזכיו'
ונמצא את בלי עמל וטורח כתיבה מלאה ספרים ועליונים
ותחתונים ישבחוך כי עוצת הרגלך על אהבת בוראך וכה
יאמרו לך אשרי כאים אשר הלך תמכים ונוגה לו הדליק נר
מסוף החשך וידע שבילו ויבא לאויר נח ומנוחה ועליון
ממנו לא תחסר מהטוב הגנוז לצדיקים ולהעמידו בקהל
קדושים : ישים הרשע נגד עיניו להכניע יצרו הרע כמה
בחורים ובתולות מתים בחופתם ופעמים מיתות משונות
כגון שעולים בסולם ונופל הבית על כלם או גזרת מלך
עליהם להתיז את ראשם גם ישים נגד עיניו אנשים
מפשיטים עור גופם בחיים חייתם באין חמלה צועקים ואין
מושיע גם ישים נגד עיניו שיש בני אדם שוחטים בניהם
לעיניהם ואין לאל ידם לרחם ישים נגד עיניו דיש אנשים
מנוגעים עד שתולעים יוצאים ממנו ואין רפואה למכתם
ישים נגד עיניו בנים קטנים מתים מחולאים קשים

ומפרכסים בתנועות בלי כבוד אב ואם רואים ומעיהם
מתחמרין ואינן יכולין להושיע ישים נגד עיניו בחורים
ובתולות שמגנין השמש ביופים ונופל בהם סמיות עינים
ואיגרות רגלים ואינן רואים עוד שמחה בעולם ובדאגה
ויגון יוצאים מן העולם : גם ישים נגד עיניו זקנים
מכובדים נופלים בגלות והולכים בגילוח הראש והזקן ומשים
שמת מלאה אבן וכטל החול ישים נגד עיניו חרבן העול'
במבול והפלגה וסדום : גם ישים נגד עיניו גזרות דור
המדבר ישים נגד עיניו גזרת ישראל בימי המן : ישים
נגד עיניו אנשים אוכלים בשר זרועים : גם ישים נגד
עיניו קללות שבמשנה תורה ישים נגד עיניו בני אדם
שעושים כלים מעצמותם גם ישים נגד עיניו מתים שמוציאים
אותם מקבריהם ליקח מהם איזה אבר לאיזה תרופה :
ישים נגד עיניו כמה אנשים ונשים לא ראו בנים מעולם
וכל ימיהם ביגון ואנחה ולבסוף יוצאים מן העולם בלי
חמדה וזרים יורשים את יגיעם ישים נגד עיניו שדי זהב
להם המתמלאים בתיהם כסף ולבסוף חוזרים על הפתחים
בבושת ובקלון ישים נגד עיניו חולי' עלי משכב כל ימיהם
בחולי קשה צועק בכאב תמיד עד שיוצא נפשו בחבלים :
ישים נגד עיניו בני אדם נטבעי' בימי' ובנהרות מאכל
לדגים ומהם נטרפי' במדברות מחיות רעות וקבורת חמור
נקברים : ומהם מתי' מנשיכת נחש שרף ועקרב ומהם
מחוממי רשף וקטב מרירי גם ישים נגד עיניו אנשים טועים
מדרך הישוב משתוממים בחרבו' ובמדברו' ומושבם עם
החיות ואין מכירים עוד מישוב ומתים פניהם אל הקיר
גם ישים נגד עיניו אנשים ונשים יוצאים מדעתם והולכים
אשופי שת בשוקי' וברחובות שם מושבם ושם ישנם
ושניהם כלבי' ישים נגד עיניו הריסת מגדלים ונפילת
ארמוני' וחורבות בתים וחצרים ושרפת עיירות ומדינות
וכרכים ושטיפת מים וחרבן איים ועקירת גנות ופרדסים
ונטיעו' מפירות משובחות ואיבוד אבנים טובות ומרגליות
וכסף וזהב לרוב ובגדים חמודים וכתרי מלכים מתגלגלים
וחוזרים לעפר וגם ישים נגד עיניו שגם לעתיד שמים
כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה ישים נגד עיניו בני
אדם שמאריכים בחוליים שנים וביום שמתרפאי' וקמים
ממטתם יוצאים לחוץ ונופלים ביד אויב וממיתם במיתות
משונות ישים נגד עיניו ספינות טובעות בים סחורות
נאבדות ישים נגד עיניו נשים מתאות לבנים ובסוף
ימיהן יולדות ומתות בלדתן והנולדים מחזירין להם על
המניקות ואין ומתי' מבלי חלב או מתים כשנולדות מיד ביוצאם

לאויר העולם ותאומיהם בדאגה כפולה יותר מקודם עיבורן ישים נגד עיניו עקרה שילדה בן בזקנותה ומיד בצאתו מרחם אמו שוחטי' אותו בגזרת מלך ליקח דמו לרפואה ישים נגד עיניו יתומים ואלמנו' סומך ותומך אין לאן ומתי' בלי חמלה גם ישים נגד עיניו אנשים שרבו עליהם האובות ובוסרי' מחנק נפשם או נופלים על חרבם או מן הגג וממתי' עצמם ישים נגד עיניו בני אדם שמתי' פתאו' בעת שמחתם גם ישים נגד עיניו בני' מתים באבן שנופל ביום הגשם בעת הרעש גם ישים נגד עיניו בן שממית אב ואם בכעסו ואח שממית אח ואחות ואחר כך ממיתים אותו במיתות משונות ישים נגד עיניו אב ואם שוחטי' בניהם ומבשלם בידיהם לאוכלם מפני הרעב או שוחטים בן אחד לאכילו לשאר בניהם שלא ימותו ברעב ישים נגד עיניו בני אדם נרדפי' כל ימי חייהם גם ישים נגד עיניו שרים נופלים ביד עבדיהם ומשתעבדים בהם בפרך ישים נגד עיניו מלכים מורדים בהם העם ובורחים למרחקים להציל נפשם ובאים לכלל הדיוטות לגרר ביבין גם ישים נגד עיניו קול צווחות ויללות על צרות ומיתות גם ישים נגד עיניו צרת בני אדם שלא הכירו אב ואם ולא אח ואחות והם יחידים בעולם בלי סמיכה צועקים בצרתם ואין עונה : ישים נגד עיניו איש שממית לאשתו ואשה לבעלה מסבת מחלוקת ואיבה ושנאה ישים נגד עיניו בני אדם נתפשי' בעבירה ומתים מרוב הבושה גם יתן נגד עיניו רבוי עם הנופלים במלחמות לאלפים ולרבבות והמתים במגפות לאין מספר ישים נגד עיניו בן יחיד נפרד מאביו ואמו והלך למ"ה והיה שם שנים הרבה ומקוים אותו בכל יום ומכינים לו צרכי חופתו וביום בואו נפל מן הסולם ומת ישים נגד עיניו בני אדם קוברי' כל בניהם ביום א' ישים נגד עיניו באנשי' המעלי' בנפשותם אסופם לביזה ולהרג ישים נגד עיניו אוננין ואבלי' מאב ואם בכניסת' לחופה ישים נגד עיניו חתן בעת שנתיחד עם כלתו מתה מיד מחמת בעילה גם ישים נגד עיניו גרושים ושמדות שהיו בישראל ונקמות שעשו בחסידי עליון והבזיונו' שעשו האויבים בנשים להביא עליהן בהמתן ולבקע כריסן ועוקרין ביד' ולדותיהן ומלאי' בורות מתנוקו' חיים ומכסי' עפר עליהם ומיריעו' הספרים עשו למנעליהן וברצועו' תפלין קשרו להם ונקמו' אין חקר נכתב' בס' שית סיון גם ישים נגד עיניו גרושי הילדים בארץ העקרבי' וקודם גירשם חתכו לשונם כמו שהובא בשבט יהודה ישים נגד עיניו כל הגרושים והצרות הכתובות בדברי הימים ושבט יהודה ישי' נגד עיניו המלחמות והצרות שהיו על ירושלים ללוכדה ישים נגד עיניו חרבן שני בתי מקדשות ישי' נגד עיניו הריגת ביתר והצדיקים שנסרנו באכזריות גדול כפלי כפלי' כיוצאי מצרים כאשר בא במס' גיטין ובמדרש איכה ובן גוריון : ישים נגד עיניו משפטי הרשעי' שבגיהנ' :

ישים נגד עיניו בונים היכלות ומכינים סעודות ומתקנים מלבושים ומצעות ואחר תשלום הבנתם מתים ונמצא הכינו לבעלי נשותיה' ישים נגד עיניו בחבלי משיח ובמלחמת גוג ומגוג ובהריג' משיח בן יוסף ובצרת ישראל בעת ההיא ישים נגד עיניו המיתה שמהלכת בכל יום בגזרת חטא אדם הראשון : והנה בשומו החוטא נגד עיניו המאורעות הרעות והמיתות המשונות והנקימות והחורבות השוממות והנפילות וההריסו' והאיבודי' והעקירות והשפלו' והשעבודי' והמלחמות והחרבנות והמקריות המשונות אשר תחת כל השמים אז יכנע לבבו הערל מסוערם ומן הפחד פן יפגע בו אחת מהנה או קצתם או כלם ומה גם שבזכור אדם צרות רבות מודעות ונעשה בשרו חדודי' חדודי' ולבו מת בקרבו ומסתלק ממנו כל תאוה חומרית ומתאוה לאור החיים ולהדבק בהקב"ה ובתורתו ומקוה בכל יום מקו' כבודו בג"ע כאשר תראה מיעקב אע"ה שאע"פי שהיה בחור שבאבות צורתו חקוק' בכסא עכ"ז בזכור צרת יוסף היה נכנע ולא היה נכנס עוד שמחה בלבו ונהג אבלות ימים רבים ולא היה מקבל נחמה אע"פי שהיה מובטח לעולם הבא דאין שמחה רבה מזו אף שישיה על האדם כל צרות שבעולם עם כל זה וזכיר' הצרה היה מכניע אותו ק"ו בן בנו של ק"ו חוטא מלא עונות מעותד לכל משפטי גיהנם ואע"ג דהוא לא חזי מזליה חזי שבודאי בשומו נגד עיניו זכיר' צרות המקריות שיכנע וישוב לה' :

פרק י

יודע החטא ומבין המחשבו' מכי' בדעת הרשע שמתחזק לחטוא באומרו הקב"ה ותרן וכבר אז"ל כל האומר הקב"ה ותרן יותרו בני מעוהי אך הנני מביא ראיה לרשע בתופת יחשוך איך מחשבתו הבל ודבריו שקר ודבר כזב אם האמת אתו שהקב"ה מוותר על העבירות שהרשע עושה מה צורך מבחירה ורצון דלמה ברא יצר הרע שיכעיסהו הרשע כדי לוותר לו אח"כ זה דבר קשה לכל מי שיש לו מוח בקדקדו להאמינו ואם תאמר עושה הקדוש ברוך הוא לוותר כדי לפרסם חסדו עם החוטא שמוותר לו אם כן קשה רשע וטוב לו רשע ורע לו מוכרח לומר דלזה וויתר ולכך טוב לו ולזה לא וויתר ולכך רע לו ועול בחיקו יתברך דלזה מוותר להראות חסדו עמו ולזה אינו מוותר דלמה אינו מוותר לו כדי שידע ויכיר בחסדו גם הוא ואין לומר דיש הפרש בין החוטא להכעיס לחוטא מכח תוקף יצרו דקצת אנוס הוא ולכן לחוט' להכעיס אינו מוותר

מוותר ולחוט' מצד תוקף יצרו מוותר זה אינו דהא קא חזינן רשע גמור חוטא להכעיס וטוב לו א"כ אין מקום להבדיל בין רשע לרשע והדרא קושיא לדוכתין למה מוותר לזה ולא לזה אם כן מוכרח שאין הקב"ה מוותר ורשע וטוב לו ורשע ורע לו טעם אחר יש להם רשע וטוב לו רשע שאינו גמור וכו' כמסקנת הגמרא בברכות ועוד אם אמת שהקב"ה מוותר כדברי הרשע כמאמ' על מה נברא גיהנם כבר מוותר על העבירות וא"כ רשעי' אינן נכנסים למה ועוד אם אמת כדברי הרשע הרי התורה ונביאים וכתובים ותלמוד ומדרשים עדיין ומספרים פה אחד המקומות שהכעיסו הרשעים להקב"ה וכעס עליהם והענישם דמה לו לכעוס ולהעניש דהיה לו לוותר א"כ מוכרח שאינו מוותר עוד ראיה אם הקב"ה ותרן מה להם לצדיקים לצער עצמם להתגברות עם יצרם שלא לחטוא שהיה להם לעשות מה שלבם חפץ והקב"ה מוותר להם לא תהיה כהנת כפונדקית לרשע שאין לו מצוה מוותר לצדיק לא כ"ש : ועוד מצאנו אדרבא להפך שהקב"ה מדקדק עם הצדיק כחוט השערה ולמה א"כ מוכרח אתה חלל רשע לסודות בעל כרחך שאין הקב"ה מוותר אלא מאריך אפו לתת זמן לרשע אולי ישוב וכיון שרואה שאינו שב גובים ממנו כל עברו' שעשה אך בזה מוותר דוקא שלא לחשוב לאדם עד שלש עבירות כדכתיב על שלשה פשעי ישראל ועל ארבע' לא אשיבנו וכשחוטא ואילך משלש ואילך חוזר וכולל גם השלשה בכלל עונותיו כמ"ש הרמב"ם ז"ל : וטעמו של דבר נראה דכתב דוד הקטן דלמה מוותר הקב"ה עד שלשה וכו' אלא די"ש לפני השכינה שלשה מחנות של מלאכים וכל מחנה מעכב עון אחד שלא יעבור לפני השכינה אך כשחוטא עון רביעי עובר בתוך השלשה מחנות ועומד לפני השכינה ולזה ועל ארבעה לא אשיבנו ע"כ ובזה ניחא כשחוט' מרביעי ואילך שכולל גם השלשה כמדובר דכיון דמעיון הרשע פניו לחטוא חטא רביעי אף שיעמוד לפני השכינה גילה דעתו שגם השלשה שחטא לא היו בעבור שיש מעכבי' אותם בחוץ שלא יכנסו בפני השכינה שהרי חטא רביעי אע"פי שיכנס לכן בדין הוא לשלם לו גם על השלשה : עוד נראה טעם למה ועל ארבעה לא אשיבנה וכו' מעין טעמו של דוד הקטן כי הנה באדם יש שלשה מחיצות סביב חלל הגוף שגם הלב משכן הנשמה מחיצה אחת עוד שניה בשר שלישית עצמות עם גיד"ס וכו' וא"כ כל חטא מטמא מחיצה אחת אבל כשחוטא חטא רביעי נכנס וטמא החלל שנוגע לנשמה ולכן ועל ארבעה לא אשיבנו כי כבר נטמא כל הגוף מבית ומחוץ ומזה הטעם עם שעון רביעי ואילך כולל עמהם גם השלשה להעניש עליהם דכיון דטומאה מכפנים בעון רביעי טומאה זו שמכפנים בוקעת ועולה בתוך העצמות והבשר והעור ומטמאין עוד וכמלא הכל צריך ליבון ומירוק משא"כ אם לא היה חוטא עון רביעי הנכנס לחלל וטמאו שרוב הקדושה שבחלל היה חזקה כל כך שהיה יכול לדחות טומאת המחיצות לחוץ לא כן עתה בנטמא החלל כמדובר ודוק :

הכלל העולה שהיצר מבקש לרשע כמה צדדי היתר כדי להחטיאו ואחר שמחזיקו לחטוא מביאו לחטוא להכעיס דכיון שהרגילו עד שנשתרש בעבירות אינו יכול לפרוש וחוטא אפי' בזדון דקשה לו כמות להניח הרגלו : ואלה הצדדי היתר שמורה לו מיום שנולד עד י"ג שנים אומר לו עשה מה שלבך חפץ שאינך חייב לא בב"ד של מעלה ולא בב"ד של מטה מי"ג ועד עשרים שמענישים אותו דוקא בב"ד של מטה אומר לו כיון דכפי האמת אינך חייב לפני המקום שהרי אינו מעניש כי אם מעשרים שנה ואילך א"כ טעום מכל עבירה ואחר תפרוש מלחטוא וכשעובר מעשרים שמענישים אותו בב"ד של מעלה אומר לו עשה כל הבא לידך לעשות ואח"כ חוזר בתשובה כדי שתהיה חביב לפני המקום יותר כיון שיש מעלה יתירה עליך מהצדיקים גמורי' והיא מצות סגנת ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד ועוד שתמצא בידך חבילות של מצות מהחטאים שמתהפכים לזכיות כאומרם רז"ל : וא"ת אפשר יתפסו לך בב"ד של מטה בעבירה ויסרנו לך זה אינו דכיון שכוונתך לחטוא כדי לקיים מצות התשובה קב"ה מסייעך להעלימך מבית דין שלא תבא ליפול ביד ב"ד כדי שיצא כוונתך הטובה לפועל כי חפץ הוא בתשובת השבים אליו ואחר שמחטיאו בעוברו מעשרים שנה ואילך בעמדת התשובה ורוצה לחזור בתשובה אומר לו אם עכשיו קחה טוב שתאריך זמן בעבירות כדי שתשתרש בהן ולא תשוב דקשה הדבר לשוב ותקבל שכר הרבה כי לפום צערא אגרא ואחר שמשרישו בחטאים ומטביעו בבור טיט העונות והפשעים אם רוצה לשוב אומר לו מה לך ולצרה לשוב עכשיו כיון שהקב"ה מקבל שבים עד דכדוכה של מות : וכיצד עושה לו כשרוצה לשוב סמוך למיתתו מקשה את ערפו שלא ישוב וכיון שהוא בתכלית החולשה אינו יכול לעמוד כנגדו ומת בלי תשובה וכאמרז"ל רשעים אפילו בשעת מיתתם מקשין את ערפם והסיבה זו כמדובר וכיון שממיתו בלי תשובה הולך לפניו הו' שגן הוא יצר הרע ועושה לו מיני הכעסות ונקימות ומראה לו חשך ולא אור ומראה לו דמיונות מבועתות וזרות משונות ומרוב הפחד והאימה רוצה להסתיר פניו שלא לראותם ואינו יכול ומכריז יצרו לפניו

לפניו ואומר ככה יעשה לאיש אשר שמע בקול יצרו ולא עשה רצון יוצרו עד שמוסרו ביד ממוני׳ המשחתי׳ העומדים על הנקמה שיעשו לו כמשפטו : ודע שהחוטאים מתחלקים לב׳ כתות לעשות רצון יצרם ולכולם ספירתו בלדו יש כת אח׳ חוטאים באומרם קב״ה ותרן והספירה מבוארת כמו שהזכרתי לעיל כת שנית משימים בדעתם לומר כמה רוחק ונער יש לנו ויתכפרו על מה שאנו חוטאים ובוטחים על זה ומרבי׳ לחטוא והספירה לזה שהקב״ה מרבה בנער׳ כדי שימנעו מלחטוא ונמצא במה שרוצה למונעם מלחטוא חוטאי׳ לפניו ומכבדים עונשים עם זה כת שלישית אומרת אין הקב״ה חפץ במות המת וכיון שכן אע״פי שאנו מרבים לחטוא יומין לידינו מצוה רבה אחד שקולה לבטל כל עבירו׳ שעשינו הספירה לזה דוקא בבא לטהר מסייעין אותו כת רביעית מתחזק׳ לחטוא באומר׳ כמה רבבות של חוטאי׳ היו בעול׳ ויש בזה ומה שהיה מאלו יהיה ממנו ובזה מתחזקי׳ לחטוא והספירה לזה מי שיש לו בקדקדו מוח אומר כיון שפלוני עשה נקמות בעצמו גם אני עושה בעצמי כת חמישי׳ חוטאי׳ באומר׳ כיון שרוב העולם חטאי׳ סימן שהקב״ה יאבד כל הברואים אלו אשר פעלו ידיו אלא מוכרח שירחם ברחמיו לכפר כדי לפרס׳ כי רחום הוא . והספירה לזאת הכת דור המבול יוכיח שכלם רשעי׳ והחריב העולם בעבור׳ כת ששית חוטאת באומר׳ אחטא ואשוב כי רוצה בתשובה הוא והספירה לזה מבוארת מדרז״ל האומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה כת שביעית בוטחים לחטוא באומרם אנו מולידי׳ בנים ואנו טורחים שיעסקו בתורה ויהיו צדיקים וברא מזכה אבא ויצילנו מדינה של גיהנם והספיר׳ לזה שאפשר שלא יולידו ואם יולידו אפשר יהיו רשעים במות׳ ואם יהיו צדיקים אי אפשר להנצל מעונש כיון שעל פניה זה חטאו כת שמיני׳ בוטחים לחטוא בראות עצמם מגורת היותם אביה׳ כלם היו חסידים כלם קדושים כלם טהורים כלם מוסרי׳ עצמם על קדוש שמו ית׳ ואומרים לכבודם הקב״ה מצילנו מגיהנם כי אין כבודם היותם הם בגן עדן ובניהם וקרוביהם בגיהנם . הספירה לזו מבוארת מדרז״ל אין אברהם מציל את ישמעאל ואין יצחק מציל את עשו וכו׳ אע״פי שאין צדיקים כמותם ואביהם היו כ״ה וק״ו קרוב לקרוב ואדרב׳ סבא מגורת צדיקים עונשו כפל כיון שהיה לו ממי ללמוד ולא למד כת ט׳ חוטאים שבוטחים בעצמם שהם צדיקים מלאים מצו׳ באומרם שקיום חייהם מצוה ומה שמתעסקים כל היום בסחורת׳ מצוה ומה שאין מכים ומקללים לשום אדם מצוה ומה שבאים לביתם ומתחברי׳ השכנים לברכות ספורים באהבה ואחוה מצוה ומה שישן וקם לאור הבקר לעבודתו מצוה ועל כן אומרים אם אנו חוטאים יתבטלו העבירות ברוב הזכיות : והספירה לזו מבוארת שאין מצות אלא תרי״ג הם האמורי׳ בתורה ועסק התורה ואף המקיימם אם חוטאי׳ אין הקב״ה מנכה זו בזו דוהו שאינו לוקח שוחד שהזכיר הכתו׳ . כת עשירי חוטאת באומרה מי רואני ומי ספר לו ולא ירא׳ ואוב שמים יתהלך והספירה לזו כי מלא כל הארץ כבודו וראיה מדור המבול דסברו סבר׳ זו והרבו לחטו׳ שאמרו לאל סור ממנו וכו׳ עבים סתר לו ונאבדו מן העולם והראה לכל באי עולם כי עיניו על דרכי איש כת אחד עשר מתחזקת לחטוא אפשר שיבא משיח בימי והקב״ה מוחל לדורו של משיח בעבורו כדאיתי׳ בילקו׳ ישעיה ואני כיצול מכל עונש : הספירה אפשר שלא יבא ואם יבא אין לו שכר אף על פי שנמחל כמי שקיים המצו׳ בגלותו דאין קץ לשכרו ולמעלתו וכמה ביום יקבל או בנפשו . כת י״ב כת רמאית חוטא ועושה תשובה על חטא ראשון ואומרת כבר נמחל עון זה ואינו א״כ אני חוטא חטא אחר ואני חוזר בו וכיון שמסתלק חוזר אני לחטוא ולשוב באופן שאני עוש׳ כן לטעום מכל חטא וביום מותי אין עון בידי : והספירה לזו דכיון שכוונת תשובת העביר׳ ראשונה כדי לחזור ולחטו׳ אפשר יסיענו הקב״ה מיד כשהעביר׳ ראשונה כדי ש לא יחזור לחטוא ונמצ׳ גורם לו קצרות חיין . ועוד שעלוה כיון השלם באומרו האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה כיון נכפל אחטא ואשוב אחטא ואשוב לכת הוו שעושה בערמה לחטו׳ ולשוב ולחזור לחטוא ולשוב כדי לסלק כל עון ראשון ראשון כדי שבסוף לא ימצא בידו עון ועכ״ז אומ׳ אין מספיקי׳ בידו לעשות תשובה ואם כן מה מועיל בתקנה זו : כת י״ג מתחזק׳ לחטוא באומרה לית דין ולית דיין והספירה לזו דמצאנו ראינו כמה רשעים נתפסים בעונשים מעין חטאם כמכות המצרים שהוכו בעש׳ מכות כל מכה מקבלת למה שעשו עם ישראל כדאית׳ במדרש וכן נפל המן בשחת שכרה וכן רבים לאין חקר וכל זה מורה באצבע יש דין ויש דיין : ואם תראה חוטאים שאינם נלכדי׳ מיד ברשת עונותיהם הקב״ה מאריך אף ולבסוף גובה ממנו ואם מת בשלום לרע לו לשלם לו בגיהנם דקשה מדין עולם הזה על שחטאיו כבדים וקשים : כת י״ד מתחזקת לחטוא בראותם שאע״פי שכשלו בעונות ודרכיהם מקולקלים נושאים חן בעיני בני אדם ומצליחים במעשיהם ובזה אומרים דרכינו ומעשינו רצוים לפני המקום ובזה הולכים וחוטאים : והספירה לזו שאפשר שהקב״ה רוצ׳ לשלם להם בעולם הזה איזה מצוה שבידם לטורדם מעולם

הנה אנו כושלי' חן בעיני בני אדם רשעים כמותם : ואם
בעיני הצדיקים מורין להם כך מפני . שמחניפים לרשעים
מפני דרכי שלום : כת ט"ו חוטאי' באומר' ידענו דמשפטי
גיהנם מוכנים לעוברי עברה אכ"ו חפצי' אנו לטעו'
מתענוגי עברות כי רב הוא והסתיר' לזו שאין התענוג כאשר
מודבק בהם לעולם כי הוא כסרף עין וכל דבר שאינו בר
קיימא אין ראוי להחזיק בו ומה גם שאין ראוי לאדם להחליף
הרב במועט שהתענוג דבר מועט ובזמן מועט ושכ' עה"ב
רב אין חקר : כת י"ו מתחזקים עצמם לחטוא באומרם
משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש וכיון שכן הנני מתעדן
בחטאים כל ימי בחלוף עונש י"ב חדש הסתירה לזה שקודם
שיכנס בגיהנם מגלגלין נפשו באויר שנים הרבה כדי רשעתו
בעונשים כפלים מגיהנם ומכניסים נפשו בבהמות וחיות
טהורות וטמאות ובשקצים ורמשים ובכל מקומות המטונפים
וכאלה מהעונשים ובסוף נכנס בגיהנם : כת י"ז כראותם
שנכשלו בעונות אומרים כלנו אבדנו וכיון שכן אין לנו לירש
שתי גיהנם ועושים כל מה שלבם חפץ ונטבעים בעברות וזהו
במחשבם שכיון שחטאו אבדה תקותם לכן עושים אח"כ כל
סנא לידם : והסתירה לזה מבוארת שהקב"ה יסד העול'
על עמודי תשובה ואין דבר שיעמוד בפני התשו' וידו פשוטה
לקבל שבים אף כי עונותיו רבו למעלה ושערי' תשו' לעולם
פתוחים : כת י"ח חוטאים מסבת שלא היה להם מי שילמדם
להבחין בין טוב לרע ולא שמעו ולא הבינו ולכך בחשכה
יתהלכו וחושבי' שעליהם לא יפול עונש הדין : הסתירה
לזו דמי שאינו חוקר להשיג האמת ודרכי החיים ולהכיר
תורת משה ומצותיה ניהנם כלה והוא אינו כלה כ"ש וק"ו
שנולד מישראל שאע"פי שלא היה לו מי שילמדהו כיון שגדל
שראוי לו שיבקש ויחקור וילמוד תורה ומצות : כת י"ט כת
האנוסים הם החולים שמאכילי' אותם מהדברים האסורים
לרפואה ונשים נשאים באכילתם באומרם כיון שבא הדבר
לידינו דרך היתר כשעוס מן האיסור להתענג בו
אינו מגיע לנו עונש כיון שחכמים התירו לנו ומי יתן והיה
להיות חולי' פעם אחרת להרבות באכילה זו : הסתירה
לזו דהן אמת דמותר להם אבל כיון ששמחים על הדבר מורים
שיותר טוב מה שאסר הקב"ה ממה שהתיר וכאילו דבר ההיתר
כמשא עליו וכדבר מאוס ובהיות כן דבר בזוי וקל בעיניו קיום
מצות הבדלת מן הבהמ' הטהורה לטמאה ומבל מאכלי
הטהורים לטמאים ואין חטא גדול מזה ועונשו מרובה :
כת כ' הנשים אם שמחות לומר טוב שאנו פטורו' ממצות
שהזמן גרמא ומת"ם ויש לנו ולברה שהרי מודי' ומעידין
בעצמן שאין התורה חביבה בעיניהן ושמצות מוויות לכן שמחי'
שמחות על שאין חיוב הקיום עליהן וראויות לעונשים רבים
מן הסתירה המבוארת בכוכ' ואינן יודעות שחיוב התורה
ומצותיה עליהן כאז"ל כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים
ותגד כו' אלו האנשים ולא עוד אלא שמקדים הנשים לאנשים
וחייבו' בכל מצות לא תעשה ובעשה באותם שאין הזמן
גרמא רק באות' שהזמן גרמא דפטורו' משו' שעול בעליהן
עליהן חוץ מפסח וחנוכה ופורים שחייבות אעפ"י שהזמן
גרמא משו' שנעשה הנס על ידן פסח בשביל' נשים צדקניו'
יצאו ישראל ממצרים חנוכה על ידי היהודית פורים ע"י
אסתר כמ"ש הפוס' גם אע"פ שפטורו' מתורה שבע"פ
חייבו' לעשות במאמרי כאן שילמדו בעליהן ובניהן ונחשב
כאילו הן עוסקות בהיותן מעשין וגדול המעשה מן העושה :
נקוט האי כללא בידך כל אדם המטיל מום באנשים כשרים
ומגלגל דברים לפרסם עליהם עונות נעורים או שמשמח על
עברות שעושים אחרי' דע באמת שהוא מלא עונות ולוקח
נחמה לנפשו באומרו יש רבים כמוני וכל אדם המשבח לאדם
בתוך חבורה שיש שונא לו אין רשע כמוהו שאין כונתו לשבחו
רק כדי שישמע השונא שבחיו ויהפכם לגנאי וירבה עליו
חרופים ויעליל עליו דברי דופי ויתגלה בפני כל החבורה
וירבו עליו שונאים ונמצא עושה מעשה זמרי ומצפה שכר
כפנחס באומרו אני נתכוונתי לשבחו ולכן אפי' חדושי תורה
לא יאמר אדם משם אומרו בחבורה שיש לו שונא רק יתלה
הדבר באילן גדול והעונש בהפך עושה כאילו הקב"ה אין
אינו מכיר במחשבו' האדם ותחבולותיו : וכל אדם
שתראה כועס על חוטא אחד עד שמפילם אותו מן התשובה
דע שיש עברה בידו ונוהג בה וכדי שיבטלו בו ולא יחקרו
אחריו כועס כ"כ על החוטא שישוּיקו אותו מקנא ובורח מן
העבירה : ואם תראה אדם כעסן דע שהגאות שבלבו גורם
ושכינ' אינה חשובה כנגדו ואל תתעסק עמו אפילו בדבר
ריוח פן תפסיד חייך ואם תראה אדם עצב כל ימיו דע
שמיעוט הבטחה שבו גורם לו העצבות אל תשכון
בשכונתו פן תסיר אותך מאחרי ה' : אם תראה אדם
מלגלג על דברי חכמים הרחק ממנו וברח עד אחר העולם
וכוה את בניך אחריך שלא יעברו במקום ההוא עד שיעבור
עליו שרפת אש ושיבולת מים לטהרו : ואם תראה אדם
מתעסק בלשון הרע דע שהרבה דמים שפך וכן אם תראה
אדם אכזרי ואם תראה אדם קפדן וכבלה עמו אל תרב'
תחנונך עמו שירחם עליך פן תוכיח זמנך לריק
ואם תראה אדם ליצן דע שמעשה בחייו כבמותו ורבים הוכיח
מלעתם ובסרו מתנק נפשם ועליו אמרו רז"ל אינו
מקבל

מקבל פני שכינה ואם תראה אדם דובר שקרים בלום פיך מלדבר עמו כל חייך פן תדאג תמיד מתראות רעות שתראה בדבריו כמראה המאכל לרשע בעת מותו ואם תראה אדם בעוות מאד הסובל קללותיו וחרופיו פן אם תשיב יאריך לו יוסיף עליך ככה וככה עד שיעיד על אשתך שהיא זונה ובניך ממזרים ואם תרא׳ אדם רוב ימיו במשתאו׳ דע שכל עבירה הבאה לידו אינו מניחה וכל דבריו נבלות ואינו מדבר בשבח שום אדם ומורגל בפיו בזיון של ת"ח ובזקנותו מוטל ברעב וסופו יורש גיהנם : ודע בני שהתורה נקראת מאכל דכתיב לכו לחמו בלחמי והעבירה נקראת מאכל דכתיב אכלה ומחתה פיה והבדל ממאכל למאכל מאכל התורה דהיינו למודה מאכל רוחני הוא וכל עוד שאוכל מתאוה עוד לאכול ואינו שבע באופן שמעול׳ אינו קץ מאכילתה ומאכל העבירה הוא מאכל גופני וגם אחר שאוכל ושבע קץ באכילתו ומואס כל מאכל שבעולם והמשל לזה להנחת השלחן וסילוק׳ מאכל התורה כשעת שאדם עורך שולחנו לאכול והיא נקיה וטהורה ונאה שלחנו מלא דשן והאדם מתאוה לאכול כל מאכל שיביאו לפניו כי מחמת רעבו לא תשבע עינו ומאכל הזנות ושאר עבירות בשעת סילוק השולחן שהיא מלאה קליפות ועצמו׳ ומאוסה מהמרק הנשפך בה והאדם קץ לראותה ומואס בכל מאכל כך הרשעים אחר שעושים העבירה ונשבעין ממנה מיד מואסין בה וזהו דאמרו רז"ל רשעים מלאים חרטות והטעם שמיד שמלאך יצרו מסתלק ממנו ועולה למעלה לקטרג עליו ובאותה שעה רואה בדופי המעשה שעשה ומתחרט עד שיחזור יצרו בקרבו לחזור להחטיאו לא כן הצדיקים האוכלים לחמה של תורה דכל עוד שאוכלים ממנה מתאוים עוד לאכול ואינו שבע והטעם שכל עוד שאוכל אותו לחם כל פרוסה ופרוסה שאוכל דוחה ומגרש חלק מיצרו לחוץ כי התורה כסם המות ליצר הרע ונשא׳ הגוף פנוי ממנו בבחינת הרוחניות ואין שביעה ברוחניות כי ראשון ראשון מסתלק למעלה להליץ בעדו לפני המקום : אוי לאדם המחליף לחמו של תורה בלחם עצבים או המחליף תענוגים רוחניים בתענוגים גשמיים המתהפכים לזבל אוי העוקר נטיעות של ג"ע לנטוע כאן גנות ופרדסים : אוי המוכר חלקו של עולם הבא לקנות כאן חצרו׳ ומקומות אוי לגוף המתלבש מגז כבשים ועזים ומשי תולעים ואינו מתלבש בחלוקא דרבנן אוי המכבד ביתו מן הזבל ומכל שרץ השורץ על הארץ ואינו מכבד גופו מן העבירות אוי הקונה בממונו כלי זין להמית נפשו אוי לכיס שמלאה לעולם ואינה מתרקנ׳ לבעלי תורה ולפדיון שבוים ולשאר מצות אוי המנקה ישוב לגופו ואינו מנקה ישוב לנפשו · אוי שוכן בשכונת און ואינו שוכן בבתי מדרשות אוי לבית שכליו חמס מבלי הכנסת אורחים בתוכה · אוי לבית שחלונותיו פתוחות לשוק של זונות אוי לבית שספריו חדשים מבלי לומד בהם אוי לבית שתבואתיה מלאות מבלי תת מהן לנדוניית היתומות :

אוי המשתדל בנשואי בניו ובנותיו ואין משתדל בנשואי גופו בנפשו כלומר לעשות החומר צורה אוי המגרש האויבים מביתו ואינו מגרש אויבי נפשו מעליו · אוי הבונה היכלות לגוף ואינו בונה היכלות לנפש · אוי המחליף שמיעת קול שירי המלאכים בשמיעת שירי עגבים · אוי לחצר שכל שכניו כלם עמי הארצות · אוי לעיר שראשיה נערים ועמי הארצות ואמרים וכל העם זוכרים מהם עונות נעורים · אוי הממית עצמו בידיו ע"י עונותיו · אוי הממית בניו בחטאיו · אוי המכין צידה לדרכו גפרית ומלח וחרון אף · אוי הלומד אומנות להשביע גופו ולהרעיב נפשו (פי׳ אומנתו לאכול ולשתות ולזנות ובזה תרעיב נפשו מכל טוב לעולם הבא) · אוי לעיר שיושביה מועטי׳ ומחלוקותיה מרובים · אוי לעיר שיושביה מרובים ולומדיה מועטים · אוי המכיר כל דרכי עירו ואינו מכיר דברי תורתו מכיר דרך ביתו ואינו מכיר דרך בית תפלתו · אוי מכיר ומכבד מי שהולידו ואינו מכיר ומכבד למי שבראו · אוי משביע נפשו מלחם ומרעיבה מתורה אוי למטה שוכבי׳ עליה כל הלילה אוי ללילה שאין עוסקים בה בתורה שאין רינה של תורה נשמע׳ בה כי אם קול כוסות על היין · אוי ליום כשמוציא אורו להאיר לכל עושה רשעי׳ ולא לעוסקים במצוה · אוי לחכם שמשתמש בתורתו · אוי לבעל מלאכה שמבטיח בזרועו · אוי לרופא המנקה עשירים ולא עניים וגוזר רפואות בלי צורך לייקר הסמנים · אוי לסוחרים יוצאים כל היום בעסק סחורתם ולא בסחורה של תורה כי טוב סחרה מסח׳ כסף · אוי לאב ואם השוחקים מרשעת ילדיהם באומרם קטנים הם · אוי לבחורים שימי כחם מוציאים לריק · אוי לזקנים שבאו לכלל זקנה ואין תיבה מזכירים בפיהם : אוי לאדם האומר שלום עלי נפשי ואינו מצטרף בשום צרה עם הצבור · אוי לאדם שמשמת בגדולתו · ואוי ואבוי למי שהוציא כל ימיו בהבל וריק ומת בלי תשובה · אוי לאותו גוף שיאכלנו תולעה ויתלבש בגושה וכלימה בגלימה ונפשו עומדת נזפה וזעומה · אוי לאותה בושה · אוי לאותה כלימה :

פרק יא

יום המעונן ויום הגשם נפשו של אדם עגומה עליו בראות היום חשוך ומעורבב מקול הגשם וקולו׳ וברקי׳ ומרמס בטיט חוצות ואע"פ שיודע דכל זה לבא חיים בעולם שיורד הגשם להגדיל תבואות ולהפריח

ולספריה אלנות ולעשות ציצין ופרחים ואחר כך חוזר השמש זורח על הארץ כמו שהיה ועכ"ז דואג ומתעצב בשעה שחשכה נפלה על ארצה · מכאן יחשוב האדם הנער והדואג שישיב לו כבוא ימי הרעה ימים שמתקרבים למיתה ובפרט היום ממש שבו יפטר מן העולם שהוא יום חשך ואפלה צלמות ולא סדרים ותופע כמו אופל מה דוחק וצרה וצוקה ויגון ואנחה ירגיש נפשו מאין הפוגות · לכן לצאת מאפלה ולאור גדול אין עוד אלא בעסק התורה שנקראת אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור ויאיר לאדם בלכתו מן החיים לאחר מות ובשכבו בקבר כנזכר · במאירים תדע שאחרי אדם ישן על מטתו בלילה ואולם שהשמש זורח על הארץ ורואה אור גדול ונפשו שמחה ומתענגת באור זה · כאילו הדבר נפועל ממש הלא תראה בחוש הראות האור הנולד מן התורה באדם מחדש איזה חדוש בתורה נכנס שמחה בלבו כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה כרז"ל במדרש ע"פ זה · וטעם שמחת הלב משום שאו' התורה שלמד וחידש נכנס שם ומאיר באופן שהתורה נר להאיר לנשמה לשמחה וסמך לדבר נר ה' נשמת אדם ירצה נר ה' שהיא התורה להאיר לנשמת אדם וכשם שע"י האור יכול האדם לעשות כל צרכי גופו להקריב התועלת ולהרחיק הנזק ולהציל עצמו מפח יוקשים ומליפול בשוחה עמוקה כך התורה מאיר עיני האדם להציל נפשו מיני שחת לראות באור החיים ומלמדו להועיל לנקות הדברי' הגורמים הבריאות לנפשו ולגופו לעבודת בוראו שלא יפול בו מקריות החולאים המבטלו מלעבדו שהרי התורה מזהירו מזה המאכל ומזה לא תאכל כי מכל מאכל המזיק הבדילנו מלאכלו כרופא זה העומד על האדם לאמר לא תאכל מאכל זה כי מזיק הוא כך התורה מרחיקו ממאכל המזיקו ומקרבו למאכל הנותן בריאות לנפש ולגוף וכן תורה שבעל פה ג"כ עיין בהרמב"ם הלכות דעות ובראשית חכמה בחופת אליהו שקבץ דברי רז"ל אל מקום אחד ומזכירם הדברים שדברו לתועלת בריאות האדם מה יעשה ואיך יעשה תראו מזה גם זה תדבק נפשך בשתי תורות כראות חובתם עליך להדריכך בדרך החיים ולהבדילך מדרכי מות לא כן דתים גמוסיו' מלמדים תענוגי הגוף בכל מה שאפשר ומבדילים מתענוגי הנפש כי כל דתם לעשות הפך תורת משה שנקראת חיים ונותנת חיים לעושיה : ואם תראה עוסקים בתורה מדוכים ולבושי סחובות מלובשים דע טעמו של דבר כל דבר חמד ויקר הערך ושוה לעיניים מכסים אותו מן העינים ומוסיפים עליו מפה בלויה ומבוזה · כדי שלא ישלוט בו עין הרע אבל מי שיש בו דעת ומכיר בחפץ המכוסה במפה בלויה זו משאוס להיות כאותו דבר נחמד ויקר הערך אע"פי שהיה מחופה בשק ואפר כי כנגד במקום שאין עין הרע שולט בו כורעו של יוסף דהיינו לעתיד מסיר המכסה מעליו ומאיר שבעתים כאור החמה ואם נולד שרשע עם הארץ פוער פיו כנבל ומוציא ריח רע כנואה מפיו ומבזה ת"ח כי אין נפשו הבהמית משיגה לראות כי אם הלבוש הקרוע שעליו ולא החפץ היקר שמכסה עליו ובזה רואה הרשע עצמו בבגדי שש וארגמן ולת"ח בבגד קרוע מתעוב לבעוט עליו ככלב ושומח יקרו אשר עשה חלודה בנפשו הגדיל שמיות בעיניו מלראות מה שתחת לבושי רקמתו שהוא גוף כגוף שנולל מכל טוב דומ' לקמת מלא צואה בחייו ובמותו לנבלה מוסרח מלא תולעים יוצאים מלשונו ונכנסים בטיבורו ודע שכל זמן שמתמרק הגוף ע"י עסק התורה מתגדל אורה של נשמה כסכין זה כל זמן שמשחיזו במשחזת שמתמרק החלודה שעליו ומקבלה כתחלה אור בהירותו כך ת"ח כשמתמרק ומחליש כחו ע"י עסק התורה שנקראת אש דכתיב הלא כה דברי כאש וכתיב אש דת למו מקבלה אור שבנפשו עד שמכח המירוק מתגדל כ"כ אור שלה עד שמגיע למדרגת נשמה ורוח וכל מדרגה ומדרגה להשיג צריך מירוק יותר גדול כנודע ואם יש תלמיד חכם מבזים אותו ליצני הדור מטעם שהוא מנוער או בעל מום ומקלים בכבודו עד בוש על שהוא בזוי בלבושו אל ישים לבו לדבר הזה שומו נגד עיניו דכל זה בעולם עובר ובזמן קצוב ואח"כ הולך אל המלוכה למלוך על ש"י עולמות דכתיב להנחיל אוהבי יש ורידי רבבות של מלאכים עומדים לשרתו וכתר מלוכה בראשו כרז"ל צדיקים עומדים ועטרותיהם בראשם ושכינה שורה עליו ופניו מבהיקין ומאירים מסוף העולם ועד סופו והליצנים יראו ויבושו וילכו לחרפות · וזהו משל לאדם שאמרו לו אם תסבול כמה ימים בבזיון ללכת בשוק בלבושי הבורסקי ופניך מפוחמות גם אוילי' יבזוך בך ובמלאת הימים האלה תמלוך על עם רב ובכבוד גדול שאין ראוי לאיש זה לחוש על הבזיון שסובל בימים קצובים נגד המעלה הנמשכת אחר כך מעלה אין למעלה ממנה ותמידי ואדרבה ראוי שישמח מאותו בזיון כיון שגורם לו המעלה גם הת"ח שמבזים אותו אין ראוי שיצטער על זה הבזיון שסובל בערך השכר והמעלה שעתיד לקבל בעבור שסבל הבזיון ולא פירש מן התורה · ואם יראה הת"ח עמי הארץ מתחרטים על שעבר שלא עסקו בתורה ועגמת נפשם עליהם על זה ומתאוים לדבק עם ת"ח לשמוע תורה מפיהם ומחזיקים בידם שילמדו בעבורם לחלוק עמהם כזבולון עם

ישככר או הת"ח חייב לכבדם ולהתנייס מהם כדי להראות שמורים להם כבוד · אמנם אם העמי הארצות אין נוהגים כבוד בת"ח כראוי ואין מהם שום תועלת ואדרבא מבוזים בעיניהם התלמידי חכמים ומתאכזרים עמהם או התלמיד חכם אל יחניף לתת להם שום כבוד בעולם משום שמחזיק ידי עוברי עבירה ומרביצי אל אלא אדרבה יחשבם כבהמות וכאילו יושב בתוך ארבות סוסים שאין האדם מתביים מן הסוסים כלל להלוך יחף או בלי גלימא או לדבר בקול רם או כיוצא מהדברים אלו שצריך האדם לנסוב מפני כבוד הבריות וכשיראו העמי ארצות שבעיני התלמידי חכמים חשובים הם כבהמה יחזרו בהם וישתדלו על בניהם שילמדו תורה והככשים האורות כראותם בשפלות בעליהן שבעיני תלמידי חכמים הם נחשבים כבהמות ונמנעים מכל כבוד שבעולם גם המה יעזרו ביד בעליהן על בניהם שישתדלו ללמד להם תורה מפני הכבוד שיש ללומדי תורה גם כראותן בשפלות עם הארץ ובכבוד התורה יחשבו בעת הזיוג בתלמיד חכם שיהיה הולד הנולד כמוהו כרבי יוחנן שהיה יושב בשערי טבילה כדי שתסתכלו בו הנשים העולות מן הטבילה כדי שיהיו להן בנים חכמים ויפים כמוהו ·

וכל המחניף את עם הארץ שאין ממנו שום תועלת בעולם ואדרבא מבזה תלמידי חכמים מביא רעה לעולם ומשפיל כתרה של תורה ומכבה את אורה ואין לו חלק לעולם הבא · והעון הזה מביאו בעולם הזה שיצטריך לעם הארץ ויכפה ממנו תמיד ויבא מאכלו בידים רקניות :

והנני מודיעך בפעם הזאת טעם ששמעתי מעם הארץ אחד למה העמי ארצות שונאים לתלמידי חכמים משום שתלמידי חכמים מונין לנו כבהמות לכן אנו שונאים לתלמידי חכמים וראיה לדבר שאין מתערבים עמנו לאכול ולשתות ולדבר ואין מגלים לנו סוד מסודותיהם ואין מתיעצים עמנו לשמוע עצה ממנו וכאלה מדברים אלו ואני השבתי לו תדע למה תלמידי חכמים שונאיהם לעמי ארצות וחשובים בעיניהם כבהמות משום שאינן מתערבים תלמידי חכמים ללמד מהם ואין מרבים עמהם בסובת הנאה כדי שידברו עמהם ואין מגלין מהמחשבות שבלבם כדי שהתלמיד חכם יתקנם ואין מתיעצים עם ת"ח לשמוע עצה מהם למען לא יכשלו בשום דבר מדרכי השם ואין נאים לאכול עמהם כדי שילמדם הנסני סעודה וברכותיה ומטעם זה תלמידי חכמים מונין לכם כבהמות · ועוד אמרתי לו אין תלמיד חכם יכול להתערב עם עם הארץ אפילו יהיו בבית אחד משום שטבע כל אחד מובדל מחבירו כהבדל האור מן החשך וכהם שמים מתוקים ומים מלוחים וסרוחים בגוף אחד ואינם מתערבים זה עם זה כאומרם רז"ל במדרש פ' קרח דף רמ"א ע"ב וז"ל ברא הקב"ה באדם אלא הסיט (פי' שיעור קטן) יש בו כמה מעיינות ואינם מתערבים זה בזה מי עינים מלוחים מי אזנים שמנים מי החוטם סרוחים מי הפה מתוקים מפני מה מי עינים הם מלוחים שבזמן שאדם בוכה בכל שעה מיד היה מתמאה אלא על ידי שהם מלוחים פוסק ואינו בוכה · מפני מה מי אזנים שמנים שכשהאדם שומע שמועה קשה אלמלא תופסה באזניו מתקשרת ומתה ומתוך שהם שמנים מכניס בזה ומוציא בזה · מפני מה מי החוטם סרוחים שבזמן שאדם מריח ריח רע אלמלא מי החוטם סרוחים שמעמידין אותו מיד מת · מפני מה מי הפה הם מתוקים אלא פעמים שאדם אוכל אכילה ואינה מתקבלת בלבו אם אין מי הפה מתוקים אין נפשו חוזרת ·

ועוד לפי שקורא בתורה דכתיב בה ומתוקים מדבש ונופת צופים לפיכך מי הפה מתוקים עד כאן לשונו לענייננו כדי שכשם שיש מימות מחולפים בגוף האדם ואינם מתערבים זה עם זה משום שכל אחת מובדלת מחברתה בדבר אחד ואם יתערבו יפסידו את הגוף ולא יהיה לו קיום ויומת כך אי אפשר לת"ח שיתערב מדותיו למדותיו של עמי הארצות אפי' יהיו בבית אחד שאם יתערבו כמלא שהמה מתערבים מים מתוקים עם מים מלוחים ושמנים וסרוחים ויפסיד העולם · עוד אמרתי לו הנני מודיעך קושטי דברי אמת למה עם הארץ שונא ת"ח כאמרו"ל יותר שונאים עמי הארצות לת"ח מא"ה לישראל ונשותיהם יותר מהם וכו' משום שטבע האדם להיות מקנא בטובת חבירו והקנאה מביא השנאה וביודעם עמי הארצות בת"ח עוסקים בדרכי אל ומובטחים לטובות הגנוזות לעולם הבא ואף העמי הארצות שאין בהם דעת כדי להבחין בזה אע"ג דהוא לא חזי מזלייהו חזי ומשם יוצא הקנאה ונולד ממנה השנאה ועוד ששונאים ת"ח בראותם שת"ח חשונאים בדרכיהם ובכל מעשיהם ובזה אינן חשובים בעיניהם לכלום עד שמוכיחים אותם מכלל ישראל שאין מוסרים סוד לעם הארץ ואין ממנין אותו אפוטרופוס על היתומים ואין מלוין עמו בדרך שעל חייו לא חס כ"ש על אחרים כאמרו"ל ובראותם כך מרבים בשנאה עם ת"ח עוד שונאים לת"ח ביודעם שת"ח מכירים ויודעים בעבירות שבידם ובהרהורי עבירות שבלבם ובדרכיהם החשוכים שהולכים כל היום ובתחבולותיהם ומחשבותם הרעים שחושבים תמיד לעשות ובראותם שיודעים בגנותם נופל בהם השנאה ועוד שונאים אותם

בחוטם

בראות עצמם משוללים מכל חכמה לא עצה ולא תבונה ולא דעת ביראת ה׳ ות״ח משכילים בכל חכמה לתורה ולתעודה ובקיאין אף בחדרי סוד ויודעי׳ ומכירים מהדברי׳ שבעולם אשר תחת כל השמים מסגולות האבנים והאילנות והצמחים ומבהמות וחיות ועופות ומדגי הים וכיצד הוויית כל א׳ ואחד וטבע המוטבע בכל דבר ולמה נברא ולאיזה דבר מועיל וכיצד הכנסתם וחכמות אין חקר עד שמדבר למעל׳ מהשמים ובראותם כך שונאים אותם ליקח חזוק בעצמם לבסות על חסרונם גם שונאים אותם כדי להתרחק מהם שלא ימחו בידם מלעשות רצון יצרם וגם נולד השנאה מחמת קנאה איך מוכיחים עצמם מלאים עבירות ות״ח תורתו שמרה לו כרז״ל תבלין ליצר הרע היא התורה ועל הקנאה הזאת שונאים אותם תדע שלעולם העמי ארצות מבקשים תואנה על ת״ח ומדברים עליהם מהדופי וכשומעם איזה דבר גנאי על ת״ח מחזיקים לקיימו עליו ובכל מה שיכולים לבזותו מבזים אותו כי יצרם מפתה להם על זאת כדי להרבות להחטיאם בשומו בלבבם הרי ת״ח יודע בכבודו של מקום ומורד כ״ש אתם ועונכם מועט או לא כלום מאח״כ ת״ח שידע ומרד · ותראה עמי ארצות מחזיקי׳ לת״ח להם אינו מכיר בשום דבר ולעצמם מחזיקים שהם יודעים ומבינים מעשה אדם ותחבולותיו וכל זה אינו אלא כי אם מהעדר דעת שבהם שאין להם דעת להבחין אם יודעים אם לא יודעי׳ וכיון שכן כל מה שמדברים וכל מה שהם עושים נחשב בעיניה׳ חכמה וזהו טעם אחר שונאים ת״ח בחושבם שהם משכילי׳ ומבינים לא כן הת״ח ונקל כבודה לעיניהם ובאים לשחוקם .

והודה האיש תוך שדברתי לו כל אלה הדברים ונשבע באמת שרוב דברים אלו היו בלבו וכן בודאי בלב חבריו ואשבות אלו שונאי׳ ת״ח ובקש מה תקנתו ואמרתי לו שיתדבק כל ימיו בת״ח לשמוע מפיהם וללמוד דרכיהם וישמשם כפי יכולתו דגדולה שמושה יותר נפשו בכפו לכבוד ת״ח ואם שומע נוגעים בכבודם יחלוק עד הכאה ולעולם ידבר בשבחם וידאג על מה שלא זכה לתורה ובזה יזכה ללמוד מהם דרכי השם לעשות ולקיים וגם יזכה לבנים ובני בנים ת״ח ומביאים אותו לחיי עולם הבא וכן קבל עליו לעשות :

ויש עמי ארצות חסידים אשר עליהם אמרו רז״ל ולא עם הארץ חסיד והם אוהבים ת״ח רודפים אחר מצות מבקשים לשמוע דברי תורה קובעים מדרשים נותנים מכיסם וממונם שיעסקו בתורה בעבורם אף על פי שרוב מעשיהם מצות ושבושים משום שאינן יודעים כיצד עשיית המצות משום שלא למדו עכ״ז נחשבים שוגגים ולא מזידים ודע שכל מעשיהם הטובים האלו נמשך שנשמתם מגורם עליון גם נשמתם בעולם הנשמות היו באילן שכנים וסמוכים אצל אלו הנשמות של ת״ח ולכך אוהבים להם כמו שפירשו רז״ל על פסוק ויש אהב דבק מאח וטעם שבאילן הנשמות היו נשמות של אחים רחוקים זה מזה אך בנשמת זה האוהב היו קרובים ע״כ וכן תרא׳ עם הארץ דבק מאד עם ת״ח אח׳ דוקא ומהנהו מנכסיו כל ימיו יותר מת״ח אחרים אין זו כי אם שנשמותיהם היו כשבת אחי׳ גם יחד באוצר הנשמות . גם יש טעם אחר לאלו עמי ארצות חסידים שהוא מסבה שאביהם בשעת הזווג הרהרו בחסידי ישראל והולד נולד כפי אות׳ המחשבה כנודע ואילו היו עוסקים בתורה מכל בחירתם היו יוצאים אנשים חכמים חסידים אלא שלא עסקו בתורה אך כאשר בהם רושם המחשבה והם חסים ם ומכבדים ת״ח ויש טעם אחר לעמי ארצות החסידי׳ שהם נשמות מגולגלים אשר בגלגול שעבר כבר עסקו בתורה אבל לא נשלמו במידת החסידות ובאו להשלי׳ כל מה שחסרו ומזומני׳ לעה״ב בהשלים עצמם במעשים הטובים באלו בגלגול זה וברוך יודע הנסתרות ויש טעם אחר שפעמים יש עמי ארצות מקנאי׳ במעלות הת״ח וחכמתם וכיון שרואי׳ שאינן יכולים לעסוק בתורה להגיע למעלת׳ מתדבקים במה שיכולים לעשות להדמות להם לנהוג בחסידות כפי דעתם ומבקשי׳ לשמוע תורה ולרדוף אחר המצות ולקבוע מדרש שילמדו במקומו ומהנה ת״ח כמדובר ומתחרטי׳ על מה שלא למדו תורה ומתאוים שיהיה להם בנים עוסקים בתורה ומוכיחי׳ מאון עליהם על זה גם לאלו אשרי חלקם :

ולהכיר בהם מאיזה סבה מהנזכרות הם חסידים אם מסבת שהיו שכנים עם נשמותיהם של ת״ח באוצר הנשמו׳ או אם מסבת שאביהם הרהרו בחסידי ישראל בשעת הזווג או אם מסבת שהם נשמו׳ מגולגלות ובאו להשלים מה שחסרו או אם הם מסבת קנאה : דע שעמי הארצות שמקטנות׳ אהבו ת״ח הוא מסבת שהיו שכנים בהיכל הנשמות ואותם שבהמשך זמן קנו אהבה עם ת״ח והולכים בדרכי השם הוא מסבה שאביהם הרהרו בחסידי ישראל בשעת הזווג והמחשבה טובה פעל שחזרו בהם ואם תראה שקוני׳ חסידות ודרכי השם מיראת העונש דע שהם חסידים בעבור שנתגלגלו להשלים מה שחסרו בגלגול שעבר וכיון שכבר קבלו עונש יראת העונש טמון בנפש׳ ומתיראי׳ ומבקשים להשלים עצמ׳ כדי שלא יחזרו לעונשים ואם מתפארים בחסידות׳ ובמעשיה׳ הטובי׳ שעושי׳ דע שהם מסבת קנאת הגדולה והמעלה וכיון שכן בהגיע׳ לדמיון מעשיה׳ של ת״ח וחושבי׳ שהגיעו למדרגת׳ מתגאי׳ ומתפארי׳ עצמם באומר׳ כלנו שוין : ונחזור למעלת התורה ונדבר בזכות החכמים שנגלה להם

פעולות חכמה ויודעים ומכירים בכל מה שברא הקב"ה בעולמו ובקיאין בכל ולא מבעיא חכמי התלמוד שגדלה מעלתם ממלאכי השרת אלא אפילו החכמים שבכל דור ודור ואכתוב לך קצת רפואות ודברים סגוליי' ומענין בריות משונות בטבעם ובתולדם הבאים מפוזרים בספרים כדי שתראה בעיניך שלא נעלם מהם דבר חוץ מהדברים הבאים בתלמוד ובמדרשים שאיני כותבם כי ידועים הם ואיני מביא מהם כי אם קצת שנראים נעלמים ואינן מפורסמים לכל : מי שבלע עלוקה כדי שישליכנה יקחו פשפשים ויתנו אותם על אש ויפתח פיו ויקבל אותו עשן ויפול העלוקה : במקום שיש נמלי' יביא אגודת אזוב במקום שהם או יזרוק עפר גופרית ויברחו כלם : מי שנשכו עקרב ימית העקרב ויניחנו על מקום הנשיכה ויקשור עליו ויתרפא : ובכלי חמדה כת' יעביר על הנשיכה בריש של סיכוך שעדיין לא פגמו ויתרפא ונראה לי טעם לזה למה לנשיכת העקרב מועיל המילה לרפואה אלא שאבריו של אדם נבראים ע"פ סגולות והמילה היא כנגד עקרב עיין בשלשלת הקבלה ומזה הטעם היתה מילתו של אברהם על ידי עקרב כדאיתא בילמדנו סוף פרשת לך לך כשאמר קב"ה לאברהם אע"ה על ענין המילה אחזתו רעדה ונפל על פניו ובא עקרב ונשכו ונמצא מהול שנ' בעצם היום הזה נימול אברהם ע"כ ופירש כמהר"ר אברהם היכיני ז"ל בעצם בר"ת בנשיכת עקרב בדיק מל : הפתן כיצד מתעברת הנקבה פותחת פיה ומכנים הזכר ראשו תוך פיה וחותכה בשיניה ואוכלה ומתעבר' משם וכשמתגדלין וולדיה בבטנה מנקרים בבטנה ויוצאים ופתן זה הוא כמין ראש קטן והאוכל מבשרו מוסיף לו כח . ופתן זה ממית בנשיכתו ואם נוכין אותו בראש ומכנים אותו באפר ומשימי' אותו על הנשיכה יתרפא הנשוך : החולדה עיבורה מן האוזן עיין בספר אמרי בינה ועורב מזריע בפיו והנקבה יולדת מפיה עיין בספר ראשית חכמה דף ש"פ ע"ב : העכבר יש בכנד שלו חרדין כמין ימות החמה ובימי שבכי מעים שלו כשהם יבשים יש בהם ריח טוב : הכלבים כשמרגישים בעצמם שמזיק להם האכילה אוכלים עשבים שיש עליהן טל ומקיאין אותה אכילה יש בריה בים שנקרא גלאוק"ו והוא אוהב את האדם ומסירא ממנו ובריאתו כברואה מי שבא ליקח בניה בולע' ובורח ואח"כ חוזרת ומקיא' חיים . זבובים שנפלו למים ומתו אם תשימם בשמש ותשליך אפר מקלה עליהן חוזרים לחיותן ואם תמלא צלוחית מים עד חציה ותשליך בתוכה זבובים ותסתום פי הצלוחית עד ארבעים יום מתהפכים הזבובים לצפרדעים : ובגבא קמא פ"ק תניא צבוע זכר לאחר

שבעה שנים נעשה עטלף עטלף לאחר ז' שנים נעשה ערפד רש"י ז"ל ערפד תרגום ירושלמי עטלף ערפד . ערפד לאחר ז' שנים נעשה קימוש קימוש לאחר ז' שנים נעשה חוח חוח לאחר ז' שנים נעשה שד . שדרה של אדם לאחר שבעה שנים נעשה נחש והו' דלא כרע במודים עכ"ל : אם תתלה חרב באויר לעת ערב באי' העטלפי' ונחתכים בחרב ונופלי' ושמעתי שדמם מועיל לחולי העין אם שמתם בדינר זהב : דבורים אם תבשלם ואיזה אבר שתרחוץ במים ההם מתעבה האבר ובלי כאב כלל וכדי שיחזור האבר כמקודם ישים עליו גרי' לטריא"קה בלע"ז : המים כבדים הם בימות הגשמים מימות החמה : מים חמין אם תשימם בשמש מצטננים מהרה מים קרים או מלוחים אם תשליך בתוכם קמח חטים ויערבם בעץ אחד ויניחם ובתוך ג' שעות נמתקים : מכתשת אפילו גדול מאד אם תהפך פיו למטה ותשי' בשוליו כמין עוגה של עסה ותתן על העיסה ויכתו' זה את' באש כדרך שמשימים על בשר החולה תוכל להקים המכתש' בנקל על ידי אויכטו"ז אפי' יהיה המכתש גדול מאד : עשב הנקר' בטאמיסה ונותן פרח כמין עשב הנקרא מנסאני"אה אם ישים אדם עליו זאת הבטא"מיסה לא יזיקנו השמש ולא ילאה בהליכתו ואם תכתוש עשב זה ותשליכהו ביין יתן בו גוון טוב וריח טוב ומעמידו שלא יחמיץ : השמן אם תתן בכלי שאתה מדליק אותו גרעיני מלח יתקיים יותר : בהמה שאינה יכולה להשתין ישפשף באותו מקום שומין כתושים וישתין : השיכרות ישקוט אם ישתה חומץ גם ישקוט אם יאכל כרוב או שקדים המרים : הקיאה ישקוט אם מריח פת : בשר שיתלו אותה במסמר של נחושת אינה נבאשת מיד הבשר נבאשת יותר מהרה אם תשימנה לאור הלבנה יותר מאור השמש : כותת האוזן אם תשים על נשיכת הדבורה יתרפא קוראלי"ם שנאבד הגוון שלהם אם תשימם בחרדל כתושה יחזרו לגוון אדמימותם : השינים נרקבים מאכילת דברים מתוקים או חמוצים : כואת החזירים אם תשליכנה בשורש אילן שקדים המרים או בשורש אילן של רמונים חמוצים נמתקים : אם ירד אדם בבור עמוק אפי' בחצי היום וישא משם עיניו לשמים יראה הכוכבי' רמונים תפוחי' ושאר פירות אם תשימם בתוך קמח יתקיימו לחים ורטובים אם תסוך שמן בראש התרנגול או תכרוך בנוארה ומורס אינו קורא : החתול בת עינו מתגדל ומתחסר עם הלבנה זנגי"פיל מועיל ליתן בתוך המאכל לחולי ההתעלפות דיומאיו"ס בלע"ז ומועיל ג"כ לחולש' הלב צפור דרו' אין נוכם קן בבית מסוכנ' ליפול רמונים מעץ א' מספר הגרעינים שיש בגדולים יש בקטנים

ובספר

ובכתב הריאו׳ יש פיות אם הפיות זונות גם גרעינין שנתוכ׳ הם זונות והדבר בהפכו : קמח שנטחן באגוסטוס מתקיימ׳ כל השנה · הזוקנים שיש יבולת בפניהם יאכלו פאנים ויפלו תרולי׳ אורטיגאש בלע״ז אם תבשלם בשרשם ותרחוץ הפנים באותם המים ילבנו כנים אם תשימ׳ בתוך שמן יתקיימו הרבה מין אדמה ייסו בלע״ז אם תשרפהו באש ותתן ביין ישמור היין שלא יחמיץ : הלמון של ביצה הנלך במלוי הלבב׳ אם תשים אותו בכתמי׳ שבפני׳ יסירו הדמעות של שמחה הם קרים ושל בכיה הם חמין מים הנוטפי׳ מאריגי הגפני׳ אם ישתה אדם אות׳ מותם היין עץ הנק׳ אאוציל אם תקח ב׳ עני׳ ממנו ותשפשף זה עם זה בחוזק אם תזרוק עליה׳ עפר של גופרים יעלה אש אם תזרוק על המכה עפר יבש יתרפא כשאדם מודד יין כדי שלא יעלה אים׳ פימה בלע״ז ישפשף בורית או גבינה בפי הכלי מבפנים : לכתוב אותיו׳ ירקרקו׳ יקח מיץ עשב רוד׳ בלעז עם קרדיב״ליו ושפ״ראן הכל מעורבב יחד הדיו כדי שלא תתעכב כשתכתב השלך בתוכה טיפה של מרה לעשות דיו אדומ׳ יקח עץ הנק׳ באקאם בלע״ז אדום ויעשהו עפר דק וישליכהו בשמן של שמרי יין הנק׳ טורטי בלע״ז התומץ מכבה האש יותר מכל משקים לעשות התומץ שוק יבשל קנת מהתומץ וישליך על בשאר ויתחוק אם תשפשף סוד על אותיו׳ נמחקי׳ והולכים אותיו׳ מטושטשו׳ אם תסוך עליה׳ שמן יוכל לקרותם לזכיר׳ יסוך רקתו במדה של קורה פידריש בלע״ז אם נקין ירחץ אדם אזניו במים יטמנן כל הגוף אם תשתום אוניה של רחלה בבארה תמשכת אחריך יאכל יוניש בשעת מגפה או בחלאי׳ אחרים החולה שמשמש כתום המטה הוא סי׳ שימות כלב השותה מים שבשלו בהם עשב איספארא״גוש בל״עז מיד מת רגלים קרים מתחממים אם תרחצם בשכר יש דג קטן בים ועוקץ בשדר׳ ותוקע אותו בספינה ומעכבת אם תסוך פניך באלבון ביצה לא יכה בהם השמש לשחרר׳ הדס באדם ובבהמ׳ מתרבה ומסחם׳ עם הלבנה פרי ביכנר״איוש בל״עז אם תכסה אותם בעומר יונכרי׳ יתקיימו ימי׳ רבים בכתמי׳ שנפלו על בגד אדום יסירו אם תכנס הכתם במי רגלי׳ ואחר כך במים ובמסכ׳ שנת שמית לעקרב ובוב לצרעה ע״ש יש צפורי׳ גדילי׳ באילן הביאו הרבב״י והלכות טרפיו׳ והאוכלם מתחזק תאות המשגל ויש מקום מיוח׳ מגדל דגי׳ ידועים מסוגלי׳ גם לזה ויש בריה מן האש אסלמנדרא כדאמ׳ בחולין ומועיל דמו שלא ישלוט האש הסך ממנה ויש עוף גדל באויר ואינו בא לעולם על עץ או על הארץ ואני ראיתי עוף זה והנושא נוצה שלו אין עין הרע שולט בו ויש דגים שיוכלי׳ ליבשה בע״ש בין השמשות ונוחים שם ואין חוזרים לים עד מ״ש כמ״ש האפודי והעושה לבוש מן עור דג זה אין עובר בו חץ וחנית הנה כתבתי אלו הדברים משום שנוגעים לעבוד׳ ה׳ שתדע שאין אלוה מבלעדו והו׳ משנה הטבע כעינו׳ הפתן ותולד׳ ועורב ובריה שבים שבולע ילדיו ומקיאן חיים ודג קטן מעכב הספינה בעוקצו והכל הוא בגזר׳ ית׳ ויש מהם דברים של רפואות כדי שתהיה בריא לעבוד ה׳ כמ״ש הרמב״ם דברי רפואות לסיבה׳ זו ומהם דברים מרחקים הנזק ומסירי׳ מומי הפנים שלא יתביישו בין חביריו והמבטל השכרות ושלא כיין הגור׳ לעבירות והגורם קיום הפירות שלא ירקבו והיין שלא יחמיץ והקמח שלא יתליע כדי שלא תטרד מעבודת השם ומחיקת אותיות בנקל לסלק טעיות ותקון קריאת אותיות מטושטשות ומהם דברים מטבע שמוטבע בבעלי חיים לבקש רפואת׳ כדי שידע האדם ויתן הודאה׳ לבוראו שנתן חכמה לכל ברואיו ומהם דברים סגוליים מועילים לאיוש הקדש׳ להבין דבר מן התורה כי כל מה שברא קב״ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו דלכן צריך האדם לידע מכל הדברים ויכוין בידיעה זו שכוונתו להבין דברים בתורה ולהלל ולשבח ולפאר למי שברא הכל ברצונו לצורך האדם כדי שיעבדו אותו להטיב עמהם בשני עולמות בשכר עבודת התורה והמצות אשר המה עושים :

הנה זראה בעמודי עולם אשר עליהם נתיסד העולם הם שבטי יה דכתיב יצב גבולות עמים למספר בני ישראל שהיו כ״כ דבוקים בתורת משה בשוכבם ובקומם ובלכתם בלי פיסוק רגע קט שהוצרך יוסף הצדיק להזהירם ולומר אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה כאז״ל והטעם שלא יתעה עליהם הדרך ומדאצטריך להזהיר להם על זה מכלל שלא היו מפסיקים רגע מלמודם אפילו בלכתם בדרך כי גבר אהבת המקום ואהבת תורתו לא היו חושבים טרדת הדרך ולא טרדת הרעב וכ״ש טרדות אחרות לבטלם מן התורה ואע״פ שכבר היו חכמים מחוכמים יודעים בנגלות ובנסתרות בסודות עליונות כ״ש וק״ו שאר בני אדם שאם אפי׳ יחיה אלף שנים לא יוכל להשיג כטיפה מן הים ממה שהשיגו השבטים שצריך שלא יאכל ולא ישתה ולא ישן כדי שלא לאבד רגע מלימוד התורה ולחשוב בה כי לא נברא אלא לזה ואדם שהוא עם הארץ ואינו יודע ספר כלל ילך בשבתות ובימים טובים ובא״זה שעה מהיום בבתי מדרשות לשמוע ומה שישמע מסיפורי הגדות ודברי דרך ארץ יספר בלילה לאשתו ולאנשי ביתו ובעת שמתכנסים השכנים בלילי טבת הארוכות גם ידבר מאורעות הנסים שאירעו בעולם וזמנו שמיעה זו מביאו לדבקות השם ואם אינו גר הכי גם לנו יספר מתקריות הרעות שאירעו בעולם אך

בזמננו

בזמנו שזהו מביא לו ולשומעים לו לידי הכנעה שלא לחטוא ולזכור ביום המיתה וסיפורי אלה הדברי׳ עושה פעולה לזכך האויר באותו · הבל היוצא מפיו הפך ספורי דברי הבאי המטפשו ומזיק לבריות ואל תקשה בעיניך איך הבל היוצא מפי אדם אחד יש בו כח לעשות שתי פעולות הפכיות לזכך ולטפש הבט וראה אם אדם נופח בהבל פיו בכלי זכוכית מתטפש ומתחשך בתוכו עליו עננה וכלי פארפורי״י אינו מזדכך וקונה בהירות כי אם על ידי הבל פה שנופחים בו בשעה שעושים אותו הרי הבל אחד מזכך ומטפש גם כן הבל מדברים טובים נותנים אור והדבר בהפכו הלא תראה בדבר עצמו דבור ממית ודבור מחיה כגון מלך שאמר שיסירו ראשו של פלוני מעליו או שגזר ואמר יסירו מכה זאת מעליו ורפאין אותו הרי במלת יסירו ממית או מחיה גם תראה הרוק ממית והרוק עצמו מחיה רקק בפני חבירו דרך בזיון או דרך מיאוס ממיתו לחש ורקק על מיחוש עינו מרפאו גם הבל דברי זנות ודברים בטלים מטפש האויר וממית הבריות הבל דברי תורה או דברי מוסר מזכך האויר ומחיה העולם :

פרק . יב

יחיד המיוחד בורא העולם ברא גבולים לכל לישוב עולמו כי לכל הדברי׳ יש גבולים ארי מלך בחיות שור בבהמות נשר בעופות ואדם מלך על כלם וכלם קצתם מנהיגים ומשפיעים וקצתם מונהגים ומושפעים והוא יתברך אדון הכל והמלך והמנהיג הראשון אין זולתו וראוי לכל המציאות כלו מקצתם משתררים על קצת׳ ובזולת זה אין קיום ועמידה בכל המציאות כלו וכן באדם עצמו בגופו יש אברי׳ שהם ראשים על קצתם קצתם עובדים וקצתם נעבדים שהרי הידים והרגלים עובדים לשאר האברים ואם ירצו הרגלים לעשות פעולת הראש והראש פעול׳ הרגלים יחרב הגוף כן ראוי לכל קבוץ האנשים צריך יהיו קצתם שרים וקצתם עבדים קצתם מנהיגים וקצתם מונהגים כי בזולת זה אי אפשר שיתקיים הקבוץ ובהיות קרח רצה לעשות הפך זה שיהיו כלם שוין באומרו כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה׳ ומדוע תתנשאו על קהל ה׳ ורצה שיהיו כלם שרים נאבד מן העולם הוא וממונו וכל אשר לו ולא נשאר ממנו אפילו מחט מדה כנגד מדה כאשר היה בא העולם בלקיחת עצמו שלא היה נשאר ממנו כלום שהיה נחרב ועיין על זה בפירוש התורה להמוהר״ר משה אלבילדא ז״ל : הנלמד מכל זה לעבודת הבורא דכיון שהעולם קיומו ועמידתו להיות הבריאה כולה קצתם נעבדים ומנהיגים וקצתם עובדים ומונהגים ומוכרח הדבר כך יבחר האדם להיות עובד

לנעבד מכלם שהוא הקב״ה ומזה ינצל מהיות עובד אפילו למלך שהוא נעבד מכל הקבוץ ועוד עולה למעלה למדרגה להיות כבוראו נעבד מכל העובדים לרצונו עליונים ותחתונים ומלכם בראשם לפי שהצדיק שותפו של הקב״ה ועוד מעלה עושה להקב״ה עם העובדים אותו שמבטל את רצונו מפני רצונם דכתיב צדיק מושל ביראת אלהים ואם לא יחפוץ האיש לעבוד לבוראו יהיה עבד לכל העובדים יחשוב בלבו הבזיון שיכול להגיע לו ביום הדין בחשבון להיות רצה עובד לעובדים ולא לנעבד לעולם יתברך שמו שהרי מלך שרים ועבדים ועבדי עבדים כלם עובדים למי שלמעלה ממנו עד שכלם ומלך עובדים להקב״ה והעובד להקב״ה ינצל מלעבוד אפילו למלך וכמאמר התנא האלהי כל שיש בידו עול התורה פורקים מעליו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ וזה שאינו עובד לקב״ה חפץ להיות עבד עבדים ולא להיות נעבד מכל העובדים להקב״ה יש בזיון גדול מזה ויש עונש חזק לזה : לכן ישים אדם זאת בין עיניו לא יסור ממנו רגע וישתומם בחושבו מה אשיב לה׳ למאום מלהיות עבדו ולבחור להיות עבד לטיפה סרוחה כל עובר ולא ישוב ומחשבה זו מועל׳ לקרבו לעבודת בוראו הלא תראה אטימי לבם סתימי עיינין מתפארים להיותם עובדים למלך או שר אע״פי שיודעים שמבטיח ואינו עושה גוזר ואינו מקיים לפי שהיום כאן ומחר בקבר ולמה לא יתפארו לעבוד לחי העולמים קיים לעולמי עד ולנצח נצחים מבטיח ועושה גוזר ומקיים מגלה ומגדיל ומרומם על ראש כוכבים לעובדים אותו : ילמד אדם ממנו ומעצמו לעבוד לבוראו ולהכיר גודל עונשו במונע עצמו מלעובדו יראה מה שכועס הוא על עבדו בגוזר עליו דבר לעשות ולא עשה ואפילו היה ביטול גזרתו בשוגג ואפילו אדם שאינו עבדו ואינו חייב לו אם שאל ממנו דבר וביטל רצונו ולא השלים את בקשתו יורד עמו עד לחייו ומבקש להמיתו ויצא ק״ו ממדותיו אם מדתו הוא לבקש המיתה לעוברים רצונו אע״פי שהעוברים רצונו בשר ודם כמותו שנופל בהם ולו כליון חרוץ שהיום כאן ולאחר שעה כלל עובר ק״ו העונש המעותד לו בעוברו רצון יוצרו אחר כמה חסדים שעשה עמו ובמקום להחזיק לו טובה הרבה להכעיסו במעשיו היש קץ לעונשיו : וידע האדם שבבא ללמוד תורה או לעשות מצוה יזדמן לו מניעות הרבה ומעשה שטן הוא אז יתגבר האדם בכחו לבטל רצון מנגדו כדי שלא יעשה עצמו שותפו של שטן כי הוא שותף אכזרי גזלן וגנב בסתר ובגלוי מבקש לגנוב הקרן והריוח ולהשים עליו חובות

אותם הרבה עד שבעלי חובות ידעוהו לחרפות לשים אותו בבור שתחתיות עד יום מותו : ואל יעלה על דעת איש לומר כיון שמזדמנין לי מניעות בבואי לעשות מצוה או ללמוד תורה אין רצונו של מקום בתורתי ובמצותי זה אינו ונהפוך הוא אלא אדרבא כיון שיש מניעות זהו מודעא רבה שמעשיו רצוים לפני המקום והשטן מעכב בידו כאשר כתוב ואדם ג"כ יעשה בזויו לבטל רצון יצרו מפני בחירתו כדי שיקבל שכר בעשיית המצוה שאם לכל עושה מצוה לא יבא עשית' בצער ובטורח גדול וכל העם ישקו ויחבקו אותו מה שכר ראוי להיות לו שהרי כלם ידקדקו בעשייתה בעבור טובת הנאה הכבוד שמקבל אך אחר שבצער ובטורח שעובר עד שיכנס להתחיל לעשות מיד משם ואילך מסייעין אותו מן השמים וכרז"ל בא לטהר מסייעין אותו ועוד אמרו אלמלא קב"ה עוזרו לא היה יכול לו ומשלים לעשותה בלי שום מניעה ובשמחה מתמת מה שם נצדק בעשיתה ועכ"ז הקב"ה משלם לו שכר גם על מה ששמח וקבל תענוג בעבור מה שטרח ונצטער בהתחלת' מקטרוג השטן המנגדו במניעות' רבות ועתה איעצך לעשות אופנים חוץ מהנזכ' בפרקים דלעיל להבריח היצר מעליך כשבא היצר להסיתך לעשות עברה מיד תצייר את לפניך צורת אדם גדול מכיר אותו ושתיירא ממנו וכאלו עומד לפניך ממש יושב על כסא דין בפני' זעומות ומלא חרון אף כנגדך ותשתקע דעתך בדמיון זה והדמיון פועל להפחידך כאלו הדבר ממש בפועל כאלו אותו אדם גדול עומד בפניך ובזה יתלש היצר כי מי הוא זה שרואה אדם בפניו ומתעורר לעבו' עברה בפניו ובפרט בפני אדם גדול שמוראו עליו ומזה תמשך לחשוב ולהדמות כנגד עיניך דשכינה כנגדך כי מלא כל הארץ כבודו ויפול עליך אימה ופחד להכניע לבבך הערל ואם בכל זה לא נכנע היצר ידמה כנגד עיניו בעת בא עברה לידו כלבים שוטים כועסים וחיות רעות טורפים בני אדם וחותכין בשרם בשיניהם רוצחים חרבות בידיהם שוחטים אדם בפניה' כורות מבוערות מלאים עיכים ושרות להבות אש בוערות שורפות ומכלות כל טוב מבערות ודמיון רעש מפיל הבית עליו וממית ומשבר כל כליו וכאלו נחש כרוך בעקבו עקרבים מסבבו ובזה יזדעזע גופו וישוב אחר מלחמתו : ואם עד אלה לא נכנע היצר ידמה כנגד עיניו שיושב בטיולים ועידונין ומעדנים ובמנוחות ושאננות והשקט ובטחה וישוב בבתיו ומלכות וממשלה והלולים ושמחים וקול שיר וזמרה לפניו משבחים וכאלו עומד בהם ממש מפני עבירת הקטנה ויחשוב וידמה נגד עיניו שאם יעשה העברה מאבד כל זה והולך ערום ויתקף תשופי שם : עני ונבזה קלות ומכוער יכוס

ומאוס מתועב ודחוי יחיד ושומם תמהוי ומשתומ' בהול ומפוחד בשוי ונכלם שבאוי ומשוקץ מנוול ומשוגע מאורף ומגודף מבולבל ומקולל מבעירים ממנו לימים הרודפים אחריו פוחזים וריקי' בנוים אפלים ודקים שפלים ומוכנעים וידמה שאין לו מנוחת ישיבה מסבת רדיפה מתפרק על רגלי בהתעלפות וחולשת לב ברעב וצמא צועק ואין עונה שואל ואין נותן מתחנן ואין מרח' בוכה ואין מפיס מכה עצמו ואין מעכב מילל ואין מנחם נופל ואין סומך כושל ואין תומך ממשש ואין מדריך יושב בחשך ואין מאיר מתפלש בעפר ואין מנער נרדם ואין מקיץ חולה ואין מבקר כואב ואין רופא : מכונע ואין רעיה כשוך מנחם ואין כירי גוסס ואין רואה : מת ואין קובר כלבים אוכלים אותו ואין גוער עצמותיו נגררין באשפות ואין מקבץ אשתו ובניו אחר מותו שואלים לחם ואין מבים : מתיו ברעב ואין מצטער כאבד הוא וכל אשר לו ואין זוכר ובעלות כל זה בדמיונו שהעבירה מביאו לכל זה יצטנן דמו ותתבטל יצרו בעזה"י : ואם עד אלה לא נכנע לבבו הערל ידמה כאילו רואה עצמו שחוט ומושלך באשפה וכלבים אוכלים בשרו ותולעים יוצאים ממנו גם יריח ריח רעות ויראה מינים מאוסים ויכנע וס"ם אם לא יועיל להכניעו עכ"ז ומביאו לכלל מעשה יתחוב מחט בבשרו או יכה בידו על פניו בכל כחו באופן שיכאב ויוסר יצרו מעליו שיותר טוב שיכה עצמו מכה שיוכל לרפאות' אחר כך ולא יחטא משיחטא ויכו אותו בגיהנם מכה שאין לה רפואה יותר טוב שיכה הגוף ולא הנפש : גם מועיל לביטול היצר הרע שירוץ אל המים ובפרט אם הם מים קרים וישליך עליו כד של מים מראשו ועד רגליו וייכנע יצרו ועל הכל יעסוק בתורה בקול רם בדברים הרעים שבירמיה ובאיוב ובקהלת שמהביל כל הדברים שבעולם ולא יפסיק מלמודו בקול רם : גם מועיל הרבה להבכל מיצרו בבא לכלל מעשה ידים בקולו שיבואו אצלו אנשים כמו שעשה רב עמרם שהרים בקולו נורא בי עמרם כמו שאז"ל : ואם עכ"ז לא הועיל לו דבר וחטא אל יתיאש מן הרחמים לומר וכאשר אבדתי אבדתי ואעשה מה שלבי חפץ דשערי תשובה לא ננעלו וכל ימי חייו בכל פעם שיתגבר יצרו עליו יעשה כל הכתוב שאם לא יועיל לו בפעם ראשונה ושנייה יועילו בשלישית ס"ם איזה פעם יועיל או יסייעו אותו מן השמים לשכילו בראותם לו כלחם עמו בדברים כגוליים להכניע ואפילו לא ס יעו אותו מן השמים על איזה סבה ידועה לפני בורא עולם ובכל פעם ופעם שנלחם לא יכול להכניע יצרו וחטא אע"פ כן אל יתיאש וישוב עד דכדוכה של נפש : ואדם שאינו

יכול

יכול להכניע יצרו בשום דבר שבעולם כר׳ לי שהשב׳ היא שורש גאות שבלבו שהגאו׳ שורש לכל העברו׳ כאשר הזכרתי בפרקים דלעיל ולהסיר גאותו יטלטל עצמו מעיר לעיר ויכנע ויושפל על דרך שאמרו חז"ל מי שיצרו תוקפו עליו ילך למקום אחר ויעשה מה שלבו חפץ וכו׳ שהכוונה שהדרך מכניע אותו ואז יעשה מהשלבו חפץ אם יכול כלומר שאינו יוכל גם ישים נגד עיניו שהגבהתו היא השפלתו על דרך כל המוסיף גורע שתי עשרי י"ב עשתי עשרי י"א גידול התיבה בתוספת אות הקטין מספרו מי"ב לי"א כדרז"ל וכן גמל כמל תוספת מספר אות הנו"ן שהם חמשים מקטין לגמל ועושה אותו נמלה גם תראה הכוכבים על היותם ברקיע יותר עליון מן הלבנה נראים דקים וקטנים והלבנה בעבור היותה ברקיע שפל ממני נראה גדולה הרי נלמד שהמעלה גורם לו השפלה שגורם הגאוה להשתיאו ואין השפלה גדולה מזו שבסופ׳ נעשה מיאוס בעולם ואולי על ידי לחשוב בגנות הגאות יקט׳ן ויושפל : וכיון שיושפל באמת נתרפא ובלתי הסרת גאוה מעליו אין רפואה למכתו ואולי נפשו כי הגאות מסמא עיני הרשע שלא יראה הנראה : כי הרשע אינו רואה הנראה איך יראה בשאינו נראה (פירוש הנראה לעין שכל דבר עברה הוא ענין מגונה וקשה וסופו של רשע לא טוב ועם כל זה מעלים הרשע עינו מכל זה ועושה מה שלבו חפץ באופן שאינו רואה הנראה אם כן איך יראה במה שאינו נראה לחוש העין הם משפטי גיהנם ושאר צערות שמגיעות לנפש כדי למנוע עצמו מלחטוא · ואני ראיתי כמה גאים מקטנותם ושתרש בהם הגאוה ומתו עמה כי לא ידעו ולא שמעו ולא למדו דבר להכניעה ואחרים בבחרותם היו נסכלים הגאות וחזרו בהם עד תכלית השפלות והענוה והחסידות והכרתי בהם שנתחברו בתלמידי חכמים ושמעו מפיהם ולמדו וחזרו :

וטעם הדבר שהגאות מביא לאדם לעשות כל מה שלבו חפץ משום שהגאה מצד גאותו מחזיק עצמו שאין חכמה בעולם כמו חכמתו וזהו הרשת שפורש לו השטן לכודו וללוכדו דכיון שמשים בלבו שאין חכמה כחכמתו כל מה שיעשה ישר בעיניו באומרו דאיך יסכן חכם כמוהו טועה ואפילו אם מכיר טעותו לא ישוב אחור שלא לאבד שם חכמתו שנפל טעות בשכלו · ועוד בהיות מחזיק עצמו חכם אין כמוהו מפתהו יצרו שחביב לפני המקום על חכמתו ואינו מקפיד עמו על מעשיו ומה גם שהמתגאה מתגאה גם על בוראו בכחו הקדמוני כמו שאמרו רבנן ז"ל וכיון שכן הוא איך יחוש שלא להכעיסו בעבור מצותיו ואין אני מאריך

ודע בגנות הגאים כי כבר הארכתי בפרקים דלעיל ; הסבה העיקרית שהרשע מתחזק בטומאתו לעשות מה שלבו חפץ ואינו נותן לב לשוב שהרשע בעברה ראשונה שבא לידו לבו מרשה עליו לעשות׳ פן ישיגהו לו מהרעו׳ והוא באימה ופחד להכנים בה אך כשיצרו מכריחו לעשותה אומר בלבו הנני מעלא סאותי ויעבור עלי מה אף שיודע אני שעונשי אחורי · תרעא קאי ועושה אותה ביראה גדולה ואחר שעיניו רואות שעשה העבירה ואינו מגיע לו שום נזק שבעולם ואדרבא מצליח בכל מעלה ידו ונושא חן בעיני כל רואיו ושאר מיני הצלחות שבעולם מזדמנים בידו : גם רואה רשעים כמותו בגדר ההצלחה ויצרו מפתהו על ידי מראות אלו שרואה שיסכים בדעתו דלית דין ולית דיין וכשמכניסו בכפירה זו מאם ואילך עושה כל מה שלבו חפץ עד שמטביעו בטיט העונות וזהו טעות גדול נראה לעינים ופרסום הטעו׳ יובן במשל אחד לאדם שרנס איקונין של מלך ורקק בפניו וקלל לשלטון ושיבר פתח בית האסורין והוציא אסיריו ושמע המלך והעשירו עושר גדול וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו והצליחו על כל המעלות וכי אינו ראוי שיחשוב אדם זה בלבו סימן שבעבור שהכעסתי למלך ראוי אני לכל זה הכבוד והו נמנע מכת הנמנעות אין זאת כי דבר סתר לו שעל ידי גדולות אלו מתנקם ממני בכפלים ומוכרח שכונתו להגדילני ולהשפילני ולהענישני אחר כך ויורגש העונש בכפלים על דרך שאומרים דרך הלצה עני תשוב כמת כלומר עני שהיה חשוב מתחלה ובא לידי עניות זה דוקא חשוב כמת שאחר גדולה שפלות יורגש בכפלים ובארו"ל על פסו׳ היו צריה לראש שהקב"ה מגדיל לצר כדי להשפילו וכדי לאבדו אחר כך וירגיש העונש מר ממות והמן הרשע יוכיח שגידלו כדי שירגיש השפלתו בכפלים כך הדבר בעצמו החוטא להקב"ה ומצליח בידו שהוא להאבידו ואדרבא צריך לבכות ולילל על אות׳ ההצלחה כי בזאת ההצלחה הם סמות מעורב בה והיא פח ללוכדו ולהכניסו בים השפטים דאיך יסכן שבעבור שהרבה לחטוא לפניו מצליח בידו : לכן חלל רשע שאי בקול קינה ואל תסכן עוד באלך רננה אמור אוי על הצלחתי כי ירה בי חיצי מות כי בה בטחתי אויבי עלי המלכתי כי בדרכיו הלכתי מועצותיו שמעתי ואשר אהב יוצרי שנאתי אוי כי בידי עצמי הרגתי טבחתי ולא חמלתי כל זו תעלה על ראש שמחתי כל ימי חיי עד יום מותי אולי ירחם עלי בוראי לרחם על נשמתי ודע כי הלוחם משלים והמשלים לוחם כי הלוחם עם יצרו בעולם הזה כיבל

מלחמה

מלחמת מלאך המות עמו בצאת נפשו כי מת כי הלוחם עם יצרו הרע עושה שלום גם יצרו והעושה שלום עם יצרו לוחם עם יצרו נמצא המלחמה עם יצרו שלום לעולם לגופו ולנפשו שלום בעולם הזה שלום לעולם הבא שלום לביתו שלום לבניו ולכל הבאים אחריו שמעטרין ביתיהם הצדיק שבכח מלחמת יצר הרע והשלום עם יצרו מלחמה לה׳ מדור דור לכן יעמוד אדם כל ימיו במלחמה כדי שיהיה כל ימיו בשלום ומלחמת אדם עם יצרו מלחמת תדירי היא יום ולילה לא ישבותו ואם נצל בבחרותו במלחמת יצרו יחזור להלחם עמו ולהתגבר עמו להפילו ארצה כי אין דרך המלחמות שבשביל שמלך לחם במלך ונפל אחד ביד חבירו שאינו חוזר להלחם אלא חוזר ולוחם וסוער הגלגל על הנופל ומפול את חבירו גם אם לחם ביצרו ונפל אל יתריע מגלי אלא יחזור להלחם עמו ויחזור עליו הגלגל לטוב לו שצריך אדם לכנוע עצמו ממצב לאיזה שאם היה במצב רע ישנה מכנו : ודע כי כל אדם שהיה במצב אחד בדעתו ובמדות ובמעשים מיום שנולד עד זקנותו אין ספק דזה נתגלגל בגלגול ראשון בבהמה או חיה כי הבעלי חיים מיום שנבראים לאויר העולם עד שובם אל האדמה הם בטבע אחד ובמצב אחד כי אינם עולים ממדרגה למדרגה לא בדעת ולא בשום דבר וזה הורגל זמן בבהמה והוטבע בנפשו טבע בהמה לכן צריך לזה להרגילו תמיד שישנה בעל כרחו עד שיתפשט נפשו ממדות הבהמיות אשר הוטבע בה כי ביאתו של אדם בעה"ז כדי שיעלה ממדרגה למדרגה כי עיר פרא אדם יולד ואם יעמוד לעולם במדרגה אחת בהמה יחשב שאדם צריך לעלות ממדרגה למדרגה לקנות שלימות עד שיזדכך ויעלה למדרגת הרוחניות בגוף ובנפש וימשיך השפע על ידי הזדככותו בתקונים ואל תתמה שהרי זכוכית לבנה זך אם תשימהו נגד השמש ימשיך אור מלמעלה למטה וזה גורם הזדככות הזכוכית שאם תשים נגד השמש זכוכית עב ואין כ"ש אם תשים חרס שלא ימשיך שום דבר וכ"ש האדם שכל הדבר אם בשביל שבהזדככה עצמו שימשך השפע מלמעלה למטה : וכשם שבזכוכית הזך הזה הממשיך האור מלמעלה למטה אם נפל בו כתם וכ"ש חוטו מפסיקו מלהוריד האור מלמעלה אע"פ שהוא שלם בזכותו כך האדם השלם יעכבו עון אם יש בידו מלהמשיך מלמעלה שפע בעולם שהוא כמו הכתם בזכוכית עד שיטהר עצמו מאותו עון שהוא ככתם לנפשו המוכה וה ר"ה ילמוד אדם מהשבטים הקדושים שלא נמצא בהם שום פגם כלל ועיקר רק על דבר מכירת יוסף ואע"פ שהיה קצת סבה מאת ה׳ ענין מכירתו כדי שירדו מצרימה ויצאו משם לקבל תורה וכדרז"ל וישלחהו מעמק חברון להשל"ה עצה עמוקה שבחברון שאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך עם כל זה כיון נתעברו עצמם על מעשה המכירה להסיר ולטהר כתם זה מעליהם והשפילו עצמם לפני יוסף ובקשו ממנו מחילה ובמות אביהם שלחו אחריו לאמר אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם אע"פ שרעה גמלוך כ"ש וק"ו שצריך כל אדם לפשפש אם יש בנפשו איזה כתם לטהר ולהזדכך עצמו לתת נשמתו לקב"ה זכה וברה כאשר נתנה לו :

פרק יג

יזכר האדם בורא הכל ברא נברא כלם תשוקת השכ"ם והורה דרכי נועם לחסוה וחפץ לטוב שיתנהג בדרכים אלו למען סור ממוקשי מות ולהכניסו בדרכי חיים וחי לעולם אשר על כך מלבד הדברים שכתבתי בפרקים לעיל מדברים המכניעים את יצר הרע נראה לפוסיף ידי לכתוב עוד מהדברים שיתנהג בהם האדם כדי שיכנע לבו הערל וישמרם באהבת הבורא ולא ישוב לכסלה : רוב ישיבתו של תושב יהיה בין העניי׳ ובתי כנסיות ובבתי מדרשות יען שקונה שפלות בזה והשפלות מכניעו ואינו מעוררו אל החטא בעבור שבית הכנסת ובית המדרש נקראים מקדש מעט והם מסוגלים אל היראה כיון דשכינה שריא שם ומוראת שכינה עליו ונראה דעל כן אמרו רז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכו׳ והטעם כמדובר דכיון דשם מקום השראת השכינה מוראת שכינה עליו ונמנע לחטוא ובפרט בראות שהחוטא בהיכל המלך עונשו קשה ובכפלים ואדם מרתת ומזדעז׳ בתושבו משפטים הקשים ועל כן הזהירו רז"ל שלא יזוז אדם מבה"מ ובפרט דשמיעת שם חדושי התורה מקדש את גופו וקונה כח קדושה לדחות טומאת יצרו גם ישיבתו בין העניי׳ על ידי ששומע כמה רפתקי שעברו עליהם ומה שהם גם בהוה בצער גדול נכנע לבו ובפרט מיראת שלא יגרום לו החטא להביאו לכלל ורמז לדבר שמשיח עומד בפתחא של רומי בין העניים דכיון שגדלה מעלתו אין כמותו כארז"ל ירום ונשא וגבה מאד ירום מאברהם ונשא ממשה וגבה ממה"ש לכן מושבו בין העניים כאלו יושב שם לקנות שפלו׳ ולא יתגאה במעלתו ואע"פ שדבר זה לא שייך בו אך כדי ללמד לעולם שירבו ישיבה בין העניים כדי שלא יבואו לכלל גאוה ויקנו הכנעה להחליש כח יצר הרע : ואלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם סדרם רבינו אשר ז"ל שידבק האדם בהם לקנות שלימות לנפשו ודבקות בהקב"ה בעשותם עד שירגיל בהם הרגל תמידי ולא יפול בהן בטול לעולם • והם כ"ג דברים ואלו הם : א׳ שיפרוש מעשר מכל ריוח שיזמין הקב"ה בידו : ב׳ שיתן צדקה מיד מכל

אשר תשיג ידו ולסוף כל שנה יזהב והאי : ג' שיתפלל
ערב ובוקר עם האבות : ד' שיניח תפילין בכל יום :
ה' שיקבע מזוזה : ו' יקבע עתים לתורה : ז' שיהיה
נאמן במשאו ובמתנו ובדבורו : ח' שיכבד לומדי תורה
בכל יכולתו : ט' שיוכיח את עמיתו ולא ישא עליו חטא :
י' שדן את חבירו לכף זכות : י"א שימחול בכל לילה
קודם שיישן למי שחטא לו בדברים : י"ב שישתדל להכניס
שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו : י"ג שיזהר
לאנשי ביתו על התפלה ועל נט"י ועל ברכת הנהנין : יד
שיפרע התמיד בכל יום הששי : טו שילמוד הפרשה
בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום ופרש"י : טז שיקרא
אגר' התשובה שחיבר ר' יונה בשבוע שאל ר"ח להיות
בתוכה : י"ז שיכבד יום השבת כברכת ה' אלהיו אשר נתן
לו : י"ח שיקבע סעודה ג' בכל שבת אחר המנח' : י"ט
שיערוך שולחן בכל מ"ש ויאכל אפי' דבר מועט : כ'
שיסייע לחבירו לכל מה שיצטריך בגופו בדבריו : כא
שיתודה קודם שיישן מלבד הלילות שהן אסורות בהספד
ובתענית ויתאבל על עונותיו על אורך גלותינו ועל חרבן
בית מקדשינו שיבנה במהרה בימינו אמן : כ"ב שיעשה
יום א' תענית בכל חדש ביום שקורין בתורה ואם לא
יוכל להתענות יתן ב' פשיטין לצדקה : כ"ג שיקיים
בהכנעת הא"ע כי עבוד' ה' הנבחרת לפניו :

אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה הנהגות
אחרות · א' להתרחק מן הגאוה בתכלית הריחוק · ב'
וכן מהחניפות · ג' וכן משקר ומכזב · ד' וכן מן הליצנות ·
ה' וכן מרכילות · ו' ומן הכעס · ז' שיזהר ממכשול נדרי' ·
ח' שיזהר מאכילת סבריות · ט' שלא יכנה שם רע לחבירו
ולא יקראנו בכנוי שכנוהו אחרים אם לא יהיה נכר ונכבד
בשמו · שלא יספר לשון הרע ולא יקבלהו · י"א שלא ישב
עם יושבי קרנות ולא בבתי כנסיות עם עמי הארץ · י"ב
שלא יסתכל באשה שהיא אסורה לו · י"ג שלא ישיח על כוס
של ברכה · י"ד שלא יספר מברוך שאמר עד שיסיים תפלת
לחש ולא בעוד שש"צ חוזר ומתפלל התפלה אא"כ בד"ת או
בדבר מצוה או לתת שלום או להשיב · ט"ו שלא ידבר
בקריאת ההלל ולא בעוד שש"צ קורא בתורה · ט"ז שלא יאכל
פת בעלי בתים של כותים ולא של פלטר אא"כ לא יזדמן לו של
ישראל · י"ז שלא יסעוד בסעודת הרשות · י"ח שלא ישיח
שיחה בטלה ויזהר ללמוד בלילה עד שישן מתוך ד"ת ולא
מתוך שיחה בטלה · י"ט שלא יכניס עצמו בספק חשיכה
ויזהיר בני ביתו על שמירת שבת ויקדים ע"ש להתפלל תפלת

מנחה כדי שיקבל שבת מבעוד יום · ך' כשיגיע עת תפלה
מג' תפלות שביום יניח כל עסקיו ויתפלל וראש כל הנדרים
שישמור את עיניו מדבר שאינו שלו · כ"א אל ידבר בין
ברכת נטילה להמוציא ויקדים שלום לכל אדם · כ"ב לברך
את בוראו שהשביע נפש שוקקה ואם יקללהו בן אדם אל ישיב
להם אלא יהא מן הנעלבים · כ"ג אל יצא לריב מהר
ויתרחק מהשבועות ומנדרים שבעון נדרים בנים מתים ·
כ"ד יתרחק מן השחוק ומהכעס כי מבלבל דעתו של אדם
ויעמוד תמיד יזכרו באהבה ולא יניח דבר לעשות מענין ואת
התקנה · כ"ה לאהוב את ה' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך וגמור בדעתך כאומרך את ה' אלהיך למסור נפשך
ומאודך ובזה יקויים עליך דברי המשורר כי עליך הרגנו כל
היום · כ"ו לבטוח בה' בכל לבבך והאמן בהשגחתו פרטית
ובזה תקבל בלבך היחוד הגמור והשלם בהאמן בו כי עיניו
הם משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש וחוקר לב
ובוחן כליות כי מי שאינו מאמין אשר הוצאתיך מארץ מצרים
באנכי ה' אלהיך אינו מאמין ואין זה יחוד שלם כי זהו סגולת
ישראל על כל העמים וזהו יסוד כל התורה כלה · כ"ז
להרחיק גאוה וכעס ובעוד בילד העשיאך ללכת בדרכי לבך
ואל יבט אל דרכיו אשר המה מצודים וחרמים להרחותך כי
דרכך ישר וזך · כ"ח מדבר שקר תרחק ואל תוציא ש"ש
לבטלה ולא במקום מטונף · כ"ט הסר ממך משענת הקנה
הרצוץ משענת בני אדם והצנע לכת עם אלהיך ואל תשים
זהב כסלך כי זו תחלת ע"א ופנה ממונך באשר הוא רכוש
ובידו למלאות חסרונך · ל' דע את אלקי אביך ודבריך
במאזני צדק תשקול והין צדק יהיה לך ותקל בעיניך הוצאת
ממונך מהוצאת דבריך ופיך אל ימהר להוציא דבר רע עד
שתשקלו במאזני שכלך · ל"א וידוי על עונותיך ערב ובקר
אל יחסר וזכרון ציון וירושלים בשברון לב · ל"ב זכור יום
המות תמיד ונכון לדרך הכן ושים בין עיניך ב' דרכים אלו
תמיד ויהיו מוזמנים לך ליום הפירוד ומתוך בדמעה תשאם
ויבהלום רעיונך מידי זוכרך תרדמת ר"ין"ל · ל"ג חבר טוב
היה ליראי ה' ויתחבר בחברת' ומפועלי און תרחק · ל"ד
טוב ויושר לך והמעט בעיניך פעולתך הטובות ולהרבות
בעיניך פשעיך להרבות חסדי יוצר' מבטן ונותן אכלך ולא
תשמש ע"מ לקבל פרס בעשותך מצותיו · ל"ה יום ולילה
וכרו מפיך לא ימוש בשכבך תשגה באהבתו ובקומך ובהלוכך
תשלאנה והקיצות בו תשעשע והוא יישר אורחותיך · ל"ו
כיון בתפלת' כי היא עבודת הלב ואם בנך ידבר לך ולא מלבו
הלא יחר לך ומה תענה נפש סרוחה לפני מלכו של עולם ואל
תהיה כעבד שמסרו לו מלאכ' נכבדת לטובתו ואיך יעמוד
לפני

לפני המלך ואם טוב לבקש סליחה באומרך סלח לנו בלא כוונה ואם אי אפשר בכל התפלות ברכה ראשונה של י"ח ופסוק ראשון של ק"ש אל יחסר כי לא יצא י"ח התפלה בשלא כיון בהם · ל"ג למוד פרשותיך עם הצבור שנים מקרא וא' תרגום ופי' רש"י ככ"ל מהרא"ש ודקדק' בו כאשר יוכל וכן בגמרא כי כל העוסק בגמרא אין לך מדה טובה שימנה ות"ת כנגד כלם · ל"ה מכל מאכל אשר תאכל ומכל משקה אשר תשת' אל תהנה בלא ברכה תחלה וסוף ותכוין בה שיצא וכסה ראשך כשתזכיר השם ויעצי' עיניך ואל תהי' כאמור בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממנו · ל"ט כ"י לתפלה ולאכילה ובעת באשך מברכך ברך אשר יצר ועל כ"י לא תברך · מ' גדילים תעשה לך על כנפות כסותך למען תזכור וקדש עצמך בכל דברי' והוי צנוע בב"הכ ועם ביתך כי אפילו על שיחה קלה שבין איש לאשתו עתיד ליתן עליה דין ואל תנהג עצמך בקלות ראש ויהי מורא שמים עליך והשמר מהסתכל אשה אפילו פנויה ומוזות בפתחי פיך אל תאחר · מ"א סוד אחר אל תגל גם הדברים שהם שלא ע"ד סוד טומנם בלבך ואם תשמע מאחר אל תאמר כבר שמעתי זה ומשוכבך שיקך שמור פתח פיך · מ"ב ערב בקר וצהרים שמור עת התפלה ופתח לבך שעה א' קודם תפלה והוי מי' ראשונים ואל תדבר שיחה בטלה בב"ה ותפילין על ראשך וזרוע' אל יוסר · מ"ג תלם מעגל רגליך ליסר עצמך בדרך בינוני במאכל ובמשתה ובכל מדותיך ואל תט ימין ושמאל ורדוף אחר השלום · מ"ד קבע עתים לתורה קודם אכילה ושכיבה ועל שולחנך והזהרו לאנשי ביתך להדריכם ע"פ התורה לשמור פיהם מלהתחלל כי תחלת דינו של אדם קבעת עתים לתורה · מ"ה שמח בשומעת תוכחת מוסר כמוכח של רב והוכח לחכם ויאהבך כי טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת ולמוכחים ינעם · מ"ו תחלת מעשיך הבט סופה והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכר' ושכר עביר' כנגד הפסדה כי החכם עיניו בראשו · מ"ז הזהר שלא תשמוך בלבבך ושמע עצה וקבל מוסר ותהי זריז לעשות כל מה שמוטל עליך ומכל משמר נצור לבך · מ"ח אל תקוס מעשך כעצל כי אם בזריזות לעבוד יוצרך · מ"ט אל תאחר מלכת לבית התפלה ושמור רגליך פן תהיה מטונפות אל תשים לבך אחורנית בשעת התפלה והתכוין לברך ליוצרך · נ' אל תדבר בלשני שפה ובלשון אחרת כל עת שהחזן מתפלל ותענה אמן · נ"א אל תגבה פניע' תמות שתבא פתאום ותזכור מעמד יום הדין · נ"ב אל תתעסק במצוה כדי לקבל פרס ואל תרחק מעבירות מפני העונש · נ"ג אל תתרשל במצוה אם באה לידך ותעשנה לשם שמים בלא איחור · נ"ד אל תתרשל בברכת הלבנה שאם לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים דים · נ"ה אל תעשה דבר שילעיגו הבריות שדרכם לבעלים הטובות ולגלות הרעות · נ"ו אל תקלה אביך ואמך ואל תצער אותם וכבדם כפי יכולתך כל ימיהם · נ"ז אל תהי פניך זעומות נגד עוברים ושבים וקבל אותם בפנים מאירים · נ"ח אל תשכח לעניים לתת צדה לדרך ולעשות לויה להם ותנחמם בדברים · נ"ט אל תשים עיניך למי שעלה יותר ממך אלא למי שהוא תחתך · ס' לא תבהל לקנות משום דבר והארך אפך פן תאבד את חכמתך · ס"א אם לא עוית ממך עקשות פה וניבול פה דע כי על כל אלה יביאך אלקים במשפט · ס"ב אל תחזיק בעסק עם חבריך אפילו יום א' ותכניע לפניו קודם לבקש ממנו מחילה · ס"ג לא תדבר בגאור עתק ואל תרי' מצח שלא לקבל עליך יראת שמים · ס"ד אל תשיב למחרפך ולמבזיך ותשים יד לפה ושתוק פן יחם לבבך · ס"ה אל תתעבר על ריב לא לך כי לסוף הם ישלימו ביניהם ואתה תשאר בכעס · ס"ו אל תתגאה על הבריות ותהיה שפל רוח כארץ שהכל דשין בה · ס"ז אל תהי בז לכל אדם ולכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לו מקום · ס"ח צדק צדק תרדוף כו' ואל תחסר מחצית השקל בכל שנה בפעם אחת ובכל חדש ובכל שבוע כפי משת ידך ובכל יום לא תחסר מתנה מועטת לכל הפחות קודם תפלה ואם הגיע למעשר טרף בניסך ככל אשר תמצא ידך לגמול חסד הן לחיים הן למתים הן לעניים הן לעשירים · ס"ט רבה כאשר רוצה יוצרך שמח בחלקך אם מעט ואם הרבה והתחנן לפניו תמיד להטות לבבך אל עדותיו וכל דרכיך השלך על ה' יהבך ואל יקשה בעיניך מלהוציא לכבוד שבת ויום טוב ככל הכניך והשתדל לכבדם ולקבלם מבעוד יום ולהתעדן בהם באכילה ושתיה ותהיו בבית המדרש וכבדהו בכניסתו וביציאתו לערוך שולחן במוצאי שבת :

ע' לא תישן בעצל שינת רבה ותרגיל לעצמך להקיץ בהנץ החמה ולקול התרנגול קום ממטתך · ע"א אל תתפלל בלא נקיות כפים ובלא טהרה כי תפלתך לא תהיה נשמעת · ע"ב אל תתפלל כי אם בכוונת הלב ובנחת כדי שישמע האזן · ע"ג אל תשכח נוי ילדך ומחוללך ובכל דרכיך דעהו ותביאהו לנגדך תמיד · ע"ד אל תרבה לשמוח וזכור כי רוח חייך ואתה נוצר מן העפר ואחריתך רימה · ע"ה אל תאמר על שום מצוה אעשה אותה למחר שמא לא תפנה לעשותה · ע"ו אל תפרד מהגיית חכמה ומוסר ומתאבק בעפר רגלי חכמים ותתחכם · ע"ז אל תניח דרך חסידות אע"פ שילעיגו עליך ואל תבוש לדבר מצוה · ע"ח אל

תקפוץ ידך מליתן תמיד לעניים ולאביונים ומברך לא תפעלם · ע"ט אל תאחר מלרחוץ ולאכול ולהכין לפני העניים שולחן ולחם כי שמא הם רעבים · פ' אל תאחר מלהביא את המעשר לבית האוצר כי מתן בסתר יכפה אף · פ"א אל תריס ידך אל חבריך ואף שהוא מקלל את אביך ואת אמך בפניך · פ"ב אל תביט למי שהוא קטון ממך בעבודה וביראת חטא כי אם לגדול ממך · פ"ג אל תוציא דיבה או לשון הרע על שום אדם ולא לזות שפתי' או רכילות · פ"ד אל תהי נבהל להשיב בעזות מצח למי שאמר דברים אשר לא טובים · פ"ה אל תשמיע בחוץ קולך ולא תהי כמו כבהמה ודבריך יהיו בנחת · פ"ו אל תלבין פני חבריך ברבים כי העושה כן אין לו חלק לעה"ב · פ"ז אל תראה יכולת אצל שום אדם אם ידך גברה כי תקלים · פ"ח אל תרדוף אחר הכבוד ואל תעלה במעלה שאינה ראוי לך · פ"ט אל תסתכל שיכבדוך בני אדם פן לא ירבו וישפילוך · צ' אל תרף ידך מלבקש ריעים ואהובים ואל ימעט בעיניך שונא אחד · צ"א אל תגנוב מקח חבריך ואל תחליש דעתו כי זה מנהג לחסר דעת · צ"ב אל תאמר בדקדקתי היטב ואת פן תקבל שכרך בעה"ז · צ"ג אל תטה את חברך מדרך טובה אל דרך רעה כגון מסית ומדיח וכיוצא בזה · צ"ד אל תאכל אכילה גסה עד שתמלא כריסך כי הרבה חוליי' באים על רוב אכילה · צ"ה אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר פן תשכח את בוראך · צ"ו אל תטיל אימה יתירה בתוך ביתך כי הרבה קלקולים באים על רוב מורא · צ"ז אל תתייחד עם שום אשה חוץ מאשתך ואמך ובתך ואפי' עם שתי נשים · צ"ח אל תתאוה אשה ביופיה כי ברוב טוב מעשיה יאשרוה השומעים · צ"ט אל תתן תפארת לעצמך ואל תיקר גופך בעיניך ותקטין את עצמך · ק' אל תגדל את מעשיך · ק"א אל תרבה לדבר בדברים המועלים ובלא צוק כי אם בקוצר לשון · ק"ב אל תרף ידך מלקנות לך חבר נאמן ושמור אותו ואל תאבדהו · ק"ג אל תפתה את חבריך בדברי חלקות ובחניפות ואל תדבר בלא ולב · ק"ד אל תתחבר לאדם רע חוטא וכעסן וכסיל פן תבא כלימה עליך · ק"ה אל תבעים לשום אדם כי אין אדם שאין לו שעה · ק"ו אל תעלה ברעתך לכנא את החכם כי לא תרבה על חכמתך חכמה · ק"ז אל תהי קפדן לדבר מועט כנגד שום אדם פן תלקט שונאים על חנם · ק"ח אל תעשה בסתר מה שתתבייש בגלוי ואל תאמר מי רואנו · ק"ט אל תחשוב עון למי שבא להתנצל לפניך אם אמת ואם שקר · ק"י אל תבעים לשום אדם כי אין אדם שאין לו שעה ועברתם שמורה נצח :

קי"א אל תסמוך לידי מתנות בשר ודם ותעבוד לבקש מזונותיך · קי"ב אל יהי ממון שלך חביב עליך יותר מגופך כדי לעבור על העכם וללכת יחידי · קי"ג אל תתן בלבבך קנאה שהיא חולה רעה שאין לה רפואה · קי"ד אל תהי רגיל לא בשבועה ולא בנדרים שהרבה רעות באות על זה · קט"ו אל תרגיל לישבע על גופך או על נפשך ואפילו על דבר אמת · קט"ז אל תאחר לעשות תשובה שלימה ולבקש רפואה על נפשך : קי"ז אל תעמול לרוח ואל תשמע דברים בטלים · קי"ח אל תכנה שם רע לחבירך שהמכנ' שם רע אין לו חלק לעולם הבא · קי"ט אל תבטח בעושרך כי הבוטח בעושרו מלקט שונאים ויכשל תחתיהם · ק"כ אל תהי סרבן לאנשי עירך ובטל רצונך מפני רצון אחרים · קכ"א אל תרגיל עצמך לאכול חוץ מביתך עם קבוץ הרבה שלא לסעודת מצוה · קכ"ב אל תשכור גופך בזכרות יין פן תהיה מגונ' ותפתח את פיך ותתחרט · קכ"ג אל תכעוס באשתך ואם רחקת אותה בשמאל קרב מיד בימין בלי איחור · קכ"ד אל תבזה את אשתך וכבד אותה ותסירנה מן החטא · קכ"ה אל תהי רגיל לישב עם פלנים פחותי' נפש פן יחטיאך · קכ"ו אל תתעצל לבקש חכמה וליסר את חבריך בסתר ובדרך כבוד · קכ"ז אל תדבר בלא עתו ובדבר שאין בו תועלת ושמור פתחי פיך · קכ"ח אל תדבר עם סכל ומשוגע שלא יקבל דבריך ויבזה אותם · קכ"ט אל תהי כפוי טובה וכבד למי שפתח לך פתח לבקש די ספוקך · ק"ל אל תוציא מפיך דבר שקר וכזב ותהי נאמן לכל אדם · קל"א שלא תתעצל להקדים שלום לכל אדם · קל"ב אל תרגיל עצמך לעמו' כי אם אצל חכם נשמע והאזן את דבריו ע"כ · הא לך כ"ג הנהגות של רבינו אשר ז"ל וקל"ב אחרות שאם ירגיל בהן האדם מובטח שאין חטא בא על ידו ובא לטהר מסייעין אותו מן השמים עוד הוסיף לכתוב כ"ו הנהגות אחרות שחיברתי בימי בחרותי ושמכתיו על הפסוקי' וכאן אכתב' בקיצור נמרץ כי אין כוונתי אלא על שמוסר ולפי שבאים על אופן אחר איחד להן פרק בפני עצמו :

פרק יד ימי הבחרות וימי הזקנה צריך אדם לערבבם יחד לטובה

ר"ל שאדם בבחרותו יערבנו עם מה שכותב בזקנותו שבאים סדברים מתוקנים ומועצמים יותר כיון שעד שבא לכלל זקנה ראה ספרים אין קץ ויש בידו על כל דבר ודבר חבילו' חבילות של ראיות א"יר' אדם ביסורין הבאים עליו או הצרה או סקלה לחקור ולפשפש ולשקול בדעתו איך הם מדה כנגד מדה על עבירות שבידו וזהו מביאו לתשובה אמן בעה"ב שהבאנו

שבשנאתו יש על הכלל ועל הפרט לשלם לאיש כמעשהו שאם
לא יסתכל בדברים ויפילם על צד הקרי וההזדמן מעולם
יכול לשוב מעונות שבידו ולהטיב דרכיו כלפי מעלה שבאו
עליו רעות על חכם וזהו רמז שהע"ה באומרו עונותיו
ילכדונו את הרשע ובחבלי חטאתו יתמך ירצה כפי האמת
עונותיו ילכדונו את הרשע אבל הרשע כיון שאינו מפשפש
בעונות שבידו ובחבלי חטאתו יתמך היסורין הקשים שבאו
עליו ומטיח דברים ואומר אין מסבים שבכדי לחטא שאני שובב
באו עלי יסורים שייכים לעון שהוא מזיד אין זו כי אם שנופלי'
בדברים דרך מקרה אך כשמפשפש הרשע במעשיו ומכיר
עונות שבידו מכיר שהעונשים הבאים עליו הם בשקל כנגד
העונות אין יכול לכפור שאין מסבים ב' ירחק האדם מן
הדברים שאם יסתכל בהם יתמך עליו מן ההרהורים
והמחשבות הרעות ועל זה היה משבח איוב באומרו ברית
כרתי לעיני ומה אתבונן על בסויס דלא קאמר בבתולה
לומר ל"מ שעשיתי סייג לעיני מלהסתכל בבתולה אף ע"פ
שאין האיסור חמור אלא אפי' על הלבוש שעליה לא נסתכלתי
והוא על בתולה ירצה מה שעל הבתולה ב' כשאוכל לא תהיה
כונת אכילתו להרבות בשר גופו להיות שמן ודשן ובעל קומה
כי אם יכוין באכילתו להבריא גופו לעבודת בוראו וזהו רמזו
שלמה המלך ע"ה על אומרו אל תהי בסובאי יין וכו' ירצה
מלבד האיסור להיות זולל וסובא הגורם לו רעות רבות יש
סיבה אחרת לאוחזים במדה זו לכוין להרבות בשר גופם ולזה
מזהיר אל תהי בסובאי יין בזוללי לעשות בשר למו לעצמם
ולגופם והוא דקאמר למו שנראה מיותר דהל"ל אל תהי
בסובאי יין בזוללי בשר ודיאא אמר למו לרמוז מה דפרשית
ד' ישגוב האדם תמיד בעונש הגדול של עבירות וזהו יהיה
לו סייג מלעשותם וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה כי בעד
אשה זונה עד ככר לחם וכו' חוץ מפשוטו שזנות מביא לאדם
בעניות עד השתרכות ככר לחם ואפי' שיהיה עשיר גדול י"ל
עוד במעשה שהיה בעשיר מופלג שחשק באשה זונה ולא היה
יכול לבא אצלה לפי שהיו מכירי' בדבר לאדם גדול מאד בעי
אבל אשה עניה בערכו מה עשה שינה את לבושו ולבש בגדי
עני ובילא שער ראשו ויתנכר לכל מכיריו ועשה עצמו כסוחר
על הפתחים והיה בא לפתחה של זונה זו לזנות וזהו כי בעד
אשה זונה עד ככר לחם ירצה בעבור להשיג הניאוף לזונה
מבזה עצמו להחליף שמלותיו היקרים וללבוש בגדי עוני
ולהביא עצמו לחזור על הפתחים לשאול ככר לחם יש
פחיתות גדול מזה שמביא העבירה לאדם ה' יזהר אדם
מעשות דבר שמורה הדבר שמתיירא יותר מב"ו מהקב"ה וזה
רעה חולה ופקורה החמיר בגנב מבגזלן שהגנב מגל'

שמתיירא מב"ו יותר מהקב"ה ועל זה מתרעם הנביא בית
ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם
כטומאת הנדה היתה דרכם לפני וכו' כלומר עיקר
התרעומ' שדרכם היתה לעשות חטאתם בסתר מיראת ב"ו
יותר מאני והוא כטומאת הנדה שהיא טומאה נסתרת
ידועה לבעלה בלבד לא לשום אדם כך היתה דרכם לפני היו
נחבאים מכל אדם והיו עושים בסתר באופן שלפני בלבד היה
טומאת חטאתם גלוים היה כעס גדול מזה שמתיראי' מב"ו
יותר מאני: ז' ישים אדם נגד עיניו תמיד שאין הקב"ה
עביד דינא בלא דינא אלא כל דרכיו משפט אל אמונה ואין
עול וכשיראה איזה עונשים באים על האדם אע"פי שיהיה
צדיק בעיניו ידע באמת שבדין הביאם עליו שאם
לא ישרש בלבו אמונה זו יבא לידי חילול ה' שהקב"ה פועל
שלא כדין חלילה או יתלה הדברים מבלתי יכולת ה' וזהו כונת
פסוק ויבואו אל הגוים אשר באו שמה ויחללו את שם קדשי
באמור להם עם ה' אלו ומארצו יצאו ירצה ענין החילול הוא
באומרם הגוים עם ה' אלה כלם צדיקים כלם חסידים
ומארצו יצאו בתמיה אין זו כי אם מבלתי יכולת ה' שלא יכול
להצילם מיד אויב אבל אם היו מודים שהקב"ה עביד דינא
וכל דרכיו משפט לא היו באים לידי חילול זה: ח' יזכור
תמיד עונותיו ויהיו נגד עיניו וידמה כל עונותיו מכנדים
עליו ע"ד וחטאתי נגדי תמיד כלו' אמר דוד המלך ע"ה היא
כדמה לי תמיד כאלו חטאתי היה מנגד נגדי תמיד ומ'
ובחושבו החוטא כך ישמור שלא לחטוא עוד וזהו רמזו
בפסוק יחזקאל סי' ל"ו וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם
אשר לא טובים וכו' דקשה כיון שכבר אמר בפסוקים
הקודמים וזרקתי עליכם מים טהורים כו' ואת רוחי אתן
בקרבכם כו' וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם וכו'
והרבתי את פרי העץ וכו' א"כ מאחר שחזרו בתשובה לפניו
וטיהר אותם מאי וזכרתם את דרככם הרעים דקאמר אלא
כוונת אשר דברנו שצריך החוטא אחר ששב ליתן תמיד נגד
עיניו עונות שעשה אשר עם זה יתביישו ויכלמו ולא יוסיף
למרוד עוד לכן אמר שבשתם ואחר הטוב שאשפע אתכם יש'
לכם וזכרתם את דרכיכם הרעים להיותם נגד עיניכם תמיד
ועל ידי כך ונקטתם תמיד על עונותיכם ומעלליכם ירצה
תלאו בעיניכם כי חייבים אתם כליה על העבר וע"י כך
לא תוסיפו לחטוא ותכירו החסד שעשה עמכם הקב"ה להטיב
עמכם אע"פי שהרבתם לחטוא לפניו ח' צריך אדם להרחיק
עצמו מאיזה מדה רעה שנשתרש בו עד תכלית הריחוק וירגיל
בזה זמן רב עד שתרחק ממנו כמו מדת ממון ובדומה כי
בעוד שהמדה מושרשת בו עיכוב גדול שיוכל לחזור בתשובה

הלא תראה במלכים שני סי' ז' גבי המצורעים גחזי ובניו דכתיב ויבואו המצורעים האלה עד קצה המחנה ויבאו עד אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף וזהב ובגדים וילכו ויטמינו דקשה מה מועיל להם מה שהטמינו כיון שהיו מצורעים דמחוץ למחנה מושבם וא"כ מה מועיל היה להם לבושי הכבוד והכסף שהטמינו אלא שנשתרש בגחזי ובניו המדה שעליה נלקה כי אלישע קללו צרעת נעמן ידבק בך ובזרעך על שחמד כסף ובגדים מנעמן כנודע עכ"ז לא הסיר טומאתו ממנו להפך טבעו שמדת הממון אף ע"פ שלא היה לו עכשו הנא' ממנו כיון שהיה מצורע ואם הטמין עד לאחר שיתרפאו הוא ובניו כאחז"ל שד' מצורע אלו היה גחזי וג' בניו אם כן מי שירפא אותם יזמין אז להם כסף ובגדים אינו א כי אם רעה חולה שנשתרשו במדה הרעה של חמדנות ולא יכלו להסיר מהם לכן הרוצה לשוב בתשובה אם יש בו מדה מגונה מושרשת בו צריך להקדים להרחיק ממנו שאל"כ מדה זו יגרום לו לחזור לכל מעשיו הרעים :

ט' ירחיק אדם מכל מחשבה פגומה בשעת הזיוג שאם ח"ו פוגם הבנים היוצאים ממנו הם בלתי הגונים כנודע שהולד נוצר כפי המחשבה והבנים בלתי הגונים מעכבים לאדם מעשות תשובה כי מקטריגים לאמר כן בראות אדם עושה עבירה צריך למחות בידו ויאמר לו טול קורה מבין עיניך לכן כל זה מספיק לטהר מחשבתו בשעת היחוד עם אשתו וזהו כונת פסוק אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ירצה הם חטאו במחשבה בשעת הזיוג כמדובר וזהו גורם שאנו בלתי הגונים ולכן אע"פ שמתו ואינם בעולם אנחנו עונותיהם סבלנו וזהו אבל חטאנו אנחנו ואבותינו ורצה מה שחטאנו אבותינו גרמו לנו :

י' הסתכל אדם תמיד במעשה הכסיל ויכיר בגנותו ובזה ירחק עצמו מאותו מעשה שלא לעשותו שאדם עצמו העושה המעשה אינו יכול להכיר בגנות המעשה כי כל דרך איש ישר בעיניו אך בהיות המעשה באחר יראה ברואה דופי המעשה ומתרחק ממנו הרי נמצא שהכסיל הוא מלמד של חכם שהחכם רואה מעשיו מכיר בדופי שבהן ומתרחק מהם הרי מכאן שהחכם לומד מהכסיל לתקן דרכיו וזהו רמזו שלמה המלך ע"ה בפסוק אולת שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת ירצה למי שהוא חסר לב ואיש תבונה יישר לכת ירצה למי שהוא חסר לב האולת שמורה היא לו אך ואיש תבונה מבין בגנות מעשיו ומתרחק מהם ובזה יישר לכת מיישר דרכיו ללכת בדרכי יושר :

יא' יתן נגד עיניו תמיד החסד שעשה הקב"ה במין האדם שאע"פ שאומר קורץ המשילו על כל הבריות מש"כ למלאכי השרת ובזכות החסד הזה יבוש מלהכעיסו כיון שהרבה להטיב עמו לגדלו מלאכי השרת וזהו דקאמר המשורר מה אנוש כי תזכרנו וכו' רז"ל קטרגו מלאכי השרת ואמרו מה אנוש וכו' הכונה מה מלשון וכתבו מה שאמרו משה ואהרן שמיעוט עצמם יותר מאברהם שאמר ואנכי עפר ואפר כו' ומלאכי השרת מיעטו לאדם בתכלית המיעוט ואמרו כיון שמה אדם שהוא דבר שאין בו ממש למה תזכרנו ותפקדנו ואמר דוד הכרתי חסדך ה' שעשית עם האדם שאף על פי שתחסרהו לאדם ושוא מעט מזער מאלהים כי המלאכים הם רוחניים נצחיים ואדם עפר מן האדמה ונמצא ותחסרהו מעט מאלהים ועכ"ז החסד שעשית עמו תמשילהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו כבוד והדר תעטרהו.מה שלא עשית למ"ה יש חסד גדול מזה :

יב' אל יחשוב אדם בקבלת שום שכר בעה"ז מהמצות שעושה שאם יחשוב כן סופו לבעוט שברואה מרבה במצות ואין מבין המשכת התועלת בא לומר לית דין ולית דיין לשלם אך יחשוב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא והכל מוכן ומזומן לאריכות ימים של עה"ב : וזהו רמוז שלמה המלך ע"ה בפסו' לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו דקשה דהחכם והכסיל הלב מצד שמאל . ועוד לב חכם בימינו כל"ל מאי לימינו אמנם הכונ' שנבי' תורה היינו הקב"ה כתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והכא לב חכם נוטה לימין של הקב"ה שיש בימינו אורך ימים שהוא שכר לצדיקים בעולם שכלו יום בעולם שכלו ארוך אבל לב כסיל נוטה לשמאלו של הקב"ה דיש בשמאלו עושר וכבוד שהוא שכר עה"ז לאיזה איש שעונותיו מרובים על זכיותיו לשלם לו שכרו בעה"ז לטורדו מן העולם הבא והכסיל בעשות מצוה פונה למה שיש בשמאלו של הקב"ה דהיינו עושר וכבוד שיתן לו בעוה"ז בשכר המצוה שעשה ולזה לא אמר בימינו בשמאלו שאינו חוזר לחכם ולכסיל עצמו אלא חוזר לימינו ולשמאלו של הקב"ה כדפרישית :

יג' יסתפק האדם בהכרחי ואל יבקש המותרות פן יסירו אותו מאחרי ה' אם ידמה לו המועט כהרבה וכאלו יש בידו כל הטוב שבעולם וזהו פתח לעבוד בוראו כיון שאינו מוציא זמנו לבקשת המותרות וראוי זה בשמואל סימן י"ב ולרש אין כל כי כבשה אחת קטנה דקשה דהל"ל ולרש אין לו מאי אין כל אלא בא לרמוז על חסידות הרש שמסתפק במועט כהרבה ואין שבידו נדמה לו כאלו כל טוב בידו וזהו אין כל ירצה האין נדמה לו כל וכמו שמבואר אצלי על פ' אין לשפחתך כל בבית כלומר מה שאין לשפחתך שום דבר בבית נדמה לי שכל בבית כיון שבעלי הורי' ככל לצדק' לזון הנביאים שנחבאו וזהו גם כן הנאמ' כאן ועתה נפשנו יבשה אין כל ירצה כשהיה טועם אדם כל טעם שירצה אך בעין לא היה רואה כי אם דבר מן

מן

מן בלבדו ונמצא שאין בה כלום ויש בה כל וזהו אין כל משום שנלקח מן עינינו ודו"ק : י"ד יתן אדם נגד עיניו תמיד שעונותיו גורמים לו קצרו' ימים ונמצא שהם חוטא מאבד עצמו בידיו לפי שכשחוט' קב"ה מקצ' ימיו ואותם ימים שקוצר ממנו מוסיפם לצדיקים שהגיעו זמנם לפטור מן העולם ומאריך ימיו ונמצא שטרח הרשע לבא בעולם לפרות חיים לאחר ולא לו וזהו כונת פסוק אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך דקשה דה"ל נר צדיקים כמו שאמר נר גביה רשעים אמנם הוא אשר דברנו שהקדוש ב"ה מקצר ימיו של רשע ומוסיפין על הצדיק העוסק בתורה שנק' אור כי נר מצוה ותורה אור ושיעור הפ' אור צדיקים דהיינו התורה של צדיקים ישמח כשנר של רשעים ידעך כלומר שמתים מקצרות ימים כמו שמחייב מלת ידעך שהוא קודם זמנו והטעם משום שאותם ימים של רשעים מוסיפים על צדיק ויש לו עדיין זמן לעסוק בתורה ולכן אור צדיקים כלו' תורת צדיקים שמח בזמן שנר רשעים ידעך ויוצא מן העולם :

טו שלא יחלוק אדם על דבר שמועה שיהיה מדברי עולם הה דאינו יוצא מזה כי אם איבוד זמן גם כשומעו אדם חדוש מן התורה שאומרים לו אע"פ שלא ערבה לו אל יבקש אופני' לסותרו ולומר לא כן האמת רק יחזיק לו טובה שבא לומר לו חידוש ויבקש ראיות להחזיקו כי דרך של הכסיל בשומעו כל חדוש שיהיה תיכף חולק ואומר לא כן וזהו מדה מגונה מאד מביאו לאדם להיות כפוי גם בטובתו של מקום כאז"ל ורמוז זה בפסוק משלי שפתי חכמים יזרו דעת ולב כסילים לא כן וכו' מי לא ידע דלב כסילים לא כן אלא הכונה לומר בעת שפי חכמי יזרו דעת מחדושי תורה ולב כסילים השומעים חולקים עלה שמועה ואומרים בלבם לא כן הוא האמת כמו שאמר כי מדת הרשע לחלוק על כל דבר וכמו שאומר אגלי בחבור כדרושים אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' והיה כעץ שתול וגו' לא כן הרשעים דקשה פשיטא דלא כן הרשעים שאם יהיו כן כצדיקים מה הפרש יש ביניהם אלא הכונ' דוד אמר דכל מי שאינו הולך בעצת רשעים וגו' יהיה כעץ שתול וגו' אמנם הרשעים אומרין לו כן שיהיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו וכל אשר יעשה יצליח אלא יהיה כמוץ אשר תדפנו רוח על כן שחלקו על האמת לא יקומו רשעים במשפט לא חיים ולא נידונין : ט"ז אל יהא אדם מצר מה יולד יום אלא לעולם יהיו פניו שוחקות ובדחן שוו מורה על הבטחתו בהקב"ה ולכך הוא שמח תמיד כי בוטח ביוצרו שאף אם יבא רע סוף יסב' יתקנו ועל כונה זו אמר אליהו לרבי ברוקא על שני אנשים בדחנין ומשמחים לדאוגי' שמזומנים לעה"ב כדאיתא במסכת תענית וכי נדבר זה קונה אדם עה"ב אלא שהיו בעלי הבטחה ומכניסים לאחרים למדה זו ובעל הבטחה לעולם שמח רמז לדבר וטוב לב משת' תמיד ירצה מי שהוא טוב לב בוטח ביוצרו לעולם הוא בשמחה כאלו עומד תמיד במשתה אך מי שאינו בעל הבטחה תמיד הוא עצב יומם ולילה ועל זה אמר איוב למה יתן לעמל אור וחיים למרי נפש ירצה לעמל שיוצא לעבודתו עדי ערב ובלילה ינוח מטורחו טוב לו שיהיה לעולם לילה ולא אור ולזה אמר למה יתן לעמל אור אבל למי שהוא מר נפש שמרירתו עמו יומם ולילה ואין לו נחת רוח לא יום ולא לילה למה לו חיים טוב לו המו' וזהו וחיים למרי נפש ירצה ראוי שלא יתן לעמל אור ולא חיים למרי נפש : י"ז כשעושה אדם מצוה יבין וידע שמתקני' עמה כל אבריו שנכנס קדושת המצוה בקרבו ודוחה לחוץ טומאת היצר ולכן יעשה אותה בשמחה רבה ובכל כחו שמעורר כונתו ע"ד שאמרו רז"ל בעונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו וכו' וכתב רש"י ז"ל בכל כחו ובכל כונתו דקשה ולמה לא אמרו רז"ל בפירוש בכל כונתו אלא דברי רז"ל אינן יוצאים מידי פשוטן ובוכתם לומר בכל כחו ממש והטעם משום שהקול רם מעורר כונתו ועל זה בא רש"י ז"ל לפרש שטעם אומרם בכל כחו שע"י כך בא לכונה בכל כונתו ובחבור אח' פרשתי קרוב לזה על אופן אחר והטעם בעשות המצות בכל כחו ובכל כונתו מתקנעים כל אבריו ומתקדשים שהם כמספר רמ"ח מצות ואם יש אבר שחטא בו ונגזר יסורין על אותו אבר בזה יתכפר ויתבטל הגזרה וכשמ' עשות מצוה בכחו ימצא חיים בכל אבריו וזהו כונת שלמה המלך ע"ה באומרו כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא דרשו רז"ל למוצאיהם למוציאם בפה ירצה העושה המצוה בכחו להוציאם בפה גורם לכל בשרו מרפא שהקדושה נכנס בקרבו ומתרפאים כל אבריו אם חטא באיזה מהם : י"ח ירחיק אדם מעצלות בכל דבר ועניין כדי שירגיל את הזריזות להיות מוכן וזריז לעבודתו יתברך כי עצלה תפיל תרדמה במצות בוראו ולהפלגת גודל מגונות של עצלות אפי' בדברי' גשמיים אמר שלמה המלך עליו השלום אגר בקיץ בן משכיל נרדם בקציר בן מביש ירצה ראה דופי העצלות עד כמה מביא לאדם להבהיר אבריו כמת כשהבן משכיל אוגר בקיץ דהיינו בסוף הקיץ שמאסף פירות האילן עדיין הבן מביש נרדם בקציר שהוא בתחלת הקיץ שעדיין לא קצר תבואתו : י"ט יראה האדם במעשי של רשע כמה מהדופי יש בהן שאפילו הוא בעצמו מודה ומעיד שמעשיו מגונים הם אלא שאין יכול להסירם כיון שהורגל בהן כאדם שלמד לאכול

סם המות מילדותו עד שהורגל בו מעט מעט ונעשה בו טבע שיום שלא יאכל אין דעתו מיושב עליו ואף על פי שיודע ומודה שהוא סם המות אלא שהרגלו גורם לו וכיון שכן בראות כל אדם שאפי' הרשע מודה בדופי מעשיו איך ישמע לקול יצרו הרוצה להרגילו בהם וזהו דקאמר שלמה ע"ה שש הנה שנאי ה' ושבע תועבת נפשו וי"ו שבושבע מוסף עצמו ואחד עמו כלומר שש הנה שנא ה' שהם עינים רמות וכו' וידים שופכות דם נקי וכדמפרש ואזיל והשש האמורות ושבע שהיא משלח מדנים בין אחים תועבת נפשו של רשע אלא כיון שהורגל בהן אינם יכול לעזור הרגלו אע"פי שמכיר ויודע בדופי שבהן ד' יתן אדם נגד עיניו תמיד חמלתו של הקב"ה עליו שמצטער כביכול בצרתו על משפטי הדינים שמעותדים לבא עליו כפי חיוב הדין וכביכול אומר קלני מראשי קלני מזרועי ואע"פ שאינו מגיע לו כלום מצדקתו של אדם או מרשעותו דכתיב אם צדקת מה תתן לו עכ"ז מצטער על צרת הרשע ושמח בטוב הצדיק וכיון שכן איך יחטא האדם לפני אלהיו אשר כמה כער מצטער כביכול בעבורו וזהו דקאמר שה"ע שאול ואבדון נגד ה' אף כי לבות בני אדם שלכאורה נראה פסוק זה מגולגל הכנה שאין שום שייכות רישא לסיפ' אמנם הכוונה שאול ואבדון שהוא גיהנם מוכן למשפטי הרשעים הם נגד ה' צרה נגד רצונו כי הוא הויה בעל הרחמים מצטער בצרתם של רשעים ומזה הטעם אף ותימה יש לו כביכול כשיש שני לבות לבני אדם שהם יצר טוב ויצר רע דרצונו שיהפך האדם יצרו הרע לטוב כדי שלא מגיע לו שום נזק משום שמצטער מנזקו כא' יחשיב אדם בעת שבא לחטוא כי לא לעצמו בלבד גורם רעה כי גם לבניו גורם ובראות כן יתגדל בעיניו צער בניו ויצטער וישוב אחור מלחטוא שאדם מחבב לבניו יותר מגופו כנודע דלזה כתוב והאלהים נסה את אברהם ולא קאמר ליצחק לפי שיותר היה מרגיש אברהם מצער יצחק ממה שהיה מרגיש יצחק בעצמו ונמצא שהנסיון הגיע יותר לאברהם מיצחק · באופן שבהיות משים אדם נגד עיניו שעונו נופל על בניו חושך עצמו מלחטוא · ורמז לדבר פוקד עון אבות על בנים וכו' פוקד מלשון כי יפקד מושבך ירצה חושך ומונע עון מאבות שלא יעשו אותו מסבר על בנים כלומר כדי שלא יפול עונו על בני' ולחמול אדם על בניו מונע עצמו מלחטוא כב' יחשוב אדם כש יוציא הוצאות לדבר מצוה שיוציא פרוט' כדי ליקח דיכר שאז יעשה המצוה באהבה רבה כי באמת כך היא שמידה באר"זל אדם נותן לעני פרוטה הקב"ה נותן לו פרוטות · וזהו רמזו שה"ע בפסוק רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד כלומר במקום שהיה ימצא אלא במקום צדקה וחסד · ימצא שלשה חיים וצדקה וכבוד בחיים כולל כל הטובות ובצדקה כולל כל הגבורות שמחיה מתים בצדקתו ומקרב גאולה ישראל דכתיב שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא · ובכבוד כולל כל המעלות כי למי שמכבדים אותו נותנים לו כל מיני מעלה ·

כג' ייסר אדם בניו ובנותיו מקטנותם להדריכם וללמדם דרכי השם ואל יאמר כשיתגדלו יעזבו מדותם הרעים כי כיון שהרגיל בהם נעשה לו טבע שני ושוב לא יחזור ממדותיו הרעות ומדרכיו המקולקלים וזהו שרמז שה"ע באומרו חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה הכונה אל יעלה על דעתך בן אדם להניח לנער שיעשה מהרעות מה שלבו חפץ באומרך כשיתגדל יראה בגנות המעשים ויניחם דע באמת כי גם כי יזקין לא יסור ממנה כיון שהורג' ושיעור הפסוק חנוך לנער על פי דרכו ותראה כי אף שיזקין לא יסור ממנה וכיון שכן אל תבטח להניח בנערותו בדרכיו אלא איד שבט מוסרך עליו · ועוד אם הנחת אותו לעשות כל רע סוף שיבא אוסך והדבר בהפכו וזהו כוונת פסוק חושך שבטו שונא בנו כלומר לבסוף בנו שונא אותו על שלא ייסרו בקטנותו אמנם ואהבו בנו כששחרו מוסר ·

כד' אם ראה אדם שיסורים באו עליו לא נשאר מקום בגופו שלא נלקה אל יבעט מתוך צערו לומר אעשה מה שלבי חפץ כי הנה עתה לא נשאר מקום פנוי בגופי שיביא עוד יסורין כי יכול להכביד יסורין שעליו או להביא על ממונו . ועל בתו ועל ארצו · וזהו שמתרעם הפסוק על מה תוכו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לבב דוי · מכף רגל ועד ראש אין בו מתום וכו' ארצכם שממה הכונה אמר הקדוש ברוך הוא בכל אברים הכיתי אתכם אולי תשובו ואדרבה על מה תוכו עוד ויותר מפעמים אחרים תוסיפו סרה באומרם כבר נלקה כל הגוף ואין לו מקום להביא עליו מכה אחרת שהרי כל ראש לחולי וכל לבב דוי מכף רגל ועד ראש אין מתום פצע וחבורה ומכה טריה וכו' וא"כ על איזה אבר ביא מכה על ארצכם ועל עריכם ועל אדמתכם וזהו ארצכם שממה עריכם שרופות אש אדמתכם לנגדכם זרים אוכלים אותה וכו' ועל ידי כך אתם מתים בפחי נפש לכן בראות אדם רבוי היסורין באים עליו יפשפש במעשיו ויאחוז בתשובה ואל יעלה על דעתו מחשבות הרשעים כי יאמרו באין משפט וברוב אולתו ינחיל גיהנם :

כה' יתרחק בתכלית הריחוק מלהיות מקנא בהצלחת הרשעים בכל מה שלא ידם נאהבים בעיני ההמון נשים וטף ורשעים כמותם שקנאה מביאו לבעוט בכל מה שטרח כל ימיו מתורה ומצות לבחור הדרך הרע אולי יצלח גם לא יפתהו יצרו לומר הנני יושב

עמהם

עימהם ואיני עושה כמעשיהם רק להשתתף עמהם בעבור הנלחתם אמנם דרכו של יצר הרע להתחיל בדרך היתר ולסיים באיסור · וזהו שאמר המשורר דהע"ה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים כלומר והלך בתורת ה׳ ואשריו לו שלא פיתה אותו יצרו הרע לעמוד בדרך חטאים ולישב במושב עם לצים להשתתף עמהם בעבור הנלחתם אף שלא היה עושה כמעשיהם כי אם בתורת ה׳ חפצו דווקא ואפי׳ בדוחק ובצער סופו להצליח ולקיימה מעושר שיהיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו וכל אשר יעשה יצליח לא כן הרשעים שהנלחתם תתהפך כמוץ אשר תדפנו רוח · וכן הזהיר שלמה הע"ה (משלי סי׳ כ"ג) אל תקנא באנשי רעה ואל תתאו להיות אתם וכו׳ כי שוד יהגה לבם ועמל שפתיהם תדברנה · בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן · ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים · הכונה לומר אל תקנא באנשי רעה כי לא יפול קנאה כי אם בראות בהם מצליחים ועכ"ז אני מוסירך שאל תקנא באנשי רעה וגם על יעלה על דעתך להשתתף עמהם בחומרך ואיני עושה כמעשיהם ואל תתאו להיות אתם בחברה שאדרבא יגיע לך הפסד ולא ריוח כי כל מה שמנטיחי׳ לך הבל יפצה פיהם כי שוד יהגה לבם ועמל שפתיה׳ תדברנה לכן החזק במוסר אל תרף משום כי בחכמת התורה יבנה בית ובתבונה של תורה יתכונן ובדעת תורה ומצות חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים לכן אל תקנא לבך בחטאים מסבת הנלחתם כי הבל הוא ובזמן מועט כי יש אחרית לרשע ונדיק פרחו יפרח כו׳ : ישים נגד עיניו יומם ולילה מאורעות הבאות על האדם מענין גילגוליו ובזה יכיר מהותו וישפיל קומתו ויכיר שפלותו ודקותו · והנני משים נגד עיניך כמה דברים שמתגלגל בהם נפש הרשע למען תזכור ותזכור שלא לחטוא להציל מהכעת רוח האלו · כתב בכוונות האר"י זצ"ל דף כ"ו ע"א המשמש מטתו לאור הנר מתגלגל בשעיר עזים · המתגאה על הציבור מתגלגל בדבורה · שופך דמים מתגלגל במים וסימן על הארץ תשפכנו כמים :

גם מי שעונש עונו חנק מתגלגל במים · הבא על אשת איש מתגלגל ברחיים שטוחנין על ידי המים ושם נידונים שניהם האיש והאשה מדבר לשון הרע וכיוצא מתגלגל באבן דומם מאכיל נבלות לישראל מתגלגל בעלי אילן והרוח בא ומגלגלתו והוא צער גדול · מי שלא נטל ידיו נ"כ מתגלגל במים וזה הוא סוד אוי עובר על נפשנו המים הזדונים · גם מי שאינו מקפיד בברכת הנהנין מתגלגל במים · משכב זכור מתגלגל בארנבת שהוא

אנדרוגינוס ונאיס זכר על הזכר · ובספר נשמת חיים במאמר ד׳ פרק י"ב דף ק"ס ע"ב כתב משם הרקאנטי שמביא נפ׳ נח ובפ׳ שמיני ז"ל ויש מהמקובלים אחרונים המאמינים בגלגול הבהמות אמרו שאם עשה אדם עבירה יתירה על זכיותיו יתגלגל בבהמה טמאה וזהו ונדה איננו מעלה טמא הוא לכם מי שאין לו גרה על זכיותיו ואם מעלה גרה על זכיותיו מתגלגל בטהורה רק אם חטא בע"ז בג"ע וש"ד באלו הג׳ אפילו מעלה גרה יתגלגל בטמאה אם לא חזר בתשובה וזהו סוד שפן גמל חזיר ובפר׳ קדושים כתב ז"ל כבר הודעתיך סוד הבהמות טהורות וטמאות וקצת חכמי הקבלה האחרונים אומרים כי העובר על העריות סופו להתגלגל בבהמה טמאה או בשקצים ורמשים ולזה רמז ולא תשקצו את נפשותיכם בכל הרמש שבודאי יוכל אדם לשקץ נפשו בהם וזהו ויקוץ בם ואמרו ז"ל בעונש הבא על חמותו סופו להתגלגל בחסידה והברותיה יהרגנוה · הבא על דודתו סופו להתלבש בכותית ותצייר וזהו דודתך כלומר שסופה לשוב לדתו ולתורתו · הבא על אשת אחיו סופו להתגלגל בפרד שנאמר ועיר פרא אדם יולד על שהפריד בנכין של מעלה · הבא על א"א יתגלגל בחמור וזה סוד כי תראה חמור שונא׳ עזוב תעזוב עמו · הבא על אשת דודו יתלבש באשה אשדודית · הבא על הבהמה יתלבש בעטלף כי נתעסק בדבר עברה · הבא על הכותית יתגלגל בקדשה יהודית שנא׳ והייתם בקדשים · הבא על הנידה יבא לכותית המשמשת מטותיהם נדות כי כיון שעבר אדם עבירה ושינה נה הותרה לו · הבא על כלתו יתגלגל בפרדה · הבא על שתי אחיות יתגלגל בקדשה כותית שיבואו עליה שני אחים הבא על אשת אביו יתגלגל בגמל וזהו שנא׳ גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי שארו זו שאר אביך הוא והנה הוא חלוף בעריות וסופו להיות נגוע כגמל · הבא על אמו יתגלגל בחמירתה וכלם דוקא אם לא שב בחייו וכן אמרו שזהו סוד מה שאמרה תורה איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לפני משכן ה׳ דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ורמז לדבר אדם כי יקריב מכם כי לפעמים המקריב נפש בהמה עמה מקריב נפש אדם וזהו סוד אדם ובהמה תושיע ה׳ לכך נצטוינו בשחיטה ובסכין בלי פגימה כי מי יודע אם גלגול יש בה ולכן צריך לברור לו מים׳ יפה והאוכל אבר מן החי כאוכל מבשר אחיו כאיש שם גלגול נפש וזה סוד לא תאכל הנפש עם הבשר ואמרו שבגלל הדב׳ הוא אמר דהמ"עה הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי והק"בה רצה להראות

לכל אדם דוגמת נלגול מאדם אל הבהמה כגדול שבמלכים אשר מלך בכיפה הוא נבוכדנצר הרשע שבעוד חיו׳ חיותו הורידו מכסאו והשליכו לשדה והיה הולך על ארבע כבהמה ונדמה לכל הבהמות כבהמה יען שלא לשוכו ודבר כנגד עליון ואחר כל קצף הזמן אשר קצף בו חזר והודיעו שהוא האלהים כדכתיב ולקצת יומיא וכו׳ ובזה נראה לפרש פסו׳ לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע ירצה בעבור התאוה שאתו׳ האדם בעשיית העבירות יבקש נפרד שמפריד עצמו מאדם לבהמה שמתגלגל בבהמה חיה ועוף ושקצים ורמשים וזהו בכל תושיה יתגלע כי בגלגולים כחלש ומתיש כח נפשו שחטאה וכמ״ש המקובלים ז״ל שאף על פי שכשמתגלגל האדם בצורת אדם אינו יודע בגלגול ראשון מ״מ כשמתגלגל בצורת בהמה חיה או עוף יודע בגלגול הראשון ומצר ומצטער איך ירד משמים מצורת אדם לצורת בהמה הרי מבואר כשיתבונן האדם בכל זה יהיה לו סייג וגדר גדול שלמרו׳ עיני כבודו והנה אבנתי לפניך כ״ו סייגים שהנזהר בהם יסיר מעליו כל סיגים והם במספר שם הוי״ה כי מכל דתמיו המרובים לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו הרעה וחיה ואל יהא אדם קשה עורף לשוב ישתכל בפרעה שנתקשה ונלקה במכות משונות עד שהוצרך בעל כרחו לשלוח לישראל לרע לו שרדפו אחריהם ונטבעו בים סוף לכן אל תהיה כפרעה וכל עדתו אלא שוב מיד אל אלהינו כי מרבה לסלוח ועי׳ ברוקח באורך תיקון על כל עבירה :

פרק טו יתעורר המשכיל ויעמוד המבין

לעורר את נפשו שידבר אל גופו וגופו ידבר עם יצרו וכה יאמר הנפש לגוף גוף גופי שלא תדע דפידת מלמך בקבר רימה וכסופך תולעת וכסת שתחת ראשך גוש עפר וכיון שכן למה תרבה במאכלים להרבות בשרך להכין מטעמים לתולעים ולמה תכין בגופך משכנות לנחשים ובתים לשרפים וחדרים לעקרבים ועליות מלאות כל טינוף לזבובים ולמה את בונה מעין מדמך להשקות כל שרץ השורץ על הארץ וכרי כחלי משתכת שלבך למכון מהם לפעוני׳ וחלונות שקובים אטומים מאחורי עיניך את פותח לחולדה פתוחות לחשך ואטומות לאור ולמה אתה מעמיד עמודים מעצמות ארכובותך ורועך להשתופף תחתיהם עכברים ומלמעותיך את כורת לוחות לישיבת לפעונים וגרונך מעבר לפתנים ואוכך פתחים ליתושים ופיך בית שער לכל זוחלי עפר ומעורקיך וגידיך את עושה חבלים לגררך לבור שאול ולטיט היון ולמה את עושה לפורנך קרדומו׳ לחתוך בשן מני יעד להכין לגרפסך כניסה ופיניך מאכלות לנקר בהם חלודת עונותיך ואצבעותיך יקדו׳ לבקע כריסך לפלוע תוכה כואת פנ׳ציך ולבער משם אשפתות וכליך אשר הרבת ברבוי מאכל תענוגי ומותיך ולמה את מכין לשונך להיות חץ לזרוק בך לפלא כלתיך למה לא תחמול עליך ולמה לא תרחם על כלם דמוסך עד כה יאמר ועד כה ידבר הנפש לגוף סהגוף : והגוף ידבר עם יצרו וכה יאמר לו מה לך יצרי שרדפני ולאויב לך תחשבני דע כי לא תהיה תפארתך מודעת ומפורסמת בדרך אשר תלך להלחם כי אתה אש לנחש ואני מוץ ישוער מגורן בכל עם היתפאר האש באוכל מוץ וקש אם׳ רוח רעה חזק מאד ואני עשן מארובה הולך ואין חוזר עוד היש לשבח לרוח חזק מפזר עשן אתה יש שוער בוער ובחמה ואני קליפה אגוז או לוז וערמון בתוכה שהוא דבר מה היתפאר יש שוער שטנע קליפה קטנה אתה גלגל כולו ברזל בלא עץ ואני עפר דק ויבש היתפאר גלגל ברזל לפרק עפר יבש אתה גרזן חד ואני עץ נרקב ענב ושורש יחד : היתפאר הגרזן לחטוב עץ אכלו עש : אתה פטיש חזק משבר סלעים ואני רך כמים ופעריות היש לשבח לפטיש המשבר כמוהן אתה מזוין בכל כלי זיין ואני חלוש וערום ונידי אין היתפאר המזוין שנלח ערום וחלש אתה כשד ממיתו ואני יונ׳ הומיה היתפאר כשד שנשך יונה חלושה · אתה ארי נוהם ופוסח ואני גדי נושע היש לשבח ארי טורף גדי אתה נשר מתעבל ופושע ואני צפור קטן וגולע : היתפאר נשר הורג צפור גולע ונשבר : אתה מלך ודוכי ואני אביון ועני בושת למלך להיות כועס על דל והלך אתה זקן כועס ומתעבר ואני ילד הולך ועובר וכי ראוי שישוה זקן מלא דעת׳ לדבר עם תינוק מוחו רק כדלעת וגם עם אנשים גדולים אין לך לדבר כיון שסופו מאכלהו תולעת לכן יצרי אף ע״פ שאתה שאתני אני אשבתיך לתת לך עצה לבל יגיע לך בושת וכלימ׳ מכל הבדדי׳ כאשר יענו מלכות הגוים לאלכסנדרוס מוקדון כשהלך להלחם עמהן אמרו אם אתה נוצחנו מה גדולה מגיע לך לנצח נשים ואם אנו נוצחים אותך עוד כל יפי הארץ לא יהיה לך שם באלכים ושמע לעצתם ונתרחק מלהלחם עמהן גם אתה יצרי קח לעצתך ותתרחק מעלי כי לא תרויח כלום להלחם בי שאם את נוצחני אין לך שום התפארות לנצח מוץ ועשן וקליפה רק׳ ועץ נרקב ועפר דק וערום וחלוש ודל והלך · ואם אני נוצח לך תכסך בושה ותלבשך כלימה · ואל תבטח שאין החלש מגיע זה הגבור דע מ׳ אמר רז״ל במס׳ שבת פ׳ המוציא דה׳ אי׳ ה׳ הם אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי (מפגיע חיה קטנה) . אימת יתוש על הפיל אימת סממית על עקרב אימ׳ סנונית על הנשר אימת כילבית

פילגית על לויתן (כילגית שרץ קטן מאד קרא המגליג שוד
על עז וכו' הרי לך דברים קטנים וחלושים ממיתים גבורים
גדולים וחזקים וגם אתה כא' מהם וכמו שאמר רב עמרם
ליבדו כשנכנסו אתה אש ואני בשר ויכול הבשר לדחוף האש
כנודע מרז"לה ואם תרצה עוד איעצך לטוב לך שתתחבר
בדברי הטוב להיותכם שותפי' בשבת אחים גם יחד לעבוד
לבוראכם יוצרכם ובאלכו שאף שלפעמים נזוף גם בשותפות זה
ירגך ושומע לי ישכון בטח ושאנן מפחד פתאום : ונמצאתו
נספר באר מים חיים מענין הפטירה וראיתי לכותבו כאן
לחבר את האהל מהדברים המכניעים לבו של אדם לקנות
יראה ואהבת המקום ז"ל תקבנו ושמעו בני יעקב הנקראים
בשם ישראל שמעו והאזינו ואל תגבהו ותשתמטו ותמהו
השבעתי אתכם לטוב לכם האספו ואגידה לכם אשר יקרא
אתכם מי האיש הירא ורך הלבב אל יהיה שובב ילך באור ה'
בעודנו עמו · בטרם בא יומו · וישוב לבית עולמו · פן
יתום בימי עדנה · ולא ישיג ימי זקנה · ואיש אחר יקח את
כל אשר אתו וישלח בעמל ידו ולא ירד אחריו כבודו ולא
יועיל בבכייתו · ולא יצליח בקנייניו · יעזבוהו רעיו
ואוהביו ולא יעזרוהו בניו · במותו בלאט כשמתו הם הם
ישנאוהו ולאויב יחשבוהו ומתוכם ינידוהו ומבית יוציאוהו
ועל לוח ישכבוהו ועל כתף ישאו ולמקו' ציה יוליכוהו ולמטה
לארץ יורידוהו ובאבנים יסובבוהו ושם יחיד יניחוהו וישכחוהו
ולא יזכרוהו והוא שוכב לבדו לא יהפך מצדו אל צדו ולא יריח
באפיו באשו ולא תראנה עיניו · בהשתנות פניו ואזניו
תחרשנה · וטוב להם שלא תשמענה · קולות התולעים
בקרבו עולים ויורדים בו שותים דמו ואוכלים חלבו ויכרסמו
עורו וימלאו ברובו וישתקשקו בלשונו על פיו יבאו ועל פיו
יצאו וכלו יכלה כרקב יבלה כמשל לאבן דומם ולא ידע מאומ'
וזה חלק ילוד אשה מכם אנושים ישנה ולא חדשה : ככה
משפט הראשונים וכן יקרה לאחרונים כנערים כישישים
כאנשים כנשים כאביון כמלך כעשיר כהלך כנכבד כנבזה
כשמן כרזה במות זה כן מות זה איפה חכמי הנבונים אשר היו
לימים הראשונים בבוא פקודתם כבערת תבונתם איפה הגבורי'
אנשי השם הגבורים על מרכבות הולכים יצא דבר מלכות
מלפניהם ויעשו רצונם בכל מחניהם יחד על עפר ישכבו ואל
עפר שבו זאת אחרית בשר ודם וזה סוף כל האדם מרעה אל
רעה יבאו וערומים ילכו כאשר באו מהבל להבל מקבר לקבר
מנגע לפגע מחולי למות מלילה לבית צלמות מעצבון לרקבון
ואין תחת השמש יתרון כי אם חסרון מלבד לירא את ה' השם
הנכבד והנורא שהוא מסבב לעשות נבראים אשר בידו נפש כל
חי אשרי השם את לבו בעוד רוח אלהיו בקרבו לבוראו

וללבנה ולהשיבה אליו כאשר נתנה והוא ברוב חסדו יחזיק
יד עבדיו לשמור מצותיו אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על
ה' אלהיו עכ"ל : ירגיל אדם את עצמו בתפלה זו בכל יום :
ה' אלהים הפושט יד בתשובה לקבל השבים ומסייע לבא
לטהר פתח ידך וקבלני בתשובה לפניך וסייעני להתחזק
בתורתך ועזרני נגד השטן הנלחם בי בתחבולות ומתנקם
לנפשי להמיתני אל ימשול בי ורחקהו ממאתים וארבעים
ושמנה אברים שבי ותשקיעהו בתוך מעמקי מים רבים ונעור
בו לבל יעמוד על ימיני לשטני ועשה אשר תלך בחקיך והסר
לב האבן מקרבי ותן לי לב בשר : אנא ה' אלהי שמע את
תפלת עבדך ואל תחנוניו וקבל את תשובתי
ותחנתי ובקשתי ויהיו לפני כסא כבודך מליצי יושר
להליץ בעדי לפניך ולסנגר תפלתי באזניך ואם בעונותי
הרבים אין מליץ בעדי ואין מלמד עלי זכות חתור נא לי
מתחת כסא כבודך ורחמיך וחסדיך יהיו מליצי לפניך ושמע
תפלתי כי אתה שומע תפלת כל המבקש רחמים ממך כי
מקור הרחמים אתה ואין זולתך מרחם ומושיע ברוך החונן
ומרחם ומושיע תמם : ניכוח האדם עם האדמה אשר
ממנה לוקח ברוב אונים ואמיץ כח הפך בשובו אליה יעלם
זות ארץ ארץ פניך שחורות ודמותך מכוער בגוונו אין פניך
כמעשיך ואין דמותך כגבורותיך הנה ממך יוצא וגדל כל
מין אילן בקומתו ובבניינם כל אחד במקומו ועל כנה בגורם
אל עליון יושב ברום חביון יוצאים ומגבגבים ממך פרחים
וציצין ומיני בשמים נרד וכרכום קנה וקנמון לפני מלכים
לעולם : כל עצי בשמים מור ואהלות : ומיני עשב
מריח ומסוגל לרפואה גדל בכל פאה גנות ופרדסים : ויער
מגדל עצים במיני פירות מחולפות : במראיהם ובשיעורם
ובריחם ובכוונם ובטעמם : ובצורם ומיני שושנים
מינים ממינים שונים ופירות משובחים זו מזו משונים בטעם
לשבח ובריח להלל כלהו ולברך ברוך שברא כל אלו וברדת
הטל על רפידת מצעך לילה ויום תצמיח חציר לבהמה ועשב
לעבודת האדם ומאכל לאיש נרדם : שוכב על מטתו
בטל מעבודתו ומתרבים ונובעים ממך נהרי נחלי מים
יפים מים נכונים ומעין גנים באר מים חיים לנפש עיפה
להשיב ולהחיות בהם נפש כל חי : וממך יוצא המשי
וכל הכנת המלבושים מלכים ושרים עליהם להשים ·
לכסות בשר ערום לכבוד ולתפארת · וממך כל אבן יקרה
זכה וברה נופך יהלום וספיר · וכסף וזהב
אופיר : כלל הכל ממך כל חמדה יוצא ובך כל
איש חפצו עושה : ובראות כי כן האמת · ובתוכך
נקבר כל מת · השאל ממך שאלות מדוע

שנהפך מרחמן לאכזר במות אדם מלך ושר : גדול ונפסד : קטן וכלה : ועדה כלה : בהכניסם לכסנייא בגל קורעך למה לא תחמול עליהם · ובלמות תכניס בהם : והפנים המאירים כאורים · את תהפכם כעורב שחורים : ותתנים וכלות המתעטפים בקרנך בקשוטי פארם · ככמל כתנור עורם : ובמקום רחיצת ידיהם במי וורדים · לחלוחית סירחון בהם יורדים : ולבושי פארם בסבך עמך משתחררים · ומיד מתבלים · הולכים וכלים : מכנפת שעל ראשם נעשה קרעים מלאה כתמים · מטיפת הדמים : תפארת העכסים והשביסי' מתהפכים רגבים נסים ובמקום נטיפות · מיני טינופת ותחת הרעלות כוס תרעלות · והפארים והצעדות וסקשרים · מלוכלכות ברפש וטיט דרים : ובתי הנפש והלחשים הפכת אותם לנחשים הטבעות ונזמי האף הפכת לחימה ואף ולמה סדינים וכניפות ורדידים שמתה תחתם קוצים ודרדרים ובמקום מחלצות ומעטפות ומטפחות וחריטים גליונים רמה ותולעה פונים עולים ויורדים בהם במקום כיפוי מרוק' זהב שהיה עליהם ביום חתונתם וביום שמחת לבם ככה את עושה לכלות ותתנים ולבנות ובנים החביבים והיחידים כעיים · ונחמדים ויונקים שדים בך רפו ידים : ובמקום יניקת חלב ומיני מתיקה נפלה עליהם השתיקה וזקן וכבד בך תכביד אבני המנוחה קנו בך כאב וחלחלה ברסת כרורה ושבירה רבה בעצם השדרים כל ריחות ונגוונים מתהפכים בך סרחונים : כלל העולה בחיי האדם את טובה ותכלית ובמות האדם את מתהפכת ארץ משכלת השיבני כה על אלו שאלות שאמך שאלתי והדברים אשר חקרתי כיון שמדותיך להטיב לשמור חיי האדם ולגדלו בכל מיני מאכלים ומלבושים ותענוגים כנודע בורא עולם דקאמר תוצא הארץ דשא ונאמר איך ולמה תתהפך לאכזר להאבידו במותו ולהסריח ריחו ולהסיר' יופיו ותפארתו ובגדי תפארתו כי לבי בוער בקרבי לדעת ואת כיון דתמירי לן דעבדא לא הוי בישא : והאדמה השיב אמריה בנועם דבריה בן אדם שמע נגלתי וגודל קדושתי אני אם כל חי הייתי ממני יצאו כל בחי עולם כעולים בסולם ואלי ישובו כלם כל ימי עולם · אני טהורה ומכלה כל טומאה ביד רמה : אין כמה כי קדושים בקרבי בי נגנזים כתבי הקודש שבלים ובי הרבה שבילים נגנזות כלי המקדש והארון ביום אף וחרון ובוראי שמני פקיד נאמן להחזיר הגופות בכל זמן שיחפוץ להמיותם ומשאול לעלותם ואני שומרת מצותי תדשא הארץ דשא להוציא כל מין על פי מאמרו ולברך שהכל נהיה בדברו לבי נגמים הגופות הקדושים בבניונם ובתואר יופים

יושבים בחיי' מתש שוכנים במשכני ואינן משתנים ובשפעותיהם שונים כמעשיהם בחיים חייהם : בהיותם במושבותם · יעיד עלי תנא וגדול מענו ומגדול רבי בנאה הצדיק שלא הוציא ומנו לריק ובא למדוד מערת שוכני חברון בוריזות ולא בשברון וראה לחבות במערה ברוב אורה וגלגל עקבו של אדם הראשון מכהה גלגל חמה ופניו כשושנ' אדומ' עוד תוספת כמנא בי ממני לוקחים עפר לכסות דם עוף וחיה ולהשקות לסוטה לבער יונה פותה ואם הקב"ה קללני ארורה האדמה לא כי מנא דבר מה כי הנחש הרש' גרם על אשר עם חוה כפן ונשא והוא עונו ישא כי שם מות בקרבה : ובסדי הוצא לקי כרבא ובהיות כל זה שמעת למה בי עון שמתה שאני מכלה הגוויות בעדות כל פיות שקר מעידים כמנהג כל זדים כי הם המלכים עצמם כי העולם אשר הלכתה עליו בחיי' חייסך דומה לספינה בלב ים בגלים ודכים והדרך אשר הלכת בו אבדון נתיבו ומלאת את הספינה משאות גדולות מטומא' רשעך ומשקים מלא'ס מחלאת ודוכיך ונכנסת עם כ"ג על כני ומלאת את משכני והסחורה שהבאת עמך מלאה הספינה גפרית ומלח ותבא אש עמם ואילך עד שהגיע מלך ועל עשנו ונשחרר פניך ובאש הסיך חלבך ודמך ונקרש כטיט וירם תולעים ויבאש ונפסד בגדי חמדתך כמנא את הגור' בנוקך ובחרבן גופך ומה עלי פרעותך סיטר דרכיך : ובבואך בקרבי תשוב לימי עלומך כחתן שוכב על מטה חמודה ישן וחולם כיושב בסוך קהל ועדה : במיני עדונים וקול נגונים לכן בן אדם עכפי קח טהר מעשים וכשיאמרו לך קרב הלום תשכון בקרבי בשלום : הבט וראה ישראל כשהיו במצרים בלא תורה ומצות היו טבועים בכובד השעבוד בחמר ולבנים דחופים וסחופים ויפי בשלח פרעה את העם ונקרע לפניהם הים ויאמינו בהשם ובמשה עבדו ונתקדשו בסגלית הקדושה וכו לבא להר סיני וקבלו את דת והיו אוכלי המן לחם הנבלע באברים ואכו עדרבת הרוחניות ובשמתו לא שלט בהם רמה ותולעה ולא כהתה עינם ולא נס לחם והיו פניהם אדומים כי לא נשתנה תואר כלם דמות תבניתם דומים כשוכבים על מטתם כדאמרינן בבבא בתרא פ' המוכר את הספינה אמר רבה בר בר חנה אמר לי ההוא טייעא תא ואחוי לך מתי מדבר אזלי וחזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי וגנו אפרקיד ע"כ הרי בן אדם שאין הארץ מכלה ומכל' גופות הקדושות רק ברשעים שולט הריקבון והכלים מסב' טומא' חלאת עונותיהם שמכניסים עמהם חאו הגור' להם כליון חרוץ כמנא הם מכלים ומבאישים את עצמם ולא אני כי האדמה ברא הבורא ולא להמאיך ממנה רעם בכל העולם שהאדם

בידיו גורם מיתה או חיים לעצמו עד כאן תשובת האדמה לאדם אשר להבל דמה : ומיעצת ומדרכת לתת חיים להולכים בה : ואני המחבר הנני מגיע לפניך צוואת של ר' אליעזר הגדול ז"ל להורקנוס בנו להדריכו בדרך הטוב והישר הנקראת אורחות חיים ובעבור היותם דברים מתוקים ומתוקים מנופת צופים יקרים ונחמדים מפנינים ומכל חפצים אייחד להם פרק בפני עצמו :

פרק טז ישמחו הצדיקים ויגילו החסידים

אשר מניחים אחריהם דברים שבהם ידע ויכיר האדם לעבוד לבוראו כרצונו וכמו ר' אליעזר הגדול ז"ל מה שצוה להורקנוס בנו להאירו בדרכי קונו וכיון לזה סמוך למיתתו כי הדברים או מתפעלים לשומעיהם עוד : כיון דשכינה למעלה ממטתו של חולה כאז"ל ולמד כן מיעקב אבינו שהאבות שצוה לבניו סמוך למיתה מהטעם הנזכר . והקדושים שבכל דור ודור אחזו דרכו : אמרו כשחלה ר' אליעזר הגדול ז"ל נכנסו חכמים אצלו כיון שראה אותם אמר להם תמה אני על חכמי הדור אם ימותו מיתת עצמ' אמרו לו ר' למה א"ל מפני שלא שמשום אותו לאחר כך נכנס ר' עקיבא בר' יוסף א"ל מפני מה לא באת לשמשני א"ל מפני שלא היה לי פנאי א"ל עקיבא תמה אני אם תמות מיתת עצמך באות' שעה נתחלחלו חבריו של ר' עקיבא וכמו דמו בקרבו א"ל רבי מתתי מאי א"ל שלך קשה מכלם א"ל רבי למדני באותה שעה שנה לו שלש מאות הלכות פסוקות על בהרת עזה כשלג : קרא להורקנוס בנו ויושיבהו על צד ימינו בכה ר' אליעזר ואמר בני עד היום הייתי מתנהג עמך ברוגז ולא הסברתי לך פנים כדי לכוף אותך ביראת קונך ועתה בני הנני הולך בנועם ה' והדרו בא ואלמדך אורחות חיים פתח ר' אליעזר ואמר ה' שמעתי שמעך יראתי וגו' בני שים נא כבוד לה' ותן לו תודה וזכור כי מתוסר עמך והוא הוציא' לאויר העולם וכוננך בעצמו' ענס אל עצמו והכניס' בעולם הזה ואתה לא הכנסת בו כי הוא אינו צריך לך ואתה צריך לו . בני אל תאמן בעצמך עד יום מותך הלכתא כרבנן הלכה אבל אל תאמן עצמך בשלות גופך בעה"ז . כמה שכבו על מטתם ולא קמו : כמה שכבו על מטתם שמחים וטובי לב וקמו בחלאים רעי' כמה שכבו על מטתם בריאי' וקמו במכאובים רבים . בני הוי זהיר להתאבק תמיד באבק עפר רגלי החכמים ואל תסמוך על דעתך ואיכך רגיל לומר קבלו דעתי . בני ירא את ה' אלהי אביך ועבדהו והוי זהיר בק"ש של ערבית ובתפלה של שחרית כמ"ש דכתיב ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי כמו שתקנו אבות הראשונים : ותפלת ערבית שים תחלה לכל התפלות כי יעקב אבינו תיקנה והקב"ה עשאו ראש לכל האבות שנא' והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק בתחלה הזכיר שמו הקדוש עליו ואח"כ אלהי אברהם ואלהי יצחק . בני קל כבני ואל תהי עצל לקרות ק"ש בעונתה ואל תעכב אותו לשיעור דתנן כי הותיקין והזריזין מקדימים למצות וכל הקורא ק"ש בעונתה נותן כבוד לבוראו . בני הוי זהיר בק"ש על מטתך ולקדש עצמך ולברך לבוראך ושכבת וערבה שנתך ולאחר שתקדש עצמך בזה אל תספר בדברים בטלים ואל תספר עם אשתך בדבר אחר הואיל וכבר קדשת עצמך בקדושת קונך כי נשמת' תעלה ואינך יודע היאך יקבלו לעמוד לפניו והקיצות היא תשיחך בני הכהנים נכנסים לאכול בתרומת' וכשנפשך עולה באות' שעה אם זוכ' תכנס ביניהם ואם לאו ידחו אותך בחוץ בני כשתעור משנתך בחצות הלילה או תספר עם אשתך בקדוש' ואל תנבל את פיך אפי' דרך שחוק כי אתה עתיד לתת דין וחשבון על שיח' שבינך לבין אשתך והקיץ משנתיך . אל תפנה לבך בהרהורים רעים כי ההרהור מביא לידי מעשה הנה מה טוב ומה נעים כשהקב"ה נכנס עם הצדיקים שהשיח מצוי בתוכם למשוך חוט של חסד עליך להיות גורלך עם הצדיקים בג"ע ואם תזכה ותהיה עמהם אשריך וטוב לך הוי זהיר בכלי של מים סמוך למטתך וכשתקו' בבקר אל תקח חלוק ללבוש קודם נ"י לא מידך ולא מיד אח' שלא נט' ידיו כי רוח הטומאה שורה על הידים ואל תעביר אות' על עיניך פן יכשלו רבים במראי' עיניך כי אין ברכה שורה בראיית עין שקבל טומאה ואי עביד להסתכל בשונאו שונאו נמלט ואוסבו ככשל הוי זהיר לנקות גופך ולפנות דירת נפשך שלא תשקציה ואל תנבוס להיות כמאס בני הוי זהיר בנ"י כי נ"י בכלל הדברים העומדים ברומו של עולם וכל המזלזל בנ"י הריהו מנודה לשמי' וכ"ש שאין לו חלק לעוה"ב וכשתרחץ ידיך זקוף אצבעותיך למעל' וברך ליוצר' ואל תברך עד שתנגב ידי' כדאמרי' כי אסור להזכיר קדושת שמים בלכלוך הידי' כשהם מזוהמו' ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו בני אל תלבש בגדיך בלא ברכה כי כשם שהצריך האדם לתת אוכל לנפשו וצריך לברך כך צריך לברך על הנאת המלבוש בכל עת שלבש ומי שלא ברך על מלבושיו ילבש בריאה וגוש עפר בקב' וקבס אות' דימה כמחט בבשר החי בני הוי זהיר להתעטף בעטיפ' מצוה כסוי מצו' על גוף צריך יכוח וכל מי שאין לו כסוי מצו' על לבושו בגופו כך' לבושו בגד בוגדים בגדו כי מעיד עדות שקר בעצמו בני

הכון

תכון לקראת אלהיך ושים עטרת תפארת בראשך כשמן הטוב על הראש שהם התפילי' שם יוכר' ולוית חן הם לראשך וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וקשור על זרועך חותם תבניתו כוח מראה דמות כבוד ה' בת קול יוצאת בכל יום ואומרת הכירו נושאי כלי ה' שלשה מלאכים הולכים לפני האדם בחופה שעה ומכריזין ואומרים תנו כבוד לדיוקנו של מלך שתכינת אל על ראשו ואומר עבדי אתה ישרא' אשר בך אתפאר בני אל תשכים בבית חבריך להזכיר עליו שם שמים לברכו כתיב תחת שלש רגזה ארץ ואחד מהם שפחה כי תירש גבירתה וכל המברך בשמת חברו קודם ברכת השם מורים לשפחה ירושת הגבירה בני הוי זהיר שתהיה מי' ראשוני' בבית הכנסת להיותך נוטל שכר כנגד כלם כנגד כל העשרה כנגד כל הבאי' הלכתא כרבנן הלכתא אלא נוטל שכר כנגד כל העשרה וכל אחד מי' הראשונים שכרו כנגד כלם והם כלל מאה והוו שבח' ומשחרי ימצאונני ב"ב נוכ"ין אשרי הכמנה מהם בני כשתכנס לפני בוראך תכנס באימה וביראה וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה עומד · בני כל עמוסיך הרגיש לקדיש ובקדושה בכח גדול לכוף יברך אלו מסום כל עמוסי שאמרנה ה' מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ומשום תנו עוז לאלהים למנצח בנגינות · בני אל תשיב שום שיחה בבית המדרש והט אזניך ושמע דברי חכמים ואל תהי בז לכל דבר ואל תהי בז לכל אדם כי כמה מרגליות ימצא באפקריסותו של עני אין אדם נכנס בתחומו של חבירו ואין אדם יכול לחדש דבר בתורה שחבירו מזומן לחדשו כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה נבראת בני הוי זהיר לבקר את החולה והמבקרו גורם להקל חוליו וראה להשתדל עמו לשוב לקונו והתפלל עליו ובא · אל תכביד עליו ישיבתך כי די לו מכובד חוליו כשתכנס לחולה תכנס אצלו בשמחה ודבר עמו בשמחה כי לבו ועיניו על הנכנסים עליו בני הוי זהיר בהוצאת המת לקוברו ולהכניסו ביד קונך כי מנוס רבה שמא עליך וכל העושה חסד חנם הקב"ה עושה עמו חסד חנם בני הוי זהיר לנחם אבלים ולדבר על לבם כי לא הוו ראוים להענש חבריו של איוב אלא על שאמרו דברי קנטורין ולא דברי נחומים דכתיב ולא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב בני טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה לתת מוסר בנפשך ולשפוך דמעות מעיניך כי כל השופך דמעות על אדם כשר לא ישפוך דמעות על בניו כשהם קטנים. בני הוי זהיר בהכנסת כלה לחופה ולשמח חתן שכל המשמחו כאלו קבל תורה מהר סיני שנאמר ויתן אל משה ככלותו כלתו כתיב ודאי יום שנתנה תורה כיום שנכנסה כלה לחופה · בני הוי זהיר לכבד לעני ולהפיק

לו נפשך ולתת לו מתנ' בסתר ולא בפרהסיא והאכלהו והשקהו בביתך והעלים עיניך מלהסתכל בו כשהוא אוכל כי נפשו רעבה ותיטוב עליו אוכל: בני אל תדכא לעני בדבריך כי ה' יריב ריבם ועון זה גורם לכמה קנטורין למעלה לגלות חטאיו לרע' ואלין לא נמצא עליו וכל העושה כרצונו ודברים טובים מונה לו כמה פרקליטין למעלה וכלם מליצים עליו לטובה · בני התקן נרם לנפשך וסדלק נר להאיר לפניך ואל תניחהו להאיר לאחריך שמא לא יוכלו אחריך להאירו ואפילו שסוא לאחור לעולם לא ידליקוהו ותשאר אתה בחשך בערב יום ראשון לילה ואפילה · בני אל תאטם אזנך מצעקת דל למען ישמע ה' את קולך בזעקתך כי כל האוטם את אזנו מזעקת דל גם הוא יצעק ולא יענה: בני בכל תפלתך שים עצמך עני ואביון לפני בוראך כי כמה הם מקטרגי' עליך כאשר ידע יעקב הענין ראה שעשו דוגמתו למעלה מיד אמר ויהי לי שור וחמור כעני ואביון ודוד המלך ע"ה אמר הטה ה' אזנך ענני כי עני ואביון אני כיון שעבר היום ובמקום העניות הכנים עצמו בחסד בוראו שנאמר לאחריו שמרה נפשי כי חסיד אני וקיים בעצמך אל תתהדר לפני מלך · בני הוי זהיר בעונג שבת לפי כחך ולענגו במאכל ובמשתה ובסעודת הלילה אל תשים עצמך כעני כי אם יותר מיכולתך ותוסר בסעודה השלישית והוי זהיר בדבורך ביום השבת כי על כל אלה אתה עתיד ליתן דין וחשבון · בני אל תכנס לביתך פתאום וכל שכן לבית חבריך ואל תטיל אימה יתירה בתוך ביתך כי כעס רעות גורר' האימה · בני הסר כעס מלבך כי הכעס בחיק כסילים ינוח ואל תזרוק מרה על ראשם · בני אהוב את החכמים ורדוף אחריהם והשתדל לדעת לבוראה כי גם בלא דעת נפש לא טוב והוי זהיר לתת שלום לכל אדם ודבר אמת · בני הוי זהיר להיות צנוע בבית הכסא ואל תפרע עצמך במקום מגולה והוי צנוע בדבר אחר · בני כשתשב על שולחנך לאכול דע שאתה יושב לפני המלך אל תהי חנוף ובלען בני הוי זהיר במים ראשונים ובמים אחרונים כי שניהם לצורך כשאוכלי' בני הסעודה ואתם שותה אל תרים קולך בברכת היין ואל תשיח בתוך הסעודה ואפילו בד"ת והוי זהיר בד"ת לומר על השולחן וכל שולחן שאין עליו ד"ת נקרא קיא צואה בלי מקום בני הוי זהיר כשתכנס לחולה ואין לו אל תכנס בידי' ריקניות כשיקום הוי מקדי' לו המאכל ויחשב עליך כאלו אתה מקיימו ומשיב נפשו וגמולך ישלם לך בורא' בני אל תגלה סוד' לאשתך הוי נאמן רוח אבל כל אדם ואל תגלה סוד בריבך עמו כ"ש בהיותו בהשקט עמך בני הוי זהיר לאכול את העניים ואל תשאל מבני אדם וכשתשאל שאל ליוצר'

לומר׳ כי בידו הכל בכי תבחר מחנק נפשך ואל תצטרך
לבריות והוי זהיר לסיות לך בנים ולגדל׳ לת״ת כי בשבילם
תזכה לחיי ע״הב והוי זהיר מאשת׳ אחשב הראשון ואל תמנהו
אפטרופוס בבית׳ ואל תקרב לאשתו סמוך לוסתה והרחק
מהכיעור ומן הדומה לו ואל תלך אחרי אשה בשוק ולא תעבו׳
בין ב׳ נשים והוי זהיר שלא תקפי׳ לחב׳ אשתו אמ׳ עכשו׳
ואמת כפונובי שאין לו לאם תמתו מות ורגונו חיים בני אל
תלך יחידי ואל תדין יחידי ואל תעיד יחידי ואל תהי עד
ודיין כאחד כי אין יחידי ודיין זולתי אחד · בני הוי נסיר
מזעקת יתום ואלמנה כי הוא אבי יתומי׳ ודיין אלמנו׳ אל
תהי להם קובע הואיל והוא קבע כל טוב שלה׳ ע״כ הוא
קובע את קובעים נפש בני כל תאותיך יהיו במשקל ותשובת׳
במאזנים ישאו יחד ואחרי כן תן וידוי ותפלה להכריע השקל
בני הרחק משכן רע ומאדם ששמועתו רעה כשם שאומרים
עליו מלמטה כך אומרים עליו מלמעלה : בני בנפול
אויביך אל תשמח פן ירא׳ ה׳ ורע בעיניו והשיב מעליו אפו
אבל אם רעב שונאך האכילהו לחם : בני אל תרדוף אחר
השררה כי הכל גזור מלמעלה ולכל אשר יחפוץ יתננה בכל
יום קורא הקב״ה על זה בעצמו ראו קראתי בשם שנאמר
ראו קרא ה׳ בשם בצלאל בני אל תהי כזבוב לחבריך על
נגעו שמניח מקום בריא ושורה על הנגע · כסה לחבריך
על נגעו ואל תגלה קלקולו לעולם בני הוי רץ לדבר מצוה
ואל תהי המצוה קלה בעיניך ואל תאמר זו קלה וזו חמורה
שאינך יודע מתן שכרן של מצות כל מעשיך יהיו לשם שמים
בני אל תהי צדיק הרבה ואל תרשע הרבה ואל תהי ביישן
הרבה ואל תחמול על הרשע המקלקל שורות חכמים אל
תהי ביישן הרבה אפילו לשתות מים שנשארים מפיו של
חבירך כי ההבל יוצא מבית חללו ואינך יודע איזה חולי בגופו
בכל דבר הוי ביישן ובמקום דהיזק שכיח אל תהי ביישן · בני
לעולם הוי מגלגל עצמך בבית המדרש ואפי׳ שחקו עליך
חבירך · בני אל תשב בחבורת האומרים גנאי על חבריה׳
ובעלי לשון הרע כי כל הדברים עולים ובספר נכתבים וכל
העומדים שם נכתבים חבורת הרשע חבורת לשון הרע בני
אל תשתה מים שאולי׳ ואל תאכל מאכל מיד כל אדם הוי
מתבייש בפני אשה ואל תשתה מים בפני אחר בני אל תבשל
בקדרה שבישל בה חבירך וכ״ש אם בשלו בה שנים ונסתלקו
מן העולם כי כבר מלאך משחית שכיח בה בני הוי זהיר
באשה שאינה הגונה לך אוי לו לפוסל את זרעו אבשלום
גרם כמה רעות לישראל לרדף אחר אביו להורגו ושכב את
נשיו : אדוניהו אחיו הפליג על המלוכה ובקש לישא את
אבישג בני הוי זהיר שלא תשמש מטתך בשעה שהיא מניקת

את בנה ואל תניח בנך בעריסתו יחידי בבית בין ביום בין
בלילה בני אל תהי ישן בלילה יחידי בשום בית כי בדברים
אלו לילית מזומנת להזיק וכיון שאוחזת לאדם או לתינוק
היא מוכחתו מן העולם בני הוי זהיר לגדל בנך לת״ת ואני
ספלקס מענה שכל המסלק בנו מן התורה יסתלקו ימיו מן
העולם מפני שהקב״ה בוכה עליו בכל יום ויום · בני הוי
זהיר שלא תשתה מים מגולים בלילה כי מקטרגים משתכחים
בעולם ובהם נוקשים בני אדם כצפרים בפח בני אל תשב
בכל החמה בימי תמוז ואב וכ״ש שלא תישן ואל תישן לאור
הלבנה וע״ז נאמר יומם השמש לא יככה וירח בלילה ביום
מפני קטב מרירי ובלילה מפני אגרת בת מחלת וכל שכן
כשהלבנה בחידושה ה׳ ישמרך מכל רע ישמור את נפשך
השם ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם בני אל תאכל
בשר שנכנסה בעור שנסתלק׳ ההבל בין כלי בין מבושל
ואל תאכל תבשיל מקדרה שלא בשלו בה ל׳ יום בני הוי זהיר
מכל מאכלך לתת חלק לבוראך והחלק שלו הוא של עניים
לפיכך טול מן היפה שיש בשולחנך לתת לקונך ואל תקלל
פרש וירא׳ מאלהיך בני דע כי בסחון הצדיקים הוא הטוב
הגנוז מבחר מכל ארצו והוא מקום גבוה ומסוס ואין כל בריה
יכולה לעמוד באותו מקום זולתי הרוחות הקדושות
הטהורות המזומנות ליכנס לאותו מקום והמקום הוא מטע
שעשועיו של הקב״ה ונברא קודם שנברא העולם אינו מן
העה״ז הם וכשלם שבא לבור׳ עולם : ואלה הדברים
שהייתי נזהר בהם אני המחבר וראיתי לכותבם ומועלים
הרבה לכל אדם ובפרט לת״ת שלא יצא חלול ה׳ על ידו בני
הוי זהיר כשתבא בבית חבריך אל תרים עיניך לראות בכלי
ביתו ולא בשום דבר שבבית וכ״ש שלא תסתכל בפני אשתו
ובנותיו גם לא תשפיל עיניך כ״כ יותר מן הראוי שגם זו
רעה חולה שנראה כערמה שיחזיקוהו חסיד וכשתאכל על
שולחן חבריך אל תשבח מאכל שאכלת בבית אחר שנראה
שאתה פוסל מאכלו וכל שכן שאל תאמר מאכל זו מוטעם וזו
לא אל תבא בבית חבריך יחידי שאם יחסר איזה דבר אע״פ
שימצאו לחשוד בפנים יתחדוך בלבם שאתה גנבתו בני אל
תשבח אשתך בפני חבריך וכ״ש בחברת אנשים פן יבואו
לסתכלות כשותיהם או לחשוק באשתך ולהדבר בה בני הוי
זהיר בבית שאת רגיל ליכנס ותראה מנהגים בתוכה דבר
מגונה תהא מוחה בידם ואל תחניף שהקולר תלוי בצוארך
שאפשר שאינן יודעי׳ בגנות הדבר ולכך עושים ואם יודעים
ועושים אל תהיה ממחזיקי בני כשתכנס לבית חבריך ואת
רואה בו דבר מגונ׳ אל תספרהו בפני אשתו ואל תשבח עצמ׳
בפני אשתו במקום שנגנה איש בך שאת תבא למאום
במעלה

בבעלה ולחשוק כך וסוף זהיר בביתך שתרגיל ליכנס אל תרבה בשאלות ואל תשבח להם בפניהם ואל תרבה שיחה עם אשתו ובנותיו וכ"ש אחרי בעלה ואם היא מתחלת לדבר עמך אחרי בעלה תהיה תשובת' לה בקול רם ולא כמתלחש עמה פן יחשוד בעלה שדבר סתר בינך לבינה וכשתשב לאכול בשולחן אחד עם הבעל הבית ואשתו אל תשאל דבר ברמיזות כי אם בפירוש שקריצת עינים יתן עלבת לבעלה שיחשוד שהרמיזה היה לדבר אחר עם אשתו בני. הוי זהיר כשתלך בהכנסיה אל תרבה ישיבתך בבית כל היום כי אם בעת האוכל ואפי' בעל הבית בביתו כל היום כלו שאפשר שרוצה לעשות דבר שלא תדע וכשמדבר עם אשתו אל תכנים בתוך דבריהם ואם תראה בעל הבית מדבר עם אשתו בלחישה לפניך ובפרט על השולחן חקור עצמך אם יש בך דבר מגונה במאכלך ומלחם שתבין ותפרוש ממנה בני בלכתך בהכנסית עם חברי' הזהר להם אם תראו בי דבר שאינו הגון במאכלי או בדברי' אחרים אמרו לי להזהיר עצמי ממנו שאין אדם רואה חוב לעצמו הוי זהיר באוכלך על שולחן חבריך אל תספר דופי משום אדם פן יאמר למחר ג"כ יספר ממני על שולחן אחר הזהר כשבעל הבית קונה כלים לביתו כראותך אותו' עשה עצמך שאינך יודע שקנאם מחדש הוי זהיר בראות לבוש חדש על חברך שלא לעשות תמיהו' ולשבחו פן יפול עליו כחש או יקרע ויחזיקך לעין הרע ויתרחק ממך לעול' בני הוסר עם אדם שנשאת חן בעיניו אל תרבה ישיבתך עמו וכ"ש שלא תרבה עמו בשאלו' פן ישבעך וישנאך וכ"ש עם אדם שלא נשאת חן בעיניו הוסר שעם אדם שהוא כנגד דם אל תדבר עמו אלא שלום בלבד פן תבחר מחנק נפשך להנצל ממנו בני הזהר והשמר מלשאול חסד של ממון מנבל וכילי פן יכלה כחך ותאבד ימיך ולבסוף יעלה חרס בידיך בני אל תתראה עצמך שבע בפני רעבים הוי זהיר מלדבר בדופי שום אדם בחברת אנשים או אפילו בפני א' פן יהיה אביו או אחיו או קרובו ואינ' יודע ובידעך תכסך בוש' ויענוך כלימ' ואינך יכול לתקן דכיון שהגיד שוב אינו יכול להגיד בני הוי זהיר כשמשבחים אותך ומגדלי' אותך השפל עצמך יותר ואל תכנים בתוכך דברי שבחך כי אדם יראה לעין והשם יראה ללבב ומכיר אדם בעצמו ובפרט שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא בני אל תזכור אהבת בניך בפני מי שהוא חשוך בני' וכ"ש שלא תשחק עם התינוק בפניו ואם תבין בו שמקפיד שאתה אוהבו לעין הרע עשה אופני' שאף שתשחוק עמהם יהיה על אופן היותר קרוב שלא תצער בני הוי זהיר כשתדבר עם אדם מכוער או שיש לו מום באיזה אבר שבגופו אל תסתכל בפניו ולא באבר שהמום בו הוי זהיר שתכנס

במקום אנשי' אל תשב במקו' יותר גבוה וגם לא על הארץ שהוא יותר שפל דשני הקצוות מורין גאות בני הוי זהיר אם קללך חבריך וביזה אותך אל תשנא אותו בלבבך אדרבא עשה עמו חסד בכל אשר תמצא ידיך לעשות לשלם לו טובה שבא לך על ידו שעל ידי שקבלת בזיונו וקללתו נמחלו עונותיך בני כשתלבש בגד חדש בעומדך בפני אנשים כסהו וכ"ש בפני נשים כי דבר זה מהדברים המגונות הנאים מפחיתות הנפש שבו להראות לאחרים כי הוא לבוש שני בני הזהר שלא ליכנס בבית חבריך בשעת הסעודה פן תכב' בעיניך בני היזהר כשמביאים איזה דבר אכילה בפני אדם עשה אופנים שיבין מהם שמעולם אין רצונ' במאכל זה או עשה אופן שיכיר בך שכבר אכלת כדי שלא תכבד עליו ישיבתך שם ובפרט אם היא סעודה שאינה מספקת לבעלים בני הוי זהיר אם נתתה מתנה לאדם לא תעבור לפניו גם המקבל לא יעבור לפני הנותן עד יעבור זמן שלא יחשוב שתעבו' כדי שיחזור ויתן ויבא לבעוט ממתנה ראשונה בני הוי זהיר כשתתן מתנה לאדם אל תביט בפניו פן יתבייש ונמצא במקום מצוה נתתה ממון לקנות עונשים לעצמך בני הוי זהיר שכל מצוה שאתה עושה יהיה ראשונה בעיני' שעל ידי כך תבא להרבות במצות ואפשר שעל רמז זה התחילה התורה בראשית כך פרש החכם השלם ידידיה אבולעפיה בני הוה' אם נכשלת באיזה חטא אל ימעט אותו בעיניך בני הוי זהיר בראות עצמך עשיר ומלובש בגדים יקרים ויושב בשער בת רבים אל תמעט אד' בעיניך כי הממון והלבו' והכבו' אינן בכלל אבריך הדבוקי' בגופך אלא נפרדים ממך היום עמך ולמחר באחר שגלגל הוא שחוזר בעולם וכאר"זל לא נקראו זוזים שזוים מזה לזה בני כשאתה במושב אנשים בלום פיך מלדבר שאין שום כבוד נמשך מרבוי הדבור כי כל המרבה דברי' מביא חטא וברוב דברים לא יחדל פשע והתנא אמ' ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה ואף על פי שהדברים ערבים לשומעים דע שלא תקום משם בלי מסה ומריבה אך תרבה בישיבתך בדברי תורה ומוסר או בסיפורים המביאים לשומעיהם לידי יראת שמים בני הוי זהיר שכל מעשי' יהיו לשם שמי' והוא יישר אורחותיך בני הוי זהיר בכל דבר שאתה עושה לומר לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ותשרה ברכה בכל מעשה ידיך בני אל תבטח בחכמתך וכל דבר שאתה עושה ומצליח דע שחכמתך לא עשה כלום כי אם שרצונו יתברך כך שהרי כמה חכמים יותר ממך אין מועיל להם חכמת' להצליח וכמאמר שלמה הע"ה וגם לא לחכמים לחם בני הוי זהיר בכל עת ורגע לזכור יום המיתה

וסנהדרין וזו מניעה גדולה לאדם שלא ליתוח בני ביום שאשה מתענה אל תפרסם עצמך בפני שום אדם שאתה בתענית ואל תתגאה בתעניתך פן תשבע רמך ואלבך חינם בני הוי זהיר בתועלת אחרים יותר מתועלתך שאינו דומה עוש' כהק' לעצמו המעושה לזולתו שהעושה לזולתו מורה על טיבו המצוה וגם אחרים רואים ומלמדים לעשות בני הוי זהיר בעשותך מצוה ותצא בה מונעים הרבה כל כך שתראה מונעים בה התחזק לעשותה שתועל' רב מגיע לנפשך ממנה והשטן מבקש למנוע טוב מבעליו ובכל אותם המונעים נתלבש בהם השטן למונע' והם שלוחיו הוי זהי' לת' מותר מאכל' לשכני' העניי' ואל תאמר בלבבך איך אני נותן לה' שיורים דמה דסנאי. לך לחביר' לא תעביד דוהו פיתוי היצ' למונעך ממצוה ולהאיר לעניים ברעב שהדבר שלך תותר לעני תחלת אכילה בני הוי זהיר אם נכנס ויוצא אדם בביתך אל תמנע ממנו אכילה ושתיה בכל יום כפי יכולת' בני הוי זהיר כי תרא' ערום וכסיתו ואפ' בסחובי בלואות שבביתך שאם לחביר דבר קל ובזוי לעני נדמה לו דבר גדול ונחמד דיוס טוב להיות מכוסה בזה ולא ערום בני הוי זהיר כשתשמע בשבח חבירך אע"פ שאין אתה מכיר בו הוי מסייע עם המשבח אותו בני הוי זהי' כשתראה חתן נכנס לחופה לשקל בעיניו הוצאו' הבית שאין בידו לאחד' כלום והקב"ה הוא זן ומזמין פרנסה לכל אחד בעתו וזה מעשה בכל יום עם כל א' וא' ובז' ילך לחופה בשמח' ויקנה בטחו' בלבו ויאשן באלדיו והוי זהיר בחתן הנכנ' לחופה לסעדו כפי יכולת' ולשמחו ולכבד בימי חופתו ולספר בשבחו באופן שתשמע הכלה וכל קרוביה והוי זהי' לנחם למי שמתו בניו ובפרט למי שמת לו בן יחיד דברים הנודעים ללב כדי שיכנסו דבריך באזניו ויקבל נחמה כגון לומר לו אדם אינו חייב כי אם לעשו' רצונו שהוא לעסוק בפ"ור להוליד בני' בין חיי' בין מתי' מקבל שכרו והקב"ה עושה מה שהוא חפץ לטוב לאדם ואם מתו לא כאבדו דמה לו שהם אבלו או שהם בעיר אחר' שלעולם בניו נקראים וסוף להתקבר אצלם ולהיות עמה שני' אין מספר ועוד אם היו בעול' עמו היה מקבל צער מחולאי' או שמא יקריחו תבש לו ברבים ואם הי' מאחזה העדר' יותר ממכאובים' ועכשיו בטוח הוא בהם מכל נזק ובמותו יבאו לקראתו להביאו מכל צר ומשטין ולהכניסו לגן עדנו וכיון שכן מה לו להרבו' בבכי' יותר מה שנסכי הו' ל' ב' לבכי' ו' להספד ג' לקספור' ולעבור על דר"זל לקבל עונש בנפשו ויעל' חרס בידו שאין ריוח בבכיתו ישוב אתו בניסו כי אין על האדם כ"א לעשות רצון ית' כי ע"ז נברא בא לע"הז ועל הקב"ה לעשות מה שהוא חפץ בעולמו וכדומה לזה ירבה עמו

לנחמו והוי זהי' בעשיר שירד מנכסיו והחזקת בו אם תוכל וכבדהו כמקודם וספר לו מה שאירע לכמה שירדו מנכסיה' והיו באפס תקוה ועכ"ז חזרו לעושר' ואם תראה שאין תקוה שיחזור לעושרו לפי הטבע וכפי השע' הדריכהו בדרכי' שנמשך מהם הצלה מאחרי' ובכל אופן היותר קרו' שלא יתביישו והוי זהיר שלא להראו' עניות לבני ביתך וכל דבר שתשאל אשתך הוי מבטיח לה לעשות וקב"ה יזמין לך כי עיניה תלוי' בך ועיניך תלוי' בקב"ה ואם לא בא לידך למלאו' שאלתה תתלה הדבר שלא נזדמן עדיין דבר טוב ומתמי' עד שיבא לידו וידחנה בדברים עד שתבין כי אין ידו משגת כלל השול' מפיך אל יצא אין בי יכול' שתתמה בעיניה ויירבו הקטטו' אך כ"ז שתכנסו אותה תהיה בשמחה כל אותו זמן ואם כך לא תשמחנ' מתי תשמח כיון שאין יכולת בידך וביום שתרויח תן לה מאותם המעות שעם זה תאמין לך כשתבטיח אותה ותמשך עם זה וזמן בשלו' בנים עד שירחמו מן השמים ואל תספר מדוחקך עם בני ביתך כי אין יכולים להחזיר בידך רק יהיו עצבים וחייהם בצער אלא אמור להם התפללו עלי שיתן ליהם כדי להביא לכם שבדברי' אלו אין ניכר חסרונך שאפי' על עשיר מוטל לומר כן והוי זהיר בהשכיל' שלפניך מועט מאוד ידך כאלו אתה שבע כדי שתספיק לבני ביתך והוי זהיר אם זקנה אשתך שים נגד עיניך כלם דמות נערותיה ובזה לא תתגנה בעיניך ולא תבא לתת עיניך באש' אחרת ושים נגד עיניך בניך ובנותיך שיש לך או שהיו לך ממנה והוי זהיר אף בימים שאתה עצב על א"ז כבן אל תמנע מלהראו' פנים שוחקות לאשתך כדי שלא יראה לה שנכנס לך שנאה עמה שהיא אינה יודעת בעינוית' ואם תספר לה לא תאמין בני הוי זהיר מלהראו' פנים שוחקות לבניך עד שיבאו אתה ולעולם יהיו תחת עול המוסר ולא פניהם בטילים רגע מת"ת ולמדם כתיבה ושיהיו בקיאין בברכת נהנין וברכת אבלים ומזון וכאלה הדבר שיהיו נבר נגוברין בכל דבר שבקדושה וללמדם אומנות כאמרז"ל ולהזהיר' שכל חייהם יעסקו בתור' ולהרגיל אותם מקטנות' במילי דחסידותא שיעשה בהם טבע וכשיגדלו לא תכבד עליהם הדבר ולא תנשק לאשתך ולא תצחק עמה בפני בניך אפי' הם קטנים מוטלים בעריסה ואין צריך לומר דברים אחרים כי הראיה נרשם בדעתם וזוכרים עד יום מותם והוי זהיר מהנבחר במאכל תן בפי אשתך כדי שתהיה כל דעתך עליה ותגדל בניך בחינם ותדריכם לתורה למלא רצונך כי רצונך בבני' בני תורה בני הוי רגיל בוותרנות אפי' בדבר מועט שיש לך בני הוי זהיר אף בעת שיש עציבות בלבך לדב' עם כל אדם בפנים שוחקות בני הוי זהיר כשאתה בסעודה

אל שמחה שלא להזכיר אפילו דברי תורה שנזכר בהם דברי מית' ואבילות וכדומה אלא אם כן אתה רואה באותה סעודה אנשים משחקים עם נשים ח"ו וכיוצא מדברים אלו שאז תגלגל להביא דברים המכניעים את הלב כדי שיפרשו בני הוי זהיר מלהרבות דברים עם שכנותיך דכיון שמצוין אצלך בנקל יפתך השטן לחטוא בהן בני הוי זהיר לעשות חסד עם כל אדם שבעול' בין ישראל בין גוי בני הוי זהיר מלהרוג שום בריה שבעולם לבד המזיקות שהתיר' רז"ל להורגם ככלב שוטה וכדומה ואל תעקור שום עשב חיכה שלא לצורך רפואה וכדומה כי לכל עשב יש מלאך א' עליו כאמר ז"ל וכמ"ש או מסירו ממשלתו כי זמן ניתן לו מן השמים על עשב זו עד עת שתצטריך לעוקרה לצורך האדם בני הוי זהיר שלא לצחוק משוטה או מאדם שיש בו מום כי אינך יודע מה ילד לך בני הוי זהיר להיות קנת עשב כשעובר שב' ומועד כדי שלא יראה שהיה עליך למשא בני הוי זהיר כשאתה מוציא הוצאות לסעודת שבת ומועד הוצא אותם בעוד שאתה רעב שעל ידי כך תרב' בהוצאה לפי שהרעב יראה לו שלא ישבע ותרבה לקנות וביותר השבוע לספק אחר שאתה שבע לא לקנות בני הוי זהיר כל הוצאה שאתה מוציא לדבר מצוה יהיה בשמחה רבה ותזכה לעושר ולחכמה בני הוי זהיר אפי' בשעה שאתה הולך בשוק לחשוב בדברי תורה או בדבר מצוה לבקשה בני הוי זהיר כשתראה אדם עובר על תעבור עליו אלא שאל מתנו סבת עיכובו ולפתות אם לא תוכל לתקן צערו עם מה שתדבר עמך מפיג צערו כדרז"ל ישיחנה לאחרים בני הוי זהיר שלא לצאת לשוק בלי פרוטה בכיס' רבותי לומר אם יש לך אל תניחה בבית כי פרוטה אחת מציל נפשו ממות או ניכול עמה מיד רוצח או כות' עני מוטל למות ובאות' פרוטה קונה לו פת ומחייהו בני הוי זהיר כשתבקר איזה קרו' או אהוב בחגי' ובמועדים בקר גם לשכן שכנגדו ולעניים שבחצר בני הוי זהיר לברך על הפירות בט"ו בשבט שמנה ותיקין הוא בני הוי זהיר לקרב קרוביך העניים להתאסף עמהם בגילם ובאבל' ויהיו מראשי הקרואי בכל שמחה וגיל שיש לך בני הוי זהיר אם תנגן השם בקול ערב אל תהי משורר שירי עגבים או שירי מלשונות הכותים כי אם שירי שבח והילול לה' ותוכחות מוסר המכניעים לב האדם לירא' יתברך ויהיו ביראה ולא בקלות ראש ולא בפני נשים כדי שלא יהיה עריבות קולך לך לפח מוקש ללוכדך ביד יכרך בני הוי זהיר שלא ימצא כתם על בגדיך ובכל עת יהיו בגדיך לבנים משום הכון בני הוי זהיר לחכנת היום תגיו לתורה ותכין לגמילות חסדים בני הוי זהיר בכל מקום שתכנס לקבוע ישיבתך בין העניי'

שמלאה שם ובא מלמעלה יכבדו אותם כי באמצעות סוכך מקבל הבלתי מוכן ואם מקום סעודה הוא בסביבך יאכלו גם הם ממובחר המאכלים בני הוי זהיר כשתכנס בי' קוש סעודה אל תרבה ישיבת' שם ואין צריך לומר שלא תשתכר ואל תתעסק בדברי צחוק והיתולים בני הוי זהיר בהיותך במושב אנשים בשומעך מדברים בדופי שום אדם קום ברח לך בני הוי זהיר מטיולים ומשחוק שהם מבלים לגררך לגיהנם בני אל תקנא לבך בהצלחת הרשעים ובמעלתם וכבודם כי סמה יאבדו ואתה תעמוד בני הוי זהיר נאסף שלא תהיה יאכלים לבית האשפות ואין צריך לומר בעיטולי פרדסים ובחברת נשים המגבלות פיהם ולא יהיה המגיעה דרך מחלוקת בין אם בדברי פייוסים ודברי מוסר כדי שתוכה לבנים מהוגנים : ואל תמנענה מלהלוך לבית אביה ואמה או בבית קרובותיה דמניעה זו גורם לקטטות ומריבות בביתו של אדם ואם מתליכם' שם נמשך עבות רעות ורבוי השאלות אמור לה כבבר אלליך למנוע הליכת' שם כי סוף לבא לידי גרושים בני דע שכל קלון ובזיו' המגיע [redacted] קם מקרובים ומכירך מאנשים שבמון בני הוי זהיר מלהתחבר עם כעסן ובעל מדות רעות לעשות שותפות עמו שלא לשכון בשכונתו פן יסיתו כל ימיך מכאובים ותהיה עבד לו וגם לא תשלוט במאוכ' בני הוי זהיר שלא להפציר על שום דבר ושלא תכפול הדבור שני פעמים כדרך עם שום אדם בני הוי זהיר מלדבר עם איש חכם בעיניו כי תשחית עמו דברים הנעימים וצא מלפניו מחורף ומגוד' הרחק ממנו כמרחק אדם מן הנחש בני אל תבקש גדול' ואל תחשוק כבוד פן תאבד הגדולה והכבוד שבידך : בני הוי זהיר מלעשו' שותפות עם רמאי בחשבך שעל ידו תרויח דע שלא תרויח כלום אלא ירויח ממוכך לו ואתה תצא נקי מנכסיך בני הוי זהי' לבקש חסני' לבנותי' ת"ח ובעל' מדות טובות ואיכן משפרים ואם לא תמצא קח ישרים ונאמנים בעלי מדות טובות ומן משפחות מיוחסים ועל' כל פנים עם הארץ לא תקח שמצא את מוכר בתך לשפחה ביד אכזרי שאין לה פדיון לעולם וכל ימיה יגון ואנחה וקלון וחרפה ובושה וכלימה בני הוי זהיר מלבד החיוב המוטל עליך לבקר חולים הוהר יותר לבקר חולים מיסורין קשים ורעים יען תראה בעיניך ותכניע את לבבך שמרגל שאע"פ שהדברים הקשים והיסורין הרעים נשמעים אין פועל השמיעה כראיה אע"פ שהיה שמיעה מפי מגידי אמת כי לנו גדול ממשה רע"ה שלא פרשה שהקב"ה אמר לו לך ר"ד כי שחת עמך

גלא

ולא היה הדבר ההוא בספק כלל אבל אחר שאמר לו מפי השם יתעלה ע"ה הסכים להוריד הלוחות ולא שניחם בהר וכשקרב אל המחנה וראה העגל ומחולות חרה אפו ושבר את הלוחות הרי שנתפעל מאוד כענין יותר ממה שנתפעל מאוד כשמיע אע"פ שכבר היה יודע הדבר באמת בלי ספק כלל : וכן תראה וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו וגו' ושמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק וכו' לא נתפעל מן השמועה כל כך עד נבא בעצמו אל ישראל במדבר לראות בעיניו ניסי מתן תורה והמן והבאר והענינים המסובבים : בני הוי זהיר שלא תוציא דברך מפיך אלא א"כ תבלע אות' שבעה פעמי' ואח"כ עיין בה הרבה קודם שתוציאנה בני אל תצטער מדוחק השעה פן יבא עליך איזה מקרי ממקריו' דופי הזמן ותצטריך להתפלל לחזור למצב שהייתה בראשונה בני הוי זהיר למנוע רגליך מבית העשיר כשאין לך תועלת ממנו פן תהיה הכנסה זו לך לפוקה ולמכשול בעת מחסורך ובפרט בעת חולייך שכלם מסירים דעתם ממך להחזיק בידך באומר' פלוני העשיר כבר ע"י כיסנתתו עליו להספיק צרכו ומתוך בלא עסק ובבבא קמא פ"א ארז"ל בתר עתירי ניכסי עני מתוך וכו' שהכוונה לך אחריו משום דמשוך כיבי אבל כשאין נמשך ממנו דבר קום ברח לך ובמקום שמראשו מטה את דרכך בני אל ימעט בעיניך אויב אחד ואעפ"י שיהיה לך אלף אוהבים לפי שהאויב האחד יכול להפך לאלף אוהבים לאויבים והאלף אינן יכולים להפך האויב האחד לאוהב בני הזהר כשתכנס בבית חברך אל תאכל מביתו דבר בלי רשותו שמא דבר אסור הוא שעשו משום רפואה וכן אמר' לבעל הבי' שלא יניח בביתו דבר אסור במקום שהיד שולטת בו פן יכנס חבירו בביתו ויאכל בבלי דעת בני במקום שתניח ממונך כדי שתקשר נפש' של אדם בנפשו של איש הלוקחה אחר מותך בחייך פזר אותו לצדקה כדי שתתקשר נפשך עם השכינה בני סוהר שרבים כענין הצדקה בין בשים בידך לעשות בין כשאין בידך מן כפי יכולתך ואם אין בידך כלום עשה בגופך ואם חולה אתה בגופך במקום שאתה שם הוי מצטער בינך לבין עצמך מצרת העניים ואם באים לפניך פייס אותם בדברים והחזק לבבם עם הקב"ה כי הוא בעל היכולת להשפיל ולהרי' :

פרק יז

יוכיח המבין ידריך המשכיל לבניו מקטנותם בדרכי השם מיד כשהם קטנים שמתחילים לדבר ירגילם לכל דבר שיאכלו שיאמרו אמן וכשיגדלו יותר ירגילם בפסו' כגון תורה צוה לנו וכדומה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ומצאתי ספר נקרא אורך ימים קטן בכמות ורב האיכות וכל הספר ג' פרקים הפרק הראשון מדבר בחינוך ומוסר הקטנים הפרק הב' ידבר בענין הגאוה הפרק השלישי ידבר במדת הענוה וראיתי לכלול הג' פרקי' בפרק א' רק בהפסק' בין הפרקי' לחבר את הכל להיות אחד בענין המוסר וגם לשון הספר ראיתי בדור הזה הרבה בנים הולכים אחר שרירות לבם בנים לא אמון בם כשגדלו בלי תרבות ובלי דרך ארץ אמנם אין להאשים הבנים על כך כי הפשיעה היא מצד האב ואם שאינן חוששין לראות את הנולד ומונעים מוסר ומורא מן הקטנים גם שיגדלו אינן מקבלין עוד מוסר לכן כדי להסיר את המכשול מדרך עמנו שמתי את לבי לסדר ספר קטן בענין חינוך ומוסר הנערי ולא באתי כמוכיח רק כמזכיר הדברים איך ינהגו ובכלל זה אזכיר הנשים והזכרים שילכו כישרים כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך אב ואם חושבים שהם אוהבים את בניהם אהבה שאין למעלה ממנה ובאמת הם שונאים אותם שנאה גדולה ועל זה העיד שלמה המע"ה חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר הקטן מטעה שיש לו שכל להבין בגערה אביו ואמו חייבים לגעור בו אם הוא עושה דבר שלא כהוגן ועתה בזמן הזה לא די שאינן גוערים בו אלא הם שמחים ומספארים על חכמת הילד שיודע להרע ומלמדים אותו לקלל ולדבר דברים רעים וגם כן ממלאים תמיד כל רצון הקטן הן באכילה הן בשאר דברים יש נותנין לילד ספר לשחוק בו והוא קורע הספר והוא עון פלילי לעשות שחוק באותיות הקודש ויש זקנים שאינן נוהגים כבוד בספרים מניחים המחזור או התפילין במקום שהם יושבי' וזהו זלזול גדול שקטן יושב לאכול עם אביו ואמו ופושט ידו לאכול קודם כל המסובין ובזה מתגדל הנער בזדון לבו בלי מורא ובלי תרבות ובלי דרך ארץ עד שיגיע לבן ח' שנים או ט' אז אביו ואמו רוצים לתקן את אשר עותו כבר ולא בא מיד' כי הנער מבקש למרוד ואם לא יתנו לו או הוא בא לקלל אביו ואמו ומי חייב בכל זה שלא אהבת אב ואם ורחמנות שלא לשם שמים והנה מאהבה זו והרחמנות נתהפכו לשנאה ולאכזריו לפי שמנעו מורא ומוסר מן הקטן ועתה כשגדלו הוא מטיל מורא עליהם ואין להם עוד רשות ליסר אותו לפי שיפחדו עליו שלא יצא מן הכלל ואם ישאל אדם למה אתם מונעים מוסר מן הקטן או משיבים המנפה מגויח ואפו מפחדים ליסר הקטן והנה ראה והבן שקר התשובה הזאת התורה אמרה כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך ואב ואם מונעים המורא מן הקטן וזו כנס שלא יקבל מצות כבוד אב ואם ולא זו בלבד אלא שגורמים להם שיבאו לידי חיוב מית' כי המקלל והמכה אביו ואמו

אם יומת ואיך יעלה על הדעת שיענש הקטן בעבור שידריכו אותו ללכת בדרכי התורה ח"ו לחשוב מחשב' און על משפטי השם ית' ועוד ראה שטות וסכלות התשובה הזאת הילדים האמוני' עלי תולע ואשר לא נסו כף רגלם הצג על הארץ ותמיד ממלאים כל רצונם מהם מתים ממגפה או משאר מיני חולאים אם כן אין המוסר גורם המיתה רק החטא ממית ואדרבא בזכות המוסר שטוב ינצל מן המיתה יש אומרים שטבע הרע הוא שולט ואינו מועיל המוסר גם זה הבל ושקר וע"ז אמר שהמ"עה אולת קשורה בלב נער שבט מוסר ירחיקנה ממנו ר"ל אף על פי שהטבע הרע הו' קשור בלב הנער עכ"ז במעט מעט שבט מוסר ירחיק ממנו האולת ואמר עוד חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסיר ממנו וכן בהרבה מקומות הוא מזהיר על מוסר הבנים אם כן ההרגל הוא שולט ולא הטבע ואם אינו מורגל במור' ומוסר בקטנותו גם לאחר שיגדל לא יחלוק מורא וכבוד לאביו שבשמים ולא לאביו ולאמו ואיך יזכה לאורך ימים אמנם המורא והמוסר הזה צריך ישוב הדעת ולא חרון אף וכעס ארז"ל אל יטיל אדם אימ' יתירה על בני ביתו ודע שבכל מקום שאת מוצ' כעס ורוגז שם המזיקים מוכני' להזיק הש"י ובפרט בזמן המגפה שאז מצוין הרבה מזיקים והמכה הבאה בכעס מכת המגפה מתדבקת עם המכה הסיא ועיני ראו ולא זר ולכן ישים כל אדם מושל ברוחו ויהיה נזהר מאד מן הכעס ואם צריך להטיל מורא על בני ביתו יעשה תנועת כמי שכועס אבל תהא דעתו מיושבת עליו ויהי נזהר מאד שלא יקלל אשתו ובני ביתו וכן אסור לאדם להכות אשתו כי די לאשה שהיא סובלת צער הריון ולידה וצער גדול בנים ועליה מוטל כל צרכי הבית ואין ראוי לצער לה יותר על מה שיש לה כבר ואם היא עושה דבר שאינו ישר בעיני בעלה יתקן הדבר בדברים רכים המושכים את הלב ולא יכה ולא יקלל אותה : חייב כל אדם לכבד אשתו יותר מגופו כי אין בית אלא אשה הנשים מקללים בני הבית במגפה ושאר קללות צריך להזהיר אשתו ובני ביתו שלא ישלוט קללה על פיהם לפי שהשטן הוא מקטרג ועל הנכר' עון תחול הקללה הש"י רבים נוהגים ללמד הקטן לקלל והוא שטות ראוי ללמדו דברים טובים וברכות ומי יתן ויועילו הברכות דברים רעי' וקללות אינן צריכי' לימוד כי יצר לב האדם רע מנעוריו : עוד יש מנהג רע בעת שמוליכים הקטן לבית המדרש שמצוים למלמד לפני הקטן שלא יכה אותו והקטן שומע שאין לרבו להכותו אז הוא מוסיף זדון אמנם המלמד אינו יוצא י"ח אם אינו מטיל מורא על הנערי' להדריכם בדרך הישר וכאחז"ל לא המדר' הוא עיקר אלא המעשה ראוי הוא לחקור המלמד

אם הנער שומע בקול אביו ואמו ואם נזהר בנ"י וברכת המוציא ובה"מ ואם הוא מרגל' במה שישימו לפניו לאכול ויבוא לו שילך לבה"כ להתפלל ולענות אמן ושלא ידבר בבה"כ בשעת התפלה וכיוצא בזה ידקדק על הנערי' להכניסם במצות ולהכניסם בתרבות ובד"א ומלך הספר מוסר למלמד לקבל שכר משנערים ולא שכר הלימוד כל הנז"ל הוא קל לעשות אבל אם אב ואם מכסים פשע הנער ודומו הנזק הוא שלהם וסוף שיקבלו חרטה בקיבור עכה היעוכה שירבילו אב ואם את הקטן בתורה ובמוסר הטוב וישימו לו לאכול על שלחן קטן לבדו ובזה יתגדל בתרבות וד"א וגם אחר שיזקין ינהוג אימה וכבוד לאביו שבשמים וג"כ לאביו ואמו ובזה יזכה לאורך ימים וימצא חן בעיני אלהים ואדם והכל יאמרו ברוך שזה ילד ברוך שזה גדל אחר שכתבתי ענין חנוך הנערים ובלי ספק מי שממלא רצון הקטן סופו יעלה למדת הגאוה על כן אזכיר הנזק שמגיע לאדם ממדת הגאוה ודע כי הגאוה היא פתח וסבה לכל מדות הרעות בעל גאוה אינו עושה שום מצו' לש"ש רק כונתו ליוהרא ותמיד הוא חס על כבודו ולא כבוד התורה וכ"ש שאינו חס על כבוד שום בריה והוא מתכבד בקלון חבירו ומוציא דבה על כל אדם ומדבר בגאוה ומסתיר פניו מהביט אל עני ונכה רוח כי נראה לו שהעני מסריח וכן הוא מלביש בגאוה ואם אין לו רואה לגזול ולגנוב בעל גאוה רודף תמיד אחר השררה ורוצה שתהיה ידו על העליונה ומתוך זה הוא בא לידי שנאה ומריבה : בא ולמד מקרח בעבור שנתגאה בעשרו רדף אחר השררה וירד חיים שאולה הוא וכל אשר עמו : וראה כמה קשה כח הגאוה והמחלוקת אפילו יונקי שדים שלא חטאו נאבדו עמו : אמר החכם הזורע גאוה וקוצר יקצור דאגה וחרטה ואמר אם תקום תדאג ואם תשפל תשמח הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו : בעל גאוה לעולם אינו מודה על האמת ולא דיו זה אלא שג"כ מבקש לאמת השקר שלו ועובר על לא תשא הרמב"ע ז"ל האריך מאד בענין השבוע' וכתב שלאו זה הוא קשה מכל לאוין שבעשרת הדברות כי הרוצח או הגונב או הנואף למלאת תאותו הוא עושה עבירה בסתר ואינו יכול לעבור בכל עת שירצה כי יפחד על נפשו וזה עובר על לא תשא לאו קשה שכתוב בו כי לא ינקה בלי שום הנאה שיגיע לו מזה והוא מחלל שם שמים בפרהסיא בכל עת ובכל רגע ואפי' לפני דבור קל הוא מקדי' השבועה ואין פחד אלהים לנגד עיניו ואם לא היה בישרא' רק עון זה מספיק להאריך הגלות ואפילו השפל כל אדם ימרד על הרגל הרע הזה וכל הרגיל בעבירה ואם רצי' ומוכיחים לו לקבל עליו לתת פרוטה אחת

למלמד

לתלמוד תורה בכל פעם שמוציא שם שמים לבטלה והשומע שם שמים מחבירו לבטלה ושומע שבועה מחבירו ראוי להזכירו שיתן הפרוטה לתלמוד תורה ובדרך זה מעט מעט כל אחד ירחיק עצמו מהרגל הרע הזה ומן העונש הגדול והמוכיח נעם השומעים תבא עליהם ברכת טוב. הנשים רגילות לישבע בחיי בעליהן ובניהם אפי' על כל דבר הבל גם זה מנהג רע שוא אחד כי ח"ו שלא ישבעו לפעמים לשקר לכן כל אשה האוהבת בעלה ובניה תסלק עצמה מן הסרגל הרע הזה הנשים יש להן גאות ואינן יודעות העונש והנזק הבא מגאוה זו לכן ראיתי להודיע להן במה יכשלו כדי שירחיקו עצמן מן העון יש אשה בביתה היא לובשת בגדי שפחה ויוצאה בחוץ בבגדי מלכות כדי להראות לכל את יפיה ולא נכון לעשות כן אשה כנועה אשר יראת אלהים בלבה ראוי שתתקשט עצמה בביתה כדי שלא יתן בעלה דעתו באשה אחרת אבל שהיא יוצאת בחוץ מקושטת היא חוטאת ומחטיאה אחרים כי אפשר שיפגענה בחור עם הארץ · ויעבור על לא תחמוד אשת רעיך ולא זו בלבד אלא בעת שיתחבר הבחור עם אשתו יתן דעתו ביופי האשה שראה ביום והבנים הבאים במחשבה זו נקראים בני תמורה ואלו הבנים אי אפשר שיהיו טובים לפי שבאים במחשבת עון ונמצא האשה היוצאה מקושטת גורמת מכשול עון ותקלה לאיש ההוא והנזק הבא מגאוה זו אכתנו בגלות בעונותינו והקמים עלינו רואים תכשיטי אשה מכסף וזהב ומנקשים עמנו עלילות שקר הש"י יצילנו מידם ומכל רע אמן · שום פועלת אינו יוצא מהגאוה נעשה בזמן הזה אפילו שאין יד בעלה משגת היא רוצה להראות גאותה ואינה חוששת אם יבא בעלה לידי סכנה בגזילה או בגניבה אמנם האיש שיש לו שכל ראוי לו לראות את הנולד גם ישים לבו על העבר כי כמה גזירות רעות וקשות ושמדות עברו עלינו בעבור הגאוה כמו שנזכר בספר שבט יהודה יש אשה יושבת בפתח ביתה לסניק את הילד והעובר דרך שם רואה אותה מגולה ויש אשה שמגלה שער ראשה אין אלו דרכי צניעות כל בת שכל תשים אל לבה איך היא צריכ' רחמים בעת לדתה הש"י ירחם על כל בנת ישראל כל בת ישראל תבחר ללכת בדרך הישר בעיני אלהי' ואדם כדי שתזכה לאורך ימים ותזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות · בעל גאוה בוטח ביסורין ואינו שם לבו להתפלל ולשוב אל השם וזה המוכה בסנורים איך לא ישים לבו לשוב להתפלל אל השם בעת צרתו והאל יודע שהועילה התפלה לחזקיה המלך לאחר שנגזרה עליו המיתה ועל ידי תפלתו ועל הדמעות שהוריד הוסיף לו הש"י ט"ו שנה רבים מישראל אינם מכוונין לתפלל עם הצבור כל ימי השבוע ובשבת הם באים

רגע אחד וגם ברגע שהוא אינם מכוונים לשמוע תפלת החזן ולא על עניית אמן אבל הם פונים לדבר זה עם זה דברים בטלים ובאמת כל המדבר בשעת התפלה גדול עונו מנשוא ולמה לא יקח ק"ו בעצמו אם הוא בא לדבר עם הדיוט הוא מכוין לשמוע את דברי חבירו כדי להשיב לו על דבריו ולפני הקב"ה אשר בידו נפש כל חי הוא פונה עורף לדבר עם חבירו יש לך עון גדול מזה ראוי ונכון לעמוד בכל קהל איש א' להזהיר את העם ולגעור במי שמדבר בשעת התפלה · כל מי שאינו מכוון להתפלל אינו מאמין בהשגחה ולא בשכר ועונש · בעל גאוה הוא מכפויי טובה ואינו נותן שבח והודאה למקום שנא' ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו' הכלל העולה כל מי שיש לו גאוה הקב"ה והבריות אפילו בני ביתו שונאים אותו לפי שהוא אכזרי וכענין אמר החכם מן התימה איך יתגאה האדם והוא עובר תמיד על גשר רעוע ושבורה ואין ראוי שישען ויבטח עליו לב אדם כי אינו יודע בשכבו ובקומו מה יולד יום ולא יועילו להציל אותו לא גאות החכמה ולא העושר ולא הגבורה הגאוה היא חולי קשה וכבד מאד מביאה את האדם לאבוד עה"ז ועה"ב לכן כל בעל שכל יבקש לו רפואה לחולי זה קודם שיגבר עליו החולי וקודם שתקפוץ עליו הזקנה כי בחר במדת הענוה כי אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד · מדת הענוה היא סולם לעלות בה לכל המדות הטובות והיא ראש ותחלה לכל מצות התורה ראשית דבר יראת ה' יסוד הענוה היא אדם המכניע ומשפיל את עצמו לפני הבורא יתברך בימי בחרותו בעודו בכחו והוא שמח בחלקו ואם הוא עשיר נותן שבח והודאה לאל הנותן לו כח לעשות חיל ומכיר החסד והטובות שעושה עמו הקב"ה בכל עת ובכל שעה אם עושה מצות הרבה הם מעטים בעיניו ואינו מחזיק טובה לעצמו · ואם משבחין אותו על מעשיו הטובים הוא מצטער על זה לפי שיודע ומכיר שאין מספיק לו כל המצות שעושה בערך על אחת מאלף הטובות שהקב"ה עושה עמו בכל יום · בעל ענוה אינו רודף אחר הכבוד ולא אחר הנאת הגוף ולא במאכלים ולא במשתה ולא בשאר כל צרכי הגוף רק תמיד הוא מכוין לעבודת הבורא ית' אוכל ושותה כדי שיהיה לו כח לעבוד את השם נושא אשה לקיים מצות השם ומלביש עצמו לכבוד השם וכל מעשיו הם לשם שמים יש אדם נוהג במדת ענוה ומלביש עצמו בלויי סחבו' ופורש עצמו מכל הנאת העולם ומסגף עצמו בתעניו' יותר ממה שיש לו כח לסבול על אדם כזה אמר שלמה ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו התורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהם יש אדם

שעושה

מראה עצמו כעניו וחסיד ושבע תועבות בלבו וסופו תגלה רעתו לכל ויהיה ללעג וקלס וחרפתו לא תמחה בע"הז ובע"הב בששה אותיות נכרת העניו האמיתי האות הראשון מי שמביישין אותו ויש בידו לנקום והוא מוחל עלבונו זה אות נאמן שהוא עניו האות השני מי שבא לו נזק או צער וצרה והוא מקבל עליו מאהבה גם זה עד נאמן על הענוה האות הג' הוא מי שמשבחין אותו על מעשיו הטובים והוא מצטער על זה ואומר כל מה שעושה הוא כטפה מן הים כנגד מה שאני חייב לעשות ואם אין בו מה שמשבחים אותו הוא גוער בזה שמשבח אותו ואומר אינו אמת מה שדברת גם זה עד נאמן לענוה האות הד' הוא זה שנותן לו הקב"ה עושר ובנים וכל אשר יעשה יצליח והוא משפיל את עצמו כנגד השם וכנגד עניים ומרודי' גם זה סימן מובהק לענוה האות הה' הוא הרואה חובה לעצמו אם עשה לחבירו דבר שלא כהוגן הוא מכניע עצמו לפניו ומפייסו הן בממון הן בדברים ענוה זו היא טובה מאד האות הו' הוא שמלביש עצמו בענוה ומדבר בנחת עם בני ביתו ועם כל אדם והוא נאמן במשא ובמתן ובכל עסקיו · כל אלו הדרכים מורים על אמיתת הענוה בכל המדות ילך האדם בדרך בינוני ובענוה יבחר לו הקצה האחרון אברהם אבינו כי אב המון גוים ואמר ואנכי עפר ואפר משה אדונינו שהיה מלך על כל ישראל ואמר ונחנו מה וכתיב והאיש משה עניו מאד כל עניו הוא רחמן וסבלן ולומד מן כל אדם ודן את כל אדם לכף זכות והוא אוהב שלום ורודף שלום ובכל עסקיו הוא רוצה לקיים ואהבת לרעך כמוך הק"בה הוא אוהב הענוה יותר מקרבנות שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה : הרבה ענפים טובים מסתעפים מאילן הענוה והאוכל מפירותיהן בעולם הזה הקרן קיימת לו לעולם הבא · זה הכלל הענוה היא יסוד שהכל תלוי בה · עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה באו אחי ורעי שמעו נא לעצתי ואכלו מפרי עץ החיים פרי הענוה ותזכו בזה לאורך ימים ותמצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם . דבר ידוע הוא שהעני מתרגל במוסר הצער יותר מהעשיר ואשה מחניך הילד יותר מהאיש לכן כדי להציל זרע קודש מדינה של גיהנם ראיתי להזכיר עוד ולעורר אב ואם שלא יתרשלו במוסר הבנים ובזה יזכו הם גם בניהם לאורך ימים השם יזכנו לביאת משיחנו במהרה בימינו אמן . ויקיים בנו מקרא שכתוב אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי אמן ואמן · עד כאן דברי ספר אורך ימים ובפרקים דלעיל כבר הארכתי הרבה במעלת הענוה ובגנות

הגאוה אך כיון שהזכיר בעל ספר אורך ימים מענין הענוה שהרבה ענפים טובים מסתעפים ממנה · הנני הראך שחיים נמשך לאדם על ידי השפלות והענוה ומזקנים אתבונן דפירשו על פסוק יתן למכהו לחי ישבע בחרפה שהכוונה שבא להכות לחבירו ומשפיל עצמו בפניו ונוטה לו לחייו שיכהו מתוך שמכה אותו הוא משפיל זה לפניו ונמסר בידו ומניח אותו ושיעור הפסוק כשיתן האדם למכהו לחי ישבע שמכה בחרפה ואינו מכה אותו כדי שפלותו נתן לו חיים · הלא תראה דבר קשה נופל ממקום גבוה ונשבר ונייר או נוצה נופלת ואינו נשבר קלותם שבאם הוא מקילם מעבירם · ועוד דע יש מקום בעולם שבא עליו רוח חזק אחד משבעים שנה לשבעים שנה ועוקר הרים ומשבר סלעים ועוקר האילנות וכל הבתים ובני אדם הנמצאים עומדים על רגליהם ונושא אותם למרחקים הקוש שלא נודע אך בראות אנשי אותו מקום שמתחיל הרוח הזה נופלים שטוחים על הארץ ואוחזים עצמם בעשב אחד רך מאד ובהיותם נאחזים באותו עשב אין יכול הרוח להשיאם וניצולים כי הרוח הזה אינו עומד כי אם כשיעור רביע שעה אך כל דבר קשה וכל דבר גבוה מפיל ומשבר ונושא אותם ואין צריך לומר לאדם שנמצא עומד על רגליו ואפילו נופל אם אינו אחוז באותו עשב הרך דוקא וזהו בודאי שעשה אלהים להראות לאדם מעלת השפלות שאין דבר קשה יכול לעמוד בפני הרך : ודע רמז נכון למעלת השפלות שאחרי העבד בעבור ירידתו שירד למדרגת עבד קנה שתי מעלות מעלה ראשונה מתורה שבכתב שקוראהו עברי שנאמר כי תקנה עבד עברי כשם גדול דנקי' אברהם אבינו ע"ה דכתיב ויגד לאברם העברי מעלה שניה מתורה שבעל פה שקראו אדון שהרי אמרו הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו · וכדי שתשפיל ותכניע לבבך הערל אכתוב לך דברי המקובלים ז"ל ממאורעות האדם בגופו ובנפשו וז"ל צריך כל אדם להיות זהיר וזריז בעבודת אלהים בשביל שבכל יום ויום מכריזים ואומרים עד מתי פתאים תאהבו פתי שובו בנים שובבים ארפא משובתכם וכן התורה מכרזת כן ואין מי שישגיח בה ובני אדם הולך ואורח בעולם הזה והוא סבור שלעולם יחייה על הארץ ויעמוד בה לדורי דורות וכאלו כל העולם הוא שלו ואין זוכר לא יום המיתה ולא יום הדין עד שהו' פתאום נמסר ליאסר בקולר ליפטר לבית עולמו וניתן ביסורין קשין בקרב שאר נידונין אם יש לו מליץ אחד הוא ניצל מאותו דין הקשה שנאמ' אם יש מלאך מליץ אחד מיני אלף וכו' ומי הוא המליץ מעשים טובים העומדים לו לאדם בעת צרה ואם

לא

לא נמצא לו מליץ יושר הוא יוצא חייב מן הדין שיומת באותו
חולי ובאותה שעה שנתפשוהו בקולר של מלך מלכי המלכים
בעוד שפותח את עיניו רואה שנאים אצלו שנים שכותבים
לפניו כל מה שעשה בעולם הזה וכל דבור יתירה שדבר
בעולם הזה לבטלה כותבים לפניו שיאמר להגיד לאדם מה
שיחו ורז"ל אמרו אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו הו' נידון
עליו והאדם בעצמו מודה על כל מה שעשה בזה העולם וגם
מעשה העבירה שעשה מעיד עליו ואומרת ביום פלוני
ובמקום פלוני בזו השע' עשיתי אותו עבירה פלונית ונכתב
ונרשם הכל בספר : וקודם פטירתו כאשר ניתן בקולר
של מלכו של עולם כשלא נמצא לו מליץ יושר מיד מלאך המות
יורד ועומד בפניו מכף רגליו וחרב אחד בידו וכשרואה אותו
החולה ורואה שכל הבית מתלהט מזיו המלאך המות שהוא
אש וגם הוא מלא עינים ושאר הבריות אין רואים אותו כי
אם הוא לבדו ואל תתמה על זה שהרי לפעמים כמה בני אדם
רואים מראה אחד ושאר בני אדם שהם אצלם אינו רואים כמו
שנאמר בדניאל שהוא לבדו ראה המראה והיאך יכול לראותו
והכתיב עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט אלא כיון
שירד למטה לארץ מתלבש במלבוש גופני כמו המלאכים שבאו
אצל אברהם אבינו ובאותו מלבוש רואהו ושלשה טיפין תלוין
בחרבו כמו שאמרו רז"ל ממנו מת ממנו מסריח ממנו פניו
מוריקו' וכאשר רואה אותו האדם מיד אחזו בשרו פלצות וכל
אברי הגוף לא ישקטו מאימתו ונפרע הלב שנוקש בקרבו
כפעמון בשביל שהוא מושל בכל הגוף ונשמתו הולכת בכל
אבריו ונוטלת רשות מכל אבר ואבר כמו אדם הנפטר
מחבירו שנוטל רשות ממנו ואז נופלת זיעה על כל האברים
ומכל אבר שהיא נוטלת רשות ומסתלקת ממנו מיד מת אותו
האבר וכן כל האברים לאחר שנוטלת רשות מהם מיד מתים
באותה שעה אומרת הנשמה אוי לי על עולם עובר שלא
מצאתי שום עוזר לפדותי מן המות אלא רפואתי הם התשוב'
ומעשים טובים וקודם שיגיע אותה שעה מתיירא האדם
ורוצה להמלט ואינו יכול להחבא ממנו ואז פותח את עיניו
ורואהו ומוסר עצמו ונשמתו ביד מלאך המות באותו שעה
נידון האדם בעולם הזה ובצאת נשמתו מן הגוף השכינה
עומדת עליו אם נמצא בו תורה ומעשים טובים ואשרי לאדם
שמדבק בשכינה ונשמתו זוכה לעלות למקום קדוש ואוי למי
שמרחיקין ממנו השכינה ולא מתדבקין בה ובשעה שמוציאין
לאדם לקבר כל המעשים שעשה בעולם הזה כלם מוכנים
ומזומנים ועומדים לפניו ושלשה כרוזים מכריזים אחד
בפניו ואחד מימינו ואחד משמאלו ואומרים זה הפלוני
מרד בקונו המושל למעלה ולמטה ולארבע רוחות העולם
מורד בתורה ובמצות ראו מעשיו וראו דבריו טוב היה לו
שלא נברא : וקודם שיגיע לקברו כל המתים חרדים
ורוגשים ממקומם בשבילו ואומרים אוי לו לזה שנקבר עם
המעשים הרעים שעשה שעומדים עליו בשעת פטירתו
ומקדימין והולכים לפניו עד הקבר וגם עומדים על גופו :
וגם הנשמה הולכת ושוטטת עליו ומתאבלת על הגוף
שנפרד' ממנו וכאשר קברו אותו המלאך דומה עומד וגם
יוצאים מתחת ידו שלשה ממונים על חיבוט הקבר ושלשה
שרביטים של אש בידם ודנין הנשמה והגוף יחד אוי לו על
אותו דין אוי לו על מעשיו הרעים : וכמה וכמה דינין שיש
לאדם כשיוצא מזה העולם : הראשון כשנשמתו יוצאת מן
הגוף : השני כאשר מעשיו הולכים לפניו ומכריזים עליו :
השלישי כשמכניסים הגוף בקבר : הרביעי דין של חיבוט
הקבר : החמשה דין של תולעים ואחר שלשה ימים שנשכב
הגוף בקבר כריסו נבקעת ומעיו יוצאים מבטנו ונוטלים
המעיים עם הטינוף שבהם וטורפים אותם על פניו ואו' לו
טול מה שנתת במעיי' שלך ממה שאכלת ושתית ולא נתת מה'
לעני מכל חגים ומועדים שעשית כל יום כמ"ש וזריתי פרש
וכו' ואחר ג' ימים דנין לאדם מעיני' שלו ומידיו ומרגליו
שעשו העבירות עד ל' יום ובכל הל' יום דנין הנשמה והגוף
יחד ובשביל כך נמצאת הנשמה בארץ כל שלשים יום שאינה
הולכת למקומה כאשה נדה שיושבת בחוץ כל ימי נדתה :
הששי דין גיהנם : השביעי שנשמתו הולכת ומשוטטת
לשוט בעולם ואינה מוצאת מקום מנוח עד שישלימו ימי
עונשה אלו ה"ז דינין פורחים ובאים על האדם סימן לדבר
ויסרתי אתכם שבע על חטאתכם ויען בן האדם יתן אל לבו
לזכור יום המיתה ושבעה דינין הללו וישוב אל ה' וירחמהו
ואל אלהינו כי ירבה לסלוח להצילו מדרך שחת ע"כ : וכיון
דשבעה דינין אלו יחלפון על האדם צריך השתדלות נמרץ
בעוד שיש בידו לתקן מעשיו ולצאת מן הע"ז טהור כדרך
שבא טהור משום דכיון שמת נעשה חפשי מן המצות
כארז"ל ורמזו כל זה בפ' משפטים ואלה המשפטים אשר
תשים לפניהם כלומר אילין משפטים דגלגוליא תשים לפני
כל אדם כדאמרו בזוהר וכו' כי תקנה עבד עברי ירצה
כי תקנה את הגוף שהוא עבד עובר מזה העולם וזהו
אומרו עברי שש שנים יעבוד בתורה ובמצות משום דהיום
לעשותם ואין מחר לעשותם משום שהשביעי ימי שנותינו
בהם ע' שנה יצא מן העולם לחפשי חנם דכיון שאדם
מת נעשה חפשי מן המצות לכן אם בגפו יבא בגפו יצא
כרז"ל ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך

מן

מן העולם כביאתך מה ביאתך בלא חטא כך יציאתך בלא חטא באופן כשם שבא בנפו בלי חטא כך בנפו יצא מן העולם בלי חטא אם בעל אשה הוא כלומר אם ת"ח הוא שהתורה נמשלה לאשה כנודע מרז"ל על פסוק מצא אשה וגו' ויצאה אשתו עמו שהתורה יוצאה עם האדם ללוותו עד יום הדין מה שאין כן הבנים והממון ובלבד שתהיה תורה לשמה שאם אדוני שהוא הקב"ה יתן לו אשה ירצה שגזר עליו להיות חכם כארז"ל שגוזרין עליו חכם או טיפש וכן נגזר עליו להיות חכם גרם שלמד והצליח וילדו לו בנים או בנות כלומר קיים מצות עשה ומצות לא תעשה האשה שהיא התורה שעסק בה וגם ילדיה שהן המצות שעשה תהיה לאדוניה ירצ' תהיה לשמה שמקיימה בעבור לקיים מצות בוראו ולא לקבל שכר ויאמר שהוא יצא בנפו בלי שכר כו' אבהו דקאמר אני אמרתי לריק יגעתי וכו' : ואם אמור יאמר העבד שהוא הגוף שהנשמה אומרת למקומ' תחת כסא הכבוד ואני אשכני כתוב את אדוני שהוא הקב"ה את אשתי שהיא התורה ואת בני שהם המצות לא אצא חפשי מקבלת שכר כמותה והגישו אדניו אל האלהים לפני בית דין של מעלה ורצעו בו סימן לאקימו בתחיית המתים לשלם לו שכר וכמבואר אבלי ענין זה בארוך בחבור פי' על התורה ויען שהאדם מעותד לחטא כי יצר לב האדם רע מנעוריו ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא סגני מסדר דרך לפני השב בתשובה ליכנס בו לבא לפני בוראו שירחמהו ויקבלהו כי רבוי גדול הו' ואייחד לו פרק בפני עצמו :

פרק יח

יבאר המנקש והספן הפתח ליכנס בה לשוב אל ה' וכה יאמר :

רב"שע אדון הסליחות והרחמים יוצרי מושיעי מגיני וקרן ישעי משגבי לעד פשפשתי וחקרתי ודרשתי ודקדקתי ולא מצאתי דבר לבא לפניך בתפלה ותחינה שתמחול ותסלח ותכפר לעברך בן אמתך כי אם בהגיד לפניך שהרכתי שפלותי דלותי דקותי ואפלתי וחסרוני והכרתי מעט מזער מרוממותך ורחמיך וחסדיך והרבים ידעתי שאתה אלהי האלהים ואדני הארונים מלך מלכי המלכים מוכתר בכתרי כתרי' חי יחיד ומיוחד על כל המיוחדים בורא יוצר ועושה אין אלוה מבלעדיך אין מלך זולתך אתה בעובר ובהווה ובעתיד ואין מי שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל כי מלכותך בכל משלה כל דרכיך יושר צדק ומשפט אל אמונת ואין עול צדיק וישר אתה חפץ חסד תמיד מצדיק בריותך מורה חטאי' הדרך ילכו בה למצוא חיים מרחם חנם על כל מעשה ידיך אתה מעינו של עול' משגיח בעליוני' ובתחתו' השגחתך על הכלל ועל הפרט : זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים אבי יתומים ודיין אלמנות האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד לאוהביך ולשומרי מצותיך · אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת וכו' אינך מקפח שכר שום בריה אפילו מהכעיסי' לפניך מקבל שבים ומשלם שכר לכל צדיק י"ש עולמות וש"ם עולמות מתנה שנ' שם עולם אתן לו כדאי' ת' באותיו' ר' עקיבא במתנה של ד תוספת על העיקר אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך : ואני בשר ודם אפר דם מרה בושה סרוחה רימה גוש עפר נוד מלא צואה כלו מלא בושה וכלימה גוף נגוף מלא אספסוף קצר ימים ושבע רוגז רוח קימעא מפילני צל פחד ואימה ממיתני יסודי עפר אחריתי · רימה דרכי ליסורין נתיבתי לפשעים מעגלי למיתה לשוב לאין כאלו לא הייתי · אתה מלך מוכתר בכתרי כתרים ואני דל ורזה אביון ונבזה בזוי ושפוי שפל אפל ונופל נעדר וחסר אתה מקור החכמות ואני טיפש אויל סכל כסיל ומשוגע אתה מקור הבינות ואני מקור ההבלים והחסרונות והשבישובים והטעיות והמכשולות אתה מקור החסדים ואני מקור הנבלות והכיליות והקמצנו' וההקפדות אתה מקור הגבורות ואני מקור החולשה והתשות וההולאים אתה מקור התפארת ואני מקור הכיעור והשחרורת והדופי והמומים והשינויים אתה מקור הנצח לנצח נצחים אין לך לא ראשית ולא תכלית ואני מקור ההבל קיר נטוי צל עובר שנותי אין והיו אפס ותהו : אתה מקור ההוד הזיו וההוד וההדרה ואני מקור האופל והחשך והצלמות אתה מקור היסודות ואני מקור העקירות וההמיסות והנפילות והמכשולות אתה מקור האופל והחשך והצלמות אתה מקור היסודות ואני מקור העקירו' וההמיסות והנפילות והמכשולות אתה מקור המלכות ואני מקור העברות והשעבוד והכבלות והמשאות הכבדות :

וכיון שכן כל מה שאתה מוצא מאוצרותיך להשפיע על האדם אינו אלא כי אם על היותך מקור החסד והרחמים כי מה אדם מקור החסרונו' שישביח עליו מקור השלמיות והמעלות לכן אל

תביא

תביא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי וכשם שנתגדלת ונתרוממתה על הכל כך יתרוממו חסדיך ורחמיך על יתוש נתוץ כמוני למחול לי על מה שחטאתי והעויתי ופשעתי לפניך מיום שהוצאתני מרחם אמי עד יום מותי ה' שמעתי שמעך יראתי ואימת מות נפלו עלי וכל עצמותי נתפרדו ונתפקקו כל חוליו' שבשדר' והייתי כלא היה וכדבר שלא בא לעולם ואיך אבוא לפניך לדין כי לא נשאר ממני מאומה ואם בכחך הגדול תחזור לברוא אותי ותעמידני בעל כרחי למשפט לפניך מה אוכל להשיב כי אם להגיד האמת שאני רשע ואתה צדיק ועל כל החסד שגמלתני כצדקתך רעה גמלתיך הנה מה שאני עתיד לומר לפני' ביום הדין מעתה בחיים חייתי אני מודה בזה וא"כ למה להבי' ולהכני' ולהעמיד לפניך הנה מה שאני עתיד לומר לפני' ביום הדין מעתה בחיים חייתי אני מודה בזה וא"כ למה להביא ולהכניס ולהעמיד לפני בית דינך הצדק רב הטומאה והמאומה גדול השיקוץ והחלאה מעוטף מבית ומחוץ בחלאת צואר עונותיו יתגלגלו רחמיך וחסדיך עלי לקבלני בתשובה ולטהר טומאת עונותי ואע"פ שהקשתי לשאול כיון שכל הדעות מסכימים שהחוטא לפני מלך כמוך אין לו כפרה עולמות אך בטחתי ועל זאת סמכתי שכפי גודל שפלותי כך גודל רחמיך שאין מחשבותיך ודעתך כמחשבות ודעות בני אד' שכל כך שהם מחייבים אתה מזכה שהם מקור האכזריות ואתה מקור הרחמים ואיך ישוו ויסכימו שתי קצוות אלו יחד ובהבטחה זאת השלכתי מסוה הבושת מעל פני ושמתי פני כחלמיש לאחוז בכנפי רחמיך שתרחמני ותקבלני בתשובה לפניך ואל תשיבני ריקם ולך החסד ולי בושת הפנים והמסך המבדיל שעשיתי עם חטאתי מחהו כענן ברוב צדקותך וחומת ברזל שבניתי עם עונותי הרוס ברוב ענותנותך ומבצר נחושת שהחזקתי עם פשעי כלה ברוב חסידותך ותטבלני במקוה רחמיך וטהרני בים חסדיך וכבסני במימי צדקתך ורחצני בטל ענותנות' להחיות אותי ולהחזירני ברי' חדשה ואם רבו עלי קטרוגים לעכב על רוע מעללי קבלני בחתיר' שתחת כסא כבודך והסתר אותי בצל כנפי רחמנות' ואל תמסור יגיע כפיך ביד המשחית צלם דמות תבנית צורתי כעורב וכשולי קדרה עשה לכבוד שכינתך שנתנה עצה לברוא אותי שנאמר ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו חמול ורחם על עבד דופק בדלתי חסדיך ורחמיך בדמעות כמעיינו' ואנחות בשברון מתני' ומרירות תאנה שאין כח במי שעפר יסודו לבנו' מה שהרס בחטאיו ומה שקלקל בעונותיו ומה שהחריב בפשעיו אלא ברוב החרטות והודויי' ועזובת דרכי טינופיו ואת' המתקן והכונה תחשב לפנים הרצון למעשה והמחשב' לפועל והדברים לבנין ויחשב לפני כסא כבודך כאלו בניתי בידי ממש מה שהרסתי והחורבו' שהחרבתי כי בידך הכח והגבורה והמלכות והממשל' לעשות רצוני ומחשבתי ודבורי מעשה ממש ואם ח"ו עם כל זה לא תקבלני בתשובה כפי חיוב הדין על רוב פשעי ותעזבני אני איני עוזבך ואיני מתיאש מרחמיך כי ידעתי כי אל חפץ חסד אתה ועמך הסליחה ובראת' התשובה רטיה מועלת לכל מין מכה וחולי : רבש"ע אין עוד מענה בפי לדבר לפניך דמה נאמר ומה נדבר ומה נצטדק דאף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו שאין לי על מי להתרעם עליו שגרם בחטאי כדי להשליך עליו חובתי ולהקל ממני המשא שאם אני מתרעם על אמי שנתקשטה בפני אבי שיתן דעתו עליה ומאותה שעה נתעברה ממני ונמצא גרמה יציאתי בעולם אין לי מקום להתרעם עליה כי היא עשתה המוטל עליה במאמר פיך ולי קדמה צוויך כבד את אביך ואת אמך ואם מתרעם אני על המזלות שסייעו ליצירת אברי איני יכול דמוכרחים במעשיהם היו שלא לשנות את תפקידם ואם מתרעם אני על מלאך על ההריון איני יכול שעל זה שמנה אותו וקיים צוויך ואם על היום שנולדתי בו אני מתרעם איני יכול כי בו פתחת' דלתי בטן אמי והוצאתני בו ביום בעל כרחי ואם מתרעם אני על המילדת שקבלני ותיקנה אברי איני יכול שדעתה היתה להחיות נפש לעבדך והוא עצמו מה שכיוונו אבי ואמי והמלאך על ההריון והמזלות והיום שנולדתי בו להעמיד ברי' מוכנת ומזומנת לעשות תורה ומצו' לקיים רצון יוצרו וגם אין לי מקום להתרע' על שום אדם כי לא נתיעצתי עם שום בריה לחטוא לפניך כי נכנסתי חדר בחדר שלא יראני אדם שאפשר אם נתיעצתי עמהם היו מוחים בידי כלל העולה שאיני מוצא על מי להתרעם שגרם בחטאי כי אם על עצמי כעצמי

כי פתאום ראיתי חיה במו ארב ומיד במעונותיה
שכנתי רעם עלי בקול גאונו ולדברו לבי נטיתי :
דאיתיהו צוררי ואויבי מבקש רעתי ועם כל זה
לא עזבתיהו עד שהמלכתיהו עלי והכרחני בכל
דרכיו הרעים והמקולקלין עד שנטבעתי בטיט היון
עד צוארי וכשהגיע הטיט לפי לכנס בגרוני
נתעוררתי לבקש הצלה לנפשי כי ראיתי בצרה
אשר מצא לי ואמרתי אולי אוכל נקה בה ובקשתי
אופן הצלתי כיצד ונטה לבי לכל אופני הצלה שיש
תחת האפשר ולא מצאתי זולת לקרוא אליך תמיד
שאין מי יוכל לסלוח ולרחם אלא אתה יוצרי וגואלי
כי אתה אדון כל הנשמות לאדון לכפר ד עבד
המתחנן לפניו אע"פ שהרבה העבד לחטוא לפניו
שהעבד עשה כעבד בזוי והאדון צריך לעשות כאדון
רב הפעולות ובפרט לעבד אשר בשם ישראל יכונה
דשם אל נתון בשמו כשם שרי המרכבה מיכאל גבריאל
וגם אברי כל א' מישראל הם כלי קודש להשראת
השכינה כדכתיב ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד
שכינה שרייא כארז"ל ואף על פי שיצאו לחולין
בטומאת החטאים על ידי טבילת התשובה חוזרים
לטהרת' לכן נמסרתי בידיך רבון העולמי' שטהרני
במה שדינך הצדק מחייב אך מפיל אני תחינ' לפני
כסא כבודך שכשם שאתה עושה חסד עמי לקבלני
בתשובה ולטהרני שיגדל חסדך עלי שלא יהיה
טהרתי במים המרים היסורין והחולאים הקשים כי
אם מירוק מעט מעט באופן שאפרע חובתי בלי
הרגש שאם ח"ו יהיה טבילת טהרתי במים אדירי'
היסורין הקשים יכנסו מים בגרוני ויחנקו אותי
ונמצאתי חרס בידי ואף ע"פ שהדין מחייב מירוק
עונותי רוב יסורין קשים חלותי היא שיכופו רחמי'
על מדותיך ותנהג עמי במדת החסד שעל החסד
נתיסדה עולמך שנ' אמרתי עולם חסד יבנה :
ובהיותך רבונו של עולם עושה חסד עם חוטא
כמוני שלא נשאר אבר בי שלא הכעסתיך בו
ממני יראו וכן יעשו כל החוטאים לשוב אליך
בנושאם ק"ו ממני שקבלתני וכל שכן כל מי שלא
חטא כמוני ובזכות שממני הם ילמדו לשוב
החוטאים אצלך מחול ונעבר פשעי מנגד עיניך
כמדתך הטוב שאין לקפח שכר שום בריה :
יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי
וגואלי :

פרק יח

והנני מעמיד לפניך דיני האדם ותולדותיו למען דעת הגזרות הגזורות בעוברים עליו שעם זה יכנע לב השומע ויכניע את עצמו מלחטוא : הנה בעת יצירת האדם הוא יתברך נותן כח אל כוכבי מעלה ומזלות ההולכים בגלגלי השמים שיפעלו בחותם כל אחד כפי תכונתו ומעלתו מלאכתו על הגברים שנבראת כפי השעות והרגעים שהולך יוצא לאויר העולם ושנבראת בבטן אמו ובפרט נפסק הדין מהמזלות והכוכבים ההם ברשותו יתברך כמה יהיו ימי חיי זה הולד הנברא או בעולם הגשמי כפי שיעור השנים שגזר הוא יתברך אל הנשמה לעמוד בגוף ההוא נגד רצונה כי היות' מתענגת מאז כשנבראת בששת ימי בראשית בארצות צבאי מרום וזה נקרא אפיסת הכחות : והנה אם לאיזו סבה זה הולד ימות בלא עתו במיתה משונה אם ברצוני או על ידי אויביו או דיינים לא תוכל הנשמה לעלות תכף אל ירכתי מרום לתת חשבון מפעולותי' בעולם הזה אם טובי' או רעים עד אם כלו הימים שנגזרו עליה ממרום לחיות בעולם הזה אבל באולי היא תעמוד בגן עדן של מטה או מקום אחר בינוני אשר אינה מתענגת מאומה ובאולי אינה מקבלת צער עד שישלימו כל הימים ההם ועיין במסכת חגיגה פרק א' מעשה מלאך המות עם מרים מגדלת שער נשיא על פסוק יש נספה בלא משפט וכו' יפה על זה הדרוש אולם יש להאמין כי לא נמנע ממנה צער בהמצאה שהיא משוללת מהתענוג הקדמון אשר זוכרת היות לה מכי או ומני קדם מששת ימי בראשית שנבראת או לפחות מהתענוג שהיה לה בגוף בעולם הזה אם היתה שוכנת בגוף זך ובעל מידות טובות ואיש חמודות וירא אלהים ותוך זה לא תחסרי מלהם וזו כמו הנהוג אל הרוח כאלו הוא בגופה ממש כן אל הנפש כפי כחות ההנהגות : והנה הנפש אשר פעולותיה בסוד הולך אל הגוף בקבר ומשתדל לפעול ואינו יכול כי נעדר ממנו כח הנשמה והרוח ועם כל זה פועלת כפי כוחה אף שם מגדלת שערות הגוף וצפרנים וכיוצא לאלה וגם עומדת ובוכה אל הגוף וכבלות הגוף תכלה גם היא ונעדר זיו של הנשמה מעליה מכל וכל אולם כח הרוח מקבל גם הוא מהנשמה כל משך הימים האלה כחה הנהוג כאלו יהיה הגוף חי וקיים והולך אל הגוף לפעול בו ובראותו שאינו קם ולא נע חושב שאין זה גופו הקדוש : ובכח זכותו ובזירותו הולך ומשוטט בעולם לבקשו במשך גלותו ובשוטטו לרוב עונותיו לפעמים יפגע בחבורות של מלאכי חבלה אשר גם הם משוטטים בעולם כנראה בא"ז ובראותם הרוח הוא לוקחים אותו ומכחקים בו ומשליכים אותו בכף הקלע

מתגברים

מחבורה לחבורה ולבסוף משימים אותו בהויה גוף של בני אדם אסור בבית האסורים גם לא ידע בשכבו ובקומו זולת אחד הכנסו :

והנה בהיותה עלולה ממלאכי חבלה וגם אחרי שנאסרה בגוף האדם לא תמנע שנשמה מלהשרות זיוה כנהוג ככל האפשר אל הרוח לקבל וזה למען תוכל לעמוד ולהחיות כל ימי הבער הגוף ובזה האופן יש לרוח הגוף כח לעמוד בהיכל האסורי' ההם ולפעול פעולותיה הרוחניות כמנהגם ממש אל הגוף הראשון שלה אם לרע אם לטוב כאשר נמצא וסיפר מגידי אמת שמיגשי' בכל יום ברוחות שנכנסות בגופות שנמשך רוח הנוכרי בדתו והרוח הישראלי בדתו ורוח הישמעאלי בדתו ואומר הזוהר פ' תצא כי המת בלא בנים רוחו הולך נע ונד עד שימצא פרוק ומנוחה תכלית הדברים על הדבר הזה תוכל לקחת ההילוך שהרחבתי עד עתה או הילוך אחר שאומר הזוהר פרשת ויחי ותרומה האומר בקוצר רב שהימים אשר הצדיק פועל אותה מצוה הולכים ומעידין עליו ואז עושים לו מן השמים מלבוש טהור והולך לעמוד לג"ע כפי מדרגתו וכן ימי הרשעים הולכי' להעיד נגדו על חטאיו ואז עושים לו מלבוש של טומאה וגם נטרדים והולכי' נעים ונדים ואין להם מנוחה או שתוכל לקחת איך הילוך אחר שרומז הרמב"ן בפ' בראשית ואערכנו לפניך בקצרה השם ית' ברא מן האפס המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש אבל הוא כח מוכן לקבל צורה הנקרא אצל היונים היולי ואחר ההיולי לא ברא דבר אחר אבל יצר ממנו הצורות ובפרט צורת האדם באופן שכל חלק קטן או גדול שבגוף האדם ותמונתו ועד שער ראשו יהיה בו מן היסוד הדק ההוא ואפילו שימות ויכלו החומרים העבים עכ"ז ישאר תמונת הגוף וכל אבריו מן היסוד הדק ההוא הפשוט אשר לא ימששהו הראות וכ"ש המישוש והוא מעוטף בנפש החיונית ואותה התמונה הוא חלק בגוף אשר יקבל שכר ועונש כנכחי וזהו שנקרא רוח להיותו יסוד דק פשוט וכפי דרכנו יוכל להיות זה הנכנס בגופות זרות ועושה מה שעושה עכ"ל עיין בשלשלת הקבלה דף פ"ו ע"ב ודף פ"ח ע"א וכמה ענינים של רוחות ראיתי אני המחבר שנכנסו בגופות בני אדם ומגידי' בעונשם שעברו מיום מותם עד שנכנסו בגוף זה תסמר שערת בשר האדם משמוע והכל מהעונשים שנזכרי' בתלמוד ובזוהר ובמדרשים ממשפט העונשי' המוכנים לנפש החוטאות ומבקשים מן החיי' שיבקשו להם אופני מנוחה ע"י תפלה אולי יועיל להם ואף על פי שדרז"ל אינן צריכים חיזוק כי הם אמתיים מעצמם מ"מ כדי שיתפלל השומע אכתוב מ"ש הרב בעל יין המשומר דף ל"ה ע"א וז"ל ולא תשחית פאת זקנך אפי' במספרים כתב הרב זלמן בן הרב רבי יהודה החסיד כשלמדתי בשפייאר לפני ה"ר ידידיה ז"ל מצאתי בבה"מ שלו כתיבת ידו של ה"ר זלמן וז"ל אמר לי אבא מורי החסיד ז"ל שבימיו היה מעשה בעשיר בשפייאר שהיה מגלח זקנו במספריי' והיה אבא מורי מוחה בו ולא השגיח על דבריו כי אמר העשיר הסטנים אכי ואיכי יכול לסבול הזקן אמר לו אבא מורי ידוע תדע כי מרה תהיה אחריתך כי לאחר מותך יבואו השדים הדומים לפרות ויהיו דורסים על פאת זקנך כי זה עונש של המשחיתים זקנם ותדע שכן הוא רמוז בתורה בפסוק לא תקיפו "פאת "ראשכם "ולא "תשחית ר"ת פרות וכשנפטר אותו עשיר היו לפניו כל הגדולים שבשפייאר ואב' מורי היה שם והיה כותב שם אחד וזרק על אותו עשיר ותכף קם על רגליו וכל היושבים שם נרתו מפניו מפני הפחד והתחיל אותו המת למרוט את ראשו ותולש בשערותיו א"ל אבא מורי מה לך אם לו אוי לי שלא שמעתי לך א"ל א"מ תגידה לי מה נעשה בנשמתך א"ל כשיצאתה נשמתו בא שד אחד דומ' לפרה גדולה והביאה כלי א' מלא זפת וגפרית ומלח וקבל נשמתי והניחה בתוכו ולא היתה יכולה לצאת מתוכה ובא מלאך א' מב"ד של מעלה ונטל מאותו שד אותו הכלי עם נשמתי בתוכו והעל' אותו לפני ב"ד הגדול של יוצר בשמות ואז יצאת ב"ק מפי הב"ד ואמר לי קרית ושנית אמרתי קריתי ושניתי מיד ציוה להביא חומש וא"ל קרא בו מיד כשפתחתי הספר מצאתי כתוב לא תשחית פאת זקניך ולא ידעתי מה להשיב מיד שמעתי קול שהיה מכריז תנו נשמתו של זה במדרגה התחתונה שבגיהנם ובעוד שהיו נושאים נשמתי להב"א במדרגה התחתונה יצאת בת קול ואמר המתינו לזה יהודה בני צריך ממנו שאלה אחת לשאול ועתה הוא נקם רחמים על נשמתו שידבר עמו לכן לא תרד נפשו שאולה עכ"ל : הביטו וראו אחי ורעי כמה עובר נשמת הרשע :

ובספר החרידים דף מ"ב ע"א מעשה היה בקשטיליאה שהיה מזומן לעכו"ם שור לצחוק כמו שהם רגילים להכות בו ולענותו באותו היום בלילה ההוא בא לאדם אחד יהודי בחלום וראה אביו ואמר דע בני שבעונותי הרבים גלגלו אותי אחרי מותי בשור והוא השור המזומן למחר לעינוים וליסורים קשים בצחוק העם הנז' לכן בני פדיני והצילני שאני אברח דרך מקום פלוני טרם יהרגוני וטרם יטרפוני ואתה תפדניי ולא תחום על ממונך ותשחט השור ההוא ויצא כשר ותאכילנו לעניים בני תורה כך הודיעוני מן השמים והרשוני להגיד אליך ובזה תצור נפשי מגלגול בהמה לגלגול אדם ואזכה לעבוד את ה' בע"ה ומעשים כאלה רבים

שירעו בישראל שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך לכן כל איש יחרד והיה ירא ורך הלבב בעוד בחיים חייתו שהרשות בידו דע את אלהיו יכפר עונותיו וישוב חרון אפו ממנו וכאשר נשמתו ינוח וישקוט ויסתופף בצלו בג"ע כי חנון ורחום הוא ומרבה להטיב ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד על כן הנני כותב פרק בפני עצמו בעניינים מועילים לתקוני נפש האדם לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו :

פרק יט

ירחם המשכיל ויבין המבין מ"ש הרב בעל ספר החרידים בסוף ספרו דף פ' ע"א וז"ל יש לנו לבקש רפואות בדמים קלים אחר שנמשלו חולי הנפש לחולי הגוף ולפעמים רפואה שיעשה הרופא חכם במאה פרקים הונאים מכמה מיני רפואות יקרות הערך ופעמים ימצאו מיני רפואות בכסף אחד או בחצי כסף של מיני עשבים מרפאים בדרך סגולה ושמעתי מפי מגידי אמת שאירע בקשטילייא שאחד משרי המלך הפרתמים נכנס לנהר כדי להביא בא לרדוף אחר שועל אחד ללכדו ועקץ השועל את רגל השר עקיצ' קטנה לא הרגיש בה ביום השני התחיל רגלו לנפוח ביום השלישי נפחה מאד עד סוף הירך ורופאי המלך כלאו לבקש מיני רפואות משובחות בדמים יקרים מאד ולא יכולו ורפאתו ממנו והיה מגוע מחמת מיתה וכל בני ביתו בוכים והנה נכנס ערבי אחד ממשרתיו שהיה מביא לו דורון כמנהגו וירא את הבכיה הגדולה ואת החולי שאלה אדוניו וישאל מהם מה החולי הרע הזה פתאום בא לאדוני והיום שלשה ימים ראיתיו שלם ושליו ויאמרו לו עקיצה קטנה של שועל הביאה לו את המות הזה ויאמר להם אל תיראו כי בעזר האל אני מרפא אותו וילך הוא במהירות אל השדה וילקט מיני עשבים ידועים לו וירץ ויבא אל בית אדוניו ויכתוש את העשבים במכתש וישם על רגל אדוניו פעמים שלש מיד התחיל להרפא ביום השלישי נתרפא והלך ברגליו וישתוממו הרופאים ויהללו את האלהים אשר ברא מיני סגולות בעשבים ובזה אנו מבינים מה שאמר רבי אליעזר בפרקי אבות ועקיצתם עקיצ' עקרב וכן שמענו כמה מיני חולאים שנמצא להם רפואות מעולים בדמים קלים בדרך סגולה ועל דרך זה יש לנו לבקש בשדה אשר ברכו ה' הוא התורה מיני סגולות ורפואות קלות לרפאת חולי נפש החלושי' שאין כח לסבול הרפואות הקשות : והנה מצאנו לרז"ל שאמרו כל העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כחו אפילו היה בו שמץ מינות מוחלין לו והפליגו בזה בזוהר ואמרו שצריך שיוציא כל אבריו ולענות בקול תקיף ומי שירגיל לעשות כן הנה הוא

מובטח שנמחלו לו עונותיו אם לא ישובו לכסלה הרי סגולה אחת : סגולה ב' אמרו שכל הנזהר בשמירת שבת בכל תנאיו ובכל דקדוקיו אפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו שנאמר שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו ואל תקשי לך מה הוסיף בעשותו מצות שבת כדי לכפר עונותיו הרי זו אחת מן המצות שהוא חייב נראה דיש לומר דהזהירות היתרה הוא מכפר וכן בעניית אמן : סגולה ג' יכוין בשירת הים שאומרים בכל יום לאומרה בקול רם ובשמחה רבה כאלו אותה שעה יצא ממצרים שהרי אמרו במדרש ויסע משה את ישראל מים סוף שהסיעם מעונותיהם שנמחלו על ידי השיר' שאמרו שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה נמחלים לו על כל עונותיו הנה אחר שאנו לומר שירה זו בכל יום כדכתיב ויאמרו לאמר וכדכתב רשב"י ע"ה שרוצה לומר שנא' אותו בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה למסדרין . סגולה ד' אמרו חז"ל כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע וכו' לכן יוכיח האדם את נפשו ויאמר לו למה תסבלי יסורין בעולם הזה ובגיהנ' על עונותיך הלא טוב לך לסבול חרפה אנוש וגדופיו ולא תענה ותשמח ביסורין או כי תעלת רפואה הם לנפשך ורוח בחסך אורך כמו שאמרז"ל הנעלבים ואינן עולבים שומעין חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו פירש החסיד שבשלש מדרגות פירש שתנאנו למעלה מזו לראשונה מי ששומע חרפתו ומשיב אבל אינו מעליב את חבירו בתשובתו שנית שאינו משיב כלל אך לבו מר לו בקרבו שלישית ששמח ביסורין הם הדברים של חרפה אשר שמע אולי גם בזה יכפר עונותיו : סגולה ה' היא ההתבודדות שיפרוש במקום מיוחד שלא יראוהו בני אדם וישא עיניו למרום אל מלך יחיד עילת כל העילות וסבת כל הסבות כמסרה לחז כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ועל דרך זה כאשר הוא יבא לשום פניו אל אלהיו כן הוא יתברך ישים אליו ויאחדו ידבקו כך שמעתי מפי מורי ורב החסיד הקדוש כבוד ר' יוסף סאגיס ז"ל וכך הוא היה עושה וכן מצאתי לרבינו יצחק דמין עכו שכמה חסידים היו עושים כן בימיו ודוק ותשכח כן בדברי רמב"ם והרמב"ן וחובת הלבבות והר"ר יונה ולה"ה : סגולה ו' ישמח בחשק דברי חכם כשדורש יראת שמים ודברי אגדה שמושכין לבו של אדם כמים שאמרו חז"ל שבזה ימחול עונותיו וחייבים אנחנו לשמוע קול מוכיח דהכי קבלנו בסיני

בסיני דאמרה ב׳ ונשמע א׳ נעשה ונשמע ב׳ ונשמע קולו בבואו אל הקדש ונשמע פתגם המלך קבלנו נעשה ונשמע עד עולם של אשר ילונו וגם קבלנו כל עת וזמן יבא מאן דהוא מרבנן ידרוש תוכחה שנשמע קולו בבואו אל הקדש הוא בית הכנסת שנקרא מקדש מעט לדרוש לרבי׳ למה כי לא לדרוש הכבוד כי אם למלך הוא מלכו של עולם וזהו אומרו ונשמע פתגם המלך על דרך שאמרו כל מקום שנא׳ במגילת אסתר מלך סתם ולא אמר בהדי׳ אחשורוש הוא רומז למלכו של עולם אע"פי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו וכן אמר משה רבינו ע"ה כשאמר ברבים תוכחת האזינו השמים הם העשירים הגדולים על דרך היקום אשר ברגליהם שפירשו שם ממון מקים האדם על רגליו ותשמע הארץ הם העניים שפלים כארץ ולמה כי לא תתנו לי הכבוד כי לה׳ וזהו שאמר הכתוב כי שם ה׳ אקרא הבו גודל לאלהינו : דבר אחר ונשמע פתגם כבר ידעתם מה שאמרו בזוהר בת קול יוצאת בכל יום ומכרזת שובו בנים שובבים ובת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה דקשה למי מכריזים והלא אין אנו שומעים כלום אלא ודאי אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי במסכת מגילה וכו׳ הכא נמי אף על גב דהוא לא שמע מזליה שמע כדכתיב נפלאים מעשיך לשון כיסוי כמו כי יפלא ממך דבר אפילו הכי ונפשי יודעת מאד וזהו שלפעמים מתעורר באדם רוח טהרה מקול הקורא לאזן כשמעו ומכל מקום לא יזכה לזה רק השומע בקול החכם המוכיח והיינו דכתיב והיה אם שמוע תשמע כלומר אם תשמע למוכיח באזן בשר תזכה לשמוע באזן שלב כרוז מלכו של עולם והיינו ונשמע פתגם המלך שעל ידי רוח הקדש ידעו בסיני זה הענין ואמרו ודאי נשמע קול מוכיח לפי שאנו זוכה לשמוע פתגם המלך אמר הנביא ירמיה נחפשה דרכינו ונחקור׳ וזה שאמר במקום אחר והיה עקב תשמעון ואמרו רז"ל הקב"ה אם תשמרו ותעשו אפילו המצות הקלות שאדם דש בעקביו ואמר הכתוב עון עקבי יסובני הכא נמי דרכינו היינו העונות שאנו דורכים ברגלינו ודשים בעקבינו ונשוב אל ה׳ שאם לא ידע החולה מחליו איך יבקש רפואה והנה תפוס דרכינו במאמר רז"ל רובם בגזל ומיעוטם בעריות וכלם באבק לשון הרע לכן יש לדקדק מאד בחומרת הגזל דאפילו שוה פרוטה נחשב לשפיכות דמים והעושה מלאכת חבירו בלי אמונה נקרא גזלן והסתכלות בעריות עון פלילי הוא ונקרא נואף דכתיב ועין נואף שמרה נשף ויד ליד לא ינקה רע מביהכם ואפילו הרהור בעבירה פוגם הנשמה : ועון לשון הרע גדול מכולם שהוא שקול כעבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים וכדי שלא לבא לידי לשון הרע צריך אדם להרגיל עצמו להיות כאלם כמו שאמרו רבותי׳ ז"ל על פסוק האמנם אלם צדק תדברון מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם יכול אף לדברי תורה תלמוד לומר צדק תדברון —

הרע צריך אדם להרגיל עצמו להיות כאלם כמו שאמרו רבותי׳ ז"ל על פסוק האמנם אלם צדק תדברון מה אומנות יקח האדם כדי להגדל עצמו מלשון הרע יעשה תמיד עצמו כאלם ולא ידבר רק צדק שהיא התורה כדכתיב מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי :

וזה לשון רבינו האי גאון ז"ל בספר מוסר השכל לשונך שים בפיך כאסורה וכאלם היה בין החבורה : ואל תרפה אחרי אסור באבלך ואם אומר תשלה ואכלך ועל שלש תועבות אלה הזהיר הקדוש ברוך הוא בקריאת שמע שצונו לקרות בכל יום פעמים כדי שנשמור נפשנו מאוד מהם : על עון הזנות הזהיר בסוף פרשת ציצית של קריאת שמע ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים :

ועל עון הגזל הזהיר בפרשה שניה ואספת את דגנך ולא של אחרים וכפל הדבר שלשה פעמים לחזק הענין כמו שאמרו רבותינו ז"ל מגל זו מגל זו מגל זו שלשה פעמים שהיו אומרים במצות העומר כדי לחזק הכא נמי כפל דגנך תירושך ויצהרך לחזק :

ועל לשון הרע הזהיר בפרשה ראשונה שכתב תקונה ודברת בם ופירשו רבותינו ז"ל בם מיעוטא הוא בם תדבר ולא בדברים בטלים ולאו הבא מכלל עשה עשה וכל המרבה דברים מביא חטא לשון הרע :

וכן נחפשה דרכינו ונחקורה בשלש תועבות אחרות דתנן הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם : ופירשו ז"ל סתם מן העולם הוא זמן העולם הבא אלו נרמזו בקריאת שמע ויש לתת עליהם לב בכל יום בעת ק"ש כדי להשמר מהם תמיד :

הכבוד מי שהוא עבד לא יתגאה לפני המלך כדכתיב אל תתהדר לפני מלך וכתיב וה׳ אלהיכם מלככם והמתנו לפניו תמיד דמלא כל הארץ כבודו : וכתיב האותי לא תיראו אם מפני לא תחילו : וכתיב המכעיסים אותי על פני תמיד ודרך בני אדם להתכבד במלבושים דרבי יוחנן קרי למאני מכבדותי ואין נאה ההידור והכבוד אלא למלכו של עולם שנא׳ זה הדור בלבושו וכתיב ה׳ מלך גאות לבש ולרמוז זה מצות ציצית בבגדנו והיה לכם לציצית והיה הוא השם כי י"ב צרופין יש לו וזה אחד מהם לכם בהיפך אותיות מלך וראיתם בהיפוך אותיות ויראתם אותיות כי העבד לא ילבש גאות אלא יכוון במלבושי להדר את המלך כי אין לבא אל שער המלך בלבוש ש"ק : ורבי פלוני מכין כפתיה ואזלי דכתיב השתחוו לה׳

בהדר

בהדרת קדש ואפ"ה קרי כמי דיה באדרת כדאיתא במסכת ברכות משום אל תתהדר בפני מלך לכבודך אלא לכבודו ואנו אומרים בכל יום ברוך אלהינו לכבודו ולא לכבודינו הרי הרחקת הכבוד ולב שפל בפרשה שלישית על ציצית והיינו דכתיב מכנף הארץ זמירות שמענו פירשו במדרש דעל כנף הציצית קאמר ולפי זה הארץ רמז לישראל שהם משפילין עצמן כארץ ועליהם אמרו רז"ל שאמר שכתוב דור הולך ודור בא אלו אומות העולם והארץ לעולם עומדת אלו ישראל דכתיב בהו כי תהיו אתם ארץ חפץ וכנף הציצית רמז להם לישראל וסימן להשפיל עצמם · והתאוה רמוזה בפרשה שניה דכתיב ואכלת ושבעת וכתיב בתריה השמרו לכם פן יפתה לבבכם פירוש פן תמשכו אחר תאות העולם אלא מיד ששבעת משוך ידך תרגום וכי תרחיב ואחרי יפתי שאם תמשכו הוא גרם לוסרתם מדרך השם מעט מעט עד שתעבוד אלהים אחרים כענין שנאמר יאכלו וישתו ויקומו לצחק ופירוש צחוק כולל ע"ז ג"ע וש"ד כמו שלמדו מן הפסוקים וכן עולה עד התילה שמאל כי מיד בראות השטן כי האדם מוסיף אכילה ושתיה מרקד לפניו להכשילו בכל העבירות · והקנאה רמוזה בפרשה ראשונה בפסוק ראשון דקריאת שמע מקובלת בידנו מיעקב אבינו ע"ה בעת שנסתלק מן העולם כונו וזרזנו על יחוד השם כדאיתא במס' ברכות וכדכתב הרמב"ם ז"ל ונרמזו בכתוב כדכתיב הקבצו ושמעו בני יעקב כו' דקשה מאי הקבצו הרי אמר להם האספו ואגידה לכם והרי הם לפניו אלא פירוש והאספו על הגופו' ואחר שהיו לפניו צוה אותם שיסירו מלבם קנאה ושנאה ותחרות כאלו הם איש אחד ונפש אחת שאם לא יעשו כן אי אפשר לקבל עליהם יחוד שירדם וישרה עליהם כדכתב רשב"י דהיינו והוא באחד ומי ישיבנו דהפסוק קשה להבין דסו"ל והוא אחד מאי באחד אלא רוצה לומר הוא יתברך אינה שורה כי אם כשישראל ביחוד לב אחד בלי קנאה דוגמת מלאכי השרת דכתיב בהו כלם אהובים וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים ואמרו באבות דרבי נתן דהמלאכים מכבדים זה לזה וכל אחד אומר פתח אתה שאתה גדול ממני וזהו לשון שמע שאמרו המקובלים שהוא לשון קיבוץ כמו וישמע שאול את העם וכל אחד בעת קריאת שמע מייחד לבו עם כל עדת ישראל ומדבר אליהם שמע ישראל כלנו באהבה וקשר לב אחד בלי קנאה ושנאה ועתה אנו מקבלים יחוד אלהינו עלינו ואומרים ה' אלהינו ה' אחד עכ"ל · וכיון שבמעשה העגל אבדו היחוד דשיתפו ואמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך ואין דור ודור שאין לוקחים מליטרא א' של עגל לכן צריך כל אחד מישראל כשמייחד השם באומרו השם ה' אלהינו ה' אחד לכון לתקן עון העגל ששתפו דבר אחר ויעקב אבינו ע"ה השראה לעשו קרא ק"ש כדאיתא במגלה עמוקות ע"כ נראה לי דרמז לשרו של עשו · שהוא סמאל שאף ע"פי שעמיד להחטיא לישראל בעון העגל ולאבד מהם היחוד באומרם העלוך לשון רבים עכ"ז אינו יכול עמו שהרי הם עתידין לתקן עון זה ביחוד של קריאת שמע ולרמזו לזה קרא ק"ש וגם ישראל לא היו נוצחין במלחמה כי אם בזכות יחוד השם שמיחדים בק"ש כאמרז"ל והיה כקרבכם אל המלחמה וניגש הכהן ודבר אל העם שמע ישראל אמר רשב"י אמר להם אפילו לא יש ביניכם זכות כי אם קריאת שמע שחרית וערבית וכו' · וקודם בואי לכתוב תקוני כמה עבירות האמורות נקדים לכתוב עשרים דברים שצריך שיתחזק בהם הבעל תשובה וירגיל בהם עד שיעשו בו טבע שני כדי שיקבל אחר כך בשמחה סגופי העבירות ויוכל לסובלם ולא יבא לבעוט כתב החסיד הקדוש רבינו יונה ז"ל בספר שערי תשובה עקרי התשובה עשרים הראשון החרטה על מעשיו הרעים שעשה ולומר מה עשיתי איך לא היה פחד אלהים נגד עיני ולא יגורתי מפני האף והחימה · הב' עזיבת החטא יעזוב רשע דרכו ויגמור בכל לבו שלא ישוב בדרך ההוא עוד עד יום מותו · הג' היגון הגדול יתאונן ברעיוניו ויאנח במרירות לב ונפשו תסיה מרה לו כי הכעיס למי שבראו וברא השמש והירח והשמים והארץ והכל מעשה ידיו · הד' הצער במעשה כמו שנאמר שובו עדי בכל לבבכם בצום ובכי ובמספד · הה' הדאגה והפחד וסעונש מהעונות שעשה וכמה רעה עתידה לבא עליו ואיך ינצל · הו' הבוש' הגדולה שיבוש מהמלך ולא ישא פניו שנאמר בושתי וגם נכלמתי בושו ונכלמו · הז' הכנעת הלב שידע שהתאמר על דבר האלך הגדול שודאי נכרע מערכו והוא נתעב ונאלח ויהיה נבזה בעיניו כמאס כמוכ' שאין ולא ישיב למגדף לו · הח' הכנעה במעש' שיהיו עיניו תמיד שחות לאטה לארץ ודבורו בקול נמוך וידבר רכות ולא קשות · הט' שבירת התאוה הגשמית יפרוש מן התענוגים ולא יאכל רק לשובע נפשו וקיום גופו ולא יבא לאשתו רק לקיים מצות פריה ורביה · הי' יטיב פעלו בדבר אשר זדה אם הסתכל בעריות יתנהג בשיחת עינים תמיד יכוין לעסוק בתורה מאור עיניו בתורה שנכתב רגליו אל עברה ירוץ תמיד לדבר מצוה לשון שקר מכאן ואילך ידבר אמת ופיו יפתח בחכמה ידי' שופכות דם או גזל שהוא ש"ד יפתח ידיו לעני ליתום ולאלמנה ויציל עשוק מיד עושקו לב חורש מחשבות און יטהר ויתבונן בגדולת יוצרו שם מחלוקת בין איש לחבירו יבקש שלו' וירדפהו תמיד :

הי"א חיפוש דרכיו שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה כדי
שיזכור כל הדברים שחטא כדי שיתודה ויכנע ולא יוסיף
לחטוא בהם · הי"ב לחקור גודל כל אחד מעונותיו אי זה
חייב מלקות או כרת או מיתת ב"ד למען יכנע וימרר בבכי
וכתיב ראי דרכך בגיא דעי מה עשית · הי"ג שיהיו העבירו'
הקלות חמורות בעיניו שאין לו להסתכל קטנות העביר' אלא
גדולת המלך שצוה עליה · הי"ד הוידוי נפרט דכתיב
והתודה אשר חטא עליה ויש לו להזכיר גם עונות אבותיו
דכתיב והתודו את עונם ואת עון אבותם · הט"ו התפלה
שיתפלל לה' ויבקש רחמים שימחול לו וימחוק עונותיו שנאמ'
הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני · הט"ז תיקון המעוות
ישיב הגזילה אשר גזל או את העושק אשר עשק ופירו' עושק
שהיה חייב ממון לחבירו ומעכב מלפרוע לו וכן אם ציער את
חבירו בדברים או הלבין פניו או ספר עליו לשון הרע אין לו
כפרה עד שיבקש ממנו מחילה · הי"ז לרדוף תמיד פעולת
החסד והאמת שנאמר בחסד ואמת יכופר עון החסד צדקה
וג"ח והאמת שיחזיק ידי אנשי האמת ושנאו ראשם ואנשי
השקר ישפיל ויקרא תמיד את ה' בכל עוז · הי"ח שיהיה
חטאתו נגדו תמיד עד יום מותו שנאמר וחטאתי נגדי תמיד ·
הי"ט עוינת חטאו אם נזדמן לו אותו החטא יכבוש את יצרו
ויברח כמפני חרב מפני יראת אלהיו ואף אם לא יזדמן נעת
אמרו בכל נפשך יכוין אפי' הוא נוטל את נפשו בשלש עבירות
בע"ז ובג"ע וש"ד שאם יבואו לידו ימסור נפשו ולא יחטא
בעבור אהבת המלך ית' · הכ' להשיב רבים מעון כאשר
תשיב ידו שנא' והשיבו מעל כל פשעיכם למדנו כי זה מעיקרי
התשובה ע"כ : אלו תקוני קצת עבירות היותר חמורות
בקצור נמרץ ושאר תקוני כל העבירות הלא הם כתובים
בספרי המקובלים ומיראת האריכות לא יכולתי לכתוב כלם
פה · המוציא זרע לבטלה עון גדול הוא עון של דור
המבול תשובתו שמונים וארבע תעניות כמנין שנותיו של
יעקב אע"ה שהיה בן פ"ה שנים ולא ראה קרי וקודם
התעניות יטבול ויאמר פסוק ויקרא אלהים ליבשה ארץ
ולמקוה המים קרא ימים בדמעה ויכוין שהקב"ה יטהר
נפשו ע"י וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ·

חטא במשכב זכור יטבול ויתענה רנ"ל תעניות כמנין זכור
ובכל בוקר וערב של תעניות יאמר פסוקים אלו זכור תזכור
ותשוח עלי נפשי ואני אמרתי בחפזי · הבא על
בהמות או על בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים פגמו
גדול יתענה רי"ו תעניות ותשובה · הבא על אשת איש
ב"מ יתענה שכ"ה תעניות וסגופים וטבילות ומלקיות כל
ימיו כל המרבה הרי זה משובח : הבא על הנדה
יתענה כ"ט תעניות כמנין נדה ועל כל אחד מאלו
העבירות ילקה וילבש שק ויתפלש באפר ויעשה מספד מר
יותר מאילו מת לו בנו יחידו בכורו מוטל לפניו שהרי אין
לאיש נכבד מנפשו ועוד הרי המלאכים שהיו סביביו רחוקים
ממנו ארבע אמות יען כי מנודה לרב מנודה לתלמיד וכלם
מנדין לרשע הזה אשר פגם בספירותיו ועזב את רוח
קדשו ובכל יום מכריזין עליו בשמים · הנשבע לשוא ולשקר
יתענה שלשים ושבעה תעניות כמנין הבל שיצא מפיו
המקלל את אביו ואמו או מבזה אותם בדברים או בלתי
מכבד עון גדול הוא יתענה ששים תעניות ושק ואפר יציע
אמרו הראשונים תשובה בר"ת תענית שק ואפר בכי הספד
והתענית צריך צדקה מה שהיה צריך לאכול ביום ההוא
יתן לעניים וכן אמר רבינו שלמה מולכו ז"ל תענית
נוטריקון תתענו כאמרז"ל אגרא דתעניתא צדקה ·

המדבר בבית הכנסת יתענה ארבעים יום בין רצופים בין
מופלגים כנגד התורה שנתנה לם' יום וזלזל בה בדברו בב"ה
דברים בטלים ולא חשש לספר תורה העומדת בב"ה ·

המלשין את חבירו וגרם לו איבוד ממון שהרי המית אותו
ואת אשתו ואת בניו צריך לפרוע כל מה שהפסיד לו
בגרמותו ויעשה שורה של בני אדם לבקש ממנו מחילה
וילקה ויתענה יותר משתי שנים ויתודה כל ימיו שנאמר
כאלו הרג לו ולאשתו ולבניו הולך רכיל אין תקנה כמו שכתב
לכן תשובתו לעזוב מעשיו הרעים עזיבה עולמית וישוב
בתשובה שלימה ויתודה כל ימיו ויהיו כל עסקיו בתורה
ומצות ולשים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו
ולעסוק בעסק מחייתו : המלבין פני חבירו ברבים
אין לו חלק לעה"ב וצריך להתענות כמה תעניות וילקה
וגם יתודה כל ימיו · המכנה שם רע על חבירו שהוא
בוש ממנו יבקש ממנו מחילה בפני רבים וגם ילקה - ויתודה
ויתענה לכל הפחות שלשים יום ויצטער כל ימיו על עון
גדול כזה ולא יוסיף עוד · החונף והגאה יתענו
ארבעים יום וילקו בכל יום · המנבל פיו עון פלילי הוא
ויתחרט ויתודה כל ימיו על רוע מעלליו ויתענה לפחות
חצי שנה שני וחמישי ויחשוב תמיד בלבו שלא נברא פה
לאדם כי אם לעסוק בתורה ולדבר חפצי שמים ·

הגוזל או גונב ממון חבירו יפרע לו ויבקש ממנו מחילה
ויש לו ללקות על לאו זה ולהתענות כמה תעניות כי
על כל עבירה צריך להתענות מ' יום ועל כריתות ומיתות
בית דין כפלים ולצער ולסגף גופו ועל לא תשא יותר
מכלם ויתודה בכל יום וכשמשיב הגזלה יזהר שלא
לקבל פקדונות ויתן צדקה יותר מכל אדם ועבד

ג"א בגופו וב' ממונו ויותר משלו לעמלי תורה ואז ימצא כפרה : הלוקח רבית מישראל צריך להשיב הריבית לו או ליורשיו וילקה ויתודה ויתענה לכל הפחות שנה תמימה ולא ילוה אפי' לגוי שנה תמימה בין רבית קצוצה בין אבק רבית ואפי' רבית דברים אסור וכל הנוטל רבית מישראל אינו קם בתחיית המתים כדאיתא בתנחומא לכן יעשה תשובה גמורה : המכנה את חבר צריך לבקש ממנו מחילה וגם ילקה ויתודה ויתענה ארבעים יום : חטא בראיית עין יבכה עד שיזלו עיניו פלגי מים : חטא במאכל ובמשתה מדברים אסורים או ברבוי תענוגים לבא תמיד במשתאות ובטיולים ירבה בצומות עד שיחלש גופו עד שימרק חלבו ודמו וגם יתבודד בביתו ויתחבר תמיד עם העניים : חטא בחלול השם יודה על פשעיו נגד הרבים ויאמר אל תלמדו ממני אני חטאתי העויתי ופשעתי רשעתי חללתי השם באיולתי ויתענה כמה וכמה תעניות וילקה ויתודה עונותיו בכל יום עד יום מותו ועיין בתחלת הספר בקונטרים המודעים : כללו של דבר התשובה אין לה קץ ותכלית כל אותם שאמרו שאין להם חלק לעולם הבא מיירי כשלא עשו תשובה אבל עשו תשובה כהוגן אין לך דבר שיעמוד בפני התשובה ואם בקשת לידע כחה של תשובה צא ולמד מקין ומאחאב ומאנשי ענתות ומאנשי נינוה ומדוד מלך ישראל וממנשה ומיכניה המלך שכל אלו עשו תשובה ונתבטלה הגזירה ושבועה וכן מפרעה שמרד בהקב"ה ולבסוף עשה תשובה ומלך בנינוה : צא ולמד מריש לקיש ושתי רעיו שהיו גוזלים בהרים ריש לקיש עשה תשובה וירש גן עדן וחביריו שלא עשו תשובה ירשו גיהנם : צריך כל אדם להתפלל שלא יאסף מן העולם בלא תשובה כמו שהתפלל דוד המלך ע"ה אל תאסוף עם חטאים נפשי שפירושו שלא יאספנו מן העולם הזה בלא תשובה אל יניחנו בעולם עד שיעשה תשובה שלימה להכין לעצמו צידה לדרכו כי אין מעשה וחשבון בשאול אשר הוא הולך שם :

צריך בעל תשובה שישיב רבים מעון וילמד וידריך בני אדם בדרך ישרה ויזהירם תשובה ויוכיחם ויודיעם עונשן ומתן שכרן איך הקב"ה מקבל תשובה כמו שאמר דוד המלך ע"ה נהפלתו גל עונו אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו :

מליצת מטטרון מליצה זו אמר מטטרון שר הפנים :

בני אל תחטא בעיניך • פן תשבל בזה ובבא ויסקלו במאונים • כעדים שנים : ואל תחטא באזניך • בשמע שוא לפניך • שלא ישמע בפני אדוניך • בעת שתעמוד בתחנוניך : ואל תחטא באף ובריח • פן תהיה מכל טוב קרח • כי מפניו לא תוכל לברוח : ואל תחטא בפיך ובלשונך • כי בעל כנפים יגיד עונך • ולא תועיל כל הונך • לבא ולהתחנן לפני קונך : ואל תחטא במאכלך • ולא תתקלקל מעללך • כי גופך ושכלך לא תעמוד בגורלך : ואל תחטא בידיך • כי איך תעמוד לפני שודדך • ככלות כוחך וסודך • ומעשיך יעיד כנגדך : ולא תחטא בלבבך • ובעיוות מחשבך • ובכליות קרביך המלך בקונך • יודע כל ענינך : ואל תחטא בשאר אבריך • יעידו על כל דבריך • הנה בכלות בשרך • יגידו אמריך : ואל תחטא במשגל • ולא בראיה יופי שגל • כי התאויה סופה לרגל : ואל תחטא ברגליך • ורוץ למצוה מעליך • ולהרגיל עם צדיק רגליך : ואל תחטא ברוחך ובנשמתך רק עסוק בתורה כפי כוחך : ואל תחטא לפני בוראך . זכור כי הוא בראך • הלא הוא אביך הוא מוראך • והוא יכלכלך • עד זקנה ושיבה לא יעזבך :

עד כאן :

כתב בספר החרדים בדף ס"ו ע"א וזה מצאתי בסוף ספר המקובל איש האלהי חסידא קדישא הרב רבי יצחק לוריא אשכנזי ז"ל זכר צדיק וקדוש לחיי העולם הבא : בספר א' כתיבת יד נק' בית מדות אינכו אותו ס' בית מדות שהוא בדפוס שם ע"כ כל מה שתמצא בדברי ראשונים תוכחות על עון סיגופים ויסורים קשים שלג ותרולים והפסקות עניים לא נזכרו אלא למי שאין בתורה אבל מי שתורתו אומנתו ויודע דעת ויראת ה' זאת היא תקנתו לא יחלש ולא יבטל מלימודו אך יום אחד מן השבוע יפרוש מבני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ויקשר מחשבתו בו כאלו כבר עומד לפניו ביום הדין וידבר לאל יתב' רכות כאשר ידבר העבד לרבו והבן לאביו ע"כ : שם דף ע"ח ע"א העולם ים סוער עגול על עפר בתוכו : הנשמה איש עומד על התל ועץ החיים נטוי עליו אם הוא חכם לב יאחוז ויתקש' באילן כי היום או מחר יכו בחזקה גלי הים בתל ויהרס ואם לא יהיה הוא נקשר באילן ישטפהו בתל היינו דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר • וכתיב על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא דהיינו מיתה שנא' למות תוצאות כדפי' במסכת ברכות רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו אליו היינו כשמה אתה סתר לי ע"כ : צריך לכל הבא לשאול תשובה שלא להכביד עליו פן יתקשה בעיניו הדברים ונשוברו שלא יוכל לסבול יבעט ויאמ' וכאשר אבדתי אבדתי לכן צריך להקל בפניו דרכי התשובה ולומר אין לך שלא עזיבה המעללים הרעי' בלבד עד שירגיל זמן בזה ואח"כ להרגילו

להרגילו בתעניות מעט מעט וכן בסיגופים שייכי׳ לאותו עון שבידו דכיון שכבר קבל עליו לשוב מן השמים מסייעי׳ אותו ואח״כ כל מה שמכבידי׳ עליו מקבל רמז לדבר על עון החמור של עגל הקל הקב״ה בכפרתם וגזר לתת העשיר והעני מחצית השקל לכפר על נפשותם ואח״כ היגפנו בטלטולים וגליות וגזרות למרק עון העגל כנודע ואם מיד בשובם היה מודיעם על כל זה היו בועטים אך הקל הדבר בעיניהם במחצית השקל בלבד ואחר שקבלו עליהם כטהרו ומסייעי׳ מן השמים לסבול עול הגליו׳ וגזרות הרעות על עון העגל וכאמר״ז אין דור שאין לוקחי׳ מליטרא עון העגל הקב״ה יעזרנו ויסייענו לשוב אליו כל ימי חיינו אכ״ס וכמו שכתב ר״ת בספר הישר בדף י״ו וי״ז וז״ל ודע שלא יקוץ האדם בשום מעשה רק בהתחלתו וכשיאריך בו ימים ושנים ישים לו הכל מנהג ותדבק בו נפשו ואע״פ שיש בו טורח גדול כי כן נראה כל המרגיל עצמו לאכול דבר שלא אכל מימיו או דבר אשר ימאסנו או דבר מר אם ינהג בו ימים או לא יכבד עליו ויהיה לו כמנהג וידבק בנפשו על כן אומר כי המרגיל נפשו בעבוד׳ אל יתחיל בעניינים קשים כי אם בענייני׳ קלים ואם לא יוכל לעשות׳ אע״פ שהם קלים יעשה קצתם וכל אשר ילך יוסיף עליהם וכראותו כי תקוץ נפשו מהם ימעט ימעט ויעשה קצתם ואל יניח הכל : והענייני׳ הקלים הם כמו התפל׳ והצלה שלו לעזור לעניים כפי יכולתו ולבקר חולים וללוות מתים אך הענייניס הכבדים כגון להתענות בצומות ולהמנע מכל תאוה כשיזדמן לו ולהשמר מן האונאה והגזל והשבועה והכעס והקנאה יש לאדם לחנך את נפשו ולהרגילה כאשר ירגיל האב לבנו ללמד אותו דרך ארץ כי הוא צריך בראשונה ללמד לו הפסוקים שהן קלים אשר אין בהם טורח ולא יגיעה וכל אשר ילך יוסיף עליהם ואז לא יקוץ בהם הבן אך אם בתחלה ילמדהו עסקים הכבדים יקוץ בהם ויהיה לו סבה למאוס הכל ולא ישוב אליו עכ״ל לענייננו כן הבא לשאול תשובה צריך להקל עליו עד שירגיל במועט וילך ויוסיף כדפרי׳ שאז לא יבא לקוץ ולבעוט :

פרק ב

יסוד הסודות ועיקר הכל להשגת שלימות הנפש שלא יזוז האדם מבין עיניו אחרית דבר כי אחרית כל דברי העה״ז הבל המה כי הכל היה מן העפר והכל חוזר אל העפר ובעזיבת החמדות העוברות ובטלות לא יוציא זמנו לריק ולא יקוס כחו להבל ויוציא זמנו באהבת הבורא ולדבקה בו ולעשות תורתו ומצותיו בכל כחו כי בהתחיל כך מקטנותו הזמן יעזרהו וכחו יסייעהו והסרגל יבטיחהו שלא יסור עוד לעולם אהבת קדושה מלבו : וכמו שכתב ר״ת ז״ל בספר הישר דף כ״ו ע״כ וז״ל כשיחקור המשכיל על סופת עולם הוא יכיר כי כל טובה אשר נחלקה לו לא יוליך עמו במותו ולא ירד אחריו כבודו אך יניח הכל וילך כבודו כעור ורק לבד מטובה אחת אם נחלקה לו היא אהבת הבורא זו לבדה תלך לפניו כמו שנא׳ והלך לפניך צדקך ועל כן אמר דוד המלך ע״ה אם תדרשהו ימצא לך ואמר ועת לדרוש את ה׳ ואמר הנביא דרשו ה׳ בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ואנו צריכים לחקור ולשאול למה אמר בהמצאו היה עת שימצא ויש אשר לא ימצא וכשנתבונן בדבר הזה נכיר כי יש עתים אשר ימצא האל לדורשיו ועתים לא ימצא ועל כן אמר דרשו ה׳ בהמצאו : העת הראשונה שיקנה האדם שכל כמו שנאמר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם כי טרם שיקנה האדם שכל לא יכיר את בוראו ועל כן לא ימצא לו והשנית טרם שיעשה עונות ויכעיס אלהיו או לבו ישר ונקי ובלב זך ונקי ימצא האל וכשיחטא לו ויעבור על מצותיו לא ימצא לו כי אם אחרי יגיעה רבה מאד עד אשר יכנע ויזכה לבבו מטומאתו בתשובה שלימה . והשלישית בעת שהצבור מתענים כי תפלת הקהל ב״א יותר מקובלת מתפלת . היחיד והרביעי׳ בטרם שיתחבר לאנשים רעים ולאפיקורסים ותאבד אמונתו ולא תוכל להרפא לעולם . והחמשית בעוד שהוא במרחב כי בעת צרה ישוב אדם בעל כרחו ולא ימצא לו אלא אם יעשה למען שמו ועתות הצרה הם בעת חוליו ובעת היותו ביד אויביו או במצור ובעת היותו עני ואביון ובעת בואו בימים ובעת לכתו בדרכים מסוכנים ובעת עוברו בימים ובעת שתחלש כחו ותאבד עצתו : ואלה החמש עתים אשר הקדמנו כשיבקש אדם בהם או בוראו ימצא לו גם בטרם שיקראהו יעננו כמו שאמר והיה טרם יקראו ואני אענה ועל כן יש למשכיל להוסר באלה העתים בטרם יאבדו מרשותו ואז ינחם ולא יועיל לו וראוי למשכיל לדעת ולראות כמה עתים נאבדו לו וכמה עתים נשארו לו וימהר באלה הנשארים לו לבקש מהם רצון אלהיו בטרם יאבדו כאשר נאבדו האחרים והשם יעזרנו לעשות הטוב בעיניו וימצא לנו בכל קוראנו אליו עד כאן לשונו : הרי בהתחיל האדם לעבוד לבוראו מקטנותו נמצא עובדו זמן רב עד זקנותו וזה אינו מניאו כי אם שמיד התחיל להשכיל בכל חמדות העולם כי הבל המה ומאם בהם מלהוציא זמן לרדוף אחריהם והרגיל רדיפתו אחר אהבת הבורא : ועוד לכל אוהם רדיפת השגת החמדות הגשמיות שחייו הם חיים שאוכל ושותה וישן וילבש במיעוט שיש בו מה שאין כן המושר בהשגת הדברים הגשמיים שלבו בל עמו תמיד ואינו אוכל ושותה וישן שמחשבה הי׳

מורדתו ומה לו לאדם בחיים אלו שאין לגרש המעדה קצבה לומר כשיגיע למעלה חפץ פלוני יכות כי כל עוד שהכניל מונח ידו עוד נוסף לו התאוה כהשותה מים מלוחים כל עוד ששותה' מתרבה צמאו וכדרז"ל אין אדם מת וחצי תאותו בידו : וכיון שכן איך לא יתן המשכיל נגד עיניו שמוציא ממנו לריק לתורה להוציא לאחרים כיון שאין יכול להוציא עמו מכל טורחו כי אם הספריכין החוזרין לעפר כמוהו : ומה לאדם מכל אשר מאסף תחת ידו בעולם העובר אחר שבעת שמוציאים אותו לקוברו פלוני שמו אם נזדמן מקום עפר תחוח או קשה במקום קבורתו אם יתעכל בשרו מהר אם לא אם התקוני לא או יבש כדי שיאהר לאחרים ריחם כי טוב לו כיאך בשרו עליו יכאב כי בעוד הבשר עליו יכאב מעקיצת הרימה ולמה אשר הסכנות אלו למנוחות ושאננות לו מה ירדוף אחר תאוות הגשמיות האם מועילים לו במותו לומר בית בנו לפלוני במותו בחדרים שטרח להצילו מן הרימה מטב מכסף ומו זהב או פתחיו להצילו מתולע' הלבישוהו רקמה להצילו מהרקבון אדרבא אם כה יעשו לו כעוק יזעק ימאס' בשרו עליו ויכאב לאין מרפא וכיון שכן מה לאדם להוציא ימי חייו בטורח השגת הדברים הגשמיים להכין לאחרים ואפשר מכין לאדם כשר שיכעיס עם טורחו ועמלו להקב"ה כמו שעינינו הרואו' כמה נחלו ממון אחרים ועשו עם אותו ממון כל התועבו' אשר שנא ה' ונמצא זה הכין להמון למכעיסי השם וכמה מן העונשים והשפטים יגיעו לנפשו כל זמן שזה מכעיס לבוראו בממונו במקום אשר היה ראוי לפזר ממונו לעניים ועמלי תורה שכל זמן שמוכחי' תורה מפיהם מנוחות ושאננות מגיעים לנפשו ונמצא שהולך עמו יגיעו ועמלו מהשער מגיע לנפש האד' שלא עשה עם ממונו כראוי לו לעשות בסופרם בין שחיים צדקות וחסדים הן השמים שעשו בחייהם ואין מכירים אותו ביניהם ואם זוכרים ממונו מכירים ומשתקים ואומרים אל יכות נפשו של פלוני כשם שלא מנח אדם ממנו מנוחה בעודו בחיים טוב מותו מחייו ונפשו שומעת ומתאבלת רוצה לחזור בזה העולם ואיכה יכולה דופקת ברחובה ממונו והונו ביד אחרים ועל זרים מלבושיו ונפשו ערומה מבלי לבוש בגופה ואין מושיע לה וזכרת הטורח שטרח וכמה נסתכן להשיג כל דבר וכעת משאה להשיגה ועכשיו זרים נהנים ממנה בלי עמל וטורח חורק בשיניו נמכה על פניו ואין מנחם לה כי כל מי שעושה הרעה בידיו אין מי שירחם עליו : ואתה בן אדם שים כל זה נגד עיניך וראה בשכלך כי הדברים אמתיים מתמשים ובאים וקנות נפשך מעולם יגיעת העבות שהבל ושים כל מגמת נפשך

להכין מנוחות לנפשך בעולם שאין קץ ותכלית בו ובסידורו שעשוהו דברים שאין אדם קץ בהם כי מרגע לרגע מתחדשים לאין מספר ולמען תלך בדרך טובים אכתוב לך ל"ו דברים שכתב בעל ספר אוהרת הקודש והוא ספר מעט הכמות ורב האיכות כדי שתקנה עמהם מעדנים לנפשך בעלותה למעלה ביוצאה מן הגוף ותתלבש בלבוש זיו ואורה הנעשה מקיום ל"ו דברים אלו וגם תציל את עצמך מל"ו כריתות שבתורה : א' יהא אדם זהיר לעשות כל מצוה בשמחה גדולה כתב האר"י זלה"ה אדם שעושה מצוה שלא בשמחה נענש שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה והעיד עליו בעצמו האר"י זלה"ה שעל ידי זה זכה לרוח הקודש וזה לשון הרב מוהר"ם אלשיך זלה"ה לעושים לשמה יש הפרש לפי בחינותיהם יש עובד בשמחה ויש שלא בשמחה וגם לעושים בשמחה יש עושה בשמחה מועטת ויש עושה בשמחה יתירה ממנו וכל המוסיף יוסיפו לו שכרו ועל דרך זה בחינו' לאל דעות השם אין מספר ועבד היודע ברבו אפילו הרעות שלו הן טובים לכפר עון ודאי יעבוד בשמחה : ב' יהא אדם זהיר בתפלתו בכוונה שלימה שבזמן שבית המקדש היה קיים אדם חוטא ומביא קרבן ועכשיו תפלה במקום קרבן ע"כ ישים אדם אל לבו שעה שעומד בתפלתו לבטל כל המחשבות זרות דכשם שמחשבה פוסלת בקרבן פוסלת גם כן בתפלה וכתב בספר חסד לאברהם עכשיו בגלות תיקוני של השכינה מתפיתי תפלה לכן כל מחשבתו של אדם לא יהיה עליו ועל צרכיו רק על השכינה : וזה לשון ראשית חכמה כל העושה מצוה או מתפלל או עוסק בתור' ישים מגמת נפשו אל השכינה ויאמר תחלה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי' והוא וצורכיו מעילא בכלל הברכה : ג' יהא אדם זהיר בתפלתו וידע באיזה לשון יתפלל כתב מוהר"ם אלשיך זלה"ה פרשת בהעלותך אותם בני אדם העומדים להתפלל על עצמם ואומרים רבונו של עולם אל רחום וחנון אתה ארך אפים ורב חסד רחם עלינו ומרבים בתפלה ובתחנונים אותם בני אדם מתעוררים מדת הדין עליהם לקטרג לעיין עליהם ונבדקים במעשיהם אם ראוים הם או לאו אלא כל אדם שרוצה להתפלל על איזה דבר יקדים וידוי תכף בתחלתו בכלל ובפרט ויאמר חטאתי וכו' ואחר זה ירבה בתפלה ובתחנונים על צרכיו ואז יקרא וה' יענה : ד' יהא אדם זהיר כשמרים קולו בתפלתו או בתורתו יתכוון מה שאמר ראשית חכמה בשער הקדושה לחטא קרי אין תשובה ומכל מקום תשובתו הוא על ידי נעקם בתורה ותפלה כמו שנא' צעקו וה' שומע : ה' יהא אדם זהיר להתפלל

להתפלל תמיד על זרעו ועל זרע זרעו מעתה ועד עולם שלא יצא ממנו פסול כמו שאמר בספר שני לוחות הברית ז"ל מעשה בחסיד אחד שהתפלל תמיד בחצות הלילה בבכיה שלא יצא ממנו שום פסול וזכה שבע' בניו היו כהנים גדולים ובכל מקום שמזכיר בתפלתו יראת השם יהי כונתו בלבו על זרעו ועל זרע זרעו כגון ויחד לבבנו לאהבה וליראה את את שמך וכה"ג : ו' יהא אדם זהיר ביומא דדינא ב"ע א' לא ידבר בר נש בפני עצמו ולכן בראש השנה לא יתפלל אדם ביחיד וכן כתב בזוהר פרשת בשלח דף על פי הצדיקים דאינון חיב' דשיזון מחילה ומתפרען מנייהו לכן שומר נפשו ירחק מהם : ז' יהא אדם זהיר להקדים לכל דבר תפלתו כי מקודם בקל יותר לבטל הרעה כמו שאמרו רז"ל לעולם יקדים אדם תפלה לצרה על כן נהגו אנשי מעשה קודם שעושים איזה שמחה כנשואין בנו או בתו להתפלל עליהם שלא ישלוט מדת הדין ועין הרע ומנהג נכון הוא : ח' יהא אדם זהיר בכוונתו בתפלתו לכוון נגד קודש הקודשים כמו שאמר בשלמה ע"ה שנקרא מהשם על זה שאותו מקום יצליח ויעשו פרי לפי שיכוין להתפלל שם וכן מפורש והוא סגולה גם כן לבטל הרהורים רעים שיחשוב בלבו כאילו עומד שם היום : עוד סגולה אחרת כתב ספר ראשית חכמה לבטל הרהורים רעים בתפלה שיחשוב בלבו כאילו עומד בגן עדן ויעלה בזכרונו אותם הצדיקים שהיו מכירין בחייהם יושבים שם והוא עומד נגדם מרחוק : ט' יהא אדם זהיר כשנותן פרוטה לעני לייחד שם הגדול כי פרוטה היא יו"ד של שם הוי"ה ב"ה ובעל בית הנותן פרוטה בחמשה אצבעות הוא ה' ראשונה וכשפושט ידו ליתן לעני פשיטות ידו כדמות וא"ו והעני המקבל ממנו בחמשה אצבעות היא ה"א אחרונה שבשם ובזה נשלם השם כן כתב האר"י זלה"ה ואם פתאום נזדמן לאדם עני ופרנסתו הוא מצומצם בידו ידע שהקדוש ברוך הוא רוצה להצילו מאיזה פורענות כמעש' שהובא בספר הזוהר פרשת בהר עיין שם ושם תמצא מעשה נפלא : י' יהא אדם זהיר לחפש דרכי' ולתקן מעשיו מידי יום ביומו ואלו נקראין בספר הזוהר מארי דחושבנא דהיינו בכל לילה קודם שינה יחשוב אדם בלבו מה שקלקל בתוכו יום ויעשה תשובה עליו מיד בחרטה גמורה :

שבט בא וראה מה שאמר בעל עשרה מאמרות הביאו ספר זרע ברך חדש פרשת וילך דאפילו כל פרטי תנועות האדם ואפילו נודד כנף עין או פוצה פה ומצפצף יחקקו למעלה ואפילו הרהור הלב על כן אל יאמר האדם אין לחפש כל אחד מעבירות שיש בה מעשה כגון גזל והאי גונא אלא בהם שצריך לפרוש ולשוב מדעות הרעים מן הכעס מן הערות מן הקנאה מן הגזל מרדיפת המאכלות וכה"ג שהכל צריך לישוב ואלו קשים יותר מן העונות שיש בו מעשה בזמן שאדם רגיל בהן קשה לפרוש ועל זה נאמר יעזוב רשע דרכו וכשיבא איזה הרהור פתאום יגער בזריזות ויאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה : סעפים שנאתי ותורתך אהבתי : י"א יהא אדם זהיר בדבורו היוצא מפיו לעשות משמרת למשמרתו הבט וראה דוד המע"ה אמר אם אלהי' הסיתך בי אמר הקב"ה מסית קראתני חייך שאתה נכשל וכו' שאמר זה נפלו אח"כ כמה אלפים מישראל בדבר כמבואר בכתובים : י"ב יהא אדם זהיר בדבור היוצא מפיו יהא בדחילו ורחימו · הבט וראה מה שכתב ר"ח משם התקונים שכל אבר שלא נתקן כראוי חוזר לבא בגלגול אפילו קול ודיבור שלא הוציא בדחילו ורחימו לכוון השם שלם חוזר בגלגול ועונש הגלגול הוא מר לנשמה יותר מגיהנם ק"ו בן של בנו של ק"ו שומר פיו ולשונו שלא יטמא בלשון הרע וכ"ש בניבול פה ח"ו דזו טמא טמא יקרא ולכן יחרד כל אדם חרדה גדולה מיום דין הגדול והנורא לשמור פיו ולשונו שומר מצרות נפשו כשמתו כראוי ולעשות משמרת ומסגר' לק"ש לשקול את הדבור קודם שיצא מפיו ואז טוב לו : י"ג יהא אדם זהיר בשמירת השתיקה לשם שמים כי היא רפואה לכל רעה תראה מה שכתב ספר החסידים סי' תתש"מו וז"ל לולי שבני אדם מגידים מה שרואים היו רואים דברים הרבה כמו שרואים הבהמות שאינן מדברות וכתב שם אדם שניזוק אם יגיד מה שראה תוך עשרה ימים סכנה לו וכן כל אדם ישקול דבורו קודם שיצא מפיו י"ד יהא אדם זהיר שלא לאכול בכל מקום וכן איתא בזוה' שמות בשביל שאכלו לחם רע עין היה הגלות פ' שנים וכתב שם האדם הלבוש אחר מעיו והנאת גוף ישחט עצמו ולא יאכל אכל רע עין : ט"ו יהא אדם זהיר מאד מאד שלא ידור אף בעת צרה וכתב בספר החסידים אע"פ דקוט' כתבו שנודרין בעת צרה ה"מ דורות הראשונים שהיו בטוחים בעצמם שלא ישכחו את דבריהם בכל מציאו' שבעולם משא"כ דורות אחרונים ואמרו בירושלמי הנודר פנקסו פתוח עליו משום עצמו חסיד שבטוח לקיימו על כן שומר נפשו ירחק מהם פן ח"ו נכשל בעון נדרים כי חלוקים בענייני נדרים ק"ו באם הוא רוצה לספר כמה וכמה חלוקי דינין בהפרת נדרים שבעולם עתה אינן בקיאין בהם וצריך ללמוד אותם בש"ע להיות בקי בהם אם רוצים להתירם אם לא וכי לא דבר קטן הוא על כן טוב להרחיק ממנו כמטחוי קשת שלא יכשל הבט וראה מתפארת ישראל יעקב אבינו ע"ה נכשל בזה ואם בארזים נפלה

שלהבת וכו׳ ואם רוצה וקבל עליו יאמר בלי נדר ואפי׳ הכי מצוה לקיימו כמו שכתב שני לוחות הברית ז״ל מכל מקום בכלל הוא מוכח שמפיק תשמור ושב ורפא לו · י״ו יהא אדם זהיר כשבא למידת חסידות ופרישו׳ שלא לנטות ימין או שמאל מגילי דחסידות שמתוך כך יכול להוסי׳ קדוש׳ יום יום ורוח הקודש משייעתו להתגבר ממדרג׳ למדרגה אף כשהוא אדם חלש הוא הגורם ליעף כח כשאין כן כשסות׳ דבר א׳ מהחסידות ופרישות או רוח הקודש מסתלקת ממנו ושוב לא יכול לעמוד בקדושתו מחמת חולשת הכח עיין מזה זוהר פ׳ תרומה בסוף תקחו את תרומתי י״ז יהא אדם זהיר כשמוכיח איזה אדם על מעשיו הרעים שלא לאזכירו העבירה בפירוש כי אם דרך רמז כמו שכתב הזוהר פ׳ קדושי׳ בתוספתא וכן הוא בדרז״ל הוכח תוכיח אפי׳ מאה פעמים יכול אפי׳ משניי׳ על ידו ת״ל ולא תשא עליו חטא ומשמעות הזוהר שם דוקא בפעם ראשון יזכיר רק דרך רמז י״ח יהא אדם זהיר שלא לדבר דלטורין על ישראל אפי׳ ישראל אינן עוש׳ רצונו של הקב״ה לזכו׳ את ישראל לדבר עליהם דבר טוב וראיה מפורשת מאליהו הנביא כדאיתא בדרז״ל ומגדעון וכ״ש שירגיל אדם עצמו במידה זו לדון את חבירו לכף זכות לעולם ואפילו בתוכחה יהא מהר לדבר שמן רע על ישראל על ידי שאמר משה רבע״ה לישראל תרבות אנשים חטאים יצא ממנו שבן בנו נעשה עבד לע״ז וכן נ״כ הובא בספר החסידים באזהרה גדולה על זה י״ט יהא אדם זהיר להיות מן הנעלבים ואינן עולבים ראה דוד המלך ע״ה ששמעי בן גרא קלל אותו בקללה נמרצת ורצה אבישי לפגוע בו ואמר לו דוד הניחו לו כי אלהים אמר אולי יראה ה׳ בעניי וכו׳ ואף סקל עליו באבנים ובעפר ואפילו הכי לא הניח לעשות לו דבר ואמרו במדרש באותו פעם נמנו בבית דין של מעלה להיות דוד אחד מארבעה במרכבה : כ׳ יהא אדם זהיר במדת הענוה מאד ויתרחק מהגאוה בדבור ובמעשה ובמחשבה דאפי׳ במחשבה נקרא תועבה שנאמר תועבת ה׳ כל גבה לב וכ״ש בדבור וכ״ש במעשה הבט וראה מה שאמרו ז״ל בשביל שאמרו המלאכים כי משחיתים אנחנו נדחו ממחיצתם ואע״ג שסוף הדיבור אמרו ואמרו שה׳ שלחם גם מה שאמרו רז״ל בחזקיה ע״ה על ידי שאמר לישעיה מארץ רחוקה באו אלי בענין ראה שראה כמה תכבד העבודה והשומר נפשו ירחק ממנו וכתב שני לוחות הברית האדם המקבל בלבו להיות עלוב ואינו עולב שומע חרפתו ואינו משיב אין צריך רבי ללמדו שהשכינה מלמדתו : כ״א יהא אדם זהיר כשדורש ברבים וקונה שם טוב לא יהנה לבו ח״ו מזה כמו שמצינו ברז״ל באחד מי׳ הרוגי מלוכה ששאלו אותו חבריו מפני

מה נענש במיתה חמורה כזו ואמר שמא כשדרשתי ברבים נהנה לבי והסכים עמו על כן מאד יהא נזהר בזו ואם יבא איזה הנאה בלבו מחמת מספר שבחיו וערב לו ישים אל לבו תכף בתוך הדרש ויאמר לבי לבי הרחק מן הכבוד כמה וכמה אנשים שהיה להם כבוד וגדולה ועברה ומתו והיו כלא היו וכן בכל מצוה או תורה לא יהנה ח״ו מן הבריות על אשר עשה אותו רק ישמח שמחת מצוה על אשר זכה לעשות מצוה זו לשם שמים ויאמר בפה מלא בתוך הדרש וכ״ש מקודם לשם יחוד קב״ה ושכינתיה ועל ידי זה ינצל מהמכשול ומדין הקשה וגם יר׳ לשמור מעין הרע בדרש כי שכיח היזק ראיה בזה : כ״ב יהא אדם זהיר בכבוד הספרים ובזיון שבא על אדם בשביל בזוי הספרים כמו שאמרו חז״ל המכבד את התורה וכו׳ וכתב בספר החסידים אדם שיודע הוא שיפיח בשינה אל ישכב תוך חדר של ספרים אם לא שמכסה אותם : כ״ג יהא אדם זהיר כשבא לו בשורה טובה יאמר בזריזות הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו כתב בעל שני לוחות הברית אף על גב דהוא הכא מועטת יהיה עליו כמרובה וישגח ה׳ עליו : כ״ד יהא אדם זהיר לשמור נפשו שלא יהיה נרשא בנזיקין בהלויית המת שלא יפגע בנשים : ובזוהר פרשת ויקהל נשבע הוא בשבועה גמורה ואמר דרובא דעלמא מתים בלא עתם בשביל שלא שמרו נפשם מזה עיין שם באריכות ושומר נפשו ירחק מהם : כ״ה יהא אדם זהיר כשיוצא לדרך לפרוע נדריו ואל יצא כלרו כמו מעשה דההוא טעי׳ במדרש ילקוט קהלת נדרק יהלך לפניו וישם לדרך פעמיו · כ״ו יהא אדם זהיר לחדש חדושי תורה ויראה להשיב יוצר שהשבתו ויתפלל למי שהחכמה שלו דכשם שחייב אדם בפריה ורביה כך חייב אדם בפריה ורביה בתורה שנאמר ישרצו המים ואין מים אלא תורה ויהא זהיר לחדש חדושים להיות חקוק על לבו והוא עטרה לראשו כשהולך לעולמו וחרפה ובושה גדולה לנשמתו כששואלין אותו מה חדוש בלמודו ואינו יודע וזה רמזו רז״ל כל השוכח דבר אחד ממשנתו וכו׳ וכן שמעתי אומרים על ה׳ רבי שמואל קאידנוב ז״ל שמצאו אותו חוזר חדושיו בעת קבוע כ״ז יהא אדם זהיר לרדוף תמיד לרדוף אחר חבירו לחזירו למוטב כמ״ש בזוהר דאלמלא הוו ידעי עלמא כמה שכרו גדול היו רודפים אחריו תמיד כמי שרודף אחר כסף וזהב ובפרט בעבירה המפורסמות בין המון העם בעונותינו הרבים כגון שתי׳ יין נסך וכיוצא בזה בעבירות המפורסמות בתורה הרבה והחרד דבר ה׳ לקנאות קנאת ה׳ צבאות לפקח

לפקח עם אותם אנשים להדריכם בדרך ישרה וגם להודיעם
עונש העבירה כמה עונשו גדול מאד אולי ואולי ישכנו מקום
לדבריו להרהר תשובה בלבם ולסור מדרכם הרעה והאי
יתן אל לבו הלא סוף אדם למות ומי יודע מה יולד יום והכל
לפי החשבון : גם רוב המוני העם מניחים תפילין על
המצח ולא על המוח וצריך אזהרה גדולה על זה ולא יודעין
עוד כ"ח יהא אדם זהיר כשהוא חלוש ואוכל בזמן שראוי
להשגנו' לבריאות הגוף לעבודת בורא הזה כלל בתורה
בכל דרכיך דעהו והוא ייסר אורחותיך דצריך האדם לשמור
גופו וחי בהם והיא היא עבודת הבורא שלא יהא ח"ו כמאבד
עצמו לדעת דאין לו חלק לעה"ב וכן יאמר בפה מלא כשיושב
לאכול אין אני אוכל להנאת גופי רק לבריאת גופי לעבודת
בורא אע"פ שהקב"ה יודע מחשבות מ"מ בזה הדבור בורא
מלאך קדש גם מסלק מעליו מדת הדין וזהו ונשמרת מכל
דבר רע והכלל כל מעשיך יהיו לשם שמים וטוב לך כ"ט יהא
אדם זהיר שלא לשמוח עצמו בעה"ז והעיקר חיבוט הקבר
בא על זה הבט וראה מה שאמרו רז"ל במדר' הגדול שמים
פעלו מעיד אני עלי שמים וארץ אין כל בריה יורד לידי
צער אלא מתוך שאוכל ושותה ושמח הוא ואשתו ובניו כי גם
אמרו במדרש אברהם לא שמח בעולמי יצחק לא שמח בעולמי
ע"כ כל אדם יזהר שלא יתענג עצמו ביותר ולסגף עצמו
כל מה דאפשר לתקן פגם העבירות והאי יתן אל לבו כמה
וכמה מעשים רעים עשה כל ימיו בעגל' מיום הולדו והפגם
הגדול שקלקל האדם בעה"ז בחטאו מנעוריו עד היום הזה
ושב ורפא לו ל' יהא אדם זהיר לדבר דברי תורה אחר אכילתו
א'. המרכבה או' המעיט ואם אין ספר מצוי לו יהא חקוק על
לבו בעל פה איזה משנה או דין מש"ע. וראוי לומר דין זה
מש"ע אדם השומע ברכת המזון ולא אכל כשאומר המברך
נברך שאכלנו וכו' : יאמר הוא ברוך ומבורך שמו תמיד
לעולם ועד (וסי' בו"שמל"ו) שכל מי שאינו יודע זה בושת
לו. ובעשרה יאמר ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם
ועד ועל זה מחשבה טובה מצרף כאלו ברך במזון ואם
אוכל עם אחרים יאמר ד"ת על השולחן לשם שמים לזכות
הרבים מה טוב ויזהר. שלא ישהה אחר אכילתו הרבה בישיב'
אמ' בלי הפסק רק יהלך ד' אמות דקשה לגוף מאד : ל"א
יהא אדם זהיר שאינו יכול לסגף עצמו בתעניות ובמה יתרצה
עבד אל אדוניו כתב בס"לה יבחור יום אחד על כל פנים
בחדש ויתבודד בחדר וישפוך לבו לפני השם בתפלה
ותחנונים ווידוים כבן המתרצה בפני אביו ושב ורפא לו :
ל"ב יהא אדם זהיר לקדש אכילתו ויחשב לו כקרבן ולכוון
לכוונו' כוונו' קדוש' מהמקובל ועוד מאד צריך ליזהר מברכת
הנהנין הטב וראה מה שכתב האר"י ז"ל כמה יש ליזהר בברכת
הנהנין שמא אביך מגולגל בו ונמצא אתה גוזלו דכמה זכמ'
נשמות מגולגלים בדומם צומח חי בלתי מדבר ולכן כשמברך
בכוונה מעלה הנשמה ממדרגה למדרגה ולא כהמון העם
שחוטפים הברכה בשיניהם ומבליעים בלשוניהם והברכה לא
כדת וכהלכה אוי להם מיום התוכחה : ל"ג יהא אדם זהיר
להתרחק מספק איסור אכילה ושתיה כי כל עמל לפיהו
בשביל פיהו בר"ח חסידים הראשונים מרחיקים ע' דרכים
מספק איסור אכילה ושתיה ואותם אנשי' השותים יין נסך
אוי להם ואוי לנפשם אוי להם מיום הדין וכל
ישראל ישמעו וייראו ולא יזידון עוד : ל"ד יהא אדם זהיר
לומר פ' קרבנו' בכל יום כמה שאמרו רז"ל כל העוסק בתורת
עולה וכו' ובמדרש הנעלם אמרו האי מאן דמדכר בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות עניינא דקורבניא ויכוין בהו ברית
ברוכה דאיכון מלאכי דמדכרין חוביה דבר נש דלא יוכל
למעבד ליה בישא אלא טבא עכ"ל גם בפ' הקטורת וז"ל
הזוהר אמר רבי שמעון אי בר נש ידעי כמה עלאה עובדא
דקטורת קמיה קב"ה הוה נטלי כל מילה והוה סלקא עטרא
על רישייהו ככתרא דדהבא : ל"ה יהא אדם זהיר בהסתכלות
נשים וכתב בר"ח הרואה אף שלא בכוונה באשת איש וכהנה
בראיה נענש באותו העולם קל וחומר בן בנו של קל וחומר
שלא יכוון להסתכל ולהנות ח"ו אף כי לא נתנה תורה
למלאכי השרת ולאו כל אדם זוכה להתבודד תמיד בחדרו
שלא להסתכל בילוד אשה ע"כ אותם אנשים המובלעי' בין
הנשים כבני ביתו ישים אל לבו תחלה לבטל כל הרהורים
ובל מחשבו' זרות שלא יהנה ח"ו שלא יענש לעתיד עין תחת
עין כמו שאמרו בזוהר ממונה א' קאים על קברו וסבר ליה
עיניו על זה וכמה נחשים ועקרבים דכלהו עקצי ליה על
כן שומר נפשו ירחק מהם : ל"ו יהא אדם זהיר מכעס כי
עונשו מר מאד האר"י ז"ל הוה בענין הכעס הקפיד יותר מכל
העבירות ואולי אין לו תקנה כי הוא תמיד כבלבב אל קיימו
בזוהר דלא איהו בר נש דמריד במריה ואסור לאתקרבא
בהדי' כי בשעה הוא נחשב עבודה זרה אתחשב האי בר נש
ומאן דאתחבר עמיה כמה דאתחבר בע"ז ממש בגין דע"ז
ממש שריא בגויה דעקר קדושא עלאה ושרי באתרי' אל זר
עוד שם ממונה נטלין אילין מילין בישין כל אילין זורק בר
נש ברוגזא וסליק ואמר דא הוא קורבנא דפלניא דקריב
לסטר' דילן נכרוא קראון בכל אילין רקיעי' ווי לפלניא
דאולי בתר אל זר ופלח לאל אחר וכרוזא קארי ומנא תנייכא
אוי להם כי נדדו ממני וכלהו איהו בר נש דאסתמר מאורחייהו
עכ"ל : הטבע בא. וראה עד כמה תכבד העבודה הפגם הגדול

של מדה רעה כעס על כן הירא והחרד דבר ה' ישים אל לבו תמיד דברי המוסר הנזכר לעשות גדרים ומשמרת למשמרת שלא יכשל עוד בפגם הגדול ונפשו כעפר לכל תהיה ושב ורפא לו : הרי לך ל"ו דברים שתתנהג בהם לסור ממוקשי מות ואף על פי שיש מהם קשים לכאורה לקיימם בהרגל בהן נעשה טבע שני : בטורא"ה רמז נכון על פסו' שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד כי השמן הזה אינה יוצאה כי אם על ידי כתישה וזהו שמן זית זך כתית ירצה נעשה זך על ידי הכתישה וזהו לדעת ולמאור בני אדם שילמוד לכתת ולהרגיל את עצמו במצות כדי שיאיר נשמתו תמיד לפני הקב"ה וזהו להעלות נר תמיד הנשמה שנקראת נר דכתיב נר ה' נשמת אדם יעלה ויאיר לפני ה' ונפרש שגוף האדם רומז אל המנורה שתי אזנים ושתי זרועות ושתי ארכובות הם כנגד ששה קנים הבולטות מן הגוף שלשה מול נר והגוף עצמו קנה האמצעי והדעת שבראש מאיר לכל עיין באורך בספר לוחות הברית ואכלם בקוצר שבעך בענין דוגמת המנורה לגוף האדם שראשו משם סרי דעת האדם מאיר לאדם להדריכו בדרכי השם ולעשות אופנים לגרש מקרבו היצר המונע על ידי ההרגל כמדובר דכל הרגל נעשה טבע שני :

פרק כא

יום המיתה ויום הקבורה שים בן אדם נגד עיניך וחשוב כאילו בא עת פקודתך ואתה מת מוטל על גבי קרקע באמצע הבית וכאילו אשתך ובניך ובני ביתך וכל אוהביך וריעך יושבים אצלך ומספדים לך בקינות ערוכות ובקול בכיה ומררת לשומעיהם ונשמתך מרחפת על גבי גופך הולכת מראש לרגלים ומן הרגלים לראות מקום לחזור ליכנס בגוף ואינה יכולה שמתאבלת ושותקת ודוממת כאשה עטופה שאוליה על אלוף נעוריה הולכת מבית לעליה ומן העליה לבית לראות מקומות המורגלות לישיבתה ביושבה עם הגוף ואם נוטעת אל מקום אוכר חמודותיה ומלבושי תפארתה מצטערת ודואגת היאך מניחם והיא ערומה ונרתק גופו בלי לבוש מוטל ערום כאבן שאין לה הופכים וידמה גם נגד עיניו כאלו באים לרוחצו במים קרים ואין חוששים עוד עליו על הקיכה ומלבישים אותו בתכריכין בלבד מכל עמלו אשר עמל ומכל הטורח אשר טרח כל חייו ואחר מלבושיו הנחמדים וממונו מוכן ומזומן לבעל אשתו וידמה לו כאלו מכניסין אותו בארון ועל כתף יסבלוהו מוציאי' אותו מביתו על מנת שלא לחזור אשתו ובניו צועקים אחריו בקול יללה אין חוזר פניו אליהם ואין משיב להם כמו שהיה רגיל בחייו בבואו מביתו שאשתו ובניו היו שואלים ממנו באורחך תביא כל חמדה וכל מין מאכל ועל כל דבר היה משיב להם הן אין ועתה יוצא ושותק יורדים עמו עד הקבר מכסים אותו בעפר על פניו ואינן יכולים להושיעו צועקים אבי אבי ומשיב אין להם עד שמתיאשים ממנו וחוזרים לבתיהם בידים ריקניות ממנו הוא נשאר בקבר יחיד עושנו לחרב ביום ולקרח בלילה לשמיר ולשית יהיה ונכסף בערב יום עליו יצעקו כפירים אין מקום לנוס ואין אור להסתכל שם והנפש העלובה מטפסת ויורדת מטפסת ועולה על הגוף תוך קברו אולי יוכל ליכנס בו אורחת בזה עד ג' ימים כראות' כריסו מתבקעת מתיאשת ממנו הולכת לבית ומבית לקבר עד ז' ימים וכראות כי אין תקוה פורחת באויר העולם לבקש מקום מנוח למנוח מרגוע לה מפרכת לעלות למעל' מוצאה מסך מבדיל וחומת נחשת עשה עם עונותיו שאינה יכולה לעבור פוגעים עמה מלאכי חבלה דוחים ודוחפים אותה מיד ליד באימות ופחדים ובשפטים גדולים בפי רשעותם ובתשלום השבעה הולכים בניו ואשתו לבקר על קברו והנה עלה כלו קמשונים כסו חרולים וגדר אבניו שעל קברו נהרסה אשתו נתנה עליו בקולה אולי יעננה ובניו בבכיה ממששי' על קברו אולי ירגיש ואין קול ואין עונה גומרי' בדעתם אם יוכל היה לדבר היה משיב שובו בנים שובבים שאין חוזר עוד אליכם עד עולם עוד לא תראוני פני נהפכתי לעפר ויתפרדו כל עצמותי לא נשאר בי צורה ולא גוף ולא דמות הגוף מיד חוזרים לביתם ומניחי' לו שם עד עולם הוא מתעסק בדינו וחשבונו ומשפט נפשו והם מתעסקים בדרכי חיים במשתאו' ומעדנים וטיולים ובניינים ונשואי בנים בנגונים בשמחות וגיל : הנה כל זה ידעה אדם תמיד נגד עיניו ויכניע יצרו אם אבן הוא נמוח ואם ברזל הוא מתפוצץ וכל זה כללהו רז"ל בדבור אח' לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו' עד יזכור לו יום המיתה רמזו בזה שיזכור וישים נגד עיניו כל מה שיגיע לו ביום המיתה עד קוברו כנזכ' לכן לא אמר יזכור לו המיתה דמשמע שיזכור שימות בלבד דזה בלבד אינו מתפעל כל כך להכניע יצרו כי אם שיזכו' וישים נגד עיניו כל הנעש' לו ביום המיתה שבדמיון זה אולי יתפעל להכניע היצר הקשה כברזל והנה הזוכר תמיד בלי הפסק כלל :

והנני מסדר לפניך בן אדם סדר תפלה ונורא והוא דרך וידוי ותחינה ובקשה לבא עמה לפני יוצר הכל ומה טוב ומה נעים שיהיה שגורה בפי כל אדם לאומרה תמיד שמועלת לכמה מעלות הנשמה ולסליחה ולכפרה וגם לשבח והילול לאל נורא עלילה כאשר עיני הרואה יראה מישרים ושפתי אמת תיכון לעד : א' אלהי אשר יצרתני ובראתני ועשיתני

ונשיאתי והודאתי מאין ליש בורא כל העולמים המתלבש
בעשר ספירות בלימה מוכתר בכתרי. כתרים מקור החכמה
והבינה בעל החסד והגבורה תפארת ישראל תפארתן לנצח
נצחים הוד והדר לבנות יסוד כל היסודות מלכותך בכל
משלה : בראת שמים וכל צבאם הארץ וכל אשר בה על
ידי שכינת עוזך ומכל הבריאות עולה תמיד הילול וקילוס
כתרים על ראשך : מודה אני לפניך בוראי וגואלי מושיעי
מניני הודאה גמורה ושלימה בכל רעיוני ובכל מחשבותי
ובחכמתי ובבינתי ובדעתי ובשכלי ובהשכלתי ובנפשו וברוחי
ובנשמתי ובכחי ובגבורתי ובבריאותי ובכבירותי ובאומצי
ובחזקי : ובגופי ובעורי ובבשרי ובדמי ובעצמתי ובגידי
ובעורקי ובכל אברי ובדבורי ובמאמרי ובקולי ובהבל פי :
ובראייתי ובהסתכלותי ובעיוני ובריחי ובטעמי ובמשושי
ובעריכותי וכל תנועתי בעמדתי ובקומי ובהילוכי ובמשכבי
ובשוכבי ובסקיצי ובהתעוררתי ובשארי כל הפרטים
שנמצאים בגופי. בכלם מודה ומעיד אני שאם יהיו כל
העולמות שבראת ויש בכחך לברוא וכן המספר הזה יהיה
אור חלילה לעד לעולמי עולמים יהיו מלאים חרדל כל
חרדל וחרדל מתחלק לשיעור מספר מלאוי כל העולמות
פיות וכל פה ידבר תהלות בשיר ושבחות כלם בבת אחד
תמיד לא יתמו לעד ולנצח נצחים בארוכת הדבור כשיעור
שאדם דובר דבור אחד הם אומרים אלף דברי שירה עדיין
אינן יכולים להגיע לספר תהלת שבח א' ממדותיך כ"ש
וק"ו בן בנו של ק"ו שבח כל המדה ואין לתלות על לב
וברעיון ובמחשבה שבח מדותיך דאין חקר וקץ ותכלית ולך
לברך גאויות כי נעלית על כל השבחים ועל כל התהלות
והגדולות ונקדשת על כל הקדושות ונתרוממת על כל
התרוממות והתנשאת על כל התנשאות ונעלית על כל
הברכות והטהרות ונתגברת על כל החסדים והצדקות
והמשפטים והמוסרים כי ממך הכל שאתה מקור לכלם
וממך נובעים ויוצאים ומתפזרים ומתפרדים למקומות
אשר אתה חפץ כי מלכותך בכל משלה ואין אלוה מבלעדיך
ואין בורא זולתך אשר יעשה כמעשיך וכגבורתיך וכל ההיכלי'
והכרובי' והיצורים והנעשי' מהמדרגה היותר גדולה
שבשמי השמים עד שלשול קטן שבארץ כלם מכירים
ויודעים ומבינ' ומגידים ומעידים על אלהותך ויחוד שכינתך
כי אין זולתך אלוה בורא ויוצר ועושה כרצונו ואין מי שיאמר
לך מה תעשה ומה תפעל וממך מקוים ומיחלים כלם חיות
ומזון ביודע' שאתה בראתם וחיותם ונפשם בידך ויודעים
ומעידין באמת דשמאל ובתוכו הכל כמה מעשה תעתועים
ובאפס ואין כחשבו הבל ואין בם מועיל עבד רשע מורד ברבו
דרכו תמך ואלקלו' המה יאבדו ואתה תעמוד וכלם כבגד
יבלו הוא ובת זוגו המרשעים וכל איילותיו והאלילים כליל
יחלוף ועובדיהם יכסו פניהם קלון בושה וכלימה תכסה
עליהם ואתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור כי אתה
המלך הגדול והקדוש אדון בכל דן כל נברא לתת לכל אחד
כדרכיו כפרי מעלליו כי מלך אוהב צדקה ומשפט אתה מלך
אביר מלך ברוך מלך גדול מלך דגול מלך הדור מלך
וסיק מלך זך מלך חנון מלך טהור מלך ישר מלך כביר מלך
לעד מלך מלכים מלך נורא מלך סועד מלך עוזר מלך
פודה מלך צדיק מלך קדוש מלך רם מלך שומר מלך תמים :
מלך תומך מלך שוכן עדי עד מלך רחום מלך קדמון מלך
צייר מלך פונה בכל מלך עשיר מלך סומך מלך נוצר חסד
מלך ממית ומחיה מלך לומד זכות ישראל מלך כבוד מלך
יוצר מלך טהיר מלך חומל מלך זוכה מלך ומזכה מלך
המושיע מלך דובר צדקות מלך גואל מלך בורא מלך אדיר :
מלך אמיץ מלך חס מלך בונה עולמות ומחריבן מלך שומע
תפלה מלך גבור מלך רם ונשא מלך דובר שלום מלך קונה
שמים וארץ מלך המתנשא על כל ראשים מלך כח מלך ומולך
לעד מלך פודה מלך זוכר זכיות ישראל מלך עליון מלך
חסיד מלך סובל ומאריך אפו מלך טוב מלך נשגב מלך יראוי
מלך מפואר מלך כובש כעסו מלך לובש רחמים : מלך
אחד יחיד ומיוחד על כל המיוחדים מלך בוחר בטובים מלך
גומל חסדים מלך דורש עמו ישראל מלך המשפיע מלך המאיר
לכל העולמות מלך ווסרן זן ומפרנס בשופע מלך זכרן זוכר
עניים ושפלים מלך חושק להטיב מלך טובל ומטהר טמאים
מלך יועץ מלך כהן מלך לוחם מלחמות ישראל מלך מכנס
ומכונן מלך נעים מלך סוגר ופותח מלך עונה בעת צרה
מלך פודה ומציל מלך צופה ומביט הכל מלך קרוב לכל
קוראיו מלך רוכב בשמי' השמים מלך שוכן ארוים מלך
תמים דעות ויאמר : וזהו השיר שאומרים בכל יום בכנסת
הכבוד לאדון אלהי ישראל וגם כשהנשמ' עולה למעלה
פותח פיה ואומר' תהלה ושירה וברכה ושבחה וכיצוצו הלל
והודאה למי שאמר והיה העול' אזכרה אלהי ואהמיה כי בך
נפשי חסיה ועילוס וניגון וגילה ורינה ודיצה וחדוה וששון
ושמחה ואהבה ואחוה וריעות וענוי ונועם וענוה ואמת וצדק
ויקר וסגולה ופאר ועוז ועילוי ועילוז וכחות ומנוחה ונחמה
ושלוה ושלום ובטח והשקט ושאנן וטובה וחן וחסד ורחמים
ויופי ותואר והדר ותהלה ותחינה וזיו וזוהר ועיטור וכונה
וזוך ונפלאות וישע וצדקה ממולא ומאור ואדירו' ועריכות
ועוז וכח וגבור' ויקר וחזוק ותוקף וממשלה ואומץ ורוממות
וחזיון ואהבה ומחות ולקח טוב ולנבות ופדות ונבואה וקריאה
וגמור'.

גבור' וחיל וגדולה וקדושה וטהרה ונקיות ומלכות והוד והדר וכבוד ותפארת לאדון אלהי ישראל מלכנו אל מעוטר ברק אור ממשה הנפלאות אדון העליונים האלהיים נתיב הידיעות והמושכלות מבוע החסדים סגולת הצדקות הנלפי מסותרות נעימות הקולות פועל האורות והאפלות בידך אפקיד רוחי ופי תהי' מאושר ומיושר מרוחק הנכח לא אירא מחרב לשונות רמיה למען חסדיך עשה לשון לשוני כתן שמוע וכח זכרוני יהיה כפועל תמיד ונפשי תהיה מאומנת באגדת אמתות ויאיך הנאדרה תסעדני בקולות ובלמידה תרגני זריזות בפתיחה ובאה ומחשבה תועיל לי באגדה ובשמיעת רוחנית ונבואית בעצות נפלאות בהשכלות מגיעות בדברים הנכבדים אמן : ובסיום אומר ה' אלהי אלהי האלהים ואדני האדונים מלך מלכי המלכים ואני בשר ודם בושה סרוחה רימה גוש עפר גוף נגוף הבלים המיאום והריחוק וע"כ חטאתי לפניך איך יהי' לי פנים לבקש מחילה וסליחה לפני כסא כבודך אע"פי שכל ימי היותי חי על האדמה יתהפכו דמעות עיני לימים ונהרות לטבול בהם תמיד לטהר טומאת עונותי ויעשו עצמותי כעצים למערכ' לשרוף תמיד כל אברי ואשפוך דמי כדם הקרבנות והקטיר חלבי בקרבי ויעלה עשן מעונה לבבי מריחות אש הקדרות שנבערו בי מתאותיות והסגופים ואם אני בעצמי אהיה תכונת הכהנים כורתי כמזבח כדי שאש תמיד תוקד עליו לא תכבה לא יספיק כל זה, לתת לי מקום ופנים לבא לפניך שתמחול על כל מה שהכעסתיך אך לקחתי חוזק בעצמי ועזה בלבי למצוא מקום ופנים לשוב אליך בשומי בדעתי שאדרבה כפי גודלך ומעלתך ורוממותך כך גודל ענותנותך ורחמנותך וכפי מעוטי דלותי דקותי שפלותי ואפלתי והייתי כלא הייתי וכאלו לא הייתי הויות מכאותי כך היה שיעור דעתי ושכלי בעת שחטאתי לפניך שנמצא שהייתי כלא הייתי : גם ידעתי כי אשמתי לא תזיק לך ומחילתי לא תחסר ממך אנא אלהי מחול לי מה שלא יזיק לך ותן לי מה שלא יחסר ממך עוד כתחנוקתי לבא אצלך ובטחתי שתרחמני לשלוח לי בעת כלותי שיעבוני עורוני באמרותם אמונתי בעבותם ובדבריהם העמידוני ויענו ויאמרו לי בן אדם מה לך נרד' כנובד עונותיך קום קרא אל אלהיך בתשובה ובודוים שבודאי יקבלך בעל התשובה כתייסד עולמו ועל מי כמוך נקרא רחום וחנון נושא עון עובר על פשע לא על שומרי תורתו מאל"ף ועד תי"ו וכשומעי דבריו כי נעמו השלכתי מסוה הבוש' מעל פני ונתעוררתי ונתחזקתי לבא לפניך לבקש מחילה וסליחה וכפרה ואף ע"פי שלא הנחתי עבירה שלא עשיתי אשמתי בגדתי עד סוף הוידוי ויהי רצון מלפניך מלכי ואלהי שתכנע' אמירת הוידוי הזה לפניך יחשב כאלו דנתני בשבעה מדורי גיהנם עד שיעו' מירוק כל מה שחטאתי לפניך : ואם ח"ו הרבתי לפשוע עד שהדין מחייב לנעול דלתי התשוב' לפני קבלני בחתיר' שתחת כסא כבודך כאשר קבלת למנשה ולשאר הפושעים כמוהו בשובם אליך ומחול לי מה שחטאתי והעויתי ופשעתי לפניך בין באונס בין ברצון בין במזיד על דברי תורה ועל דברי סופרים ועל כל נדר וכיוצ בין חמור בין קל שמכיר אני בסכלותי ואולתי ושטותי כי הסכלתי עשה ושטותי גרמה לי ועכו' יצרי בלבלו דעתי וכהו עיני והייתי ממשש כמשתגע וכאילו לא הייתי בין החיים וכמעט אנוס ביצרי הייתי ועל זה סמכתי שתקבלני בתשובה כמדתך לעשות חסד תמיד כי על זה בראת עולמך דכתיב אמרתי עולם חסד יבנה :

ובהיות שהאדם אשר מחומר קורץ מעותד לחטוא מסיגרת יצרו בקרבו תמיד יום ולילה לא ישבות לכן מפיל אני תחנתי לפני כסא כבודך ה' אלהי ואלהי אבותי אברהם יצחק ויעקב שתעש' עמי אות לטובה כמדתך להטיב תמיד ואינך חפץ במות המת יודע אני נאמנה שאף על פי שמסרת הבחירה ביד האדם ללכת בדרך שלבו חפץ מטוב ועד רע עם כל זה גלוי לפני כסא כבודך אחרית כל אדם אם יהיה טוב או רע ואם יצא מן העולם צדיק או רשע ואין ידיעתך מכרחת לשום אחד משני הדרכים לכן אם גלוי וידוע לפניך שאם וחלילה סופי למות חייב מרצוני הטוב בלב שלם ובנפש חפיצה רוצה אני שתכרית ימי ושנותי ותן אותם תוספת על ימי עושים רצונך וכריתת ימי ושנותי יהיה מחילה וסליחה וכפרה על כל מה שהכעסתיך במעשי מיום היותי עד היום הזה ואזכה לראות באור החיים ונפשי תהיה צרורה תחת כסא כבודך אמן : ואם עתיד אני למות זכאי זך בלי שמרים חף אני ולא עון בי מעתה ומעכשיו הוסף ימים על ימי ושנים על שני בני חיי ומזוני עוסקים בתורה ובמצות לשמה ושופע רב כדי לעובדך תמיד בשמחה רבה בלי עצבות כלל ולהיות זוכה ומזכה אחרים עמי ולפרסם ולרומם ולגדל' אלהותך בכח אשר תתן לי ואזכה לראות בביאת משיח בן יוסף ומשיח בן דוד ובבנין בית המקדש אמן יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי :

ובהיות שענין הכעס הוא רע עד מאד כאשר נזכרתי בפרק דלעיל מזה סימן ל"ו והוא גרמא למנוע לאדם ליכנע את לבבו הערל אכתוב לך מעניני ביטול הכעס שכתב בספר תוצאות חיים דף כ"ו וכ"ז וזה לשונו סגולה שלא יהיה כעסן ילך אחר עיקר הדברים הנאמרי'

או

או הכועסים לו להכעיסו ולא ישים לבו ודעתו אחר מראה עיניו או משמע אזניו אלא אחר פעולת האומרים או העושה אותם אם הוא כסיל ונער תתקרר דעתו ורתיחת כעסו כי יאמר שוטה הוא וזה דבריו לא בהשכל רק כצפצוף העופות או נביחת הכלב וכיוצא ואם הוא חכם ומשכיל יחשוב ויכיר כי לטובתו אומר לו ויקבל דבריו וישמח בהם ואם הדברים או המעשים בלתי ראוים והגונים או באו מנגד עצמו שאמרם או עשאם ויבא משכיל או כסיל חכם או סכל ויזכירם לו להסתכל אל המזכירם רק אל המעשים הואיל והוא מכיר כי אמת הוא שאמרה או עשאם ותבא לו תועלת גדול בזה כי יתקן את מדותיו:

עוד עצה טובה להקל את הכעס ולעבור אותו שכאשר יהיה לאדם משא ומתן עם אחר לא טוב יהיה מוסכם בלבו הסכמה שלימה לסבול עמו כל מיני עלבון בדבור ובמעשה כי כאשר ימתין האדם מחבירו שיעלבנו בדבור ובמעשה לא יבא לו פתאום ולא יכעוס כן יעשה עד שיבדל ממנו כמבדיל משור מועד בימי ניסן ובזה יהיו חייו חיים טובים:

גם דברים המביאים את האדם לידי הכנעה ובטול הכעס כאשר יחוב בחליפתו ובא אליו המות במהרה והפסק תאותיו ותקותו וכורת עמדו בקברות וגם כאשר יעבור על לב האדם מה שהוא חייב לו מהעבודה אלהית רוב חסדיו עליו וגודל טובו והתעלמותו אליו מהשגות השמעיו׳ והשכליות וקצורו בהם והפסק טובותיו ותשלומותיו יום החשבון והרעתו במעמד הגדול ויכניע וישבר רוחו וכמ״ש ומי מכלכל את יום באו והאי איתא בזוהר פרשת מקץ דף ר״א ע״ב כאשר יתן האדם אל לבו שבוראו כועס עליו על מה שחטא בגאותו וכעסו וכל מעשיו בספר נכתבים ואין עונו נמחק מהרה כמה יבוש ויכלם לעתיד ברא׳ מעשיו חקוקי׳ לפנ׳ ואיך לא יבוש שיכריזו עליו מלמעלה פלוני עבד ע״א וכיוצא ואין לך דבר שיבטל הדבקות יותר מהכעס ועל ידי הכעס תסתלק ממנו הנשמה עוד מהדברים המבטלים את הכעס כי כאשר יספרו בגנותו אם יזכרו לו מה שעשה יודה על נפשו בקיצורו ואל יחזיר אחר אמתלאות להנקות ממנו ולזכות עצמו ואל ישתדל להכלים המספר ואל יאשימנו על אשר גלה אותו אבל יאמר לו שאין זה אלא שיעור קטן מרוע מעשיו אבל מה שלא ידע ממנו ושאילו היה נגלה לו רוע מעלליו ועונותיו היה בורח ממנו ויודה לו על אשר גלה עליו מעט מהרבה ליסרו כדי שישוב ואם מה שסיפרו עליו שקר האומרו עליו מאבד זכיותיו עוד מהדברים המבטלים את הכעס גם כאשר יסתכל האדם כמה קלקולים נמשכים מהכעס כי מי שהוא כועס פתאום ולא יאריך אפו יבא לידי שפיכות דמים ומעשה גדול בספר החסידים סי׳ תרנ״ח ע״ש ובפרק קמא דגיטין ובפרק ג׳ דשבת דברים רבים כהאם על הכועס ומטיל אימה יתירה בתוך ביתו גם נראה לי לבטל הכעס מיד בעת כעסו ישים נגד עיניו צורת בניו שאתו לו והשתנות פניהם שנשתנו בחוליים ואם לא נתנו לו בנים ישים נגד עיניו כאילו רואה בניו מתים מוטלים לפניו מיד ישקוט מכעסו ואם בחור הוא שלא נשא עדיין אשה בעת התחלת כעסו ידמה ויצייר נגד עיניו חלל חרב שחוט לפניו ועדיין מפרפר ודמו שותת ממקום השחיטה ומיד יניח מכעסו גם נראה לי לתיקון כל העבירות אם תלמיד חכם הוא ישתדל להרבות חדושים בלימודו ועל ידי החדושים נבנים עולמות ושמים חדשים כדאיתא בזוהר ונמצא בונה החרבות שהחריב בעונותיו הרי מתקן מה שקלקל בונה מה שהרס ואם אינו בר הכי לחדש יחזיק ביד המחדשים שיעסקו ויחדשו לשמו דשלוחו של אדם כמותו ואם ידו משגת להחזיק בממון ישתדל בכחו לשמש לת״ח המחדשים חדושי תורה ויכין לפניהם הספרים וכל מיני הכנה באופן שלא יספיק להם דבר מלחדש ובזה יהיה גם לו חלק בחדושי התורה שמחדשים מסבת הכנותיו גם יתחרט על העבר שלא עסק בתורה לחדש בה וישתדל בבניו שיעסקו בתורה ויחדשו בה חידושים וילך לשמוע לדרשני׳ האומרים חדושי התורה ויעצב בלבו איך הוא לא זכה לזה ויאמר בינו לבין עצמו הלואי יהיה לי השכלה כדי לחדש כמוהו אפילו חדוש אחד ולמות אח״כ ומחשב׳ טובה הקב״ה מצרפה למעשה ובפרט שמתאוה לזכות לחדש ואף ע״פ שאחר כך ימות ונראה רמז לדבר אחר מעשה העגל שע״ז כולל כל עבירות שבתורה ויקהל משה את העם הזכיר להם ענין שבת לרמוז להם שיקבלו קהילות ברבים לדרוש בשבתות ובמועד הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת כשארז״ל ועשה זה כדי שעל ידי החדושי הדרושים יתקנו ויבנו החורבות שהחריבו בעשיית העגל שאין דבר שיוכל לתקן ולבנות ההריסות כי אם החדושים שאדם מחדש בתורה ולפורסמות אינן צריכות להרבות בראיות שהרי כשם שתחלת בנין העולם היה ע״י התורה כדרז״ל אמרה תורה בי היה מסתכל הקב״ה וברא את העולם וכו׳ כך תיקון ההריסות בו על ידי העונות אינו אלא כי אם על ידי התורה הקב״ה יזכנו בה לעולם אמן כי״ר ואם אמר יאמר האדם מה יכולת יש בהבל היוצא מפי שאין בו ממש לתקן ולבנות בניינים הנה ודאי שיש כח בדבור היוצא מפי מלך שלטון להמית ולהחיות לבנות ולהרוס אף

על פי שנדבור עצמו אין בו ממש כי אינו אלא קול הבל שהוציא מפיו וכן הראיה הראיה אין בה ממש ומי שרואה בעין הרע ממית בראיתו והיענה מנטח בעיניה ראיה תדירים בביציה ומכח הראי' מחממת אותם ומוציאה אפרוחים וכן הרוח אין בו ממש כי אם קול הברה נשמע ממנו ופועל לשבר הרי' ולפרק סלעים ולהפיל ארזים כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו הבל היוצא מן התורה שבה נברא העולם שנבנים שמים חדשים שמים מחודשים וכל הדברים הרוחניים אין דעת האדם יכול לצייר נגד עיניו כפעול' הגופניות כי אין לאדם לעסוק להשיג דעת הבורא כי יוציא כל זמנו לריק וכל כך שיחשוב שהשיג דבר ימצא עצמו רחוק רחוק כדומיית בן בחיי אביו שירצה להשיג למספר שניו של אביו יוציא זמנו לריק שכל שנה ושנה שיעבור עוד עליו ימצא רחוק עוד משני אביו כך הרוצה לחקור להשיג דעת המקום אין לו לאדם כי אם לקיים מה שצוה עסק התורה ומצותיה ודברי חכמים שפירשוה כי דבריהם אמת כקב"ה ותורתו שהוא אמת והם אמרו שע"י הבל היוצא מפי האדם נבנים שמים חדשים בודאי שכך האמ' ואין לנו עסק כי אם לקיים דבריהם כחולה הזה שאין לו הכרח לידע בסמנים שנותן לו הרופא כי אם לעשות מה שמצוה עליו לאכול ולשתות מהן בזה דוקא תלוי רפואתו ובריאתו : ומצאתי ראיה לדברי שהתורה היא תרופה לכל חטא ועון בזוהר בפ' קדושים דף פ' ע"ב דפוס מנטובה וז"ל כל מאן דאשתדל באורייתא אע"ג דאתגזר עליה עונשא מלעילא על עונותיו ניחא ליה מכל קרבנין דעלמא ועלוון והאי עונשא אתקרע ובגין דילעי בה לשמ' קב"ה אתפייס בהדיה ס"א לא אתדכי ב"נ ועלמין אלא במילין דאורייתא בגין כך מילין דאורייתא לא מקבלין טומאה בגין דההיא קיימא לדכאה לאלין מסאבי ואסות' באורי' אשתכח ע"כ וכן בתקונים תקון כ"ב דף ס"ה ע"א : ועיין לקמן פרק מ"ד :

פרק כב

יראה האדם ויסתכל האילנות ובצמח האדמה עשבים פרחים וציצים ומיני שושנים בימי הקיץ עומדים דשנים ורעננים והאילנות טעונים פירות וכל צמח האדמה נותנין ריח עומדים בנביונ' ובקומתם כל רואיהם מתעדנין בהם מי יאמר ומי יחשוב שיפול ליפול בהם העקירות והיבשות והכליון ועכ"ז עינינו הרואות שבהגיע זמן החורף הכל כלה ונפסד כל העשבים והפרחים חוזרים לעפר דק וכל אילן עליהם יבול והלחלוחות סר מהם עד שחוזר לעץ יבש והאדם נמשל לעץ דכתיב כי אדם עץ השדה ונמשל לחציר דכתיב כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה איך יבטח בגופו ובממונו ורוב בניו ובריאת גופו שהכל שמעומד הכליון על העץ והחצי' כך יפול עליו שנעוברו מחצי שניו ולמעל' נכנס לבחינת ימי החורף כאילן ומתחיל בו העדר ואפיסת הכחות וזיו פניו משתני' וטבעו מתהפך ומתחיל למאוס בחמדו' העולם ובטעמי המאכלים כאדם שמתחיל בו חולי מתחיל למאוס בכל מאכל אף שהוא מוטעם וכיון שכן למה לא יתפוס האדם ההפך כדי לבא אל המנוחה רצוני לומר שמיד נבא בעול' יתפוס התורה בעבודת הבורא ויעמוד ערום מבלי לבוש החמדות הגופניות ויוציא כל זמנו על התורה ועל העבודה כדי כשיבאו ימי החורף הם הימים שיוצא מן העולם יתחיל לפרוח ולטעון פירות מפרי מעשיו הטובים שעשה ולתת ריח כפרחים וציצים מחדושי התורה שחידש בעמלו ולעמוד בנביונו ימים אין מספר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול לעולם ועד וכל אשר יעשה יצליח · גם יעשה האדם הפך האילן שבזמן שמתלבש בענפים ועלין ופירו' דהיינו בימי הקיץ זמן הטיול והתענוג אז יפשיט עצמו האדם מכל התענוגים אף שהזמן גורם יתגבר על יצרו ויפשיט עצמו מכל חטא ועון ובימי החורף שהאילנות מתפשטים מכל פרי ועלה אז ישתדל להלביש עצמו בלימוד התורה בכל כחו כי הלילות ארוכות והיום מעונן והמטר יורד ואין לו מקום לצאת ולבא אנה ואנה יוציא כל זמנו לעשות לבוש לנפשו מתורה ומצות כי הזמן נותן לו יד ואין מקום ליצרו לפתותו בטיולים ובתענוגי הזמן כי אינן נמצאים אז ובפרט כראות האדם שאם יחטא בימי החורף יוכפל עונשו כיון שאין הכנ' הזמן לחטוא וחוטא שאינו דומה החוטא בזמן הקיץ שנמצאים התענוגים והטיולים שנמצא הזמן נותן לו יד סיוע לחטוא שלא יהיה עונשו כל כך כהחוט' בימי החורף שלא נמצא בו רוב התענוגים והטיולים שבודאי החוטא בו יוכפל עונשו שהרי הוא עצמו מתגרה ביצר הרע עליו ונראה דע"ז היה מתרעם הקב"ה על ישראל באומרו אסף אסיפם נאם ה' אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל ואתן להם יעברום דקשה אומרו לאוספם ולהכרית' בזמן שאין פירות באילנות אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה ואפי' עלה נבל ולא כן היה שהרי בחדש אב גלו בזמן שאילנות טעוני' פירות כדי שימצאו בדרכי' לאכול ביוצא' בגלות וישבו בצל אילנו' כמרז"ל דזהו הטעם שגלו בחדש אב : ועוד לדקדק בכפל אסף אסיפם אמנם הכוונה הוא שמתרעם הפסוק שחטאו בזמן שלא היה נותן להם הזמן יד לחטוא דהיינו בימי החורף שאין פרי ואכלו עלה באילן לטייל ולהתעד' ואין זה אלא שהיו מתגרים הם עליהם את היצר הרע ולכן ראוים לעונש כפול ושיעור הפסוק אסף אסיפם בכפל הרנן לעונש הכפול מפני שבזמן שאין ענבים בגפן

בגפן

בגפן ואין שותים בתאוה וגם הטעם נגל דהיינו בימי החורף גם בזה הזמן ואתן להם שהיא התורה יעבורם לכן אסף אסיפם בעונש כפול שאם רוב חטאתם היה בימי הקיץ ימי תענוג שהזמן מסייעם התרשתי : הנה כדי שיוכל האדם לבא בכיבוש עם יצרו ידמה אדם עצמו לאחת מן האבנים היקרות הסגוליות דמצד הגוף החומרי שלו הוא כאבן עצמה דסוף סוף אבן דוממה היא אין בה לא טעם ולא ריח ומצד הנשמה הטהורה שבו הוא כסגולת האבן היקרה שיש אבן סגולתה לשחקים הנושא אותה עליו ויש אבן מעלת חן ויש אבן שגורם הצלחה לכל נושא אותה כנוד' מחכמי המחקר בסגולת האבנים היקרות עי' ברבינו בחיי ז"ל באבני האפוד : ובזה כשיבא יצרו לפתותו שיחטא ויעשה מה שלבו חפץ ולא יגיע לו מהתענוג כיון שנשמתו ממקום קדוש חוצבה מתחת כסא הכבוד והיא סגולה יקרה איך יתקן שיפול בה עונש החרפ' והבליון באומרו לו כן יתן דעתו של הגוף דסוף סוף אבן דומם הוא ובאבן יפול בו השבירה וההפסד ואם יבא לפתותו שלא לקיים שום תורה ומצוה כיון שהוא גוף עפר אבן דומם ומה שכר יכול להגיע לאבן יתן האדם דעתו לסגולה הנכונה באבן כמדובר שהיא בחינת הנשמה שבו שהיא חשובה ויקרה מעותדת לקבל שכר ובזה פירש מוהר"ש אוזידס ז"ל על משנת עקביא כו' הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון . מאין באת מטפה סרוחה וכו' דלמה תנא והדר מפרש דהל"ל מיד מאין באת מטיפה סרוחה אלא שחילק לרמוז על כח הגוף והנשמה שאם יבא לחטוא באומרו שנשמתו ממקום עליון ולא יגיע לו עונש יחשוב שבא מטיפה סרוחה מה מעלה יכול להשיג בקיום התורה יחשוב שנשמתו ממקום קדוש והו דקאמר תחלה סתם מאין באת לרמוז על הנשמה שבאה מתחת כסא הכבוד פרטו משם יותר מפורש : גם כדי שימנע אדם עצמו מלחטוא יחשוב בדעתו שכשם שאם יגיע לו מכת חרב וכדומה מרגיש כאב גדול ולכן משמר עצמו שנגע לא יקרב באהלו כך אין ראוי שיעשה הוא עצמו כאב זה לחבירו כיון שמכיר בגודל הכאב על דרך ואהבת לרעך כמוך והנה כיון שאם ירעב או יוכה מצטער מאד איך יעשה כך אל חבירו שהנה בחטאו רעב כי יבא בעיר דבר כי יבא והן כל חולי וכל מכה כי בחטאו נתפסים כונ' בחטאו בכל הרעה הבא כיון שכל ישראל ערבים זה לזה וכוונתו כך כנגד פניו תמיד שבחטאו מזיק לחבירו מה שאינו רוצה לעצמו יפרוש מלחטוא ואם יחטא יתוו' מיד לתקן הנזק שגרם די שלא להזיק לאחרים כאשר אינו רוצה לעצמו :

וזהו על דרך שפירשו המפרשים ז"ל על פסוק אם כסף תלוה את עמי את העני עמך ירבה כשבא להם לעני יחשוב בנפשו שאם הוא עני ויתנו לו מעט מצטער הרבה ובזה ירבה במתנה לתת די מחסורו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו אם היה למוד בזה וזהו את העני עמך כלומר יקח העניות לעצמו לחשוב אם הוא יהיה עני ירבה שירבו לו במתנה כמדובר ובזה ירבה להם וכו' . ועל זה אמרו חכמים ז"ל דכל התורה כולה תלויה בואהבת לרעך כמוך מאי דסני לך לחבירך לא תעביד דכיון שאין עושה לחבירו מה שאינו רוצה לעצמו מונע עצמו מלחטוא כדי שלא יבא רעה לעולם על חטאו ובלקים כולם הוא דבר שאינו רוצה לעצמו נמצא שבאהבת לרעך כמוך תלויה כל התורה שעל ידי כך אינו עובר דבר מן התורה ומקיימה כדי שיבא לעולם טוב ולא רע דבר הרוצה לעצמו כמדובר . ילמוד אדם מחיה אחת שעורו טוב מאד ובראות עצמה בעת מיתתה עומדת על אם הדרך מקום שעוברים שם בני אדם ומת שם כדי שימצאו אותה ויהנו מעורה ולמה לא יהיה יתרון על האדם שהכל נברא בשבילו שיהנו ממנו בחייו ובמותו שבחיות האדם עובד אלהים מגן על דורו בזכותו שנזונין בעבורו על דרך שאמרו רבותינו ז"לה"ה כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכולי וגם במותו מתפלל על החיים והקדוש ברוך הוא עושה בעבורו כדאיתא בזוהר אילולי צלותא של המתים על החיים לא הוו קיימים גם כשהחיים מזכירים הצדיקים המתים בעת צרתם הקב"ה עושה בשבילם שהרי במעשה העגל אמר משה רבינו עליו השלום בתפלתו זכור לאברהם ליצחק וליעקב ועתה וכולי ואם חס ושלום ימות אדם חייב מה יעשה ליום הדין שחיה טוב ממנו שהרי החיים יש הנאה ממנה במותה מה שאין כן ממנו לא בחייו ולא במותו :

ילמוד אדם מן הזמירה ויגאר"ס בלע"ז שלא להפסיק פיו מעסק התורה ולהלל ולומר להקדוש ברוך הוא בלתי הפסק ואף על פי שימות בעמלו על דרך אדם כי ימות באהל שהרי הזמירה בימי הקיץ משוררת באילן בלתי הפסק עד שמתבקעת כריסה ואינה חוששת על מיתתה כדי לזמר ואף על פי שאינה מקבלת שום שכר על זה כל שכן וקל וחומר שלא יפסיק אדם פיו מעסק התורה ואף על פי שימות לא ישים לבו על זה בערך דיש שכר בעמלו . וכמו שאומר אגלי בחיבור של הדרושים שחברתי על מאמר חש בראשו יעסוק בתורה וכולי דקשה לכאורה שעינינו הרואות שאדם החושש בראשו אף על פי שיעסוק בתורה אין כאיבו עובר ממנו

ואיך אמר אם בראשו יעסוק בתורה כאילו בעסק התורה כאינו מתרפא ואינו כן שעינינו רואות שאין הכאב עובר ממנו : אלא הכונה לומר שאין עת שיכל האדם ליפטר מן התורה אפי' כשהוא חולה וזה הוא אם בראשו יעסוק בתורה כלומר אע"פ שיהיה לו מיחוש ראש יעסוק בתורה וכן אם בכל גופו ובעשותו כך שגם בשעת המיחוש והכאב עוסק בתורה ואינו חושש רואה השם בצערו ומרפא אותו שנאמר רפאות תהי לשרך וכו' אך אפי' בשעת החולי אין צריך להפסיק מלומר התורה ק"ו מהזמירה שאינה חוששת על מיתתה כדי לומר ופי' החכם השלם כמהר"ר ידידיה אבולפיא כרו בזה דע"ז כוון דוד המלך ע"ה בפ' זמירות היו לי חקיך בבית מגורי כלומר הייתי כזמירתא לומר בלימוד חקיך בלי הפסק ולא חששתי על חיי כזמירה זו והנה דורשו לשבח ונכון : וזהו שאחז"ל כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו כלומר אפילו הדברים שבראה שהן מותר לעולם כגון יתושים ופרעושים וכזמירה וכיוצא בה דע שהרי הם בכלל הבריאה כאחז"ל במדרש ובראם לכבודו שילמדו מהם ליראה את השם הנכבד והנורא ולעובדו ולדבקה בו על דרך מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו שכמה דברים נלמד מהם כמו' ברז"ל וכענין הזמירה כנז' גם אל ישים אדם לבו על שמשחירים פניו ומשתררים בעסק התורה והמצות ואחז"ל אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן משחיר פניו עליה דכתיב שחורות כעורב כו' בערך שע"י צערו זה קונה אריכות ימים וזהר וקירון פנים בעולם שכלו טוב שכלו ארוך : ילמד מחיה א' שיש שבנים של' מועילים לרפואה וכשרודפים אחריה ללוכדה בעבור שבנים יודעת שע"ז רודפים אחריה מה עושה עוקרת אותם בשיניה בעת הרדיפה ומשליך אותם ובזה נמנעים מלרדוף אותה וניצל חייה בזה הרי חיה זו אינה חוששת לצער השעה וסובל אותו כדי לקנות חיים כ"ש וק"ו שאין לאדם לחוש על צער השעה בעסק התורה והמצו' כדי לקנות חיים ארוכים ותענוגי הנשמה בעולם שכלו טוב וארוך ילמד ג"כ מהשועל שהוא מלא ערמות ותחבולות לבקשת מזונותיו ולשמור חייו לנצל את עצמו מיד כל רודף אותו ומבקש מיתתו והוא חכם וערום לעמוד על שמירתו גם האדם ילמוד ממנו להיות ערום ביראה חכם במושכלות אלהיות יחשוב תחבולות כיצד יבא לידו קיום כל מצוה לשמור חייו שלא ליפול ביד מלאך המות ילמד אדם מן הדבור' שמהפכת העשב בפיה לדבש מתוק ומשליכ' מפיה בכוורת להנאת העולם שאם היה מוציאה דרך בית הרעי היתה אסורה משום היוצא מן הטמא טמא ע"ין בכל

בו כ"ש וק"ו שיש כח באדם על ידי עסק התורה להפך ההבל היוצא מפיו המר למתוק להפך מדת הדין למדת רחמים ממתיק הדינין ושיהנו כל העולם ממתקו ודובשו ולכן הקב"ה משבח לכנסת ישראל כשהם טובים נופת תטופנה שפתותיך כלה שעל ידי השפתים שעוסקים בתור' ממתיקין הדיני' כדבש ונופת צופים ומושך הברכה לכל העולמות : ופי' החכם השלם כמהר"ר ידידיה אבולאפיא כרו שנלמד גם מהדבורה שאינה מוציאה הדבש דרך בית הרעי מקום טמא שיהיה תורתו בטהרה כדי שילמדו ממנו תורה כאחז"ל על פסוק כי מלאך השם צבאות הוא אם דומה הרב למלאך השם תורה יבקשו מפיו ואם לאו לאו גם יש ללמוד אפי' מהנחש הרשע המקולל לעבודת הבורא שהרי הנחש טורף להזיק אף על פי שאינו מגיע לו שום תועלת כאחז"ל אומרי' לנחש ארי טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך כו' כ"ש ק"ו בן בנו של ק"ו שראוי לאדם שיטרח להמשיך תועלת לו ולכל העולם שהוא זוכה לשכר הצפון ובשבילו ניזון העולם כנודע ואם ח"ו יקלקל מעשיו מזיק לו ולכל העולם ולא [illegible] יוסף רע ומר מן הנחש הארור לפי שהנחש כשמזיק לאחרים אע"פ שאין לו תועלת גם נזק אינו מגיע לו לא כן האדם מקלקל דרכיו שמגיע נזק לזולתו ולעצמו שמלבד שאין לו תועלת גם הגיע לו נזק רב ועונש קשה שמאבד שכר עולם הבא ונידון במשפטי גיהנם וכמה מהביזיון מגיע לרשע ביום הדין בהיות גרוע מהנחש שאין לו תקנה כרז"ל כלם מתרפאי' לעתיד חוץ מן הנחש : גם אל יקל בעיני האדם איזה דבר שיכול ללמוד או איזה חדוש שחידש בתורה אפי' שהוא קטן אל יקטן לו בעיניו אלא יגדילהו ויחשבהו בעיניו וזהו מביאו לטרוח לחדש עוד עד שירגיל ויחדש חדושים גדולים ותורות נפלאים וישמע בכל העולם כנטיעות ואילנות גדולות מחדושי תורתו עד שיעשו גנות ופרדסים ילמוד מן הזורע זרע קטן כחרדל וזורעים אותו ונעשה אילן גדול השרשים וענפי' ועלין ופירות ונוטעי' מענפיו נטיעות עד שנעשים גנות ופרדסים לרוב ומי גרם לכל זה שלא הקטין האדם הזורע בעיניו לבזותו ולפרקו ולהשליכו אלא כהגדל בעיניו וזרעו ושמרו עד שגרם לכל זה כך החדוש בתורה אפי' קטן הוא כזריעה כנ"ל והדבר מובן : ומה טוב ומה נעים כל חדוש שיחדש האדם בתורה אפי' חדוש קטן כרגע לשלחתו על הספר בדיו למען יעמוד ימים רבים שלא ישכחהו כמו שראיתי בהקדמת ספר אחד שאדם שאינו כותב חדוש בתורה בעבור שהוא קטן בעיניו עתיד לתת דין וחשבון על זה משום שאומרים לו בפנקס השחורות כותב אדם מה שחייבים לו וחייב לאחרים אפילו עד מאי פרוטה כיצד כותב פלו' חייב לי

לי אלף זהובים ופרוטה או חצי פרוטה אומרי' לו וכי יותר חביב היה בעיניך חצי פרוטה שכתבת אותם שלא לישכח לאבדם מחדוש של תורה אפי' שהיה קטן לכן צריך אדם לכתוב כל מה שמחדש בתורה שלא ישכח ואפי' חדוש קטן ונרא' דזהו שארז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ירצה תלמודו דייק שמביא בידו כל מה שלמד וחידש שלא שכחו וכיצד שכתבו שעל ידי כך איננו נשכח אותו חדוש מן העולם ומוליכו בידו באותו וזהו ג"כ כוונת המשנה כל השוכח דבר א' ממשנתו כאלו מתחייב בנפשו שהכוונה כל השוכח דבר ממשנתו דייקא שהוא משנתו שחידש וכיצד לא ישכח יכתוב אותו על הספר שכל זמן שישכח רואה ויזכור ויש תועלת גדול מחדוש אפילו קטן לקשר עמו איזה ענין או לבא להבין עמו ענין גדול וכוא משל לאבנים הקטנים שמשימין בבנין אבנים גדולות אבנים יקרות בין אבן לאבן להעמיד הבנין וכמצא שהאבני' הקטנים גורמים בקיום הגדולות שלא יפלו ויעמוד כל הבנין הגדול כך ע"י חדוש קטן נבנה בנין גדול וזה מעשה בכל יום בין החכמים ובפרט בין כת חכמים הדורשי רשומות שע"י חדוש או הקדמ' קטנה בונים מגדל אחד תוך בנוי לתלפיות נחמד למראה ומתוק לנפש לכן אין לבזות מלכתוב חדוש אפי' קטן וגם אין לבזות משמוע אפילו חדוש קטן שהכל בכלל תורה הם ילמוד אדם מן החתול לעשות אופנים בלא ליפול ביד נחש הקדמוני הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המות שלא יעשה אדרבא שהנחש ימסר בידו הרי החתול כשרואה נחש חופר חפירה בארץ שיעור ארכו ואחר כך מתחיל לעמוד כנגד הנחש להורגו ומתחיל להכותו בצפורניו וכראותו שהנחש רץ כנגדו מיד מתפשט בתוך החפירה באופן שאין הנחש יכול להתקשר בו ודוחקו ולהמיתו ומשם מן החפירה מכה בו בצפורניו עד שממליטו וממיתו כך יבקש האדם תחבולות כסיכים בכדו להציל עצמו מיד הנחש הוא יצה"ר דכשם שיש תחבולה להמית הנחש הידוע הבא משורשו כך יש תחבול' לעקור השורש עצמו הוא נחש הוא יצר הרע ע"י התורה וקיום מצותיה ובהזכרת יום המיתה כארז"ל הקב"ה בעבור חסדיו ורחמיו הרבים ירחיקהו ממנו אמן · ילמוד אדם דרך ארץ מסרטן של ים שאינו אוכל כי אם בשתי אצבעו' כי כמה מהדופי לאותם בני אדם האוכלים בכל האצבעות כאשר ראו עיני ונמאסי' כל האוכלים עמו עד שאדם מסלקים מן האכילה מרוב המיאוס ובפרט אם ת"ח הוא מחלל תורתו וגור לכל רואיו שיאמרו טוב שלא היינו ת"ח אוי להם ואוי על נפשם שהתורה נהפך להם לרועץ מרורת פתנים בקרבם טוב להם שלא יצא זה סכם עליהם טוב להם שלא יצאו לאויר העולם : וכרז"ל למדנו צניעות מן החתול ולברוח מן הגזל מן הנמלה שבורחת מן הגזל גם נלמד ממנה ביטול כנמלה שכל היום טורחת למאכלה בזריזות ושלשה בתים יש לה כדי לשום מאכלה באמצעית שלא ישלוט בה הריקבון כלל הפעולה שאע"פ שהתורה הקדושה דרכיה דרכי נועם ומודיע לאדם דרכי החיים והדרך ארץ השלם והמעולה עכ"ז נתן הקב"ה טבע מוטבע בב"ח מדברי' מעולים כנזכר כדי שיתפעל לאדם על ידם לקיים דרכי התורה בראותו שאם יעשה נהפך הוא פחות מהבעל חי בלתי מדבר ההולך על ארבע שהרי נמצא בהם דברים מעולי' מד"א ומהרחק' הגזל והנוק כמרוב' מה שאין בו וע"י כך רץ לתור' ללמד ממנה להיישיר דרכיו לקנות שלימותה מדות ודרכי הנועם הנוטים עילוי והתרוממות לנשמתו לעלות בסולם התור' עד כסא הכבוד מקום שמשם חוצבה להתקשר בקונו כדא' בזוהר זכאה חולקה דצדיקייא דמתקשרים נפש ברוח ורוח בנשמ' ונשמה בקב"ה ע"כ והאדם מקדש ד' חלקיו שבו ע"י התורה שהתור' מתחלקת לד' אותיו' נקודות טעמים ותגין וכל חלק מאלו נותן כח וקדושה לד' חלקיו עור ובשר עצמות וגידי' דארבע חלקי התור' מקושרים בד' אותיות הוי"ה שנכללים בהם י' ספירות בלי מה וכיון שאדם עוסק בתור' שהיא מתחלקת לארבע דברים כנז' יושפע על ד' חלקיו ועל ד' יסודותיו ושכל מושפע' י' ספירות הנכללי' בד' אותיו' השם הגדול כמדוב' שהנה עשר ספירותיו ית' נכללו בד' אותיות שמו הגדול כנודע דקוצו של יוד רמז לכתר וגוף היו"ד רמז לחכמה והה' רמז לבינה והוי"ו רמז לשש ספיר' וה"א אחרונ' רמז למלכות וכשרצה לברוא העולם בתחלה בעולם הבריאה ברא ד' עמודים רמז כי הם תחת שמשלת י' ספירות וכן בעולם היצירה ד' מחנות שכינה וכן בעשיי' ארבע יסודות רוחניים גשמים בסוד אבי"ע אצילות בריאה יצירה עשיה וכן שכל באדם שיתן אל לבו דשאמרי' עליה כי בראו מד' יסודות שורשם ד' אותיות שמו הגדול וזהו שאמרו האבות הן הן המרכבה כל א' לבדו בפרט וכלם מרכב' אחת דרך כלל אברהם בחסד בו מתגלה היו"ד יצחק בגבור' בה מתגלה הה"א יעקב בוי"ו ובה"א אחרונה יגל יעקב בה"א ישמח ישראל בוי"ו כמבואר בזוהר וכשיצאו ישרא' ממצרי' והקריב' לסיני וזכו להיות מרכבה דרך פרט כל א' לבדו לכך אמר להם בלשון יחיד אנכי ה' אלהיך כי לכל א' דבר הרמב"ן ז"ל ור"ל ה' אלהיך מושל עליך בד' יסודותיך כל אות ביסוד שלו יו"ד ביסוד המים ה"א ביסוד האש וי"ו ביסוד הרוח ה"א ביסוד העפר וכשהשרה שכינתו ביניהם עשאם ד' דגלים כלם יחד מרכבה דוגמת ד' מחנות שכינה שנזכיר' חזר לדבר אליהם דרך כלל בפ' קדושי' אני ה' אלהיכם נגד אנכי ה' אלהיך איש אמו ואביו תיראו נגד כבד את אביך וכן כלם כמש' בדרז"ל

ודרז"ל עיי' בס' החסידי' דף ט"ו דברים נודקים לזה: כדי עיני כל משכיל רואה מעלת האדם ושבעבורו נבראו כל הנבראי' ולכן כלם נותנים עזר וסיוע לאדם שמהם ילמד להכיר דרכי ולהעמיד ולקיים כל הבריא' פנז"ל כמה יש ללמוד מן החיות ומן הבהמות כדכתיב מלפנו מבהמות ארץ ושלמה המ"עה מוכיח לעצל מן הנמלה וכמה וכמ' יש ללמוד מהם עיי' בחכמי המחק' בדברים הסגולים המוטבעים בבריות אשר ילמד מהם האדם לתקן מדותיו כדי שלא לסיות פחות ונעדר מהם כי חסרון גדול יגיע לנפשו ביום הדין בנמצא' בהמה או חיה שלם ממנו אוי לאותה בושה וכלימה: למה לא ילמד אדם משמים וארץ ימים ונהרות מדברות ואילנות ועשבים ובהמות וחיות ועופות ושקצי' ורמשי' שכלם יודעי' ומכירים לבוראו' ואומרים שירה לפניו בכל יום כל א' השירה השייך לו כמבואר בספר פרק שירה ולמה יגרע מהם להתרשל בעבודת בוראו כיון שהשיב קב"ה עמו להמשילו על כל הברי' להיות אדון עליהם וכל שכן שהם תחת רגליו דמה יאמר ומה ידבר ומה יענה ביום הדין הגדול דאין טענה לומר הנחש השיאני ולא יכולתי בהיות הוא אש ואני נעורת ואיך הנעורת יעמוד בפני האש ולא יחזור לעפר דק שהרי נידונין לו כחסידים נאורים שאע"פ שהם בשר ודם כמוהו עמדו נגד יצרם ונצחוהו בטול לגמרי כי לא חששו לדבריו ולא הטו און נגד אהבתו ית' הדבוקה בהם כצפורן לבשר ובשר לגוף ויותר: וכדרז"ל מעשה בחסיד א' שהיה עומד ומתפלל ובא הזאב ונטל בנו מאצלו ולא הפסיק את תפלתו ואחר שסיים אמרו לו תלמידיו רבינו לא חסת בעיניך כשבא הזאב ונטל את בנך מאצלך אמר להם תבא לי שלא חסכתי בו לא הספיק לגמור את הדבר עד שבא הזאב והחזיר את התינוק לאמו אמר לו אביו מה עשה לך הזאב אמר לו הכניסני לתוך חורבה אחת ושמעתי בת קול שהיתה אומרת לו לא על זה שלחתי אותך אלא על בן פלוני ולא הספיק הנער לגמור את הדבר עד ששמעו קול בכי צועקים ואומרים בן פלוני נשכו הזאב עכ"ל: וכאלה מעשיות רבות בתלמוד ובמדרשים מורים ומעידים על הדבקות ואם כן איך יוכל האדם ליפטר עצמו מן הדין לומר לא יכולתי לעמוד ביצרי שאי אפשר לנעורת שיעמוד בפני האש הרי כמה כמוך עמדו והטעם שהתחילו לטהר עצמם ולהתחיל במלחמה עם יצרם והקב"ה עוזרם כדרז"ל בא לטהר מסייעין אותו ועוד אמרו אלולי הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו וכו' ולמה גם כן לא נכנסת אתה להלחם עם יצרך כדי שיסייעוך מן השמים אם כן חייב אתה: הנה וראה בדבקותו של חור עם הקב"ה שנהרג על קדוש השם כדי שלא לעשות העגל כאומרם ז"ל וזכה שיצא ממנו בצלאל שעשה משכן להשראת שכינה בתחתונים כדכתיב בפ' פקודי ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה ראה כמה הדבקות גורם: גם ילמוד האדם דבקות בהקדוש ב"ה מן הבהמות שהיו באים מעצמם שיטוו מעליהם צמר למעשה המשכן כאשר אמרו רבותינו ז"ל חכמה ובינה בהמה בהמה כתיב:

גם ילמוד מהצפרדעים במצרים מסרו את עצמן לכבשן האש לקדש שמו יתבר' כמו שאמרו חז"ל וכן ערים של אליהו וכל שכן קל וחומר שהאדם בעל חכמה ובינה ומוכן לשכר שימסור את עצמו על התורה ועל העבודה לקדש שמו יתברך ואמרו במדר' פ' מסעי אמר הקב"ה למדו מפרו של אליהו בשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל בחרו לכם הפר האחד כי אתם הרבי' נתקבצו תנ' נביאי הבעל ות' נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו מן הארץ ראה מה כתב שם ויתנו לנו ב' פרים ויבחרו להם הפר הא' וינתחוהו וישימו על העצי' ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר ואנתחהו ואש לא אשים מה עשה אליהו א"ל בחרו ב' פרים תאומים מאם אחד הגדלים על מרעה א' והטילו להם גורלות א' לשם וא' לשם הבעל ובחרו להם הפר הא' ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו ופר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגלו עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם השיב הפר וא"ל לעיני כל העם אני וחברי יצאנו מבטן א' מפ' א' ונגדלנו במרעה א' והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי אמר לו אליהו פר פר אל תירא לך עמהם ואל ימצאו עלילה שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי גם מתקדש עליך א"ל וכך אתה מיעצני שבועה איני זז מכאן עד שתמסרנו בידו שנא' ויקחו את הפר אשר נתן להם אליהו: ואתה למד שאליהו שאמר להם ויתנו לנו ב' פרים ועוד א"ל בחרו לכם הפר הא' ועשו ראשונה ובסוף כתי' ויקחו את הפר אשר נתן להם כתיב מלפנו מבהמות ארץ: ומעוף השמים יחכמנו אמר הקב"ה למדו מן העורבים שהיו מכלכלים לאליהו שנאמר ואת העורבים צויתי לכלכלך שם ומהיכן היו מביאי' לו להם ובשר בבקר ובערב משלחנו של יהושפט ולא היו רוצים אותם ליכנס בביתו של אותו רשע אחאב להוציא משלחנו כלום בשביל אותו צדיק מפני שהיה בביתו ע"ז והוי ומעוף השמים יחכמנו אמר הקב"ה למדו מפרו של אליהו ומן העורבים ואל תפנו אל האלילי' להסתכל בם מכין מה שקראו בעינן והורשת' את כל יושבי הארץ מפניכם עד כאן לשונו נא ולמד קדושה מן החסיד' שאחר שמזדווג עם

גם זונה טובלת בים ועוד לה שמקנאת על הזנות : גם למוד מן התורים ובני יונה שאינן כשאר העופות שמזדווגים בכל מה שמוצאין אך להם יש זיווג מיוחד כנודע מרז"ל גם ילמוד אדם מן התרנגול שמפייס ואחר בועל כאחז"ל וכן תמצא ללמוד דברים רבים מן הבעלי חיים להיישיר דרכיך ומה פנים וכשיאמ' ראה היה לאדם ביום הדין אם ימצאו מעשיו מקולקלים שנמצא פחות מהבעלי חיי' הבלתי מדברים כמדובר לעיל בא ולמד לעשות חסד תמיד ואפילו שיהיה בטורח גדול ואע"פ שלא יגיע לך תועלת מתרנגולת ברא דאמרינן במס' גטין פ"ז דתרנגולת ברא נקיט שמיר' משרא דימא וכותן לו משום דכאמן אשבועתי' ומאי עביד ביה מטתי ליה לטורי דלית בהו ישוב ומנח להו אשיב' דטור' ופקע טורא ומנקיט מייתי בירא דאילני ושדי בהם והוי ייסוב והיינו דמתרגמינן נגר טורא (ובלע"ז באליין מונטי"ש) הרי כמה טורח לעשות חסד לעולם אע"פי שאין לו צורך ממנו ועיין עוד מעניינים אלו בפר' ל' :

פרק כג

הדרכים יבחר האדם ויבקש היותר נעים ומשובחים לקיום המצות כי עשייתם בדרך היותר נאות והמשובח מאירים הנשמה ומסירין ממנה החלודה שנעשה עליה כמסך מבדיל מעשיית העבירות כי העבירות מלכלכין נפשו של אדם ונמאס לפני השם ולפני כל מלאכיו עד שירחץ וינקה הטומאה שדבק בנפשו והוא על ידי קיום המצות ולכן אכתוב לך התנאים שאדם צריך ליזהר בכל מצוה ומצוה לעשותה כהלכתה כדי שתקובל לרצון לפני מלכנו יוצרנו יתברך ולא ניעול בכיסופא לעלמא דאתי · והם י"ג תנאים הביאם הרב בעל ספר החרידים ז"ל בדף ו' ע"א באורך לפי שמאריך בראיות. על כל תנאי ותנאי ואני מביאם בקיצור כפי הצורך כי אין כוונתי כי אם שידע האדם התנאי לקיימו לזכוך נפשו ואם ירצה לידע מקור כל תנאי יראהו בספר הנ' · התנאי א' שיעשה כל מצוה ומצוה בכוונה לצאת ידי חובתינו כדפסקו הרי"ף והרמב"ם מצות צריכות כוונה · התנאי ב' והג' לעשות המצוה ביראה ובאהבה רבה כדאמר רשב"י ז"ל כל פקודא דלאו איהו בדחילו ורחימו לאו פקודא היא · התנאי ד' השמחה הגדולה במצוה דכל מצוה ומצוה שמזדמן לו דורונא דשדר ליה קב"ה ולפי רוב השמחה יגדל שכרו · וגילה האר"י זלה"ה לאיש סודו שזכה לכל אותה חכמה בעבור השמחה שהיה שמח בעשיית כל מצוה . התנאי החמישי שיעשה המצוה כולה ולא מקצתה כאז"ל ה"ה המתחיל במצו' ואינו גומר מורידין אותו מגדולתו וקובר אשתו ובניו : התנאי הששי הדקדוק הגדול במצוה לעשותה כתקנה וכל פרטיה ודקדוקיה במצותה · התנאי השביעי הריצה והרדיפה לקראת מצוה דכתיב דרך מצותך ארוץ כי תרחיב לבי · התנאי הח' כל מצוה שיכול הוא לעשותה בידו יעשנה בידו ולא על ידי שליח מצוה בו יותר מבשלוחו וכצורכי שבת היו האמוראים בעצמם עוסקים · התנאי הט' המצוה שתבא לידו תחלה יעשנה ולא יניחנה עד שיעשה אחרת תחלה כדאמרו אין מעבירין על המצות · התנאי הי' לא יעשה שתי מצות כאחד שמא לא יוכל להדרן בשניהן כדאמרי' אין עושין מצות חבילות חבילות · תנאי י"א שיזהר בכבוד המצו' דכתיב גבי מצות כסוי הדם וכסהו בעפר במה ששפך יכסה דהיינו ביד ולא ברגל ובתנחומא פ' ויגש אמר רשב"י אמר הקב"ה הוו מכבדין את המצות שהם שלוחי ושלוחו של אדם כמותו אם כבדת אותם כאלו לי כבדת ואם בזית אותם כאלו ליבזים · התנאי י"ב שלא יחמיץ המצוה אלא בהגעה בידו ימהר לעשותה ולא יאמר מחר אעשנה ראיה מאברהם וישכם בבקר ויהושע על שנתעצל נתקצרו מחייו עשר שנים · התנאי י"ג הוא הדור מצו' שנא' זה אלי ואנוהו ודרשו רז"ל התנאה לפניו במצות אתרוג נאה סוכה נאה טלית נאה וכן כל המצו' ואמרו הדור מצוה עד שליש במצוה · התנאי הי"ד שיהא ממתין ומשתוקק מתי תבא המצוה לידו לקיימה דכתיב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם לשון המתנה כמו ואביו שמר את הדבר : התנאי הט"ו זריזות גדול במצוה כל דבר שמצותו ביום יקדים בבקר לעשותה וילפינן מאברהם וכל מצוה שמצותו בלילה יקדים בתחילת הלילה ·

התנאי הט"ז שישתדל האדם לעשות המצוה בחברה ולא ביחיד שכל מצות לימוד התורה כאמר חרב על הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של ת"ח שעוסקים בתורה בד בד וכן בכל המצות יש שכר יותר בהיות המצוה נעשית על ידי רבים כדאמרו במסכת יומא במצות קרבן פסח שהיו השוחט וקבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי שיתעסקו רבים במצוה וכו' · התנאי הי"ז שלא יעשה המצוה חנם אלא יקנה אותה בשכר שלם ולא יקפיד כלל כדי להעביר רוח הטומאה כדאי' בזוהר פר' תרומה עכ"ל בקצור כצרך עיין במקומו יותר באורך כמדובר · ובהקדמת הרוקח מצאתי דברים שייכים לחבור הספר הזה המדריכים לאדם אל היראה ואהבת בוראו וראיתי להביאם וז"ל אין אהבה כאהבת השם : אין למד כלהג הספרים · אין עטרה כענוה · אין זכר כשם טוב · אין ריוח כעשיית המצות · אין חן כקיום התורה · אין זכות כמזכה את הרבים · אין קרבן כשבירת הלב · אין חכמה כחכמת התורה · אין יראה כיראת הבורא אין שמחה כשמחת מצוה אין קדו

כפרישות

בפרישות אין נקשה כסליחת העון אין מדה כבושת הפני' אין חסד כשוכחת חבירו אין אמונה כהכנע לכת אין דרך כגמילות חסדים אין כושר כארך רוח אין יושר כמיישר לשמים אין חסיד כשמירת מן החנופה אין תם כמכבד בני ביתו אין מדה כעובר פשע אין אמונה כאמנת היחוד אין לקח כשבירת הלב אין עבודה כעבודת האל אין וירוז כעריבת הדעת אין רצון כדיבוק חכמים אין לאהוב כלב טוב אין לשנוא כגאוה אין קשה כמחלוקת אין רע כלשון רע אין לרחק כמדבר גדולות אין שיחה בטלה בלי אשמה אין ישיבת עמי הארץ בלי לצון אין מושב לצים בלי עון אין עמידת הרקים בלי זדון אין כת פריצים בלי רשע אין קלות ראש בלא ניאוף אין מחלוקת בלא פשע אין הרהור חטא בלא חלול השם אין אשמה בלא איבה אין לגנ כמו ליצנות אין עברה כמו ערוה אין זדון כמו שבועה אין רשע כמו עין רע אין תיעוב כחליקת לשון אין שוכח כיצ"הר אין אויב כחשק תאוה אין אוהב מן אמונת יכר טוב אין למעלה מלב טוב אין עורמה מן עומק בנסיון אין וירוז מן סוכירה אין רשף מן רשף היראה אין חוור מן הסידות בתחלתו . שמע בני מוסר אביך אהוב בוראך אשר אספך להג תורה בכל לבבך עשה מצותיו בכל עת וזכור יראתו בכל זמן ראה ברכהו בכל רגע הכר בוראך באורך נורך קדש עצמך במותר לך טהר עצת לב רעיונך נקה עצמך מכל חטא בכל מדה ומדה מן תודם כהב האמת ואהבת חסד ראשית חכמה יראת ה' בכל דרכיך דעה בוראך יראי השם תירא ותאהוב נגד עיניך אמנת קונך ותן שכר לאמונת רגליך יו"ד כך כך למ"ד המדה הזאת סוד בלבבך ודע כי הוא רואה דרכיך יישר ועשה צדק הכנע לכת עם אלהיך חוק בתורה ובקש שלום ואמץ במעשים טובים בכחך אמץ ביחוד השם ובאהבתו . ועתה בני שמע בקולי ואשרי אדם שומע לי אהוב את ה' אלהיך לבך תשית לדעתו ויחדו עבוד עבודך עדי ערב זכור אהבתו בכל עת ראה הוא כנב לקראתך השתחוה לו כוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך טהר עצמך מכל חטא כהוב עצמך במידת תרומיות אלהיך ואתה תוסיף לקח אשר תמיד מפחד לבו בחשק בוראו עשות מצותיו ליוכרו זוכר אהבת בורו רצון תאות עושו הושם בשיחות לבו קורא שוכה ולומד טוען עול יראתו נבזה בעיניו ומואס בהבלי הנאת העולם ככא לבב מדכאהו רוחו שלא משפיל בכחו כובש יצרו יוכרו לנגדו תמיד נאמן מכסה דבר וצדיק באמונתו יחיה ידבר בנחת עם כל הולך בתמימות לבו ומכהיב בכיו כשורה דרך יושר מורה הוא מקרב קרוביו חסד רודף צדק זוכה ומזכה כל קיחת דברים טובים עושה בקשת אשתו מכבדה ודבק בה ומשיא לבניו ובנותיו סמוך לפרקן עינו טובה בשלו שמח בטובת אחרים ואוהב שכניו ורעיו ומלוה לעני בדוחקו ונותן צדקה בסתר ומעשיו לשם שמים ותמיד משכים ומעריב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ולומד שם ומתפלל בכוונת הלב אשרי בניו נפשו בטוב תלין .

בני לדברי הקשיבה אל תסתכל אחרי הבורא אל תאמר מה היה אל תדרוש במופלא ממך ואל תחקור במכוסה ממך אל ימהר לבך לחשוב אל תדבר על צדיק עתק אל תפנה אל מדעתך אל תשכח כל גמוליו אל תשלוט בך אל זר יצרך . אל תתביים במעשיך אל תפן אל און תתאוה אל תתאו למטעמותיו אל תאמר אחטא ואשוב אל תעמוד בדבר רע אל תמנע טוב מבעליו אל תוסף על דבריו אל יצא שבועה מפיך אל יגבה לבך עליך בגאוה אל תלך במראה עיניך אל תחשוב תרמית בלבבך אל תעז פניך ולבבך אל תרבה תדבר גבוה אל תנשא עצמך אל תגביה לדבר בגאון אל תרבה לדבר דברים בטלים אל תתן תפארתך לעצמך אל תחרוש על רעך רעה אל תריב עם אדם אל תוכח לץ פן ישנאך אל תאשר בדרך רעים אל תשב במושב לצים אל תלך בדרך אתם אל ישיאך לחטוא אל תהי חכם בעיניך אל תתחר במרעים אל תרף משמוע מוסר אל תהנה אם יכבדוך אל תבקש גדולה וכבוד אל תט ימין ושמאל אל תחמוד יופי אשה אל ישט אל דרכיה לבך . אל תקחך במתק דבריה אל תיגע להעשיר אל תהיה רע עין אל תגלה סוד אל תקנא בעושה עולה אל תסגור דלתותים מן הצדקה אל תונה עני ואביון אל תתן את פיך לחטיא את בשרך אל תטוש תורת אמך אל תט מאמרי פי אמת תמיד פיך לך בדרך טובים עניו תהא בהילוכך וזכור תתחבר כישנסך רבה להשנאות בביאתך תהא ערום ביראה סור מרע ועשה טוב כבד את הוריך בקש שלום בין איש לרעהו תוכיח את עמיתך תדריכהו בנחת לשמים תזכה בכל דבריך הרחק מלכים ופוחזים תדבק ביראת שמים תשבר רוחך ותאותך תקרע סגור לבך תבכה אל רוב חטאתי' תודה ועזב רשע תתחנן לבורא על רוב פשעיך לסלוח לעונך ברוב רחמיו התפלל אליו ליתן יראתו על פני' ליקח אשתך כלבך לעובדו גם אתה תבקש רחמים על עצמך ועל אשתך ועל בני ביתך שלא יבא א' מהם לידי עבירה ולא לידי דבר מכוער וחטא ולא יהא להוט אחר גרונו ולא לעסוק בהבלי שוא כי אין חפץ לבורא באכילה ושתיה מה יתרון שיעמול לרימה ותולעה אם תחטא מעט יהא בעיני' הרבה ותשוב אם תעשה תורה ומעשים טובים תאמר לבך נזכרת הכר בוראך מי בראך ירא השם עושך אהוב כי מלא העולם כבודו לך בענוה וכובד ראש אל תתחבר ללצים אל תשב עם מדברים דברים בטלים יהא מורא' מלכך בין עיניך תן לבך כי רואה כל מעשיך חוקר

חוקר לב ובוחן כליות יודע כל מחשבותיך חשוב כי סוף בראך ומפרנס הוא עשך לו עבד עולם על כן תהא יראתו על פניך השמר לך לבלתי תחטא התהלך לפניו והיה תמים וימצא לבבך נאמן לפניו כי אין לו חפץ בכסילים אנשי לצון ואנשים רקים ההולכים אחרי יצרם ומתפרנסים בחשק תאותם החושקים בעידון העולם שוא והבל ובאנשי לשון אין יראה סנה בבא עליהם איך יצעקו לאל ולא ישמע תחת כי שנאו דעת ויראת ה׳ לא בחרו שצריך את עצמו בענוה וביראה הוא מתחכם ביראה זו תבין יראת ה׳ ודעת אלהים תמצא את ה׳ אלהיך תירא לרבות ת״ח עבד מלך כמלך ומכבדו כמקביל פני השכינה · אדם ילוד אשה לבך תן הגמול והחסד עשה עמך יוצרך מיום היות זרע ליחה סרוחה לבנונית ראה אל תהא כפוי טובה לו אביך ואמך עזבוך והוא אספך ובראך ושמרך עד אשר יצאת מבטן כעת שמחשך דעהו תעלה מוראו על לבבך וירעדו כל אבריך עבדו את ה׳ בשמחה וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה כי ברוע פנים ייטב לב וחשוב כי השכינה אצלך שויתי ה׳ לנגדי תמיד כשאתה מתפלל עמוד באימה וחשוב לפני מי אתה עומד לפני מי אתה מדבר אם דאגה בלבבך תשיחנה מדעתך בעת תפלתך כי בעומדך לפני מלך הגדול אין לחשוב דאגתך כי אם מוראו וראיתי לפי שרבים חוטאי נפשם בבית תפלתם יושבים כאבלים ופיהם סתום בל ישוררו לה׳ צבאות ידונו באם לא נופח על זאת כי על כן בכל דרכיך דעהו אל תפנה יראת אלהים מלבך אם מזונותיך מצומצמים חשוב כי בנשימה שנתן באפי ובהבל פי ונתן לי עוני לטובתי לצרוף אותי בכור עוני אם יחורו פניך על עסק המצות חשוב דמך הנזרק כדמים הנזרקים ע״ג המזבח אם יסורין באים עליך קבלם באהבה ובשמחה וחכם ביראתו כי הוא אדוניך ואתה עבדו קנוי לו . הוי מודה לו על כל מדה ומדה אם נתן לך עושר ונכסים וכבוד אל ירום לבך מאחיך האביון כי לא תדע מה יום ושניהם יצאתם ערומים מן הבטן ובצאתך מן העולם על עפר תשכב כמוהו במקום רימה ותולעה על פיך יצאו ועל פיך יבואו וגם בחייך שאז אתה תצטרך לבריות כמוהו · אם תתייסר בבניך ישיו בעיניך כי הרגת׳ בחטאתיך ואל תתרעם על מדותיו כי כל סאון סואן בשולחו דיניו ודע כי בקרבך קדוש לכך נהוג עצמך בקדושה ובפרישות ובטהרה וכשאתה מזכיר שם הנכבד והנורא ירעדו כל אבריך וכיון לבך אל בוראך כשאתה עומד בתפלה וקודם שיצא הדבור מפיך חשוב פי׳ ביאורו אם רעיונך בא לך באמצע תפלתך החרש עד שתכין לבך ביראת הנורא ודקדק כל תיבה ותיבה לנענע שפתיך ולהרגיש הדיבור שלא תטעה כאו אתה מונה

שעות שאתה נותן כוונה והכנה למנין כשאתה עומד בתפל׳ אמור מה אני ספון לשאת עטרה למלך הנכבד להזכיר שמו הגדול ולבש חרדה כמ״ש אברהם הנה נא הואלתי לדבר אל ה׳ ואנכי עפר ואפר כלא בני מעלה יראו ויבהלו מפניו וסביביו נשערה מאד אף אני קרוץ מחומר לא בינת אדם לי כנזה בחיי וכמאם במותי אקרע סגור לבי ואבוא פתחיו ביראה ובענוה כי כל מקום שמצינו גדולתו מצינו ענותנותו מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח ע״כ בעוד רוחך בקרבך חשוב ביראה בוראך גול על ה׳ מעשיך ויכונו מחשבותך יראת ה׳ מקור חיים לסור ממוקשי מות ותסיר עצמך מן המהירות ומן העקשות ומן הגאוה ומן העצלות אחוז בענוה ובשלום ואל תקנא בעושי עולה כי אם ביראת ה׳ כל היום והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ודעת יראת ה׳ היא אוצרו ואם יספר איש במספרים ואני לא אראנו הלא עיני בשם השמה משוטטות בכל ודע כי מגושם יש בנוי ובגבורה ובכבוד ובקנאה ובחכמה ובעושר ובעוני ובתוקף יצר העביר׳ ודע כי המצוה והיראה מכבין את היצר והתורה תצלין להסיר המחשבה רעה עכ״ל :

ואתה בן אדם אל יפתוך יצרך לומר הים אני אם תנין אם כח אבנים כחי אם בשרי נחוש כי תשים עלי העול הכבד הזה לאמור כל הכתוב לעיל כי לא יספיקו לי ימי ולילי ובלי אכילה ושתיה ובלי שינה כדי יוכל לקיים ולשמור כל זה והלואי ואולי כי לא מלאך אני שאין לפניו אכילה ושתיה וגם לא שינה כי תשים עלי העול הכבד והקשה הזה כי לא אוכל שאת דע נאמנת כי אלה הדברים בכלל פתוי היצר הרע הם כי הוא אשר מכביד הדברי׳ בעיניך כדי שתמנעו בכל ולהכניסך ברשתו תדע שהרי רוב הדברים הנז׳ בפ׳ זה שאמרתים בשב ואל תעשה רובם שתחשוב ביחודו ית׳ ואהבתו תמיד ולא תזיק לחברך ותתרחק משקר ומרמה ותנוע׳ כדומה ודבר א׳ מאלו כולל כמה דברים מהנזכר עמה ונמצא שבנקל מתקיימים בהיות רובם בשב ואל תעשה כמדובר ומעט מזער מהם באים לכלל מעשה והוא לפרקים ובזמנים מחולפים כגון עשות משפט וצדק להציל עשוק מיד עושקו וכדומה שאינו זה מעשה בכל יום כי אם כשיזדמן . וגם שנאמר ויצוייר שכל הדברים הנזכרים כלם הם בכלל עשה שצריך טורח בהם למה תכבד הדבר בעיניך ואינך משים כנגדך מעלת גודל השכר המוכן׳ לך ע״ז בעולם שכלו טוב בעולם שכלו ארוך אשר עין לא ראתה אלהים זולתך . אם מלך בשר ודם יאמר לך כל מה שתמנה מדינרים מבקר עד ערב ביום אחד יהיו לך בודאי שלא תאכל ותשתה ולא תישן ולא תנום ולא

שקוע רגע כדי שלא להפסיד באותו רגע מה שתוכל למנוע
מהדינרים ואינך חושש לכובד הטורח לחסרת הריוח ואע"פי
שהוא דבר ספק שאפשר שאחר שטרחת כל היום יחזור
המלך מדבורו ואתה יוצא בידים רקניות ואף שיקיים דברו
בריוח הזה הוא דבר שאפשר שלא יתקיים בידך כי תפסיד
אותה או גנבים יבאו לך וגם במותך אינך הולכת עמך עכ"ז
אינך חושש לשום אחד מאלו הדברים ואת טורח כל היום כ"ש
וק"ו בן בנו של ק"ו שאין לחוש לטורח קיום שמצות כיון
דשכרו ודאי ומובטח בידך לעולם בחייך ובמותך שהוא דבר
שאין יד זולתך יכול לשלוט בו וגו אין סוף וקץ ותכלית
ואדרבא צריך להקל בעיניך הדברי' ולא לעול ולמשא דבערך
רבוי וגודל השכר הוא דבר מועט אפילו שלא תנוח רגע מכל
ימי חייך בטורח עשייתם ובפרט שאין עליך טורח כל
המלאכה לגמור כי יש הרבה מסייעים לך בקיום כל דבר
ודבר שאתה מקיים שהרי בא לטהר מסייעים אותו מן השמים
קב"ה וכל מלאכיו וכיון שכן מה נוגע לך מהטורח ומה גם
שבהיות אדם שפל מאליו מתקיימים כל הדברים הנזכרים
משום שנחשב לו כאלו מקריב כל הקרבנות כדרז"ל על פ'
זבחי אלהים רוח נשברה ובהיותו נקי מכל חטא ועון ע"י
שפלותו דומיית המקריב כל הקרבנות קונה בחינת רוחניות
בעצמו ומואס ברע ובוחר בטוב כטבע הרוחניי ובזה מאליהם
מתקיימים כל הדברים · ונראה דזה יהיה כונת הפסוק
בפ' ויקרא אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבק'
ומן הצאן תקריבו את קרבנכם שהכונה אדם כי יקריב
שהקרבן יהיה מכם ומעצמכם וככר שתשפילו את עצמכם
וזהו נקרא קרבן לה' ונחשב לכם בקניית השפלות כאלו
הקרבתם כל הקרבנות שמן הבהמה ומן הבקר ומן הצאן
תקריבו את קרבנכם ודוק ובפירוש הפרשיות פרשתי פנים
הרבה על פסוק זה · הכלל העולה שהמכביד בעיניו קיום
עבודת הבורא עצת יצרו הוא למונעו יתחיל ליכנס בעבודה
ויראה איך מסייעי' אותו ויקל בפניו ומה גם שכל דבר
הנעשה בשמחה אפי' דבר קשה יקל ועבודת הבורא צריך
בשמחה וכיון שכן מה כובד ימצא בקיומו ועוד לא בשביל
שאם אדם לא יכול לקיים כל לא יקיים כלל כל אחד ואחד
יקיים מה שיכול ונמצא בין כל ישראל מתקיים הכל שכלם
נפש א' כדרז"ל על פ' בשבעים נפש וכונת תועלת לכל א'
במה שמקיים חבירו דוגמת משל לאחד שאינו יכול לאכול מאכל
טוב ליוקר מציאותו לא בשביל זה לא יאכל מאחר שאוכלים
שישיג ידו וימות כלל העולה דכשם שמבקש האדם אופני' שלא
יגיע נזק בגופו כך צריך לבקש אופנים בכל יכולתו שלא יגיע
נזק לנפשו שעם נזק הנפש גם לגופו מזיק כי כיון שגרם

אבודה בנפשו איכה יכולה להאיר לגוף וכלה ונפסד ואף ע"פ
שכדי שלא יגיע נזק לנפש צריך מירוק הגוף אל יחוש לזה
משום שע"י מירוק זה עושה הנפש פרי והוא כמשל כל זרע
הנזרע בארץ שאינו בא לכלל צמיחה כ"א שתתמרק ותסריח
ואחר כך צומח ויוצא פרח ויצץ ציץ וכיון שכן אם יחוש על
בריאת הגוף מעולם לא יצמיח הנפש שום צמיחה לעלות
למדרג' רוח ומרוח לנשמה כנודע אשר על כן שמע בקולי
איעצך ויהי אלהים עמך לבקש אופן להבין על מה פגמת
בגלגול שעבר ובאת לתקן דע שכל מצוה מכל המצות אשר
תתאוה נפשך לשקוע בה יותר מאחרות באמת שבה פגמת
תחילה וישלחך השם עוד בעולם הזה להשלימה לכן אל תרף
ממנה ועשה אותה בשלימות' כלליה ופרטיה ובכל גדריה
וסיגיה ואל תסיר אותה מנגד עיניך תמיד ודע שיזדמנו
עליה הרבה מונעים בה והם שלוחי מהאל הרשע למנוע לך
שלא תשלימנה ותקבל עליה עונש במותך ותחזור פעם
אחרת בזה העולם תטעום טעם המיתה פעם אחר פעם על
ידו הלא תראה בחכמי התלמוד דשואלים מהם במה היית
נוהר חד אמר במצות ציצית וחד אמר בהשכמת בית הכנסת
וכיוצא בזה וכו דקשה בעיני' היה נוהר ולא בשאר מצות ח"ו
אלא שהיו משיגים בחכמתם הרמה על המצוה שבאים לתקן
והיו שוקעים בה תדיר לשת עיני השגחתם עליה לקיימה
בשלימות ואע"פי דשאר המצות היו מקיימים בשלימות אך
המצוה שעליה באו היה כל מגמתם עליה לא היו פוסקים
מלהזכירה ולבקש אופנים לקיימה בכל חלקי היותר כאות
שאפשר ולכן אם לבך מתאוה ללמוד מקרא יותר ממשנה או
בהפך וכן אם תאוה נפשך ללמוד תלמוד יותר מקבלה או
קבלה יותר מתלמוד מזה שתאוה נפשך דע שעל זו באת
ואתה בה לצאת עיקר לימודך שם ואפשר דעל זה רמזו רז"ל
באומרם אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ שנאמר
כי אם בתורת ה' חפצו ירבה באיזה חלקי התור' שתאו' נפשו
יותר שם ילמוד כגון במקרא או במשנה או תלמוד או קבלה
או אגדה משום שבודאי חלק הזה בא לקיים בפעם האחת
וכמו שראיתי בכתבי האר"י זלה"ה שמוהר"מ אלשיך ז"ל רצה
ללמוד קבלה ואמר לו שבגלגול שעבר היה חכם בחכמת
הקבלה ולא בא בגלגול זה כי אם להשלים עצמו בדרוש כי
מקבלה אין לו צורך כי כבר השלים · וכפי זה נמצא שאף
ע"פי שתראה דברים רבים לקיים כנזכרי' לעיל וכדומה אל
תפחד לך הריבוי לומר איך אני יכול לקיים כל זה דאפשר
שרוב' ככלם נשלמו בהן בגלגול שעבר ועכשיו באת על קיום
קצתם או כמה מהם והן אותם שתאוה נפשך בהם וגם
שתראה הרבה מונעים לך עליה מלקיימה דכיון שעליהם

נאסה מומין לך כמא״ל פרשע מוכעים כדי שלא תשלים עמך כמדובר לכן החזק עצמך במוסרי זו אל תרפה נצרה כי היא חייך . וכל אדם שחושק ומתאוה נפשו לקבלה ולא לתלמוד או באגדה ולא לקבלה או תלמוד ויש לו דוחק ומצער לו על זה עתיד ליתן את הדין שנגרם לנשמה זאת שלא יעשה שליחותה כדי להשלים חלק מן התורה שחיסר בפעם ראשונ׳ שבא לעולם וכן ראיתי בחכמי האמת :

פרק כד

ישמח האדם ויגל המוצא אשה כשרה ומשפחתם כלם ברורים כלם צדיקים כי בתיוצה משרש צדיקים טבע האב מוטבע בבן והיא מטבעה מושכת עמה אל הטוב ואשת חיל עטרת בעלה מעוטרת באות של שם י״ב כאמרז״ל איש ואשה זכו שכינה ביניהם יו״ד של איש וה״א של אשה כי בשם זה נברא ב׳ עולמות עולם הזה ועולם הבא וקראה גודל מעלת האשה הנגם שהיא אוצר הטוב והברכה והשמחה דהשלוי׳ בלא אשה מגולל מכל זה כאמרז״ל כל השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה בלא טובה בלא ברכה: כשם שאי אפשר שיקנה האדם עולם הבא כי אם עם העולם הזה כמאמר התנא התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין כך אי איפשר לאדם להשלים שלימות לנפשו כדי לזכות לעולם הבא כי אם על ידי אשה טובה שאות ה״א נתון בשמה שבה נברא העולם הזה כמדובר כי היא הכנה לאדם למצוה דברי חפץ היא התורה שעמה קונה האדם עולם הבא וגורמת השכינ׳ שתשרה ביניהם דא״ש ואשה זכו השכינ׳ ביניהם כאמרז״ל והיא מדריכתו אל הדרך הטוב שהאדם שומע בעצת אשתו וכעובדא דההוא רשע שהיה לו לאשה כשרה ועשהו חסיד וחסיד היה לו אשה רעה ועשהו רשע הרי האד׳ הולך אחר יצרו לכל אשר יחפוץ יטהו : ובהיות האשה כשרה וצנועה היא טוב לאיש בכל הדברים אע״פי שפטורות ממצות שהזמן גרמא ומת״ת משום שהן סבה לאדם לעסק התורה וקיום המצות כנודע וכדרז״ל כל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה . והתורה גורם לקיום המצות דעל זה מסיק בגמרא דתלמוד גדול משום שמביא לידי מעשה . ואלו תנאי האשה הכשרה כדי שתהיה חביבה על בעלה שלא יבא ליתן דעתו לחשוב באשה אחרת ח״ו דזהו סבה לבנים היוצאים בלתי הגוני׳ . תנאי א׳ תהיה האשה נקיה במלבושי׳ ויהיו בגדיה לבנים בכל עת ושלא ימצא עליה שום כתם מדבר מה כדי שלא תמאס בעיני בעלה דזהו סבה לבטל אהבתו ממנה ולחשוב באחרת ח״ו ואפי׳ תהיה עניה מחוסר׳ בגדים עם כל זה אות׳ שתי הבלואות שלובשת תהיו מכובסים ומנוקים מכל כתם : תנאי ב׳ כל דבריה עם בעלה יהיו בנחת ודרך חן ושפה רפה לא בקול רם וכ״ש שלא בכעס ואחרון פן יבער כאש חמת בעלה עליה ויבא לקללה ולבזותה ולהכותה וכיון שעושה כן פעם אחת ירגיל בזה ובאים לפירוד לבבות וכל אחד יבחר דרך לחשוב הוא באשה אחרת והיא באחר והבנים הנולדים מביניהם בני מחשבה הם והנולדים לומדים ממעשה אביהם שבראות׳ לאביהם מכה ומקלל לאמם גם הם עושים כך לקללה ולהכות׳ לכן תהיה האשה סבלנית ולא כעסנית דמסבת רגע של כעס שכועסת על בעלה גורמת כל הרעה הנז׳ עליה ואע״פ שבעלה יכעוס עליה תסבול דכמה ועמו רגע דהאיש אע״פ שיכעוס מיד מתרצה ומפייס׳ אותה שהאיש נברא מן העפר ומיד מתפייס כאמר״ז״ל . תנאי ג׳ אם תראה האשה שבעלה דחוק אל תרבה עמו בשאלות אע״פ שהם צורך הבית אלא יצמצם עצמה דכיון שרואה שאין בידו יכולת להביא מה תועיל שאלת ובראות שנוהג׳ עמו באכזריות גם הוא מסיר אהבתו ממנה ומתאכזר עמה ושנאתו עמה שמרה נכח . ואם מקביים ממנה מוכרח לעמוד על פרשת דרכים לגנוב ולגזול כדי למלאות שאלתה או לשים לדרך פעמיו בימים ומדברות או נופלת מן ההר וימות או חיה דורסתו ויקבר בגופה ואין מעיד עליו ונשארת אלמנות חיות כל ימי חייה ובניו כיתומים לכן כראות האשה בעלה בדוחק תרבה עליו ברחמים לפני המקום ערב ובקר וצהרים שירחמו בזכותה או בזכותו או בזכות בניו בהצטרפות שלושתם יחד ואדרבא בימי דוחקו תראה לו פנים צוחקות ויפייסהו בדברים ויחזיקהו בהבטחות ובראות האיש אהבת אשתו עמו אף שהוא בחוסר כל נכנס שמחה בלבו ומסיר דאגתו ועל ידי כך יתעלה ומתרומם כוכב מערכתו בבני חיי ומזוני . תנאי ד׳ אם רואה האשה שאירע לבעלה איזה תקלה או עלילת ממון שהעלילו עליו והוא עצב ודאוב תדבר על לבו דברי תנחומים ויקל הדברים הקשים בעיניו בדברים המושכים לבו של אדם בדברי חן ופנים צוחקות ותאמר לו אהבת עולם אהבתיך ראיתי פניך כראות פני מלאכי אלהים ועל כן יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך לכה דודי נרוץ עד שנוקף נתעלסה באוהבים ובשמוע האי׳ דברי פיוסי׳ כי נעמו מסיר עצבונו מלבו ואם מודקק עמה יהיו בניה טובים וחכמים מחכמים הפך המזדווג עם אשתו בעצבות ודאגה נולד סכל משועמם וטיפש כאשר אמרו חכמי המחקר . תנאי ה׳ שלא תהיה האשה עצלנית לא בצורכי ב״הב וכ״ש בדבר היוצא מפי בעלה לפי שהעצלנות גורם העניות לבית לפי שהעצלות מבטל הנקיות מן ביתה ה״א וביתה בלתי נקיות העניות עליהם כמשא כבד שאף שיש מלבושים

וכלים בבית כיון שמחמת העצלות הם מלוכלכים וקרועים במלבושי וכלי העניים דומים: והאיש הנכנס לבית אע"פ שיצא שמח מן השוק בראות עיפות טומאת הבית בכמה מיני מכשולים באמצע הבית הסוף והכד וכפות: וגם כל זוית וזוית קדרות מפוחמות שנשארו שם מבישול הלילה: והנו מביאו לחמוד בית חבירו המתוקן מכל מכשול ומכל פירחון ומחמדת הבית יוסף לחמוד גם אשת חבירו הנזהר' בנקיות הבית ונמצא גורם האשה העצלני' לבעלה לעבור על לאו לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעיך: ובעלה מתפלל עליה תמיד שיענהו השם משמי מרומים: שבשבוע ימים: תצא מן החיים: ובאים לידי מריבה וקטטה הגורם חירוב הבית והכלים לכן תשליך האשה העצלות מעליה ותהיה זריזה במעשה ידיה ולשים עיני השגחת' בכל צורכי ביתה דווקא שתהיה ביתה נקיה כבית המלך אם ברב או במועט וישים עיניה בבגדי בעלה ובניה לנקותם מכל כתם ולקפלם כדי שלא יהיו בעלה ובניה בזויי בעיני הבריות כי בראות אותם בזויי' לא יכבדו להם וגורמת לה קללה כאומרה ארורה האשה שאינה מנקה בגדי בעלה ובניה. ועוד גורמת העצלות לאשה שלא תדקדק בכתמי נדותה וגורמת פסול בבניה היותם בני הנדה ומורדת לעצמה ולבעלה מעולם הזה והבא ועונשה מרובה כי היא הגורמת: תנאי ו' תמיד האשה תצייר צורת בעלה כאילו הוא בפניהם תמיד ודמות צורתו יחקוק בלבה כאילו הוא מלך וכשהוא עני לבוש בלבושים קרועין תדמה בדעתה שהוא כמלך שאינה בגדיו כדי שלא יכירו אותו כדרך שהמלכים עושים כמו שמצינו בשאול כשהלך לבעלת אוב אשר זה יגרום להתגבר אהבתו עליה וזהו יגרום שבניה זכרים כמו שכתב רבינו בחיי ז"ל שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר משום שכשנגברה אהבת האשה על בעלה צורתו נגד עיניה ומרוב תאותו עמו מזרעת תחלה והולד נוצר כפי הצורה שנגד עיניה היינו בעלה ונוצר זכר כמוהו עיין שם יותר באורך: ועוד בהיותה האשה חושבת בבעלה ונותנת צורתו נגד עיניה אף כשהוא בחוץ תדמה לה שהוא בפניה ומונעת עצמה מכל דבר רע בחושבה שבעלה בפניה רואה אותה שהדמיון פועל ועוד בהיותה חושבת בבעלה פונה לבה מלחשוב בדברים אחרים הגורמים מחשבת הזנות או השחוק וקלות ראש הגורמים זנות כנודע מרז"ל שהדמיון פועל לה דבעלה רואה אותה לכן כל מחשבות האשה לא תהיה כי אם בצרכי ביתה ולצייר צורת בעלה כאלו הוא בפניה שם בבית ובזה לא תבא גם כן להרבות שיחה עם שום אדם בעולם ואפילו בקרובותיה: תנאי ז' לא תרבה האשה לדבר בפני בעלה רק תהיה ככלה בחופתה משום שהאשה כיון שדעתה קלה אין סדר לדבריה ורובם בלתי הגונה ובלי שום קשר וכראו' בעלה תוסר דעתה יצא לשנאותה או לבקש מיתה אולי יזדמן לו אשה בעלת שכל שכל דבריה במאזנים לעלות שאינו יודע כי כלן שוות בזה כי לא כיסה ובמה יתקן זה שלא תרבה בדברים בפני בעלה כמדובר וכל שכן וק"ו שלא תדבר בפניו דברי מאוסים ואל תוציא דברי תפלות מפיה עם בעלה:

ונראה אסור בענין הנשים שמגדלות בניהן בשירי עגבים ודברי חשוקים לפי שהשירים אלו מטמאים הגוף והנפש וגם האשה דעתה קלה ולוקחת אותם כדברים של אהבת זנונים כאילו עליה נאמרים ומדמה בדעתה כאילו ספור המעשה נעשה בה ומהם מגלגלת דעתה למחשבות זרות ויוצא צפע ופריו שרף מעופף כרעת ממארת הזנות:

ועוד כיון שמרגלת האשה להוציא שירי עגבים מפיה נמשכה לדברי תפלות ומנבלת פיה: ויש נשים המדברות עם בניהן הקטנים דברי נבלות במשחקות עמהם יצא שמם לנוולות כך וזהו מורה על רוע שחומדות אל הזנות ונורשות: חולה רעה שהבנים בהיותם גדולים שומעים ולומדים לדבר אותם דברי טינוף ומטמאים פיהם שלא מדעתם: לכן תהיה האשה נזהרת בכל דבריה שיהיו דברי חן וספר דברים נעימים ומשובחים: ואל תהיה כבדה בדבורה לכפול דבריה ב' פעמים ואל יזכיר דבר מיאוס בפני בעלה לפי שהדבור של מיאוס גורם למאוס מעש' ידיה: תנאי ח' שלא תדבר האשה בשבח שום אדם לבעלה פן יצא בעלה לחושדה שנתנה עיניה בו ובחשק אהבתה עמו משנאתו ויבקש מיתתו כדי שלא תונה אשתו עמו כי קנאת חמת גבר ונמצאת גורמת בשפיכות דם נקי: גם אל תספר בפני בעלה יופי שום אדם אפי' מקרוביו מהכבת האמורה רק אם הוא אביו ואחיו: ולא ביופי שום אשה אפי' אמה ואחותה כדי שלא יצא בעלה להרהר בהן וכל מה שיכולה האשה למעט בדבורה זהו מעלת חן על בעלה ויקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו לך: תנאי ט' תהיה האשה נזהר' בתיקון שערותיה ועשיית צפורניה ושלא יטיף דבר מנחיריה ואם יש בה איזה מום יכסה אותו מבעלה בכל מה שאפשר לכסות: ואם פרחה עליה איזה נגע אל יראה אותו לבעלה משום שנמאסת בפני בעלה ואם היא חולה יראה לבעלה פתוח ממה שמרגשת מחולי ותתחזק בפניו שכל אלו הדברים גורמים שתתחשב בעיניו ומחשבתו עליה תמיד ובזה זוכים לבנים הגונים עוסקים בתורה ובמצות: וגם תדמה

האשה

שאם שאין גדול וחשוב בכל העיר כיוצא בבעלה דווקא ואפי' שהוא פחות שבפחותים ואומנותו בורסקי : ותהיה בסתדלותה להכיר עמו שיקבע עתים לתורה בעתים שהוא פנוי ממלאכתו : וכל דעתה תהיה על בניה לגדלם בדרכי השם ועיין בראשית חכמה בדרך ארץ של נשים בדף ער"ה ע"א שהאריך שם בעניינים אחרים ובהיות הספר' מצוי ביד כל אדם לא הבאתי דבריו תראהו משם : ותהיה האשה צדקנית ורחמנית על כל בני ביתה ועל העניים לתת להם אם יש לה ליתן או לפייסם בדברים : אך לא עם האנשים העניים דאסור להרבות עמהם בדברים פן יבאו להרהר עליה ותתרחק עצמה מהמדות אשר מנו חכמים עליהן לגנאי והוא שתתרחק בכל יכולתה מקלות ראש ולא תהיה סקרנית· מלשון ומסקרות עינים· ולא צייתנית· ולא דברנית * ולא קנתרנית· ולא משמשנית· ולא פרסנית· פירוש יצאנית· משום שאם תהיה קלות ראש תבא לזנות כמאמר התנא שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה כל שכן לאשה שדעתה קלה : ולא סקרנית שהרואה אותה מרמז' בעיניה ידמה שרמזה לו ותבא לפתות' ואפשר שיוכל לה : ולא צייתנית דזהו גורם שתשמ' עליה דבר שאינו הגון ותבא לידי קטטה ומריבה ומזלזלת עצמה ומאבדת כבודה : ולא דברנית שרבוי הדברים מביא אותה לגלות דברים נסתרים שבינה לבין בעלה ולא קנתרנית פרוש קנאית מפני שהקנאה גורמת לה רעות רבות שבראות' בתכשיטי חברתה ואין לה תאמר בלבה מי יתן שבעלה יהיה בעלי : וגורמת לה כל מיני חולאים רעים ונאמנים ועצמותיה נרקבין ובאה במחלוקת עם בעלה ואין מבקשה ויוצאה מן העולם בלא זמנה : ולא יצאנית משום כשאשה יוצאה מפתח ביתה גורם לאחרים שיכשלו עמה ופוגמת עצמה ומעשה דינה יוכיח וכל הרואים אותה אומרים ראו את האשה הומיה היא וסוררת בבית' לא ישכנו רגליה פעם בחוץ פעם ברחובות וכו' ובניה אינן מבעלה וגורמת פיסול בבניה וכשהם גדולים כל משפחה מיוחסת בודלת מהם ומוכרחים לשאת נשים שאינן הגונות כיון שיצא עליהם מהדופי ומהכיעור ונמצא האשה היצאנית גורמת פגם לה ולבניה ולכל משפחה וכל אלו התנאים האמורים בנשים צריך גם האדם ליזהר מהדברים הנוגעים להם כגון הנקיות והכעס ודברי תפלות ודברי שחוק וקנאה ותאוה וכדומה : גם צריכה שאשה שתהיה זריזה בענין טבילתה שתפנה לבה מכל מחשבה פגומה ומכל הרהור רע וכשיוצאה מן הטבילה תהיה זהירה שלא תפגע בדבר טומאה ובבהמה טמאה כגון כלב או חמור וכמ"ש בספר שערי דורא דף ס"א ע"א וז"ל

האשה היוצאת מן הטביל' צריכה תפגע פן יפגעו בה רשע או חזיר או כלב או חמור לקראתה כי בספר המקצעות כתב אם טבלה ופגעה בכלב או בכל דבר טמא אם האשה יראת שמים לא תשמש עם בעלה עד שתחזור ותטבול כדי שלא יהיה דבר יוצא ממנה או שלא יהיו לה בנים מכוערים דומים לכלב וכן אם פגעה בעם הארץ וכו' : מעשה באלישע כ"ג שלא היה לו בנים מתקיימים נכנס לפני הקב"ה ואמר לפניו רבון כל העולמים מפני מה יש לצדיקים בנים ולי אין בנים א"ל מפני שנוהגים בטהרה בשעה ששמשו מטותיהן הלך והרצה הדברים לאשתו וקבלו לעשות כן פעם אחת ירדה לטבול ופגע בה מצורע וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה חזיר וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה גמל וכו'. בששית כלב· בשביעית חמור : בשמינית סוס· בתשיעית עם הארץ· בי' ישמעאל ובכל פעם טבלה פעם אחרת נכמרו רחמיו של הקב"ה ואמ' למט"ט שר הפנים צדקת זו מצטערת לך ועמוד בפניה כדי שתתעבר הלילה הזאת ותלד קדוש וטהור מיד ירד מטטרון שר הפנים וישב על פתח המקוה וראהו ורצתה לחזור ולטבול אמר לה דעי שאני מטטרון שר הפנים כבר בא עלבונך לפני קב"ה והוא שבשרני אלך מיד שמה שמחה גדולה הלכה ונתעברה את רבי ישמעאל בן אלישע כ"ג והיה דומה דיוקנו למטטרון מה עשה מטטרון נעשה סנדיק שלו (פירוש בעל בריתו) לפיכך כל שעה שהיה רוצה רבי ישמעאל לעלות אל הרקיע היה מזכיר השם שמסר לו מטטרון ועלה לכך אמרו בברכות שר' יוחנן היה יושב על שערי טבילה שלא יפגעו חמור או חזיר או כלב ופירש ר"ח ומנהג שפוגעת בחבירתה שהולכת עמה לבית הטבילה כשהיא עולה מן הטבילה ע"כ וכ"ל שאם אין לה אפילו אשה לפגוע בה תצייר צורת בעלה או צורת אינ' צדיק או חסיד שמכיר לו נגד עיניה ותחשב לה כאלו פגע באדם כשר תחלה גם צריכה האשה בשעה שמזדווג' עם בעלה שתחשוב באיזה חסיד כדי שיהיו לה בנים חכמים וחסידים דמטעם זה היה רבי יוחנן יושב על שערי טבילה כדי שיפגעו בו ויהיו להן בנים יפים וחכמים כמותו כנז' וטוב לבעל היכא דאפשר לשמור לאשתו בשעת הטביל' כדי שתפגע בו תחלה ולא תפגע ברשע או כלב או חמור ושמעתי שיש במלכות פיס מדינה של יהודי' שהטבילה בחצר היהודי' במקום מוצנע מטעם זה כדי שלא תפגע האשה בעלותה מן הטבילה ברשע או בדבר טמא כי אם ביהודי איש או אשה גם צריכה האשה שתזהר להיותה טהורה תמיד כלומר שתטבול כשיגיע זמנה ואפי' אין בעלה בעיר משום שבהיותה באותה טומאה מתפשטת באבריה ומעפשת שכלה וכן מצאתי בשערי דור'

טבילות אע"פ שאין בעליהם בעיר וכן הנהיג רבינו שמעון ז"ל את בתו לטבול אפילו בימי החורף בעת טבילתה ואפי' שאין בעלה עמה ע"כ : גם תזהר האשה שלא תעכב טבילתה שבבא זמנה לטבול אל תעבור רגע וכן אמרינן בירושלמי וכו' אסור לאשה לעמוד בלא טבילה וצריך שתדקדק האשה בטבילה שטובלת בה אם רואה אותה חברה מה שלא היה כך מקודם שאפשר שנחסר שיעורה גם תכוון בטבילתה שירחמוה מן השמים לתת לה הריון מטבילה זו זכר דכר ירא אלהים וסר מרע מוכן לעבודתו יתברך : ובחדשי עיבורה תבקש רחמים שיהיה מתוקן באבריו ולא יהיה נפל שפיר וסנדל או חולני כדי שלא יעכב חוליו לימוד התורה שהתפלה מועלת לבטל הגזירה אף אם נגזר על הולד בזה איזה דבר מהנזכרי' ולאה יוכיח שהפכה לדינה מזכר לנקבה כארז"ל גם תזהר שלא תכעוס בימי עיבורה ואע"פי שהכעס רע בכל זמן כ"ש וק"ו בימי עיבורה שמזיק לולד שתחלה ונחלה ואפשר שתפיל מרוב כעסה ונמצא הורגת בניה בידיה בכעסה ונמצא בשביל כעס רגע מצטער כל ימיה שאם יוצא הולד חולני כמה מצטערת עמו ואם תפיל אין צריך לומר שכל ימיה מכאובים גם תהיה נזהרת האשה בימי עבורה בענין המאכלים עיין בראשית חכמה ז"ל שהמאכלים הרעים מזיק לולד עיין שם מה תאכל לתקן הולד ומה לא תאכל שהמאכל הרע ומטפש לולד שכל מה שאמה אוכלת הולד טועם כארז"ל וגם הולד מתאוה כפי מאכלה ומעשה אותה מלכתא יוכיח שהיתה אוכלת אתרוגים בימי עיבורה וילדה שהיתה מריחה ריח אתרוג כדאיתא במדרש : גם תהיה נזהרת בפרט בימי עיבורה שלא תכנס במקומות של טומאה ובמקומות שיש שם ריח רע לפי שהולד נוצר כפי ראות עיניה ועובדא דההיא מלכת' יוכיח שילדה בן כושי על שהית' בחדר משכבה צורת כושיים ונוצר הולד כפי הצורה שראתה באותה שעה' כדאיתא במדרש גם אמרו רז"ל עשרה דברים מסכתי' התלמוד דחד מהם העובר במקומות מריח רע והאשה העוברת בימי עיבורה במקומות אלו נוצר הולד טיפש או חסר דעת כי הריח רע מטפש דמו אלא תשב בימי עיבורה במקומות קדושה וטהרה בבתי כנסיות ומדרשות ותמיד לראות ת"ח חסידים ואנשי מעשה ותשמע דברי תורה שהדברים נכנסים באזנה ומתקדש הולד בקרבה שהאוזן לגוף כקנקן לכלים כארז"ל שהולד שומע הכל ומבין כעובדא גבי אותה מעוברת שלחשו באזנה ביה"כ ונח כנודע מרז"ל ויצא צדיק גמור ושהדברים בהפכו' במעוברת אחרת שנתאוה ולחשו ולא נח והאכילוה ויצא הולד רשע לכן תהיה ישיבתה במקומות מקודשים בבתי כנסיות ומדרשות כדי שתשמע תמיד ד"ת וכדרז"ל גבי יהושע בן חנני' אשרי יולדתו דאמו גרם לו להיות חכם כי מיד שילדו הגדילו בבית המדרש דקול תורה נכנס באזני הילד ומקדש כל אבריו : גם אע"פ שתהיה האשה גדולה בשנים וכן אין לה אל תתיאש מן הרחמים אלא בתפלה בתמות ומעשים טובים ואפשר תועיל לה איזה זכות שיתחדשו ה' לפקודה כימי נעוריה כאשר חידשה לשרה אמנו אחר צ' שנים ונתפשטו קמטיה ולחנה אם ק"ל שנים כארז"ל גם אם היה לה בנים ופסקה מלדת ונתרבו עליה השנים אל תתיאש כי עוד השמש במרומים לחזור לילד ויוכבד אם משה רבע"ה ילדו בת ק"ל שנים כארז"ל וכמה מהתמיה על אותם הנשים שעברו מכן ארבעים ולא ילדה שמתיאשות מן הרחמים ואינן שמין על לבן לנזכרות שאירשן הקב"ה בזקנותן אלא לעולם תהיה בטחונה של אשה בהקב"ה שיכול לחדשה כאמהות שאע"פי דבית מטרין לא היה להן וילדו גם צריכה האשה שלא תרבה בתעניות תמיד בעבור הבנים אלא תקבל גזרתו יתברך באהבה ותהיה מתפללת לפני הקב"ה בלי תעניות כי התעניות נזק להולדה ומבטלת אותה מצורכי ביתה והמחלוקת מתרבה בבית דקשה מחלוקת בביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג כארז"ל : גם אין ראוי לאיש או אשה להרבות בתעניות ותפלות על ענין הבנים דכמה הפצירו על זה בתעניות ותפלות ויצאו להם בנים בלתי מהוגנים ומובדלים מבני אדם במדות משוכות ומכוער' והורידו שיבת אביהם ביגון שאול' : ושמעתי מפי זקן חכם דלפעמים מונע הקב"ה בנים מאיש ואשה אע"פי שהם צדיקים גמורים משום שרואה במזל שלהם שמחייב להיות להם בנים בלתי הגונים כאשר היה מחייב מזלו של חזקיה שלכך לא היה רוצה ליקח אשה כנוד' וכדי שלא לצער' מונע אותה מהם אך כשמרבים בתפלה הוצרך לעשות שאלתם ובקשתם שרבה למונעו ממנו על היותו בלתי הגון ודאי ומטעם זה תראה לפעמים חסידים שאין להם בנים הגונים והוא על שמרבים בתפלה עליהם לכן טוב לגבר ולאשה שלא להרבות תעניות ותפלות פעם אחר פעם על ענין הבנים דאין טוב להפציר הרבה דכמה הפצירה והיא לרע להם : כמה מהמעלה והשכר לעולם הבא לאשה שנמצאת עקרה או שמתו בניה והיא זקנה לתת רשות לבעלה לישא אשה אחרת להוליד בנים וגורמת בזה קרב הגאולה שאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף והיא גורמת לזה וגם טוב להם שבהתקרבה הגאולה או עתיד הקב"ה לחדשן כלבנה כארז"ל על פסוק ועלהו לתרופה להתיר פס

של

של מטה ובנין עתידה אשה שתלד בכל יום ולפעמי׳ בזכו׳ שמתגדל כשיולדו בעליהם בנים נפקדו׳ גם הן וכמה פעמים אירע זה ואמנה האמהות הקדושות יוכיחו שרה נתנה הגר לאברהם ולאה נתנה זילפה ליעקב ורחל לבלהה וגרמו להרבות נשמות צדיקים בעולם וגם הן נפקדו הרי מבואר כמה מעלת הנשים הוריות שתנשא בעליהן כראות עצמן עקרות או שמתו הבנים ואינה יולדת עוד : ואחר שזכתה האשה לבן ומגיעו השם לצאת לאויר העולם תסים תפלתה שיגיעהו למילה ותכוון בלבה דמוסרו לאימה לשמו יתברך ויסכים בלבה שאם יצוייר שיאמר לה שישחטו לשמו הרי מוסרו מעכשיו ותתפלל שתהיה מכתו תמה ותאמר יהי רצון מלפניך כשם שהוא רצוי לפניך עכשיו שאין בו לא חטא ולא עון כך יהיה תמיד לפניך שלא תפגום בריתו שאל תביאהו לידי נסיון ולא לידי בזיון ויהי בריא עול׳ לעבודת׳ ותמיד יהיה כנגד פניו יראתך ולא יסיר דעתו ורצונו מלימוד תורתך ובעשיית מצותך ויהי כן עמך עד יום מותו ותזמין לו פרנסתו מידך ואל תביאהו לידי בשר ודם דזהו מסך מבדיל לו שיוכל לעובדך בהיות מכוסה בושת וכלימה לכפה מיד בשר ודם נבל וקפדן ומתנתו מועט וזעיר שם זעיר שם וכיון שמצפה לאחרים חכמתו נסרחת ונפשו עליו כעכבת ובשרו עליו יכאב לא כן המקבל מידך הטובה הפתוחה והרחבה והמליאה ולא תצטריך מן הבריות עד יום מותו וכשיזכה לזקנה יהיה רצון שלא יבואו עליו יסורין לא כבדים ולא קלים ולא יארע לו חולאים בחייו ותצילהו מכל פגעים ומקרים רעים כדי שתמיד יהי מוכן לעשות רצונך ותן ברצונו לכוון לעשות רצונך ואל יבא לידו שום מכשול דבר בעולם לא בדברי תורה ולא בדברי צורכו ולא יפול שום מחמת חולי או מכה ותגיעהו לזקנה בבנים ובנות שיראו׳ באופן עוסקים בתורה ומצות ולא תהיה מיתתו מחולי כבד ומשונ׳ ויבא אל הקבר שלם בכל אבריו אמן עד כה תהיה תפלה האם על הבן בעת שנותנו למילה דעת רצון כיא :

גם בענייני האשה איך תתנהג עם בנה כשהוא קטן מוטל בעריסה׳ לא תשיר אותו שירי עגבים דהבל תפלות היוצא מפיה כברא שטן כנודע וכמצא שאותו רוח רעה שנתהווה בדברים שורה על בנה לא תשי׳ לו שירים המספרי׳ מאורעות המוסרים מענייני גן עדן וגיהנם והדין והחשבון וכשמתחיל התינוק לדבר ירגילהו בפסוקים כגון תורה צוה לנו וכדומה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ויגיד לו אמו שיש אלוה בעולם והוא בראו ויצרו והוציאו מאפלה לאורה והו׳ אדון הכל בור׳ כל הנבראים והו׳ שולט בעליוני׳ ובתחתונים והוא שמחיה והממית ועתיד להחיות מתים וירגיל בפיהו י"ב עיקרי התורה ותספר מענין גן עדן וגיהנם ושכל העוסק בתורה ניצול מגיהנם ונוחל גן עדן ותדמה לפניו ענין גן עדן וגיהנם בעיניו שיוכל דעת התינוק לסבול ותאמר לו מגיהנם דברים המפחדים את הלב כדי שירשום בלבו פחד אלהים וערב ובקר ובהרי׳ ירגילהו שיאמר אמן קודם שיאכל וישת׳ כדי להרגילו לתן הודאה לבוראו קודם אכילתו ושתיתו וכשיתגדל יותר ירגילהו בברכת נטילת ידים ואשר יצר וברכת הפירות וכדומה ותמיד תהיה עיניה שלא תאכל בלי נטילת ידים וגם תדקדק עמו שלא יוציא מפיו דבר שאינו הגון ויכהו על כל זה ולא תחוס על בכיתו ולא תאמר עדיין קטן הוא שכיון שהורגל בקטנותו עוד לא יסור ממנו וכל הטורח שמטריח עצמה עכשו בקטנותו משמחים לה באחרונ׳ שתשמח עמו בע"הז ובע"הב ואם ח"ו תרגילהו בקטנותו הפך ממה שכתבנו נעש׳ לו הרגל טבע שני גם כי יזקין לא יסור ממנו וישחיר פני אביו ואמו בע"הז ובע"הב וכשירצו לייסרו כשתגדל לא יוכלו לייסרו לכן יפי שבטו עליו תמיד ולא ירחם עליו כמאמר שהמ"עה חשך שבטו שונא בנו וכל הדברים אלו בעוד שהבן קטן מוטל על אמו כי הוא עמה בבית כי האב הולך לבקש מזונותיו : ובענין הנוגע לנשי׳ כשמתחברו׳ יחד לדבר צריך לאנשים להפריד החבילה כדי שלא ירגילו עצמן בדברי חלקלקו׳ ברוא׳ אותן מתעסקות בדברי תפלות ועניינים רעים ובפרט אם יש אשה רעה מדבר׳ בתוכם ומשכרת שמקללת לבעלה ואין יראתו עליהם והשומעות עלמדות לעשות דדעתן של נשים קלות ונמצא אחת מצות לבלן ומכנס׳ פירוד בין איש לאשתו לכן שחיוב מוטל על השומעו׳ למחות ולשתוק פיה של אותה רשעה הדוברת נבלה וליסרה ולומר לה לא טוב הדרך אשר הולכת בו שסרי רצונו של הקב"ה שהנשים תהיו תחת עול בעליהן שאין כוונת שיווג למלאות תאות היצר כי אם לייחד הלבבות לפרות ולהרבות בנים לעבודתו וירבו עמה דברי מוסר באופן שיכנסו באזנה וישימו עליה עון אשר חטא על מה שעשתה לשעבר כדי שתשוב תחת עול בעלה ותסבול לעשות כל מה שגוזר עליה ובזה תזכה לחיי עה"ב עם נשים באהל שרה ורבקה רחל ולאה וראוי לבני נשים שמתחברו׳ ואין צריך לומר כשהן רבות שתדברו בענין מוסר בניהם הקטני׳ בהם ברשותם כיצד ידריכם ואיך דרך המוסר וגם תלמדו זו לזו בתיקון המאכלים והמלאכות השייכות לצורכי הבית לכבוד בעליהן וגם תלמדו זו לזו ענין שמירת הנדה שכל אלו הדברי׳ גורמים לבנים לצאת הגונים בהיות אמותיהן עוסקות בעניינים אשר רצונו ית׳ בהן : עוד מהדברים השייכים לנשים ההולכות

ההולכות בבית החתן והכלה תהיה כוונת לכתן לשם לשמחה ולקיים מצות חתן וכלה ויצחקו לפני הכלה אך לא בפני החתן ובפני שום אדם שבעולם כדי שלא יבאו ליכשל בהן ח"ו ואל יראו יופים וכוי מלבושן והליכתן בפני שום אדם רק שהיו שאורות בבית הכלה ואל תרקדו בפני שום אדם שאפשר שרואה אותה יחשוק בה בלבו מסיבת יופי הריקוד ומצא ריקוד אשה אחת עשה בית חתנות בית שטנות רק תרקדו לפני הכלה באופן שלא יראה להן שום אדם וגם לא תרימו קולן בשירים בקול רם באופן שישמעו אנשים דקול באשה ערוה רק ישירו בקול נמוך ובזה תהיה המצוה שלימה על ידן · דברים השייכים לשילדות העבריות שתתפללו שלא תבא תקלה על ידן ותאמרו בעת לכתן לבית האשה היושבת על המשבר יהי רצון מלפניך השם הגדול הגבור והנורא שלא תבא שום תקלה על ידי ויזכרו לפניך זכיות האשה העני' הזאת אשר תחיל תצעק בחבליה ואם יש בה שום עון מחול לה ומרוק אותו במה שנצטערה בהאב החבלים ותעלה קול צעקתה עד כסא כבודך ותסום פי המקטרגים עליה ויכנסו לפניך כל המליצים בעדה טוב כמדתך להטיב להגון ולבלתי הגון ויכמרו רחמיך עליה כי אתה עונה בעת צרה מלך רחמן ומרחם על כלם פודה ומציל שומע ועונה ותאמר המילדת לאשה דע בתי שאין המלאך מסורה בידי כי אם במי שבראך ויצרך ושים בטחונך בו שמפתח החי' לא נמסר לשום ברי' לכן קום קרא את אלהיך שהוא אדוני' והשתחוי לו ודע שהמלאך מסורה בידו ועוד תאמר לה קודם שתשב על המשבר דעי בתי שבעת הזאת האשה נפקד' ואם יש איזה עבירה בידך חזור בך שהוא אל רחמן חפץ בתשובת השבים כי לא יחפוץ במות המת · ועוד שתקבל האשה קודם שתשב על המשבר איזה מצוה להיותה זריזה בה כגון ראש חדש שמשמרות הנשים או לקבל עליה לעשות פתילות להדליק בבתי כנסיות ומדרשות או לטוות צמר לציצית או לכבס טליתות של קודש ולנקות עששיות של בה"כ ודברים הדומים לאלו ועוד לעשות לה התרה על הספק אם נשבעה לעשות דבר או נדרה גם המילדת לא תזכיר שמו ית' כאשר נוהגות שכשנולד בן זכר אומר' הודו לה' כי טוב בידיה מלוכלכות בדם ובשפיר ובשלי' אלא תרחוץ ידיה ותתרחק מעט ממקום ישיבת' שהתינוק שם ואז תאמר הודו לה' וגם טוב ליולדת שלא תזכיר השם רק תכוון לבה לאלהי השמים שירחמוה משום שהמקום מטונף ובהיות דקשה קצת להזכיר ליולדת זאת דמתוך צערה מי יוכל לעכבה מלהזכיר השם לפחות ילמדו אותה שתזכיר השם בלשון לע"ז דייו ואל תאמר שם הוי"ה אך עכ"פ המילדת לא תזכיר השם עד שתרחוץ ידיה כמדובר והחיוב מוטל לאנשים המצויים שם למחות ביד המילדת ולהזהיר' שתרחוץ ידיה קודם שתזכיר השם · וצריכה האשה אחר שילדה בן או בת שתתן הודאה להקב"ה וכה תאמר · יהי רצון ה' אלהי ואלהי אבותי מלך רחמן ומרחם כשם שהצלתני מצרה הגדולה הזאת ומן הסכנה העצומה זו כך יכמרו רחמיך להציל מן הסכנה זו לכל בנות אברהם יצחק ויעקב זרע אוהבך וכשם שהצלתני עתה כך עשה עמי אות לטובה בכל פעם שאלד וכשתקום מהמטה תאמר יהי רצון שתזמין מזון עבדך התינוק הזה ברבוי חלב די מחסורו אשר יחסר לו ושים בלבבי העת שצריך להניק כדי לתת לו והקל מעלי השינה שבעת שיבכה פתח אזני כדי לשומעו מיד ותצילני שלא תפול ידי עליו בעת השינה וימות ח"ו עד כאן ראיתי לכתוב במוסרי הנשים ולא הארכתי עוד בהיות שכבר קדמוני הרב החסיד בעל ראשית חכמה זלה"ה · עיין בספרו הקדוש עוד משפטי הנשים · הכלל העולה שהכל תלוי בו שיהיו איש ואשה בלב אחד בתכלית קשר אהבה כשלהבת קשורה בגחלת דגוף אחד חשבינן איש ואשה כדכתיב והיו לבשר אחד וגברא בלא איתתא פלגא גופא כארז"ל ובהיותם בשר אחד נגע לא יקרב באהלם ובנים הנולדים כלם ברורים כלם צדיקים ורמז לדבר לקשר אהבה איש ואשה פסוק בפ' צו זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו כתוב הוא לשון זכר וקרינן היא לשון נקבה כי הכוונה האשה באיכות קרבן עולה המכפרת על הרהור הלב כך האשה מזבח כפרה לאיש לכפר על כל הרהוריו לבו שעל ידה אין מהרהר עוד בעבירה ושיעור רמז הכתיב זאת תורת העולה שרומז לאשה כמדובר כדי שתכפר על האיש צריך שיהיו נחשבים כאלו היא הוא והוא היא וזהו הוא העולה וקרינן היא מוקדה אהבת האיש על המזבח הרומז לאשה כל הלילה וגם אש המזבח תוקד בו אש אהבתה תוקד בו תמיד ועל ידי כך מתכפר עם האשה מכל הרהוריו שאם יש פירוד עמה ח"ו מהרהר באשה אחרת ואיך יתכפר באופן שכדי שתשרה שכינה ביניהם ויבלו בטוב ימיהם ושנותם בנעימים ולא יגיע להם שום נזק צריך יסוד גמור ביניהם כמדובר ברוך ה' לעולם אמן ואמן :

פרק כה

יבכה המשכיל ויתאונן המבין על רעה חולה שיש תחת דופי הזמן בלתי נאמן דחכמת סופרים תסרח והרקים ראשי הקומה ידועים ולהם מחזיקים לחכמים מחוכמים ודבריהם נשמעים והנני מדבר כנגד העשיר המשולל מחכמה ויראת חטא שרוצה להתגבר על החכם להודיע לו פחיתותו אולי ישוב ויכיר

ערכו וישפיל עצמו : אתה בן אדם אל יבטיחך עשרך ושיעור גובה שיעור גופך לחשוב שרצוי בערך היא משכן הדעת והבינה דע כי לא על רבוי הבשר וגבה הקומה תלויה החכמה כדי שתתגאה על ידידי השם הם החכמים להכניעם ולהכריחם לעשות ברצונך הדבריך כשמעים להמון דע שנשמעין לחסרי הדעת הדומים לך מה לתבן עם הבר הם החכמים אשר נגלו להם תעלומות החכמ׳ המעולות והמצות הנערכות אשר דבריה׳ מעולפות בספירים ואדרשם שפתם כערוגת הבושם ודבריהם מסודרו׳ בצדק ובמשפט אין בהם נפתל ועקש ועם כל זה אין דבריהם מקובלים עליך בסוברך שגבה קומתך ורבוי בשרך מכרעת את החכמה דע באמת בחוסר דעתך מביאך לכל זה כי איך מבין שאתה כפעמון בתוך כלי ריקם [illegible] מכר עצמו ומכר דקות הכלי כך אתה מה ימריצך לדבר גדולו׳ דקות דעתך ודקות דעת ההמון אשר אתה מתג׳ ושומעי׳ לך בטעות רואם עשרך וגובה קומתך אם אדם יתחשב על רב עשרו וגובה קומתו ורבוי בשרו סוס אשר רוכב עליו המלך טוב ממנו כיון שהוא יותר גדול ועליו עושר רב מאבן יקרה וכלי חמדה וכן הגמל והשור רבי הכמות ומרבים בבשר א״כ עיניך הרואות שהכל תלוי בדעת ובחכמה ואם כן אפילו בחור חכם מלא דעת ובינה אף שהוא קטן הקומה ומועט בבשר צריך שתכניע לפניו ולעשות לנך כאפרכסת לשמוע מוצא שפתיו וטוב לך כי הוא מדריכך בדרך אשר יועיל לך עשרך גם לאחר מותך בלמדך לעשות עמה חסד וצדקה כאשר עשה מונבז המלך שגינז כל עושרו במקום שאין היד שולט בו דפיזר כל ממונו לצדקה וגינזו במרום :

ואף דטבע הממון מחייב לאשר אתו לסמות את עיניו מלהכיר ערך העדר שכלו ברואות שכלם מכבדים אותו ואחרי דברו לא ישנו עם כל זה אתה העשיר המשולל מיראת חטא מין אדם אתה לא כבהמו׳ יער ולמה תכסה עיניך בידך מלראות בעצמך ההבדל שבינך לבין החכם שהוא כהבדל האור מן החשך ולמה לא תבין דשלמות החכם דבוק עמו דהחכמה קשורה בלבבו ושלימותך היא העושר ובגדו ממודך שהם חוץ מגופך ואינן דבוקים עמך ואם כן שהממון חוץ ממך ודבר דומם ומלבושך מצמר ופשתי׳ ובלי מלת אינן דבוקים בגופך למה תתגאה עם מה שחוץ ממך ולמה תתפאר עם מה שאינו דבוק בגופך ועוד דצמר בהמה ומשי התולע׳ נותנין לך מעלה שנמצ׳ מעלתך תלויה בבהמה ובתולעת שאם איך תלבש מהם לא יכבדוך מה שאין כן החכם שעור בשרו לבוש שלו ועושר החכמה דבוקה עמו ומכבדים את גופו מבלי לבוש בעבור סגולת החכמה הגנוזה בקרבו :

לכן שמעו אחי ורעי להגדיל בכבוד החכמים ולשמוע דבריה׳ הנותנין חיים לשומעיה׳ בעולם הזה ובעוה״ב דמה תועלת מגיע לאדם להחניף ולכבד לבעל ממון יותר מהחכם כיון שע״י החכם קונה אדם שלימות בשני עולמות ועל יד העשיר מיגיעו ויגעו לריק : ואם תאמר שפיתוי זה נמשך ברואות שהחכם צריך מן העשיר והעשיר אינו צריך מהחכם כבר השיב חכם אח׳ על זה מפני שהחכם חכמתו מחייבו להכיר מעלת העושר ומבקש אותה אבל בעל הממון אין לו חכמה להכיר מעלת החכמה כדי לבא אצל החכם לבקשה והיא תשובה נכונה : אמנם קושטי דברי אמת שהחכם בחינת מלך הוא מאן מלכי רבנן וכיון שכן אין דרכו של מלך לעסוק במלאכה לאכול אלא אחרים טורחים בעבורו והמלך שולח אצלם ליקח ממון לכל צורכו כן ת״ח בא ליקח מאותם שטורחים בעבורו וכשם שיש כח ביד המלך להמית אשר ימרה את פיו מלתת לו כך החכ׳ כנודע נתן עיניו בו ונעש׳ גל של עצמות וזהו הטעם שהחכם שואל מן העשיר כמלך כמדובר אמנם העשיר אינו בא לשאול מהחכ׳ שאין החכם עוסק וטורח בשבילו כדי שיתן לו כשם שאין אדם רשאי ליקח מן המלך ודוק : וסנה תראה שטות באדם שיש לו די סיפוקו : ומשים לדרך פעמיו במים ומדברות להרבות ממון להתגדל על חבירו דכיון דיש לו די סיפוקו במקום מושבו מה תועלת להסתכן בעצמו כיון שאם יבא עד תכלית כוונתו אין מעלתו על חבירו לעול׳ כי אם בחיי הבל שלו ובמותם יחד עשיר ואביון שוין יקח האדם מוסר מאצבעות ידיו שאח׳ ארוך ואח׳ קצר וזהו אינו אלא כי אם כשהם פשוטים שיכול לבחנם שהם בחינת חיי׳ אז ניכר הארוך והקצר אך כשכופף אותם תוך כף שהם כפולים בחינת מתים כלם שוין אין היכר בין ארוך לקצר ועשה אלהים זה כדי שיהיה תמיד נגד עיני האדם העתיד להיות אחר מותו שכלם שוין קטון וגדול שם הוא ויזכור ויקח מוסר שלא יבקש להתגדל על חבירו וגם בנקודות התור׳ רמז הקב״ה זה כדי שיראה האדם ויזכור מה שאחר מותו ולא יבקש גדולה לעצמו הרי השבא ב׳ נקודות זה על זה והצירי ב׳ נקודות שוין זה בצד זה והוא שהשבא מעומד בחינ׳ החי שהוא עומד והחי מבקש להתגבר על חבירו לעלות עליו אך הצירי בנפילה בחי׳ המת המושל ואז כלם שוין זה בצד זה ולכן מלת מתים היא בשבא שהוא בחינת חי כמדובר הם אנשים ומתים בצירי מתים ממש דכיון שהנקודות בנפילה בחינת המת שנופל וכיון שבמית׳ הכל שוין למה יתגב׳ אדם על חבירו בחייו :

גם ילמוד אדם למאוס ברע ולבחו׳ בטוב מהרשע עצמו שברי הרשע אחר שעושה העבירה. מתחרט כאמר״ז רשעים מלאים

פרטו׳ הרי הרשע עצמו מעיד אחר שעושה העבירה שלא טוב עשה ודבר מאוס הוא ועדות יש שהרי נתחרט לא כן העושה מצוה כשגומרה נכנס שמחה בלבו ומצפה לעשות אחרת מיד וגם נראה שאין רשע בעולם שאינו רוצה שבנו יהיה צדיק אלא שהוא חוטא׳ שאינו יכול עם יצרו נמצא מעיד עם זה על הרע שהוא רע נמצא על הרעה יש שני עדים שאינו טוב שהם הצדיק והרשע הצדיק מעיד על הרע שאינו טוב וגם הרשע מעיד על זה בהיות שמתחרט אחר שעושה העבירה ושרוצה שבנו יהיה צדיק כמדובר וכיון שכן ישים האדם זו נגד עיניו למאוס ברע ולבחור בטוב דאין מקום ליצרו לפתותו שילך אחר הרע כיון שרבים הולכים ואחרי רבים להטות שהרי הרבים הרשעים מעידין בעצמם על מה שעושים שאינו טוב ודוק :

והנה באתי ללמד דרך למי שאין לו מי ידריכנו בדרך טובים והוא עצמו אינו יודע איזה דרך ישכון אור כדי להלוך בו ילמד מן הרשע ומן הבהמה ומן העוף להישיר דרכיו תדע שהרשע כל מעשיו הם נגד רצונו יתברך דכיון שנלכד ברשת יצרו אינו מניחו לעשות טוב לכן ראה כל מה שהוא עושה ועשה אתה בהפך וזהו הטוב והישר בעיניה׳ הוא ישן עד ארבע שעות ההפך לקום באשמורת הוא אינו מתפלל ואינו מברך על מזונו ההפך להתפלל ולברך הוא מקלל אב ואם ההפך לכבדם הוא אכזר ההפך להיות רחמן וכן כלם ונראה דלזה כוון שלמה המלך ע״ה לומר לך מנגד לאיש כסיל ובל ידעת שפתי דעת ירצה אתה בן אדם שבל ידעת שפתי דעת להיות קורא ושונה וללמוד מן הספר הדרך שתלך בו אלמדך כיצד תעשה לך מנגד לאיש כסיל ראה מה שעושה הכסיל שהוא הרשע ועשה כנגדו :

גם יראה בגנות מעשה הבהמה ועוף שהנה אוכל כל מה שמוצא ואינו מבחין בין טוב לרע ואוכלת ומעלת הריר שבפיה בתוך מאכלה וחוזרת ואוכלת ממנה ומשתכ׳ ומוציא רעי ואוכלת והכל בשעה אחת ובפני כלם ושוכבת על הטיט ועל הצואה : והעוף טורפת בצפורניו ואוכלת ומנקרת בזבל ובאשפתות למצוא מהתולעים המאוסים לאכול ובראות כל זה לעין שהם דברים מכוערים יבא לתקן כל מעשיו להבחין באכילתו ולאכול בטהרה ולבחור מושב הנקיות למושבו ולהיות צנוע בדרכיו ושלא לטרוף כעוף ולברוח מכל דבר מאוס כדי שלא להדמות עצמך לבהמה ולעוף : ונראה דזהו מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו ירצה מלפנו מבהמות ארץ לבחור הדרך הטוב בראות גנות דרכיהן ולעשות בהפך גם ומעוף השמים יחכמנו בראותנו רוע דרכיו כמדובר אנו מתחכמים לעשות בהפך :

גם כלל אני מוסר לאיש אשר אין לו מדריך ומתביישים לשאול לחכם או שיושב במקום שאין למי לשאול דע שכל מעשה שאתה עושה ואפילו שיהיה בו הפסד ממון נכנס שמחה בלבך ובכל עת וזמן שאתה זוכר אתה משמח דע שאותו מעש׳ לרצון אלהי הוא ואחוק בו אל תרף ותהיה רגיל בו לפי שסגולת המצוה להכניס שמחה בלב העושה אותה אע״פ שהיה לו חסרון כיס בעשותה דפקודי׳ ה׳ ישרים משמחי לב הפך העושה דבר ואע״פ שהרויח בה אחר המעשה נכנס עיצבות רב בלבו ובכל זמן שזוכר מתעצב דבר עברה היא שאין רצון הבור׳ בה וממאס זה נפשו עליו שאבל וזהו העיצבון שנכנס בלבו לכן בראות כך יתרחק מן הדבר הזה שלא להוסיף לעשות ועוד לעושה דבר שהוא ישר בעיני ה׳ אע״פי שעשה אותו בסתר חוט של חסד משוך עליו ונושא חן בעיני כל רואיו ומפארי׳ אותו : וזאת ההנהגה רמוזה המשנה באומרו איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם דה״ל איזו דרך ישרה שיבור האדם מאי לו עוד להבין כוונת תפארת עושיה ותפאר׳ לו מן האדם אלא הוא אשר דברנו שבא ללמד למי שמתביים לשאול או שהו׳ במקום שאין ממי ללמוד ככה יעשה לבחור הדרך הטוב והישר ואמר איזו דרך ישרה שיבור לו האדם כלומר שיבור לו מעצמו בלי שילמוד מאחרים ואמר שכל דבר שעשה ואחר עשותו יש תפאר׳ לעושי׳ עצמו כמו שנכנס שמחה בלבו וגם רואה׳ שבא גם לו תפאר׳ מן האדם שהרי כל אדם שרואהו מפארו ואע״פ שלא הכיר במעשיו ידע כי מה שעשה רצון אלהי ויבור לו זה הדרך להחזיק להלוך בו : כדי שלא ירגיש האדם בטורח עשיית המצוה ידמה עצמו כפועל כדי שישמח לעשות שהרי הפועל אינו מרגיש כל כך בטור׳ המלאכה בשומו נגד עיניו השכר שעתיד לקבל לסוף היום גם יעשה האדם המצות בשמחה ובטוב לבב בשומו נגד עיניו השכר העתיד : ואכתוב לך פה ענייני שכר העתיד למען תשים נגד עיניך ענין השכר כדי שתעשה המצוה בשמחה ואע״פ שאין ראוי לעשות המצוה בעבור השכר אלא לעשותה לקיים דבר מלך שלטון מיהו בהתחלתו לקיים צריך שיזכר מהשכר עד שירגיל ויתחזק במצות והרגל מביאו לעשות בשמחה אף שלא יקבל שכר : בעניין גן עדן של מטה ר׳ יהושע בן לוי שני שערי כדכד יש בגן עדן ועליהם ששים ריבוא של מלאכי השרת וכל אחד ואחד מהם זיו פניהם כזוהר הרקיע מבהיק וכשהגיע הצדיק לא אצלם מפשטין מעליו הבגדים שהיה עומד עמהם בקבר ומלבישים אותו שמונה בגדים של ענני כבוד ושני כתרים נותנים על ראשו אחד של אבנים טובות ומרגליות

ומרגליות וא' של זהב פרוים ונותנין שושנה הדסים בידו ומקלסין ואומרים לו לך אכל בשמחה לחמך ומכניסים אותו במקום נחלי מים מוקף שושנה ורדים והדסים וכל אחד ואחד יש לו חופה בפני עצמו לפי כבודו שנא' כי על כל כבוד חופה ומושכי' ממנו ארבע נהרות אחד של שמן ואחד של אפרסמון ושל יין ודבש וכל חופה וחופה למעלה ממנה גפן של זהב ושלשים מרגליות תלוים בו וכל אחד מבהיק זיו כזיו לבנה : וכל חופה יש בה שולחן של אבנים טובות ומרגליות וששים מלאכים עומדי' על ראש כל צדיק וצדיק ואומרים לו לך אכול בשמחה דבש שעסקת בתורה שנא' ומתוקים מדבש ונופת ויין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. עסקת שנמשלה ליין שנאמר אשקך מיין הרקח ומכוער שבהם כדמותו של יוסף וכדמות רבי יוחנן ופרטי רמון של כסף מוקף כנגד שמש ואין אפלה לילה שנא' ואור צדיקים כאור נוגה ומתחדש עליהם לשלש משמרות : משמרה ראשונה נעשה קטן ונכנס למחיצת הקטנים ושמח שמחת קטנים : משמרה שניה נעשה בחור ונכנס למחיצת הבחורים ושמח שמחת בחורים : משמרה שלישית נעשה זקן ונכנס למחיצת הזקנים ושמח שמחת זקנים : ויש בג"ע שמונים ריבוא של מיני אילנות בכל זוית הקטן שבהם משובח מכל עצי בשמים בכל זוית יש בו ס' ריבוא של מלאכי השרת אומרים בקול נעים ועץ החיים באמצע ונופו מכסה כל גן עדן ויש בו ת"ק אלף טעמים ואין טעמו של זה דומה לזה ואין ריחו של זה דומה לזה : ושבעה ענני כבוד למעלה ממנו ומארבע רוחות מכין אותו וריחו נודף מסוף העולם ועד סופו ותחתיו ת"ח מבארין את התורה וכל א' יש לו שתי חופות א' של כוכבים וא' של חמה ולבנה ובין כל חופה וחופה פרגוד של ענני כבוד ולפנים הימנה עדן שבה יש י"ש עולמות שנא' להנחיל אוהבי יש ובימינו שלש מאות ועשר ובתוכו שבעה בתים של צדיקים ראשונה שם הרוגי מלכות כגון ר' עקיבא וחבריו ב' הטבועי' בים ג' ר' יוחנן ותלמידיו מה היה כחו שהיה אומר אם יהיו כל השמים יריעות וכל העולם לבלרין וכל היערים קולמוסי' אינן יכולי' לכתוב מה שלמדתי מרבותי ולא חסרתי אלא ככלב המלקק בים ד' אלו שירדה עליהם הענן וכסה להם ה' של בעלי תשובה במקום שב"ת עומדים צדיקים גמורים אין עומדים ו' של רווקים שלא טעמו טעם חטא מימיהם ז' של עניים שיש בהם מקרא משנה ודרך ארץ עליהם הכתוב אומר וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו והקב"ה יושב ביניהם ומבאר להם את התורה שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי ולא פירסם הקב"ה הכבוד המתוקן להם יותר ויותר שנ' עין לא ראתה אלהים

זולתך יעשה למחכה לו עכ"ל ודע באמת שאין אדם יכול להשיג לחיי התענוג הזה אלא א"כ ממית עצמו בעה"ז על דרך אדם כי ימות באהל דאין הבנת החיים כי אם אחר מיתה כזרע הנזרע שאין יכול להגיע לכלל צמיחה אלא א"כ נבאש ונסרח קודם שהיא בחינת מיתה לגבי דידי' כנזכר בפרק דלעיל וענין זה הראה לו הקב"ה בטבע חיי אדם שהרי אם אין אדם ישן מיד מת כנודע מרז"ל ולכן הנשבע שלא ליישן מסירים לו מיד משום דאי אפשר לפי שינת והנה השינה אחד מס' ממיתה כאמרז"ל הרי שלוין חיי האדם במיתה שאם ממית עצמו ע"י השינה שהיא ס' ממיתה חי ואם לאו מת ומלמוד מכאן דאין הבנת החיים האמתיים הם חיי עה"ב אלא א"כ ממית עצמו על התורה ועל העבודה כדכתי' אדם כי ימות באהל באהלה של תורה כדר"ל וטעמו של דבר דידוע דאין שייך מיתה אלא לחומר וכיון שאדם ממית עצמו על התור' ועל קיום מצותיה מתפרק מהחומר ועולה לבחינת הרוחני' ונכנס בכלל החיים דכיון שאין חומר אין שייך מיתה כמדובר הרי אין הבנת החיים אלא אחר מיתת החומר ודע שהממיתים עצמם בעה"ז הם משיגים בזה חיי עה"ב ובניהם אחריהם משיגים חיי עה"ז שבזכות' אוכלים בעה"ז כאמרז"ל אילו האבות היו אוכלי' שכר מצותיו בעה"ז מה היו אוכלים בניהם אחריהם וכו' כך הוא המידה שכר מצות בהאי עלמא ליכא כל אחד אוכל בזכות אבותיו ומצותיו שמורו' לעה"ב וכן חוזר לכל א' וא' ובהיות שאוכל האדם בעה"ז בזכות אבותיו יש לו פנאי לעסוק תורה ומצו' לזכות לעה"ב ולהניח לבניו אחריו שיאכלו בזכותו : ואם כן כמה צריך שישתדל האדם לעבוד לבוראו ולא יחוס על הצער שמקבל כיון שזוכה עצמו ולבניו אחריו להניח להם מקום שיפרנסו משם אשרי כיוצין בזכותו כמדובר כאן ולמד מזה שמעשי דיש אומה בעולם דמחזיקים למלכם שלהם לאלוה והמלך אינו מתראה לעמו כ"א פעם א' בשנה וביום שיוצא וחוזר בעיר בכל מקום שעובר נשחטים בפניו כמה בני אדם הם בעצמם בחיי המלך והתועלת המגיע לאלו ששחטו עצמם על חיי המלך שהמלך פוסק פרנסה לבניהם אחריהם הרי אומה זו ממיתים עצמם בידם על אהבת המלך ואהבת בניהם שיהיה להם ממה לאכול ואנו יודעים באמת שכל אותם הממיתים עצמם הולכים לחרפות מיהו כבר עושים כך על אהבת המלך ובניו כל שכן וק"ו אנו עדת ישראל הקדושי' שה' אלהינו ותורתינו אמת ועולם הבא לנו ולבנינו שצריך כל אחד להמית עצמו בעסק התורה והמצות על אהבת הבורא למלא רצונו שחפץ בקיום תורה ומצות ועל אהבת בנינו שיאכלו אחריו בזכותו : ובפרט בראות שאדם מת

שעושה עמו הבור' מיום שנולד בבטן אמו עד שיוצא לאויר העולם והשמירות ששומרו בחייו בעודו על האדמה מכל דבר רע ונתן לו מצות וחיבהן להבדיל מכל דבר המזיקו כרופא העומד על המלך תמיד להזהירו על כל מאכל המזיק שירחק ממנו כאשר תראה בפ' שמיני שזה מזה תאכל ומזה לא תאכל דכל מה שאסר הם דברים מזיקים מזונו של אדם וסופם ומטמטם מעייני ההשכלה ממנו דכ"ש וק"ו דצריך האדם להשים עצמו על אהבתו כיון שאנו עבדיו חייבים לעובדו ועכ"ז כוהב עם האדם כאב על בנו וגם מרבה בשכרו כאלו אין עלינו חיוב לעובדו יהי יזכנו בעבודתו עדי עד אמן כי"ר :

פרק כו

ישמח האדם ויגל הרוצה לדעת מהו גיהנם כדי לשמוע ולהכניע לבבו הערל לשוב אל ה' ולזכות לנחול חלקו בגן עדן ובהיות שבפרק דלעיל הזכרתי מענין גן עדן הנני כותב בפרק זה מענייני גיהנם ונקדים קודם דעת המפרשים ז"ל בזה · כתב בספר אבקת רוכל וזה לשונו יש לך לדעת כי גיהנם של מטה בארץ כדוגמת גיהנם של מעלה וכמו שנתעוררו שיש ג"ע למטה בארץ כדוגמת גן עדן של מעלה כמו כן יש גיהנם למטה בארץ שנקרא גיא בן הנום ועל זה נקרא גיהנם לפי הסוד הנכון למשכילים יודעי חן והוא אש דולקת והענין הוא סוד גדול למוצאי דעת כי האש הגדולה הזאת מוכנת לנפשותם של רשעים להענישם שם והאמנם כי זאת האש נמשכת על דרך אור הבורא יתברך מעין המשכת האש היסודי של מעלה שהיא סוד שמאל הנקרא פחד יצחק · והוא שעוררונו רבותינו ז"ל בפסוק מפחד בלילות אמרו מפחדה של גיהנם שדומה ללילה כי מאותו הפחד נמשך המשכת גיהנם של מעל' וזהו מה שאמרו ז"ל גיהנם נברא בשני והאמנם כי לאשר שנמשכה משם המשכת לגיהנם של מעלה משם נמשכת המשכ' גיהנם של מטה להיות הכל מעין סוד האש היסודי אשר אמרנו שהוא אש יסודי דק פנימי וחזק יותר מאשר אשות ושל דקותו ותוקף גבורתו יש בו יכולת לשרוף רוח הנשמות אף על פי שהן דקות שבדקות שמעלת וזאת האש גדולה יותר ממקום שיוצאות הנפשות משם וממנו שואף המקום ההוא ועל אותו האש נאמר הנה יום ה' בוער כתנור ע"כ · ובדף כ"ב ע"ב כתב וזה לשונו והאמנם כי הנפשות כלם מהאש יצאו והאש תאכלם לאותם החוטאות והנכנסות בגיהנם של מטה ונידונות שם כדי רשעתם · ורא"י אומר כי דין הנפשו' אינו כך ואלפי שנשמות של צדיקים עולות ע"י המקום אשר היא שם האילן בתחילה וניזונות שם מזוהר אספקלריא המאירה ואינן יורדות משם כפי הדעת שאמרנו ונפשות הרשעים רוצות לעלות אל המקום ההוא ומפני שהן חוטאות מעכבות אותן ונוטל אותם גלגל חמה שהוא סובב את כל העול' ורודף אותן ומטלטל אותן בסיבוב כל העולם מעלה ומטה ונדחפות עד שלאות להן עונש כדי רשעתם ומביאים ראיה מפסו' ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע · ובדף כ"ג ע"ב כתב דעת אחר שיש סוברים ואומרים כי הענין שאמר שכתוב נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי שהנפשות העולות להיות ברורות בברור החיים שנכנסו' באותו נהר של אש שהוא נהר דינור ואין זה נכון כי כבר אמרו רז"ל שנהר דינור אינו אלא מזיעת החיות הרי כי אינו גיהנם לפי אותו הדעת · והנה ז"ל כתב כי הדרך המובחר הוא על המשחת שמרי היין מהיין המובחר והיין אינו מובחר כי אם כשהוא שוקט על שמריו וסודו וישב יצחק כו' באמנם כל כשתוכל לדעת סוד זה תדע מהו גיהנם של מעלה ותדע ענין חטא אדם הראשון ופתוי סוד הנחש הקדמוני שפתה לאדם ולאשתו וזהו כי כיד בפין ואעפ"כ כי סוד גיהנם של מעלה הוא סוד הענין שאמרנו מסוד המשכת האש היסודי כפי אשר אמרנו עכ"ל · והרב מנשה בן ישראל בספר נשמת חיים פרק כ"ג ממאמר שני דף פ"ב ע"ב כתב בענייני גיהנם וזה לשונו צריך שתדע בענין הגיהנם שהוא כמו הלוקח כלים ישנים מן הנכרי יש מהם שצריכים שטיפה בלבד ויש מהם שצריכים שטיפה והגעלה ויש מהן שצריכים ליבון וכלי חרס שנשתמשו בו בחמין אין לו תקנה וישבר כך הענין עצמו בעונש הנפשות כי בהיות שהנשמה מלכלכת באמונות הרעות או בפעולות המגונות אם לא עשה תשובה ונכנס בכתר המצות נכתם עונה ועונותיה עושין בה רושם ולא תוכל להטהר מהלכלוך אם לא בגיהנם אבל העונש הזה אינו שוה לכל אדם כי יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים פעם אחת ושתים כי אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא ואלו הם הצריכי' שטיפה בלבד ואינם מתעכבי' שם בגיהנם אלא עוברים דרך העברה במהירות · והמקובלים נזרו העונש הזה כמעט לכל הקדושי' אשר בארץ המה לצרף הנשמה בגיהנם מכתמי' כמו שקבל מהם יוחאי המדקדק גם כן ולכן תמצא שרבי יוחנן בן זכאי בכה קרוב למיתתו ואמר לתלמידיו ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחד לג"ע ואחד לגיהנם ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי שא"ו לא היה חושב שלא היה בן עולם הבא ומשים עצמו רשע כי איך יאמר צדיק יגעתי לתוהו והבל כחי כליתי ואם בארזי' נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר אבל פחדו ואימתו היה להכנס דרך שם לפי' בהעברה ויירא שמא יגרום החטא שהקדוש ב"ה מדקדק עם החסידים כשאמר וסביביו נשערה מאד דייקא כמי דקתני ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים

ואינן

ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי ראה נא איך קרא לשני המקומות האלו דרך ומעבר אשר באמצעות' מגיע הצדיק לבית עולמו ולמחוז חפצו שהוא הגן עדן של מעלה תחת כסא הכבוד אשר משם הנשמה חוצבה :

וכן כתיב בספרי ישמור רגליך מגיהנם וזהו רגלי חסידיו ישמור ונראה מדברי חכמי האמת שהצירוף הזה הוא בנהר דינור שהוא הגיהנ' של מעלה כאשר כתבנו (וזהו הדעת אשר דחה אבקת רוכל בקנה הרצון) ויוצאים מזה הכלל רבי עקיבא וחבריו שנהרגים על יחוד קדושת שמו של הקב"ה כדאיתא בזוהר פ' אלה פקודי איכון נשמתין עילאין כגון רבי עקיבא וחברוהי דאילין לא אתקריבון לאתסחאה באתר דנהר דינור דהא כל שאר נשמתין אתסחיין תמן והא אוקמוה וכו' : וכל שכן הנהרגים בשביל להציל את ישראל כגון אותן שני אחים שנהרגו בלוד פפוס ולולייאנוס דאמרינן בגמרא דאין למעלה ממחיצתן דודאי אינם צריכים להצטרף שם :

אולם הנשמות אשר צריכים שטיפה והגעלה ומתעכבים בגיהנם איזה זמן מועט הם הבינונים והצריכים ליבון הם נשמות הרשעים כאשר הם כנגד המכונה אשר כובס ושב הנגע שאין לו תקנה אלא בשריפה . ויש בהם מדרגות כי יש שנידונים שנים עשר חדש משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש . ואחר הימים האלו תשוב הנשמה למקומה זכה ונקיה ועל אלו נאמר והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף . את הכסף ובעבור זה אמרו בקדושין על ענין כיבוד אב ואם מכבדו בחיים מכבדו במותו ואומר כך אמר אבא מורי הריני כפרת משכבו והני מילי בתוך י"ב חדש לאחר י"ב חדש אומר זכרונו לחיי עולם הבא . ויש שנדונים יותר אבל לא בעונש כל כך חזק ככתוב בספר החסידים סימן ת"ו ויש מן הרשעים שמאבדים את נשמתם ולא תספיק אש של גיהנם לצרפם וכן אחר קבלת עונשם יכרתו ויאבדו ועליהם נאמר ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגלי הצדיקים . והמדרגה התחתונה אשר היא בכלי חרס שאין לו תקנה הם הנשמות שנתלכלכו בדעות הרעות כאפיקורסים ומינים ומוסרים והם בעונש תמידיי ועליהם נאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר וכו' ועניינים האלו מהנפש והגוף תמצא בחובת הלבבות שער חשבון הנפש וברבינו יונה ז"ל . ומה שדעתי נוטה בענין עונש הגוף עם הנשמה בגיהנם הוא באופן זה שכשם שהמצות אשר עושה האדם נעשית גוף כמו שקבלנו מרז"ל ובהשלמת קיום המצות כולם ונגמר זה הגוף המשוכלל למעלה מסיבת המצוה בהפרד הנשמה מהגוף החומרי הזה עולה ונכנסת ומתלבשת בגוף של מעלה אשר עשה מהמצות, שעשה כן מן העבירות שאדם עושה מתפעל ונברא גוף טמא מצד הקליפות ובצאת נפש הרשע מגופו מכניסין אותה בתוך גוף הטמא כנזכר ונידונים שניהם יחד וזה הגוף הטמא הוא כדמותו כצלמו כגוף המושלך בקבר ובהיותם שניהם מתכונה אחת כדרך התאומים ששמגיע נזק וצער לגוף הטמא מגיע ג"כ נזק וצער לגוף שבקבר כדוגמת התאומים כשחש ראשו של זה חש ג"כ ראש של האחר . וזהו ענין רבי עקיבא שמצא אדם מת טוען קיסין ורץ על סוסים ושאל טיבו והגיד לו שהוא מת יגזרו עליו לכרות עצים הוא בעצמו כדי לשרוף אותו בהם בכל יום וזהו כוללות המעשה עיין במקומו באורך כי הנה הגוף הזה אשר מצא רבי עקיבא הוא הגוף הטמא שעשה מהעבירות לדון נפשו בתוכו כמדובר שגוף המת עצמו תמצאנו לעולם שם בקבר וכשדני' לגוף הטמא הנעשה מהעבירות מרגיש ג"כ הגוף שבקבר מסיבת נפש הבהמית שנשארת עמו בקבר כמ"ש חז"ל ואחר השלמת עונשו במשפטי גיהנם מתעכל הגוף הטמא הנעשה מהעבירות והנשמה עולה למעלה וטובלת בנהר דינור ונכנסת בגוף הנעשה מן המצות אם עשה ואם לא עשה מגלגלין בזה העולם כדי שיקיים המצות לעשות גוף קדוש להתלבש בו אחר מותו זהו דעתי בענין עונש הנשמה עם הגוף .

ובענין מהו גיהנם של מטה הוא מקום גדול מאוד רב נוף וכל מה שמתרבים הרשעים ג"כ גיהנם מתרחב יותר ויש שם כמה מיני מדורות זו קשה מזו לדון שם לכל אחד ואחד כפי העונש הראוי לו והוא למטה בארץ ויש בו ג' פתחים א' בים ואחד במדבר ואחד בישוב וכל אחד נכנס בפתח הראוי לעונש כפי מעשיו משום דיש הפרש וצער לנכנס בפתח זו מבפתח זו והאש הנמצא שם הוא גדול ס' פעמים מהאש של עולם הזה כארז"ל אש של עה"ז הוא אחד מס' מאש של גיהנם . ויש שם נחלים נהרים וגבעות ונמצא בתוך גיהנם נהרי נחלי זפת וגפרית שנובעים מן התהום ויש שם כמה מיני מזיקים ומחבלים ממונים ומכוערים להעניש את הרשעים ונראה שאלו המזיקים ומחבלים המכים אותם הם המזיקים והמחבלים שעשה ברוע מעשיו כארז"ל והעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור א' מלבד הממונים והמחבלים המוכנים שם להעניש לרשעים מיום שנברא גיהנם ונותנים כל מיני מכות משונות באותו גוף יש למי שתולין וחונקים אותו ויש למי שהורגים אותו וחונקים אותו ויש למי שנוקרים

את עיניהם ויש מי שאומרין אותו דקדוקי ראשיהם הכל כפי כנדות העבירה שעשה • וכמה מן החיים ראו פתח גיהנם שבמדבר מרחוק. ואני שמעתי מפי קדוש מדבר האמת השלם כמה"ר חיים אלפסי ז"ל שספרו לו נחותי ימא שיש מקום בשפת הים הגדול אשר שפתו מגיע למדבר חרב ושמה רואים ממרחק כק עב בארץ יוצא מתוכה להבות אש עד לב השמים והספינה מתרחקת הרבה כדי שלא יתהתך הזפת החמימות האש ושהוא ז"ל הלך בספינה בים הגדול ובלילה ראו להבות אש יוצאים מתוך הים והלהב היה משבר הרים ומפרק סלעים שבתוך הים והספינות העוברות בים זה יודעי' ומכירין המקום ומתרחקים הרבה משם וספרו לו אנשי הספינה שזה המקום הוא פתח גיהנם שבים והאש הזה אינו נראה בתוך המים כנז' כי אם בלילה כי ביום מחמת אור השמש אינו נראה ואני ראיתי בספר א' שיש מקום בעולם והוא מדבר שמה שההולכים שם שומעים קול צעקה וצווחה במקום אחד שבמדבר זה יוצאה מתוך הארץ ובפרט אם שמים האוזן סמוך לארץ מתחזקת הקולות כדומיית קולות שואגים אותם וצועקים מתוך צערם ואומרים ההולכים שם שמה תחתיו גיהנם שבארץ ומלך א' רצה לידע סבת הצעקה שנשמעת במקום שזה מהו וצוה לחפור חפירות עמוקות מאד ולא מצאו דבר אך שהצעקה היתה נשמעת לעולם ע"כ • ודברים אלו לא כתבתי ח"ו להחזיק ידי רבותינו ז"ל שאומרים שיש פתח לגיהנם בים ובמדבר כי דבריהם הם אמתיים מעצמם ואינן צריכין חיזוק כי כלם ברוח הקודש נאמרו אלא הבאתי אותם כדי להלהיב ולהפחיד הלבבות הנרדמות מלכלוך עונותיהם הרי לך ענין גיהנם של מטה • וגיהנם של מעלה הוא כהר דינור כסברת המקובלים ז"ל וכ"ל עוד שהמדור שיש לכל אחד גדול מחבירו זהו גיהנם של מעלה עם אותו הצער והבזיון והכלימה שמקבל בהיו' לחבירו למעלה ממנו במקום ובמעלה ביתר שאת ויתר עז וכארז"ל כל אחד נכוה מחופתו של חבירו וכו' ומקבל בושה מזה ועוד אמרו ועשן נתוסף למה אלא לכל מי שעיניו צרות בת"ח בעה"ז וכו' הרי מקבל עונש בג"ע עצמו והעונש הזה הוא אחר שקבל בגיהנם עונש על איזה עבירות שבידו וא"ת למה לו קבל בגיהנם גם העון שהיה עינו צרה בת"ח כשם שקבל עונש שאר עבירות וממתינים לו לעונשו בתוך ג"ע התשובה כל מדותיו יתברך מדה כנגד מדה וכשם שבעה"ז היה רואה לת"ח בצערם ועינו צר ולא היה מרחם עליהם גם הוא יראה בעיניו מעלת הת"ח ות"ח יראו בצערם ואין מרחם כאשר עשה כן יעשה לו * וכשם שיש גיהנם למטה כך יש ג"ע למטה כאן בארץ במקום מוכנע בעולם ובו כל מיני אילנות טובות אשר עין לא ראתה והן מוציאים פרח ויצץ ציץ וכל מיני מגדים מופלאי' בריחם ובבשולם כעובד' דרבה בר אבוה במציע' פ"ט שהוליכו אליהו בחוצות ג"ע ופשט טליתו ולקט מעלי' אילנות וכשיצא לילך שמע בת קול אומר מי אכל עולמו כזה וניער טליתו אפי' הכי כשאר הריח דבוק בגלימא וזביניה בתריסר אלפי דינרי פלגינהו לחתנוהי' ע"כ גם בעובדא דר' יהושע ב"ל שהוליכו המלאך המות בג"ע בגוף ובנפש והוא בג"ע של מטה הרי ג"ע כאן בארץ במיני אילנות בפועל מופלאים בריחם כמדובר ושם מתעדנין הנשמות והנכנסים בגופם חיים כרבי יהושע וחבריו מרואכיו' הריתא' אמנם לא מאכילה ושתיה כשם שמתעדנין החיים שהאכילה ושתיה שם ע"ד ויאכלו וישתו כשראו את אלהי ישראל שהראיה נחשב להם כאלו אכלו ושתו אמנם ניזונין מהריחות ומיני התענוגים הרוחניים אשר שכל המלובש בגוף אינו יכול לשערו גם יש לנשמות הצדיקים בחינת אכילה ברוחניו' כרז"ל למה נקראו שחקים ששוחקים מן לצדיקים וכו' ובודאי שאינו דרך אכילה ממש אלא הוא אופן אשר אין שכל בני אדם יכול להבינו • והאמנם שנוכל ליישב אכילת המן הזה בגן עדן היא השגות עליונות כמו להכיר באחדותו יתברך ולהבין בסודי תורתו מעין מה שפעל לאוכלי המן במדבר כדפירש מוהר"י אדרבי ז"ל במאמר עם המן היה יורד אבנים טובות ומרגליו' וגדולי ישראל מלקטי' אותם דקשה למה דווקא גדולי ישראל ולא שאר העם כיון שלכלם היה יורד וכלם לוקטים מה אלא הכוונה לומר שהקב"ה יהיב חכמתא לחכימים ועל ידי המן היו מזדככין והיו משיגים סודי רזי התורה וזהו דווקא החכמי' והגדולים כיון שכבר היה בהם חכמה וזהו דקאמר שהגדולים מלקטין אותם אבנים טובות שהם לסודי התורה וזה לא שייך בשאר העם שאינן חכמים שהקב"ה אינו נותן חכמה כי אם למי שיש לו חכמה כמדובר ועיין שם הענין יותר באורך גם אומרו כאן שוחקים מן לצדיקים רמז להשגת האחדות הקדוש והבנת הסודות שעתיד הקב"ה לגלות להם כנודע מרז"ל • תענוגי הריחות שהנשמה נהנה מהם כדרז"ל על פסוק כל הנשמה תהלל יה איזה דבר שהגוף אינו נהנה והנשמה נהנה הוי אומר זה הריח יש להם בגן עדן שמתעדנים מהריחות המשובחות ועובדא דרבי אבהו ורבי אלעזר בן פדת יוכיח שהראו להם שלשה עשר נהרי אפרסמונא דכיה שהוא ריח טוב שעתידים להתעדן כאן הרי שההנאות מהריח • ויש מעלה אחרת גדולה ממנו והוא תכלית הענוג והיינו כשנשלם זמן ישיבת הנשמה כאן בגן עדן של מטה ועולה לגן עדן של מעלה ונכנס בצרור החיים לראות פני מלך חיים אין תענוג יותר גדול מזה :

ואופן קבול השכר על כל מצוה ומצוה ראיתי בספר אחד דכך הוא אעפ"י שנכנסה בגן עדן במקום הראוי לו בעבור איזה מצוה שעשה כשבאים לתת לה שכר על מצוה אחרת לתת לה מדור יותר עליון מדקדקים אם קיים אותה כהלכה מעלין לה ואם לא מוצאין אותה הלכה שמקבל עונש כפי מה שגזרו בבית דין הצדק ואחר שמקבל עונשה מעלין לה לאותו מדור העליון יותר ובדרך זה בכל מצוה ומצוה וכל זה בגן עדן של מטה אמרם כשהנשמה עולה בגן עדן של מעלה אז כבר נתבררה ונצרפ' בכל מצוה ומצוה בג"ע של מטה וזכתה למדור היותר עליון ועולה למעלה בצרור החיים ואינה צריכה עוד צירוף אלא עולה שם ממדרגה למדרגה להתעדן בכלם בלי שום בדיקה כמו שהיו בודקים כשהיתה בג"ע של מטה כדפרשית זה דעתו בעניני ג"ע וגיהנם כפי מה שראיתי והבנתי בדברי רז"ל ומפי ספרי' ודע שכללתי באלו הדברים ענינים הרבה ולא פרשתים באורך מיראה הארוכות למען לא יקוץ הקורא כי כוונתי בחיבור זה שיהיה מוכן לכל קורא בו ולא יקוץ בדברי ויקבל מוסר משנת היום קורא בפי' ענין ג"ע וגיהנם וקצת ממה שיש בתענוגי ג"ע ועונש גיהנם ובהיות כותב זו אכתוב פה פיסקא אחת קטנה ממה שכתב הרב החסיד ז"ל מעונש גיהנם למען יחרד ויפחד הקורא בו ולפחות יהרהר תשובה בלבו ומחשבה טובה הק"בה מצרפה למעשה · כתב במס' גיהנם פרק ב' דף מ"ו ע"א משם רז"ל וז"ל אמר רבי יהושע בן לוי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאני אליהו הנביא ז"ל אמר לי רצונך שאעמידך על פתח גיהנם אמרתי הין ראיתי בני אדם שתלוים בידיהם ובני אדם ברגליהם וראיתי נשים שתלויות בדדיהן וראיתי בני אדם שמאכלין אותם בשרם ובני אדם שמאכילים אותם גחלי רתמים ובני אדם יושבים חיים ותולעים אוכלים אותם אמר לי אלו שכתוב עליהם כי תולעתם לא תמות · וראיתי בני אדם שמאכילים אותם חול דק והיו מאכילים אותם בעל כרחם ושיניהם נשברות והקב"ה אומר להם רשעים כשאכלתם הגזל היה מתוק בפיכם ועתה אין בכם כח לאכול לקיים מה שנאמר שיני רשעים שברת · וראיתי בני אדם שמשליכין אותם מן האש לשלג ומן השלג לאש כרועה זה שרועה צאנו מהר להר ועליהם הכתוב אומר כצאן לשאול שתו מות ירעם · אמר רבי יוחנן כל מלאך ומלאך מוכן ליפרע עונש עבירה שעשה זה בא ודן אותו והולך לו וכן השני וכן השלישי וכן כולם עד שהשלימין לכל העבירות שיש בידו עד כאן לשונו :

והחסיד בעל קצור לוחות הברית כתב בדף י"ח עמוד ב' מן הברייתא דמעשה בראשית וזה לשונו אש של גיהנם חזק הוא אחד מששים מן האש שבשערי צלמות וכל מדורה ומדורה האש חזק יותר ששים מחבירו עד שבשאול חציו אש וחציו ברד · והרשעים שנתונו בשיוצאים מתוך האש לוחץ אותם ברד ובשיוצאים מן הברד לוחץ אותם האש ודולקן :

גרסינן התם שבעה מיני גיהנם ברא הקדוש ברוך הוא וכל גיהנם וגיהנם יש בו שבעה מדורין וכל מדור ומדור יש בו שבעה מדורות של אש ושבעה נהרות של ברד וכל אחד ואחד רחבו אלף אמה ועומקו אלף אמה וארכו שלש מאות אמה וכל אחד ואחד מושכין ויוצאין זה אחר זה וכל רשע ורשע עוברים בהם ונשרפים בהם ומלאכי חבלה הממונים עליהם חוזרים ומחיים אותם ומעמידים על רגליהם ומודיעים להם כל מעשיהם שהם רעים וכל מעשיהם ודרכיהם שהם מקולקלין ואומרים להם אף עכשיו עברו לפנינו בנהר ברד ובנהרי אש ובנהר פלפידים ובנהרי ש"ג על שעברתם על דברי תורה ומצות שניתן לכם בהר סיני ואתם לא יראתם מאש של גיהנם ומן דינא של אבדון בואו ותנו חשבון על מעשיכם · ולא עוד אלא שבכל מדור ומדור יש בו שבעה אלפים סדקים וכל סדק וסדק יש בו שבעה אלפים עקרבים וכל עקרב ועקרב יש בו שלש מאות חוליות וכל חוליא וחוליא יש בו שבעה אלפים כדים מרים תלוים בו ויוצאים ממנה שבעה נהרות של סם המות ואדם הנוגע בו מיד נבקע וכל אבר ואבר שלו מיד נופל וכריסו נבקעת ונופלת על פניו וכמה מלאכי חבלה עומדים ומוטלים כל אבר ומחיי' אותם ומעמידים על רגליהם ונפרעין מהם עד כאן לשונו :

ואתה בן אדם רואה נתתיך בעונשי גיהנם ובתענוגי גן עדן והנה הנם לפניך שני דרכים דרך המות ודרך החיים ובחרת בחיים למען תחיה וירשת חלקך ונחלתך בגן אלהים שהבחירה בידך נתונה לבחור את הדרך ישכון אור כי לא גזרו עליך צדיק ורשע כאשר אמרו חכמינו ז"ל בפרשת תזריע אשה כי תזריע וילדה זכר דרשת הטיפה שהמלאך מוליכה לפני המקום וגוזר עליה חכם או טיפש עני או עשיר גבור או חלש אבל צדיק ורשע לא קאמר · ונראה דזהו ענין הסמיכות דכתיב לעיל להבדיל בין הטהור ובין הטמא וסמיך אשה כי תזריע וגומר ירצה היות הבחירה ביד כל אדם להיות טהור או טמא כלומר צדיק או רשע בעבור דאשה כי תזריע מוליכין את הטיפה לפני הקב"ה ועל הכל גוזר אבל לא על צדיק ורשע ולכן ברשותו של אדם להיות צדיק

טהור

מהור או טמא ולהלוך ברגליו וליכנס בתוך משפטי גיהנם או להלוך וליכנס בגן עדן מקדם לעלות בצרור החיים :

פרק כז

יקום האדם ויתעורר הבוחר בדרכי הבורא ויראה מ"ש הרב בעל עוללות אפרים ויקנה בדבריו מוסר טוב לנפשו וז"ל הזכיר הנביא ג' פעמים הוי א' אוי מושכי העון בחבלי שוא ב' הוי חכמים בעיניהם ג' הוי גבורים לשתות יין לפי שאמר ג' סבות אשר על פיהם יהי' כל חטא' וכל עון סבה א' היא מצד קלות החטא בעיני האדם כי כמה עבירו' מינו שבני אדם שמקניהם דשים ועוברי' עליהן בכל יום ברגילו' ול"הר נשבע' שוא ושחוק וקלות ראש וכאלה רבו' והן ראשי עבירו' ולסבות היותם קלות בעיני ההמון עם ע"כ פתאים עברו ונענשו ושוכן עד שנעשה אצלם כהיתר גמור ונראה שלזה כיוונו רז"ל שיצר הרע יהיה לעתיד בעיני הרשעים כחוט השערה ובעיני הצדיקים כהר גבוה כי בעיני הרשעים נראה כל חטא קטן ולהיותו קטן זה החלו שהוא עובר ושונה ומשלש עד שמוסיף חבילות חבילות של עבירות עד שיהיה חוט זה כעבותות של עגלה וכאמרו ז"ל היצר הרע דומה תחלה לחוט של עכביש ואחר כך כעבותות העגלה ובהיפך זה בעיני הצדי' כל העברו' שוות כקטן כגדול כלם דומים בעיניו כהר גבוה וחדל לעשותם מסבה זו ובדרך זו אמרו חז"ל כל גדול מחבירו יצרו גדול ממנו וק"ל : הסבה השנית היא להיות כל אדם חכם בעיניו ודרך ישר בעיניו וכל אחד מראה ע"ט פנים טהור על השרץ שבידו המטהר והמדמע קודש בחול וחול בקודש ובסיבת היותו חכם בעיניו אינו שומע בקול מוסר לעולם ואינו בא לידי חרטה ותשובה לעולם וסיבה זו גלויה וידועה והיא ברבת בני עמנו : הסבה הג' היא להיות האדם שטוף בתאוה וחמדת הבלי העולם הן באכילה ושתיה ומלבוש ועושר ונכסים וכבוד וזולתה אלו הם המכים את האדם בסנוורים באופן שאין עיניהם מראות מה תהא באחריתו בחושבו כי לעולם חוסן ואם נזר לדור ודור על שלשה סיבות אלו בא כל יציר לכלל משפט גם שנא' ויגבה ה' צבאות במשפט וסמיך לה שלשה הוי שהזכרנו : נגד הראשון סבת קלות החטא זה שאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא ובעבותות העגלה חטאה ומפסוק זה למדו רז"ל שהיצר הרע דומה לחוט ועל הדרך שנתבאר : נגד השני סבה היותו חכם בעיניו זה שאמר הוי חכמים בעיניהם ושלישית על כולו סבת היותו שטו' בתאות העול' זה שאמר הוי גבורים לשתות יין המשיל כל החמדו' למשתה היין המבלבל דעתו ושכלו של אדם וכן אמר שלמה למי הוי למי אבוי למי המאחרים על היין

היינו בשביל התענוגים הבה הוא מאחר במוקד' ומקדים המאוחר ע"ד אומר' חז"ל כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו וכאלה רבות ענייני אלהיים הראוים להקדים בזמן ובמעלה והוא מאחרים ומקדי' טעימת מתיקת הבלי העולם אשר להם החיך יאמר לי לי עכ"ל עוד כתב על פסוק כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת נראה לי שבא להורות שיש ארבע סיבות המונעים את האדם מדרכי התשובה : סבה ראשונה היא מי שעונותיו נפלאים ממנו ואינו יודע במה חטא בודאי לא יבקש לעולם רפואה למכתו ולא תלה ולא מרגיש כמו שהתפאר דוד את עצמו לאמר כי פשעי אני אדע סבה שניה היא בהפוך זה שמקצתם מתיאשים מן התשובה בראותם כי עונותם עברו ראשם וגדלו עד לשמים : סבת שלישית היא מצוי ברוב בני עמנו הם השטופים בחמד עולם הזה ומרחקין זמן תשובה ומיום אל יום עד אשר ימצא עת פנוי ולעולם לא יהיה פנוי ונמצא כל ימיו בעבירה : סיבה ד' היא מצוי בסוחרים ותגרים הדוחין גם כן התשובה עד מכרם הסחורה כפי חפצו כמצא עסק אחד גורר חבירו עד שימות בחטאו : וזהו כנגד סבה ראשונה אמר לא נפלאת היא לא תמצא התשוב' במי שמעשיו נפלאים ממנו : כנגד השניה אמר ולא רחוקה לא תמצא בכתות המרחקים ומנה לאמר ליצרו הטוב לך ושוב ומחר אעשה כדבר המלך וכן אמר שלמה אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום : כנגד השלישי אמר לא בשמים היא לא תמצא דרך התשוב' במתיאשין ממנו מצד שעונותיו גדלו עד לשמים : כנגד הד' אמר ולא מעבר לים היא לא תמצא התורה והתשובה בסוחרים כאמור או יאמר ולא מעבר לים היא על דרך אמרז"ל היום לעשותם ולא למחר לעשותם לעולם הבא לכך אמר ולא מעבר לים היא כי המליץ הבדרשי ז"ל המשיל עולם הזה לים וזועף כמצא שהעולם הבא היא מעבר לים וזה שאמר לא מעבר לים כי היום לעשותם ולא למחר לעשותם והוא זירוז גדול לאדם שישוב אל ה' בבחרותו כי לא תדע מה ילד יום עכ"ל : ונראה לי עוד שיש סבות המפרשלות לאדם מעשות תשובה ולכל אחד ואחת ספירתם בנדה והנם רמוזות בפסוקים שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו : סבה ראשונה המונעת לחוטא לשוב באומרו שאע"פ שישוב מעולם איני יכול לחזור למעלתי הראשונה כמקוד' שהיא שהייתי בכנוי שם ישראל המורה על המעלה והצדקו' כי אם בשם יעקב המור' על שפלות והחטא דכשאין הגוני' מתכנים בשם יעקב כנודע : ולשלול זה

אמר

אמר הכתוב שובה ישראל כלומר שובה בתשובה ותוכה לשם ישראל כמקודם החטא : סבה ב' מתרשל אדם מעשות תשובה באומרו אע"פ שיזכה לעה"ב איני יכול לזכות למעלה או שיהיה לעמוד עם הצדיקים העומדים לפני השכינה מדרגה גדולה מן המלאכים שהמלאכים מבחוץ והם מפנים נגד השכינה והמלאכים שואלים לצדיקים מה פעל אל מה הלכה חידש היום לכן לשלול זה אמר עד ה' אלהיך ר"ל עם התשובה תשוב לעמוד עד ה' אלהיך עד ועד בכלל קרוב לו באופן שאתה מפנים והמלאכים מבחוץ . כדאי' במדרש פרשת דברים ד"ף רפ"ו ע"ד : סבה ג' מתרשל אדם מעשות תשובה בהיותו מכיר בטבעו שאינו יכול לסבול תעני' וסיגופי' לשלול זה אמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' כלומר בדברים בלבד תוכל לשוב עד ה' בוידוי דברים בלבד כארז"ל :

סבה ד' מתרשל לפעמים לשוב משום שמתביישים לעמוד בפני איזה חכם לשאול ממנו דרכי התשובה לשלול זה אמר ושובו אל ה' ירצה די שתשובו אל ה' בינכם לבין עצמכם בלי שתצטרכו לשאול משום אדם כי אין לבעל תשובה כ"א עזיבת החטא ושלא ישוב בו לעולם ווידוי דברים ודבר זה א"צ לימוד מאחרים : סבה ה' לפעמים מתרשל החוטא לשוב באומרו מכיר אני בעצמי שעשיתי אכילות אכילות של עבירות ואמתי יכול אני לעשות כנגדם אכילות אכילות של מצות לשלול זה אמר אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב מלמד שיאמרו לפניו ית' שיכפר כל עון וקח תוסף לטוב כאלו הם מצו' שיהפך העבירו' למצות יען שמצטערים מאד בעזיבת הרגל העבירות שבידם וגוזר כאלו דמיד בשובם כמלאים בידם אכילות של מצות מן העבירות שיתהפכו לזכיות : סבה ו' מתרשל בחושבו שכדי לעלות למדרגה שהעבירות יתהפכו לו לזכיות צריך להרבות בקרבנות ובזמן שאין קרבן יצטרך בהוצאות רבות במקום קרבנות כנגד לפזר מעותיו ובחושבו כך בא למנוע : לשלול זה אמר ונשלמה פרים שפתינו כלומר שיהיו השפתים ללמוד בענייני קרבנות יחשב כהקרבת כל הקרבנות כארז"ל כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכו' והנני כותב כאן מ"ש בספר אבן בוחן וישא משלו על עוזביה' העולם קרקע שוה ובקצהו בור עמוק גוב אריות אין מים בו זולתי נחשים ועקרבים אשר אין להם לחש רבים יהמו כדובים ככפי' ותנין ואדם השכל הולך סביב לו עודנו מסתכל בתוכו נוחק ונופל ובתחלת השם עליו אוליים בנויים הקרה לפניו עדי נופלו שורש עשבים נוטים בכותלי הבור ונאחז בסנך בשורש לבל ירד מטה פן יבלע ובין כך ובין כך נשא עיניו וראה חור קטן ובו הלך דבש ושלח ידו להתפרנס ממנו תמיד ידו האחת אחוקת בשורש והשני' ירדה הדבש להשיב אל פיו :

ועודנו פעם אוכל ופעם חדל והנה שתי חולדות א' לבנה וא' שחורה אוכלת תמיד שורש העשב ואותו הפתי להתפתותו הדבש מלא לא ירגיש לזה אפילו חולדות אוכלות אותו והוא לא ידע עד יעקר העשב מעיקר ויפול פתאום לארעית גובא ינופח לנחשים בתוך לביאים ואכלוהו ויכלוהו ואין אומר השב חסר תבונות האדם ולאסף חכמה הכמשל בזה המשל המופלא העשוי לרמז אחרים נבלים לבד ויהפך תדין ההפך לשומרי דרך השם : אולם שהעולם קרקע שוה כן הוא באמת לעיני התועים ברדפם בהם וגם אין בה תלויות וגומות ובקצהו בקצה החיים כוף אל האדם קבר פתוח שוחה עמוקה בתחתית מלאכי חבלה כהנו נגורי אריות יכספו לטרוף נפש רשע אוהב רע ובעוד אנשים הרודים פניהם למטה ונופלים עד קרוב מקרקע הבור הזה כי הם בחיים קרויים מתים אלא שהן מסתבכין בסבוך עץ החיים הגשמיים והם מוכחי' סביבם ממתקי הזמן בדבש למתוק אוכלים בהשקט ובבטחה ושוכחי מגורות האדמה אשר תחתיהם והעולם לא נתן בלבם ייראו פן יפלו בתוך הבור אשר הם ערוב ככד ישלטו הדובים שמה בנפשותיהם עודם נואשים מתוך הסכנה והנה שתי כחולדות הלבנה והשחורה והם היום והלילה מדקדקות חוטי חייהם אשר יתלו בהם אשר ינתקו באחרונה ויפלו לגמרי אהה ליום בעת שחור ורגע ועם את אשר אכלו נוף דבש פרי מעלליהם יאכלו פרי נבלה ללענה עכ"ל . ואל ינשאך יצרך לומר מה תעשה שכל אשר תאוה נפשי מכל דבר רע איני יכול מלעבור לעשותה וזהו שקר ודבר כזב מה תענה שאתה מתאוה להיות מלך ואע"פ שאינה מתמלא תאות' אינך מת וכן אתה מתאוה לשכב עם כל אשה שעיניך רואות ואע"פ שאינך יכול לעשות רצונך אינך מת וכן כמה דברים שהרשע מתאו' ואינו יכול למלאות תאותו ואינו מת בשביל זה וא"כ איך תוכל להשי' ביום הדין לא יכולתי לנצח תאותי שהייתי מת ושה גם שקדם הצווי עליך ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך אפילו שנוטל את נפשך נקוט האי כללא בידך שכל עצת היצר עליך לבטל מצוה ולעשות דבר נגד רצונו ית' אע"פ שהוא בראיות חזקות וברורות דמורים סיתר אל תאמן שהכל שקר וכזב והם ראיות בנויות על קו תהו ואבני בהו אלא דחולשת שכלך אין מבין סתירת ראיותיו הלא ראה בעיניך שכלך אף כי חלום הוא איך כל ראיותיו שקר שהרי כזה לך יוכרך שלא תבא ולא תשמע דבריו בראיות ושלא בראיות כי לא נתן צוויו לשעורים אם כן החיוב מוטל עליך לקיים כל הכתוב בספר תורת משה ובקודה שבעל פה ואין לשמוע לשום מסית לנטות ימין ושמאל . גם הנני מודיעך דרך בלימודך באופן שלא ימצא יצרך פתח לבטלך שאם ימצא סדק כחודו

של מתן לבטלך ירחי' ספדק כפתו של עולם ואז תלכד ברשתו באופן שלא תוכל להאם דע כשתהא לומד אל תבחר מדי משכיו' החמדה ואלונותיו מהן פנות לרוח ומהן לים ומהן לפרדסים ומהן להרים ושדות באומרך דזכות אויר כל זה מחכים ומאיר העינים להבין בעומק למודך דע כי זהו בכלל פתוי יצרך הו' כדי שתתענג עם הראיה והרוח הנושב לקרר שימודך ותתגרה בך השינה בתרדמה כל היום מרוב התענוג ותתבטל מלימודך ואף שלא תישן בתחלת לימודך תתפתה לך שתביט בשכיות הכותלים והצורות שבו כדי שתברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו אם הצייר ישראל ואם גוי שתברך ברוך שחלק מחכמתו לבשר ודם ואין כוונתו שתברך יוכרך רק לבטלך מלמודך המביא לידי מעשה ולהכניסך ולהרגילך לשמוע לו וכן פעמים יתן בלבך לפנות אל עבר הים באומרך ראית הים מאיר העינים מחדד ההשכלה ופעמים לראות אל ההרים והפרדסים עד שיסיר מלמודך הכל וכל :

לכן כשתרצה ללמוד תורה בחר לך מקום שפל קירות המקום בנין לבנים והתקרה עצים קטנים שעם זה אין מקום טוב שתתן עיניך כי אם על הספר שלפניך ועל בטיבת חידושך שבידך יען שאם תחזור פניך אל קיר המקום שהוא נפשך בראותך תורים תוריה מלאים כתלים ונקובים בריקות עכברים ואם לתקרה תשא עיניך אשר תראה בית עכביש מפסיקים בין אויר הבית והתקרה ועל ידי כך אינך מסיר עיניך מעל הספר וכל דעתו ועיניך על מה שכתוב לפניך ואז תבין יראת ה' ודעת קדושים תמצא כיון שאין יד ופתח ליצרך להסיר עיניך מעל הספר באומרך ראה זה חדש כי אין מקום לפנות בארבע רוחות הבית שלא תנכה ותקונן על הראיה · והנה התנא הקדוש רמז זה באומרו כך היא דרכה של תורה פת ומלח תאכל וכו' עד ועל הארץ תישן רומז שאין התורה נקנית לא בתענוגי המאכל והמשתה ולא בתענוג המקום כי אם על הארץ תישן והשינה בבית מושבי היא הרי כמו שישכן בבית החדרים השפלים היושר סמוכים לארץ · ואני הכותב מעיד אני עלי שמים וארץ שרוב מה שחנני השם לחדש בתורה למלאכת עול הדרוש שעלי מדי שבת בשבתו היום ת"ל כמו שלשים שנה היה במקומות שפלים ועל הארץ ובתוך אנשים עניים נבוכים שפלים ונמוכי הרוח כי בודאי במקומות אלו שכינה שורה ומסייעת לאדם להבין ולחדש בתורה הפך המבקש ללמוד בעליות הגבוהות דבית גאים ישחק ה' יש ענין אחר בהלומדי במקומות השפלים ונתיך נבוכים נמוכי הרוח דכיון שהמקום שפל וכן העומדים אצלו לבו שפל עליו ונכנע יצרו ויוסר עם זה תענוג המבדיל בינו לבין קונו על ידי רום לבבו והשכינה שורה עליו כדכתיב ואת דכא אני עד דכא כאז"ל וכיון דשכינה עליו ה"א מדריכו בדרך שהשכלה בכל אשר ילמוד יצליח : ודע באמת שיותר יוכל האדם ללמד ולהרבות בתורה עם אנשים ת"ח נמוכי הרוח אע"פי שאינן יודעים כל כך ממה שיוכל ללמד עם חכמים מחוכמים המחזיקים עצמם גדולים אין כמותם בעולם מרוב עומק שכלם ומתגאי' על זה לפי שכל מה שיאמר בפניהם מחידוש על פסוקי הלכה מרוב גאותם אין מחזיקים לו טובה ודוחים דבריו בשתי ידים וכראות זה כך מת לבו בקרבו מרוב דאגתו וגם אינו משתדל עוד לחדש באמרו שאין בשכלו להשיב עוד ומאמץ בלבו כי לא נברא ללמוד תורה דטיפש גזר עליו וא"כ מה לו ולצרה לטרוח לסבל ולבהלו ופורש עצמו למלאכה לבקש פרנסתו דלזה נברא אוי להם ואוי על נפשם לגורמים כך לא כן הלומד תורה בין עניים בעלי תורה נמוכי הרוח ואע"פ שאין חכמים כל כך דכל חדוש שאומר לפניהם גדול בעיניהם ומחבבים אותו ומגדילין החדוש כאלו כיום ניתן מסיני ובראות זה כך נכנס שמחה בלבו ומתלהב לחדש עוד ולהבין ולא פסיק גירסא מפומי' עד שמתגדל בתור' ובאמת אז מחדש חדושים נפלאים יתמהו השומעים ומברכים ברוך שחלק מחכמתו ליראיו וכל זה גרם על שקבע רוב לימודו עם חכמים עניים ונמוכי הרוח כאו ורא' שכך הוא ולמפורסמות אינן צריכות ראיה · עוד לך כלל גדול שלא ימצא יצרך פתח לשלוט בך בלכתך בשוק ותפגע רואה נשים באות לקראתך שים עיניך לארץ עד שתעבורו ואל תסתכל בהן הדע שהראיה פתח להכניסך בהרהורים רעים שתראה שיתגבר עליך בחוזק שתשא עיניך לראותם ואם אין ראיה זו כלום למה מתגבר עליך עד שכמעט לא כל אדם יכול לעמוד בנסיון זה כי אם מי שאהבת בוראו חקוקה בלבו ואני כמה פעמים עשיתי תגר על נשים היושבות בפתח החצרים לרות היום וכל עובר ושב מסתכל בהן כאשות יצרו וכמה רעות נמשכות מזה כאז"ל עינא ולבא תרי סרסורי דעבירה ואם אמר יאמר האדם מכיר אני בעצמי שיש בידי עבירות גדולות חמורות דלפני התשובה וא"כ לא עלי נאמרו הגדרים ומה לי לראות או שלא לראות בעריות דכאשר אבדתי אבדתי דע שטועה אתה שאין דבר שיעמוד בפני התשובה וכמ"ש החסיד בעל ראשית חכמה בשער הקדושה פרק י"ו כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא בעל הבית דהיינו הקב"ה כל מה שיאמר לך עשה שהמצות עשה חוץ מצא שאם יאמר לך בא מביאי כענין אלישע אחר אל תשמע לו אלא תכנס בתשובה כי זה התקון

של

של הקדוש ברוך הוא אלא שרוצה לנסות אותך עד כאן ונכונה מאמר שובו בנים שובבים חוץ מאחר וכו' שנר' שאף שישוב לא היה מקבלו ופי' הרב שני לוחות הברית ז"ל דף נ"ס ע"ב בסנ"ה שהענין שהק"בה חפץ חסד הוא וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח ע"כ הוא פותח בפה ומקדים לבני אדם ומבקש שיעשו תשובה אבל איש כזה כאלישע אחר אינו הגון שהש"י יפציר בו להשיאו עצה טובה שיעשה תשובה רק אם יעשה מעצמו יעשה ולא שיפתח הש"י וזהו שובו בנים שובבים אני פותח לכם שתעשו תשובה חוץ מאחר וק"ל עכ"ל ול"נ דמאמר זה מכריז ואומר לכל חוטא אף על פי שהגדיל לחטוא שישוב אל ה' משום דקאמר שובו בנים שובבים חוץ מאלישע שידע בכבודי ומרד וכו' פטעא שידע בכבודו ומרד שאיני אדם גדול כאלישע שידע בכבודו מה שאין כן איזה חוטא בעלמא ובפרט בזמנים אלו דמי יודע בכבודו ופיון שכן ישוב אל ה' וירחמהו כיון שלא ידע בכבודו ומרד רק מרד בחוסר דעתו עוד נראה כוונה אחרת במאמר שהוא שורש ללמד ממנו כח התשובה שבדברים אלו רומז ק"בה לאלישע אופן תשובתו ואל יתיאש מן הרחמים וזהו שובו בנים שובבים חוץ מאלישע כלומר חוץ מאלישע שאיני אומר שישוב משום שידע בכבודי ומרד ויש עליו קטרוגי' הרבה שאינן מניחין לקבלו משמע מכאן שברצונו ית' שישוב אלא שאין אומר לו שישוב לטובתו שלא יקטרגו עליו אך בעשות תשובה יש מקום לקבלו דהיינו בחתירה שחותר כסא כבודי דשם אין שייך קטרוג ובכן ונוכל לומר שהוא גם כן ע"ד הרף ממני ואשמידם מי מעכבו דקאמר הרף ממני אלא שפתח למשה פתח שיתפלל כאמר"זל גם בנדון זה מה צורך לבת קול לצאת ולומר שובו בנים שובבים חוץ מאלישע יניח הדבר בשב ואל תעשה ואם יעשה תשובה אל יקבל אותו דמה צורך להכריז עליו שאינו מקבלו אין זאת כ"א לעוררו שישוב ואל יתיאש מן הרחמים שאין לו תשובה כיון שידע כבודו ומרד ע"ד הרף ממני ואשמידם כדי שיתפלל משה ולא לאשמידם כמדובר גם ראוי לדקדק אומרו שידע בכבודי ומרד דגם ירבעם היה גדול כאלישע ואחזו הק"בה בבגדו וא"ל חזור בך ובודאי שירבעם ידע בכבודו וי"ל דידע בכבודי דקאמר כאן הוא שראה מעלת מטטרון שגדלה עד שטעה בב' רשויות ומגדול' העבד ניכר גדולת האדון ולכן אלישע שנכנס בפרדס וראה גדולת מטטרון עליו שייך לומר ידע בכבודי וק"ל באופן שאין דבר שיעמוד בפני התשובה וא"כ איך יוכל האדם לומר מכיר אני ברבוי עונותי ואין לי תשובה ואעשה מה שלבי חפץ וכאשר אבדתי וכו' לא זו היא הדרך ולא זו העיר אלא אע"פי שהרבה להטאים יוסף מעלה

קונה עם התשובה כיון שהורגל בעבירות ועכ"ז שב אל ה' דקשה עליו כמות לשוב עד שכמעט יכול למות כאר"זל . מה שאין כן מי שלא הרבה לחטוא · עוד אלמדך דרך בעשותך זה מצוה שלא ימצא יצרך מקום לעכבך ולמונעך ממנה והוא בבא המצוה לידך מיד קום רץ לעשות' בלי שתחשוב עליה כלל שאם תתעכב רגע לחשוב בה יש לו מקום לבלבלך במחשבות ועצות המונעו' עשייתה מה שאין כשמיד קמת ורצת על עשייתה דכיון שנכנסת על עשייתה שוב אינו יכול עמך דבא לטהר מסייעין לו מן השמים דמיד שבא לטהר מסייעין אותו אע"פי שעדיין לא עשה · גם בבקר מיד כשתעור משנתך מיד שתפקח עיניך השלך הכסות מעליך וקם על רגליך ואל תחשוב אפי' רגע בענין הקימתך דזהו פתחו של יצר להתחיל לפתותך שלא תשכים לתפלה גם לזרז אדם עצמו לקום מיד מעל מטתו להשכים לבית הכנסת ישים נגד עיניו שאם יאמרו לו שנפל אש בבית מיד יקום לברוח פן ישרף ואע"פי שהוא חורף גדול וכבדות השינה עליו וגשם מטר לא יחוש על כל זה כדי להציל עצמו משרפה ואע"פ שלא היה נשרף רק הגוף ולא הנשמה כ"ש וק"ו שלא יתרשל לקום לעבודת בוראו להציל נפשו וגופו משריפת גיהנם ואשו לא תכבה ולא יחוש לא לצינה ולעריבות השינה ולא לשום דבר וכן אם תשכב על מטתך ויבא עליך רוצח וחרבו שלופה בידו מיד תקום לברוח בלי מיתון לחשוב מה זה ועל מה זה שים נגד עיניך שאם לא תקום להשכים לתפלה חרבו של מלאך המות עליך בלי מקום לברוח להנצל ממנה כחרבו של בשר ודם שעל ידי בריחה יכול אדם להציל עצמו ממנו : גם שים נגד עיניך שאם לך דבר מלך שלטון שתשכים לפתחו שרוצה לצוות לך דבר בודאי שלא תישן כל הלילה עד הבקר כדי שלא תכביד עליך השינה בבקר ולהשכים לפתחו כדי שלא לבטל דברו ואע"פ שבאותה קריאה אין לך שכר רק עבודה שרוצה לשים עליך כ"ש וק"ו לקום באשמורת להשכים להקביל פני שכינה ולקבל שכר לעה"ב ולא בלבד בעבור דבר מלך אתה משכים מיראתך שלא יהרוג אותך אלא אפילו בעבור איזה דבר ריוח שיש לך שאם יעבור השעה תפסיד אתה משכים בלי איחור כלל ואין אתה חושש לא לצינה ולא לשינה וגם אין מעכב לך גשם מטר ושטף מים רבים וכיון שכן לא תהיה כהנת כפונדקית לקום באשמורת להתפלל לבוראך הזן ומפרנס אותך ילמד אדם מאיש שיש לו חשוקה וקבע לה זמן שיבא עליה כאשר יזרח הבקר שאז אין בעלה אתה בבית לא יאחר רגע וכל הלילה לא ישנה מלשמור האיר הבקר ולא ישקוט לקום בימות החורף לצאת לחוץ לראות אם האיר פני המזרח כדי למהר הליכתו שם ואף ע"פי

שמסתכן בעצמו שאפשר יבא בעלה פתע פתאום ויהרגנו כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם וגם מאבד נפשו ונותנה לחרפות דהבא על א"א אין לו חלק לעולם הבא ועם כל זה אינו משים שום דבר נגד עיניו בערך אהבת תשוקתו כל שכן וק"ו דצריך לעשות כל זה על אהבתו ית' שימשך לו חן בעליונים ובתחתונים וחיים בעולם הזה ובעולם הבא ושכר הרבה עין לא ראתה : או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד שנפל בלילה ונשבר לא ישקוט מלבקש רופאים שיאיר היום לאשכים לפתח הרופא שיבקש לו רפואה והנה אדם עושה כך לרפואת אבר אחד לא יעשה כך להשכים רפואה לנפשו ולכל גופו שכל האברים כלולים בו להשכים לפני בוראו ולשאול ממנו סלח לנו אבינו כי חטאנו שהוא רפואת הנפש ורפאינו ה' וכו' שהוא רפואת הגוף וכאן ודאי וגבי רפואת בשר ודם ספק והרבתי במשלים אם שמן הא' מובן לכלם משום ששנוי הדברים במילות שונות מושכין את הלב כנודע ומתפעלים יותר לשומעיהם כי ברוב דברים לו יחדל פשע כי ברוב השמיעה חדל עצמו מלפשוע : שמח לבי ויגל כבודי לפני בוראי שפעם אחד הרבתי דברי מוסר ברבים ביום שבת קדש בשעת הדרוש והיה שם איש אחד שהיה מזומן לו אשת איש להלוך אצלה בליל מוצאי שבת וכשומעו דברי המוסר ברבוי ובמילות שונות נשבע ליצרו ופירש וביום מוצאי שבת בא להחזיק לי טובה וסיפר לי הענין וסודו ולא בוש הרי שבענין המוסר צריך לכפול הדברים במילות שונות שעל ידי כך עושים רושם מה שאין כך בקצור ובמסירות ובדרך ענרס כתב הכל בו בהלכות תשובה כל המתענה ד' פעמים בשנה שלשה ימים רצופים ושלשה לילות הקב"ה מוחל לו כל עונותיו ואלו הם קודם עשרה בטבת קודם שבעה עשר בתמוז קודם ראש השנה ובעשרת ימי תשובה עד כאן לשונו : כתב בעל קצור לוחות הברית ז"ל קודם עשרה בטבת הוא היינו ח' ט' טבת ועשרה בטבת כי בכלם אירעו מאורעו' לישראל כנזכר בתענית צדיקים אבל מה שכתב קודם שבעה עשר בתמוז נראה לי שיתחיל יום ראשון משבעה עשר בתמוז ויתענה י"ז י"ח י"ט כי כל מה שהוא בין המצרים מצוה טפי ועוד יותר טוב שלא יתחיל קודם הכוס י"ז ואולי יתלוצו וח"ו יהיה מוכרח לאכול בכוס של שבעה עשר : וידוע שהתענית הוא כקרבן כמו שמקריב חלבו ודמו להקדיש ב"ה על כן צריך להיות ממש דוגמת הקרבן בדיבור ובמחשבה ובמעשה ר"ל כמו בקרבן צריך להתודות ע"כ צריך נ"כ להתודות שהוא הדיבור שאם לא כן זבח רשעים תועבה ומחשבה שצריך לשמו כי כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן פסולין שמחשבה

מפנלת הקרבן כך צריך הבעל תשובה להיות לחשוב על מה הוא מתענה ועל מה שהוא עושה תשובה והמעשה הוא התעני' שמקריב חלבו ודמו ע"כ : ועוד אמרו רז"ל מדאמר קרא זאת תורת העולה זאת תורת החטאת כל העוסק בפ' הקרבנות כאלו הקריב קרבנות על כן מי שאינו יוכל להתענות וגמר בלבו לעשות תשובה יעסוק בקרבנות ונחשב לו כאלו הקריב קרבן ופשיטא מי שיוכל להתענות ועוסק גם כן בקרבנות שטובים שניהם כא' כתב הזוה' שבהיכל נוגה יש כתות מלאכי' שמכריזין ברקיע כל מאן דמחייב נזיפה שיהא בנזיפה עד שיעשה תשובה קמיה מריה וכד תב בתשובה קמיה קב"ה וכד תב בתשובה מההוא עבירה אלו המלאכי' שראין ליה ואכריזו עליה שרא נזיפה מכאן והלאה בלוטי: אעלת קמיה קב"ה ועד דלא תב בתשוב' נזיף הוא דסתמין ליה כל תרעי שמיא ולא סלקא ודחיין ליה לבר על כן צריך כל אדם לפשפש במעשיו לשוב מיד על מה שעבר כדי שיתירו לו מיד משמים ולא יהא בנזיפ' גם שמרבים ממה שחטא מיד עושה תשובה והדבר קל לו לשוב מעבירה אחת דאינה צריכה תעניות וסגופים הרבה מה שאין כן כשאין שם על לב מה שחוטא שמרבה בכל יום להוסיף על חטאתו פשע ונכבד המשא עליו כשרוצה לשוב מכלם ברוצם כן כובד סגופיו ואינו יכול לסבול ונוטע בכל לכן לתיקון זה יחשוב אדם לשוב כל עת ורגע לא יזוז מחשבה זו ממנו ומחשב' טובה קב"ה מצרפה למעשה וכיון שכן בבא לעשות תשובה בפועל אין צריך כובד הסיגופים כל כך כיון דקדמא לו המחשבה תמידית מקודם ונמחל קצת עם זה ולכן בתשובה קצת בנקל מועיל דהיינו מיעוט תעניות וסיגופים : ובהיות שלא כל אדם מתעורר לעשות תשובה בראות עצמו בריא אולם רק בבא ימי הזקנה ונכנס עד דכרותה של מות וכיון שכשערכו כל חייהם בהבלי הזמן בעצת המסית סמאל הרשע הוא שטן הוא יצר הרע בעת יציאת נשמתו מפתהו שיכפור בקונו ויכלה והאיש אשר הלך אחר עצתו כל חייו בראות עצתו בשער סמיכ' מפתהו ושומע לו וכופ' בחושבו שעם זה יכלה מאומו צער לא כן המוחזק כל חייו בקב"ה ובתורתו בעת בעצת סמאל הרשע הורגל שלא לשמוע לו ולכן בבא אז לפתותו אינו נוטה אוזן אדרבא מקלל ומודיע לו שהבל הוא :

וסיפר לי חד מרבני שאביו הרב ז"ל הליך בשליחות ובאחת הערים שנכנס היה כת בחורים כל ימיהם אכילה ושתיה ומלאוי תאותם מכל מה שלבם חפץ לא היה עביר' שהשליכו אחרי גיוום דכלם עשו לא כניח אחור והיו כופרים בכל מה שכתוב בתורה ואין צריך בסודם

בתור׳ שבעל פה יתלה אחד מהם למות וכשנכנס בחוליו התחיל לצעוק בקול מר והיה אומר לעומדים אצלו הצילו אותי מזה העומד לפני והרב שלופה בידו לחתוך בשרי חתיכות חתיכות גם ראוי שעושים למי שעשה עבירה פלוני׳ כאשר עשיתי אני עם חברי עושים לו כך וכך שפטים וכן היה מזכיר כל מה שעשה עם חבריו והיה צועק מר ואוי ואבו ואללה ומשתטח לפני כל הבא לבקרו שעשיר היה וברבס העם לבא שיצילו אותו מהמשפטים המורה לו מלאך המות לעשות בו ולכל העושה כמותו ודברים כאלה רבים עד שהיו מרבים העם לבא לראות בעיניהם כל מה שארו"ל שרואה הרשע בשעת מותו והיו אנשים ונשים וטף מהרהרים בתשובה והיה בצעקה זו כמו ח׳ או ט׳ ימים עד שאחי החוכה קרא לחכמים והלכו אצלו ושאלו מה היה רואה והיה מגיד להם שהיה רואה למלאך המות לא בדמיון כי אם ראיה ודאית ומראה לו המשפטים המעותדין לו ולחבריו והיה עושה לו הכעסות גדולות אמרו לו החכמים שיאמר שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד ויתודה על חטאיו והוא ענה אל-לה לו מעשות זאת כדברים מאוס שהשטן העומד כנגדו אומר לו שאם יאמר כך יעשה בהם שפטים ואם לא יאמר הוא יצילהו מכאב חוליו ואדרבא היה מחרף ומגדף כשהיו מפצירין אותו שיאמר שמע ישראל והפצירו עמו עד בוש ולא אבה לשמוע בקול מוריו ויצאת נפשו באומרו איני אומר שמע ישראל ונפנה והלך לחרפות והחכמים פירשו מאצלו עיר שלא ידבק בלבושיהם מטומאתו על כאן : הרי כיון שהרשע מתדבק בחייו עם סמאל גם במותו מפתהו לכפור : לכן תיקנו הקדמונים ז"ל שימסור האדם מודעא בחייו שאם ח"ו מסיבת בלבול דעתו יודה אל דברי המסית יהיו דבריו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש :

וקודם מסירת מודעא הזאת צריך האדם שישוב בכל לבו מהעבירות שבידו שעשה מנעוריו עד היום הזה אף ע"פ שכבר עשה תשובה ונתחרט ועזב את דרכיו המקולקלים ועשה תשובה על כל העבירות שעשה שמא לא עשה תשובה שלימה בכל לבו אבל עכשיו שמזכיר יום המיתה בודאי צריך שישוב בכל לבו כמו שאמרו בגמרא על פסוק רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם וכו׳ ואם לאו יזכור יום המיתה כדי שלא יהיה כטובל ושרץ בידו לכן ישוב בכל לבבו וזה לשון המודעא :

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי האל הגדול הגבור והנורא אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש כשיגיע אחר אריכות ימים ושנים בעבודתו יתברך שמו עת פקודתי ברצון הטוב והפשוט ברחמיו ובחסדיו ובחמלתו עלי ליטול נשמתי ממני שיהיה בעת שואת בדעת צלולה ונכונה ומיושבת עלי ובשכלי כמאז ומקדם להיות דבוק בו ובאחדותו ברוך הוא ושלא לזוז מיראתו ואהבתו עם יציאת נשמתי מגופי עד ועד בכלל ומקבלת עול מלכותו ואחדותו עלי ה׳ אחד ושמו אחד ויהיה גם כן דעתי צלולה ומיושבת עלי להצדיק דינו ברוך הוא הוא אמת ודינו אמת וגזרתו אמת והכל הוא בחסד וברחמים עלי ועשה לו רצונו ברוך הוא ביראה ובאהבה כי רב ושליט הוא : ובאם שיהיה רצון הבורא ברוך הוא רצונו הטוב והפשוט לאחר אריכות ימים ושנים בעבודתו יתברך שמו כשיגיע עת הזאת ויסרני ביסורין קשים ויהיה בלבול וטירוף הדעת חס וחלילה הריני מצדיק דינו הקדוש והטהור של חסד ורחמים עלי ואתה צדיק על כל הבא עלי כי אמת עשית ואני הרשעתי : אמנם באם שיבא חס וחלילה בעת הזאת המסית והמדיח המקטרג הגדול יצרי הרע מנעורי להסית ולהדיח ולפתות אותי חס וחלילה חלילה וחלילה לכפור בעושי יוצרי ובוראי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא או בתורתו הקדושה והטהורה או במצוה שהיא הן מצות דאורייתא או מדברי קבלה או מדרבנן תורה שבכתב או תורה שבעל פה או מאיזה סייג וגדר ומשמרת למשמרת חס וחלילה :

הריני מוסר מודעא בצירוף קודשא בריך הוא ושכינתיה לפניכם עדה קדושה במודעא גמורה בכל דיני מסירת מורעא שתקנו חכמים ז"ל שיהא הפתוי ההוא שיסית וידיח אותי כאפס וכאין וכחרס הנשבר באם שהם וחלילה אודה לו חלילה וחלילה מתוך צער ובלבול וטירוף הדעת ושכלי ולבי בל עמי ואין אדם נתפס על צערו : אבל האמת מודה אני לפניכם בהודאה גמורה שאני מאמין באלהים הבורא יתברך שמו שהוא א׳ ושמו אחד ואני מקבל עלי עול מלכותו שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד בשכמל"ו וה׳ אלהים אמת ותורתו אמת משה עבדו נאמן ביתו אמת ותורה שבכתב ושבעל פה אמת וכל מצות דאורייתא ומדברי קבלה ומדרבנן אמת וכל דקדוקי מצוה אמת : ואני מאמין בהם באמונה שלימה תהלות לאל יתברך בלב שלם ובנפש חפצה אל אחד נאמן ארון כל המעשים ברוך הוא ואין אני כיפר חלילה וחלילה בשום מצוה מהמצות קטנה או גדולה מדאורייתא ומדברי קבלה ומדרבנן רק את האלהים אני ירא : ואני מאמין בשלש עשרה עיקרים בכלל ובפרט שהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון

ומבלעדיו

ומבלעדיו אין אלהים ושיש שכר טוב לצדיקים לעולם הבא ועונש רע ומר לרשעים ושיש תחיית המתים בעת שיעלה רצון הבור' יתברך שמו ובידו להמית ולהחיות ובביאת המשיח והבורא יתברך שמו אינו גוף ולא דמות הגוף והוא אור גדול ונורא מאד אור קדוש וטהור אור קדמון אור צח אור מצוחצח אור זך ונקי אור טמיר ונעלם אור פשוט אין סוף ברוך הוא והוא חי וקיים מקור מים חיים ה' וממנו תוצאות חיים ויקיים בי מקרא שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום ונאמר כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים לחיים טובים ולשלום תכתבני אלהים חיים אמן: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי: וטוב לאומרה ברבים כדי לזכות את הרבים ואני המחבר קראתיה ברבים בתוך הדרוש ברוב עם הדרת מלך ואמרתי לעם שיתכוונו עמי במסירה מודעא זו לעת מצוא זו מיתה שאפשר ימות אדם פתאום דמיתה מצויה לכן טוב למוסרה בחיים חיותו גם כן אפשר דבעת חוליו תטרף דעתו או לא ימצא בידו אז נוכח המודעא לכן טוב לאומרו בהיותו בריא שדעתו מיושבת עליו כדי שימסרנה בלב טוב ובנפש חפצה בלי עונש כלל כי סמוך למיתתו נראה כמוכרח:

גם מצאתי בקבור שני לוחות הברית דף ק"ג ע"ב וז"ל שכתבתי בשם ג' ספרים של מקובל גדול וכתוב שם בשם הישיש הזקן המקובל ר' יהושע ז"ל שקבל מרבו כי האדם בשעת יציאת נשמתו השטן עומד על ימינו לשטנו ואומ' לו כפור בה' אלהי ישראל והכנס' ממאמין ואפשר שיבא לידי הודאה ח"ו מאי תקנתי' להכל שמכוין בי"ג עיקרים ואם הוא אינו בשכלו או שאינו יודע על פה יקראו לפניו בנו או אביו או אוהבו והוא יודה בהם וטוב לו יאמר:

אני מאמין באמונה שלימה במציאות יתברך שמו ומיוחד אשר אינו גוף וקדמון לכל וראוי ל' עובדו לבדו ונתן נבואה לבני אדם ומשה רבע"ה היה' אדון הנביאים ומן השמים נתן לנו את התורה על ידו ולא תתחלף בשום זמן יודע כל מעשים גומל טוב לצדיקים ורע לרשעים וישלח לנו משיחנו ושיחיה המתים לקץ הימין וכן אני מאמין כל אשר הורו וציוו לנו כל החכמים בתורה שבעל פה המקובל אצל כל ישראל ואם עלה ברעתי איזה הרהור נגד עיקר הדת ותורה שבעל פה אני מתחרט והוזר בי ואני שואל מחילה מה' אלהי ישראל ומתורתו עכ"ל:

אמר המחבר אליהו הכהן כשהיה אדוני אבי ז"ל הולך לבקר את החולה לא היה זז משם עד שהיה מכריחו לומר יגדל שהם הי"ג עיקרים ועד עכשיו לא ידעתי טעמו של דבר כי בודאי היה הטעם כדי להצילו שלא יכריחהו המלאך המות לכפור באלהי ישראל דזהו תקנתו כמדובר:

מצאתי מודעא לענין זרע לבטלה בספר קסת יהונתן ועיין לעיל בקונטרים החידושי' תיקון לזרע לבטלה וזה לשונו סדר מסירת מודעא דהיינו שצריכים להיות עדה שלימה עשרה אנשים מלבד אותו שמסר מודעא וצריכים להיות כשרים זה לזה ולאותו המוסר מודעא ונוהגין לעשות כן בין כסא לעשור או בסוף השנה מי שירצה ונוהגין שכל אחד יתן נדבה לבו דבר מה לצדקה מקוד' וזה לשון המודעא:

שמעו נא רבותי אמרי פי את אשר עם לבבי הלא ידעתם אשר קליפה קדמה לפרי צדיק עץ חיים ועל כן מיום ברוא אלהים אדם הראשון לכל נוצר תכף בא היצר הרע הוא השטן הוא המלאך המות בחלקלקות לשונו מדברת גדולות מילין לצד עילאה ימלל והסית אותו לאכול מעץ הדעת טוב ורע למרות את פי אלהי ישראל מלך מלכי המלכים הקב"ה וברוך שמו ומיוחד בפי כל בשמים ובארץ ואחר נעלה ברוח סערה ואש מתלקחת בשמים וקטרג עליו עד אשר נגזר מית' עליו ועל כל דור' הבאים עד ימות המשי' ומאז ועד עתה זה דרכו כל הימים לרבות הלילית על משכבו סילוקו רעיוני והרהורים רעים לשמים ויצפון לדם ישרים לכלות שאול ועוצר רחם לאכזרי וכל מעשיהו להפיל את האדם מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ואלמלא חקב"ה עוזר לנו אין בידינו להתחזק עליו וכל ימי חיי האדם בצער גדול והנה בכל מקום אשר המצא ימצא מקום מוכן לפרעון חובות ישנים וגם חדשים מקרוב הוא בעצמו או שלוחיו או גירי דיליה והנה ידוע לכם את אשר אמרו חז"ל אשר בשעת הסכנה הגדולה הלא היא בעת אשר הוא סמוך ליציאת נשמת האדם ואז הזמן היותר נאות להשיב הפקדון אשר הפקד אותו כל ימי הבלו עשה תשובה ויתודה על עונו עד דכדוכה של נפש ויקבל עליו עול מלכות שמים רבה ומסור נפשו רוחו ונשמתו לאשר נתנו והוא לא כן ידמה הפך עליו בלהות חלק משמן חכו והמה פתוחות לבלות שאול ואבדון

ואבדון נפשו לאמר לך עביד אלהים אחרים ובזה יערב ויבושם לך והקל מעליך עול היסורים הקשים והמרים וכל מגמתו להפילו שחת והוא ימשול בו בגופו לעורר עליו דיני דנין קשים ומרים כלענה וראש הכל לשוחטו בסכין פגום ולעשותו טריפה ח"ו מלבד שאר אונסי אשר יקצרו כמה יריעות מהכיל והנה אם מה שאמרו חז"ל אין אדם נתפס על צערו ואנוס רחמנא פטרי מ"מ אם אינו עושה כלה עושה מחיצה בינו לבין אבינו שבשמים על כן הנני מוכן ומזומן מהיום עד אחר מיתה למסור נפשי רוחי ונשמתי לאל רחום וחנון עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות ברוך הוא וברוך שמו ובפניכם אני מוסר מודעא והנני מוסר כל החלקים אשר הם המה בי מנפש ורוח ונשמה להקב"ה אשר בחסדו הגדול נתן אלי וכל מה שאעשה מהיום עד עול. נגד המסירה מודעא הזאת הלא המה בטלים ומבוטלים ולא יהא ממש בדבורי ובמחשבתי או ברמיזתי : ומכל שכן במעשה ח"ו והנני מבקש מאת מעלתכם שתצטרפו עמכם השכינה הקדושה והטהורה לבטל כל מה שאעשה מהיום עד עולם נגד מסיר' המודעא הזא' ולא יהא ממש בריבורי או ברמיזת' או במחשב' לבטל אחד ממצות הקב"ה ומכל שכן דבר היוצא מן הכלל כלו כי אני הנני מוסר מהיום באהבה גמורה גופי נפשי ונשמתי לאל יחיד ומיוחד אשר האציל וברא יצר ועשה כל העולמות וכל הברואים ובאם אשר יעלה על מחשבתי ח"ו נגד המסירה הזאת בוראי כי הוא באונס גמור והכרח הגדול ובאם המלאך המשחית יבא לקטרג עלי מחמת אותם המחשבה יהיו דבריו למה ולא כלום ולא יעשו שום רושם כלל : גם אבקש ממעלתכם מאחר שאין צדיק בארץ בזמן הזה אשר לא קרה לו מקרי' בלתי טהור בהוצאת זרע לבטלה באיזה אופן שיהיה ואותן הטיפות המה חושבין אותי להם לאב ורוצין להנות ממני וממטתי אחר מיתתי באומרם כי אתה אבינו בכן אבקש ממעלתכם תפלה שתחזרוני לבקש את פני מלך מלכי המלכים הקב"ה להכניס לקדושה כל אותן הטיפות שיצאו ממני לבטלה הן באונס הן ברצון הן בשוגג הן במזיד הן ער הן ישן הן בגלגול זה הן בגלגולים אחרים הקודמי' על ידי שם הקדוש היוצא מפסוק חיל בלע ויקאנו בשילוב שם הויה בניקוד שורק כזה יההבווה הנני מחרי' ומנד' אותם המזיקים ושדין ולילין ורוחין שנבראו מטיפות קרי וזרע שלי כלם בכלל שלא יגעו בי או במטתי או בבגדי ולא ילוו אותי לקברי ולא יהיה להם רשות ליגע בי ובנפשי בשום אופן שבעולם ואתם גם אתם תצרפו עמכם השכינה ותחרימו אותן באופן שלא יהיה להן כח לילך אחר מטתי ומכל שכן ליגע בי ובבגדי או בגופי או בנפשי :

(אחר שאמר המוסר מודעא כל זה יאמרו העדה שלימה כולם בכלל) :

בצירוף קודשא בריך הוא ושכינתיה קבלנו המסירות מודעא זאת אשר מסר פלוני ב"פ גופו נפשו רוחו נשמתו לעילת כל העילו' וסיבת כל הסיבו' אכל מה שיעשה מהיום נגד מסירה מודעא זאת הן במעשה הן ברבור הן במחשבה אנחנו מבטלים אותו המעשה או הדבור או המחשבה בצירוף קב"ה ושכינתיה ולא יעשו בו בפלוני בן פלונית שום רושם כלל גם מחרימי' אנחנו בית דין בצירוף קב"ה ושכינתיה כל טיפות זרע שיצא מפלוני בן פלונית לבטלה עד היום הזה גם אשר יצא ממנו בגלגולים הקודמים גם אשר יצאו ממנו לבטלה באונס מהיום עד אחר מיתתו שלא יגעו בפלוני בן פלונית הן בו בעצמו בגופו או בנפשו הן בבגדיו הן במטתו ולא ילוו אותו לקברו וצדקו יהלך לפניו וכבוד ה' יאספו וינוח על משכבו בשלום עכ"ל :

וכתב בספר טעמי המצות של הרב רבי מנחם הבבלי סימן פ"ן שצריך בעונש המוציא שכבת זרע לבטלה וכתב שמוציא זרע לבטלה בשעה אשר סביבו מקטרגים שם כחות הטומאה ומהם נבראים רוחות רעות וכמה נקראים נגעי בני אדם ואחר מיתתו אינם מתפרדים ממנו ונלוים אותו כי הם בניו ואין לו בער גדול מזה רחמנ' ליצלן ותיקנו להקיפו י' עגולי יום והם ירידתו של הנור עכ"ל וכתב בל"ה ואחר בחייו מחרים בשופר עם עשרה פ"א שאין שום א' מבניו לא ילוהו כ"ל אפילו בניו הנולדים לו מאשתו לא ילוהו ולא ילכו אחריו אז גם בניו הנולדים לו משכבת זרעו לבטלה מוכרחי' גם כן שלא ילוהו אותו ע"כ : וכתב הרקנטי ז"ל בפ' ויחי ואמרו קצת חכמי הקבלה צריך ליזהר כל אדם בעת מותו שלא ישאר כלום מאבריו חוץ למטה כי כל הנשאר ממנו חוץ למטה לא יאסף בקבורה העליונה והידוע ליודעי חן על מה מרמזות המטה וסביב המטה מיני מששים לפיכך צריך

ליאסף

שיאסף אל עמין ולא לחוץ לכיסות הטומאה וזהו ענין האסיפה כאמר בצדיקים א"כ אותו אבר שהוא חוץ למטה כפסל ביוצא וטמא טמא יקרא וכנגדו הנשמ' נשארת פנים מקדושה על כן שומר נפשו ירחק מהם על כן העומדים אצל הגוסס יזהירו על כך והזהר ידביק בשכינה : והנה כשם שיש נגעים גופניים הבאים בגוף האדם כן שם הנגעים הרוחניים הנעשים מן העבירות פוגמים את הנפש וכדוגמת טהרת נגעי הגוף כך טהרת נגעי בני אדם הנעשים מן העבירו' ופוגמים הנשמה כשם שבנגעי הגוף ביום טהרתו והובא אל הכהן כדכתיב בפ' מצורע זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן כך אין מציאות שיכולה הנשמ' לראות פני הכהן הגדול ה' צבאות אם לא יטהר לכן ישתדל האדם לטהר עצמו בעולם הזה שאם לא יטהר ידחו נשמתו לחוץ עד שיטהר במשפטי גיהנם הקשים והרעים רחמנא ליצלן ויתן בלבנו אהבתו ויסייענו לטהר בחיינו אמן כן יהי רצון (וכוון שהבעל תשובה צריך התרה כתבתי לך זה) כל מי שעושה התרה אחר שמתירין לו יאמר :

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שכל הקללות והארורים ונדוים וגזופים והחרמות והשמתות שקללתי או שאררתי או שנדיתי או שהחרמתי או ששמתי את עצמי או אשתי או בני ביתי או את אחרים אשר מזרע ישראל המה או אחרים שקללי או שאררו או שנידו או שהחרימו או ששמתו אותי או אשתי או את זרעי או את בני ביתי יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי אלהינו שבשמים ובארץ שאל ישלטו בנו ואל יעשו רושם וכל הקללות יתהפכו לברכה כמ"ש ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך :

ואחר כך כל העדה הקדושה יחזרו ויאמרו לו שלשה פעמים כלשון הזה :

כולם מותרים לך כולם שרוים לך כולם מחולים לך כשם שאנחנו מתירין לך בבית דין של מטה כך יהיו מותרין בבית דין של מעלה ולא יעשו בך רושם כלל וכל הקללות יהיו כולם לברכה כדכתיב ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך :

גם מענין קרי מצאתי בספר חקי חיים דף קפ"ס ע"ב אם ראה קרי ח"ו כשניעור משינתו כטול ידיו ויאמר :

רבונו של עולם עשיתי זה בלא כוונה רק בהרהורים רעים ובמחשבות לכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי מחוק ברחמיך הרבים עון זה ותצילנו מהרהורים רעים וכיוצא בהם לעולם ועד אמן כן יהי רצון :

ובשעת נטילה יכוין כאילו טבל במים דכתיב ארחץ בנקיון כפי ויעלו לו כאלו טבל :

פרק כח

ידעתי ה' מחשבות ורצונות האדם שהם לשמוע דברי מוסר הבאים מילי מילי המושכים לבו של אדם לכן ראיתי לחבר שני פרקים פרק זה ושאחריו מדברי ספר תפוח מרבינו שלמה זצ"ל שהוא מוסר דרך הלצה דברים נכוחים בשפה ברורה וחלקתי הדברים לשני פרקים יען שלא יכבד על הקורא דכיון שיש ריוח בין הדבקים מתחזק לב האדם להיות קורא ושונה ויז לשונו : הנה נתחכמה לחזור לנשמה מנוחה שלימה בשכבה ובקומ' לעתיד לבא והיה כי תבא לפני יוצרה לדעת הטובה היא אם רעה אם תמצא טהורה ונאה חפץ בה המלך ונקראה לפני השם להלך והיא בהיכל המלך תחת כסא אדוניה ומאיר אל עבר פניה מזיו שכינתו תשבע קדושה וישם כתר מלכות בראשה : וראשית עבודתינו בהקיצנו משינתינו נכין לבבינו לייחד אלהינו ולכל פעולה נקדים התפלה יחד עשיר ואביון תהלות לאל עליון יתנו ובנעימות מחזיר נשמות להודות לה' ולהלל לשם תפארתו ושוב הפקדון אשר אתו בלב שלם לקרוא כלם בשם אלהים אל עולם איש איש לפי דעו ושכלו אשר ימצא לו בתפלה יכונן לבא אל המלך ולהתחנן בית אלהים יהלך יטהר יחים אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש זאת התורה כל אשר יקרא אל ה' ויבקשנו בית אל ימצאנו ושם ידבר תחנונים לא ישא פנים יכוף כאגמון ראשו לבקש על נפשו כי תבא מעון ביתו שיש כבוד תהלתו דום מדברי הבל ותפלה יתן לאל תהלה ורומם תחת לשונך כבד ה' מסוכך עמוד לפניו במורא כי ה' עליון נורא באימה ופחד ורעדה לשמוע בקול תודה את ה' תירא וגופך ירעד כי תשיתהו ברכות לעד : בורא שוה כנגדך תמשילהו במעשה ידיך תגיד כח ומעשיו ומעלליו הוד והדר תשוה עליו ועת תמליכך כנגדו תכין לבך לעבדו וקבל עול מלכותו ולייחד אלהותו אז לקראת אלהיך תיכון אף ה' ישכון כי תפגע בו וראך ושמח בלבו ישיח יקח תפלתך ימלא ה' כל משאלותיך יתן לך כלבבך כי תשית אליו לבך : ואחר התפללו תפלתו יצא אדם לפעולו ולעבודתו ובכל מעשיו ועניניו לא ישכח את אדוניו ויזכור בכל מפעליו כי ה' הנצב עליו ויחשוב במחשבתו מה' כל משפטו לא יוכל להחבא כי מלאכיו יצוה לכתוב גלוי ונסתר ולהיות עדים בשטר : וכל רגעי שעותיך וזכרת יום מותך מה יהא ראשיתך :

ומה

ומה יהיה אחריתך : ותלבש חרדה מימי הפקודם אשר יביאוך אדון העולם במשפט על כל נעלם ואת רוח הטומאה היא רוח הקנאה תעביר מעליך וידעת כי שלום אהליך יזהר ממנה בדבור במחשבת רשפיה רשפי שלהבת בחייה עצמו׳ מרקבת ואחריתם דרכי מות ומשם יפרד חילוק הלבבות : רוב האיבות דברי ריבות אש ולהבות מים רבים לא יוכלו לכבות שורש שינאת את אחיכו היא קנאת איש מרעהו ומן הקנאה תצמח שנאת חנם זו היא פתחו של גיהנם השמר פן תכוה בגחלתה ואל תקרב לפתח ביתה אשר בגאוה ינכיב עמו בעליו אין עמו ישלח אף ועברה למרבה המשרה ממעלתו וכבודו יורידנו עמוק עמוק מי ימצאנו ומה זכרו ושמו כאשר יגאל הגלל עד תומו פגע שאון יעורר כל איש בורר לכן תרחק ממקומה ואל ידבק בידך מאומה כי הגבהות והגאות המה מי מריבה איעצך עצה טובה קודם כמו דוה עליהם לבד אם כפתה כגול תגול גם אתה אם תבחר גם תפול ולא תקום כי ירחק ממך המקום : והאוחז במדת השפלו׳ והענוה ששון ושמחה ימצא בה לבו ורוחו בדכאו נשמים הכין כסאו תחת כסא הכבוד מחיצתו כי שם ביתו ותענג מזיו שכינ׳ ועיניו אל קדוש ישראל תראנה יביא אדם בגאות לבעליה למאיר לארץ ולדרים עליה את הכל יכר וברא האל הגדול הגבור והנורא מעשיו בחכמה כלם מושל בגבורתו עולם אין קצה לגדלותו ואין תכלית אל ממשלתו אם מדת הענוה בגבולך רוח המושל יעלה עליך וכל אוהב דברי בלע מארץ חיים יבולע איבה ישית יכריתהו איש מעם רעהו ואשה מאת רעותה וכפי עיותתו מאריך ברעתו אותו על העצים יערוכו מפיו לפידים יהלוכו כידון בגחלי רתמים ארכו לו שם הימים כי הלכו רכלים עושה אורים גדולים יחד עשירים ודלים הענוים זה שקולים בלשונם נפלים ולתומם בגלגלים יפרוץ בם פרץ כמרגלי׳ את הארץ שקולע כפשם כי תצא מן הקנה אל הקנה מפה ומפה מורים להם חצים כל חבריהם מפרקים ומאכלים בריהם בהרה רבים והכונשים אנים נדוכים בכיכים פחים משלחי מדני׳ בין אחים ביד פשעם משלחי׳ כמשפטם בחרבות וברמחים בעמקי שאול קרואים ויגטשו בעמק רפאים והמקבלים את דבריה׳ תוענת ה׳ גם שניה׳ כנגד פניו מעלליה׳ חלץ מהם כי מחזיקי ידם קרוב יום אידם גם הם חלקם ואכלו את חוקם : נפש החטאת בלשון הרע מטומאה כגועה מדוכאה ואם היא לאה דוחים אותה והודפי׳ אם שר האופים היו תהיה לנדה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ירדנה בפרך יבא אידה היא העולה על מוקדה לאש תהיה לאוכלה כי רבים חללים הפילה : גם הליצנות תפר יראה ויראת ה׳ כי שנואה הן

היא תועב׳ ומאוסה וירע בעיני ה׳ את אשר עשה המחזיק בה משוקץ ומתועב אך בשרו עלי׳ ויכאב מכונה נקד׳ בכל ונפשו עליו תאבל יכין ללצים שפטים בעקרבים ובשוטים יובלו ליום עברות ויתנו במוסרות לכן כל איש מה׳ ישאל אם׳ לא יתגאה ומדת יראת הבושה מקור יתהרב׳ לו לאשה תחשוך אותה מחטוא כי ה׳ אתו חיי עולם יקנה ורצון שוכני סנה : נפש המרבה אשמה יוסיף עקב עמה כבודה ימיר בכלימה בעבור הרעימ׳ ועל כל פעולותיה דבריה ומחשבותיה ומעשיה נוכחת והיא כפורחת תשכון הגויה יחידה בשחותה משככתה ומגרת ביתה גם כבשר יקרב למוסר לתת לו כפעולו והמת יהי׳ לו מות ואסון יקבהו יפרוש כנפיו יקחהו עת בא חליפתו ישאהו על עברתו כפשו תנוד לבלי חוק ותסבב אחיתו מרחוק מאור אל חשך יהדפו כאשר חללים שם הוא ולרעיו ובני ביתו ישנא בדד ישב מחוץ למחנה דבר ריע ואוהב נחוץ ויוכיחוהו ויניחוהו מחוץ יכרו הקבר׳ מהרה וישליכו אותו הבורה ירה יירה בשחותו מזה ומזה לכבותו אוהביו ורעיו ישכחו אותו ולא ידע איש את קבורתו למכתו אין תרופה ובשר בשדה טריפה לא יתהדר בריבו והוכח במכאוב על משכבו התולעים בקרבו עולים ויורדים בו יגור באפלות במחשכים במצולות ליאה יכוס ויכלה והוא כרקב יבלה ומן החיל אשר עשה מאומה לא ישא מעללי כפו והגוף ומעבידיהם עד האלהים יבא דבר שניהם כבאן לטנא נלקחים בית שר הטבחים לכרות שם בירה לשתות שם מים ממרה מים המרים שותים ויאכלו זבחי מתים יחלק יפריד חבלתם ויפץ ה׳ אותם למשפט באות למנת שועלות : ואם הנשמ׳ תייסר אורחותיה ותעלה את נרותיה בכל שכינ׳ מקומ׳ אכל׳ להיות עמה והגוף אם יכשר על ספר הישר יכתב וברוכו הוא ראשית אונו השם ישעדנו לשומרו ירחמהו עושהו ויוכרו ישכון לבטח בקברו ולא יאכל את בשרו באמת ובתמים ליוכרו אם יעבוד והיתה מנוחתו כבוד : כמה מעלות טובות לחשוב מחשבות לקיי׳ המצו׳ תולדו׳ ואבות ולהתרחק מן העונו׳ ומריב לשונות ולעבוד הבורא ברצון ובאהבה בגילה ברינה ובשמח׳ רבה : חוק ואזור מותניך עשות רצונו כרצונ׳ ותחשוב כל רעיונך הוא אביך קנך מן לבך להכיר יחודו אין עוד מלבדו נוכ׳ נפש׳ זוכרה בכל דרכיך דעהו לו תכין כל מחשבותי׳ והוא יישר אורחותיך : העשי׳ ל׳ ירום לבבו כי סרבת כספו וזהבו הטוב׳ הכתוב׳ אין יכירכ׳ ותחת רגליו הגאו׳ ישפילכ׳ ויחשוב כי לא מחכמתו ירב׳ כבוד ביתו וידע כי עושרו וכבודו הביא אלוה בידו לו הכח והממ׳ וכי הוא מושל הוא אדיו וקונו אדון לביתו ומוש׳ בכל קניינו וברצונו יקח שונו ממנו את כל אש׳ יחפו׳ יתנו וישי׳ הש׳ תמי׳ נגדו לזוכרו כל ימי חלדו יבינו כי מאין יכרו ובראו מאח׳ עלו׳

שביאו יתן אל פניו מוראו אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו ותמיד אל לבבו ישב על שדה הארץ יחשב רק העשיר בעשרו יתן לאלהים כופרו רוכב שמים בעזרו ושמרו כרועה עדרו לאלפים דורות יזכר המזורות צדקתו שמורה וערופה והשאיר אחריו ברכה ואם עשות חסד יזכר הלא אלהים יחקר ואיש כמתנת ידו יבוא ה' חסדו הצדקה וג"ח הם העומדים לו לאדם כי יוסן בית מוקת ובית כרתן וניצול בגינם מדינו של גיהנם כי מעשה הצדקה אלהים הבין דרכה וגדול ערכה על עולת התמיד ונסכה בכל עת אליו קרובה עמו או נשבר או נשבה אלין בעדו ופתשפטו בגבלו מפני שודדו ויסגור ה' בעדו נותן צדקה בעין טובה לא תחסר כל בה אם ממונו לפי שעה יחסר יעשירנו המלך עושר . אשרי האיש לעצמו שולחן עורך לבוש החסד ומעיל צדקה כורך להכין לו צידה לדרך נפשו בחייו יערך בסיומם הממון שלו וכראה את נפשו טוב בעמלו כי בניו אחריו בלא יודעיו ומכיריו רק לחלק כוכו יפלחשו אחד באחד יגשו אין הון ועושר כמו לחונן עניים לאטור אוצרות בארץ החיים אין ריוח כעשיית רצון יוצרו ואין הפסד כמו כהפרת דברו וכל איש ישמח בחלקו גם כעני בדוחקו יתן עוז למלכו ה' חפץ למען צדקו כי רישו ודלותו גם כל פרי הכיר שאתו ליום עברה וכרה רש לא שמע גערה רק לגמרי לא יערה רצון הבורא ויהיה ירא דברו ויפחד ויצדיק עליו ה' אחד כל עברה מנכה לאיש אשר יעשנה להלבינו לאחוריו וירק בפניו ואם המכות רבות אשה אל אחותה משולבות מקדמות לפניו להעידו איש על ידו יאירו כנרות מכריזות ואומרות זה האיש לא נשכחנו הוא עשאנו ולא אנחנו ונשמע הקול בבואו לפני ברוך הבא בשם ה' . אמת ואמונה ודבר נכונה ולכת תמים הנאהבים והנעימים מזהב ומפז נחמדים לא יעברו מתוך היסודים להם ניתנה ירושה למאים ועד אשה ובהם ניכרים מילדי העברים כשרים ומשרות לצדקיהם שכל טוב לכל עושיהם הם העמודים ואדניהם אשר הבית נכון עליהם איש אשר אלה לו יעשר ויקו' חילו יבא הריוח לרגלו איש לפסח אכלו העמודי העושר חכב האמונה אזור חלציו יבוס ה' ברכתו הון ועושר בביתו ילוס ה' לברכו ננה וסוחרה אמתו במקום האמונה כאם היתה הרווחה והעושה רמיה מלאכתו ויכלה מביתו העושר יסודתו צדיק באמונתו ועמו כשכותו הנה מה זאת . זאת ודבר כזב וע..ס בתוך בני ישראל לא יכחלו נחלה אשר יבקר בהן בלא ישרופו אותו ואתאן כי השקר לחסרון היא חסרון והמוסר לשקר מערב עד בקר ומבקר לערב דוב אורב השקר פחתם אוסה אוברות אשה אל אחותה דבר שקרים לעושה רמיה ובגאות הלך ויסר ס' בם וילך מכוה קלה אל תקל בעיניך כי למען עשותה צו' קוני' ואם בעיניך קטנה היתה לראש פינה גם מכוה קלה ברחובות תתן קולה בשפה ברורה לקרא להגיד לאדם יוצרו ושום עבירה אל תחשבה צעירה כי אף היא על אזנים כחומץ לשינים וכעשן לעינים וגם חטא הכל יכביד המשקל ואם בו תיוקש והאלהים יבקש ועל כל עון יושב בחשבון איש איש לפי עבודתו שכרו אתנו ופעולתו החוקים והתורות קלות וחמורות ולהתרחק מן העבירות כל אלה אבנים יקרות נכוחים וישרים כלם אהובים כלם ברורים דרכי נועם דרכיהם חיים הם למוצאיהם ברכת טוב תבא עליהם אשר יעשה האדם וחי בהם אשרי הגבר אשר חיילים נגבר ביתרון הכשר חכמה לשוב בתשובה שלימה יתאונן על חטאיו ויבכה בלב נשבר ונדכה עונותיו ופשעיו יביא אשר על ידו הסני כי בעלי תשובה מוכעי יצרי התאוה הקורעים לבבם על מרים וחובם מלאכי שלום יתחברו לעומתם ברוך יאמרו אשר נשאו לבו לקרבה לכתיב היושר ומסילת התשובה לעולם הבא עץ חיים היא למחזיקים בה התשובה ומעשים טובים לפני ה' קרובים לעולם ניצבים הלא הם כתובים השונה בשובו לה' בכל לבבו מחדש בטובו ויאמר המלך יבא לה' אלהיו בקראו ונשמע קולו בבואו ימין פרושה לקראתו ויקוב אור בדלתו לה' ירכה במחתרת ימצא יקבל ברצון תשובתו והסיר את מוראתו נושא עונו ופשעו ותושע לו זרועו בעזובו דרכיו יאר ה' פניו קרוביו יקראהו ויחוננו ויאמר פדעהו חטאיו כשנים אם תהיינה וישלחם לבנונה לשב מתעילות שיר למעלות יענו לו במחולות מי משלכו ל מלך ישראל ללכת בנתיב השלום יואל נטו' הריב והרחיקהו בקש שלום ורדפהו כי הריב שבטו ומקלו על עפר מושלו באשר הוא חופף פריו טרף עופף שחת רשתו ומרמו ויאבק איש עמו מתלון וכליון אלמון ושכול על אודות האשכול בתים מלאים כל טוב לחרבה ישים והכה את הבית הגדול רסיסים גורם גילגול טלטול ונדה ישמה אוצר כל כלי חמדה איש מדון מרדף אותו והמדנים מכרו אותו המדון אל אשר יפנה וילך ויבא הלך אל מקום שהשלום הולך הוא יתן מעדני מלך ובכל אשר יהלוך הן לצדק ימלוך אוהבי השלום בחייהם בלא מרמה עם רעיהם גם אחרי מותם וירא וירץ לקראתם באהבה ובריעות אם יהיו השם עליהם יחייו אוהב האמת והשלום מרחיק חטאה בהמה שמן חלקו ומאכלו בר א' נסוכו ובמעונתו חמד אלהים לשבתו מעלות השלום רבו מספר איש שוקל איה סופר אשר איננו מוחל על עלבונו כל ימיו מכאובים וכעס עינייו על רעהו באוסרו דינו למכא עונו לשא גם כזה תוטא הנפש והוא מזכירי עון להיתפש לם נגש תפלה ושמעה קול אלה והכקימה ואף והחמם אף בהמס

נהמה שאבד הנשמה אבדון בשאול מסה הנה היא לוטש ומעביר על מדותיו להטיב לאויביו כפעולותיו ומקבל נרוס לכפרת עונותיו ויברך על רעותיו לקונה אותו לדורותיו יכפר יעביר חטאיו ולא ישנו בנתיבותיו אם כן מדתו של אשה מולא עגומותו מרב גדולתו ה' הוא נחלתו כי הכונס יגרו כפול ומכופל שכרו ה' אלהיו בחרו ועליו יציץ נזרו וגם שלמה המלך אמר בחכמתו שכל אדם האריך אפו ותפארתו עבור על פשע וגם דרך ירצה בישע כן זאת מחשבה טובה לכן אדם יחזיק טובה להרחיק פשע וחובה ומחשבתה און ורעה רבה ועל דבר הצדקה וג"ח מלקפוץ עניי מלחונן עניים ומרודים ישיב האדם אל לבבו הקב"ה גזר עלי בחסדו להיות עשיר הנה מה אני חסר לפזר לאביונים ולעשות מצות בממונו ברכה השם אשר נתן לי הלא הגוזר עלי להיות עשיר לו הכסף והזהב הוא ישלים החסרון ההוא כי לא יבטל גזירתו הטובה מעלי בעשותי רצונו וחפצו ודברו הטוב אשר יצא מפיו לא ישוב אלי ריקם כי לא איש ויכזב ובן אדם ויתנחם ומדוע תרע עיני באחי האביון לאמץ לבבי מלתת מן הטוב אשר הטיב ה' לי במה שאינו חסר מאומה · ואם גזר עלי להיות עני על עונותי לכלה פשעי ולהתם חטאתי בעה"ז כ"ש שטוב לי שאפזר ממוני בצדקות וג"ח ולמצות להחיות נפשי לעשות רצון יוצרי ואהיה נשכר בכפלים ממה שיכלה בהבל ורעות רוח וזה יהיה חלקי מכל עמלי ולא יאבד לעולם כי הבאתיו אל בית העוצר בארץ החיים מקום שיד כ"ו איננה שולטת ואין לירא לאש תבער בו ונהרות שישטפוהו ותמיד עיני ה' בו גם לזרעי אחרי שמור צדקתי וחסדי ככתוב נוצר חסד לאלפים ואומר פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד · ומחשבה זאת תגדל את האדם מכמה עבירות אשר תאבד נפש את הנפש ולגנוב ולגזול ממון חבירו ומלהפסידו את שלו אע"פ שהוא אויב לו ומבקש את רעתו יחשוב האדם ויאמר אם הקב"ה גזר על אויבי להיות עשיר ושכר המצות שעשה הוא או א' מאבותיו אפילו אם הייתי לוקח לו כל ממונו ומפסידו כל אשר לו סוף דבר הן גזר עליו להיות עשיר הוא ישלים מה שאחסרנו ולא את שונאי אני קובע כי את האלהים שמזיקו אני לשלם לו ואם המלך חפץ ביקרו וגדולתו מי יוכל לבטל גזרתו ואם הוא ישקיט ומי ירשיע ואם הגזרת גזר על אויבי להיות עני למרק עונותיו הנה א"כ באחטא לקחת מוקש לנפשי להנקם ממנו כי גם אם ידי לא תהיה בו הראה נקמתי ממנו בגזרת היוצר את המקום רוצה לנבות חובו ממנו מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בו וחלילה לי לחטוא ויזכה אויבי כי הוא בצערו ועניותו תכופר חטאתו · ואנכי ברשעי אאבד נשמתי אם אשלח ידו בגופו וממונו ואם אעשה בנפשי שקר כל דבר לא יכחד מן המלך כי נוטע אזן הוא ישמע יוצר עין הוא יביט ואומר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו · וחכם לב יקח מצות בממונו אשר נתן לו האלהים יעשה ממנו צדקות וג"ח לקנות את נפשו ולא ידאג לבו על מה שמחסר ממונו כי החסרון ההוא אינו אלא לשעה למה זה דומה לרחל הנגוזת שאין חסרון צמרה ניכר אלא לשעה כיהוא חוזר וגדל כן הנותן צדקה וג"ח מממונו אין בו חסרון אלא תוספות שמשתלחת בו ברכה בממון ההוא כי ברית כרותה בממון שנותנים ממנו צדקות וגומל ממנו חסדים שאינו חסר בכך שנא' נותן לרש אין מחסור וכו' · אבל האדם הנותן לדבר הרשות ותענוגות בני אדם בימים שאין בהם חפץ ורצון הבורא וכ"ש המוציאו בדבר עבירה ועון הרי זה כגוזל למקום ברוך הוא ממונו יחסר תמיד ואין רואה בו סימן ברכה כי למה זה דומה לרחל שנחתך אחד מאבריה שאין גופו מחליף לעולם וחסרונו ניכר לעד כי אשר ימנע מחפץ דלים ומלחונן אביונים ויאמץ לבבו לקפוץ ידו מלתת להם וימעט את הונו מצעקת דלים סוף יאבד העושר ההוא בענין רע ותמיד יהיה הלוך וחסור ככתוב וחשך מיושר אך למחסור ואומ' ומעלים עיניו רב מארות ואומר פעולת צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת לכן כל אשר נשמת רוח חיים באפיו בעוד נשמתו בו כל אשר תמצא ידו לעשות בכחו יעשה עד כאן כל זה

מלוקט מספר התפוח של הרב
הגדול והמופלא רבינו
שלמה זצ"ל :

אמר המחבר הצעיר אליהו הכהן אף ע"פ דבפרקים דלעיל לא יחסר מהם מדברי התוכחות הנזכרות בפרק זה אך כתבתיו בעבור מתק לשונו ושהתוכחות והמוסרים באים במלות שונות ותמהה בני אדם שלומדים ענין אחד מדרוש או ממוסר בספר אחד ואין טועמים ממנו ואינו נרשם הדבר בשכלם · הענין או דברי המוסר עצמו לומדים אותו בספר אחר שבא בשינוי לשון ובמילות שונות וטועמים ממנו ונרשם הענין בדעתם ומגדלים ומשבחים אותו ענין ובהפך אם אחר למד ענין בספר שלמד זה וטעם הוא אינו טועם וטעם מספר שלא טעם חבירו טעמו של דבר שכל הטעם מענין ספר שלמד יש לו איזה שורש לנשמתו בנשמת המחבר הספר וכיון שהם משורש אחד לכן טועם לשונו ונרשמים הדברים בלבו לא כן מספר שלמד ולא טעם אעפ"י שהענין אחד משום שאין לנשמתו שום קורבה ואחוה בנשמת המחבר אותו ספר או אפשר גם כן שהוא חיבר הספר עצמו בגילגול שעבר ועל כן טועם

שמנו יותר כיון שהוא בעל הספר ושונא שלשונו שכתב ולכן
הרשמים הדברים בקרבו ואינו שוכחם כי הוא עצמו מי
שאמרן והדבר נספכו וזהו דאמרינן בר מזליה שיש להם
ההתקשרות מסבת שורש נשמתם : וכן מצא בבני אהרן
הקדושים בפ' אחרי מות אומרי אחרי מות שני בני אהרן
בקרבתם לפני ה' וימותו דשניהם היו בר מזל אחד ומה היה
ערב לזה וכלם היו מסכימים יחד על ענין אחד כי נשמתם
משורש אחד היו ושניהם שוין לטובה ונתקדש הבית על ידם
וזה לא כמו אשה ושניהם הסכימו ליכנס מחוסרי בגדים או
למ"ד שתויי יין נכנסו וכמה סברות בדרז"ל דע שבעבור היות
נשמתם שורש אחד כל אחד היה מסכים לדעת חבירו ושניהם
גוף אחד חשבינן להוא דגברא בלא איתתא פלוגא גופא וכיון
שלא נשאו נשים שניהם נחשבים גוף אחד : וזהו דקאמר
ליה משה לאהרן אחי היתי סבור או בי או בך הבית הוא
מתקדש עכשו שניבניך גדולים ממני וממך שהכוונה גדולים
ממני וגם ממך כי אנחנו נפרדים והם שניהם כאחד נחשבו
מסבת קורבת נשמתם מה שאין אנו וזהו כוונת הכתוב
בקרבתם לפני ה' וימותו כלומר על יעלה על דעת איש
שאיזה עון גרם מיתתם ח"ו אדרבא על הקורבה שהיה להם
עם הקב"ה וימותו לקדש הבית על ידם כי לא מצא גדולים
מהם וכמו דקאמר משה רע"ה לאהרן ב' בניך גדולים ממני
וממך וזהו בקרבתם לפני ה' וימותו בעבור קרבתם עם ה'
וימותו כמדובר ואומרים רז"ל שתויי יין היו או למ"ד מחוסרי
בגדים טעו בשיקול דעתם כאשר פירשו המפרשים ז"ל עיין
במושבותם שהם לא כיוונו למצוה חלילה דאיך אפשר דלזה
כיוונו והיו גדולים ממשה ואהרן הכלל העולה דכיון דשורש
נשמתם אחד היה ערב לכל אחד דעת חבירו ולכן כתבתי
מוסרים אלו הבאים בשינוי לשון יען שימצא אדם מהמוסרים
הכתובים בפרקים דלעיל ולא יערב לו וילמדהו כאן בלשון
זה ויערב והדבר נספכו השם יזכנו להבין ולהשכיל מכל ספר
וספר אמן כן יהי רצון :

פרק כט

י' אורו ס' עינים ו' יספתוו ה' אונים
לראות ולשמוע תוכחה אחרת יפה ואדרש

אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי הלא הם
מורוני ולבקרים יעירוני ולשחרים יזכירוני ויאמרו לי עד מתי
עצל תשכב קום קרא אל אלהיך עד מתי מאנת לענות אם
לא עכשיו אימתי השמר לך ושמור נפשך מאד בטרם תלך
מעמך תמול בואך ומחר נוסעך ורוח אלהים ישאך על אשר
לא תדע כי נכרי אתה וגם גולה את למקומך טוב יום אחד
לפני מותך כי כפשע ביני ובין המות ימיך חלומות שקר
וחייך כענן בקר : בהעליכו תתקע ובהפלות' סמע ויש
אשר יהיה הענן ימים מספר או יום או לילה ונעלה הענן
ונסעת התקושש וסתאושש והכלם והתבושש עד אנה כעור
תגשש וכמו באפלה תמשש עני כמה ימי שני חייך כי תבלם
בהבל ותאבדם בתהו הנה חייך הולכים ודלים עד המדרגה
התחתונה ומאוייך מתגברים ועולים עד המדרגה העליונה
עורה והקיצה רוצה הגביה השפל והשפלה הגבה פנה
כל מעשיך שעשו ידיך ובעמל שעמלת תחת השמים גם אתה
ידעת כי אין טוב בהם כמה שנים הלכת אחרי ההבל ותהבל
נוטר כרמים הוית וכרמך לא נטרת ועיני ה' המה משוטטים
בכל הארץ לראות הפרחה הגפן פתח הסמדר והנה עלה כלו
קמשונים זקנת ושבת ושובבת ולא שבת בית האמת האחרנת
ובית און ישבת זה כמה שנים ה' אלהים עמך לא חסרת דבר
לא בצדקתך וביושר לבבך גם שיבה זרקה בך ואתה בשרירות
לבך הלכת הילדות והשחרות עברו רק הבמות לא סרו
השביעך ותבעט השקך ותשכב ותאכל ותותר גזלת אורן
ועשית תורן בתי מידות שידה ושידות לחם ובשר ומזון לא
חסר ותרבץ ככשב עלי ארץ ליבי אהבים ולדמי ענבי' ואתה
בלחת ומכה ספחת ואתה אל בור שחת והנושה בא לקחת
ואתה מתעסק בגלגולי עסקיך כסף וזהב הבלי תבל ליבוך
ואל משכיותם סבוך פתי מדוע נבוך אחרי אשר העדנך
ורחצך דשנת מפרי עץ הגן אשר לא שתלתו ולא עמלת בו
ולא גדלתו התמכרת והתנכרת ועבדת ולא זכרת :
האמירך ותמירנו העשירך ותסירנו ואותי השלכת כי מלכת
על כן לא אהדכת העל אלה התאפק ה' : קריבות פעמיך
אחרי ומתיך זה אומר ככה וזה אומר ככה ואתה תבקש
מלוכה ונכסים מכלו בך אין כהה לשברך גבנוך התאוות
ותקפוך האוות ואתה תבקש לך גדולות אל תבקש היה לך
פה להשיב או מצא להרים ראש תשא עיניך לשמים ולבך בין
תנור וכירים ותפלת' אך דבר שפתים לשון רכה ובלב לא וכה
בלשונך תהלה ובקרבך תהלה בפיך תפלה ובלבך תיפלת
עבודתך לא נקיה עושה מלאכת השם רמיה הסר מעליה זון
שיריך הנכוב ורכוחזה לך שחות ובמה ירבה לשלוח ואתה
בלא כח דומה לאוח ותפלתך לא ריח ניחוח : הסר זנוניך
והשלך נאפופיך ואל תאמר נער אנכי תנה לה' אלהיך כבוד
בטרם יחשיך ויגוס ליאך ויבש כחך ותקצר רוחך ויכפל מכחך
ויכבד טריחך ותהיה על לבך למשא כאבן מעמסה ובשרך יעם
וחלבה יזוב ואתה עכור ועוד הלבנה תרדוף ילדותך ותלך
אחר בפירותיך ועתה הלך הלכת כי נכסוף נכספת אל
שעשועיך ליה הקילות את רועך והעדרים את רעיך
והאחים כבינותך פחים וחרי ענים רעים ברעתם ישמחו כי
ישבחוך ושמח כי ישחקו אליך ויקנוף האלהים על קולך
הבקועם

השקוטים והשאננים ותיבנה ותיכונן כי סרבים וסלונים אתך ואל עקרבים אתה יושב ובמושב לצים ישבת ובדרך חטאים עמדת כי קיבלת בהוללים ובחטאים גם פעמים רבות ידעת כי הכינות לבך ליצר ולא ליוצר ובעלת רצון היוצר מפני רצון היצר ועל מי בטחת כי מרדת בו הלא תירא מיום כרה מפחד פתאום מיום נורא ואיום משרשת רשעים משפטים הרעים מנורת מלכיות מתוקי פורעני' ודקדוקי עניות ממקרי' ופגע ומכל נגע כי יעצור השמים וכי יגרע נטפי מים ואל מי תשא עיניך בעונייך ופני מי תחלה בחולייך כקרוב נפשך לשחת וחייתך לממיתים. בבואך יום גלגלך מדבר רעב כי יהי' דבר כי יהי' וכל מיני משחית כי ינעפוך בלהות כי יאחוזוך ימי עוני הלא או יכנע לבבך הערל ותאמר קומה והושיעני ומצא אשם ונגם היה לך בבקשת תקוה ועקב המן הגרן או מן היקב והוא רחום יכפר עון בצרה קראת ויחלכך צעקת אליו ויצילך בסביבך ימין ואין מציל שמאל ואין מכיר ותשוב בכל מאדיך ותבין בכל לבבך ותאמר חטאתי וישר העויתי ועתה שא נא חטאתי אך הפעם אם עול פעלתי לא אוסיף וכי היתה הרווחה את רגלך אחר רחנם אללי לך הכזה גמול עבד לרבו אם כסכל נאנוש תהללו בו האמור תאמר כי הסתרת הנה אלוה כל בשר הממנו יפלא כל דבר השומע אזן הלא ישמע אם יוצר עין לא יביט אוי לך בן אדם אברת בן אנוש כי תשיב אל אל רוחך ותוציא מפיך מילין ובעת כעסך תשכח ה' עושך כעסת והשקצפה את מי חרפת וגידפת ועל מי הרימות קולך קום אכול מפרי ידיך למה קרעת בגדיך האותי הכעס הלא אוסף למען בשת פניך אכלת בוסר וקהו שיניך ותשא מרום עיניך והאמינו רעיונך כוה וכוה שמעו אזניך מתוכחות ראשית אוניך ולא יודע עול בשת מדוע רוחך סרה ועכתך נבערה קרבה עתך ובוא רעה מבעסך הפוך ידיך ואזק מתניך ושורך נוראות ימינך כי עשה תעשה וגם יכול תוכל ידיך לא אסורות ורגליך לא סגורות עיניך לא עורות ואזניך לא סגורות חזק והתחזק ונא מן שפיכם והיתה לך נפשך לשלל וישוב בשרך לך יעסר עד מתי רעיונך פוסחים על שתי הסעיפים נרפים הם נרפים השב יכרך הרע אחוריכם ואל תלך קדורנית נער בשטן והרחיקהו ואל תכהו וידעת את אשר תעשה לו כי לפתותך בא ועומד על ימינך לשטנך בקרבך הוא יושב ורעות עליך חושב והוא כגבור משכיל לא ישוב ריקם אתה תקרוס ושוא יפרוס עד ישיתך ערום ועזוב הוגן ומעדניתיו ואל תתאו למטעמותיו כי מות בסיר ומרה תהיה באחרונה תן לבך לראשיתה פן מה תעשה באחריתה ואל תרחם ואל תהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום ומי יגיד

לך כמה ימי שני חייך שוב יום אחד לפני מיתתך כי מת אתה ולא תחיה ומה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם לשיתו נגדך תמיד כי מימינו בל ימוט ובכל דרכיך לדעת אותו וסעיר' ועוררה עד שתחפץ ושוס אחריו כרודף על לבך ותהיה בעיניו כמוצא שלום והדרך הטובה אתה היא לדורשיה כרה היא למבקשיה כל מבקשיה לא ייעפו על משכבך בלילות בקשיהו וכדורשי הלב דורשיהו ואם לא תיגע אל תאמר יגעתי ולא מצאתי כי הוא נמצא לדורשיו ונדרש לכל שואליו וקרוב לכל קוראיו באמת רק עונותיך מבדילים בינך לבינו לבן שוב וספר בנפשך ועכור נרוחך וחזק בתומך ואל תרף עד יפתח השם עיניך ויגלה את אזנך ויטהר רעיונך. כי עתה יעיר עליך ושילם נות צדקך ותשא פניך מרום ובטחת כי יש תקוה (אזהרה לנפש להוכיח מטיב ורפא) ברכי נפשי את ה' אל תשכחי כל גמוליו זכרי כי ממקום קדשו הוכיחך לא לתוהו בראך ויתן לפניך החיים והטוב הרע והמות גם את האור והצלמות בחרי לך היום אם עבר' אם פדיון והתברכי ובמלבבי ונהרי מהרי הטהרי והחליפי שלמותך והשליכי פשעייך והגלי שעשועך והסירי את יינך מעליך ועל יפתוך יצרי הגוף הגוף עוזבהו בטרם יעזבך והכליאהו בטרם יכלימוך מה לך אחריו כמשכת והוא נתפו ללכת ולשוב אל עפרו כשהי' ואת תשוב אל אלהים אשר נתנך עתה דעי וראי מה תשיבי שולחך דבר היעמוד לבך אם תחזקנה ידיך אם תתפתי בהבליו ותאשכי בחבליו ותעזבי את נור מקורך ותספתי עין מאורך . ברכי נפשי את ה' להתחברי עם מלאכיו והתהלכי עם משרתיו ברוכיו ואל תקוצי בתוכחתו כי שוא חונך הדעת ויתנך רואה ושומעת והטוב והרע יודעת . מה לך ולתולעת הלא ידעת כי תשוקתו אליך ועיניו עליך . הרומי ואל תרומי פן תשוה לו גם את העלי והגלי ונערי בחפץ הגוף ובחרב' שפטים הרעים לבך תבואי בבור והטמני בעפר ותקיצי לך יחד במקום נאמן בהרי לך אורח חיים למעלה וסורי משאול מטה ותני לך מהלכים בין המלאכים במושב עבדיו ובמעמד משרתיו משרתי מלכותו ושלוחי מלאכתו ועושה מלאכתו בכל לב שאי עיניך לקדושים אשר בארץ ותני לבך אל הטהורים אשר בשמים הביטי אל נור אשר ממנו חוצבת ואל הבורא ספניאים אשר ממנה לוקחת הסבי פניך ושאי עיניך אל המנורה הטהורה אשר לפני ה' אשר ממאורה תאורי ואל עבר פניה תאירי ויאר ה' פניו אליך וזרחה שמש צדקה ומרפא בכנפי' או תראי האור הבהיר אשר חשך לא ישופהו ולילה לא יחליפהו המאיר מבור התהום השאנני ואל תערוני

שרוני והמאוק להחזיקי בתומתך והתקדשי מטומאתך ברחי מן המות וכאי מן הבלמות ושאבי ממקור המים ומעי' הישועה עד כאן אזהרה לנפש :

(תוכחה יפה ומעולה הגיעה הנפש למעלה)

אוי יודע כי אין לך אויב ומבקש רעתך כיצרך הרע וכל רעיוניו עליך מחשב להרע לך כל היום להכין לך בלי מות להפילך בשחת יפעל וכל מזימותיו ועשתונותיו להדיחך מעל ה' אלהיך ולהשניאך בעיניו למען תיוקש לעשות הרע בעיני ה' יפתך להכעיסו למען טורדך מחיי עולם לאסוף עם חטאים נפשך ולהביאך בקהל רפאים כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה והבא להורגך השכם להורגו וחזק ואמץ ותהיה לבן חיל ותצא למלחמה על אויביך ובתחבולה תעשה לך מלחמה עמו ובעלות על רוחך לעשות שום דבר נגד בוראך במעשה ובדבור בראית עיניך או בשמיעת אזניך או לסימנע מעשות מצוה או בשתיקה דבר שאיפשר בידה למחות בהילוכך במחשבתך בכל דבר אשר תוכל לחשב ולדעת שהוא נגד יוצרך בין תבין כי הוא יצר הרע המבקש לחטיאך · ובכן והשבות אל לבבך ואל יצרך איך אעשה הרע הזאת וחטאתי לאלהים האל הגדול הגבור והנורא נוטה שמים ומוציא במספר צבאם ויסד ארץ נותן נשמה לעם עליה נותן שמש לאור יומם חוקות ירח וכוכבים לאור לילה חכם לבב ואמיץ כח יוצר כל מאין ברא כל במאמר בלי עמל ויגיע כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד עיניו משוטטות בכל הארץ צופות בכל מעללי איש ואזניו שומעות ותוכן לבות הוא יבין ואין כל דבר נעלם ממנו והוא יצרנו טפה סרוחה וידיו עשני ויכוננוני למען ספר שמו בכל הארץ ולעשות חוקותיו מצותיו ותורותיו כאשר ה' אלהי הרועה אותי מעודי עד היום הזה ועשה לי כל צרכי ובכל לילה אני מפקיד רוחי בידו ובבקר מחזירה לי ומרבה להטיב עמדי עד אין די ספר ובחיי אנכי עפר ואפר רימה ותולעה אף כי אחרי מותי אשר תשוב הרוח אלהים אשר נתנה ויביאני במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע ואיך יעלה על לבי בזוי רש ונקלה שפל מכל השפלים להמרות את פי ה' אלהי מלך גדול על כל אלהים הגומל עמי את כל הטובות האלו למען חסדו לשלם רעה תחת טובה לעשות הרע בעיניו להכעיסו וחלילה מחטוא לו למען כבודו לעשות לו נחת רוח שישמח במעשה מעשיו עושה רצונו גבורי כח המושלים ביצרם ובזה תהיה נשכר על בכפלים אחת על מניעת העבירה שלא תעשה ועל שכר · (ואחי החכם השלם כהר"ר מיכאל הכהן ז"ל פירש בזה כונת המשנה וז"ל זהו טעם כוונת המשנה במה שאמר לפום צערא אגרא בדרך לא תביעיא ל"מ בעשית המצוה אלא בענין המצוה המנגד לו הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות יש לו שכר כדברי הספר הזה ע"כ) כפית היצר למען יוצרך וטוב לך להצטער בעולם הזה שהוא הבל כדי לקנות עולם הבא שכולו טוב ושכולו ארוך וקיים ואם את הדבר הזה תעשה פעמים שלוש ויכולת עמוד נגדו ונתנו ה' אלהיך בידך ולא יוכל לך מעתה כי תשכחו :

ידוע תדע כי יצר הרע המחטיא לאדם הוא יצר התאוה הנכנס בלב הנכנים לגנוב ונלפפים ובאותה שעה נהנים מאד ודרכיהם ישרים לפניהם ואחריתם דרכי מות כי המלך תופסם ותלה אותם ואז שמח מאד היצר הרע כי נתקיים מחשבתו ונעשתה עצתו ונשלמה תאוותו כי לכך נ"ג בתחילה בלבם להתאותם לעשות הרע כדי לטורדם לאבדם מן העולם עשה רעה גם רעה והביאה למוסר לבך ונצור נפשך מרע ולא תבא לו ולא תשמע אליו כי הרב תהרגנו ותכבוש אותו ונצור את בוראך ובכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך :

המרחק מגדת הקנאה כי אין מדה רעה למעלה הימנה והיא אף לכל העברות ושורש לכפור בבורא כאיש אשר תעבור עליו רוח קנאה וקינא בחבירו היא מוציאתו מן העולם הזה שדואג ומצטער תמיד וסופו יורש גיהנם כי היא גורמת לאדם לעבור על כל מצות האמורות בתורה אם תדקדק יפה ואם רוח הקינאה יעלה עליך בראותך את חברך מצליח במעשיו בגופו ובממונו ואתה לא כן תעשה ואת איפוא ויכול . שא עיניך לשמים ותן כבוד ושבח והודאה לאדון הכל אל אמת שאינו מקפח שכר שום בריה עושה רצונו בין רב למעט כי כפי מעשה האדם גמולו ישלם לו ואמרת בלבבך לו יש מעשים טובים ומצות ביד חברי ועושה רצון קונו ועל כן גם יוצרו עושה רצונו ומשפיעו לו טובה ואני אולי הרבתי לפשוע נגד בוראי ואיני כדאי ואם אולת אדם תסלף דרכו על ה' יזעף לבו בתמיהא אך תקנא במעשיו הטובים ואמרת אעשה כן גם אני ותטיב מעלליך ועשה רצון יוצרך למען יאהבך ותמצא חן בעיניו ואם ידעת שאתה צדיק גמור וחברך המצליח רשע גמור אל ירע בעיניך על המקרי אשר אתה רואה אך תשוב בלבך אפשר שחבריך הרשע המצליח עשה שום מצוה ובהצלחתו משלם לו גמולו בעולם הזה כדי ליפרע ממנו לעולם הבא על רוב עונותיו ואני אף על פי שאני צדיק אי אפשר שלא חטאתי נגד יוצרי כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה

יעשה טוב ולא יחטא ועל חוטא חטא הקב"ה יפרע ממני
בעולם הזה למען הנחילני חיי עולם הבא שהו' זמן ארוך
ומאהבתו אותי מיסרני בעולם הזה לכלות פשעי ולהתם
חטאתי ולכפר עוני ככתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה'
אלהיך מיסרך וכתיב כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן
ירצה ואם גם אתה תצליח ויש לך די סיפוקך ברויח ובכבוד
אך שאינך עשיר ואין לך רוב בנים כמוהו וקינאת בו הוי
יודע שעונשך רב וגדול עונשך מנשוא כי אתה נושא קלות
ביוצרך ונראה שאתה חכם בעיניך לאמר לא יתכן דרך השם
והיית רוצה שיהיה מתנהג אחר דעתך ורצונך אך זאת תשוב
יוצרך ברוך הוא מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה ואין
להרהר אחריו ודי לי על המתנה אשר נתן בי וחיים וחסד
שעושה עמדי ועלי להודותו ולשבחו על כן ומה תקוה כי
ירבה כבוד ביתו לא במותו יקח ירד אחריו כבודו ואין טוב
לאדם כי אם לירא את השם הנכבד והנורא ולעובדו בכל לב
לעשות רצונו במלאוי בלי חסרון דבר בכל יכולתו ולאהבה
אותו ולדבקה בו ככתוב את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד
ובו תדבק כדבר הוא מדבר לך יברך הרע במולאך אותו :
וראיתי לכתוב דברי מוסרי' לקוטים מדברי חכמים וחדות' :
בעת המבחן יקל האדם או יקר המסתפק בחלקו חופשי
והחפשי הוא עבד בדרושו יתר מחוקו האדם רודף ונרדף
רודף מה שלא ישיג ונרדף ממה שלא ימלט תמה על מי
שקונה עבדים בממונו ואינו קונה בני חורין במתק לשונו
חיי אדם שלשה אתמול עבר זמנו והיום הוא חולף ואינו
ומחרתו אין מי יבינו למדנו חכמים להתגדל בה המשכילים
לא לראות בה את הכסילים בבקשת די סיפוקך מעט
יספיק לך פתיות האדם מחבלו והאל יעזרו על ידי שכלו
לענו' המלך בלא ממונ' יבא לידי סכנה אל תהא מהאנשים
אשר בעת צרתם יחדלו מרעתם ובהצלתם יכתמו על חטאתם
הלמד בניו תורה וחכמה בנערות' יגא טובתם בבחרות'
כעני השדה בסתבם' מי שירצה לעלות במעלות גדולות
ישמור עצמו מן הנבלות מי שירצה העולם הזה ישבע ממרות
והיוצ' ממנו כמלט מן הצרות האדם כבהמה אנוסה מעונות
עמות' ורובץ תחת המשא כשיקציף השם על סקילה יתן
הון לנבלים ולקופצים ידיהם כשאוהבם יקננו לנדיבהם
החכמה קראה מהרה ולמדוני בטרם תבקשוני ולא
תמצאוני ההלואה ראשיתה אהבה וסופה איבה ומריבה כל
פרואה כשיעתו מנוער אל ערבה ידע כי יגע מערכה אל
זקנה התשובה לחטאי' כרפואה לחולאים מי שמחזיק בעת
השלום והשיכרות במפעליו לא ימצא ביום דין תוחלה עליו :
צריך הנפש אל המוסרי כצורך הארץ אל המטר הנדיב יגדל

נפשו לאויביו והכילי יכופן סונו מאוהביו : בהתיישר
המידות הטובות בחברת הישרים כן ישחיתו בחברת
האכזרים : מי שלא יסבול חטא אוהבו ישיבהו אויבו :
טוב מהיות אלם ומשכיל מרוב דברים וכסיל : הרבה
עשות חסדים כי הזמן מתהפך פעמים ישפיל הנכבדים
ופעמים ירים הנעדים : יושר
וזכות יעמיד המלכות : הכן צידה ליום הפרידה ומבחר
הצידה יושר ועבדות האל יתברך : מבחר כל המעשים
הסתובה מאשונה נקיות מאכזריות ועשרה מעבירה :
החכם נכבד ואם משפחתו בזוים ורבו חבריו בארץ נכרים :
הפרישות מן העולם רפואה מן היגון והעושר מן החסרון :
יתרון לכסיל עצמו מן המתוכח עמו : הנדיבות מקרבת
אויבים והנבלה מרחקת אוהבים : בעת סונים אלף
אוהבים לא יצדיקוך ובעת רצון אלף אויבים לא יזיקוך :
מי שמאריך לך שלומו ומונע ממך טובו בצורות המצויירות
תמצא כמותו : מי שמאחר בבית הכילי לא יצטרך
למרקחת המשלשלי' : האכילה עם האוהב או עם הנדיב
מרקחת ועם השונא או עם הכילי קדחת : הקנאי ימיו
מעטים מפני דאגה למה שלא יזיקהו ולא יועילהו וימות
ביגון : מי שמאמין הרכלים לא ישארו לו אוהבים אפילו
יהיה חביב וקרוב : כי טבע באולפו מי שגבר תאותו על
שכלו : אם תרצה שלא תדאג תחשוב כל העולם כלו הפסד
ומה שיעלה בידך ממנו תחשוב אותו ריוח : חכם אחד עבר
על אדם אחד שהיה להוט במלאכתו ואמר לו סיהף תרוצוסך
בזה העולם אמר לו אני רודף אחריו אמר לו מה השגת ממנו
א"ל לא השגתי ממנו כי אם מעט מוער א"ל החכם אם
השגת מזה העולם שאתה רודף אחריו כ"אם מעט מוצער מה
תשיג מן העולם הבא שאינך רודף אחריו : שאלו לחכם מה
טוב לאדם בזה העולם ואמר השכל והחכמים ואם לא יקנה
ממון שיחי' בו ואם לא ישא אשה טובה שתכסה על ממונו ואם
לא הקבר טוב לו אם תתחרט על הדבור פעמים רבות
תתחרט על השתיקה פעם אחת תנה סודך ועלמיך על
ההרים כי תראה שבינותיך ימות אדם בכשלון לשונו ולא
ימות בכשלון רגליו הדבור בשקל כסף והשתיקה בככר זהב
יפה אויל שיתק מחכם ברוב דברים מי שלבו צר לשונו רחב
סודך אסירך ואם תגלהו תהיה אסורו : שאלו לחכם
היאך השמרת הסוד ואמר אכחיד המגיד ואסתיר הסגירה :
בשמירה מן החרטה אמור לאו קודם להן : לולי ב' דברים
היו מתוקני' ענייני האדם דברי חכם שאינ' נשמעת ותאות
שאינה נמנעת וגאות אדם עם נפשו קרן המשכיל הענוה
וקרן הכסיל הגאות מחול למי שהרע לך ותן למי שמנע ממך
כי

כי אם תקום פרלב ואם תאחז תשמח הסכל שלום והמהירות פרעה אל תחליף אהוב קדמון בחדש בעוד שלבו ישר עמך אל ימעט בעיניך שונא אחד אפילו יהיה שפל וכנוה כי פעמים יחנק אדם גדול בזבוב קטן על כן הזהר משינאת כל אדם ואל ירבו בעיניך אלף אוהבים : האדם בלי חבר כשמאל בלי ימין : שאלו לחכם א׳ את מי תאהב יותר את אחיך או את חברך והשיב כי איני אוהב אחי עד שיהיה חבירי : בספר מישיבת מי שלא תלמד ממנו טובה כי ישיב׳ החברה הרעה קנין המדות הרעות וישיבת החברה הטובה הוא קנין רוב הטובות : שאלו לחכם אחד מפני מה לא תאהב את היין אמר להם מפני שמעל בשליחותו שלחתיו אל הבטן והוא עלה אל הראש : (עד כאן מצאתי דברי חכמים ומוסריו) אמר המחבר אליהו הכהן אף על פי שראש החכמים שלמה המלך ע״ה לא הניח דבר מוסר שיכול להיות תחת השמים שלא כללו בדבריו הנעימים בספר משלי וקהלת עכ״ז כתבתי מוסרים אילו שהיותם במילות שונות יתשוב אדם שהם חדשים מקרב באו וירוץ הקורא בהם . ומה גם שלא היה צורך בהם שחייב אדם להדמות לקונו כדכתיב בפ׳ קדושים קדושים תהיו כי קדוש אני ה׳ אלוהיכם שצריך שיקדש עצמו להדמות לו כי קדוש הוא כיון שאדם מתקדש עצמו ודומה לו לבוראו נגלים לו תעלומות חכמה ולא ימצא בו מדה מגונה שיהיה שלם בכל . דכיון שהוא קדוש אין מסך מבדיל בינו לבין יוצרו ושכינה שריא עליו ומדריכו אל היושר ובהיות שצריך באדם אשר מחומר קורץ דברי דרך ארץ ומוסר באכילתו ושתיתו ובשאר דברים שדרכו כבהמה בתשמיש ואבריו באופן שאינו יכול לבא עד תכלית הקדושה כהקב״ה שהוא מקור הקדושה לזה קדושים תהיו האמור גבי ישראל אסר וי״ו וקדוש האמור גבי הקב״ה מלא וי״ו לפי שבקדושת ישראל יש חסרון קצת כמדובר מה שאין כן בהקב״ה וזהו כוונת רז״ל קדושים תהיו יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני ה׳ אלהיכם קדושתי למעלה מקדושתכם הוא אשר דברנו דקדושתו למעלה יותר מקדושתינו בעבור דלא שייך באדם תכלית קדושה כיון שיש לו דברים שדרכו כבהמה כמדובר עם כל זה בשיעור הקדושה שניתן לו אם יתקדש עצמו מסיר המסך המבדיל ונגלים לו תעלומות החכמות הרמות וכל שכן דברי דרך ארץ ומוסר באופן שלא יצטריך מי שילמד לו דברי מוסר דמאליו נגלים לו עם כל זה כתבתים לבחורים שעדין אינן מפרושים בקדושה כדי שיתנו לב להם וכיון שכן יש צורך להם ללמוד מהם וגם לכת שגדולים שאין מקדשים עצמם ובהיותם כך צריכים ללמוד מאחרים :

פרק ל ידיעת המצות והחיוב המוטל על האדם לקיימם בשלימות גדול הוא לכן

ראיתי להזכיר בפרק זה מזה הענין כתב החסיד בעל שני לוחות הברית ז״ל בשער אהבה התורה רומזת אלהות והעולם הוא האדם דהיינו ישראל שנקראו אדם מצד נשמתם שם רומזת התורה ומתחברים זה בזה דהיינו האדם הגופני הוא רמ״ח אברים ושס״ה גידים וכן בנשמה יש רמ״ח אברים ושס״ה גידים רוחניים נעלמים שהם תרי״ג מצות התורה לא תעשה הן מצד הדין דוגמת גידים אדומים על מידת הדין ורמ״ח מצות עשה הם ממידת הרחמים דוגמת רמ״ח אברים לבנים המורים על הרחמים ואלו מסתעפים מסוד רמ״ח ושס״ה נעלמים והנסתרים בסוד דמות אדם העליון היושב על הכסא בסוד שמו הנרמז בפסוק זה שמי וזה זכרי י״ה עם שמי שס״ה ו״ה עם זכרי רמ״ח ולתכלית זה נברא האדם לקיים אלו תרי״ג מצות כי המצות הם קשר אחד אי אפשר להיות לאחת בלתי האחרות כדמות בגד הנארג שכל חוט וחוט דבק בחבירו ועוזר בקיומו שהרי המה באדם אחד רמ״ח אברים ושס״ה גידים ואם חסר אחד הרי הוא פגום : ואם כן כלל העולה אין האדם שלם אלא שהשלים כל התרי״ג מצות כשחסר האדם ולא קיים כל התרי״ג מצות אז הוא פגום לפי שיעור חסרונו כן הוא שיעור הפגימות שפגם בנשמתו וכן כל מצוה ומצוה שלה סגולה מיוחדת שהיא מאירה בנשמתו ואם לא קיים כלם נפל מידו השכר המכוון מקיומה : ואם כן מי הוא זה ואי זה הוא שקיים כל התרי״ג מצות ואף אדון הנביאים משה רבינו ע״ה לא קיימם כי יש ארבע סיבות שלא יוכל לקיים כלם הראשונה היא שנה נמנעת לגמרי כגון תורת כהנים שהם מצות הנוהגים בכהנים והם בכלל התרי״ג מצות וכן יש מצות שהם בלוים ולא בכהנים וישראלים ויש שאין שייכן אלא ישראלים ולא כהנים ולוים : השנית שהם סיבה מי שיש לו בן חייב למולו אם אין לו בן לא חל עליו המצוה וכיוצא בהן : הסבה הג׳ מצות התלויות במקדש והתלויו׳ בארץ ישראל אינן אלין בחוצה לארץ ואף גם נתבטלו בחורבן המקדש אלא הענין הוא כך ידוע שכל המצות כלולות זו מזו וכל מצוה מתרי״ג ברוחניותיה כלולות כל רוחניות התרי״ג כי המצות תלויות במדות העליונים כמו שהמידות העליונים כלולות זו מזו כנודע ליודעי חן : על כן כל איש מישראל יקיים כל תרי״ג מצות בפועל כל מה שיש לו לקיים ואז כשעושה כן ומקיים בפועל מה דאפשר והוא שש ושמח בעבודת השם ית׳ ומוכן לקיים כל מה שאפשר לו לקיים אז מה שאי אפשר לו לקיים הוא כאלו קיים מאחר שהוא מוכן לקיים ואין המניע מכדו

רק מצד אחד והנה על כל פנים נתקיימו התרי"ג מצות בכל ישראל דהיינו תורת כהנים נתקיימו בכהנים וכן מצות היבום למי שבא לידו היבום וכן כלם ומי שלא היה אפשר לו לקיים כל מה שאפשר והוא עוסק בתורה לשמה ופירוש לשמה הוא כך כשעוסק בתורה עוסק על מנת ללמוד וללמד לשמור ולעשות כלומר שרוצה לקיים מה שימצא בתורה שגזר מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא לעשות אף שלא קיים מחמת שהיה בנמנע אצלו לקיים ועל זה רמזו ז"ל חשב לעשות מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה : עד כאן לשונו :

אמר המחבר אליהו הכהן העולה על הדעת בענין זה שכל א' מישראל מקיים כל המצות בסוד הגלגול דאי שהוא ישראל מתגלגל בכהן ואחר כך בלוי ומקיים מצות המוטלו' על הכהנים והלוים וכן הכהן מתגלגל בלוי ולוי בכהן וכדאיתא בזוהר על פסוק והכהנים הלוים בני צדוק וכו' שהכהנים באים להיות לוים וכו' : אך יש בתשובה זאת קצת מהקושי בקיום מצות המלך דאיך אפשר כמה רבוא רבבות מישראל שכלם יתגלגלו להיותם מלכים כדי לקיים מצות המלך ובפרט בזה הזמן בהיותינו בגלות שאין מלך בישראל : ואפשר ליישב זה שבהיות האדם ת"ח הוא בחינת מלך כארז"ל מאן מלכי רבנן והתורה מכרזת ואומרת בי מלכים ימלוכו ובהיות ת"ח שהוא מלך מקיים מצות המלך שת"ח אינו רודף אחר תאות נשים להרבות בהן ואינו מרבה סוסים דאותם בתענוגות בני אדם וכסף וזהב לא ירבה לו כי אינו חפץ בתאו' הגופניות וכותב ספרים לעצמו ודן את הדין ואינו מטה משפט ואינו לוקח שוחד דוק ותשכח כל האמור בפרשת מלך מקיים ובאופן זה יש מציאות בסוד הגלגול להיות כל אחד ת"ח לקיים מצות המלך : אמנם מה שנראה לי עוד בזה שישראל מצד נשמתם הם נפש אחת כדרז"ל על פסוק ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש וגם בבחינת הגוף הם אחד שנאמר אדם אתם ונראה שהכונה לומר אתם ישראל כלכם אדם אחד ואין אומות העולם קרויין אדם כארז"ל לפי שישראל כל אחד נרגש בצער חבירו כאלו הצער בגופו מפני שכלם גוף א' אדם אחד ולכן נמשלו ישראל לגרגיר של זהב שאם תניח קנה המנו באם נכוה קנה הב' כך ישראל נוגע לכל א' צער חבירו וגם ישמח בטובו בהיותם כלם גוף א' לא כן א"ה שנמשלו לברזל שאם נכוה קנה א' קנה ב' אינו חם כארז"ל לפי שכל א' וא' נחשב בפני עצמו מופרד כל א' מחבירו ולכן אינו מרגיש שום צער שמגיע לחבירו וזהו הטעם דישראל ערבים זה לזה דכל אחד נתפס על חבירו בהיותם גוף א' וכשם שבגוף

כשגיע נזק לאבר א' נתפסים שאר כל האברי' באותו כאב כך בחטא של א' נתפסים כלם וכיון שכן שכל ישראל כלם אחד מצד הנפש ומצד הגוף כמדובר כל מצוה שמקיים אחד מישראל נמצא שמקיימים כלם הרי שכל אחד ואחד מקיים מצות המלך ומצות הכהנים והלוים והלוים מצות הכהנים והכהנים מצות הלוים ועל דרך זה מצות יבום וחליצה וגט : והמשל לזה לאברי הגוף דמה שעושה היד מגיע תועלת לשאר כל האברי' וכן מה שעוש' הרגל וכן כל אבר ואבר בהיות' כולם גוף אחד ולכן בהיות' ישראל באהבה ואחוה בלי פירוד אז נקראי' גוף א' ומצוה שעושה אחד נחשב כאלו מקיימים כלם וזהו הטעם לא מצא הקב"ה כלי מחזיק טובה לישראל אלא השלום וכו' מפני שע"י השלום נעשים גוף א' ונמצא מקיימים תרי"ג מצות כל אחד וא' אך כדי שיחשב לאדם מה שמקיים חבירו כאלו מקיים הוא גם כן צריך בתנאי שיחשוב במחשבתו בחשק כל המצות לומר מי יתנני להיות כהן לקיים גם מצות הכהנים וכן במצות הלוים והמלך ובשאר המצות שאין בידו לעשותם ובזה יחשב על כל אחד מה שמקיים חבירו שמוטל עליו לקיים דכשם שמקיים הכהן או הלוי המצות המוטלות עליהם בחפצם ורצונם כך הישראל חפץ ברצונו וכיון שכלם אחד נחשב רצון זה כרצון הכהן והלוי ממש ונחשב כאלו הוא ג"כ קיים אותם וכן תרא' יעקב אבינו ע"ה שאמר עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי וכו' שהרי לא קיים מצות מלך ומצות כהנים ולוים ולא יבום וחליצ' וגט ולא מצו' התלויות בארץ בהיותו בחרן שהיא בחוצה לארץ ואיך אמר ותרי"ג מצות שמרתי אלא כיון שהוא שורש נשמות ישראל שכלם יוצאי ירכו הם ובהיות עתידין לקיים בקבלת התורה נחשב כאלו כבר הוא קיים אותם שכח הענפים מובלעים וכלולי' בשורש ונמצא כל מה שהיו עתידין ישראל לקיים היה כלול בו המעשה עצמו ונכון ודוק : גם י"ל דכיון דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ממש בהיות כל אדם חושב לומר אם הייתי מלך או כהן או לוי הייתי מקיים המצות המוטלות עליהם וכן בשאר המצו' כיבום וחליצ' נחשב לו כאלו קיימם וע"ד זה אמר יעקב ותרי"ג מצות שמרתי דכיון דכל מגמת פניו היה על קיום כל המצות אם החיוב היה מוטל עליו נחשב כאלו קיים כלם וכן בכל אדם והיותר פשוט בזה ע"ד שאמרו רז"ל כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה גם שלומד במצות המלך ובמצות התלויו' בארץ ובמצות הכהנים ויבום וחליצה וגם כאלו קיים אותם : אמנם נר' על אופן אחר דכיון שרמ"ח אברים ושס"ה גידים הם כנגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה וכל מצוה היא נשמה לאבר שכנגדה וכשאדם חוטא פוגם

האברים שלא יכול הנשמ' להאיר בם כי הפנס עם ך מבדיל בין האבר לנשמה וכשאדם מקדש עצמו גורם שתאיר הנשמה לתת חיות לכל האברים שהם כמספר כל מצות התור' ובכלל גורם האדם וחיות גם לאברים שהם כנגד מצות התלויות בארץ ומצות המלך וכהן ולוי וחליצה ויבום וכדומה שאין בידו לקיימ' בפועל ובהיות הוא גורם חיות בפועל מעשה שעושה לקדש עצמו ע"י סגופים וטבילות לאברים שמצות המלך והכהנים תלוים בהם נחשב אות' מעשה של קדושה שקדש עצמו כאלו עשה מעשה בפועל לקיימם ונמצ' שכיון שאדם מקדש עצמו כאלו מקיים גם המצות שאין בידו לעשותם כגון מצות המלך וכדומה כמדובר ודוק :·

ודע וראה בעיניך בכח המצות שהן כנגד רמ"ח אבריו של אדם שלפעמים יראה אדם בעצמו כי זה אבר מאבריו קל ומזורז יותר משאר אבריו כגון ירגיש בידיו שהן חזקות ומזורזות למלאכה יותר משאר ימים או רגליו קלות לרוץ ועל דרך זה ירגיש ויראה יתרון באבר אחד או בשנים יותר משאר אבריו אין זה כי אם שעשה מצוה הנוגעת לאותו אבר ואז הנשמה האירה בו יותר משאר האברים ומשם קנה אותו אבר כח וזריזות יותר משאר האברי' ואע"פ שבעשיית מצוה אחת נוגע תועלת וחוזק והארה לכל האברים כי כל האברים מסייעים בדבר מכל מקום האבר המיוחד שהוא כנגד אותה מצוה מקבלת הנשמה להאיר בו תחלה ומושפע יותר ממנה ולכך הוא חזק ומזורז יותר ואם יראה איזה יום בריאות בכל גופו משאר הימים בודאי עשה מצוה שתקן עמה דברים גדולים ונפשו יודעת מאד ומרוב השמחה משפעת יותר בחוזק באבר שהמצו' לעומתו ומחוזק אורה מקבלים כל האברים יותר ומשם קונה כל הגוף בריאו' וחוזק :

והנה כדי שיזרז האדם בעשיית המצות יתן נגד עיניו משל זה לאחד שרצה לעשות שותפו' עם עשיר מופלג והעשיר הוציא לקרן השותפו' תרי"ג דרכמוני זהב והוא הוציא מאה זוזי כסף אע"פ שנקר' שותפו עם זה מיהו אינו שותף לגמרי כיון שאין הקרן בשוה והריוח הנוגע לו מועט כפי שיעור הקרן ואם יוסף עוד על הקרן יתקרב יותר אל השותפות וכן בכל פעם שיוסיף עד שבזמן שהשוו במספר הקרן אז נקרא שותף לגמרי כך הקב"ה מקיים המצות כאמרז"ל והם תרי"ג מצות לקרן ואדם העושה מצוה נעשה שותף עמו בקיום אותה מצוה בלבד עד עשות כלם נעשה שותפו לגמרי שהרי גם קרן שלו תרי"ג כמו הקב"ה וכיון שכן כשעושה אדם מצוה כמה צריך להשתדל לבקש אחרת עד שיקיים כלם להיות שותף עם הקב"ה כביכול שוין בעשייתם יען לא יגיע לו מן הנוג' שהשותף שהקרן שלו מועט מוכנע ומקבים משותף חבירו שהקרן שלו גדול לא כן בהיות הקרן שוה דומה שיש לזה יש לזה שאז באמת נקראי' שותפים שוין לטובה וכמה צריך האדם לרדוף אחר שותפות זה כיון שהוא בנקל והריוח גדול הוא בנקל שבהיות קורא בענין המצוה כשאין בידו לעשותה נחשב לו למעשה כדרז"ל לעולה כל העוסק בתורת עולה וכו' והריוח גדול שמקבל שכר עליה כאלו עשאה בפועל ממש וידוע תדע שקיום המצו' תלוים שקיום מצות המילה וסמך לדבר מצות מילה מתחיל בע"ס לרמוז שקיום המצות תלוים במילה כדכתיב מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל ומילה מצות בע"ס פתוחה כי המילה כמפתח לפתוח שערי החכמה שיושפע המהול ממנה להבין ולהשכיל אופן עשיית המצות כתקינין הערלה כדבר הסותם מקור המים המשקים את הגן והסרתה הוא כמסיר אותו אבן נגף מעל פי המקור ויוצאים מים חיים ומשקי' לכל אילני הגן ומצמחים ומגדלים אותם ולכן לא נקרא אברהם אע"ס שלם אלא עד שמל כארז"ל כלומר לא היה שלימו' במצותיו מקודם אלא עד שמל כי מקדם היו מצותיו כאילנו' שהם כמושים מחסרו' מים וכבא המים עליהם מתעוררים אל הצמיחה כך היו אחר שמל ובהיות הוא ראשון לנכנסים בבריתו של קב"ה ולפרסום היחוד בעולם וכל דורו בלתי טהור אין בהם קורא בשם שיתעורר לעבודתו ושיהיה ראוי ליכנס בבריתו ומתוך חכמה יתירה שהיתה בו הכיר את בוראו והוא בן ג' שנים וידע ענין היחוד והאלהו' ופרסם אותו בפני הכל וחזק האמונה בלבבות שנא' ויקרא שם אברם בשם ה' ודרשו רז"ל כאדם המחזיק את המקרא כתיב הכא ויקרא שם אברהם וכתיב התם המקרה במים עליותיו ואז היה ליכנס בבריתו ראוי והגון עד שזכה בכך ואע"פ שהיה זקן בן צ"ט שנים היה זריז במצוה ולא נתעכב ולא נתעצל בה כלל כי ידע בחכמתו הרמה כי בכל מצותיו שקיים לא היה בהן מסחר' הגדול ולכן נזדרז מיד בעשייתה לקנות שלימות למצותיו שכבר עשה ולאותם שיעשה משם ואילך וכשם שהערלה סותם החכמה כמדובר כך האדם אע"פ שמל עצמו אם פוגם בריתו בעריות חוזר וסותם מקור המים חיים ואין במה שמקיים אח"כ מהמצות שלימות והארה עד שיחזור ויעשה תשובה הכלל העולה בשמור האדם בריתו הוא פתח שיזדמנו לו מן השמים מצות לעשות והן מאירות ומגינות לו ולכל העולם כלו ואז נקרא שותף לקב"ה בעשיית המצות דמה השותף האחר המיוחד שהוא הקדוש ב"ה טהור וקדוש כך המוציא המצות לקרן השותפות צריך להיות ג"כ טהור וקדוש כדי שיהיה השותפות שלם וגם שבהיות האדם טהור בבריתו מיד מוציא לקרן השותפות תרי"ג דרכמוני זהב כשותף.

הוסף שאחד כי המקיים מצות המילה כאלו מקיים כל תרי"ג מצות כאר"ז ל ר"ל שהשקולה כנגד תרי"ג מצות והטעם כי היא שגורמת לקיום כל המצות ונותנת לבן שלימות והאדם כשדובר גם לקיום השותפות עם הקב"ה יחזיק במדת החסד כאשר החזיק בה אברהם אבינו ע"ה ראש האבות דכיון דהסברא כערלה היא פתיחת פתח ההשפעה להמקום אם כן צריך להיות האדם בעל חסד להשפיע לכלם וגם אדם שעושה חסד ומוצא רע משום דיש כמה בני אדם כפויי טובה שלא די שאין מחזיקים תשואות חן חן לעושים עמהם חסד אלא אדרבא מבקשים ברעתו עם כל זה אל יבעוט במדה עשות חסד עם טובים ורעים כיוסף הצדיק דזן מהולים וערלים וילמוד מהקב"ה שעושה חסד תמיד ומוצא רע שהרא' נותן עושר לאדם ומכעיסו בעושר שנתן לו מרפי חולה מחוליו והולך ורוצח וגנוב ונאוף וכן לכל אדם בכל מדה ומדה שמטיב עמו מכעיסו ועכ"ז הולך ומטיב בלי הפסק רגע וכיון שכן מה מקום יש לאדם למנוע עצמו מן החסד בעבור המשכת הרע כמדובר שהחיוב מוטל עליו לעשות ויעבור מה שיעבור עליו כדי שיתקיים השותפות עם הקב"ה בהיות עושה כמעשיו הכלל העולה שיעשה האדם המצות ויחזיק בהם אע"פי שיראה לו שלפעמים ימשך לו רעה ממנה ח"ו ואל יחוש ואל ישים על לב החיוב מוטל עליו לעשות וימשך מה שימשך שצריך ללמוד מהקב"ה כמדובר ישים נגד עיניו שהעבד חייב לקיים מצות רבו ויהיה מה שיהיה כ"ש וק"ו מצות מי שבראו ובפרט שהם צווים ישרים וטובים וכדי שיתחזק האדם בדרכי הצדקה והחסד ישים נגד עיניו שהקב"ה הוא מקור הצדקות והחסדים ותמיד בלי הפסק רגע עושה צדקה וחסד בעולמו על הכלל ועל הפרט וכיון שכן כשיזדמן ביד האדם לעשות צדקה וחסד ימצא שהקב"ה עשהו שלוחו והשליח כמשלח על דרך שלוחו של אדם כמותו ואם כן שמחה צריך שיקח האדם בעצמו וכמה השתדלות וזריזות צריך לעשותו כיון שנעשה שליח של בוראו וכמה מהכבוד והמעלה יגיע לו מעליונים ותחתונים כי מלאכי עליון ישמרוהו ויכבדוהו ביודעם דשלוחו של מקום זה והמכבד לשליח כאילו מכבד למי ששלחו וגם חוט של חסד משוך עליו באופן שיפול חנו על התחתונים לכבדו ולנשאו ונמצא מכובד הוא מעליונים ותחתונים כנט וראה בשליח שהולך מלך למלך כלם חייבים בכבודו כמלך עצמו ששלחו משום דשלוחו של אדם כמותו והשליח עצמו כמה משתדל להיות שליח כדי לקבל הכבוד הזה כ"ש וק"ו מי שקונה שלמות לנפשו ומקבל כבוד ומעלה מן העליונים ומן התחתונים דצריך שישתדל בכל כחו והונו להיות שלוחו של מקום · מקום נתן לך ה' אלהיך ללמוד לעשות חסד מדגי הים שבכל יום ויום הולך דג גדול לפומיה דלויתן לגמול עמו חסד שיאכלהו ויכלכל עצמו ונמצא מוסר עצמו למיתה כדי לגמול חסד ואע"פי שאין הדגים בעלי בחירה וטבע הטביע בהן הקב"ה שיעשו כך מיהו שטביע הקב"ה טבע זה בהן לטען תלמוד שהיה יכול לזון ללויתן על אופן אחר ולא שבכל יום ויום ילך דג אחר לפיו כדאמרינן בפרק ה' דבתרא רב ספרא משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינא בספינתא וחזינן ההוא כוורא דאפיק רישיה ממיא ואתי ליה קרנא וחקיק עלייהו אנא בריה קלה שבים והוינא ג' פרסי ואזלינן לפומיה דלויתן ע"כ ופרש רש"י לפומיה דלויתן שיאכלנו היום ע"כ · ויש מקום במדבר שלא נמצא בו מי' מהלך כמה ימים ונמצאי' שם עופות ובלשון ישמעאל קוראין אותן שאקה קוג"י ר"ל שואבי מים גדולות עד מאד ובראותן שיירא עוברת שם הולכות למקום מים וממלאים ופקיבן מים ובאין ומריקין אותם המים בחפירות הנמצאים בהרים ובארץ כדי שימצא מי' לעוברים שם ולא ימותו בצמא כמו שכתבו חכמי המחקר. הרי עופות בלי שכר כדי לעשות חסד ואע"פ שאין להם לא שכר ולא תשלום גמול כ"ש וק"ו האדם שיש לו שכר בעולם הזה ובעולם הבא כדר"ז ל אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כבוד אב ואם וכו' וג"ח * איתא בפרקי שירה בשעת שסיים דוד כע"ה ספר תהלים וזה דעתו עליו אמר לפני הק"בה רבש"ע יש בריה בעולמך שאומרת שירות ותושבחות יותר ממני נזדמנה לו צפרדע אחת וא"ל דוד אל תזוח דעתך שאני אומר שירות ותשבחות יותר ממך ולא עוד אלא כל שירה שאני אומרת ממשלת עליה ג' אלפים משל שנא' וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ולא עוד אלא שאני עוסק במצוה גדולה שיש בשפת הים מין א' שאין פרנסתו כ"א מן המים ובשעה שהוא רעב נוטלני ואוכלני לקיים מה שנא' אם רעב שונאך וכו' עכ"ל · הרי הצפרדע מוסרת עצמה למיתה כדי לעשות חסד כנז' ק"ו האדם שיש לו שכר והוא מצווה והחיוב מוטל עליו לעשות רצון יוצרו כעבד שחייב לעשות עבודת רבו וע"ל בפר' כ"ב עוד מעניינים אלו הבט וראו כח החסד שמע' אומות לא בחר קב"ה אלא לישראל ומכל ישראל בחר בלוים ומן הלוים בחר בכהנים והקדישם בקדושה כדי שיכהנו לפניו בקדושה ובטהרה ולכן הזהיר' על הטומאה כמ"ש בפרשת אמור לנפש לא יטמא כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וכו' וכר' בזה ב' טעמים משום שאלו הנזכרים כלם גוף א' חשבים להו שכלם מאורע אחד ואגודה אחת הם לכן

יטמאו זה לזה שהוא כמשל אבר אחד שמת באדם עצמו מחמת מכה או חולי דלא שייך טומאה בהיות נוגע באברו בהיות מחובר בגוף עצמו לבד האחותו הבתולה שכבר נפרד מהם ויתפרדה החבילה והלכה והיתה לאיש ונעשים עמו לבשר אחד ולכן לא יטמא בה וגם הכהן הגדול לא יטמא אפילו לאביו ולאמו כי הוא נפרד מהם ועלה לבחינה אחרת כי מלאך ה' צבאות הוא אך שאר הכהנים שיטמאו זה על זה כלם גוף אחד הם : טעם שני שהוא כענין יפת תואר שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע שמוטב שיעשה הדבר בהיתר ולא באיסור גם בנדון זה כיון שאלו נפשם קשורה זה עם זה לא יוכלו לסבול שלא לראות זה את זה במותו ולבכות עליו וליפול על פניו על דרך ויקם אברהם מעל פני מתו דרך בנגועים נופלים על פני המת האהוב עליו וכדכתב ביוסף ויפול יוסף על פני אביו ויבך עליו וישק לו ולכן כדי שלא יבואו לעשות באיסור מוטב להיות בהיתר ולכך כהנים שיטמאו אלו אך הבתולה שהיתה לאיש לא יטמא עליה שכבר נפרדה מהם ונתמעט אהבתם וכהן גדול אפילו על אביו ואמו לא יטמא כי מלאך השם צבאות הוא וקנה בחינת רוחניות ודעתו כלולה וכבר נפרד קצת מהחומר וסובל ולא יבא ליטמא לכך נאסר עליו ליטמא אפי' על אביו ואמו אך גדול כח החסד שיטמא למת מצוה דכיון שאין לו קוברים יגמול עמו חסד של אמת לקוברו ולא יהיה קברו גופו חיות השדה ועוף השמים כלל העולה מאלו במדת החסד הוא סבה לקיום כל המצות דכיון שנשתרש לעשות חסד אינו עובר על שום מצוה כדי שלא יבא רע לעולם בעבורו ומדתו עשות חסד עם כל העולם באופן שהחסד מביאו לקיים כל מצוה ושלא לעבור על שום מצוה של לא תעשה כדי לעשות חסד וכו' : פקח עיניך וראה בספרים שיש מהחסד שעושה הק"בה עם האדם לחסד שעושה אדם עם חבירו חסדו יתבר' חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול כחסד שעושים עם המתים כי אנו לפניו בחינת מתים דלכן בכל כרח שלא פנא על הכבוד היו יוצאים על הקברות לומר כמתים אנו נחשבים לפניך וכו' ומה המת אין יכול לשלם למי שעושה עמו חסד להתעסק בקבורתו כך אין אנו יכולים לשלם להקב"ה על החסד שעושה עמנו ונמצא דמה שהוא עושה עמנו הוא חסד של אמת שאין מצפה לתשלום גמול אבל אדם מצפה לגמול וגם בחסד שעושה עם המתים הן אמת שאינו מצפה לגמול מהמת אבל מצפה גמול מהקב"ה שישלם לו על החסד שעשה ואם יש לו קרובים למת יש סקוה שאפשר יתקרב לו תועלת מהם : גם ראה חסדו הגדול של הק"בה עם האדם שאפי' מה שאוכל ושותה האדם לשובע נפשו חושבו הקב"ה חסד לתת לו שכר על זה כדרז"ל על פסוק גומל נפשו איש חסד דמה שגומל האדם עם נפשו נקרא חסיד וגם אמרו רז"ל שמעניש הקב"ה לאדם .רואה איזה פרי ומתאוה ואינו אוכל ממנו ראה ראשונותו שחפץ שלא יצטער נפשו וגם מה שזן האדם בניו ובנותיו הקטנים צדקה יחשב לו ונותן לו שכר על זה כדרז"ל על פ' עושה צדקה בכל עת ואע"פ שאדם זן אותם על רוב חיבתו עמהם וטבע מוטבע בו לאהבם עכ"ז משלם לו שכר כאלו אין חיוב עליו לזון אותם יש חסידות גדול מזה :

ובהיות כן מה כח יש לאדם לפטור עצמו מעשות חסד תמיד עם טובים ורעים והלכת בדרכיו כתיב מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חסיד אף אתה חסיד ומה חסידותו לעשות חסד לטובים וגם עם מי שחטא לפניו אף אתה כן אדם עשה חסד עם מי שחטא לך ובזה הקב"ה מוחל לך אף על פי שחטאת לו : ובמעלת הצדקה כתב החסיד בעל של"ה משם המקובלים ז"ל שכל מי שעושה צדקה שלא לש"ש יקבל שכרו מיד בעוה"ז אבל מי שנותן לשם שמים יקויים בו מה שדרשו רז"ל בפסוק רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ר"ל הקדוש ב"ה ממציא לו מעות לעשות צדקה כי צדקה בא"ת ב"ש ג"כ צדקה וממציא לו בני אדם מהוגנים לעשות להם צדקה כדי לקבל עליהם שכר וזוכה לבנים בעלי חכמה דכתיב ימצא חיים ותורה נקראת עץ חיים ובעלי עושר דיתיב צדקה כמדובר שממציא לו מעות וכו' בעלי הגדה דכתיב כבוד והו בע"הז ולאחר מותו בא"ס מלאכי השרת הממונים על הצדקה והולכים לפניו ומכריזין פנו מקום לפלוני דין דכתיב אני בצדק אחזה פניך ע"כ בכב"ה : פקח עיני שכלך ודע והבן שמלבד המעלות הידועות שיש בענין הצדקה כנודע מדר"ל בתלמוד ובמדרשים והספרי המוסר עוד בה שמשיך שבושת פנים לעולם ובושת פנים לגן עדן הפך שעז פנים לגיהנם והענין שכיון שיש מתנין צדקה המקבלים אותם קונים ביישנו' לעצמן שלעולם מתביישים מהנותנים כי מורחים עליהם והו מביאם שלא לסעין פניהם לעשות מה שלבם הרע חפץ ונעשה להם זו הרגל טבע שני ושוב אינן חוטאים וטוב בעולם גם הנותנים קונים יראת השם בלבם בראותם בשעת הנתינה החסד הגדול שעושה הק"בה עמו היום שהוא מהנותנים ולא מהמקבלים ובזה מורחו יתברך על פניו מיראת שלא יחזור עליו הגלגל לרעה ומטיב מעשיו גם בענין אחרים ונמצא מעשה הצדקה שלום בין הבריות לאביהם שבשמים כיון שעל ידה נטהרים עשירים ועניים שה"א כמקוה המטהר הטמאים :

פרק לא

יחקור האדם ויבקש הדברים הנוגעים אל שמירת גופו לעשות אופנים שלא ישלוט בו יד בעל בחירה כגון שונאים בעיר או לסטים בלכתו בדרך או בים וכדומה משאר הנזיקים כדי להיות חי על פני האדמה לעבוד את בוראו בבריאות כדי שיוכל לעובדו כראוי לכן הנה נא הואלתי לכתוב בפרק זה הדברים שמועילים לשמירה ולקבלת תפלתו ודברים סגוליי' המועילים לתקן נפשו וגופו: כתב בספר חקי חיים דף קע"ז ע"ב הרוצה ליסע למרחקים יתן לו חושבו איזה מטבע ויעשה בו סימן דהיינו שיעקם אותו מעט על המזוזה ויאמר לו בזה הלשון הנני נותן לך מטבע זו שתהיה את שלוחי כשתבא למקום חפצך שתליך אותו לצדקה בעבורי ואז נקרא שלוחי מצוה ואינו ניזוק באותו הדרך וכשרוצה ליסע למרחקים יאמר פרשת עקידה ואחר כך יאמר כשם שאברהם בעל החסד עקד את יצחק שהוא גבורה כך השם ית' יעקוד כל שונאי ואויבי ומקטרגי מעלי ומעל כל ישראל אמן: ויאמר פסוק זה וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויאמר תחינה זו: יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתשלח שרים ומלאכים הקדושים היוצאים מזה הפסוק שילכו עמי בכל דרכי ויצילו אותו מכל אויבים ולסטים ומכל מיני פורענות המתרגשות ובאות בעולם ויחסמו כל השונאי' וכל הנודרים בשם הזה דאל שדי שאמר לעולם די שלא יוכלו לשלוט בי כל השונאים והאויבים לרעה ויצליח את דרכי אמן סלה: קבלה אמתית קודם שיסע לדרכו יקח שלשה אוהבים ויאמר לפניהם הפסוק הזה שלשה פעמים שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. ובכל פעם יענו עליו אל יתן למוט רגליך אל ינום שומרך: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל: ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך יומם השמש לא יככה וירח בלילה ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך: ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם: יתן צדקה לעני קודם שיסע לדרכו ואז יתפלל התפלות כמ"ש צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו: וכאמר והלך לפניך צדקך וילמוד מעט קודם צאתו לדרך אם הוא בעל תורה. וכשיצא אצל המזוזה ומנשקו יעמוד ברגל ימינו בחוץ לאסקופה ורגלו השמאל ישאר בפנים ויאמר בשמך ט"ל אט"לה ה' שומרי ה' צילי על יד ימיני ה' ישמור צאתי ובואי לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: ואח"כ יאמר אוריאל ועורי"רין בשמכם אלך ותבקשו למלך מלכי המלכים הקב"ה בעדי שלא יגיע לי שום מקרי רע ופגע רע שמריאל ישמרני ברכיאל יברכני ילויאל ילווני ה' שומרי ה' צילי על יד ימיני עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ: שד"י ישמרני שד"י יצילני שד"י יעזרני ה' ישמור צאתי ובואי לחיים ולשלום מעתה ועד עולם. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. לישועתך קויתי ה'. מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל ומאחורי רפאל ועל ראשי שכינת אל. אתה גבור לעולם ה' ויכוון ראשי תיבות אל שם זה אגל"א. וכשיוצא משער העיר יאמר בית יעקב לכו ונלכה באור ה' כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואני אלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד: די לויה עד חוץ לשער ולפחות ארבע אמות וקודם שיחזור המלוה לביתו יאמר שדה ויחזור פניו לארבע רוחות העולם וכן פעם שניה יאמר השדה ולא יסתכל אחרי ההולכים מובטח שלא יזוק ההולך עד שיחזור לראותו והוא סוד נעלם: יאמר ברכת כהנים. ויאמר יהי רצון מלפניך אבינו שבשמים שיקוים בך (או בכם] ברכת כהנים בכל הכוונה והפירוש שדרשו חכמים ז"ל ואתה [או ואתם) תלכו לחיים ולברכה ובהצלחה ולשמחה ולשלום בלי פגע רע למקום חפצך (או חפצכם) ותזכו לחזור לביתכם לחיים ולשמחה ושלום אמן סלה וכן יהי רצון: וההולך בדרך יאמר תפלת הדרך ואח"כ יסבב בידו או במקלו ויאמר שלשה פעמים יוה"ך ישמרני יוה"ך יצילני יוה"ך יעזרני ואם יש עוד אחר עמו יאמר לו שלשה פעמים שלום עליכם ויענה הוא שלום. ואח"כ יאמר פסוק ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים ויאמר יעקב כאשר ראם וכו' כשיאמר ראם יכוין רפאל אוריאל מיכאל. ואח"כ יאמר חנוך ואליהו הלכו בדרך ולא הוזקו כך לא נוזק אנחנו ונלך בשם אלהינו לעולם ועד. ויאמר סימן לוי"ה דהיינו ל' פעמים לישועתך וכו' קויתי ה' וכו' ה' לישועתך קויתי: ו' פעמים פסוק ויהי בנסוע וכו'. י' פעמים יברכך. ה' פעמים המלאך וכו'. ואח"כ יאמר ו' פעמים ויהי נועם ויכפול בכל פעם הפסוק אורך ימים וכו'. ואח"כ יאמר שיר למעלות אשא עיני וכו' שלשה פעמים. ואח"כ יאמר פסוק זה ג' פעמים קומה ה' קדמה פניו הכריעהו פלטה נפשי מרשע חרבך שלשה פעמים לאחור חרבך וכו'. ואח"כ יאמר יה"ה אהיה אשר אהיה שדי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה ג"פ: יה"ה אהיה אשר אהיה צבאות אשרי אדם בוטח בך ג"פ: יה"ה אהיה אשר אהיה ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראינו ג' פעמים. ואח"כ יאמר ג"פ אתה סתר לי פנים ואחור בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים ג' פעמים לאחור עולמים וכו' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ג"פ לאחור בשלום וכו' מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב ולכוון בו ירוץ בגי' שדי. ויאמר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שבשמים יושב הכרובים תושיע אותי ותשמור עלי ותצילני מכל

אויבי ולסטים שלא להרע לי ולכל הנלוים אלי לא בגופנו ולא במאודינו ולא בכל אשר לנו וכן יהי רצון לפניך אדון הרחמים והסליחות הרוכב בערבות שתצילני מכל מיני אויבי' ולסטים ושוללים ושודדים ומכל מיני כלי זין ומכל מיני פורענות המתרגשות לבא בעולם אמן סלה . ואח"כ יאמר אדון עולם או אדיר איום ונורא ולא יאמר קרב קץ נחמה רק יאמר קרב יום נחמה : כשפגע ביער קודם שיכנס ליער יאמר שמך ה' ביער · ביער ה' שמך . ה' שמך ביער · סגלפ"ון שר של היער ויכוין סנדלפון בגימ' יער הוא ישמרני ויצילני מכל רעה שביער קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כלו אומר כבוד : יכרסמנה חזיר מיער וזיז שדי ירענה כאש תבער יער וכלהבה תלהט הרים כן תרדפם בסערך ובסופתך תבהלם : אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ : הודו לה' כי טוב כל"ם: ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך : כתב בסוף ספר אורחות צדיקים הרוצה ליסע ממקום למקום או מבית לבית לדור אלו ימים בחדש הם טובים ב' בחדש או ד' או ט' או י"א ט"ו ט"ז י"ט כ"א כ"ז כ"ט בחדש אבל יום א' וג' וכ"ה בחדש אינן טובי' השומר נפשו ירחק מהם : [בשחרית קודם נטילת ידים יאמר) ראשו כתם פז קווצותיו תלתלים שחורות כעורב : (ואח"כ ירחיץ עיניו ויאמר] עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מלאת : (ואח"כ ירחץ לחייו ויאמר] לחייו כערוגת הבושם מגדלות מרקחים : [ואח"כ ירחץ שפתיו ויאמר] שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר : [ורוחץ ואומר) מעיו עשת שן מעולפת ספירים : [ואח"כ ישים ידיו על עיניו ויאמר) ויתד תהיה לך על אזניך בשם אלהי יעקב ישראל : [ואח"כ יאמר] ופני אריה אל הימין לארבעתם : [ואח"כ כשינגב ידיו יגביה ידיו למעלה ויאמר] שאו ידיכם קודש וברכו את ה' : ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי : [אחר ברכת התורה יאמר פסוק זה] טוב אתה ומטיב למדני חקיך: [לאחר כלות ברכה המחויר לפגרים מתים יאמר אלו ששה פסוקים] לנצור אורחות משפט ודרך חסידיו ישמור שמור רגליך באשר תלך אל בית האלהים וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע : פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו : עיניך לנוכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך : נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה : סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו : הומ"ז ועזר"יה ה' מחסו

ומצודתי חוץ אגרת נעמה ולילית ומחלת וכל כת דילהון : (ואח"כ יאמר אלו הפסוקים נכונה] אודך על כי נוראות נפלאתי נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד : ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים : ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית : פלא עצות מרחוק אמונה אומן : ואח"כ יאמר אנא בכח וכו' · ואח"כ יאמר אל אלהי הרוחות לכל בשר · ואח"כ יאמר שרפים עומדי' ממעל לו שש כנפים לאחד בשתים יכסה וכו' וקרא זה אל זה וכו': ותשאני רוח עד הללויה וכו': קבלת עול מלכות שמים יאמר הנני מוכן ומזומן לקבל עלי אמונת אלהי עולם

אשר טמיר ונעלם מכל הי מרוב קדושתו והנני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו אחד יחיד ומיוחד ואין יחידות בשום פנים ברוך הוא ואין בלתו והוא ברוך הוא ברא השמים ושמי השמי' וכל צבאם והוא ברא הים הגדול וכל התניני' הגדולים וכל אשר בו הוא כנגד עולם הגלגלים רק כמו גרגיר החרדל וכל הגלגלים המה כנגד עולם המלאכים כמו גרגר החרדל ומלאך גבוה שבגבוהי' הוא כנגד כסא הכבוד כמו גרגר חרדל וכסא כבודו הוא כנגד כבודו ברוך הוא גם כן רק כמו גרגר חרדל והוא ברוך הוא אינו דמות הגוף ואינו גוף לא נערוך אליו קדושתו ראשון לכל ראשית ואחרון בלי תכלית עילת כל העילות סיבת כל הסיבות שליט בעליונים ובתחתונים היה הוה ויהי' תקיף בעל היכולת בעלמא דין ובעלמא דאתי וכו' אין קדוש כה' וכו' ואין צור כאלהינו מי אלוה מבלעדי אלהינו ואין צור זולתי אלהינו :

כל האומר מזמור למנצח בנגינות מזמור שיר בצורת המנורה בכל יום בהכן החמה לא יקרה לו שום מקרה רע וחשוב לפני הקב"ה כאלו הוא מדליק נרות בבית המקדש : ובספר מנורת המאור כתוב לאמר בימי העומר כשמגיע ליבור אומר ברכת כהנים יאמר היחיד למנצח בנגינות מזמור שיר עד אפסי ארץ ויצליח במעשיו : אגרת הרמב"ן ז"ל ויסתכל בצורת המנורה ולא יהא ניזוק כל היום וכו' : ומסיים טוב לאומרו אפילו כל ימות השנה עכ"ל וכל שאומרו ז' פעמים בדרך ויכוין בו ילך לשלום ולהצלחה וטוב שכל אדם יסתכל בו קודם באתו לדרך ובדרך יתפלל אותו כאמור :

משנעשה הקטן בן שלש שנים יעשה לו חכף טלית קטן ולא יתעין יוסף מקובלים ז"ל :

בשעת

בשעת הדיקת הטלית קודם הברכה יאמר אלו הפסוקים:
ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאוד הוד והדר לבשת: עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה: [ולאחר הברכה יאמר אלו הפסוקים] מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירויון מדשן ביתך ונחל עדנך תשקם: כי עמך מקור חיים באורך נראה אור: משוך חסדיך ליודעיך וצדקתך לישרי לב:

התפלה שיאמר קודם הנחת תפילין · לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה אני מניח תפילין כאשר צוני ה' אלהי להניח פרשיות קדש לי כל בכור והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע כנגד המוח והלב לידע ולהודות ולהלל בכל יום שהוא אל הוא היוצר הוא הבורא והוציאנו ממצרים והרג את בכוריהם ואותנו הציל בכח שלשה שמות הקדושים הוי"ה אהי"ה אדנ"י המרומזים בתפילין ארבע בתים הם ארבע אותיות שם הוי"ה ובתוכם ארבע פרשיות דאותיות אדנ"י ובתוך ד' פרשיות כ"א אזכרות שם הוי"ה כנגד שם אהי"ה גימטריא כ"א וכן בשל יד הבית הוא שם אדנ"י ובתוכו ארבע פרשיות וכ"א שמות והוא אחד ומיוחד בתכלית האחדות ולו הכח והממשלה לעשות בעליונים ובתחתונים · והנני משעבד לו לבי ומוחי ורוחי ונשמתי והנה מקבל עלי מלכותו ועול מצותיו לעובדו בכל לבבי ובכל נפשי ובכל מאודי:

כתב לור ורוע קודם התפלה יאמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שאני בשר ודם ואין בי כח לכוין כוונת אמן כראוי לכן יהי רצון לפניך שתהא עולה כוונת אמן שלי עם כוונת אמן באותם השרידים היודעים לכוין עניית אמן כראוי:
ויאמר הוידוי אשמנו בגדנו גזלנו וכו' בכל יום ויבכה בדמעות על חטאים אשר עשה עכ"ל: ואחר שמניח תפילין יאמר זה: ומחכמתיך אל עליון תאציל עלי ומבינתיך הבינני ובחסדיך תגדיל עלי ובגבורתיך תצמית אויבי וקמי ושמן הטוב תריק על שבעה קני המנורה להשפיע טובך לבריותיך פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון: כתב הרב נתן שפירא ז"ל בשעה שכורך שלשה כריכות על אצבע האמצעי יאמר פסוקי' אלו. וארשתיך לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים: וארשתיך לי באמונה וידעת את ה': וקודם שיכרך התפילין מעל ראשו יסיר מקודם שלשה כריכו' אלו מן האצבע האמצעי: ובשבת וביום טוב שאין מניחין תפילין יאמר אחר עטיפת טלית גדול ד' פעמים אלו פסוקים:
מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: כי עמך מקור חיים באורך נראה אור: משוך חסדיך ליודעיך וצדקתך לישרי לב: (כשיוצא בבוקר מפתח ביתו יניח יד ימין על המזוזה ויאמר) ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני ה' ישמור צאתי ובואי לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: (ויאמר) שדי ישמרני מיצר הרע ומכל צרה וצוקה אמן: ואח"כ יאמר שמע ישראל עד ובשעריך · ואח"כ יאמר לה' הישועה על עמך כו' שלשה פעמים ה' צבאות: אנא ה' הושיעה נא הצליחה נא: וקבלה אמתית שיעמוד על רגל הימין למפתן הפתח אם המקום נקי מכל טומאה וטינוף לפני הפתח וברגל השמאל בתוך הבית ויאמר בשם אלהי ישראל ובשם אגל"א שהוא סגול' שלא יזוק כל אותו היום: ואח"כ יאמר מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב: כתבו המקובלים ז"ל בכל פעם ביום הן ביציאתו הן בכניסתו יניח ידו באצבעו על המזוזה ויאמר: שדי ישמרני מיצר הרע ומכל צרה וצוקה אמן סלה: שהיא סגולה שינצלהו הש"י מיצר הרע: וביום השבת לא יאמר זה רק יאמר זכור את יום השבת לקדשו: וכתבו חכמי האמת על ידי שנותן האדם פרוטה לצדקה קודם תפלתו פודה תפלתו מכל מקטרג: כשבא לבית הכנסת יאמר מזמור אלהים יחננו שהוא ז' פסוקים ויקיף התיבה בכל פסוק ובשבת יקיף התיבה פעם אחד בלבד ולא יותר. וכשבא על מקומו מתחיל לומר העקידה וא"ל בר"ח ושבת וי"ט חקי חיים דף כ"ב: שם דף ר"ח ע"א לפני התפלה יאמר: רבש"ע אני עבדך ובשעת התפלה בזמירות ובשמע ישראל אמסור נפשו על קידוש השם לקבל באות ד' מיתות בית דין ומוסר נפשי ובש"ת אהיה כמו דוד שאמר חסיד אני ובתפלת לחש עבד אני ואז אומר הקב"ה עבדי אתה אשר בך התפאר: כתבו המקובלים שיסתכל בצורת זה השם בשעת התפלה כזה יהו"ה (בניקוד י"וד בחיר"ק ה"א בשב"א וא"ו בקמ"ץ) וזה גורם להביא יראה בלב האדם מן הש"י ולזכך הנפש: כתב בספר הגן לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר ג' פעמים "פי "פי "פי ר"ת פלטי יוסף ואח"כ ירוק ג' פעמים ולא ירוק לגמרי אך בדרך כחש והלשון יהא בין השפתים בשעת הרקיקה ובודאי תלך המחשבה עכ"ל. אך בתפלת י"ח לא יעשה כך. ולכן אמרתי להעלות על שולחן מלכים תיקון אחר כפי שמצאתי שכתב אחד מתלמידי האר"י ולה"ה בסידור האר"י זלה"ה אני

שעיר בחנקי דרך נויון להעביר יד ימינו על מצחו ג׳
פעמים ועוברים כל המחשבות ובלבד שיפסיק גם מחשבות
מהרהורים וחז יועיל ודאי עכ״ל : כתב בזוהר פ׳ בשלח
כל בר נש דאתי לייחד׳ שמא קדיש׳ ולא אתכוין ביה בלבא
ברעותיה בדחילו בגין דאתברכין ביה עילאי ותתאי רמאין
צלותיה לבר וכלא מכריזין עליו לביש וק״ס קרי כי תבאו
לראות פני עכ״ל : מי שאינו יודע בעצמו שיוכל לקיים זה
אל יכוין כלל בשמו׳ ויאמרים רק יתפלל כפשוטו להבין
הדברים בכוונת הלב : בספר ארחות צדיקים קודם נפילת
אפים יאמר לדוד אליך ה׳ נפשי כי עליך הורגנו כל היום
אמותה הפעם אחרי ראו׳ פניך וידמה במחשבתו כאילו מת
ועל ידי זה יש לו כפרה על היסורים שסולים עד יום המית׳
ע״כ : דעת המקובלים שלא ליפול על תוך שיד כי אם על הגב
ע״כ : מעה מטה וכוח ראום שאומרים שני וחמישי ושני
יאמרו בקירוב רגלים זה לזה כמו י״ח ברכות : רש״ל אל
ארך אפים שאומרים שני וחמישי ושני צריכים לאומרו מעומד
דרך וידוי : הפסקה שנוהגין קודם קריאת התורה יתן
דווקא בעמידה וביד ימין כאורחות צדיקים עיין בספר חקי
חיים דף ע״ד ע״ב : כתב בספר החרידים דף כ״ח
לתפלת מנחה בשבת בשעת הוצאת ספר תורה יאמר תפלה
זו במקום בריך שמיה כי באותו שעת עת רצון :
ואני תפלתי פתח לי שערי צדק צלותא דרעוא
קמי עתיקא דעתיקין סתימא דכל סתימין יתגלי
רעוא דעתיקא קדישא כתר ומשחה דרבותא
דאיתכלילו ביה אבא חכמה ואמא בינה עילאי ומן
יובלא מבינה יריק על דיקנא דאהרן חסד כהנא
ולואי גבורה וישראל תפארת על הררי ציון נצח
והוד יריקון כחדא על יוסף יסוד ודוד מלכא מלכות
ויקבלון מלכותא ההוא ינוקא עבדין וכל עמך בית
ישראל דנשמתי ראיהי תאיב לאיסתיחאה בההיא
משחא תריק עלי מינה ותתן כי חכמתא יקורתא
ומנדעא וסוכלתנא בני חיי ומזוני רויחא ועותרא
לטפלה קמן ולזווג למטרוניתא כמה דאצטרך
ותבשר לעבדך דאיהו זמין לחיי עלמא דאתי ובבעו
מינך ובמטו מינך דלא אתפרש מינך ולא תתפרש
מינאי בגין דלא אחוב קמך ונחדי השת׳ למטרונית׳
עורי עורי ה׳ עורי כימי קדם דורות עולמים הלא
את הוא המחצבת רהב מחוללת תנין את הוא
המחרבת מי תהום רבה השמה מעמקי ים דרך
לעבור גאולים ופדויי ה׳ ישובון ובאו ציון ברנה
ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו
יגון ואנחה אמן וכי״ר : [כשעולה לארון הקודש

לכשהוציא ספר תורה יאמר] מה נורא המקום הזה אין
זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים . [כשנוטל
הספר תורה בזרוע ימין יאמר] שמאלו תחת לראשי
וימינו תחבקני . [כשנושק הספר תורה בפיו יאמר]
ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין . (ואם
מנשק רק בידיו יאמר) מצות ה׳ ברה מאירת עינים :
[כשקורין אותו לס״ת בשעה סילוקו יאמ׳] משכני אחריך
נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך .
(כשהולך השליח ציבור עם הספר תורה והוא הלוך אחריו
יאמר] אחרי ה׳ אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת
מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבדון ובו
תדבקון . (כשבא האדם נגד ארון הקדש ישתחוה לפניו
ויאמר] שויתי ה׳ לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט
אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך . [כשפותחין
הארון לומר שיר הייחוד דכך יש נוהגים יאמר] שאו
שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך
הכבוד מי זה מלך הכבוד ה׳ עזוז וגבור ה׳ גבור
מלחמה שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם
ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה׳ צבאות
הוא מלך הכבוד סלה . [קודם שמתחיל להתפלל תפלת
מנחה יאמר] אדם הריני מזמן את פה שלי להודות
ולהלל ולהתחנן אל בוראי מלך מלכי המלכי׳ הקב״ה
והריני מתפלת תפלת מנחה בדחיל׳ ורחימא בסוד
שור שתיקן יצחק אבינו סבא קדישא ע״ה שהקריב
את עצמו על גבי המזבח כשור ולייחד השכינה עם
הקב״ה בזרוע שמאל בשם כל ישראל ויכוון
יאהדו״נהי . (ואם מתפלל מנחה ומעריב ביחד יאמר
הריני כו׳ עד בשם כל ישרא׳ והריני מתפלל ג״כ תפלת מעריב
ברחימו ודחילו בסוד לייחדא שכינה עם הקב״ה בדרועא
דימינא ודשמאלא בשם כל ישראל כדלעיל : ואם מתפלל
מעריב לבד אחר שהתפלל תפלת מנחה כבר יאמר כך הריני
וכו׳ עד הקב״ה . והריני מתפלל תפלת מעריב
בדחילא ורחימא בסוד נשר כשתיקן יעקב אבינו
סבה קדישא ע״ה שמרחף על בניו כנשר וליחדא
שכינה עם הקב״ה בדרועא דימינא ובשמאלא בשם
כל ישראל ויכוין כדלעיל . במוצאי שבת יאמר ושמע
ודומה כפי המסודר במעמדות עד אחר שיר למעלות אשא
עיני טובים להבדלה מאד ואז אין צריך לאומרם בימי השבוע
מקובלים . קריאת שמע על המטה לקטנים יאמר להם
המלאך הגואל עד בקרב הארץ : ופסוק שמע ישראל .
וברוך שם כבוד וכו׳ . ופסוק שומרני כאישון בת עין

ובצל

ובצל כנפך תסתרני אם תשכב לא תפחד ושכבת וערבה שנתיך : ברוך ה' ביום וכו' עד אמת מקובלי' כנר כתבתי לעיל שיאמרה קודם שיאכל ובשבת וי"ט שאין פחנה יאמר פסוק : ומל' ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך למען חייך : [קודם שיטול ידיו יתפלל על מזונותיו יאמר] אתה הוא ה' אלהים הזן ומפרנס ומכלכל בחסדך לכל הברואים מקרני ראמים ועד ביצי כנים ככתוב טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אוכלם בעתו "פותח" את "ידיך [יכוין ר"ת גימטרי' פ"א כוי"ס אדנות ס"ת חת"ך שר הממונה על הפרנסה] ומשביע לכל חי רצון נותן לחם לרעבים לכל בשר כי לעולם חסדו : ובכן ירמ"י או"א היה הוה ויהיה שגם אנחנו בני אברהם יצחק וישראל עבדיך עמך מצפין תמיד ישועתך ומיחלים לחסדך כעיני עבדים אל יד אדוניהם וכעיני שפחה אל יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחננו שיהיה אני ובני ביתי וכל עמך בית ישראל בכלל הרחמים ובכלל [illegible] וחסד שתתן לנו מזונותינו במלאוי ובריוח להם לאכול ובגד ללבוש ויקוים בנו מקרא שכתוב בין הערבים תאכלו בשר ובבוקר תשבעו לחם לשובע ולברכה ולחיים משפע ברכה והצלחה משפע בריכה העליונה מתחת ידיך ולא מתחת ידי בשר ודם ויקוים בנו מקרא שכתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו : ואח"כ יאמר מזמור לדוד ה' רועי וכו' כתב האר"י זלה"ה כי יש במזמור הזה נ"ז תיבות כי הש"י זן ומפרנס לכל על ידי אותיותיו במנין בריכה שישלח הש"י ברכה במעשה ידינו ויכוין בניקוד' הוי"ה הניקוד שב"ס קמ"ץ בניקודם יהנך שעולה ע"ב ויכוין שהשם יתברך ישפיע לנו מסיטרא דימינא שהוא חסד ע"ב המקבל מחסד עליון שהוא המזל כי בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מלתא אלא במזל' ובשיטול ידיו מים אחרונים יאמר זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת אמר' מאל בזהר מזהיר מאד במים אחרונים אפילו אינו אוכל רק פת צריך ליזהר בו וכן כתב האר"י בסידור שלו ואף ע"ג שכתב במ"א שאין אנו נוהגים ליטול מים אחרונים מ"מ הירא' והחרד יטול דוקא בזוכבין ויטול בתוך כלי דזה חלקו מסמאל מן האכילה וכשנותנים לו חלק מן הקרבנות ומותר ליטול מים אחרונים על גבי קרקע שעליו רצפה דאין רוח רע שורה על גבי רצפ' ותחת הקרקע שרי אף על גבי קרקע ממש ורשב"א כתב דאסור ליטול אחרונים בשאר משקים עיין בחקי חיים דף מ"ד ע"ב ובדף ס"ב ע"ב : אלו פסוקים טוב לומר אחר האכילה קודם בה"מ והמה מסוגלי' עד מאד שלא יחסר מזונו כל ימי חייו : להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר ולנצח על כל דברי שירות ותושבחות דוד בן ישי עבדך משיחך בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו : אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדני ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי שוש אשיש בה' ותגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך ה' שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל וכו' נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי : אודך כי עניתני ותהי לי לישועה : ואח"כ יאמר השיר של יום שהיו הלוים אומרים בבית המקדש . המנהג בארץ איטליא מי שאין לו פנאי ללמוד על שולחנו או שאינו יכול ללמוד לפחות ד' פסוקי' מתורה וג' מנביאים וג' מכתובים . ג' מתורה ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא : ועבדתם את ה' אלהיך וברך את לחמך ואת מימיך והסירותי מחלה מקרבך : ויענך וירעיבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם : [ג' מנביאים] הוא מרומים ישכון מצודת סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם : [ג' מכתובים] ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד : טרף נתן ליראיו יזכור לעולם בריתו : עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים . כתבו המקובלים מי שיש לו פנאי יאמר ואם אין לו פנאי יאמר המקצת קודם הלימוד יאמר רמ"ב פ' אריא"ל בגי' זכיר"ה וטוב להשגיח ויאמר ח' פעמים אות ח' של תמניא אפי . ואח"כ יאמר ירמ"י או"א בזכות ה' פ' שאמרתי הפסוקים לפניך שתפתח לבי בתורתך

ותצוה למלאכים הממונים על התורה שילמדוני תורתך ויהא לבי כפתחו של אולם להגות בתורתך ויהיו דברי תורתך מונחי׳ בפי כשלחן ערוך וכמעין נובע ויהיו דברי תורתך שמורי׳ בלבי שלא אשכח ואהיה כבור סיד שאינו מאבד טפה ואשחר ואערב כבתוב לא ימוש ספר התורה הזאת מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמור כל הכתוב בהם אז תצליח ואז תשכיל ובזכות שמות היוצאים מפסו׳ תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב שתפתח לבי בתורתך ויהיה כמ[עי]ן המתגבר לפלפל למהר להבין ולהשכיל ואהי׳ מהר לשמוע וקשה לאבד ולזכור ולידע ואזני תפתח לשמוע בתורתך אמן וכי״ר : (ויאמר גם זה] רבון כל עלמין דאנת הוא מארי מלכין וגלי רזין יהא רעוא דילך לסרבא מילן בפומאי לקימא בי האי קרא ואנכי אהיה עם פיך דלא איעול בכסופא קדמך וקדם רישא מתיבתא דרקיע ואזכה למשמע מילן ורזין דאורייתא מרישי מתיבתא עילאי : [מי שיושב ללמוד יאמר] ירמ״י או״א אברהם יצחק ויעקב שקראת שמו ישראל ש,תפתח לבי בתורתך ותאור עיני ולבי שלא אשכח כל ימי חיי ולא אשכח דבר תורה לעולם ועד :

גם׳ רויאל מצאתי שגולה לתנוק שלא יזוק יקח מילת נער קטן שעדיין אינו יודע וישים בפי הילד הנולד גם מצאתי אחר המילה יאמר המוהל ק״ל פ׳ אליהו ובזה מסלק שטר׳ אחרא וביותר מסלק לסמ׳ ואח״כ יכוון את אליהו באופן זה ל׳ יהו״ה כבי״א ובזה מובטח שלא יפגום בריתו לעולם ע״כ : מצאתי בס׳ הנהרות מי שמתים בניו מיתה פתאומים כשנולד לו תנוק אל ילבישנו כי אם כלי פשתן בלבד בלי עירוב בשן שום מין אחד ויחיה : וקבלתי מהחכם הש׳ כה״ר יצחק צרפתי שהיו מתים לו בניו קודם המילה עד שמצא בס׳ א׳ שהתינוקות שמתים קטנים הוא מסיבת שיונקין בחיכו כמין אבעבועות קטנות ומסב׳ זה אינן יכולים לינק ומתים לכן מיד בראותם שאינו יונק יקחו חתיכה של בגד פשתן דק ויכרוך באצבעו וישפשף בחיך התינוק ב׳ או ג׳ פעמים באופן שיבקעו אבעבועות וירפא והוא כן עשה וחיו בניו מאז ואילך : מצאתי כשאומר ברוך אתה ה׳ האל הקדוש יכוון לשלוב זה יאהדונה״י ושוא תקון לכעס גם יכוון בשים שלום והוא מועלת לתקן הזכירה יכוון בברוך אתה ה׳ המברך את עמו בשלום הוי״ה בנקוד שורק ע״כ : מצאתי כתוב קבלה מהרב רבי משה דרשן זלה״ה הרוצה לעמוד על שער התבואה הרי לך סימן בדוק ובחנה על חכמת האצטגנינות חשוב בשנה שאתה יושב בה אמצי שהיה תקופת טבת נופלת בכמה ימים בחדש אם מעשרים יום ועד שלשים היא נופלת יהיה זול ואם מיום ראשון ועד עשרה ימים היא נופלת יהיה יוקר ואם מט״ו יום ועד כ׳ היא נופלת יהיה השער בינוני ואם מעשרה ימים ועד ט״ו יום היא נופלת יהיה יוקר גדול והכל בידי שמים • ובספר אחר כמו כן מצאתי כתוב וכתוב בו שאין מגלין זה אלא לצנועים ע״כ : הרי כתבתי לך בפ׳ הנכבד הזה דברים נחמדים ויקרים להשיג בהם שלימות הנפש ושלימות הגוף כאשר עיני הקורא רואה ושמא תקוץ לומר איך אני יכול לעמוד על כל זה כי הזמן בוגד ושולח לאדם לנדודי׳ לרדוף כל היום אחר פרנסתו ובבואו בלילה מרוב עמלו ישכב וירדם דע שהדברים מונחים לפניך כשולחן ערוך אם זיכך השם בטח ושלוה אשריך וטוב לך שתוכל לקיים כל הכתוב בס׳ ואם רוע מזלך דחפך לעמל וטורח או תקיים מקצת מהם או אפי׳ אחד שעל הכל יש שכר דכל הדברים הללו כלם נאמרו למשה בסיני שאין דבר בעולם שאינו רמוז בתורה דוק ותשכח וכדר״ז ל על פסוק פרשת בהר סיני וידבר ה׳ אל משה בהר סיני לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ כו׳ • שש שנים תזרע שדך כו׳ רש״י ז״ל מפורש בכהנים מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות [נאמ]רו בסיני אלא מה שמיטה נאמר כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כלן נאמר כללותיה ודקדוקיהן מסיני ע״כ כללים נמסרו למשה מסיני שכלולים בו מה שתלמיד עתיד לחדש אנ״ל הנוגעים לעיקר המצות אף דברי שיח או נדר או רמז או סגולה או רפואה שעמה משיג אדם שלימות הנפש הכל רמוז בתורה לכן אל יקל בעיניך מה שכתבתי בזה הספר רובם הם דברים שאינן מפורשים בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה דע דכל דבר היוצא מפי חכם החיוב עליך לקיימו כי לא מפיו דוקא יצאו הדברים כי כבר קדמה היציאה מפי משה רבינו ע״ה אדון הנביאים וכלן בתורה דרך רמז באיזה פסוק או באות או בנקודה או בטעם ולא ניתן רשות לגלותו עד שבא החכם שעליו נגזר מקדם עולמים לחדשו דזו חלקו מסיני וגילה אותו וכן דור הולך ודור שבא מחדשים עוד ממה שקיבלו מסיני שלא נגלו לראשונים דכל אחד ואחד מגלה חלקו דאין רשות לשום אחד ליכנס בתחומו של חבירו :

פרק לב

ימי הטובה והחיים הנעימים בזמן שאדם עושה רצון קונו וסיגון והדאגה והצער והיסורין הקשים והגלות והשעבוד כשעובר על המצות ככתוב בפ׳ בחקתי אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם ונתנ׳ הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו כו׳ והשיג לכם דיש כו׳ ונתתי שלום

שלום בארץ כו' הרבה עמהם ברוב הטובות הנודעים לגוף
בדברים הגשמים שהם הכנה להשגת שלימות הנפש לזכות
לחיי עה"ב והתחיל מגשמים ונתתי גשמיכם בעתם כי
בבואם בעתם כאשר יאות יהיה האויר זך וטוב והנגרות
והמעיינות טובים ויהיה זה סיבת בריאות לגופים והפירות
כלם ירבו ויתברכו בהן כאשר יאמר ונתנה הארץ יבולה
ועץ השדה יתן פריו ועם זה לא יחלה האדם ולא יהיה משכלה
ועקרה בבהמתם ויתמלאו ימיהם כמ"ש הרמב"ן ז"ל ובהיות
האדם בריא משולל מכל חולי ובער ממקריות דופי הזמן אין
הכנה גדולה מזו להשגת השלימות הנוגע לנשמה לקנות
חיים הנצחיים ולכך התחיל מענין הגשמים שהם ראש
וסיבה לכל ההכנות ואמר ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן
פריו לא קאמר יתן פרי כ"א יתן פריו לפרשות על הפלגת
ההצלחה והשגחה עליהם בשמירת המצות שהעץ יתן פריו
הנהוג ליתן ועם כל זה יכנס בו הברכה שאע"פ שנתן פריו
הנהוג לתת בכל שנה ולא יותר יספיק שהשיב לכם דיש את
בציר ובציר ישיג את זרע ואין זו כ"א השגחה ולא מקרי מה
שאין כן אם יתן העץ פרי הרבה יותר מן הטבע שיכולים
לומר דרך מקרי היה שהעץ פעם מרבה ופעם ממעט עוד
טובה בשמירת המצות שעץ השדה יתן פריו מעצמו בלי
רשות המלאך העומד עליו לומר לו גדל כארז"ל אין עשב
או עץ שאין לו מלאך וגם מהטובה שעץ השדה יתן פריו שלא
יהיה טורח לעלות לאילן לעקור פרותיו אלא הוא מעצמו יתן
פריו מלשון ולא נתן סיחון ירד' עץ השדה יניח פריו ע"ד
ארז"ל במס' כתובות לעתיד יתגדל עץ התמר כתמר וכו'
וג"ם יש לכם בער קב"ה ישלח רוח ויפול הסולת מן החטה
ויצא האדם וילקט גם מהטובה שאכלתם לחמכם לשובע כל
כך מועט יהיה הלחם שיאכל גם על השובע ע"ד רואה
לבסומי שכיח : גם וישבתם לבטח בארצכם שאף שישב
האדם על גבי קרקע לא יהיה נזוק גם לבטח מכל צר ואויב
שיפול פחדם עליהם ולא יעוררו בהם מלחמה ובהוכרת
הנחש בעתו והצלחת הצמח מפרי העץ וצמח האדמה
ובריאות הגופים שלא יוזקו משום דבר אף שישכב על גבי
קרקע והשקט המלחמות כלול באלה הדברים כל הטובות
הגשמיות שאפשר להיות תחת כל השמים גם רא' מהטוב
אשר כדר לשומרי מצותיו גם בשובם אל העפר נאמר ונתתי
שלום בארץ כי גם במותם יעשה להם שלום עם הארץ שלא
ישלוט בגופם לרקבן אלא בקברם בשלימות הגופות כחיים
ממש יהיו ע"ד שכתב ר' שמעון בעליה מוטל כשוכב עלי
משכב והיה דן לבאים לפניו לדין כדאית' במציעה וכר' אחאי
בשדה דרב נחמן שדבר עם הפועלים מקברו וזהו ושכבתם
ואין מחריד לא מחיבוט הקבר ולא ברקבון הגוף גם והשבתי
חיה רעה מן הארץ שהיא הרמה והתולעה ונשיכת נחש
ועקרב כמקרי גופי הרשעים אשר גם יקיפך שרף ועקרב
לא יקרי לכם וכל זה מחמת שחרב לא תעבור בארצכם
דהיינו חרבו של מלאך המות כי מיתתכם יהיה בנשיקה
בהיותכם שומרי מצות' : ובזה ורדפתם את אויביכם שהם
המקטרגים עליכם ביום הדין ונפלו לפניכם לחרב בחרב
פיפיות שבידכם מכח התורה שעסקתם בה ורדפו מכם
חמשה מאה חמשה זכיות ירדוף מאה קטרוגים ומאה
מצות רבבה קטרוגים ירדופו ונפלו כלם לפניכם לחרב
בעבור החרב של עסק התורה שיש בידכם גם דעו שלקבלת
השכר אני נותנו לכל אחד כפי הפני' בשעה שעשה המצות
וזהו ופניתי אליכם כלומר הנני רואה פנייתכם וכפי הפניה
יתחלקו בשכרם מקצתכם וספרתי אתכם ומקצתכם והרבתי
אתכם ומקצתכם והקמותי את בריתי אתכם : ואח"ז רמז
להם משכר סעודת הלויתן ויין המשומר בענביו המוכן
לצדיקים שומרי מצותיו ואמר ואכלתם ישן נושן כפל לומר ישן
נושן לרמוז על ב' דברים הישנים שהם מששת ימי בראשית
היינו לויתן ויין המשומר וישן מפני חדש תוציאו דכל כך
ירבה המעדנים שאחר שישבעו מאכילת ישן שהוא לויתן
ויין כו' תוציאו כל זה מפניהם כדי לאכול ממעדנים החדשים
ואחר זה רמז להם משכר עה"ב בעולם הנשמות ואמר ונתתי
משכני בתוככם יתן להם משכן של מעלה היינו מקדש של
מעלה וכדר"ל שהמשכן נקרא מקדש והמקדש נקרא משכן
ישלטו בו שיתענגו בתוכו ברוב שלום ולא תגעל נפשי אתכם
אע"פ שאני דר עמכם במשכני הדיר לא תגעל נפשי אתכם
ע"ד הוקר רגליך אלא גם זו אעשה לגמול נפשיכם
והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים כארז"ל עתיד
הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בג"ע וכל א' מורה באצבעו
ואומר הנה אלהינו זה נגילה ונשמח בישועתו וזהו והתהלכתי
בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והייתי
לכם לאלהים שאתם תאמרו הנה אלהינו זה ואתם תהיו לי
לעם שאני אומר לכם למה אתם מתייראים הרי אני כיוצא
בכם כדאיתא בילקוט שבעת שיושב עמהם במחול אומר להם
כך וכדר"ל והתהלכתי בתוככם אטייל עמכם בג"ע כאח'
מכם ולא תהיו מזדעזעין ממני יכול לא תראו ממני ת"ל אני
ה' אלהיכם ע"כ וזהו נמשך לכם על שהוצאתי אתכם מארץ
מצרים מהיות להם עבדים המכריחם לע"ז ואשבור מוטות
עולכם וככנסתם בעול מצותי על ואת ואולך אתכם
קוממיות וכדר"ל קוממיות בקומה וקופה שאע"פ שבעה"ז
המסתכל בשכינ' מת אתם לעתיד בג"ע כשאטייל עמכם

יצענו שיצאת' ממצרים וקבלתם עול מלכותי והוליך אתכם בקוממיות וקופה שמשכנו מזיו השכינה ולא תהיו נזוקין הרי ראוי להם בעבור שמירת המצו' שיזכו לשכר גופני מהבלאות בגוף וגם מהטוב המגיע להם במותם בהיותם בקבר שלא ישלוט בגופם הריקבון והרימה ושיהיה מיתתם בנשיקה ולא ע"י מה"מ ושלא יוכל מקטרג לעמוד בפניהם ושיזכו באכילת לויתן ויין המשומר ולתת אותם בתוך מקדשו בג"ע ולעשות מחול ולישב ביניהם בלי שיודעוהו ויראו עיניהם מזיו השכינה ולא יגיע להם שום נזק וברכות בפ' תבא הבטיחם גם על השכר שנשמתו ברכות בתכלית המעלות להכינם להשגת שלימות הנשמה ואמר אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ ראה זאת המעלה הנהיה כמוה שאע"פ שכל אומה ולשון מחזק עצמו שאין כמוה תחת כל השמים בחכמה ובמעלה ובהנהגו' מדינית ובייפית עכ"ז יודו ולא יבושו שאת ראש ועליון על כל השלמיות וזהו ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ וזה תשיג כשתשמע בקול ה' וכו' אמר ובאו אליך כל הברכו' האלה והשיגוך כלומר יגלגל הקב"ה שישיגו לך כל הברכות כדי שתטעום מכלן ככד יגלגל שתבא בפרקמטיא כדי שתטעום מאותה הצלחה יגלגל שתבא לדרך כדי שתרא' אויב' נגפים לפניך תטע כרם וכל מיני נטיעה שתטעו' משמחם מטר בעתו וזהו ובאו עליך כל הברכות והשיגוך ודוק גם ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה אף על פי שחילוף האויר מזיק לאדם ואויר העיר עם אויר השדה מתחלפים לא יגיע לך נזק בין היותך בעיר או היותך בשד' בכל מקום תהיה ברוך גם תשיג בקיום מצות ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך שלא יגיע נזק בפרי אדמתך ולא תמות בהמתך לכפר על פרי בטנך להיות זה תחת זה אלא יחד יתקיימו לפניך בקוממ' ובנביונם גם ברוך טנאך ומשארתך דכל כך אורחים יכניסו בביתך מסוף העולם ועד סופו באופן שלעולם יהיה טנאך מלא מעדנים ומשארתך מלאה עיסה ללוש להם פת חמה תמיד שהוא מאכל מלכים גם ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך בבואך ובצאתך בפרקמטיא שלך כאר"ז והקדים ביאה ליציאה לרמוז על הבטחת גודל ההצלחה דמיד ביציאתך תדמה בעיניך כאלו באת' מרוב הצלחה הפרקמטיא שתמכור מיד ותרויח הרבה ותחזור מהר לביתך גם יתן ה' את אויביך נגפים לפניך יעשה הקב"ה דעלבד שיצילך מידם שלא יוכלו להזיקך גם תראה במיתתם כדי שלא יהיו בעול' כדי שלא תצטער לומר אפשר אחר זמן יקומו עליו לכן יעשה שבעיניך תראנה מפלתם שיהיו נגפים לפניך ואחר הנגיפה לא יעמדו שם פן תבאת הארץ אלא בדרך א' יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך אחר שינגפו ושם במקום שנכו ימותו ויתמו עוד לך שיצו ה' אתך את הברכה באסמיך במעט שתכניס יתמלאו אסמיך שבע כדי שלא תטריח לכנוס הרבה באוצרו שלם במ' תענית שהכנים באוצר קב חטים נתמלא גם ישלח את הברכה בכל משלח ידיך אע"פ שאין הטבע מחייב שם ריוח באותו דבר כיון שמשלח ידיך בו יתברך וזהו ודוקא ביושבך על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך כי בגלותך ממנה על רוב עונותיך יהיה בהפך ח"ו עוד לך מהמעלה שיקימך ה' לו לעם קדוש שאף על פי שהוא קדוש ולפני קדושתו כל קדושה נחשב לכלום כדר"ז קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני ה' אלהיכם קדושתי למעלה מקדושתכ' וכו' עכ"ז יקימך ה' לו דייקא לעם קדוש כאלו לו נחשב קדושתך שאין כמוה שוה לקדושתו כביכול וכל זה כי תשמור את מצות ה' אלהיך כמה שהוא שומר ומקיים גם אתה וכן שהק"בה שומר המצות כאר"ז וגם והלכת בדרכיו מה הוא חנון אף אתה חנון כאר"ז או אתשוה לו כביכול בענין עשיית המצות ולכן יקימך לו לעם קדוש כמדובר גם יתחייב קיום המצות שירשום שם הוי"ה על פניך באופן שנרא' לעין כל ויפול מוראך על רואך וזהו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך שם הוי"ה דייקא יהיה רשום עליך כל כך ברור שיוכל אדם לקרותו כאלו כתוב על הספר בדיו ובזה כל עמי הארץ יראו ממך פן תבא את מהשם ישרפ' גם מהצלחת שאע"פ שכל מי שמאריך ימים רואה מקריות דופי סומן כגון מיתת בנים או הפסד ממון וכדומה אמנם לך השומר המצות והותירך ה' לטובה מה שהותיר לך בעולם שתאריך ימים יהיה לטובה בפרי בטנך ופרי אדמתך שלא תראה מית' פרי בטנך ופרי בהמתך גם לא בהפסד פרי אדמתך וזהו יהיה על האדמה לענין כל ועכ"ז לא ישלוט בך עין הרע וזהו אומרו על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך כלומר לא יהיו הברכות במקום שמוי מן הארץ אלא על האדמה מקום מושבך לענין כל גם הצלחה ומעלה גדולה תשיג בעשותך רצון יוצרך שיפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידיך שאם נטע כרם ומיני אילנות ובית תבנה וטבע העולם שמטר טוב לנטיעה ונזק לבנין עכ"ז כבא המטר בעתו יהיה תועלת לנטיעה ולא יזיק הבנין וזהו ולברך את כל מעשה ידיך עוד לך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה כלומר כ"כ עושר יהיה לך שתספיק להלוות לגוים רבים ולא תצטרך ליקח מאחרים בהלואה כדי להספיק לתת להם גם רמז באומרו והלוית גוים רבים כלומר גוים רבי' העמלם והעוש' יבאו להלוות ממך

וזהו

וזהו גוים רבים ע"ד דף"ל רבים קמים עלי רבי המעלה וזה גדולה לך אין כמוה שרבי המעלה כמלך וגרים שיבאו ליקח ממך כו' גם רמזו באומר והלוית גוים רבים כלומר תלוה גוים ממש למלכים לעזור להם במלחמה שכל כך גוים עבדים יהיו לך משלל המלחמות שתלוה גוים למלכים וזהו והלוית גוים גם ונתנך ה' לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כלומר לא תהיה ראש לשועלים שהוא זנב לאריות אלא והיית ראש לאנשי המעלה באופן שאיכך זנב לאריות וזהו והיית לראש ולא לזנב גם בהיות שכל העולם בגלגלים המעלה שאין למעלה ממנה מכפה ירידה לכן מה יעשה אלהים כדי שתעמוד לעולם במעלתך שהיית רק למעלה רק מיעוט ימעט מעט מעט ממעלתך כדי שלא תרד וכל זה כי תשמע בקול ה' אלהיך אשר אנכי מצוך היום לשמור ולעשות הרי מוכחים לפניך בן אדם המעלות אשר תשיג בהיותך שומר מצות בוראך ואיך תשליך כל הטובות האלו בידיך מעליך :

ובהיות שיש בטבע הרשע לומר שרוצה באבוד כל הטובות כדי למלאות תאות יצרו הרע לכן הנני כותב גם תוארת העונשים הבאים על החוטא העובר על המצות כדי למלאות תאות יצרו אולי בשמוע כן ישוב וינחם על הרעה שלא לעשות :

יען שטבעי האדם מתחלק לשני חלקים יש חלק בני אדם שמתפעלים באיבוד הטוב וכנגדם כתבתי מהברכות והמעלות משומרי המצות אולי בשמוע כך כדי שלא לאבד כל הטוב ההוא לא יחטא ויש חלק בני אדם שאין מתפעל להם אבדת המעלות אך מתפעל לו קבלת העונשים וכשומעו פורש עצמו מלחטוא לכן הנני מודיעו מהקללות שנפר' בבחקתי ופ' תבא ואם תראה קצת ב"א שכדי למלאו' תאות יצרם אינו מתפעל להם לא אבוד כל טובות שבעולם ואינו מתפעל להם שמיע' כל עונשי' שבעול' שיבאו עליהם, לא דברה תורה במתים ימחו מספר חיים שהם פושעי ישראל בגופם ועליהם נאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות אם מתו בלי תשובה או שלא הרהרו תשובה כלל :

והנה לך הקללות והעונשים האמורים בפ' בחקתי שמגיע לאדם בעוברו על מצות יוצרו והולך אחר יצרו מכוה עליו שחפת אולי שמשתף את הבשר וקדחת אולי מקדיח את הגוף ומשמשו ומבערו כמו אש מכלות עינים ומדיבות נפש וזרע לריק זרעו ולא יצמח ואם יצמח יאכלו אותו האויבים גם יזרע בנים ובנות ויפלו ביד אויבים ונתתי פני בו כלומר פונה אני מכל עסקי להרע לו כדרש"י ז"ל יהיה נינף לפני אויביו ירדו בו שונאיו ינוס ואין רודף אותו בדי שלא יגיע עונש לנרדף מגו' דקימא לן והאלהים יבקש את הנרדף אפילו צדיק רודף רשע ואם יוסיף לחטוא ישבור לו הקב"ה גאות עוזו ויתן שמיו כברזל וארצו כנחשה ואם לריק כחו ולא יתן ארצו יבולה ועץ השדה לא יתן פריו הראוי ליתן כגון התפוח נותן תפוחים ועץ רימון נותן רמונים אלא פריו לא יתן אבל יתן פרי כאילני סרק שאין ראוי לאכילה ואם יוסיף לחטוא ישלח בו חית השדה ושכלה אותו נכרי' בהמתו וימעט אותו וישום דרכו ואם לא יחזור בכל זאת יביא עליו חרב נוקמת נקם ברית וישלח בו דבר ונתן ביד אויב ותשב' מט' לחם ומחסרו' העני' ואפו הרבה נשים לחם בתנור א' וכיון שלא נתחמם התנור כ"כ מחסרון העצים כיון שהכניסו הלחם בו נתקרר התנור והלחם נשער' זה עם זה דכיון שהתחיל להתחמם נתפשט ונתערב וזה מוכרחים אחר כך להשיב לחמם במשקל לחלק העיסה וכיון שנשקל אין סברה שורה בדבר השקול ויאכלו אותה עיסה ולא ישבעו ואם בזאת לא יוסר הרשע יביאו החטא לאכול בשר בניו ובנותיו וישמיד במותיו ויכרית חמניו מן הע"ז שעשה ויתן פגרו על פגרי גלוליו ויגאל נפשו לו ויתן עריו חרבה וישום המקדש ולא יריח בריח ניחוחיו וישום את הארץ ושממו עליה האויבים היושבים בה ואותו יזרה בגוים והריקתי אחריו חרב והיתה ארצו שממה ועריו חרבה ויהיה בארץ אויביו : ויהיה מור' בלבבו בארץ אויביו ונרדוף אותו קול עלה נדף ובם מנוסת חרב ויפול ואין רודף ויכשל באחיו כמפני חרב ורודף אין ולא תהיה לו תקומה לפני אויביו ונאבד בגוים ויאכל אותו ארץ אויביו והנשארים מהם ימקו בעונם בארצות האויבים וגם בעון אבותם אתם ימקו הן אלה הקללות שמגיע לרשע כמותם ואע"פי שאמרו רז"ל קללות שבתורת כהנים שהן אלו הנזכרים בלשון רבים כאמרו ומשה בי אמרן מפי הגבורה אמרן ושבמשנה תורה בלשון יחיד ומשה כי אמרן מפי עצמו אמרן אע"פ ועיין בהרמב"ן ז"ל עכ"ו דברסי כאן בלשון יחיד דרך תחנה ותפל' לפני בורא עולם כיון שישראל נקראים נפש אחד אם כל אלו הקללות נתקיימו בחוטא אחד יחשב כאילו נתקיימו כלם בכלל האומה וראוים לגאולה כיון שקבלו עונשים :

ואפשר לומר דלרמוז לזה קללות שבמשנה תורה באו בלשון יחיד לומר אם רבים חטאו ובאחד מהם נתקיימו הקללות או קצת מהקללות באחד וקצת באחר נחשב כאילו נתקיימו בכלם יחד :

ואלה הקללות שבמשנה תורה שנאמרו בלשון יחיד בעוברך על מצות בוראך יבא לך ארורה בעיר ובשדה ובטנא' ובמשארותך ובפרי בטנך ופרי אדמתך ובשגר אלפיך ועשתרות צאנך וארורים בבואך ובצאתך ומארה ומהומה ומגערת בכל משלח ידיך והשמדה ואיבוד ודבר ושחפת וקדחת ודלקת וחרחור וחרב ושדפון וירקון.

וירקון ודליפה והשמים נחשת והארץ ברזל המטר אבק ועפר כניפה כיסה ועוה כגלתך תאכל לגוף השמים ולבהמה שאין עפולי' גרע קדם שגעון עורון ותמהון לבב ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה עשוק גזול ואין מושיע אשה תארש ואיש אחר ישגלנה בית תבנה ולא תשב בו כרם תטע ולא תחללנו שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמורך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתונות לאויביך ואין לך מושיע בניך ובנותיך נתונים לעם אחר ואין לאל ידיך כל יגיעך יאכל עם אשר לא ידעת והיית עשוק ורצוץ משוגע ממראה עיניך אשר תראה שחין בברכים ובשוקים בלי רפואה גלות מלכך שמה משל ושנינה בעמים זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כרם תטע ויין לא תשתה זתים יהיו לך ושמן לא תסוך יהיה צלצל תולעת ארבה הגר יעלה מעלה ואתה תרד מטה הוא ילוך ואתה לא תלונו הוא ראש ואתה זנב כל זה על כי לא שמעת בקול ה' אלהיך לשמור מצותיו וחקתיו אשר צוך:

ואתה בן אדם ראה העונשים הבאים על החוטא בחטאיו ושים אותם נגד עיניך תמיד ודבר עם לבבך היינו יצרך הרע וכה תאמר לו וכי בעבור תענוג רגע אני שומע לך לסבול כל הקללות והעונשים הקשים המאורעים האלו אם תתן ערבון על שולחי כשמתי ליוצרי שסובל לבכילבי הנני מוכן לענשך אבל שמוע שמעתי וגם ידעתי מפי סופרים ומפי ספרים שאתה עבד כמוני עומד על כווין לפתתני ואני על כווי למאן שמוע לך אם כן מה לך יכרי תרדפני בחזק' ותשתמר' בלי הפסק רגע שעל כל כך לא כטוית למה תתאכזר להפילני ביד העונשי' הקשים לראות נקמות בגופי ובנפשי דמה שכר תקבל ע"ז ומה שמחה מגיע לך בראותך גופי מוכה ומעונה מלא נגעים ולמה לא תחוש שהיית אכסנאי בו ימים ולילות ומה בצע כי תכלה להרוס בנין גופי הבית אשר בה שכנתה להשימה בשה אם לא ידעת ושמעת שעל זאת ענוש תענש אם טוב אתה ממני אשר בצלם אלהים נבראתי ועם כ"ז בעוברי על בגון יוצרי ככוני לי שפטים הנוכ' כ"ש וק"ו שגם עליך יעבור כוס בעוברך על רצון יוצרך כי לא על כבודו המלחמה אשר אתה נלחם בי כוך (וכדר"ז שנענש על כי הגדיל לעשות) אלהיך שנלחם עמי ומה תענה ביום אשר יביאך לדין לפניו על התוספות שהוספת מדילך אם טוב אתה ממני שבעוברי על לאו דאל תהי צדיק הרבה מענישים אותי ואתה עובר תמיד על לא תרשע הרבה לכן שמע לעצתי בא ונשתתף יחד כל ימינו בשבועת השם ביני ובינך שלא למעול מעל ביוצרנו והיוצא מפיו לעשות ולקיים בכל לבבנו ובכל נפשנו ובכל מאדנו ושלא לזייף בשום דבר ולהרחיק היזק ולקרב התועלת לנשמה החשובה שמתחת כבודו ית' חוצבה והיא בעל הקרן להרויח ולחלוק בינינו חלק כחלק לאכול מפרי מעשינו בגן אלהים מקום שילום הפועלים ואם תחפוץ בלי ערמה ובלי תחבולה בלי אונס כלל בשותפות זה ענה בי ואני בך בבטול כל מיני מודעות שבעולם ונכתוב ונחתום שטר בשני עדים כשרים שמים וארץ וגם אנו על החתו' אדם ויצר שלא לעבור על כל הכתוב ונתברר שהריוח אשר יזדמן לנו לחלוק בין שנינו לפני הדיין הגדול והנורא ה' צבאות שמו שופט בצדק ודן ברחמים ומחלק שכר ליראיו ומוסיף במתנות לאוהביו ובסי' טוב נתחיל בעסק השותפות להלוך שנינו לבית המ' לשמוע תורה מפי שמעיה ואבטליון שהם בפי חכמיו לשמוע מהם וללמוד מהם איזה דרך ישכון אור ללכת באור ה' לשמור מצותיו חקתיו ותורותיו והנה זה פה עולם התחתון בשנת עולמים בחדש אלול (אני לדודי ודודי לי) ביום מיוחד בו והכל שריר ובריר וקיים כה ידבר אדם עם יצרו וכה יאמר לו מיום אל יום עד להופכו ליצר טוב וזהו דאר"ז אם פגע בך מנוול זה מושכהו לב"המ אם אבן הוא נמוח כו' והכוונה ל"מ שלא תשמע לו לחטוא אלא גדולת' להופכו ליצ"ט ולהשתתף עמו להמשיכו לב"המ ולמרקו שאע"פ שאבן הוא נמוח ושניכם יחד לעבוד לבורא עולם ה':

ודע כל אדם שהקללות והעונשים הכתובים בתורה שעמהם יוסר רע אם לא הגיעו מהן לו בחייו במיתו יסבול הנפש הנער בכפלי כפלים וכובד עונותיו חייבו שלא קבל עונשו בעה"ז כמה מהשמחה מגיע לים במעשיך בלוקחך ממנה מלח למרק הבשר כדי שלא לעבור על לאו דלא תאכל דם ולטבל בה פרוסת המוציא ולקיים על כל קרבנך תקריב מלח ובלוקחך ממנה דגים להתענג בשבת קודש ולברך עליה על מעברות שעברו ישראל וברוך שברא הים הגדול ולראות על ידם מעשה ה' כדכתיב יורדי הים באניות המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו במצולה וכמה ברכות יגיעו לך ממנה כמה ששון ושמחה ישיגו לכל עץ פרי עושה פרי בלוקחך מהם פרי עץ הדר להלל לבורא וליקח מהם להדס וערבה לקשר עם כפות תמרים להשלמת המצוה וליקח מהם פרי הבכורים להביא למקדש ה' לכהנים הקדושים משרתי עליון וגם מהם תקח בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים מהם מן העצים ומהם מן העשבים וכמה ברכות יגיע לך מהם כמה מעלות טובות לעץ הגפן עליך בלוקחך ממנה יין לנסך על גבי המזבח ולקדש עליו בשבתות ומועדים ולברך עליו ברכת מזון ושבע ברכות ולשמח חתנים ולנחם אבלים ולהשקות לנהרגים מבית דין כאחז"ל נשים יקרות שבירושלם היו יוצאות בכוס של יין עם לבונה ולהבדיל

ולהבדיל עליו בין קודש לחול ולברך עליו על המילה ולרפאת
עמו ולשמוח בשבתות ומועדים לשמחם וכמה ברכות יגיע
לך מגפן היין בהיותך עובד אלהיך עמה ומה גם בהמשילך
לישראל לה ולתלמידי חכמים לאשכלות שלה כמה ששון
ודיצון לעשבי האדמה בלוקחם מהן ירקות לליל פסח חזרת
כמ"ש חרחבינ' מרור לעשות חובת הלילה כאשר צוה ה'
אלהיך ולברך בורא פרי האדמה * ובריאות המחולפות בשושניה
ולשכיח מהן בבית הכנסת בחג השבועות לסימן שבזמן
תורה על כל תורה על כל דבור ודבר שהיה יוצא היה
מתמלא העולם בשמים כאר"זל ומהן סקה לתת בראש הכלות
לקשטן לחבבה על החתן ולרקד עמהן בפניה וליקח מהן
לרפואות לבריאות הגוף לעבוד להקב"ה וכמה מהברכות
יגיע לך מהם : או ירננו עצי היער בלוקח מהם עצים
לבנין בתיך לקבוע בה מזוזה ולבנות מהם מעקה ולהכין
בהן בית הכנסת להתפלל ולבנות היכל לספר תורה
ולעשות מהן לו עמודים ולאפות ולבשל בהן לעונג שבתות
וימים טובים ולסעודות של מצוה ולעשות מהם אפר לכבס
בגדיך לכבוד השבתות והמועדים ולקיים הכון להיות
מנוקה מכל כתם ורבב על בגדיך כדי להתפלל בקדושה
ובטהרה ברכות יגיעו לך מהם בעובדך על ידם למי שאמר
והיה העולם : כמה שמחה מגיע להרים ובעות בלוקח
מהם אבנים לבנין בתי כנסיות ומדרשות לעסוק בהם
בתורה ולעשות בהם נפש על קברי המתים ולציון לכהנים
שיכירו מקום הקבורה כדי שלא יטמאו ולהעלות עליהם
באש להבה להראות למרחקים קידוש החדש כמה ברכות
מגיע לך מהם בעובדך על ידם לבורא עולם ומה גם
בהתברך עליהם ברוך עושה מעשה בראשית : כמה
מעלה מגיע לכל בעל חי בהמה ועוף בלוקחך מהם לקרבן
ובכפורים לטהרת מצורע ושלוח הקן ולשחוט להתענג
מבשרם בשבתות ובמועדים ולעשות מעורם גוילים לספר
תורה וגידים לתופרה ושערות לתפלין וקרן לשופר לתקוע
ביובל ובראש השנה וכנר לנגינות ובהמה טמאה ופטר חמור
תפדה בשה : כמה מהברכות מהם עליך בעשותך
מצות אלו על ידן ומה גם בלוקחך מהם דרך ארץ דכתיב
מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו וגם לקנות
על ידם שפלות בראותך שהראוי לעשות לך על עונותיך
עושים בקרבן : כמה מהמעלות לתבואת השדה
בהפרישך מהנה תרומה ומעשר וחלה ולקיים מצות לקט
שכחה ופאה וליקח סולת למנחות ומהן לעשות לחם הפנים
ומהן שעורים לקרבן הסוטה ולחם למאכלך לברך ברכת
המוציא וברכת מזון ולקיים בו הכנסת אורחים כדכתיב
באברים ואקחה פת לחם כמה ברכות יגיע לך ממנו ובפרט
בפתך פרוסה לעני וגם לקיים אם רעב שונאך האכילהו
לחם : מקולות מים רבים כקול שמחה בלוקחך מהן
לניסוך המים ולטהר הטמאים ולהשקות הסוטה על כלי
חרש במים חיים ולעשות מהם מקוה מ' ולטבול בהן ידים
לאכילה ולתת מהן מים אחרונים חלק לסטרא אחרא שלא
יקטרג על סעודתך ולכמה דברים לעבודת הבורא בהן
כמה ברכות יגיעו לך מהן בעובדך על ידם למי שיברך :
כמה מהששון והגילה לאדמה בלוקחך ממנה עפר לכסות דם
חיה ועוף ולכסות הערלה ולתת במי סוטה ולקבור בתוכה
ולגנוז בה ספרים שבלו ולחרוש ולזרוע בה ולקיים לא תחרוש
בשור ובחמור ושלא לזרוע בה כלאים ולהבליע בקרבה דבר
ע"ז כדי שיתבלה ותאבד גם כדי שלא יהנו ממנו כאשר עשה
יעקב אע"ה בכלי ע"ז שלקחו משכם וכמה ברכות רבות
יגיעו לך מן האדמה בעשותך על ידה רצון יוצרך : כמה
מעלה קונה האש בהיותך מברך עליו בורא מאורי האש
ובהתקיים בו אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה ולקיים
בו מצות שריפה ולבשל לאפות אוכל להכין לשבת כמה
ברכות יגיע לך ממנו בעשותך עמו עבודת בוראך : כמה
עלוי יש לכספך וזהבך בעשותך עמהם הוצאות לכל מצוה
ולהחזיק ביד לומדי התורה ולעשות מהם כלי הקודש לבית
בו ולמלאכת שמים מלאכות אין מספר כמה ברכות לאלפים
ולרבבות יגיע לך מהם בעשותך עמהם לכל מלאכת הקודש :
כמה מעלות טובות מגיעים לאבנים טובות ומרגליות
בלוקחך מהם לאפוד ולחושן לקבע בם כלות ולהתנאה
מסגולתם לעבודת בוראך כגון הספיר להתחכם בתורה
כנודע וכן כל אבן ואבן כמבואר בפרקים דלעיל וכמה ברכות
יגיע לך מהם בהיותך עובד אלהים על ידם : כמה
מהשמחה יש לשקצים ורמשים בהיותך מתרפא בהם כגון
שמשים לעקרב זבוב לצרעה וכאלה רבות כדר"ל כדי להיות
בריא לעבודת גם תולעת המשי ושני התולעת בעשותך
מהם למלאכת הקודש כגון שני התולעת לצבע כלי המשכן
ולקשר לשון השני על ראש השעיר ביום הכפורים כדי
שיתלבן גם ושני תולעת לשרפת הפרה ותולעת המשי
לעשות בגדי מלכות כדי לגדלו ולהדרו שיהיה אימתו
עליו וכן למלבושי חתן וכלה וללבושי אשה שתתחבב על
בעלה שלא תתן את דעתך באשה אחרת להיותך
טהור בפני אלהיך כמה ברכות ותהלות יגיע לך
מהם בהיותך עובד אלהיך באמצעותם : כמה
שמחה מגיע לתרנגול בהרים קולו בחצות
לילה

בלילה לעורריך משינתך ואתה עומד לקונך לעסוק בתורה כמה ברכות מברכן בהיותך עוסק בתורה בעבורו :

במה עלוי מגיע לבשר החמור והכלב בהיותם נותנים סימן למשמרות כמו שאמרו רז"ל משמרה ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים וכו' ועל ידם אתה מבחין לידע את משמרות הלילה לעבוד לבוראך כמה מהברכות יגיע לך מהם שגרמו בפעולתם שעבדת את ה' אלהיך ומה גם לקיים על ידי הכלבים בשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו :

במה מצות טובות כפולות לימים ולשנים לשבתות ולמועדים ולראשי חדשים בהיותך מקיים בהם מצות בוראך לכל אחד ואחד בזמנו המגיע לו מחיוב המצוה המוטל עליך לקיים בו וכמה מעלות ותהלות ושבחים יבאו לך מהם בהיותך עובד בהם לבורא הכל :

במה ברכות מגיע לך משבעים אומות כדכתיב ברוך תהיה מכל העמים ופירשו רבותינו ז"ל מפי כל העמים בהיותך מתייסר על ידם להיותך דבק בה' אלהיך ומה גם שבעובדן להקב"ה מושפעי' בשבילך כרז"ל אין טובה בא אלא בשביל ישראל :

גם מכל עונות הנשמות שכן נקראים בשם ח"ו להיות נפלים בסוד היום הרת עולם היום יעמוד הריון שלא תפיל כדפי' מורי ז"ל בפירוש תפלות ר"ה ולא זו בלבד אלא גם אל היסוד שבמקום שהיה נקר' נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים נקרא נהר יחרב ויבש גם מכל עונות נסתם השביל הפתוח ונפתח הסתום וטועמת מר ממות גם גורם לו ניסת בסוד ופנה בגדו אלהים ויכום בסוד עקרה בסוד עקרביסא עקר ביתא ולא זו בלבד אלא גם אל נצח והוד ב' שקתות המים ההוד נהפך למשחית כמ"ש והודי נהפך עלי למשחית הוד ה' כל היום דוה ונוה נצח ישראל המנצח נאוה וז"ס שרקו ויחרקו שן שהחירק הוא בנצח והשורק הוא בהוד כדפי' בתקונים תקון ע' ונהפך השפעתם לאויבים ולא זו בלבד אלא גם אל הת"ת שמסתלק למעלה אל הבינה או אל הכתר מעשן של אלו בסוד ואתה ה' אל תרחק וז"ס אוי ואוי כדאי' בפ' אחרי גם אל התורה כי נחשכה ונתלבשה בגוון שה"ר גם לכ"ב אותיות הרשומי' בנשמה כדאי' בפ' פקודי כשאדם חוטא פוגם אותם כי על ידם נברא כדאיתא בספר יצירה המליך אות פ' וקשר לו כתר בראשו ולכך תקנו הקדמוני' וידוי בדרך א"ב אשמנו בגדנו כדי שיתקן מה שפגם גם אל הגבורה כי בעון החיצונים כללות החסד שנכלל בה מתהפכו לדין ומחריב העולם בדין שנותנין כח לחצונים שיפעלו הדינין וזה עלבון הוא לה להתקשר בגבורו' חצונות גם אל החסד שמדתו לגמול חסד לעולם נפרדת ממדתו ומסכמת בגבורות והדין גובר על החסד והחסד נכנע תחת דיני הגבורה : גם לאבות שם דמיכין על חובי עלמא כמ"ש בפ' ויחי וכ"ש שאר הצדיקים ששולטת עליהם השינה שלא ישגיחו ויתפללו על העולם ולא זו בלבד אלא גם אל השכינה שהיא אם על בנים מסתלקת מעליהם ונעלמת בחכמה בסוד ס' כמבואר ריש פ' תרומה בדרוש אפריון אפריון וכמו שפיר' בתקונים ג"כ שלא תשלח תרין תרוכין ותלכנה שתיהן נעמי ורות גם אל החכמה בסוד ויתעצב אל לבו מקום המחשבה כדאיתא בתיקונין אדם קדמאה שהוא בחכמה מאמר דאתנו' כשמתי' תמן חב מכאן ולהלאה דברו בהן ברכות וטוב . הראית בן אדם עד היכן הגיע עלבונך מה לך נרדם קום משנתך ותחפש דרכיך הללו שפגמת ותחקור בדרישה וחקירה ושוב עד ה' אלהיך המקו' שפגמת וזהו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה' אחת מג' ראשונות כי משם תוריד מים טהורים ותטהר את כל הכתמי' וזהו תשובה תשוב ה' כלומר תשוב ה' לו' וזו לה' ראשונה וה' ליו"ד וזהו נשא לבבנו אל כפים כו' דע שהנשמה מטעותיה היו כעין מטעות האילות והתורה ושלשתם אזלין כחדא האילות והתורה והנשמה והענין כי המלכות כשנתאצלה חרדה מאת פני מאצילה בכל מטע ומסע היה נמשך שורשה ודיוקנה שם ע"ד שמני כתותים כדאי' בתקוני' כד אתאצלת מחכמה אתקריאת חכמה כד אתאצלת מבינה אתקריאת בינה עד בואה למקומה כי נתרבת ונשתרשה ומתחתמת כי כן דרך הרוחניים אינן נעתקי' ממקו' למקו' אלא משתרשי' והולכים וכמו כן התורה ירדה מאת פני הכתר ונשאר שורשה ודיוקנה שם ומאחד עיני כל ספירה וספירה היה בחינת התורה שבה וכן כמו כשירדה מהספירות התחתונות בכל א' נשאר שורשה שם והיא הבחינו' המובחרת שבספי' וכן כשירדה בעולם בי"ע עד רדתה למטה וכמו כן הנשמה מקום מחצבה נשאה מבריאה רוח מיצירה נפש מעשיה ואי זכה יתיר יהבין לה נפש ממלכות רוח מת"ת נשמה מן בינה כשנשתלשלה משם ולמטה בכל ספירה וספירה נשאר שורשה ודיוקנה שם וכן משתלשלת ונחתמת בכל העולמות בריאה יצירה עשיה עד בואה לעולם השפל הזה : והנה כשאדם מטיב דרכיו נעשים כל אותם השרשים של נשמתו כנורות להארה עליונה וז"ס והתהלכתי בתוככם והוא סוד אזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע. שאמר הקב"ה לירבעם ואמר מי ילך בראש אמר הקב"ה בן ישי אי הכי לא בעינא הכונה שדוד יהיה ראש הכינור ותחתיו יהיה שורש נשמתו של ירבעם המיון י' ראשונים הבאים לבית הכנסת שנעשים נ' כנורות

מזרות לקדושה והבאים אחריהם שואבים מתחת ידם של
אלו וירבעם בסופו טרדו מן העולם שהיה נראה כנקנה
מקבלת מדוד שהוא בראש במדרגת זכר : אמנם כשאדם
חוטא בחטאו פוגם כל אותם שורשי נשמתו ונסתם אותם
הצנורות ואין מימי ההשפעה נוזלין בהם וזהו שאמר
בתקונים ובכמה דוכתי גרים למהוי ההוא נהר יחרב ויבש
מטפה דנשמתיה שהם לו לא וזהו סוד נגע צרעת
ומתרגמינן מכתש סגירו שסוגר הצנורות לבלתי תמשך
בהם ההשפעה כדפי' בפ' תזריע והנה כשאדם מטיב דרכיו
אותם שרשי נשמתו שנסתמים בכל המקומות נעשים לו
דרכים ונתיבו' ומסילו' שדרך בם יעלה אל מקומו הראשון
כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ואם הוא רשע
ופושעים יכשלו בם ובעת שאדם מתעורר בתשובה ומעורר
מים בוכים שמוריד דמעות על עונותיו מעורר מים
עליונים מן לבנון העליון יורדים זרם כשטף מים רבים
ומרחצים כל אותם הכתמים והפגמים שפגם בכל בחינה
ובחינ' וזהו אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וזרקתי עליכם
מים טהורים ואות' אבני נגף וצור מכשול שסגרו מעברות
המים באותו זרם כשטפים ונשפכים מהמקור ההוא ויורדים
ומתגלגלים עד ראש השעיר בסוד ונשא השעיר את כל
עונותם כמבוא' בזוהר ולכך אית' בתקוני' כל תפלה שאין
בה וידוי יש בה קטרוג והטעם כי אין לקליפה חלק בה כי
אם הודוי ואם אין ודוי או מקטרג ואיוב יוכיח שקטרג עליו
שהיו קרבנותיו עולות כלן לגבוה ואין לו בהן חלק וכמו כן
כשאין ודוי שבורם רחיצת הפגמים באותם מים שופכים
נוטל לחלקו ועתה אינו עולה לקטרג עכ"ל ואתה בן אדם
אבריך ילבשו בושת בעלותך על לבבך העלבון אשר אתה
גורם לקדושי עליון והפגם אשר אתה עושה במקומות
הקדושים ולמה לא תפחד ותחרד חרדה גדולה עד מאד
עד שלא ישארו בגופך אבר מיוחד אל אבר מרוב הפחד
והאימה איך טיפה סרוחה שכל שאין בו ממש גורם: כמה
פגמים כמו שרץ מטינף בהיכל המלך אע"פי שהוא דבר
שאין בו ממש אבל פעל פירחון במקום שטינף : וכמה
מקללות מגיע לחוטא וחרמות ונדויים ושמתות מפי
עליונים ותחתונים כיון שטינף בחטאו וביטל פעולות
קדושו' : והנה לכל דבר יש דבר בהפכו חזור בך בן אדם
ויתתקנו כל הדברים וישובו לקדמותם ויגיעו לך ברכות מפי
כלם כי במעשיך הטובים ישמחו השמים ותגל הארץ כי ע"י
קיום המצות מגיע שלימות ושמחה לעליונים ולכל פרט ופרט
שבעולם התחתון הזה וכלם ישבחוך וכלם יעריצוך וכלם
יברכוך כי כאשר אתה משפיע להם תיקון ושמחה כך הם
יהללו ויברכו לך : גדולים מעשיך דבוראים שלא ישנו
תפקידם כל צבא השמים במרום ככ"ל בדברי הרב ז"ל
המניעה הגור' החוטא לכל צבא המרום שלא יפעלו פעולתם
ומלאכתם אשר שמה עושים כמה מהשמח' מגיע לשמש וירח
בהתברכך עליהם לבורא הכל ה' כנאות שמו על השמש
במאור הגדול ועל הירח בכל חדש וחדש ואת מונה בה
חדשים ושנים לקבוע מועדים כדי להקריב קרבנות ולהלל
ליוצר יצורים על הגאולות ועל הטובות והחסדים שעשה
עמנו דעליהם הוקבעו וכמה מהברכות יגיעו לך מהם כיון
שעל ידם אתה מקיים רצון יוצרך : כמה מהגילה מגיע
לכוכבי השמים אשר על ידם אתה מכיר ערכך ומשפיל גאותך
לעבוד למי שבראך כדכתיב כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך
ירח וכוכבים אשר כוננת מה אנוש וכו' וכמה מהברכו' יגיע
לך משמים וכוכבים כמה בעב"ו כיקלהוא ויקבלם אחר
מותו שיורגש עוד לכן יראה החוטא שאע"פ שחוטא ואינו
מגיע לו מהעונשים ידע כי לרעתו הוא וימהר יחיש לשוב
אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח :

פרק לג יפחד השומע ויתפחד היודע
הפגם שעושה החוטא בעליוני' ובתחתוני'

ובביטול הגורם לקדושי עליון מלעבוד עבודתם ומניעת
הטובות מכל הבריאה אוי ליולד אשה הגורם כך ואבוי למי
שמחומר קורץ הפועל זה הבעל וראה גם' קול נגידים פי' על
מגילת איכה להר' מהר"ר אברהם גאלנטי ז"ל על פ' נחפשה
דרכינו דף ע"א ע"ב ז"ל באתי להעירך בכמה דרכי' פוגם
האדם ומעליב בחטאתי ממה שיכולתי ללקט בדברי מורי
ז"ל וגם' הזוהר ותקוני' וקצת מדרשים דע שהעלבון הנעשה
מחטאת בני אדם מגיע עליהם רעה גדולה כמ"שה חטאים
תרדף רעה ביסורים ומיתה בנים קטנים שהם חשובים
כגופו ואחרים כמ"שה וחוטא אחד יאבד טובה הרבה כגון
שהיה העולם בכף מאזנים חטא והכריע לכף חובה אוי לו
שהכריע עצמו ולאחרים לכף חובה גם פשטה הנגע בקירות
הבית הקדוש והריסת המזבח וכלי הקדש והכרובים בכליבה
וארון האלהים כלקחה ושפיכות דם חסידים והגרושים
והגזרות והגליות והצדיקים נספים בעון הדור כ"ז גורם
החוטא ומביא עלבונו לו ולאחרים הלא יצעקו אלה אליו
שהביא עליהם הרעה והעלבון הגדול הזה גם לב"ח כי ע"י
העון ועכר את השמים ובכן גם בהמות שדה עזוב כי
לא היה דשא : גם לשרי נהרות ומעינות ודשאים וצמחים
מגיע העלבון כי נהר יחרב ויבש ומעין נרפש ומקור משחת
ובכן אין דשאים ואין צמחי' ונמצאו שליטתם בארץ
להכות לעשב ואומר לו גדל גדל וגיבאי נהר' יוכיח שא' ה'

פתח בן יאיר ואם לאו גוזרני שלא יעבור בך מים לעולם
נמצא שעלבון הוא לו שנחרב ויבש הרי פגם ועלבון דרך
כלל מגיע לעשיה גשמית : גם לעשיה רוחנית שמש וירח
קדרו וכוכבים אספו נגהם כדז"ל במעשה קרח שמש ירח
עמד זבולה מאי בעו בזבול וכו' ולא עוד אלא שבכל יום
מכים אותם כו' גם לז' כוכבי לכת הממוני' ומנהיגי עולם
בחסד וברחמים בחטאת בני אדם מתלישים כחם ואינן
מנהיגים כ"א בעלי הדין : גם למלאכים השוכנים
באוירים וברקיעים שבכל אויר ואויר ובכל רקיע ורקיע
כמה מלאכים ממונים לקבל תפלת ישראל בסטר מזרח
גזרד"יא זעיאיה כמה סרכין ממנן דמקבלן להאי צלותא וכן
לסטר דרום ולד' סטרין כלם מנשקי' אותה תפלה ואומרים
לה' קב"ה יחוס לקבלך ועליך יתמלא רחמים וכן אם
המתפלל הוא על שונאיו אשר רדפוהו עולה תפלתו לצפון
פתחי ואמרי מרך ירמי סנאך לקמך והקש ע"ז בכל ז'
רקיעי' וכדאי' בפ' ויקהל דף ר"א ר"ב ואתה ב"א הבט וראה
חרפתך ובושת' שכמה אתנו' קדושים התקין לך ה' אלהים
לסנאתך ולטוענך להכנים תפלה יתום נתוץ מיאום תשש
כח והנך רואה כי המלאכים הללו אין להם מלאכה אחרת כי
אם לקבל ולעטר ולנשק תפלתך והיה כי יחטא ואשם לא
נמצא מתים כחם כי אין תפלתו נשמע' ולא נכנס' ונמצא
בטלים ממלאכתם אשר המה עושים אין לך עלבון גדול
מזה ולא זו בלבד אלא גם בעולם הבריאה עולם המלאכים
בפתח היכל א' לבנת ספיר שם מלאך טהריאל שעומד
לקבל תפלת היחיד אם היא הגונה מכניס לפני המלך
לרצון ואם לא דחי לה לבר גם למעלה מפתח זה יש שערי
דמעה כשעולה תפלה בדמע' מזדמן אופן א' שרוכב על
ת"ר חיו' גדולות ונוטל אותה תפלה עם הדמעות ונרשמים
בההוא פתח וכשאדם חוטא כל סבות' הללו בטלי ממלאכת'
גם לחיה א' הנק' נוק שאתקן התפלות המתעטרות באחד
רקיע עד שבא סנדלפון שנוטל' וקושרן עטרה בראש צדיק
וכן כל התורה והמצות הנעשים בליל' אם יחטא אדם ולא
יתפלל מה יגיע לידו לקשור עטרה מסטר' דיליה כי איננו
גם למלאכים אחרים מגיע הפג' כמ"ש ויראו בני האלהים
את בנות האדם וירדו לתקן ונתקלקלו גם לחשמל אחד ששמו
אורפ"ניאל שבהיכל עצם השמים מגיע עלבון החוט' כד
אסגיאו זכאין החשמל הוא מאיר והזהיר במיני מאורות
כמנין חשמל וסי' באור פני מלך חיים וכד אסגיאו חייבין
נסתתך ואז כ"ע בדין הבט וראה חרפתך גם לד' אופנים
שבהיכל נוגה מגיע עלבון כשנשמה היא חוטא' נטלין דיכא
מהיכל הזכות ויוצאים חוץ להיכל ממקום קדושת' להלקותה

וכן כשאלו אופנים מגדין לאדם המוציא דבר נבלה מפיו
ומכריזי' פ' מנודה הוא אודהרו בפ' דנויפא לאו עלבונא
איהו גבייהו דהא אמרי' בגמרא א"ר יהושע ב"ל מעולם לא
נמניתי לנדות שום אדם ורבי פלוני היה נוהג נידוי בעצמו
קודם. ואח"כ מנדה לחייב נידוי ולא עוד אלא גם לכתות
קדושים הנקראים רצים שהם במקום א' שנקר' את הרצים
שמלאכים' לרוץ להגין על ישראל מאשר עמים ולהלחם עמם
והם רצים לקראת רצים אחרים דסטרא אוחרא למהר איזה
גזרה רעה על שונאיהם של ישראל וסי' הרצים יצאו דחופים
והעיר שושן צהלה ושמחה וכשאלו גוברים והעיר שושן
נבוכה והנה הכח שיש לאלו הרצים קדושים לרוץ הם תורה
ומצות התקונים העושים בהליכם ובמרוצת הרגלים כגון
למהוי רהיט בפרקא וכיוצא וכשאדם אץ ברגלים וחוטא
מחלים כח אותם הרצים ורצים דס"א קודמים ונמצא זה
שחוט' יאבד טובה הרבה : גם למלאכים המלוין לאדם
מגיע עלבון שמתאבלים עליו כשהוא חוטא כדאית' בסבא פ'
משפטים גם בע"ב סנהדרין שבהיכל זכות אם זה חוטא
במקום שמטייתם לטובה הטייתם לרעה וגם ענוש לצדיק לא
טוב ועלבון הוא להם לעשות באופן שיטו להנהגת הדין גם
בהיכל אהבה שהיו באים שם הנשמות וכד גרמו חובין
ואתחרב בית מקדשא לא עלו תמן נשמתין אחרנין גם
בהיכל זה יש כתות קדושים שנקראים גפנים ורמונים
שמנשאת פניהם להכניס אהבה בין ישראל לאביהם שבשמים
ויורדים בשעת יחוד קב"ה ועולים ומעידים וכשאדם חוטא
במקום יחוד עושה פירוד כמה עלבון הגיע להם שאין להם
פה להליץ : גם בהיכל הרצון ששם מרכבו ארג"מן וכד
גרמו חובין ואתחרב ביתא מקדש' בא מיכאל אפטרופוסא
רבה דישראל להליץ טוב והיתה טענתו סבירא קמיה סטרא
אחר' כמו שאמר הכתוב השיב אחור ימינו מפני אויב :
גם בהיכל קודש הקדושים ששם תרין כרובים מטט"רון
וסנד"לפון שעל ידם נעשה יחוד בימות החול והעונות
גורמים שלא היו פניהם איש אל אחיו ומנהיגים העולם בדין
כדאי' בזוהר פ' אחרי מות שהיתה שנת בצורת וראה רש"בי
שהכרובים לא היו פנים בפנים ולא זו בלבד אלא גם לעולם
הבריאה סוד כסא הכבוד מגיע הפגם שהנשמות חצובות משם
וכד אסגיאו חייבים בעלמא אינן נמשכות משם ועוד שהפגם
הנעשה מהעונות פוגם שורש נשמתו של חוטא דהיינו בכסא
וכביכול אין הכסא שלם וכדאיתא בתקונים דף ב' וכורסייא
דיליה פגימא בחובין דישראל :

גם לאדם מלכות הרוכב על הכסא מגיע העלבון כמו
שאמר הכתוב ובפשעכם שולחה אמכם : כן נשבע
הקדוש

הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלים של מעלה וכן איתא דאיתחרב בית מקדשא דחוון לא אנעול קדמוהי והמלאכים כשהם משוררים הם משוררים לבר כמבוא' בזוהר פ' ויחי וכן כד אסגיאו זכאין נקרא שדה תפוחין וסוד העושר : וכד אסגיאו חייבים נקרא שדה עכנות כמו שאמר הכתוב עניה עכנות כמבואר שם וכן בפרשת תרומה הא' עת סלקא ונחתא בגיניהו דישראל ואיכה מתייחדת כמ"ש ונרגן מפריד אלוף אלופו בינו' אלהים מפריד חסד אל מאלהים העולה פ"ו גם וכמה משמחה והששון והגילה והחדוה והדיצה והרינה מגיע לכללות כל הבריאה עליונים ותחתונ' בעוסקך בתורה, באמצעותם כי כלם כלל ופרט הם ככה לך שתוכל לעסוק בתורת אלהיך וכמה משבחת והלול וההודאה והברכה והשלום מכם עליך על התדבקותך בבוראך על ידם ומה גם היותך סבת קיומם שבשבילך נברא העולם שנ' בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית ובעסק תורתך העולם קיים דכתיב אם לא בריתי וכו' : ואתה בן אדם הנה לפניך שני דרכים דרך החיים ודרך המות אם תשמע את ה' אלהיך ללכת בדרכיו תהיה מבורך מפיו ומפי כל הבריאה פרט ופרט וכלל ואם לאו יהיה הדבר בהפכו ח"ו ולמה לא תכיר ערך מעלתך ותכלית שפלותך ערך מעלתך שלא עשה אותך ה' אלהיך כאחד צבא המרום במרום כוכב או מלאך כי אם בעל בחירה כדי שתעלה עליהם ביתר שאת ויתר עז ולקבל שכר על מעשיך ולהיות מחיצתך לפנים ממלאכי השרת ותכלית שפלותך כי בהיותך נוטה מני הדרך הטוב והישר בעיני אלהיך הנך חשוב כבהמה דמותר אדם מן הבהמה אין לבד הנשמה הטהורה ובלתי נשמה טהורה את טיפה סרוח' ליתה מאוסה גוש אפר רימה ותולעה ולמה לא תשים עיניך דבר קטון כמוך יתוש נמוש גורם במעשיך הריסה לכל הבנין הים עונש מספיק לתקן קלקולך שים נגד עיניך החיבה שחיבב הקב"ה לישראל מכל אומה ולשון ותכסך בושה וכלימה לחטוא בפני מי שחשיב עמך כל כך ולמה לא תכלם להיות פחות משור וחמור דידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו ויותר פחות מהכל שכל המשליך לפניו פעם אחד פרוסת לחם נכרך אחריו ואין רוצה לפרוש ממנו אף כי יכהו בשבט הבט וראה בחיבת הקב"ה עם ישראל שהוליכם בתהומות ובמדבר וגם הזמין פרנסתם במעדני מלך ורבם אותם בדגלים להיותם נכרים לעמו ועדת סגולתו עד שאמרו להם אומות העולם בואו עמנו ונעשו לכם מלכים ואפרכים וישראל אומרים להם וכי יכולים אתם לעשות לנו דגלים כאשר עשה לנו אלהינו כדאיתא במדרש רבה דקשה דלמה שתקו א"ה ולא ענו עוד וכי לא היו יכולים לומר גם אנו עושים לכם דגלים דמה דבר קשה הוא לעשות דגלים אלא כוונת הדגלים שעשה להם דבר שמלאכי השרת משתמשים בהם אחז"ל במדרש כשירדו המלאכים לסיני ראו אותם בדגלים ואמרו רצונו שיעשה גם הקב"ה דגלים א"ל הקב"ה למשה עשה להם דגלים וענין דגלים אלו שהיו משתמשים בהם אותיות התורה עיין באורך בספר עמודיה שבעה וזהו דבר שאין אומות העולם היו יכולים לעשות גם רומז ענין הדגלים לשלם אל שנתן בשמם על שקראם בשם ישראל כמלאכי השרת דשם אל בשמם כגון מיכאל גבריאל ואות הלמד היא כדמות דגל שיש מגדל פורח באויר בילא"ו ושלום על ישראל :

פרק לד יהיו הדברים והצווים האלו על חיוב המוטל על החזנים וקהלם נקדים

דברי בעל קיצור שני לוחות הברית אדפוס אמשטרדם דף כ"ו ע"א וז"ל שמעתי רמז גדול על מעלת שכר החזנים לשם שמים ואם ח"ו אין כוונת' לשם שמים עונשם הרבה כתי' צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון וכו' צדיק כתמר יפרח ס"ת קרח יפרח כארז בלבנון ס"ת חזן אם כוונתו לשם שמים יפרח כארז בלבנון כלומר יעלה למעל' כארז בלבנון וידוע שסוד לבנון בגימטריא חקל רמז לחקל תפוחין כידוע למארי קבלה שיזכו לראות פני שכינה וגם חקל אותיות חלק שיהא לו חלק לעולם הבא ואם לאו יהיה כקרח ח"ו ועליהם נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה על כן ראוי לכל חזן להתפלל תפלה זו שלא ישלוט בו יצר הרע המסיתו למצוא חן בעיני הבריות לבד ולמו בל עמו לשם שמים ויתפלל תפלה זו קודם התפלה ויכלול תפלתו עם כל חזני ישראל כדי שיהיה תפלתו תפלת רבים שמקובלת ביותר : יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי היה נא עמי ועם כל חזני ושלוחי עמך בית ישראל הורם מה שיאמרו הבינם מה ידברו ידעם מה שישאלו שלא יכשלו בלשונם ושלא יכלמו בם שונאם ואל יאמרו לפניך דבר שאינו הגון שלא כרצונך ושלא יהרהרו בתפלתם מחשבה חוץ ואל יחר גרונם ותן להם אמיצות כח וגבר לבב וכח להפליא על עבודתם עבודת הקדש מלאכת שמים שלא יכשל כח הסבל ואל יהיה להם רפיון ידים וישלוט בהם יצ"ט ולא ישלוט בהם יצה"ר ותן בלבם אהבתך ויראתך לעמוד לפניך ולשרתך ולשורר ולברך בשמך ויהי עבודתם לשם שמים בלב שלם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי אמן וכן יהי רצון :

כתב ט"ז בשם הרא"ש ז"ל שאין מעלת שליח צבור תלוי ביחוס משפחה ואפילו אם הוא ממשפחה בזויה והוא איש טוב וצדיק מכל מקום טוב לקרבו מאותו שהוא איש מיוחס ואינו צדיק דרחמנא ליבא בעי מדכתיב לרחוק ולקרוב אבל אם שניהם שוין פשיטא שהמיוחס קודם לשאינו מיוחס כי אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק וכו׳ : גם צריך החזן להתפלל בנחת מלה במלה ולפי פירוש המלות ולא במהירות אל ישגיח על אותם קלי הדעת שאומרים לו למהר כדי שלא יאריכו בבית הכנסת כי עול ב"ה הוא משא כבד עליהם כי על ידי זה שהוא מתפלל במהירות הוא מקצר בשבחו של מקום ואינו יכול להתפלל בכונה לפי פירוש המלות וגם אם יש קצת יחידים שיראת אלהים נגע בלבבם להתפלל בכונה מוכרחים גם הם למהר כי כל חזן שמתפלל במתון ובנחת שיהיה לו שכרו הרבה אחד בעולם הזה שיאריך ימים בנעימות ובטוב ובעולם הבא יזכה לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו מדה כנגד מדה : וכן יזהרו החזנים שלא ימשיכו ויאריכו בניגון בתוך התיבה אלא יאמרו יחד התיבות השייכים לפי פירוש המשמעות והיבור ואח"כ ינגנו בין התיבות וכן אל ימשיכו הניגון באמן יותר מדאי אלא כדי השיעור שיוכל לומר אל מלך נאמן כי מכח המשכות האמן שמאריך החזן שלא כדין והקהל שותין ואין עונין אחריו אמן עד שתכלה הניגון מפי המנגן והנה אם מפסיקין יותר מדאי בין קדיש ובין עניית אמן הוא בכלל אמן יתומה שפי׳ קצת מפרשים ז"ל שלאחר זמן שפיי׳ שמתין הרבה ועונה אמן יתומה על כן יש ליזהר בזה : יש להזהיר החזנים ולהודיע מה שכתב בזוהר פרשת נשא כשאומרים ברכת כהנים כשאומר יברכך ה׳ יטה ראשו מעט כלפי ההיכל וכשיאמר וישמרך ישא פניו להסתכל לצד ימין תחלה והטעם לעורר מדת החסד וכשיאמר יאר ה׳ יטה ראשו מעט כלפי ההיכל וכשאומר ויחנך יהיה פניו נגד שמאל שלום באמצע וסימן יש"א ר"ת ימין שמאל אמצע ואם א"ו החזן מסתכל בשמאל תחלה הוא א"ו מעורר דין על הציבור ע"ש בזוהר שהאריך מאד שצריך החזן בתפלה להמשיך על הציבור חוט של חסד שהוא ימין ואם החזן אינו עושה כן יש לו עונש הרבה מאד ע"ש שהאריך עכ"ל : ונראה לי רמז נכון בשם חזן שהוא חי"ת בתחלה ונו"ן בסופו אותיות ח"ן וזי"ן באמצע לרמוז אם החזן כוונתו להראות חן לצבור ולא לשם שמים זי"ן של מלאך המות מרקד בפניו ובא ימות ומלאוי אותיות חזן כזה חי"ת זי"ן נו"ן האותיות אמצעיות כ"ו שעולה מספר שם הוי"ה לרמוז שאם כונתו לשמים שם הוי"ה שור׳ עליו גם חזן נוטריקון חוזה נביא שהוא כחוזה וכנביא להגיד לצבור אם תפלתם מקובלת אם לאו שהוא שליחא

דצבורא לידע על ידו אם תפלתם נתקבלה אם שגורה בפיו ואם לאו סי׳ שלא נתקבלה וחוזרים בתשובה : וצריך החזן שלא ישנא לשום יחיד שבקהל שאריך בתפלתו לא טוב עושה ובכמה מקומות אמרו לקצר מפני טורח הצבור עכ"ל : ואני שמעתי משארי החכם המרומם כמהר"ר אברהם אפומאדו ז"ל שהיה בעיר ברוסה בשנים קדמונית ש"צ אחד מופלג בזקנה כשהיה לומד ספר תורה היה עושה תנועות בידו לרמוז מאורע הקריאה וכתב כן שנים הרבה פעם אחד נכנס שם רב אחד ומנעו מזה שנראה הדברים בעיניו דרך בזיון ובעתוסו בחלום ואמרו לו איש אחד שהיה מכבד להקב"ה והיה משמח בו מנעתו מלשמחו מיד בשחר השכים הרב לפתחו של ש"צ לשאול ממנו מחילה ולבקש ממנו שיחזור לתנועותיו ע"כ הרי שהכל הולך אחר הכוונה וכמה משבח והגדול לש"צ שהוקין ויפה כחו וכשמנעים קולו לומר להקהל הוא בעצמו למנות אחר תחתיו לסייעו כי זהו עדות גמור ומודע׳ רבה שכל השנים שירת היה לשם שמים שהרי עכשו שרואה שאינו הגון למלאכה הוא עצמו מבקש ראוי למלאכה וכמה משובח ומעולה הוא לפני המקום והדבר בהפכו : וטוב לש"צ שיאמר זו על קבלת התפלות הביאו בעל ספר מרגליות טובות וזה נוסח התפלה : שמע ה׳ תחינתי ה׳ תפלתי יקח ואם ביום מנוחתי לא תשמע ביום צרתי אקראך כי תענני ואם למלך בשר ודם אתפלל ואקרא כל היום ישמע תחינתי גם אתה ה׳ טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך חנני ה׳ כי אליך אקרא כל היום ואם שמעת לחנה מפני שהתנדבה בנה לעבודתך ושאלו לקדושתך שמע וקבל תפלתי שאני מתנדב כל אשר לי לעשות רצונך ועבודתך שמעה ה׳ תפלתי ושועתי האזינה ואל דמעתי אל תחרש שאם שערי תפלה ננעלו שערי דמעתי לא ננעלו למה יאמרו מבלתי יכולת ה׳ לקיים משאלותינו אטם אזנו משמוע ואם מתפללים אל אל לא יושיע ועתה יגדל נא כח ה׳ כאשר דברת לאמר וקיים בנו מקרא שכתוב והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע ולפחות קיים בנו והיה אחר שיקראו אענה ואחר שידברו אשמע שוועתם וזעקתם למה יאמרו הכסילים לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב אתה אלהי אם תפלת שאמינו אזן שומעת ועין רואה ה׳ שמעה תפלתי ושועתי אליך תבא שהנוטע אזן הלא ישמע היוצר עין הלא יביט הטה ה׳ אזנך ושמע פקח עיניך וראה ושמע את דבריהם אשר באו לחרף אלהים חי למה יאמרו המינין עזב ה׳ את הארץ ואין לו עסק בנשתרותינו לכן בקראי ענני אלהי צדקי בצר הרחבת לי חנני ושמע תפלתי ואז יראו שאתה משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים ובוחן לבות וכליות ולמה יאמרו כלנו

תפלות ישראל בכי אל תי לפישכלו חסדיו מרחם גם ועת תפלתם חלף הלך לו ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברוב חסדיך עננו באמת ישעך : ולמה יחרפו למערכות ישראל לומר אין בהם איש צדיק שישמע ה' תפלתו שה' תפלת צדיקים ישמע וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת וגם כי תרבו תפלה אינכו שומע ה' אלהים עד מתי עשנת בתפלת עמך האזינה אלהים תפלתי ואל תתעלם מתחנתי הקשיבה לי וענני אריד בשיחי ואהימה מקול אויב מפני עקת רשע כי ימיטו עלי און ובאף ישטמוני :

ולמה יאמרו אין סגולה בלשון הקדש להעלות תפלתכם לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ומי בקש זאת מידכם והיא מנוה בלי תועלת וגם לריק כחכם ועתה שמע אלהי את תפלת עבדך ואת תחנוני הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה ועשה בשביל אונאתי דכל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה ויראו כל בשר כי פי ה' דבר : למה יאמרו האפקורסים שאתם אומרי משמוע תפלתנו שמעה ה' בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני ואם קרוב ה' לנשברי לב איה קרבתך לשברי לבי ורוחי קוה קויתי ה' ועתה מה קויתי ה' אם לא תשמע הט אלי ושמע שועתי וחזק אהבתי עמך שאהבתי שישמע ה' קול תחנוני : ולמה יאמרו שאתה גאה תגלה נא ענותנותך לכל כי ימינך פשוטה לקבל תפלתנו ברצון ואהבה כי אתה שומע תפלת כל פה ובמה יודע איפה מציאותך עתה שאין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה עתה שהסתרת פניך ממנו עתה ששחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטנינו כמו שביאי קדם היינו מראים מציאותך לכל העולם אם לא תשמע שועתינו ובמה יודע כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ולא עולם כמנהגו נוהג אם לא תאזין לתחינתנו ואם למעני העומד בביתך היום לא תעשה עשה למען שלמה עבדך שהתפלל לפניך ושמע את תפלת עבדך שהתפלל לפניך ושמעת את תפלת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו א המקום הזה ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים ושמעת וסלחת כן תעשה עמי העומד היום במקדש מעט בבית הכנסת וגם עיני ולבי שם כל הימי' ואם היו אשה ריח ניחוח לפניך תמידין ומוספין נדרים ונדבות שבבית מקדשך היו מקריבין עתה שנחרב בית מקדשנו ונשלמה פרים שפתינו תכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב וא תראה פשעי ועונותי לסתום תפלתי מעלות אליך כי אם שמוע תשמע תפלתי האזינה תחנוני באמונתך עננו בצדקתך ואל תבא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי ואם לא תשמע אתה ה' תפלתי למי אפנה ולמי אתחנן ולמי אשא עיני ובפני האם אשים בשר זרועי האם אבטח על משענת קנה הרצוץ מאחר הנמצאים שיקבלו שועתי ותחנתי כלא מידך, הכל ומי זה אמר ותהי ה' לא צוה אנא אלהי שמע קול תחנוני בשועי אליך בנשאי ידי אל דביר קדשיך :

(עוד מצאתי מכ"י תפלה שיאמר הש"ץ בעת שממנים אותו לשליח צבור)

י"י שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך : אתה הוא ה' אלהי האלהים אשר גדול אתה וגדול שמך בגבורה הא-ל הגדול הגבור והנורא גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם ממכון שבתך השמים משגיח על כל יושבי ארץ היוצר יחד לבם המבין בכל מעשיהם זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו של כל אחד ואחד : והשגחתך מפורסמת לעיני כל יצורך בכללם וגם בפרטם ובפרט על יציר כפיך הוא האדם אשר תפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו ודרכיו אתה רואה וכל צעדיו תספור ואני עבדך בן אמתך לשמע אזן שמעתיך ועתה ראתה עיני השגחתך עלי רימה ותולעה כל עובר ציץ נובל עפר ואפר כמוני לעשות עמי חסד להקימני מעפר ומאשפות הרימותני להושבני עם נדיבים נדיבי עמך ומאחר עלות הביאתני לעמוד לשרת לפניך ולברך בשמך ועתה מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי ואלו פי מלא שירה כים ולשוני רנה כהמון גליו ושפתותי שבח כמרחבי רקיע ועיני מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות אין אנו מספיקין להודות לך וכו' לכן ידי שמתי למו פי ולך דומיה תהלה לפי שחנוניך הם חנונים ומרוחמיך הם מרוחמים ככתוב את אשר אחון יוחן וכו' לכן במתנת חנם אני מתחנן ומתפלל לפניך שתענה עתרתי ותשמע תפלתי ותתן לי קול נעים וערב וחזק מעתה ועד עולם ואל יפסק קולי ואל יחר גרוני ואל אבוש במעמי ואל אכשל בלשוני ואהיה רצוי בעיניך ובעיני כל רואי ונתתה לעבדך לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי אזן לשמוע כלימודים ויהיו ערבים דברי באזני שומעיהם והאר פניך על עבדך והאר עיני בתורתך ודבק לבי במצותיך ואל תביאני לידי נסיון ולא לידי בזיון ולא תבא לידי שום חטא ועון ותצילני מעין הרע ומיצה"ר ומשנאת הבריות ואל ילעיגו :

וכדי שלא יבא החזן לידי מכשול זה אל יעשה החזנות כאומנות שאדם מתפרנס ממנו דזהו מביאו לעשות דברים ולבקש אופנים במיני נגונים בחושבו בדעתו שעם זה מוצא חן בעיני הקהל וירבו בהספקתו או לפחות יחזיקוהו לעולם ולא ימנו אחר תחתיו אלא יעשה הענין לש"ש כאלו עושה נחת על ידי שבקשו ממנו בתחנה שיעשה ויבטח בשם ה' וישען

ה׳ וישען באלהיו כי הוא הזן ומפרנס והוא מיישרו לעשות הטוב והישר בעיניו דכיון שמשים בדעתו שעושה הדבר בחנם עושה מה שלבו חפץ מהטוב כי אין יראת בשר ודם מונעו מלעשות גם צריך החזן שאם רואה שאין קולו ערב לא ירבה בנגונים במקום שראוי כמו נטילת רשות על ר״ה וי״כ ובדומה ובאריכות התיבה בסוף כל ברכה וברכה של עמידה אלא יאמר במרוצה בהכנעה וביראה דכיון שאין קולו ערב קצין מקולו כי הם דואגים לשומעי ומתוך כך באים להפסיק ולדבר או לפתוח לעשות רמזי׳ כל אדם לחבירו כמצחקים ממנו ונמצא גורם שחוטאים על ידו גם יתפלל קודם שיעלה לתיבה שלא יבא מכשול על ידו שיוצאו מיחידי הקהל בעבורו להפסיק בתפלת׳ ולא יקטרג השטן באותה תפלה ושיתן לו הקב״ה כחות לשון שלא יבליע אות או תיבה מתפלתו וח״ו יהיה קוצץ בנטיעות דנוסח תפלות אנשי כנסת הגדולה תקנו ע״פ המדות כלולות בהן שמות הקודש ואם דובר ח״ו מלות שאינן כגון שמוסיף או גורע נמצא מפסיק בשמות וקוצץ בנטיעות לכן יזהר שלא יאמר על פה כי עם הספר כדי שלא יבא להבליע תיבה או לדלג גם יתפלל שהקב״ה יתן חנו עליו כדי שיתחבב תפלתו לכל שומע מפיו : ושוב לומר קודם שיתפלל י׳ פעמים פ׳ ונח מצא חן בעיני ה׳ : ומועיל מאד לחן והוא בדוק ומנוסה וכן בכל דבר שאדם עושה גם כשאומר החזן איזה פיוט כנהוג שאומר בחגים ובמועדים יזהר שיהיו מהנגוני׳ המכניעים את הלב ומביאים מורא ופחד ושיהיו דברי הפיוט דברים נוגעים אל הלב לשון זך ודברים מסודרים כראוי כאלו ברוח הקודש נאמרו כגון שירי הקדמונים ושירי כמהר״ר ישראל נאגאר ז״ל אשר העיד עליו האר״י הקדוש ז״ל שהיה ניצוץ דוד המלך ע״ה וברוח הקודש אמרן ומה גם אם הם שירים מסודרים על פי הקבלה לפי שהניגון וסדר הדברים מכנים יראת השם בלב השומעים ונותנין לבם אל התפלה מה שאין כן כשהפיוטים הם מנגן המעורר הריקוד והשמחה התכונים שמביא לשומעיהם לצחוק וקלות ראש ולפרוק מעליו עול שמים ולהמליך יצרו עליו לטורדו גם להבחורים רעים ולמתגבים זרות והקולר תלוי על החזן הגורם גם כשלומד הפ׳ בס׳ תורה ידמה בעיניו כאילו התיבה שעומד בה היא הר סיני וכאלו אותה שעה מקבלת מהר סיני וכאלו הקב״ה ופמליא שלו עומדים שם כשם שהיה בשעת מתן תורה וכאלו הוא משה רבינו ע״ה האומרה וכל הקהל העומדים סביב לסיני לשמוע מפיו תורה : ובהיות משרש בלבו זה נכנס מורא בלבו ומכוון בקריאתו שלא להבליע תיבה או אות בהיות חושב שהוא כמקורב מן בין המקום ובין העם ולא יהיה כוונתו בקריאתו להודיע את העם שהוא בקי בניגון הטעמים ובעריכות הקריאה דמה מועיל לו זה כי אם לאבד שכר קריאתו אך יעשה לשם שמים ודבריש אלו מאליו באים עוד צריך החזן כשיש חולה מן הקהל שיכוון בתפלתו בברכת רפאנו שהקב״ה ירפאהו רפואה שלימה שהרי אז״ל שתפלת החולה עצמו מועיל מאד והנה כיון שהחזן שלוחו של צבור הוא ושלוחו של אדם כמותו נמצא בהתפללו החזן עליו כאלו החולה בעצמו מתפלל דפעמים החולה אינו בדעתו להתפלל או שאינו יודע שתפלתו מועלת או שלא נוכר בהיות הוא מתפלל עליו כאלו החולה בעצמו מתפלל גם כשרואה החזן לאיזה יחיד נולד לו זכר יגיל וישמח ויתן הודאה למקום שהיוצאים ידי חובת תפלה על ידו פרים ורבים אין זו כי אם שתפלתו רצויה לפני המקום ואל ישמח בעבור שתועלת המגיע לו ממה שנודרים לחזן ביום שבת קודש אב הנולד וקרוביו דזהו מאליו בא ומה לו לחשוב למנוע הודאה לבוראו בהיות שמח לתועלתו ולא על מעלת תפלתו ומגלה למפרע שהתפלה היא בפניו כאומנות לפרנסתו ולא על תועלת נשמתו לכן כשמבקר החזן ליחידי הקהל בשבתות וי״ט אל יבקר לעשירים דוקא ולא לעניים מהטעם שכתבנו שמעיד על עצמו שהתפלה כאומנות לפרנסתו וראיה שמבקר דוקא למי שמגיע תועלת לאומנותו שאם מבקר לכבוד שמוציאם ידי חובה וכי לעשירים מוציא שמבקר׳ ולעניי׳ אינו מוציא שאינו מבקרם אין פחיתות גדול מזה שמעיד על עצמו לכן יבקר לכלם או לא יבקרן כלל או מעט מזה ומעט מזה כי אין לך מהדופי ומהפחיתות והגריעות והבזיון והחרפה כש״ל שרבים תלוים בו להוציאם ידי חובה ובמקום היות כמלך שגדול וקטן שוין לפניו עושה עצמו כעבד משרת בבית על פרנסתו שמכבד לרבו שלא ישלחהו מביתו אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה וכמה ביוש בע״הז ועונש לע״הב מגיע לקהל המקיימו עליהם לצאת ידי חובה על יד איש אשר בטחונו בבשר ודם עליו אומר הקב״ה הכזה איש אברהם להתפלל לפני בעד הקהל הזה לכפר בעדו ולסת שאלתם ולמלאות בקשתם הלא זה איש אבחרהו לשרת לפני בעד הקהל פסח תרננות רשע הסר אגדות מוטה עניו שפל מעביר על מדותיו מוחל על עלבונו לב טוב משמח בחלקו וותרן טוב עין משמח בטוב של חבירו מרוחק מעין הרע מלשון הרע שלם במדת טוב לשמים מקובל על הבריות מרוצה לכל ע״י איש כזה אני מכפר בעדו ובעד כל הקהל ואע״פ שלא יהיה ת״ח גדול כיון שהוא ירא שמים ומסובב במדות אלו די שיתכפר הקהל ע״י ובלאו״ז טוב להתפלל ביחיד ולשמוע תפלה מפיו שהוא משל לכבוד שהוצרכו לפיים

למלך ושלחו לפייסו ע"י איש שהמלך שונא אותו ומבקש להרוגו שבמקום פיוס מעלים חמת המלך עליהם בכפל ממה שהיה מקודם ועיין בזוהר פרשת נשא בענין החזן שאינו הגון · וכתב הטור א"ח סימן נ"ג צריך שיהיה ש"צ הגון דכתיב נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה אמר רב חוטרא בר טוביה אמר רב ואיתימא ר"א זה ש"ץ שאינו הגון ויורד לפני התיבה ואיזהו הגון שהוא ריקן מעבירות ופרקו נאה ושפל ברך ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ורגיל לקרות תורה נביאים כתובים ואם אין מוצאין מי שיש בו כל המדות האלו יבחרו הט"ב שבצבור בחכמה ובמעשים טובים ואין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו כו' וא"א כתב בתשו' שנהגו במקומות אלו למנות בזוי המשפחות לש"צ ויש בדבר הזה גנוי מנוס כאלו אינו כדאי למיוחסין שבישראל אלא כשאר אומנות וחלילה להיות מלאכת ה' כשאר אומנות אלא עטרה לראש כו'. גם אם הוא מיוחס ורשע מה תועלת לפני המקום ביחס שלו ואם הוא ממשפחה בזויה וצדיק טוב לקרב מזרע רחוקים ולא כמו שעושים באיזה מקום שאע"פ שיהיה רשע גמור אין חוששין רק שיהיה נעים זמירות וקב"ה אמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה וכתב הרב ב"י ז"ל תשובת הרשב"א ז"ל שאלת ש"צ שקולו ערב ומאריך בתפלתו כדי שישמע קולו ערב ומתגאה בכך ואם ראוי למחות בו תשובה דברים אלו אחר כוונת הלב הם אמורי' אם ש"צ זה שמח בלבו על שנותן הודאה לשם יתברך בנעימה תבא עליו ברכה שאח' מהדברים המחוייבים לש"צ שיש לו נעימה כדתניא בפרק ב' דתענית רבי יהודה אומר מרוצה לעם. ויש לו נעימה וקולו ערב אבל צריך להתפלל בכובד ראש ועומד באימה כדתני' בפ' אין עומדין לפיכך ש"צ זה אם שמח ועומד ביראה הרי זה משובח אבל אם הוא מכוון להשמיע קולו ושמח בקולו הרי זה מגונה ועל"ו נאמר נתנה עלי בקולה כו' ומכל מקום כל מי שמאריך שבקהל ואע"פ שעשה עמו רע שאם יהיה שונא לו והו סבה לטורדו מתפלתו שבכל עת שרואהו בתפלתו מצטער ודואג וכוונתו מסתלקת ולבו בל עמו ודברי תפלתו מן השפה ולחוץ וגם כיון שהוא בשנאה עם חבירו איך מתפלל ויחד לבבו ליראה את שמך שנמצא הוא כמרעה לקונו ח"ו ובמקום שישפעו הקהל שפע ברכה בתפלתו הוא להפך ח"ו וגם גורם להמון העם שיוצאים ידי חובה בתפלתו שלא יצאו ונמצא גורם להם שלא יצאו ידי חובת תפלה ונקרא חוטא ומחטיא : לכן כדי שיהיה דעת החזן צלולה עליו בשעת תפלה צריך שיקדמהו מדות אלו וותרן ושלא יהיה מכר ליום מח' מעביר על מדותיו ומחל על עלבונו שפל ועניו וטוב לב ושמח

והטעם כיון שהוא וותרן מעולם לא ישא לשנוא שום יחיד מהמתכדכים בעס ולא הקפיד לו דהוו וותרן הכל לפניו כאין גם כשאינו מכר ליום מחר אם שאל מהספקתו מנדבי הקהל או מאיזה יחיד ולא נתנו לו סיפוק כמה ימים ביחד אין לבו עליהם כיון שיש בידו פרנסת היום גם בהיות מעבי' על מדותיו ומוחל על עלבונו אף אם הקניטו איזה יחיד אין לבו עליו כדי שיצטער בראותו בתפלתו גם כשהוא שפל ועניו אפילו אם יחרפוהו לא ירגיש וכמו שלא דברו עליו דמי ובהיות בכך מה שיכווה יכול להוות לו עם שום יחיד גם היות טוב לב אוהב כל אדם ואפילו טועים עמו דונו לכף זכות ובזה מעולם לא בא בשנא' עם אדם גם לב שמח מסתפק בהכרחי ושמח בחלקו ואינו צר עין ומבטל הלשון הרע שמדות אלו באדם מביאו לשנוא לכל אדם גדול ממנו בחכמה ובעושר ובאיזה ענין כנודע ואע"פ שכל הדברי' הללו אסורין לכל אדם וצריך שיתרחק מהם בתכלית הריחוק ובפרט מדת הגאוה והקנאה אך במי שהוא שליח צבור האסור בכפל ועונשו בכפלים לפי שמדות אלו מביאו להסיר דעתו מתפלתו ולבלבל כונתו ולחשוב מחשבות בתוך התפלה בראותו שאין נודבים לו כיון שהוא נבל ולא ותרן מיד מכר ומקפיד ומקנא ושונא מה שאין כן החזן שהוא הפך מדות אלו כנזכר גם בהיות החזן טוב לב ושמח והוא סיבה שיחול עליו רוח הקודש בשעת תפלתו וממשיך בתפלתו שפע ברכה ורצון על דרך אין השכינה שורה כי אם מתוך שמחה דכתיב ויהי כנגן המנגן ובזה יחול הברכה על הקהל וכנודע שיצחק אבינו ע"ה כשרצה לברך שאל שיעשו לו מטעמי' כדי להמשיך שמחה על ידי האכילה ושתיה שעל ידי כך ממשיך השפע בברכותיו כמו שפירשו חז"ל : גם כשהחזן גאה אינו קורא ליחיד לספר תורה בתואר הראוי לו דהגאה מבזה הכל ובזה קונה שונאים ומה רצויה תפלה מכיון לפני המקום כיון שהוא שונא ושונאים אותו לכן צריך החזן להיות שפל ומעביר על מדותיו ויזהר בהן כי שלשה מדות אלו כוללים גם הנזכרות דוק ותשכח הדבר ברור : וידע החזן כי במקום שעולה להתפלל שהיא התיבה רומז לשכינה ה"א שבשם הוי"ה וכן מקום שמניחים הספר תורה לקרות היא רמז לה"א אחרת שבשם והוא עומד כצורת וי"ו והכל בכללות היא היו"ד שבשם הרי שם הוי"ה וכיון שכן בכמה אימה ופחד צריך לעמוד וכל דעתו ומחשבתו יהיה בכוון תפלתו להבין מה שמוציא מפיו ולקשר אהבתו ויראתו עם מי שמתפלל לפניו כדי שישמע תפלתו

תפלתו ויצאו כל הקהל ידי חובתם : גם כשמברך החזן בשמחות וגיל או שאומר השכבה על שוכני עפר מיחידי הקהל לא יגביה קולו כשמברך לעשיר וישפיל קולו וימגם דברו ויבליע שמות העניים כאלו הם בלי שם שאו העניי' מתביישים ברבים והמלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא ואוי להקהל שמוציא להם ידי חובה איש שאין לו חלק לעולם הבא ודבר זה הרע ואמר כולד לחזן שככה יעשה על היות בכל נבהל להון ורע עין וכיון שרואה שאין העני' מהמתנדבים בעם באופן שיקרב לו תועלת כמשא כבדה עליו הדבר שיוצא מפיו לברכם או לקרוא להם בשם בתולדות או כשאומר על מתיהם השכבה ומה יענה ביום הדין שבמקום הצדק שהוא בית הכנסת ששם השראת השכינה עושה בפניה כל אשר שנא ה' ומוכא בפניו את אשר אהב שהקב"ה אוהב עניים הוא והוא מבזה אותם בפניו יש עזות גדול מזה היש עונש מספיק לזה : וכן תראה כמה חזנים שאין מתעסקים בעניי הקהל לא בגילם ולא באבלם ושולחים שלוחים במקומם כמלאך המות ששולח שלוחים להזיק כנודע מטעם שאומר מה תועלת מגיע לי מזה העני וכשמגיע איזה שמחה או אבל לאיזה עשיר אפילו מהקהל אחר משכימים קודם עלות השחר ורצים באפלה ומסכנים בעצמם לרוץ לרעה לכבוש את בוראם שאם במקום שעוברים דרך שם יש כמה עניים אבלים מבקשים אחד למנין אין נוטים אזן כדי למהר להשכים בפתח העשיר לקונן על מתו בקול מר ואומר מר כאלו מתו מתם מוטל לפניו קולם במר בוכה ולב שמח בחושבם על שכר הקול שעתידין לקבל וכל אחד מתחזק בקולו להתגבר על חבריו באומרו לפום צערא אגרא ולי נוגע עוד מהחלק והשיר שמכיר שיש אבלים עניים בעיר ובאים אצלו מכיר ברשעותם ומבזה אותם בלבו וכשנותן להם השכר אינו נותן אחד מאלף ממה שחשבו ליקח ויוצאים בפחי נפש ומחליקים ביניהם פרוטה לכל אחד כחילוק העני אשר ברחו ממנו ונמצא אובדי' שכר עולם הזה ושכר עולם הבא והעשיר קנה עולמו בשעה אחת תחת אשר קנא לאלהיו לכבוד העניים ומעשים הרעים כאלו נוגע מן החזן בהיות ורגן והלם במדות הנזכרות לעיל : ואיך לא יתן החזן נגד עיניו תמיד כי הוא במקום כהן גדול המתעסק בעבודה לכפר על העם' כי התפלות במקו' תמידין תקנו וכיון שכן כמה מהעונש יכול להגיע לו אם הולך אחרים ואין נוגע לו דכמה פנים עושה באותם עבודה והוא כאלו מועל בקדשי' ממש תחת שעל ידו ראוי שיתכפרו הקהל ולכן צריך החזן ג"כ להיות עיניו פקוחות להחזיר פניו ל"ד רוחות בית הכנסת לראותם אם יש מהמון העם מדבר איש את רעהו או אחד מתכוון להרים קולו באמתו כד בלאחר יד לעורר או להפסיק מלדבר וידמה בדעתו כאילו עומד בבית המקדש עושה העבודה והיחידים העומדים לפניו הם מאנשי אשר נמצאו במקדש וראו במעשה העבודה שאם יטעם יכולים למחותו שעל ידי כך מטהר רעיוניו כי מפנה כל מחשבות זרות ומתדבק באהבה הבורא שעומד בפניו ומדמה בדעתו כאילו בפניו רואה ומשגיח ובזה נכנס יראה בלבו להתפלל בכל לבו ואז תפלתו עולה כריח ניחוח לפני ה' :

גם יעשה החזן אופנים שלא יבא שום יחיד מהמון העם לקוץ מישיבתו בבית הכנסת מפני האיחור כי יש מהמון העם דקשה להם הישיבה שם כמי שעומד בבית האסורים לכן כדי שלא יבואו לחטוא אל יאבד זמנו בניגונים להטעים קולו את העם באומרו שיר שיר שיר כמה פעמים ואי ואו כשיעו' שעה וביני ביני כל אחד מספר חלומו לחבירו שנבלו ממה שחלם בלילה כדי שיטינהו ומפסיק בין קדיש לברכו ובכל המקומות שאין ראוי להפסיק ובין כך וכך מתאחר הזמן וכשמתחיל התפלה קץ בה ומתוך צער ישיבתו שם הופך פניו בדאגה ואינו פותח פיו אפילו לענות אמן לכן יקל' החזן מכל אלו הדברים ומה טוב ומה נעים שלא לנגן כלל ולהוציא כל חוקו וזמן לומר התפלה בנחת לאומרה מלה במלה בשפה ברורה וגם תראה עוד חולה רעה שכיון שנלאה החזן מחמת אריכות הניגון לומר שיר שיר כמה פעמים כשמתחיל התפלה ממהר בדבורו מפני הנז' כי נלאה מאריכות הניגון רוצה להגיע למקום שמיוחד לו לנגן להשמיע קולו וזה בידו לתקנו : וצריך השליח צבור לכוון בתפלתו שהקב"ה יכפר בעד הקהל שלא יגיע להם שום נזק כי התפלה במקום קרבן ומה קרבן מכפר אף התפלה מכפר' לכן הש"ץ שמוציא אחרים ידי חובה הוא במקום הכהן המקריב ומברך את העם וכן תראה רמז בפר' נשא בנשיא המקריב ביום ראשון בפסוק ולזבח השלמים בקר שנים אלים חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב וכו' חמשה זה הקרבן נחשון ר"ת חזן ומפסיק קרבן באמצע לומר שעכשו שבית המקדש חרב ונפס' הקרבן החזן יכוין בתפלתו שהיא במקום קרבן שהקב"ה יכפר בעד כל הקהל הקדוש גדולים וקטנים להשפיע עליהם שפע רצון בבני חיי ומזוני אמן וכרמז חזן בקרבן הראשון של נחשון בן עמינדב לרמוז שיאמר החזן בינו לבין המקום : רבש"ע עמ"כדב להיות אני שליח שלהם במקום הכהן המקריב שמע תפלתי וקבל עתירתי כאילו הקריבו הקרבן לפניך דשלוחו של אדם כמותו וכפר על כל חטאתם לגרם שכינתך בתוכם לעולם כנ"ו :

פרק

פרק לה יקר האור ולבוש העליון נעשה על ידי אור תורה וקיום מצותיה

שעל ידי המצות נארגת לבוש יקר רוחני מאיר כעצם השמים לטהר אשר הנשמה בבאתה מזה העולם ערומ׳ מהלבוש הגופני מרחפת ומתבוששת בראות עצמה ערומה מיד לובשת מלבוש הבהיר והמאיר הזה אשר עשה בעולמו בתורה ומצות ומקבלת שמחה גדולה בראות עצמה בלבוש מלכות דוגמת האדם אם יהיה ערום מבלי לבוש כמה מתבושת׳ מקבל לבאת בין אנשים ואם מזדמן לו לבוש כמה מרגיש משמח׳ וק״ו בן בנו של ק״ו אם נזדמנו לו בגדי מלכות דאין קץ לשמחתו ולעונג שמקבל כשמתו בהיו׳ שהיה בתכלית השפלות ערום כאשר יצא מבטן אמו וזכה ללבוש בגדי מלכות שיוכל להתפאר עמהן בפני כל רואיו כך הנשמה כיוצאת מזה העולם ערומה ומוצאת לבוש מלכות וכי יוכל דעת האדם החומרי להשיג שיעור השמחה שמקבל׳ הנשמה בלובשה בגדי יקר כמדובר : והנה כשייחדתי הפרק הזה לדבר בו בענין מלבוש העליון כיצד הוא ומהיכן נעשית ואימתי מתלבשת הנשמה בו ואם הוא לבוש אחד בלבד שיש לה או יותר כדי להודיע בזה מעלת העוסק בתורה ומצותיה הטובות והישרות ונקדים דברי הרב המקובל האלהי כמוהרר עובדי׳ המון ז״ל מברטנורה שדבר בסוד המלבוש בספר מקרא קדשו כעתיק לשונו לעשותו פרק בפני עצמו : וזה לשונו סוד המלבוש הנקרא חלוקה דרבנן מי זוכה בו ומתי יזכה בו ומה יעשה ממנו ומה נעשה הלבוש הזה וכמה לבושי׳ הם שקונין מפי סופרים ומפי ספרים וכו׳ : חכמי האמת אמרו כי ספירת יסוד לקרא איש הטעם כי נשמות הצדיקים שנקראים אנשים זוכות בו וגם סוד המלבוש השני יש לך לדעת כי המלבוש האחד הם היסודות שגופניים אבל המלבוש השני הם יסודות רוחניים והנשמות של צדיקים הם מתלבשות בזה המלבוש אמנם גם הם מלאך אחר שמו אורה ומעשה ר׳ אליעזר ור״י יהושע מוכיח ונותנו למי שזוכ׳ בו עתה יש לי לבאר סוד המלבוש עד מתכונתו יש לך לדעת כי יצירת האדם בצלם אלהים ולכבודו בראו ונפח בו נשמה עליונה מיסוד ונמשכת בתבונה משוכה לקבל צורה כצורת גוף האדם ונתמלא זיו כבודו כדי להמשיל בכחו רוח שכל וידבק עמו בלכתו דרך חכמ׳ והשם עושה חסד עם נשמות הצדיקים והזמין להן מלבוש שני אור דק מאד ונפשות הצדיקים מתלבשות בו לעתים ידועים כגון שיש תוספות ברכה ושלוה ורצון למעלה כי הנשמה בהתפרדם מן המלבוש הראשון שיא רוחניות ביותר יותר ממלאכי השרת ואינן יכולין להכיר עצמן ואינן יכולין להתפלל בעדם ובעד זרעם עד שהם מזמין להם הלבוש השני ובזה המלבוש השני יש לה הכרת ומתפללת בעדה ובעד זרעה כמ״ש רז״ל נערא דידהו ידעי נערא דאחרינא לא ידעי א״כ הנשמה שזוכה לזה המלבוש יכולה להתפלל בעדה ובעד זרעה וכן בכתובות פרק הנושא רבינו הקדוש אחר מיתתו היה בא בכל ערבי שבתות לקדש לאשתו זהו ידועה כשהנשמה ערומה לא יהיה לה יכולת כאילו העניים אבל רבינו הקדוש זכה למלבוש השני והיה לו כח כמלאכים וכן בשבת פר׳ השואל הנהו קפילאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן וכו׳ שמאלו לר׳ אחאי בר יאשיאי ברוח חיים נקבר הכל מזה הענין כי אותם צדיקים שזוכים בזה המלבוש קרוים חיים החופף על קברו תמיד ויש לך לדעת דודאי שהם עושים שליחות השם כמלאכי השרת כמ״ש עושה מלאכיו רוחות רצה לומר מהנשמות שהם רוחות עושה מלאכיו וכן הוא בודאי כי אותם האנשי׳ שבאו לאברהם היו מזה הענין בעבור שכחו היה יפה וזה הטעם שאברהם הזמין (רקנטי פר׳ וירא) להם אכילה ושתיה בודאי היה יודע כי המלאכים אינן אוכלים אמנם באילו שהיו נשמות של צדיקים שהיו בגופות אמר אברהם אי אפשר שלא ישאר להם יסוד גופני שממנו יהנו לאכול ולשתות ולכן נקראו אנשים וכן כל איש או אנשים הכתוב בפסוק הכל מזה הענין ולכן נקרא איש כמו המלבוש :

ועוד טעם אחר למה נקרא איש כי בעשירית נקרא בית והיסוד נקרא איש והאיש יסוד הבית כי האיש מקיים הבית בדרך השפעה שנותן לה ע״כ דברי הרב רקנטי ז״ל • והספר מאירת עינים מצאתי דבר יותר בארוך דע כי צורת האדם ודמותו זאת חביבה מאד לפני הקב״ה ומרוב אהבתו תחיה תחיית המתים בגוף ונפש ממש כאשר היו בתחלה ואחר תחיית המתים יעשה השם יתברך כל העתיד לעשות כגון יום הדין הגדול ויקבלו כל אחד כפי מעשיו גופות הצדיקים יתעלו כחנוך ואליהו ותשארנה נפשותיהן באותה צורה קיימת לעולמים גם בעת שהצדיקים כשרוצה הקב״ה לעשות שליחות על ידי נפשותיהן לבני אדם מלבישם לבוש המשוי כצורת הגוף והלבוש הוא אוירי ואחרי שיעשו שליחותם מתפשטות ונשארות ערומות כבתחלה ואינן לובשת לבוש השני כל שעה שהם רוצים ואפילו לצדיקים אלא בשעת שהקב״ה חפץ לעשות בנפש מנפשות הצדיקים איזה שליחות אז מתלבשת באותו הלבוש ואחר שעשו שליחותם מתפשטות ונשארות ערומות וכשהולכין בשליחותן אינן נראין רק לזכי הנפשות שכל כך גופם נקי מכל כתם חטא ועון שאינו חוטא ומונע אותו לראות המלבוש : ויש צדיקים גמורים וחסידים אשר חפץ בהם הש״י שאין נפשותיהן נשארות

ערומה אפילו שעה אחת בלי לבוש וזהו המעשה מערכת לחם הפנים על השולחן שלא היה שולחן פנוי מלחם הפנים אפילו רגע א' שנק' לחם פנים לפני תמיד והיו שני כהנים זה כנגד זה זה מוציא הישן וזה עורך החדש לא יפסוק זה להוציא עד שזה עורך כן הנפשות לא תפסוק הנפש לצאת מהגוף בשרי עד שמתלבשת גוף אוירי וזה שאמר חופף עליו כל היום וזהר פ' אמור וכך כשמתו של יעקב אע"ה לא נשארת ערומה אפילו שעה אחת אלא הלבוש חופף על נשמתו תמיד ר"ל שנשמתו נרדה בברור החייב הלבוש אכלו תמיד מזומן ועומד ומחופף וכל שעה שנשמת יעקב רוצה ללבוש אותו לבוש לאלתר היא מתלבשת ועל כן אמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת כמבוין פ' ויחי קבלת הרמ"בן ולמאי זה ביעקב יותר מאברהם ויצחק מפני שהיתה מטתו שלימה כי באברהם היה ישמעאל וביצחק עשו ועוד כי ליעקב היה לו צער גידול בנים מה שלא היו לאבותיו וכיון שקבל צערם בחייו בעולם הזה בעודו בו גם לאחר מותו ממנו סובל צער עונותיהם כי כשישראל בצער הגלות בעונותיהם מיד נשמת יעקב אע"ה לובשת המלבוש ומבקשת רחמים בכחו תפלתו ואחר שנעניה שבה בצרור החיים בלי לבוש כי הלבוש הזה היא צורה נבראה בצורה דמות הגוף ואי אפשר לנשמה להתפלל ולהמשיך שפע אלא עם הלבוש הזה וע"כ אמרו על נשמתו של יעקב ע"ה החופף עליו כל היום (רקנטי פר' ויחי) וזה שאמר המאמר מה זרעו בחיים אף הוא בחיים רצה לרמוז מ"ש מפני שהיה לו צער גידול בנים בחייו גם אחר כן מגין עליהם. ודע כי במלבוש הזה ענין גדול ותועלת לעולם שכ"ז שהנשמה בגוף האוירי ההוא הנק' מלבוש זוכה ומזכה לבני העולם ויורד בזכותם שפע חסד ורחמים על העולם הזה כאלו היה בגוף החומרי בתחלה ובלי לבוש אינן יכולים להתפלל ולא להשפיע דבר בעולם ומזה תבין מאמר א' פ' הפועלים אליהו הוה שכיח במתיבתא דר' יומא חדא נגה ליה ולא אתא א"ל מ"ט נגה ליה למר א"ל עד דאוקימנא לאברהם ומשי ידיה ומצלי ומגניז' ליה וכן ליצחק וליעקב ולוקמינהו בהדי הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי למשיחא בלא זמניה למה לו כל הצער הזה להקים לאבות מקברם ולרחוץ ידיהם ואח"כ יתפללו רק יתפללו כולם בעודם שוכבים בקברם או כל אחד לבדו ולמה לו כל הטורח וזה רק כל זה הוא כמ"ש כי המת בעודו בקבר מושכב אין לו יכולת להתפלל אל ה' לא בעדו ולא בעד אחרים אבל כשיתלבש נפשו בזה המלבוש רוחני אזי יש לו יכולת להתפלל בעדו ובעד אחרים ולהוריד שפע ורחמים בעולם כאשר בתחלה בחיותו לכן אליהו שהיה רוצה שהאבות יתפללו

על זרעם היה מביא להם הלבוש ומלביש אותם בלבוש רוחני כל אחד לבדו ואז היה מתפלל ואח"כ מפשיט אותו הלבוש ומחזירו לקברו כאומרו ומגניז' ליה וכן ליצחק וליעקב וכ"ז יובן ממה שמצינו בשבת פר' השואל הנהו קפולאי והיה אחוי בר יוסי' אינקבר ורבר עם ר"נ ונם ר' דהוה אתי כל בי שמשי לביתי' וכן ר"י הגלילי שהיה בא לביתו בכל ע"ש וחשדו לאשתו ב' תלמידים ששמע קולו של ר' יוסי הגלילי שהיה עוסק בתורה ואמרו שהיתה עוברת עבירה והודיעו לב"ד והביאוה ורצו להלקותה ואמרה שהוא ר' יוסי בעלה ולא האמינוה לשבת אחר בא כמנהגו ומצאה בוכה ומצטערת על שחשדוה בזה בשחרית גלה עצמו לצבור בבית הכנסת והעניש רבים מהם ושוב לא בא לביתו כל אלו סודות רומזים למלבוש השני אשר מתלבשת הנפש תכף כצאתה מן העולם ומה שאמרו שמתו בני אהרן על שהיו מחוסרי בגדים כמז' סוד הדבר כי ב' בני אהרן לא היו שלמים עדיין בבגדים העליונים כי כל צדיק יש לו מלבוש מתוקן ויתלבש בו כהוגן ואם עדיין לא השלים מעשיו ואינו ראוי לאותו מלבוש אזי לא ימצא אותו מלבוש מתוקן ואותו מלבוש יחרב מן מצות וצדקות ומ"ש הכ"ד וילבש צדקה כשריון וזה המלבוש אינו מתוקן אלא למי שהוא שלם מלמטה. וקיים דמות השלשלת בזה העולם בפריה ורביה והוא שיש לו בת זוג אזי הוא שלם מלמעלה ולמטה ואזי אותו המלבוש מתוקן לו כראוי ואם זה המלבוש אינו מתוקן לו בשביל שלא נשלם מעתה שאין נשוי שלא קיים מצות פריה ורביה אז נפסד לו אותו מלבוש מלמעלה וב' בני אהרן נכנסו מחוסרי בגדים פי' בגדים העליונים שלא היו נשואים ולא קיימו פריה ורביה לכן הופשטו מאותם הבגדים ולא היו מתדמים ליוצרם ונכנסו לעשות העבודה ההיא לכן נענשו והלבוש הזה לידע ממה נעשה עשה אזנך כאפרכסת ושמע כתיב ויקרבו ימי ישראל למות יש להקשות למה אמר ויקרבו כנר' שהיו רחוקים עד עתה למרחוק ועתה נקרבו היה לו לכתוב ויבא יום ישראל למות עוד אמר ימי לשון רבים היה לו לומר ויקרב יום כי ביום אחד ימות האדם ולפעמים בשעה אחת עוד מצינו שלמעלה קראו בשם יעקב כמ"ש ויחי יעקב ויהי ימי יעקב וכאן קראו ישראל אבל בהיות כשברא הק"בה את האדם על כד החסד ונפח באפיו נשמת רוח אלהים חיים בראו על תכלית שיהיה כלו שכל. כמות כמלאכי השרת אשר אין בהם עון אשר חטא רק לעשות רצון בוראם וכו' גרם העון וחטא ועבר על צווי הקדוש ברוך הוא וגרשו מגן עדן לעבוד את האדמה הצביא עין חמלתו עליו לבלתי ידח ממנו בשעתו הטהורה נתן לו קצת מצות כדי שבזכותן ובקיומם

שבה נפשי לחזור אל מקומה לעלות ולראות את פני האדון ה"י וכן בכל דור ודור היה מחדש קצת מצות עד שבאו להר סיני ונתן להם תרי"ג מצות וצוה על קיומם למען ייטב להם כי בקיום המצות יתעלה נפשם במעלה עליונה יותר ממה שהיתה מקדם כו' וכן מצינו כי המצות בכל יום מזהירין את האדם שלא יחטא ויעבור רצון בוראו כמרז"ל אמר ר' אחא רמ"ח מצות בתורה כנגד רמ"ח אברים שיש באדם ובכל יום ויום צווחין על האדם עשה אותנו כדי שתחיה בזכותינו ותאריך ימים ושס"ה מצות לא תעשה כמנין ימות החמה שבכל יום ויום שחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת גוזר אני עליך במי שהגיע ימיך ליום זה אל תעבור עבירה בי ואל תכריע אותי ואת כל העולם לכף חובה הרי תרי"ג מצות כלם מזהירין את האדם שלא יחטא לשמור מצותיו וחקותיו ותורותיו לטוב לנו כל הימים לכן בשומרו מצות השם ללכת בדרך טוב קב"ה אין מקפח שכרו ופעולתו לפניו בע"הב כי שכר מצות בהאי עלמא ליכא ואת ועוד מלבד שכר המעשה שנותן לו גם כן הימים אשר עשה בהם מצות אינן הולכות לאבוד וחוזרת ריקם כי בהם מעלים נפשו יותר ויותר כי כהסתלק נפשו מזה העולם כשהיא ערומה בלי לבוש כי הגוף נקבר בקבר ונפש עגומה בראותה כי אין לה לבוש כאשר היתה באמנה אתו וזה ימים רבים אז הקב"ה עושה לה לבוש אחד מכל אותם הימים שעשה בהם מצות ומתלבשת הנפש בגוף הזה ואז כחה שקטה ממכאובה ושבה אל בית אביה ובזה הלבוש היא הולכת בשליחותו של הקב"ה כנ"ל ולזה אמרו ר"זל כי בכל יום ויום משנותיו של אדם אם עשה בו מצוה אחת אותו היום הולך לפני הקב"ה ואומר רבש"ע אני יום פלוני משנותיו של פלוני ועשה בי מצוה אחת או אותו היום עומד לפני הקב"ה עד בא יום פקודתו וכן כלם עבר עבירה אותו היום הולך לפני הקב"ה ואומר רבש"ע אני יום פלוני משנותיו של פלוני ועבר בי עביר' או אותו היום יוצא מלפני הקב"ה כי אינו יכול לעמוד לפניו אחרי הטמאה כי הוא קדוש ומשרתיו הם קדושים ואיכה יכולה לעמוד במחיצתו ובאחרית הימים בהסתלק נפש האדם מן העולם הזה לעולם העליון אז רואים אלו הימים ימי שנותיו של אדם אם נמצאו כלם טהורים שלא חטא בהם ואין בהם לכלוך עון כלם נכנסים לפני הקדוש ב"ה בחדרות קדשו ולא יבושו ואז עושים מאותם הימים לבוש אחד ומלבישים אותם לנפש האדם אשר בא וקיים את מצותיו : ואם נמצאו בהם ימים מלוכלכים בעון אותם הימים נכלמים בענין בראותם כי טומאתו ואינן יכולים ליכנס בחצר בית המלך ואז

אותם הימים בגשמים לא יספיקו ללבוש כי יהיה חסר כמו הבגד שחסר ממנו ולא יספיק לעשותו מעיל אינו עושה אותו ואז הנפש חוזרת ריקם כי אין נותנין לה לבוש וזה סוד הכרת כמו שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה . ולכן בהיות שיעקב אבינו ע"ה כל ימיו נזהר בהם והיו כלם בקדושה ובטהרה אז בהסתלקו מזה העולם תכף נקרבו כל ימיו לפני הקב"ה בלי בושה כלל ואז נעשו אותם ימים לבוש א' ונתלבש נפש יעקב בה לכן אמר ויקרבו ימי אותם הימים של יעקב כולם נקרבו לפני קב"ה בלי בושה כלל אי היו ימי ישראל ר"ל מי שכל ימיו היה ישר עם אל וכל זה למדנו מדברי האיש האלהי רשב"י ז"ל [זוהר פ' ויחי] ת"ח כד קריבו אינון יומין קמי מלכא קדישא אי הוא זכאה כד בר נש נפיק מעלמא סליק ועאל באינון יומין ואינון לבושי יקר מתלבש ביה נשמתי' ואינון יומין דלא חב בהון יוכי זכאין אינון צדיקיא דיומיהון זכאן ואשתארו לעלמא דאתי וכד נפקין מתחברן כולהו ואתעבידו לבוש יקר לאתלבשא ביה ובההוא זכותא זכאן לאתענגא מעונג' דעלמא דאתי ובההוא לבושא זמינין לאחייא למקום וכל אינון דאית להון לבושא יקומון דכתיב ויתיצבו כמו לבוש ווי להוא חייב' עלמא דיומהון בחוביהון חסרין ולא אשתאר מניהו במה דאתכסין כד יפקון מהאי עלמא וחייבי עלמא דלא לאתלבש' בלבושא דיומהון עלייהו כתיב והיה כערער בערבה ולא יראה כי יב' טוב ווי להוא דגרעי יומוי לעילא דכד בעו להלבשא ליה ביומוי אינון יומין דפגים ביומוי חסרין מההוא לבושא ולא נהוי ליה לבר נש במה דאתלבש בההוא עלמא כדין ווי ליה ווי לנפשיה דדיינין ליה בגיהנם יומא על יומין תרי על תרין דכד נפיק מהאי עלמא לא אשכח יומין לאתלבש בהו ולא להוי ליה לבושא במה דיתכסי זכאין אינון צדיקיא דיומין דילהון נטירין אינון לגבי מלכא קדישא ואתעביד מנייהו לבושי יקר דאתלבש בהו לעלמא דאתי ת"ח כאברהם דזכה מה כתיב אברהם זקן בא בימים דאסתלק מהאי עלמא באינון יומין ממש דיליה על ואתלבש בהו ולא גרע מההוא לבוש יקר כלום דכתיב בא בימים ביומין דיליה דכלהו המעטורים וקדשין באיוב מה כתיב ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה דהא לא אשתאר לבושא לאתלבשה בהו וכו' וגם אם תעיין בספר מראות הצובאות בענין מיתת בני אהרן יש מהם אומרים שנענשו בשביל שנכנסו מחוסרי בגדים והסוד הוא מה שאמרנו שהיו מחוסרי בגדים העליונים שלא זכו עדיין למלבוש הזה בשביל שלא היו נשואים ולא

קיימו

קיימו מצות פריה ורביה כי המלבוש הזה נארג ממצות ומ"ע שעשה האדם בזה העולם כל ימי חייתו וסימנים האלו נוכרים לפני הקב"ה ונעשים מהם מלבוש לנפשו בהסתלקו מזה העולם לעולם העליון ובלבוש הזה כחלקו בו יש מהם אומרים כי אינו רק א' לבדו ובזה הלבוש הנפש הולך בשליחותו כפי מה ששולחין אותו במאמר השי"ת ונראה לפני העולם כמו שהוכחנו לעיל אבל כפי מה שלמדנו מדברי רשב"י כפי הנראה הם ג' כמו שיש לאדם ג' נפשות שהם נפש רוח נשמה כן כל א' [זוהר פרש' תרומה] יש לו לבוש בפני עצמו וכפי מעלת כל א' כן לבושו כי הנשמה עולה למעלה בצרור החיים את ה' אלהיו והרוח הוא בג"ע והנפש היא לעולם בקבר (רקנטי פ' בראשית) וז"ש ר' יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי וז"ש החיים בעומדים להתפלל על קברות מתים ונענים מיד כי הנפש מודיע לרוח והרוח לנשמה ונשמה להקב"ה ומיד נגאלים בתפלתם והדבר הזה ישנו ראיות גדולות ומובן למי שקרא ושנה וכו' ולכן כל אחד יש לו לבוש בפני עצמו והלבוש ההולך באיזה שליחות וכו' לבני אדם אינו רק לבוש הנפש לבד ובזה הוא משוטט בעולם אבל לבוש הרוח ולבוש הנשמה אינן יוצאין בו מאותו המקום אשר הם עומדים וז"ל רשב"י בפר' ויחי תנן אלף ת"ק ריחין סלקין כל יומא מגינתא דעדן דמתבסמי בהו אינין לבושין דיקר דההוא עלמא דאתי דמתעטרי מן יומוי דבר נש אמר ר' יהודה כמה לבושין אינון סר"א עורי דעלמא בהא אפליגו אבל ג' אינון חד דמתלבשא בההוא לבושא רוחא דבג"ע בארעא וחד יקירא מכלהו דמתלבש' ביה נשמתא בגו צרורא דחיי בין פורפיר' דמלכא קדישא וחד לבושא דלבר דקאים ולא קאים אתחזי ולא אתחזי בההוא אתלבש' ביה נפשא ואזלת ושטיא בעלמא בשבתא ובכל ריש ירחא אזלת ואתקשרת ברוחא דבגינתא דארעא דקיימא בין פרגוד' יקירא ומיניה אוליפת וידעת מה דידעת ושטאת ואודע' ליה בעלמא ת"ח בתרין קשורין אתקשרת נפשא (זוהר פר' ויחי) בכל ריש ירחא ושבתא כקשורא דרוחא דבין ריחי דבוסמין בג"ע בארעא ומתמן אזלת ושטאת ואתקשרת עם רוחא בנשמת' דצרירא בצרורא דחיי ומתזנת מאינון זיוון יקירין דהאי סטרא ודהאי סטרא הה"ד ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך מהו בצחצחו כחוספא חד כד אתקשר ברוחא בגינתא דלתתא כחוספא מן גו כחוספא כד מתקשרן בנשמתא דלעילא בצרורא דחיי והיינו בכם תר נחות תרין דאינון לעילא ביקר' דנשמת' הא ודאי נחמות ומאן ירית יקרא דא נפשך ממש וכמה חולקהון לצדיקים דזכו לכל מילין אילין בעלמא הדין ובעלמא דאתי ע"כ ועתה שמע לקול הדברים האלו

אל יליזו מעיניך כתנם על לבך תמיד אשריך וטוב לך כי תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת כל ימי חייך תבין את אשר מוכן לפניך אם בעל נפש אתה ורוח אלהים בקרבך קדוש אחריתך ישגא מאד ודעת לנפשך ינעם בלבוש מלכות ועטרת זהב ויהיו חיים לנפשך להתהלך לפני ה' באור החיים ולהסות תחת כל כנפיו אמן הנה כפי הנזכר דיש ג"מ לבושים והאחד הוא שמתלבש הנפש כשנשלחת באיזה שליחות והוא נעשה מהימים אשר לא חטא האדם בהם ועשה מצות ומ"ע נראה שיובן פסוק יחלקו בגדי להם ועל לבושי יפילו גורל דיש לדקדק אומרו בגדי לשון רבים וגבי לבוש קאמר לשון יחיד אמנם הכוונה מדבר על שלשה מלבושים הנזכרים שליצני הדור היו אומרים דוד אין לו חלק לעול' הבא ח"ו ואני נוחלין בגדיו שעשה קודם שחטא בבת שבע ע"ד נוטל חלקו וחלק חבירו וזהו אומרו יחלקו בגדי להם הם אותם הב' לבושים ולזה אמר בגדי דמיעוט רבים שנים ועל לבושי שהוא לבושי שעשיתי הטורחי במה שלא חטאתי בשו' יום ועשית מצות ומ"ע והוא לבושי דייקא מוכן להלביש' על כל שליחות שישלחו לי יפילו גורל על מי יפול להכתילו וזה גם כן כוונת מאמר חז"ל דרבי יוחנן הוה קרי למלבושיו מכבדותי מדבר על מלבושיו העליונים שפעל ועשה בימיו ובמצותיו שהם מכבדים לנפש רוח ונשמה שנלבשת הנפש ערומה מתבושש' ונכלמה כנ"ל וכו' דוהו ג"כ כוונת מאמר במדרש רות ורחצת וסכת מע"ז ושמת שמלותיך עליך אלו בגדי שבת ע"כ רמוז נעמי לרות על קיום במלבושים העליונים שהנפש מתלבשת בעולם שכלו שבת ע"י שמטהרת הימים ונקיום המצות וזהו ורחצת מע"ז שע"י כך תתקדשת ובזה תזכה דשמת שמלותיך עליך ופירש לה שהם בגדי שבתא כלומר המלבושים שמתלבשת הנשמה בעולם העליון שכלו שבת ועם זה נכון פ' הנזכרים סי' ג' ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועומד לפני המלאך וכו' ויען ויאמר אל העומדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות ויאמר ישימו צניף טהור על ראשו וישימו הצניף הטהור על ראשו וילבשהו בגדים ומלאך ה' עומד כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך ואם את משמרתי תשמור וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמור את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה הנה הראה ליהושע שבעון שלא מיחה בבניו על שנשאו נשים שאינן הגונות לכהונה פגם בבגדים העליונים הנעשים מזכיות וזהו היה לבוש

לבוש בגדים צואים ובאותם בגדים צואים היה עומד לפני המלאך הראו לו במראה הנבואה המאורע המגיע לו לעולם הבא כמה מהבזיון מגיע לנשמה על היותה לבוש בלבוש פגום ועומד לפני המלאך וזה הראו לו שיראה בעיניו כמה בושה היה בעולם הנשמות אם לא היה מתקן עון בניו אך כיון שתקן הראו לו בתקון לבושו וזהו הסירו הבגדים הצואים מעליו וכו׳ והלבש אותך מחלצות הם החלוקה שנעשה מן הזכיות וכמו שפירש הרד״ק מחלצות הם חליפות בגדים נקיים וזה משל אל הזכיות כלומר כיון שייסר העון יראו בך הזכיות וכן פ״י ואלבושית יקר זכיות ע״כ רומז התרגום בדבור אחד על הלבוש שנעשה מהזכיות כדפרשי׳ וזהו וילבישהו בגדים שהראוי לו בנבואה שהותקנו הבגדי׳ העליוני׳ וכיון דמלבושים אלו תלוים במצות שעל ידי המצות נעשים וכל כך שמוסיף בתורה ובמצות כך מוסיף אור גדול בלבושי׳ לכן מזהירו אם בדרכיו תלך וכו׳ ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה שהם המלאכים שאין להם ישיבה והכונה כשם שהמלאכים עושים שליחות שנאמר עושה מלאכיו רוחות כך אתה על ידי מלבוש הנעשה מהמצות אתה תלך בשליחותי כמוהו כמדובר לעיל שעל ידי לבישת הלבוש הזה שמתלבש הולך בשליחות המקום כמלאכים וזה עצמו כונת פסוק ישעיה סימן ס״א שוש אשיש בה׳ תגל נפשי באלהי כי הלבשני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה בהיות ירושלים שהם ישראל כשתגאו וגלו עשו פנס הלבוש העליון לכן כשוב׳ שעל ידי כך מתקני׳ אמר כיון שאיני ערום מהלבוש על ידי התיקו׳ א״כ שוש אשיש בה׳ שאיני מתבייש לעמוד לפניו משום שתגל נפשי באלהי בלובשה הבגדים שעשיתי על ידי סגיות וזהו כי הלבישני בגדי ישע שאותם בגדים ישע הם לנפשי מעיל הצדקות שעשיתי יעטני כי על ידי הצדקות עשיתי מעיל לנפשי וכדברי התרגום מעיל דוכו עטפני כחתנא דמצלח וגם רומז כאן על ב׳ לבושי׳ באומרו כי הלבשני בגדי ישע בגדי לשון רבים מעוט רבים שנים ומעיל אחד הרי שלשה וגבי מעיל הזכיר צדקה לפי שהמעיל שמתעטף בו הוא רמז אל הלבוש שמתעט׳ הנפש כשרוצה להתפלל על צרור החיים כנזכר לעיל ונמצא שמתעטפת עמו לעשות צדקה עם החיים ולזה אמר מעיל צדקה יעטני נקט גבי מעיל צדקה לרמוז על האמור :

עוד יתכן לפרש דע שפעמים וכה הא״ם ללבוש הבגדים שנעשים מהמצות כאן למטה בעולם זה וכמו שכתב הרב בעל שיח יצחק בדף ח׳ ע״ד כשאדם צדיק גמור וענה בגופו לרצון קונו יזכה לבוש העליון אף בחיים ועל זה מרדכי ואסתר שנאמר ותלבש אסתר מלכות וכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות עיין שם באורך מדף ז׳ עד דף ט׳ והנה נבא לענין שישראל לעתיד יזכו בחיים חייהם ללבוש העליון וזהו שוש אשיש בה׳ כי הלבשני בגדי ישע ומעיל צדקה יעטני דמשמע כאן בעולם הזה שעל הישועה שהיא כאן מדבר וקאמר הלבישני ויעטני : ונבין עם זה ענין שאול בדוד דכתיב וילבש שאול את דוד מדיו ואמרו רז״ל כמדתו שאע״פ ששאול משכמו ומעלה גבוה מכל אדם אתרמו לדוד מדיו ומשם התחיל לקנא בו והתחיל רודפו משם ואילך שנסתירא שלא יקח מלכותו וכו׳ דקשה דשאול בחיר השם במקום לתת הודאה ושבח להקב״ה על נס הבגדים שאתרמו לדוד הקטן והוא פלא התחיל בקנאה ועוד מאחר שסוף משיח ה׳ והמלכות של הקב״ה למי שרוצה נותנו אך כשיירא שלא יקח דוד מלכותו כיון שאינו מהקב״ה אינו יכול ואם לוקחו מהקב״ה הוא איך יכול לבטלו :

אמנם לבא לענין נקדים גם מה שכתב בעל שיח יצחק בדף ח׳ עמוד א׳ הקב״ה נותן לצדיקים ומוסיף על שלהם מאחרים הכונה כשאדם הולך להתלבש אחר פטירתו בלבוש שעושין לו מן המצות ומעשים טובים שלו אם אין די בשלו נותן לו הקב״ה ירושה משל אחרים וזהו נקרא חלוקה דרבנן עיין שם יותר באורך הכלל העולה שמחלוקת אחרים שאבדו אותן על שמרדו משלי׳ חילק לצדיקי׳ אם חסרה קצת ונבא לענין של שאול רוב אמונתו נספר הנפש הביאו לחשוב מחשבות ולרדוף לדוד כי היה קנאה הנשמה כי לא היה מקנא על מלכותא דארעא שהנה כראות שדוד הוא הקטן והוא גבוה מכל אדם ואתרמו לו לבושיו אמר רמז רומזים לי מן השמים שמשלמים חלוקתו לעולם הבא עם חלוקתי כלומר מדיו שלך משלמים לו ולכך נכנס קנאה בלבו דאין קנאה כקנאת הנוגע לענין הנשמה וכיון שקנא הקנאה מביאו שיכנס בו רוח רעה ע״ד עבירה גוררת עבירה שירדפהו גם להוציאו ממלכות של מטה ואע״פ שהמלכות של הקב״ה ולמי שחפץ נותנו רוח רעה שבו לא היה מניחו לחשוב זאת כדי שלא יתעורר בו : וכיון דשאול היה נבוך שלא ירש דוד לבוש שלו לעולם הבא מהרמז הגדול שראה לכן כשהעלה לשמואל והבטיחו על החלוקה דרבנן באומרו מחר אתה עמי במחיצתי מיד הודה לבאת למלחמה הוא ובניו אע״פ שיפלו בחרב דהצדיק אינו חושש חיי עולם הזה בערך שכר הנפש כי כל צערו היה על אבוד החלוקה כמדובר וכיון שהבטיחו על זה לא חשש על מלכותא דארעא ומסר עצמו למיתה וירש מלכותו דוד עם מה שמסר למיתה כיון שאם בורח היה ניצל כדאמרו רבותינו ז״ל במדרש פרשת אמור וכו׳ זו מודעא רבה שרדיפתו לדוד לא בעבור מלכותו היה כי אם מקנאת

רמז החלוק שהבין במדיו כדפרשית ונכון : וכפי
שקדמתינו שהמצות נעשין לבוש עליון ולפעמים זוכה
הצדיק בעולם הזה כנזכר יובן פסוק וישראל אהב את יוסף
מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים פרשו
רז"ל כל מה שלמד משם ועבר מסר לו וזהו בן זקונים ובתרגו'
בר חכים הוא ליה אם כן כיון שהרבה עמו תורה יותר משאר
אחים אהבו ועשה לו שהלבוש העליון יזכה בו בחיים חייתו
וזהו ועשה לו כתונת פסים ואחיו הקדושים ראו והבינו
הדבר מיד ויקנאו בו אחיו קנאת הנפש והתחילו לרודפו ולא
יכלו דברו לשלום עד סיפור החלומות וגער בו אביו ואם כל
זה ראה שיקנאו אחיו או ואביו שמר את הדבר כלומר העלים
מעיניהם הדבר של החלוקה דרבנן שהלבישו מחיים הפך
שבעבור ויראו אחיו החלוקה ומשם הכירו כי אותו אהב
אביהם מכל אחיו לכן העלימה אולי יכול לתקן הקנאה
שבהתבטל הסבה יתבטל המסובב ולא יכול : גם נקדים
בהקדמה זו פסוק באיוב סימן ל"א אם אראה אובד מבלי לבוש
ואין כסות לאביון הכוונה ס"ס משמנה עצמו שלא ראה רשע
שלא הכניסו תחת כנפיו יתברך כדי לזכותו לחלוקה דרבנן
ולא תהיה נפשו ערומה לעולם הבא מבלי לבוש ואין כסות לה
ולהיות אביון תואב ללבוש זה וזהו חסר אראה אובד שכאבד
מעשיו עד שהוא לעמיד מבלי לבוש ואין כסות לאביון וכי
נשארתיהו אביון בלי כסות עם החלוקה לא עשיתי כן אלא
הייתי עושה הכנות גופניות כדי שיוכל להבין במושכלות
לעשות לבוש העליון וזהו אם לא ברכוני חלציו ומגז כבשי
יתחמם רומז על ההכנות כמדובר וקל להבין עוד גם בסימן
הנז' רומז גם זה בפסוק ברוב כח יתחפש לבושי כפי כתנתי
יאזרני הכוונה ברוב כח מעשיות המצות יתחפש כתנתי שהוא
הלבוש העליון אם נשלם או לא נשלם וכפי כתנתי כלומר
כשיעור הכתונת שעשיתי יאזרני אם היא אזירה אזירה ואם
חשוכה חשוכה כפי שיעור עשייתי אזרני אם רב אם הרבה :
וזהו גם כן כוונת פסוק באיוב סימן כ"ט צדק לבשתי
וילבשני כמעיל וצניף משפטי הכוונה צדק לבשתי כאן
בעולם הזה שהרבתי בצדקות ובמעשים טובים ומהם נעשה
לבוש העליון וילבשני בו לעולם הבא ועל ידי הלבשת לבוש זה
היה כמעיל וצניף היה מוכן לי ללובשו כאדם שמוכן לו מעיל
וצניף כך היה מוכן לי לבוש העליון שהלבישני כדי לתקן בו
משפט כנזכר לעיל כשהנפש לובשת לבוש זה יכולה להתפלל
על צער דידה ועל צער זרעו שבעולם הזה עד שמתקן
המשפט הנגזר ונמצא מועיל למשפט להמתיקו וזהו ג"כ כונת
פסוק וילבש צדקה כשרין וכובע עדים כל צדקותיו יעשה
הצדקה שעשה בעולם הזה נעשה הנגל העליון וילבש אותה
צדקה שנעשה לבוש כשרין הוא כשריון שיש לו חורים חורים
שנמצא חסר מהלבוש עצמו מקום החורים בעבור שהיא צדקה
אחת ולא יכול לארוג כי אם כשיעור הזה אבל וכובע עדים
נעשה כנגד שהוא לבוש שלם כל צדקותינו כשהם רבות :
וזהו גם כן ענין בעלת אוב שהעלו לשמואל וראתה אותו
עוטה מעיל וכו' הוא המעיל שהנפש מתעטף בו
כדי להתראות לחיים כנזכר למעלה באורך ונראה ליישב עם
זה מאמר רז"ל והוא עוטה מעיל על שם ומעיל קטן תעשה לו
אמו ע"כ דקשה אם הם דברי' כפשוטן שנראה במעיל על שם
המעיל קטן שעשת לו אמו בקטנותו אין הבנה כלל שיותר
טוב שיתראה בלבוש שמת בו טעם זה ניכר יותר מאו' שראוהו
מקרוב : אלא כוונת' ז"ל לרמוז לנו מה שפרשנו שהיה
עוטה מעיל שהיא החלוקה שנעשה עם המצות שהנפש מתלבש
בה לירד לזה העולם ופרשו דזכה למעיל עליון הזה על ידי
אמו שהקדישתו לשמים מקטנותו והיה מחזקת בידו לזונו
ולהלבישו דכתיב ומעיל קטן תעשה לו אמו וכו' וזהו אומרם
על שם וכו' כלומר וכה שנתעטף במעיל העליון זה על שם
ומעיל קטן תעשה וכו' שאותו מעיל גרם לזה או כך בדרך
זה על מעיל קטן תעשה לו אמו כלומר שמקטנותו הדריכתו
במצות עד שמיד בקטנותו גרמה שעשה למעלה מעיל קטן
כפי כחו של קטן במצות שאינן נתקנן עד שנתגדל ועשה מצות
בכל כוונתם ונתגדל גם כן כח אור שלבוש וזהו והוא עוטה
מעיל כלומר גדול במעלה נמשך על שם מעיל קטן תעשה לו
אמו וק"ל והוא על דרך אמרו ז"ל רבי יהושע בן חנניה אשרי
יולדתו תלהו באמרו שהיא גרמה לו שלמד תורה שגדלו בבית
המדרש מיד שילדו כנודע : ובהקדמה זאת פירש החכם
השלום הר"ר יוסף קמחי נר"ו דזהו כוונת פסוק ה' יברך את
עמו בשלום : בשלום הם אותיות מלבוש כלומר ברך את
עמו שיתברכו בלבוש העליון הזה : וזהו כוונת מאמר
רז"ל מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור ואמר למשה
כשיבאו ישראל לידי צרה ויעשו כסדר זה אני מוחל להם וכו'
הכוונה רמז לו ענין עטיפת הלבוש העליון כשמתעטפים
בשמותיהם של ישראל כסדר שאני מראה לך ויתפללו לפני
על צרתם של ישראל אני מוחל להם והעטיפה שאדם מתעטף
כאן למטה בטליתו להתפלל היא רמז לעטיפת הנשמה שאינם
יכולים להתפלל כי אם בלבישת טלית העליון שנעשה במצות :
וזהו כוונת פסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני כו' . שמע
תפלתי ושועתי אליך תבא וכו' רמז לעטיפת הנשמה בלבוש
העליון אחר מותו שנעשה עני ואפסי מן המצות שהמת נקרא
עני ע"ד שאמרו רז"ל כל הרואה את המת ואינו מלוה אותו
עליו הכתוב אומר לועג לרש הרי קורא אותו רש שהתעטף
בלבוש

בלבוש שפעל ועושה מהמצות יש לה פנים לבא לפני הקב״ה ולהתפלל עליו ועל זרעו כמדובר · וזהו תפלה לעני דהיינו השתא כי יעטוף בלבוש העליון אז ולפני ה׳ ישפוך שיחו להתפלל ולומר אל תסתר פניך ממני ה׳ שמעה תפלתי ושועתי אליך תבא ובלתי לבישת המלבוש אין לה פנים להתפלל · וזה רמזו יונה באומרו בהתעטף עלי נפשי את ה׳ זכרתי · ותבא אליך תפלתי אל היכל קדשך הכונה בהיות שלפעמי׳ הנפש מתלבשת בלבוש זה בחיים חייתו של אדם כנזכר לעיל מספר שית יצחק נראה שיונה זכה ללבוש זו כשהגיע למו׳ נפשו מתוך הדגה והתפלל עליו נפשו כי בלתי זו לא היה לו פנים להתפלה · וזהו בהתעטף עלי נפשי כלומר בראותי שנתעטף עלי נפשי בלבוש העליון אז את ה׳ זכרתי כי היה לי פנים לומר לפניו בכח ההתלבשות ה׳ שמעה תפלתי ושועתי אליך תבא וזהו ותבא אליך תפלתי אל היכל קדשך · ויובן גם פסוק באיוב לבש בשרי רימה וגוש עפר עורי רגע וימאס הכונה היה מתרעם שבמקום שעשה מעשים ראוים לזכות להתלבש בחיים חייתו בלבוש העליון לבש בחיים חייתו לבוש של רימה וגוש עפר · וזהו לבש בשרי רימה וגוש עפר עורי רגע וימאס או אפשר לומר בהפך שכוון לומ׳ בשר דווקא דהיינו האומר לבש רימה וגוש עפר לאפוקי נפשי שזכתה ללבוש החלוקה בחיים חייתי בסבת היסורין שסבלתי ובזה נבין : מאמר חז״ל ולבני אהרן תעשה כתונות שתי כתונות לכל אחד וכו׳ דקשה דלמה לא פירשו על פסוק ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים מתנה א׳ לכל אחד שתי מתנות לשני עניים · אמנם בהיות שע״י הכתונת זה נלובש לשרת לפני המקום היו אורגים הבגד העליון שמתלבשת הנשמה לשרת לפני המקום לכן לרמוז לנו ע״ז הוכרחו לפרש כאן שתי כתונות לכל אחד כלומר אחת שהיא שתים בכתונת שלובש כאן לשרת למטה זוכה ללבוש הנשמה כתונת למעלה לשרת שם לפני ה׳ לעשות שליחותו כנ״ל לכן אמר הכתוב תעשה כתונות דמשמע כתונות לכל א׳ ובא הקבלה ופי׳ שתי כתונות לכל אחד כדי לרמוז על מה שפירש כו : ובחבור אחר פרשתי בתיקון קושיא זאת דכאן מוכרח לפרש ב׳ כתונות לכל אחד ואחד דאי אפשר שכיון הכתוב לומר כתונות לכל א׳ כיון דאין עניות במקום עשירות מה שאין כן גבי הדיוט ולכן מוכרח דמתנות לאביונים הוא שתי מתנות לשני עניים דגבי הדיוט שייך עניות באן כתונות לכל אחד על דרך שפירשו ובחיבור אשר לי פירשתי · ואהו״ב כיוו׳ פסוק גבי קרח את מחתות החטאים האלה בנפשות רמז בזה שעל ידי מה שעשו חטאו בנפשותם מנעו הלבוש מנפשותם מלשון אני ובני שלמה חטאים שחסרוהו מנפשותם וכיון לצדיקים

כנ״ל וכן כוונת פסוק ונפש האומללה היא תמות ירצה כיון שהנפש מרסחת לבושה היא תמות שעומדת ערומה בלי לבוש וכן תראה בכל מקום דקאמר נפש כי תחטא לרמוז על חסרון לבושה שעומדת בלי לבוש על עונה ותחטא לשון חסרון כמדובר · ובזה יובן פ׳ אם יהיה אלהים עמדי כו׳ ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה׳ לי כו׳ ירצה אם יהיה אלהים עמדי ושמרני מע״ז ואכל עון כאז״ל אז אני זוכה להשלים לבוש העליון ובזה ושבתי בשלום כלומר ושבתי במלבוש שאוסיוס בשלום מלבוש אל בית אבי שהוא נצרור החיים ממקום שיצאתי משם ובהיות מלובש במלבוש העליון והיה ה׳ לי לאלהים להלבשני ולשולחני בשליחותו כנ״ל : והנה כבר דברנו מהמלבוש הנעשה ע״י המצות שרמזו בפסוקים ובמאמרים ועתה נדבר מענין המלבוש שנארגת מהימים אשר בהם לא חטא כנז״ל בדברי הרב ז״ל ונבין דזהו כוונת מאמר חז״ל ויהי בימי אחשורוש ווי לאותם הימים שכוונתם כיון שהימים שאדם חוטא בהם אינן נכנסים לפני הקב״ה ונדחים בחוץ והם טופים וכו׳ וישראל באותם ימים של אחשורוש חטאו עד שנתחייבו כליה לכן אמר ווי לאותם הימים לפי שאינן נכנסים לתועלת הלבוש ובהפך בימים שעושה בהם מצות ומ״ט : וזהו כוונת פ׳ יודע ה׳ ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה כו׳ כלומר הקב״ה יודע ומכיר בימי התמימים שנעשה בהם מצות ונחלתם של ימיהם לעולם תהיה כלומר לעה״ב תהיה שנעשה מהם לבוש ונוחל אותם · וזהו כוונת פ׳ ואברהם זקן בא בימים דכיון שמהימים נעשה מלבוש להתכסות בו נמצא שבא בימים עצמן כאיש שבא בתוך הכסות לכסות עצמו . וזה ג״כ פסוק וימת איוב זקן ושבע ימים ירצה מת שבע מהימים דכיון שלא חטא בהם ונעשו מלבוש הוא שבע מהם שמתלבש בהן ואיוב בזמן יסורין בחושבו שעל שלא מעשיו רצוים לפני ה׳ יסורים באו עליו אמר ימי קלו מיני ארג ויכלו באפס תקוה כלומר ימי קלו כי לא באו לכלל אריגת מלבוש וזהו מני ארג על שלא ישרו בעיני השם ונמצא שיכלו באפס תקוה וזהו דקאמר גם בסימן י״ז : רוחי חובלה ימי נזעכו קברים ירצה כיון שרוחי חובלה בחטאים ועונות ימי נזעכו כי נדחו ונעשו כי לא היו ראוים ליארג מהם מלבוש לפי שנטמאו וזהו גורם עלי דקברים לי שאני אמות עכשיו ומוכרחני בגלגול בדי לתקן לשעבר ואני חוזר למות ולהיות בקבר דנמצא שני קברים לי : וזהו אומרו ג״כ ימי עברו זמותי נתקו מורשי לבבי כלומר כיון שימי עברו מלפני הקב״ה שנדחו לחוץ מאז זמותי נתקו מורשי לבבי דומותי ומחשבותי מורשי לבבי שמחשבתי שיארג לי מלבוש בימותי מתוק עצמי נדיק נתקו . כל אותם שמחשבות

ומשבי

אני כי ברחוק עצמי בכובד היסורין שהביא עלי בודאי כי עויתי בכל דרכי ולכן ימי עברו מלפניו ובזה נבין כוונת אליפז התימני סימן ט"ו כל ימי רשע הוא מתחולל ומספר שנים נצפנו לעריץ קול פחדים באזניו בשלום שודד יבואנו לא יאמין שוב מני חשך וצפו הוא אלי חרב נדד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך דיש להבין על מה מתחולל הרשע ועוד מאי כוונת ומספר שנים נצפנו לעריץ גם לשים לב קול פחדים באזניו מה פחדים הם ומאי שומעים גם אומרו בשלום שודד יבואנו לכאורה נראה שאין לו שחר שהשלום עצמו אינו דבר כדי שיבא בה שודד וא"כ מה כיון בזה גם להבין אומרו וצפו הוא אלי חרב מאי חרב זה גם להבין כוונת אומרו נדד הוא ללחם איה מה קשר יש עם האמור שלכאורה יראה שאין לו קשר אמנם נראה דכיון שימיו של רשע בעבור שחטא בהם הם טמאים ונדחים מלפני הקב"ה והם נזופים ועתידין להעיד עליו ביום הדין לכן אמר כל ימי רשע הוא מתחולל שע"י כל ימיו הוא מתחולל לפי שעתידין להעיד על חטאיו ועוד לרשע שמספר שנים שקוצב לו מיום שנוצר מתקצרים ממנו בחטאיו ומצפנו לעריץ שהוא הצדיק שמוסיפים אותם שנים על מי שהוא עריץ וחזק בעבודתו יתברך וא"ת שהרשע מתחזק בטומאתו על שאינו יודע ואינו מכיר בעונש המגיע לו במותו ולכך עושה מה שלבו חפץ זה אינו שהרי קול פחדי' באזניו מחכמים המזהיר' לו ומודיעי' לו שבשעת מיתת הרשע ג' כיתו' של מלאכי חבלה יוצאים לקראתו חד אומרת אין שלום אמר ה' לרשעים כארז"ל וכו' ונמצא שמפחידים אותו כדי שלא יחטא ובמה מפחדים אותו באמור לו בשלום שודד יבואנו שבמקום שיצא לקראתו כת מלאכי רחמים לומר יבא שלום שודד שהוא כת מ"ה יבואנו לקבלו באין שלום. אמר ה' לרשעים ועם כל זה ששומע קול פחדים. אלו באזניו מקשה ערפו ואינו יאמין שוב מני חשך הם דרכיו המקולקלים ואף ע"פ שיודע שאם אינו חוזר כפו הוא אלי חרב למות בחרבו של מ"ה הפך שאם יחזור בתשובה ימות בנשיקה וא"ת כיון שנאמר העונש לעתיד אין נרגש ממנו ולכך אינו חוזר מאח"כ אם היה מגיע לו כעת בזה העולם היה חוזר בו לזה אמר נודד הוא ללחם איה כלומר אע"פ שמגיע לו עניות בחטאיו. עד שנודד ללחם שהוא קשה ממיתה ומעונש העה"ז יודע שגם נכון ומוכן בידו יום חשך שהוא גיהנם עכ"ז אינו שב ונבא אליפז להודיע עד כמה מקשים ערפם ודוק וכו' שכשם שע"י המלות וסימים שאין אדם חוטא בהם נארג מלבוש כך מכל חדושי תורה שאדם כותב נבנים למעלה היכלות וחופות כפלאים שיתעדן בהם הנשמה דלכן לרמוז שמהאותיות נבנים בניינים נקראים אבנים כדאי' בס"י ב' אבנים בונות הרי קורא לאותיות אבנים לרמוז על האמו' ובהיות כן ראוי לאדם שכל חדוש שמחדש יעלהו על הספר כדי שיפעול למעלה הבנין ואפילו חידוש קטן אל יהא קל בעיניו לפי שאפילו בבנין אבנים גדולות ויקרות אין מתקיים כ"א ע"י אבנים קטנים הנתנים בין אבן לאבן כן למעלה בבנין שנעשה מהאותיות שנתהוו מהכתיבה ואל תקשה לומר איך יתכן שבעבור שאני כותב כאן יתהוה בנין למעלה ק"ו הוא מהדבור שאין בו ממש ועכ"ז גורם לפעול באדם דבר כנראה בפ' בהעלותך בענין מרים שלקתה בצרעת בעבור הדבור ומה דבור שאין בו תפיסה שהוא הבל פיו של אדם עושה רושם בגופו כתיבה שהוא מעשה נראה בעין לא כ"ש שיפעול לבנות בניינים לנפשו ומה גם שמרובה מדה טובה ממדת פורענות ובהיות דבפרקים דלעיל האארכתי בזה קצרתי כאן פרקהו

מסס :

פרק לו

ישמחו השוחטים והאזינו הבודקים הדברים השייכים להם ולבא לענין נקדים מ"ש בס' הקנה מעלת' של ישראל מכל אומה ולשון דלכן הקדשנו והבדילנו מכל המאכלות האסורות לבל נטמא נפשות' וא"כ נבוי' מענין השוחטים וז"ל דע בני כל הכחות החצוניים רואים יופיה היכלות הפנימיי' והמעדני' והתענוגי' והבתרים ונחלי אפרסמון וששון ושמחה ומתאוים ליכנס ולהדבק בהיכלי עונג הפנימיים כי כל מיני שמחות ותענוגי' וכל מעדנים ומיני כבוד כלם הם בפנים ובחוץ אין כמאלי' רק עצמות וקליפי' ואין רשאים ליכנס בפנים ולצאת חוץ וישראל הם חלק ה' משוכלל בכל הדברים העליונים והתחתוני' ונתן לו השם רשות לבא להיכל הקדש ולצאת אלא שיכוהו לשמור עצמו לבל יכנים טמאים בפנים ואל יוציא טהורים בחוץ ע"י ביאות האסורות ומאכלות האסורות וכל האברים המונחים הטהרות ממחיצתן הוא שאמר קדושים תהיו כי קדוש אני וכתיב ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף והוא שצוה לאדה"ר לעבוד ולשמור את גן אלהים שנאמר לעובדה ולשמרה בואי וראה והבן כמה כחו יפה של אדם בקיום מצותיו כמה הורע כחו בעשות עבירה נאפי' כחוט השערה ולפי שישראל הוא רגלי מרכבות עליונות ע"כ יש בו כח לצאת ולבא ובאמת בכי כל הכחות החצוניות הטמאים השוכנים בחוץ רואים ואשיבים מבחוץ מעלת היכל פנימי ומעדניו ותענוגיו ותפארתו וכבודו ואינן יכולים ליכנס שם בשום צד ואופן אלא ישראל לבד ר"ל גר ישראל ע"כ מתפוקקי' ונכספים לידבק בישראל ואינן יכולים גם לידבק בישראל אומה קדושה רק בעשותה עבירה מעין אותו דבר שהם רוצי' והם משתדלי' תמיד להכשיל לישראל בעבירה כדי שימצאו מקו' לידבק בהם ובישראל

וכשישראל עובדים עבודה אז הם כדבקים בו ונכנסים עמו בהיכל הקדש נמצא שכלם נכנס בהיכל וכל זה בעבור שאינן יכולים ליכנס אלא על ידי ישראל וזהו שאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע נמצא כל הטהרות וכל הטומאות דבוקות בישראל וישראל מתקן עולם או מחריבו ותבין מדרך אדם הראשון שהכניס בנ"ע וזהו שלא להוציא טהורים לחוץ ולא יכנים טמאים בפנים ולא יערב טהורים עם טמאים לא במעשה ולא בדבור ולא במאכל ולא במשקה ונתגלגל הענין וטימא היכל הקדש הפנימי והנה מה שהיה תחלה בכלל טוב ונכלל ברכה נתקלל בו ונדבקה בו הקללה ועל ידי שתתה יין הנקרא תאת תאנים ויכס טימא עליונים ותחתונים : (וע"ש דמצייר איך מטהרים ומטמאים ישראל ההיכל ע"י פעולת' אם לטוב ואם לרע) ודע כי לנגד כפון למטה יש מדה אחת ונקראת מלכות הרשעה וכשמלכות ישראל שהיא כנסת ישראל הנקראת מלכות בית דוד יושבת על כסאה אז מלכות הרשעה נקראת שפחה כנגדה ואם ח"ו יחטאו ישראל ויפרידו אלוף אז תחת ארבע לא תוכל שאת והם הארבע מלכיות ידועות ונקראות רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה סביב לכן נבי הזהיר השם לישראל בסימני לקיים המצות ושלא לעבור עבירו' כדי שלא תזוז מלכות בית דוד ממקומה ולהעלות מלכות הרשעה וזהו ולהבדיל בין הטהור ובין הטמא ואפילו הבהמה הטהורה לא התירה אותם לכל אדם חלילה רק מי שמלכותו בכל משלה ואם נמשל כבהמה נדמה נאסרו לו הוא שכתוב ומוראכם וחתכם יהיה על כל הבהמה ועל כל עוף השמים וכל דגי הים בידכם נתנו ואין על אלא מלכות שנאמר נאם הגבר הוקם על כי אין לך דבר של בריה שאין מלך עליו בספירות בבהמות ובחיות ובעופות ובדגים ובנחשים וכיוצא באלו וכוונת הכתוב לומר כאשר מלך אכל מלך הבהמות והחיות והעופות וישלים עמך ולא ירע לך מסבת שירא מהלך אז נמסרים כל אשר תחתיו בידך לטהרו ולקרבו על ידי שחיטתה ואכילתך ועין שם ענין נורא בענין הדגים : ודע כי כל הנבראים שביבשה הנאכלים אינן כלים ונאכלים רק לצדיקים שאימתם מוטלת על כל הבהמות ועל כל העופות שהכונה על מלכם ומי הוא הצדיק מי שכולו טהור ונקי וכלם יראים ממנו כדניאל בגוב אריות הוא שמכלם וא' כל וכמוהו אך לא יכלם אחרים מכל בעלי חיים : והאיר נזה עינינו אדם הראשון כי בהיות צורה קדושה דומה ליוצרו המלאכים משמשים לו וצולין לו בשר שהיו נמסרים בידו להעלותם כי אדם גדול מהם ומעלתו רבה ואחר שחטא הנה כבהמה נדמה הוא הוא שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו כי

אחרי שהוא והבהמה אחד ושוים למה יהרוג מין את מינו קול דמי אחיך צועקים אלי ושופך דמו שלא כדין כי אינו ראוי בזה לכן נאמר שלא לאכול הבשר אחר שחטא פן יוסיף על חטאתו פשע : והנה דברים ק"ו אם אדם הראשון יציר ראשון והביט מסוף העולם עד סופו והראה לו הקב"ה דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו דור דור ומנהיגיו ודבר עם השם ועם כל זה בעבור שחטא אף כי שב בתשובה הקב"ה כמשילו כבהמה ואסר לו הבשר ק"ו מי שלא היה לו כל מעלות של אדה"ר ואדרבא הוא עז פנים וכל חוטא בחוץ בגזל וחמס ומורד בשם ובמצותיו תשובתו אינה תשובה משום שאם ישוב יתחרט וישוב ויבעט לא יום ולא יומים אלא בכל יום פעמים לא זו אף זו ואין צריך לומר זו כי שבע תועבות בלבו שאין לו לבלות ולאכול כל אשר נשמה באפו ואפילו שזה צורתו אדם וזה צורתו בהמה מי יודע אם למחר יתחלפו הצורות ותהיה אשה בהמה או טומאה רבוצה כי דרכו שלא ברחמנות : ודע בני שגם לצדיקים לא הותר הבשר הפוא רק בשמיר' מעליא שאם נעלם מן העין ואפילו בשולחנו אין לאוכלו וראיה ממה דשאיל התם ואלא רב היכי אכל בשרא ומשיב אי בעית אימא דלא מעלים עינא מיניה וכו' וגם מעשה דרב הוה אזיל לבי רב חנן בר אבא חתניה ע"ש עד לא אכל רב המנונא ההוא בשרא משום דאעלים מן העין בא וראה שגם הצדיקים היה להם צער גדול לאכול בשר והכוונה כי כחות הטומאה מבקשים לאחוז בגוף הצדיק ע"י שעולטים ותלין בבשר כי בספר' הנפש מהגוף כחות הטומאה חלין שם כי האדם והבהמה שוין ושניהם צריכים שמירה מכחות הטומאה הוא שאמרו מה צריך שמירה מכחות הטומאה ועל הבשר אמרו דילמא אחלופי מיחלף וע"י חתימה או סימן אין לטומאה רשות לחול שם הוא שנאמר גבי יעקב ויאסף רגליו אל המטה כדי שלא ישאר אבר מאבריו בהפקר ויחולו שם ונמצא הוסיף טומאה על גיד הנשה כי אם הבשר בלא סי' וחתימה שלטי ביה דהוי כהפקר ועל כן השמדאי הוה מתים באל פים שלו כי חשש ברוב טומאה ע"ש באורך כלל העולה שלא הותר בשר רק למי שהוא צדיק דצלם אלהים על פניו ושר העוף והבהמה מתיירא ממנו ולכן אחר שחטאו ישראל בארץ וגלו כי הגלו מלכות הרשעה וכל החיות מתגברות בהם עד שנסתלקו מדמות עליון שעל אותו הדמות אמר הקב"ה ומוראכם וחתכם יהיה ושבו כבהמות נדמו באז"ל שהם צדיקים גמורים והרמיזו בדבריהם שאין לאכול הבשר והוא אומרם עם הארץ אסור לאכול בשר ואע"פ שאמרו רז"ל מי שקרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי הוא עם הארץ אפ"ה גבי אכילת בשר אפילו למד ספרא וספרי וכלבו תלמודא ע"ה

הוא לגבי אדה"ר ועל שאחלה בלו ונמשל כבהמה נאסר לו אוי לכם עמי הארצות וגם לומדי המצות בלא עיקר ידיעתא דאקילין בהם ואיככם יראים לאור ולהאיר אפילו כחוט השערה בלא להכמיע מלבושינו ולהעלות מלכות הרשעה ע"ש יוסר באורך : וגם אמר וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתיך ובמעודרו חז"ל לומר שנצטוה משה ע"פ בכל דיני שחיטה וע"כ אמר שאול ושחטת' בזה ואכלתם ונראה שציום על פה ועתה בני שמע מה עושים בני השחיט' לוקחים הסכין ביד רמה ועומדים על הבהמה בקומה זקופה והבהמה מוטה ובוכה ומוסרה עצמה כי אין כח בידה ואותו אכזרי אינו מביט בכפיי' הבהמה אבל הוא מביט בנשים ובהדיוטי ראוני שאני הרב הגדול שקול אני כשמאל הלוקח נפשות וא"כ רואה המנות הנתונות לו ומנענע זנבו ושמח בהם ואשתו מקבלתם בסבר פנים יפות : ומפיהרת בשכנות ראו מעלתינו ומעלת הרב הגדול שמאל כה יחיו וכה יאריכו ימים אם לא תביאם מעלתם לישחט גם הם כמותם כי הבט וראה כמה הוא גדול רבינו הקדוש ועל שלא חס באותו עגל ואמר לו לכך נוצרת נתיסר ביסורין קשים ותורתו לא הגינה עליו עכ"ל לעניינינו ע"ש באורך נפלאות שמה העולה מזה שצריך השוחט להיות צדיק גמור שלא יפגום צלם אלהים דאם לא כן כדמה בבהמה וכמאן שוחט בהמה לבהמה ונראה שעל זה מתרעם הנביא ישעיה בפ' שוחט השור מכה איש דכיון שהיו בלתי הגונים כמאן דכל נסיה שוחט השור כאלו מכה איש ממש משום דאין הפרש מאנו לשור כיון שאין בשוחט נשמה טהורה כי מותר אדם מן הבהמה אין לבד הנשמה הטהורה וכו' ובלתי נשמה טהורה האדם והבהמה שוין ולמה ישחט זה לזה שנמצא ששוחט איש כמוהו בלתי נשמה טהורה : וכיון דכשהשוחט בלתי טהור הוא או חוטא שמיתה נקרא לבהמה מיתה משונה מה שאין כן בהיותו צדיק והגון שנקראת תיקון כי על ידי השחיטה בהכשר על ידי צדיק מתתקנת ועולה למדרגת בעל חי מדבר ונפרש אם יש מגולגל בה איזה נפש חוטא דוהו כוונת פסוק אדם כי יקריב מכם קרבן לה' כלומ' אדם כי יקריב אותה בהמה שמקריב נעשה מכם על ידי שמקריבה קרבן לה' שעולה למדרגת אדם או הכוונה אומר הקב"ה טעם אומרי אדם כי יקריב כלומר שאיתי על עניי הקרבן משום שיש מגולגלים מכם בבהמה ובעוף לכן אמרתן לקרבנו שעל ידי שחיטה בהכשר וכוונה מהכהן השוחט לה' מתקרב וזהו קרבן לה' ומטעם זה אמרתי מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם ובהפך זה מתרעם הנביא ישעיה בסימן כ"ב בפסוק והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין אכל ושתו כי מחר נמות

ונבלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד ימותון : מתרעם על הרשעים שבששון ובשמחה לכם בעבירות כיון שוחטים בשר ושותים יין לסרבות תאות המשגל וכיון שכן היו הורגים הבקר הריגה ממש ושוחטים בלא שחיטה דרך נקיטה כרשע זה השוחט את חבירו דרך נקימה ולרמוז על זה נקט לשון הריגה גבי בקר כמו שאמר הרוג בקר כדי שתבין דשחיט' דגבי כאן אינו בהכשר כי אם שחיטת נקימה בסכין פגום ועושים כן באומרם אכל ושתו כי מחר נמות וכיון שאנו מעותדים למות למה נחוש על מיתת הבהמה ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה להם ששחטו הבהמה דרך הריגה ולא ריחמו לתקנה עד ימותון הם במיתה זו שיתגלגלו בבהמ' ותהי נהרגת כדי שירגיש בצער שעשה ואח"כ יכנס בבהמה אחרת ויתכפר בהכשר שחיטה : ולכן צריך כל שוחט לכוון בשחיטתו ולומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי בעל הרחמים כלם תחפץ בתיקון כל נפש החוטאת לבלתי ידח אע"פ שהרבה להכעיסך ואם שולחת ברשת לרגלה שתלכד בתוך גוף בהמה חיה או עוף שאני שוחט שתתתקן על ידי ברכה שברכתי על שחיטתה ועל ידי הכשר הסכין כאשר צויתה לעשות ואע"פ שאיני כדי והגון שתתקן על ידי קיום דבריך שאני מקיים לברך ולשחוט בסכין מתוקן יתקן אותה להוציאה מכאן אם ישנה ולהחזירה מדרגת אדם כבתחילה כי אינך חפץ במות הרשע מיתה תכלית כי אם לנקות לה תיקון לטהר אותה עד ישוב לעובדך ולקיים תורה ומצות כדי להנחיל ב"ע ולהרבות בשכרה וכיון שכוונתך זו רצון העולמי' אל תבט במעשי הרעים אם יש כי נשמה זו שאני שוחט כדי שיסיה תקון מה יקרא על שמי כדי לזכות את נשמתי שתתם בי כדי שתבע שתלא ממני אל תלא ערומה מזכיות לכן אפיל אני תמתתי לפני כסא כבודך שתעלים ותכסה חטאי ועונותי ופשעי בעת ובעונה הזאת כדי שיתתקן על ידי איזה ניצוץ של קדושה אם יש בבהמה או חיה או עוף שאני שוחט כי בעל הרחמים אתה חפץ לזכות הנשמות ברוך המטיב והמתקן והמזכה נפשות עמו ישראל : גם יכוון כל אדם כשאוכל איזה דבר לכוון בברכתו כך כדי שיתתקן על ידו איזה ניצוץ המגולגלים : וכתב החסיד הרב בעל לוחות הברית כתב הר"א כל האוכל מדברים המותרים ואכילתו לשם שמים שורה רוח בד הקדושה שבה והיינו צדיק אוכל לשובע נפשו כי לפי פשוטו קשה מאי לשובע נפשו שהרי הנפש היא רוחניי' אבל הענין שבאכילה עצמה יש בד קדושה ומבד הקדושה ההיא הנפש שביעה ועל חקרי הפילוסופים לידע סיבת שהנפש בגוף איך מתחברים על ידי האכילה וכי הנפש והגשמיה בת אכילם היא ולא עלתה בידם לידע הסיבה : אמנם הרב של"ה זלה"ה

אלא"ה פירוש הפסוק כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם כו' כי אין לך דבר שאין בו צד קדושה כשרז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו גדל הכונה כח השפעה מכחה מלמעלה כמ"ש נאם ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ נמצא כל מאכל בעולם הוא מעורב מגוף ונפש המאכל הנגלה הוא הגוף וקדושת ההשפעה מלמעלה שמכה בו ואומר לו גדל והוא הנפש שלו וכשהאוכל אוכלו או על ידי אכילה נשאר גוף ונפש מחוברים כי הנפש נהנה מהנפש של המאכל והגוף מהגוף וז"ה כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם דאם כן מה תועלת לנפש הוא אלא כי על כל מוצא פי ה' ר"ל פי ה' היא ההשפעה מלמעלה לכן ראוי להחמיר האדם על עצמו באוכל עצמו שלא יהיה בו איסור : והנה החומרות מצד הדין הם אלו ראשית הוא דבר גדול מאד מחמת בדיקות הסכין של שחיטה אע"ג שרז"ל אמר רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם יש מקומות שיש רבים מן העם כמאתים אצל שחיט' בלתי מומחי' ועוד ראינו במקצת כי רבים מהמומחים רחקו לבם מיראת ה' ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק לבדיקת הסכין כי צריך לכון את לבו במאד מאד בבדיקתו הלא תראה כי יבדוק האדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה ואחר כן ימציאהו כי הכין לבו באחרונה ובבחינת חוש המשמוש כפי כונת הלב : (הג"ה)

ועתה בעונותינו הרבים בדור הזה יש ויש הרבה מעמי הארצות שנותנין לה' קבלה אע"פ שהם עמי הארצים גמורים וקלי הדעת שאין בהם יראת שמים כלל ויש שאינן להם כלל כדן לסכין שלהם אלא מניחה כך אפילו לא במקום טוכנע והסכין צריך להיות חד וחלק וזה על פי הרוב איננו חלק לא מנעתה כמנע ראש השיבולת ויש מדברי' בשעת הבדיקה ובודאי בשעה שהם מדברים אין להם כוונה על הבדיקה לא מעברין באצבע בהלכה ובאה במהירות בלי כוונה ויש שוחטים ובודקים שהמה קלי הדעת ופשעים וידוע שכל מי ששוחט בסכין פגומה שאשתו יהיה במגפה כי פגימ' הם אותיו' מגיפה ואם אין מת עתה במגיפה מתגלגל כשמתו שימות במגיפה : וגם כשמתו יתגלגל בכלב כי כל המאכיל נבלות וטריפות לישראל הוא גוזל מה שנייך לכלבים ועליו נאמר לכלב תשליכון אותו על כן מי שנגע יראת אלהים בלבו אל יסמוך על השחיטה של אלו השוחטים עוד שנית בענין משמוש בסירכות למעך בה שנוהגים העולם ונתפשט הנגע בהרבה מדינות וקהילות וממעכים אפי' בנסרך שלא כסדרן שהוא טריפות הנזכר בתלמוד ובא"י ובכל ספרות ישראל היושבים במלכות ישמעאל כלם מטריפין ואינן ממעכין כלל הסירכות וע"כ מי שיש בו יראת שמים לבלתי שומע אל המנהג הרע הזה שלא תאכלו בשר הנכשר מכח מיעוך במקום שהיא טריפה הסירכא מצד הדין ולא תקנו בשר מטבח עד שדרשו אחר זה : הג"ה כתב רמ"א בש"ע בטי"ד סי' ל"ט סעיף י"ג וז"ל כבר נהגו בכל מדינות אלו למעך ולמשמש בכל מקום צריך להיות הבודק ירא אלהים שיודע ליזהר למעך בנחת שלא ינתק נקב עכ"ל וכתב הט"ז ע"ז וראוי להזהיר השוחטים והבודקים שלא ימעכו כל כך בחוזק אלא לגלגל בין האצבעו' וקצת בדרך המיעוך וראיתי עוד לקצת בודקים אינן נזהרים למעך בנחת כי סומכים על נפיחת הריאה והם מאכילים טריפות דודאי בכל סירכה במורה אין נפוח עכ"ל וכתב עוד בט"ז וז"ל דמה שאנו נוהגים לבדוק בנפיחה ושמים רוק או מים על מקום הסירכא וסומכין על זה להכשיר היינו על ידי נפיחה לפי שכבר עברה הסירכא על ידי משמוש כמו שכתוב בסעיף י"ג ממילא לא היתה כאן סירכא כלל בזה אנו מצריכין בדיקה לתומרא דאם מבצבץ תהיה טריפה ואם לא מבצבץ כשר מצד הדין כיון שאין כאן סירכא ודלא כהרבה בודקים סומכים להתיר גם בספק איסור כיון שאינו מבצבץ ובאמת אם היה מנפח כראוי היה מבצבץ והם מאכילים טריפות לישראל דאם כן למה לן לאיעוך והמשמוש בסירכא יתפוך אותה בסכין ויראה אחר הבצבוץ אלא ודאי דלא מהני להקל דהבדיקה שלנו איננו אלא לתומרא וזה מבואר וברור עכ"ל :

על כן ראוי ונכון להודיע זה הדין על ברור לכל השוחטים ובודקים להסביר להם ולהבינם היטב דמה שאנו נוהגים למעך ולמשמש דאנו אומרים דמה שהלך על ידי מיעוך ומשמוש בנחת לא הוי סירכא אלא רירין בשלמא אבל אם היינו יודעים בודאי דהוי סירכא לא מהני משמוש כי אין סירכא בלא נקב וקרום שעלה מחמת מכה בריאה לא הוי קרום ואע"ג שהלך הסרכה על ידי משמוש ואינו מבצבץ מכל מקום טריפה אלא שאנו אומרים שלא היה סירכא מעולם אלא רירין ומכל מקום צריך בדיקה לחומרא כדלעיל על כן אותם שנוהגין למעך בכח ולסמוך על הבדיקה בודאי העושין כן מאכילים טריפות לישראל :

כל שוחט יזהר מאד אם שוחט או בפני הבית ברחוב העיר או בבית שיש תנוקות שמטונפים שיזהר לראות מקודם שלא יהא שם צואה או טינוף ואם יש שם צואה ילך אל תוך הבית מקום נקי ויברך הברכה ואחר כך ישחוט בחוץ וצריך ליזהר בזה עד מאד עד כאן לשונו : בעל ספר שני לוחות הברית זכרונו לברכה :

כלל העולה צריך השוחט להיות תם וישר ירא אלהים וסר מרע ורחמן מאד ובשוחט איזה בהמה חיה ועוף יאמר בתחלת השחיטה התפלה של מעלה וכיון . שעל כרוב מתגלגלים בהן נפשות לכן בעת ששוחט יתדאג ויצטער על הצער שמרגיש הנפש המגולגל׳ אם יש שם ויראה בעצמו כאילו מה שעושה לשחוט הבהמה הוא לתועלתה להושיעה מצערה שיושבת בגוף בהמה ואע״פ שמצערה עם השחיטה כוונתו לטוב לה כרופא הזה שמצער לחולה בהקזות והרקות וכוונתו לרפאו מחוליו ובהיות השוחט ירא אלהים לבו נטהו לכוון כל זה ולתקן הנפש המגולגלת שם ויתפלל להקב״ה יהיה רצון שיאכל בשר זה בדבר מצוה ובברכה כדי שישלם תיקון הנפש אם נתגלגל בתוכה . וכן תראה ביעקב אע״ה כששלח מנחה לעשו שהיה עובד ע״ז חשש על הבהמות שהיה מגולגל בהם איזה נפשות שלא לשולחם לו פן יקריבם לע״ז ונמצא כאבדים ומה עשה וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו עזים מאתים וכו׳ כלומר הניח הבחירה ביד הבהמות שהבאים בידו משליכם שלא לעשו וזהו מן הבא בידו משום דכל בהמה שיש בקרבם איזה נפש מגולגלת אם רוצים לשולחה לדבר הרשות מפרפרת שלא לילך. כי הנפש המגולגלת בקרבה מכריחם שלא תלך ולכן יעקב אע״ה לא הפציר ליקח בהמה בעל כרחה לשלוח משום חשש זו אלא ויקח מן הבא בידו מאלין עזים מאתים ותישים עשרים וכו׳ ופרש הכתו׳ הטעם משום שהיה מנחה לעשו אחיו שהיה עובד ע״ז ובחיבור על הפרשיות אשר לי הארכתי בזה : ומטעם זה נוכל לומר שזהו היה ענין השני שעירים של יום הכפורים שהיו על פי הגורל איזה להשם ואיזה לעזאזל וכו׳ דמה צורך היה שבגורל יחלקו השנים כפי ראות עיני הכהן איזה לה׳ וכו׳ אלא שהיה חשש אם היה מגולגל בהם איזה נפש ואם ילך לעזאזל תאבד לכן צוה הקב״ה שיחלקו בגורל ועל איזה מהם שיש בו נפש מגולגלת יעשה שיפול עליו הגורל לה׳ כדי שיתתקן ואין לומר אפשר שבשני השעירים יהיה נפש מגולגלת בכל אחד ואחד הולך לאיבוד דע שהקב״ה דחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נידח מגלגל שלא יעלה על ידם השני שעירים מהנפשות מגלגלים או שניהם פנוים מנפש אדם בקרבם או אחד מעובר מנפש אדם והאחד לא : גם זהו הטעם פרו של אליהו שתקע רגליו בקרקע שלא לילך לע״ז שהיה נפש מגולגל בקרבו כנודע ולכן היה מכריחו הנפש שבקרבו מלילך פן יאבד עד שדבר לו אליהו באזנו שאדרבא מתתקנת בזה משום שבשם שיתקדש שם שמים על ידי חברו כך על ידו כאמרז״ל דכך אמר ליה : וכפי זה מתיישב מאמר הנזכר דקשה איך יתכן שדבר אליהו באזן ספר

ונקפיים וכי הפר בעל דברים דשומע ומבין אלא שדבר עם הנפש המגולגלת בקרבה המכריחו שלא תלך וכיון שכן דבר עם נפש אדם דשומע ומבין : והנה כיון דמלבד מה שצריך לכוון השוחט כנזכר צריך גם כן האוכל בשר לכוון בברכתו לאכול לתקן איזה ניצוץ שבה : ובא רמז אזהרה זו לשוחט ולאוכל הבשר בפרשת ראה דכתיב רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכתיב גם כי ירחיב ה׳ אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר שהנה בפסוק ראשון הזכיר זביחה תזבח ואכלת בשר ובפסוק שני אינו מזכיר זביחה רק אכילה בלבד לרמוז לזובח שהוא השוחט בכל אות נפשך תזבח בכוונה לתקן איזה נפש אם נתגלגל בבהמה שזהו עצמו בכל אות נפשך שאם ח״ו תתגלגל בבהמה על איזה עון שיהיה השוחט מוכן לתקנ׳ בשחיטתו ויכוון שאתה מתאוה שימצא לנפשך שוחט ראוי והגון לתקנה גם אתה עשה כך ובפסוק שני שלא הזכיר זביחה רומז על האוכל הבשר שיכוון בברכתו לתקן איזה ניצוץ אם יש בה ולזה אמר בכל אות נפשך תאכל בשר כשם שאתה מתאוה בנפשך שאם תתגלגל בבהמה שהאוכל מבשרה יכוון באכילת בשרה לתקן גם אתה עשה כך ע״ד ואהבת לרעך כמוך וזה יהיה טעם צווי הקרבנות כדי שיתתקנו כל נכוחות של המגולגלים בבהמות וזהו אדם כי יקריב מכם כלומר מכם ממש מקרבי׳ כנז״ל וזהו תקריבו את קרבנכם דהל״ל מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו ודי דלאומרו את קרבנכם אך לאומר אלא כוון לומר אלו שאתם מקריבים מן הבהמה הם קרבנכם ממש כלומר קרבנו מכם שנפשותכם המגולגלות בהן : ובמדרש תלפיות אשר לי כתבתי טעמים הרבה על ענין הקרבן : וזהו טעם הבעל תשובה שלא יאכל בשר עד תשלום תשובתו לבד שבתות וימים טובים משום שכיון שהוא עדיין אינו מתוקן מעונות שבידו אין כח לתקן לאחרים אך בשבתות וימים טובים שמתלוה עמו קדושת הימים ובפרט בשבתות שנוסף לו קדושה נשמה יתירה יאכל בשר כי בכח התשובה יאכל לתקן׳ : וזהו הרומז פסוק בפרשת ויקרא אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו על פתח אהל מועד יקריב אתו לרצונו לפני ה׳ כלומר יקריב הקרבן להצילו לפני ה׳ כנגם שרצונו שאם יתגלגל בבהמה השוחט אותה יכוון לתקנה ולהקריב אותה לפני ה׳ כך הוא יקריב אותה בכוונה שאם יש איזה מגלגל בבהמה זו שיקרב לפני ה׳ ורמז ג״כ בפרשת אמור באומרו וכי תזבחו זבח תודה
לס׳

לה' לרצונכם תזבחו הכוונה לרצונכם שיעלה מתקן אם יתגלגל נפשותכם בבהמה ג"כ אתם תזבחו בזו הכוונה לתקן איזה נפש אם יש בבהמה שמביאים אתם לזבוח לפני •

וצריך השוחט שיזהר במאד מאד שלא יניח הסכינים בלילה תחת מראשותיו פן הרגל לימודו ביום יבא לעשות בלילה לשוכבים אצלו ח"ו ושמעתי שאירע מעשה • גם צריך השוחט שיזהר אחר שמשלים לשחוט שיחליף מלבושו ולא יתפלל בהם גם שלא ימאס בעיני הבריות ובפרט בעיני אשתו נ"קל בכבודו ומביאו זה לבעוט במצות ולבזותה בעיניו ח"ו שהרי הכהנים בשעת הקרבן מלבושיהם אדומים וקצרים כדי שלא יטנפו בדם בשעת שחיטה ואם יפול טפת דם בלבוש לא יראה כתם כיון שהם אדומים וזרועם מגולים כדי שלא יטנף הבגד בסכינים ורועו בתוך הבהמה וכ"ז לנוי המעשה וגם כדי שלא יראה המצוה בזויה גם אם יחשוב השוחט בשעה ששוחט שור וכשב או עז שאם נעשים בו כן על קידוש השם היה מקבל נחשב לו מחשבה למעשה דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וכמה מועיל מחשבה זו לתקון אם יש ניצוץ של קדושה מגולגל באותה בהמה להעלותה עד למדרגת אדם כמו שהיה מקום שנכנס כאן • גם כיון שהשוחט הוא ממזל מאדים יתן הודאה לקב"ה בכל יום שמתחיל לשחוט שנפל בחלק ישראל להציל מהיות שופך דמים כחיוב מזלו להרוג נפש וניצל בהיות שופך דם בהמה חיה ועוף ועושה מצוה וגם מקבל שכר ע"ז ויתנהג עצמו ברחמנות בכל דבר יותר מכל אדם כדי לגבור על מזלו שמחייבו להיות אכזר ובהיות נוהג ברחמנות אין יכולי' לומר עליו טוב שבטבחים שותפו של עמלק כדפירשו חז"ל מה עמלק אכזר אף זה אכזר שהטוביות המורה באומנות הוא האכזריות ולכן כל כך שהוא טוב וזריז לשחוט מורה כאכזרי כעמלק אך כיון שמרגיל עצמו במדה הרחמנות גם כשישחוט יהיה כמנ"חם באופן שלא יהיה מקום לדמותו לעמלק •

ואם נתקלקלה איזה בהמה על ידו ידאג ויצטער מאד בינו לבין עצמו שמא איזה עון שבידו גרם לזה ואפשר שהיה בבהמה איזה נפש מגולגלת וקלקלה בידו וכמה צער מגיע לאותו נפש שהרגיש וסבל צער השחיטה בלי תקון ואדרבא איבוד לה ובער אין כמוהו לכן ראוי לו שיצטער הרבה כשיוצא תקלה מתחת ידו מטעם האמור ויפשפש במעשיו ויתפלל לפני הקב"ה על צער הנפש ההיא אם היה בבהמה זו שקלקלה גם יתפלל בלבו שלא תפול מבשרה ביד א"ה שיאכלו אותה אלא ביד ישראל דוקא כדי שאם יש בה ניצוץ קדושה שיתקן על ידי הברכה באוכלם אותה דעיקר תיקונה עם הברכה שמברכים להקב"ה באוכלם אותה ובפרט אם האוכלים תלמידי חכמים ויראי שמים או בסעודת מצוה כסעודת ברית מילה וכדומה וכבר הזכרתי בפרקים דלעיל מעשה שהביא בעל ספר החרדים ז"ל בודק לענין זה תראהו משם ויראה השוחט בעיניו שכלו אינו מחויב בכל הכוונות ותפלות אלו דאם לא כן נעשה שותפו של סמאל הרשע שהוא המוציא נפשות מאדם והוא מוציא נפש של הבהמה וסמאל טוב ממנו משום דסמאל גורם לפעמים שבראות אדם שהגיע עת פקודתו מעודם להקב"ה אע"פי שהוא מנגדו שלא יתודה איסו אם לא שמע לעצתו קנה עולמו על ידו מה שאין כן השוחט שאם אינו ירא שמים ואין בו שום אחד מהתנאים הנזכר גורם בודאי באיבוד כמה נפשות מגולגלות בבהמה חיה ועוף ונחשב לו כאילו הורג נפש כנזכר לעיל מספר הקנה אך בהיות מכוון בכל הנזכר לא נקרא מוציא נפשות כי אם נתקן נפשות ומכנים למקומ' •

וכמה מעלת השוחט שהוא ירא אלהים וסר מרע שמאכיל לישראל דבר טהרה המוכן הבשמה ושמחה בשבתות וימים טובים באוכלם בשר כי אין שמחה אלא בבשר ויין כנודע וזכות הרבים תלוי בו והדבר בהפכו ח"ו * הבט וראה כמה מהרעה גורם השוחט שאין יראת אלהים נגד עיניו ופגום באחד מחמשה דברים שהיא חלדה דרסה הגרמה עיקור • כתב בספר הקנה שהיה במספר קטן עולה סמאל והכונה הפוגם בשהיה גורם התגברות כח לסמאל חלדה במ"ק עם המלה עולה קטב מרירי שהפוגם בחלדה גורם שישלוט קטב מרירי בעולם דרסה במ"ק כזה דר"ס עולה י"ב וה' של דרסה מתחלף בנ' שהיא במ"ק ט' הן ט' על י"ב הם כ"א וארבע אותיות של דרסה עולה כ"א גימטריא עשו שר מנגד על ישראל הפגום בדרסה נותן כח לשר זה הגרמה במספר שוה עם המלה בי' חמור קליפה קשה הפגום בהגרמה משליטה בעולם עיקור עם המלה במספר קטן עולה עזאל וכם חמשה מדרגות כחות הטומאה המנגדות לשכינה הפוגם בחמשה דברים נותן בהם כח ח"ו וגם שולטים על הנפשות המגולגלות בבהמה חיה ועוף ומאבדים אותם ובספר צפנת פענח מכתיב' יד כתב שהיה במ"ק עם ארבע אותיותיו עולה קנף דרסה במ"ק עולה י"ז ועם ארבע אותיות עולה כ"א כמספר ארון במ"ק עיקור במ"ק עולה אמה הגרמה במספר קטן עולה אף כזה הא"לף מתחלף בתי"ו שתי"ו במספר קטן ד' וכפ' מתחלף בו' הרי עשרה ושני אותיות של אף עצמן עולה ט' הן ט' על יו"ד הרי י"ט הגרמה במספר קטן עולה י"ט חלדה במ"ק עולה משיח ראה הקירוב היוצא מהפוגם בחמשה דברים אלו לעולם ולנפש המגולגלת בבהמה מפני המשיח שמתרחק בפגם השחיטה.

שהיה משחית ומעכב שבא לעולם והנפש שמגולגל׳ בבהמה משחית של הפגום בתחלה מחליד השפע הנפש׳ כהררי חשך ואפלה משחית שמתחזק מהפוגם שמגרמת שהוא אף מכרי׳ השפע מן הקדושה לסטר׳ אחרא המשחית שמתחזק מהפוגם בעיקור שהוא מאוס מעקר ותולש השפע משורשו שבקדושה וכן עושים בנפשות המגולגלות בבהמה כמדובר אם כן ראה גם ראה בנוק הגורם פוגם בענין השחיטה וישמעו השוחטים והבודקים ויחרדו ויאחז להם אימה ופחד ויקנו ענו׳ ויראת ש׳ באופן שהשוחטים גורמים לתת כח לכחות הטומא׳ המנגדים לשכינה וזהו דקאמר משה להקב״ה בפרש׳ שלח לך על פסוק מבלתי יכול׳ כו׳ אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר ועתה יגדל נא כח ה׳ כאשר דברת לאמר ה׳ ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע וכו׳ סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה וקדים לדקדק לבא לענין מהו דנקט לשון שחיט׳ וישחט׳ במדבר ולא קאמר וימיתם ועוד מאי מלת ועת׳ גם להבין אומרו כאשר דברת לאמר ורש״י ז״ל פירש שהדבור הוא שה׳ ארך אפים לצדיקים ולרשעים גם להבין אומרו ה׳ ארך אפים : אמנם בה״ות שכשישראל חוטאים מתגבר סמאל שהוא השוחט בסכין פגום כנודע והמתים על ידו נקראים נבלה כארז״ל בזוהר וכו׳ לזה אמר משה רבע״ה להקב״ה מוכרח למחול להם משום שיאמרו יושב הארץ מבלתי יכולת ה׳ להביא את העם הזה על הארץ נגבר סמאל וישחט׳ סמאל במדבר ובפרט היות המדבר מקום שליטת החצוניים שימצאו מקום לסייע לדבורם מבלתי יכולת ה׳ ח״ו שהרי כשנכנסו במדבר נגבר סמאל וישחטם בסכינו הפגום לשחוט הבריות : ועתה יגדל נא כח ה׳ אין ועתה אלא תשובה כארז״ל כלומר על ידי תשובה שעשו ישראל שכבר נתחרטו ממה שעשו יגדל נא כח ה׳ ואל תשיבנו ריקם רבון העולמים מהתעניות וסיגופים שעשו לקבלם משום שאתה דברת לאמר כלומר כבר דברת לי שהתשובה היא בדברים שנא׳ קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳ כי הכל גלה הקב״ה למשה כנודע וזהו כאשר דברת לאמר ויכולים לומר שגם כיון לומר בזה כאשר דברת לי שהתשובה בדברים אף שעתיד נביא אחד לאמר אותה מ״מ גליתה לי ג״כ שהתשובה בדברים אלו שייכות לרשעים דלצדיקים מה צורך מהם א״כ אם לא תכפר להם נמצא שעל מגן נקראת ארך אפים ורב חסד וכו׳ לכן סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך ומה גם שכבר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה ואין אלא כי אם שנהגת עמהם במדותך אלו בחסד ובאריכות אפים וכו׳ ואם כן גם עתה נהוג עמהם כן ואל תמית אותם על חטא׳ פן יאמרו מבלתי יכולת ה׳ ח״ו ונגבר כח סמאל וישחטם כדפרשית והקב״ה יזכה אותנו לעובדו ולדובקה בו ולהצילנו ממיתה סמאל השוחט בסכין פגום ולהאריך ימינו בטוב ושנותינו בנעימים כדי לקיים כל מצות שבתורה אנס״ו :

פרק לו יתרחק המחלוקת ויתקרב השלום

לפי שהשלום מהמדות השורשיות להשגת כל השלמיות כי היא יסוד ועיקר הכל לקיום כל שבריאה עד שבא מלת שלו׳ במספר אותיות ארבע בשם ארבע אותיות שהוא שורש כל השמות הקדושים לרמוז דכשם דשם הוי״ה ממנו היו כל ההוי״ות כך השלום ממנו נמשכי׳ כל השלמיות וכל הקיומים ולכן שמו של הקב״ה שלום ולא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק טובה לישראל אלא השלום לפי שהשלום כולל כל הטובות בעולם :

ראה גדולה השלום באותיות שנתנו לו ארבע אותיות והן ש״ין למ״ד וי״ו מ״ם סתומה והכל מורים לסודות עליונים ואני אפרש שמץ מנהו כי כונתי להודיע לבני ישראל מעלת השלום השין מרובה בראשי׳ יותר מכל כ״ב אותיות שבכל אות יש לה ראש אחד או שנים ובשין שלש ראשין שמורי׳ למקומות עליונים כנודע ליודעי חן :

גם ניתן לו אות למ״ד מגדל הפורח באויר מרים ראש למעלה מכל האותיות והיא דמות הרמת דגל לרמוז שהשלום מגדל ועוז והמחזיק בו מרים דגל ושולט על הכל :

גם נתן לו אות וי״ו והיא נכלל בשמו של הוי״ה והיא עץ החיים לומר המחזיק בשלום חיים יוסיפו לו מעביר עון וכסה פשעיו של אדם ומאריך לאורך ימים כמאמר רבותנו ז״ל על פסוק חבור עצבים אפרים הנח לו אפילו ישראל עובדים ע״ז ח״ו כביכול איני יכול עמהם אם הם בשלום אבל חלק לבם עתה יאשמו הרי בהשלום מניחם בחיי׳ גם ניתן בו אות מם סתומה שלמרב׳ המשרה לומר שהמשרה והגדולה והמעלה ניתן לאוהב שלום ראה גם ראה מעלת השלום שאפילו בעשו הרשע שכתוב בו ואת עשו שנאתי רמז שלום בשמו כי עשו במספר שלום לרמוז על מעלת השלום שאפי׳ למי ששונא השם חפץ שיעשה עמו שלום : וזהו כוונת מאמר ר״זל אין שלום אמר ה׳ לרשעים מכאן שהקב״ה אוהב את הרשעי׳ ע״כ כפי דרכינו דשלום עולה מספר עשו לרמוז על מה דפרישית נמצא דבאומרו אין שלום אמר ה׳ לרשעים מכאן משלום כנזכר דוק בו ותשכח שהקב״ה אוהב את הרשעים מדרמז שלום בשם עשו הרשע לומר שאם יעשה שלום עמו יאהבנו הפך מ״ש ואת עשו שנאתי וא״כ אל יתיאשו הרשעים

שון הדמיים אף על פי שכתוב אין שלום אמר ה' לרשעים עי"ל שרמז שלום בשמו של עשו אולי עם זה יוכלו ישראל לעמוד בגלו שלא ישלטו עליהם לכלותם עי"ל לרמוז שעל ידו באים ישראל לעשות שלום עם בוראם משום כשאין הקול קול יעקב ידי עשו שולטים ובזה עושים תשובה עי"ל לרמוז שאין האור ניכר אלא מתוך החשך אין מעלת השלום שהם ישראל ניכר בעולם אלא ע"י מעשיו של עשו א"כ בא לרמוז שאם אין יצר הרע אין שכר ועונש א"כ בא לה' דיעד דמלכותו יתברך בכל משלה והוא הנותן חיות לחכיכיי' בסוד ואתה מחיה את כלם ובהפסיק השפע מהם כלם כלים ונאבדים כרגע דאין בהם שום כח כי הכל הוא לכן שלום שהוא שמו של הקב"ה רמוז בעשו אי נמי שם עשו דרשו רז"ל שאמר הקב"ה הא שוא שבראתי בעולמי לכן רמוז שלום בשם עשו להעיד עליו שאע"פ שאין קיום בעולם בלתי השלום עכ"ז בפני עשו היה השלום שוא לכן רמז שלום בשם עשו שנדרש שמו הא שוא כמדובר א"כ לרמוז שאין דבר של טומאה בעולם שאין בו ניצוץ של קדושה להחיותו וגם בדבר של קדושה צריך כד יצ"הר כגון בענין תשמיש המטה שצריך לעורר התאוה באופן רזה בלא וה"א לכן רמוז שלום שהוא' מכד יצ"הט בשם עשו שהוא יצ"הר א"כ רמז שלום בשמו לרמוז על הצדיקים שהיו עתידין ממנו כמו אנטיגינוס ור' מאיר וכדומ' : ראה מעלת השלום יש באותיות שלום מלת שלו מלשון זול שלו לה מן הכבתים לרמוז שהשלום מכסה על כל עונות ושגגה גם שלום אותיות מושל לומר שכל הרודף שלום הוא המושל על כל והם אותיות משלו לומר הבט לשעבר וראה בעיניך שהרודפים אחר השלום משלו בעולם כמשה ואהרן קרח ועדתו שהפרתקו ממנו והחזיקו במחלוקת נאבדו מן העולם גם בשלום יש אותיות משל לרמוז שבכדי שיחזיק האדם במד' השלום יעשה כל דברים שבעולם שמשיל וגם לא יקפיד על שום דבר שבעולם כיון שמשיל הדברים גם אותיות שלום לשום לומר לאדם שאינו מספיק להיות לו שלו' עם כל אדם אלא יהיה עומד בפרץ לשום שלום בין אדם לחבירו ובין א"ש לאשתו גם מה שרמוז אותיות שלו בשלום כמדובר שהוא לשון של תשלו וכו' לומר שפעמים ישלה אדם מלדבר אמת כדי לשים שלום כאז"ל משנין מפני השלום : ראה כח השלום אפי' הרשעי' צריכים לו שאם אין שלום בין הגנבים לא יצליחו וכן בין הרצחנים שאם אחד יחלוק וילשין עליהם אין יכולים להוכיח כוונתם בפועל וכן בכל עוברי עבירה לעשות איזה דבר :

ראה במעלות השלום במדרש פ' נשא דף רמ"ב וישם לך שלום זה מלכות בית דוד שנקרא שלום שנאמר למרבה המשרה ולשלום אין קץ התורה נקרא שלום ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום גדול השלום שהקב"ה שינה בדבר מפני השלום גדול השלום ששינה המלאך שדבר עם מנוח מפני השלום שלאשה אמר הנה את עקרה ולא ילדת ולא ספר דבר למנוח גדול השלום שהשם שנכתב בקדושה אמר הקב"ה ימחה על המים כדי להטיל שלום בין איש לאשתו רבי אלעזר אומר גדול השלום שלא נתנו הנביאים בפי כל הבריות אלא שלום רבי שמעון בן חלפתא אומר גדול השלום שאין כלי מקבל ברכה אלא שלום שנאמר ה' יברך את עמו בשלום ברכת כהנים מסיים בשלום לומר שאין הברכות מועילות כלום אא אם כן שלום עמהם רבי אלעזר הקפר אומר גדול שלום שאין חותם כל תפלה אלא שלום גדול שלום שניתן לענוים שנאמר וענוים ירשו ארץ ויתענגו ברוב שלום גדול שלום שהוא שקול כנגד הכל אנו אומרים עושה שלום ובורא את הכל רבי אלעזר בנו של רבי אלעזר הקפר אומר שאפילו ישראל עובדים ע"ז ושלום ביניהם כביכול אמר הקב"ה אין השטן נוגע ביניהם שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו גדול שלום שאפילו המתים צריכין שלום שנאמר ואתה תבא אל אבותיך בשלום ואומר בשלום תמות גדול השלום שניתן לעושה תשובה שנאמר בורא ניב שפתים שלום שלום ר' מאיר אומר גדול השלום שלא ברא הקדוש ב"ה מדה יפה מן השלום שניתנה לצדיקים בשעה שנפטר מן העולם שלשה כתות של מלאכים מקדימין לו אחת אומרת יבא שלום וכו' גדול השלום שמנעו מן הרשעים בשעת הרשע ב' כתות יוצאים כראשונה אומרת אין שלום וכולי גדול השלום שניתן שכר התורה והמצות בו שנאמר ונתתי שלום בארץ גדול השלום שניתן לאוהבי תורה שנאמר שלום רב לאוהבי תורתך גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך גדול השלום שניתן לעושה צדקה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום גדול השלום ששמו של הקב"ה קרוי שלום שנא' ויקרא לו ה' שלום גדול השלום שאפילו עליונים צריכין שלום שנאמר עושה שלום במרומיו הקב"ה כשהולך לשלום יוצא באוכלסין הפך מלך בשר ודם וכשהוא הולך למלחמה אינו הולך אלא יחיד שנאמר ה' איש מלחמה :

חביב הוא השלום שכל מעשים וזכיות שעשה אברהם אבינו ע"ה לא נתן שכרו אלא שלום שנאמר ואתה תבא אל אבותיך בשלום וכן את מוצא ביעקב אבינו שביקש מן המקום שלום שנאמר ושבתי בשלום וכן אתה מוצא באהרן שלא נתבקש לפני המקום אלא בשלום שנאמר בריתי היה אתו החיים והשלום

והשלום וכן את מולא בפנחס שניתן שכרו שלום שנאמר הנני
נותן לו את בריתי שלום ולא כמשלה הקורס אלא בשלום שנא׳
גבל כתיבותיה שלום ואין הקב"ה מנחם את ירושלים אלא
בשלום שנאמר וישב עמי בנוה שלום וכן לא פרע מעמון
ומואב אלא שמנע מהם שלום שנאמר לא תדרוש שלומם וכן
ישראל מתברכים בכל יום בשלום שנאמר וישם לך שלום
ע"כ : ובמדרש ר"ש פרשת פנחס גדול השלום וכו׳ אם בא
אדם מן הדרך שואלים אותו שלום וכן שחרית שואלין אותו
שלום ובאמש כך שואלין בשלום שמע ישראל חותמין פורס
סוכת שלום על עמו התפלה חותמין בשלום וכו׳ : עוד
דברים מפוזרים ברז"ל בענין השלום בכל מקום שהשלם מצוי
שם יראת שמים מצויה גם השבטים שימו מפני השלום אביך
צוה לפני מותו ולא מצינו שצוה אלא שינו מפני השלום גם
שואלים בשלום כל אדם מפני דרכי שלום אמרו רז"ל הוי
מקדים בשלום כל אדם גם מצינו בדוד שהיה רודף אחר
השלום עם שאול שנאמר אני שלום וכי אדבר המה למלחמה
כתיב בקש שלום ורודפהו בקש אותו עם אוהבך ורדפהו
במקומות אחרים בקשהו בגופך ורודפהו בממונך בקשהו
בעצמך ורודפהו לאחרים בקשהו היום ורודפהו למחר •
[בקשהו ביום ורודפהו בלילה בקשהו בעשירות "ורודפו
בעניות "בקשהו בשמחתך ורודפהו בעצבות׳ בקשהו
ביופיך עסוק ורודפהו ביופך פנוי בקשהו
בחרותך ורודפהו בזקנותך בקשהו בבריאותך ורודפהו
בחוליך בקשהו עם אוהבך ורודפהו עם שונאך בקשהו בישוב
ורודפהו בדרך ובמדבר ובים בקשהו בחול ורודפהו בשבת
וי"ט בקשהו בכל שעה ורודפהו בכל רגע בקשהו בעשירים
ורודפהו בעניי׳ בקשהו בקרובים ורודפהו ברחוקים] •
ואיזהו רדיפת שלום אמרו רז"ל זה המדבר שלום בשעת
במחלוקת ומבטל כבודו מפני רבים כדרך שעשה משה רבינו
ע"ה ויקם משה וילך אל דתן ואבירם כו׳ והמבטל עסקיו
ומטיל שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו ובין רב
לתלמידו : עוד אמרו על ענין השלום קידוש היום וכר
ביתו נר ביתו עדיף משום שלום הבית עוד אמרו דברים
מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואח"כ לוי וכן מערבין
בבית ישן מפני דרכי שלום ועוד אמר באגדה ע"ו שמות
אינכן הקב"ה ואלו הם כהנים לוים וישראלים סנהדרין
והבכורות ותרומה המשכן והקרבנות ושמן המשחה ארץ
ישראל ירושלים בית המקדש מלכות בית דוד כסף וזהב
כהנים וכהנו לי הלוים ולקחת את הלוים לי וכו׳ ומכלם לא
כפל אלא השלום שנאמר או יחזק במעוזי יעשה שלום שלום
יעשה לי גדול כח השלום אפילו עליונים צריכים לו שנאמר

המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו גם אמרו הרקיע מים
שנאמר המקרה במים עליותיו והכוכבים של אש שנאמר
הללוהו כל כוכבי אור והן מרתחין את הרקיע ואין מכבין
אותם ועוד אמרו גבריאל כלו אש מיכאל כלו שלג ועומדים
זה אצל זה ואין מזיקים זה לזה עוד אמרו אין א׳ מהמזלות
עולה לפניו אלא לאחריו כזה שעולה הסולם לאחריו שיהא
כל מזל ומזל אומר אני עולה ראשון ומתוך כך אין אחד
מתקנא על חבירו ויש ביניהם שלום וכן צוה הק"בה על קרבן
שלמים כדי שיהיו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים •
ראה עד היכן הגיע מעלת השלום מעובדא דרבי מאיר
שעשה שירקקו בפניו כדי לשים שלום בין איש לאשתו וכמו
שאמ׳ ז"ל ואפשר שהולידו בן או בת עם אותו שלום ונתפשט
מהם זרע רב וכמה זרעא מעליא והשלום גרם ראה בעיניך
איך השלום קיום כל הבריאה הנה כל יחוד הוא שלום וכל
פירוד הוא מחלוקת וכיון שכן קיר אבנים גדולות בעומדת
ביחוד מתקיים הבנין ויש עוד שבונין בתים לישוב העולם
ומגדלים והיכלות למושב המלכים ואם דרך משל אבן מקיר
יזעק לבקש הפירוד באומרו למה אני תחת חברי ולא עליו
יהרס הבנין ויפול ויתבטל הישוב ואם האילן שטמון בארץ
שורשו יפריד היחוד מהארץ להתגבר עליה לפרחות שרשיו
עליה ולא תחתיה בל יעשה פרי וכן כל צמח האדמה ונמצא
מתבטל כל מזון העולם ואם אברי האדם העומדים ביחוד זה
תחת זה אם יבקשו לבקש פירוד להתגבר זה על זה לא יחיה
גבר אלא ימות מיד ויתבטל מין האדם מן העולם ואם אשה
אשר היא תחת בעלה תפריד היחוד והשלום להתגבר עליו
וכי יש עוד קיום ביניהם הלא חרוב יחרב הבית ואם המים
אשר מתחת לארץ ירכו להתגבר ולעלות עליה וכי לא ישטוף
העולם וכן כל הדברים ונמצא [שביטול השלום מסבת בקשת
הפירוד גורם חירוב לכל הבריאה : ראה מעלת השלום
שנכלל בו כל המדות הטובות שהרי האוהב שלום מעביר על
מדותיו ואינו מקפיד עם שום אדם אפי׳ הרע לו מאד כדי
שלא לבא לידי מחלוקת וידוע שהמעביר על מדותיו מעבירין
לו על פשעיו ונמצא תמיד חביב בעיני המקום כיון שאין בו
עון שכבר העבירו אותם מעליו והשלום גורם : גם
הקנאה מדה פחותה היא באה מגריעות הנפש שאם
הוא מקנא ביופיו של אדם או בגבורתו או בעשרו
איננו חפץ במה שגזר עליו הק"בה והמקנא חומס
נפשו כי הוא מתאבל תמיד ושכלו מתחסר מרוב
קנאה הטמונה בו ואין לבו פנוי ללמוד ולהתפלל בכוונה
ולעשות מעשים טובים ולכן חכמי ישראל היו מתפללים לא
תהיה קנאתנו על שום אדם ולא קנאת אחרים עלינו עיין

בר"ח באורך בגנות הקנאה ומי שהוא אוהב שלום מבטל ממנו הקנאה והתאוה והכבוד דכיון שבכל אות נפשו אוהב שלום אינו מקנא ואינו מתאוה דבר שאינו שלו ואינו רודף אחר הכבוד שהם דברים מבטלים השלום ומביאים המחלוקת לכן מי שאוהב שלום מתרחק משלש אלה כבורח מן הארי ומן הנחש וכן מתרחק מכל מדות המגונות הגורמים הרחקת השלום ומשתדל בכל מדה טובה ונאה כי היא סבה לקרב השלום עם כל אדם ומה גם שהלשון הרע והכעס שהם שני זנבות האודים שורש לכל עבירות כנודע מר"ז מרוחק מהם כמסוף העול' ועד סוף כי לשון הרע הורג את הנפש והכעס כאלו עובד ע"ז וגורם חירוף וגידוף לכל אדם ואם אדם אוהב שלום איך ידבר לשון הרע ויכעוס על שום אדם שהוא דבר הפך השלום וסימן לאוהב שלום מדבר בשבח כל אדם ודן לכל אדם לכף זכות ומעביר על מדותיו ופניו צוחקות תמיד ושמח בחלקו כדי שלא להתקוטט עם שום אדם לכרנוס הון לו : וכיון שמשים האדם בשלום עם כל אדם זהו מביאו להיות בשלום עם קונו שלא לחטוא לפניו להכעיסו כי השלום ימשכו לדרך זה באומרו מה ראיתם לבקש שלום האדם ולא שלום מי שברא אותך ובזה מבקש מחילה על מה שעבר ואינו חוט' עוד לעתיד ובפרט בראותו בעיני שכלו שאם אינו בשלום עם הקדוש ברוך הוא אין לו שלום עם נפש שלו כי הנפש החוטאת היא תמות ונמצא דכיון שאינו בשלום עם הקדוש ברוך הוא וחוטא לו חולק עם נפשו באופן שהשלום מביאו להשלים נפשו כי הוא שורש להסתעף עמו כל חמדת המדות הטובות דוק ותשכח כלל וכלל ופרט בכל מדה טובה ותמצא אותם בשלום : ותראה אותיות שלום הוא שילום כלומ' שילום מעשים יש להקדוש ברוך הוא לשלם לאדם מסבת השלום כי בעבור השלום עושה האדם מעשים טובים כמדובר ועל הקדוש ברוך הוא לשלם והוא רמז נכון :

ראה מעלת השלום שכל המלאכות הנעשין תחת השמים לקיום האדם והעולם הם על ידי היחוד שהוא השלום כגון כל מאכל וכל מלאכה נעשה על ידי להתחבר בשתי ידים זה לזה ובזה נעשים כל דבר שאם לא יהיו הידים בשלום ויפול בהם המחלוקת לבל יתקרב זו לזו אלא יהיו נפרדות לעולם יפול הכליון באדם ובעולם כי איך יתקן כל מלאכה מאכילה ובנין וכל מלאכות אחרות הרי כי כל הקיום תלוי על השלום ובין תבין שהרגלים הם הפך הידים שהמלאכה שלהן הוא על ידי פירוד לפי שאין אדם הולך אלא אם כן יפריד רגליו זו מזו שאם יתחברו יחד לא יוכל להלוך כתיב בהן רגליה יורדות מות הזכיר מות בהן כיון שעל הפירוד בהן למלאכתן לרמוז לאדם שהשלום חיים והפירוד מות והוא רמז נכון להורות שהפירוד והמחלוקת סוף מות ותחילת שהשלום הוא חיים : ראה גדולה מזו שהאדם מיוסד מארבע יסודות אש ומים ורוח ועפר ואם הם בשלום יחד כשבת אחי' גם יחד יחייה האדם אך אם יחלוק יסוד אחד להתגבר על חבירו יבא רע לאדם שאם יתגבר יסוד האש יתגבר באדם חום טבעי ויהיה הקדחת המכלה את הגוף ואם יתגבר יסוד העפר יתעפש וכן כל יסוד בהתגברותו בגוף באדם עושה רושם בגוף לרעה לא כן בהיותם שוין בשלום ואם הם מתפרדים זה מזה מיד ימות האדם הרי משל נאה נראים לעין שהפירוד מות והשלום חיים : ראה ישראל כשהיו בשלום עם בוראם היו נטועים על אדמתם שקטים ושאננים אין שטן ואין פגע רע ונפל המחלוקת על ידי העבירות גלו מארצם אשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר למות למות הרי השלום חיים והמחלוקת מות : ראה קרח ועדתו כשהיו בשלום עם משה רבע"ה היו חיים רבו לחלו' גרמו להם המות ותדע כמה קשה המחלוקת לפני הקב"ה דבמעשה העגל שהיו בשלום לא נפסק המן עד שהקריבו מנחה לפני העגל ובמחלוקתו של קרח לא ירד באותו יום כארז"ל ראה כמה אהוב השלום לפני הקב"ה וכמה שנאוי המחלוקת : גם ארז"ל בששת ימי בראשית נאמר בהם כי טוב לבד ביום שנתפלגו המים שלא נאמר כי טוב לפי שכל דבר מחלוקת שנאוי לפני המקום : ראה שהמחלוקת מסריח גופו של אדם מכאיבו מצערו וכיון שכועסים נכבדים עליו חבריו ועזות פניו ישונה ואולאי' באי' עליו כנודע דלמפורסמות אינן צריכות ראיה אך העומד בשלום דבורו בנחת מעשיו בהשקט שמח וטוב לב פניו מאירות קל המרוצה ישן בבטחה חייו חיים ערבים ומתוקים עובד לבוראו דאין לו מניעה מלעובדו : ראה אותיות שלום הם ארבע לומר שגורם השלום קיום בדעתו של אדם להשכיל במושכלות בשם הוי"ה שהם ארבע אותיות שבהן נברא כל הנבראים והשלום ג"כ קיום ד' פינות העול' וקיום ארבע היסודות אש ומים ורוח ועפר שלא יפול בהם הפירוד כנזכר וגורם שלא נאמר עליו ועל ארבע לא אשיבנו כי מי שהוא מודבק בשלום שהן ארבע אותיות מעביר על מדותיו מפני השלום וכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ונמצא שלעולם אין בידו עון כדי לבא לכלל ועל ארבעה לא אשיבנו תדע מעלת השלום שהרי שהשלום היא אבן יקרה חשובה מכל אבנים טובות ומרגליות כנודע ואין ברזל ולא שום דבר שולט בו לשוברו כי אם מיניה וביה שהשלום אחד מתקנין אותו ולהעיד על מעלתו יש בשמו שלש אותיות של שלום שהם לום ואם היו בשמו כל אותיות של שלום היה

מעלה בכפלי כפלים אע"פ שהשלום מורה בשמו מלכות
שיש בו אותיות השלום ואין השלום אלא מלכות כארז"ל עכ"ז לא
נתעלה ביותר מאיכותו ובגודל כגולתו כי אם בהיות שלום
אותיות של שלום והו' רמז נכון על מעלת השלום ואין דבר
יכול לשוברו כענין השלום שבכל מקום שיש שלום אין שבירה
ואין שום רע יכול לשלוט : גם שלום בר"ת שלם למקום
ומנוקה ממום כי האוהב שלו' הוא עם בוראו משום שמקיים
כל התורה כולה שתלויה על ואהבת לרעך כמוך כארז"ל לפי
שהאוהב שלום אוהב לחברו כמהו שנמצא שהוא שלם עם בוראו
וגם מנוקה מכל מום ואע"פי שיהיה בעל מום חביב הוא
בעיני לכלום אין מי שיזכר מומו כאילו איננו גם ר"ת של שלום
שונה לחולקים ומנוקה מחטא גם שלום בר"ת שמירה לעולם
ומרפה מכותיו שהשלו' קיים העול' ושמירתו ורפא מכותיו
גם שלום ר"ת שלוה לחיים ומנוחת מתים שהחיים יושבים
בהשקט ושלוה על ידי השלום וגם עמו נותנין מנוחה למתי'
שיוצאים לקראתו כת של מלאכים במאמר יבא שלם כנודע
מרז"ל גם ר"ת שומר לחיי' ומחייה מתים שהשלום שומר את
החיים מכל נזק ובתחית המתים כלי ליקומו מתים הקב"ה
שלום בארבע יסודות שבאדם מחייה אותם גם ר"ת שלום
לשמים וחביב מהבריות שמי שהוא אוהב שלום טוב לשמים
וטוב לבריות : בא וראה מעלת גדולת השלום שבגאולה
אשר אנו מקוים המעל' שיש בו החיי' הי' השלום שיתרב'
בין החיות שמזיקות ובין האדם והחיות ובהמות שאינן
מזיקות כדכתיב בישעיה סי' י"א וגר זאב עם כבש ונמר עם
גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נהג בם
ופרה ודוב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהם ואריה כבק' יאכל
תבן ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו
הדה לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ
דעה את ה' כמים לים מכסים וכיון שבא לידן יש לדקדק
מה שייכות יש עם האמור אומרו כי מלאה הארץ דעה את
ה' וכו' אלא בהיות אמת שכל מזיק בין מבעלי חיים המדברים
בין מבעלי חיים בלתי מדברים הוא מחוסר דעת שאין הדעת
סובל להזיק דבר שברא הקב"ה דאב א' לכלם אך לעתיד
יתרבה הדעת בכל הבריא' ויבינו מעצמם כי הוא מהדופי
והזרות להזיק וזהו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי ולמה
משום שמלאה הארץ דעה וכו' והדעת יכריח שלא להזיק
שעד עתה בהיות העול' מקולקל בעון אדה"ר כנזרי הדעת
פתומים וסבריו' מחוסרי דעת אמנם לעתיד שיתקן מה
שחטא יודכך החומר כל הבריות יקנו חכמה ודעת ויראו
שאין ראוי להזיק כי אם שיתרבה השלום בעולם הלו ומה
שאמר בכל הר קדשי לגלות הכבוד לירושלים וכן בכל

העולם ומה גם שאז יתקדש כל העולם ויקרא הר הקדש
שאז הקב"ה מעביר גלולים מן הארץ וכל העולם מקודש :
והראב"ע ז"ל פירש בענין לא ירעו ולא ישחיתו קרוב למה
שפירשתי וז"ל לא ירעו ולא ישחיתו הפתן והצפעוני כאילו
כל ארץ ישראל מלאה דעת ה' כי ידוע הוא כי יודע השם
לא ישחית לעולם רק יבנה ויתקן ע"כ הכלל העולה לעניננו
דלעתי' המעלה היא שיתרבה השלום ודברי המתרגם על
פסוק וגר זאב עם כבש כו' ביומוהי דמשיחא דישראל יסגי
שלמא בארעא וידור דיבא עם אמרא וכו' וכן תראה דכתיב
שלום רב לאוהבי תורתך שלאוהבי התור' שהם בני דעת יש
להם שלום רב דכל מי שיש בו דעת הדעת מכריחו לאהוב
שלום כדפי' ואומרו שלום רב ר"ל מלבד דשומעי' חרפתם
ואינן משיבים בעבור אהבת השלום אלא שמבקשים שלום
עם אותם שחרפו אותם ולדרוש בשלומם ולבקש הנאתם כאלו
היו אוהבים מעולם וזהו שלום רב והוא בעבור שהם אוהבי
תורתך שכתוב בה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום
כלומר בכל נתיבה ואופן שיהיה צריך לאהוב השלום וכתיב
והאמת והשלום אהבו הלא תראה הנשמה אגולה מתחת
כסא כבוד והיא כד אלהות כארז"ל מה הנשמה רואה ואינה
נראית כך קב"ה רואה ואינו נראה מה קב"ה מלא כל העולם
כך הנשמה מלא כל הגוף ועכ"ז שוכנת עם הגוף הנגוף
ומתאוה ישיבתה עמו בגזרת הבורא שישכון בתוכו לאהבת
השלום ק"ו בן בנו של ק"ו אדם גדול שירדוף אחר השלום
להתדבק עם פחות ממנו ולדרוש בשלומו מפני אהבת השלום
גדולה מזו כביכול הקב"ה מסרה שכינתו בפחותים אומר
עכור ומשם ילמוד אדם להשפיל עצמו מפני השלום וכמה
מחכמי התלמוד שהיו שולחים להם שלמא מרקיע' מהם בכל
ע"ש לע"ש ומהם בכל יום כארז"ל ואע"פ שיצדק האדם בכל
המכו' אם צדקת מה תתן לו ועם כ"ז גדול השלום שהגדול
שולח שלום לקטן כ"ש וק"ו אדם לאין האדם כמותו ואע"פי
שיהיה קטן ממנו כלל העולה שאין דבר שיעמוד לעכב
בשלום : ובמדר' סוף פ' שופטים א"ל קב"ה למשה שילחם
עם סיחון שנא' ויתגר בו מלחמה והוא לא עשה כן אלא
ואשלח מלאכים וכו' א"ל הקב"ה כך אמרתי להלחם
עמו ואתה פתחת בשלום חייך שאני מקיים גזרתך כל
מלחמה שיהיו הולכים לא יהיו פותחין אלא בשלום שנא'
כי תקרב אל עיר וכו' ומי קיים הפרשה זאת יהושע בן
נון כשבא ליכנס לארץ שלח ג' גזרות מי שמבקש לילך
ילך לו מי שמבקש לעשות שלום יעשה כל מי שמבקש
לעשות מלחמה יעשה וכו' עוד שם הנני נוטה אליה כנהר
שלום אמר דוד מבקש הייתי לשמוע מהו שיחתו של הקב"ה

על ישראל ושמעתי שהיה עסוק בשלומם שנאמר אשמעה מה ידבר ה׳ כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואחר עניני השלום הנז׳ שם הרי הם נזכרי׳ לעי׳ עוד לרז״ל גדול שלום שלא פתח הקב״ה לבראת דבר בעולמו אלא בדבר שהוא שלום וחיוה וזה האור שנ׳ ויאמר אלהים יהי אור ומנין שהוא שלום שנאמר יוצר אור ובורא חשך עושה שלום עוד אמרו גדול השלום מן הברכה ומן השמירה שהרי בברכת כהנים אחר שאמר יברכך וישמרך אמר וישם לך שלום עוד אמרו גדול שלום שהוא קודם לשבחו של הקב״ה שכן מצינו כשב׳ יתרו אכל משה רבע״ה לא פתח לו ביציאת מצרים ולא בקריעת ים סוף ולא בעשרת הדברות אלא בשלום שנא׳ וישאלו איש לרעהו לשלום עוד אמרו גדול השלום שבו נתבשר דוד שנא׳ ורוח לבשה את עמשאי ראש השלישי׳ עוד אמרו גדול השלום שאפילו עשה כמה מצות ולא עשה שלו׳ אין בידו כלום שכן מצינו ביהו׳ שעקר ע״ז מישראל ולפי שלא עלה בידו שלום כאלו לא עשה כלום עוד אמרו ראה כמה כח השלום כשפרע הקב״ה לעמון ומואב מנע מהם השלו׳ שנ׳ לא תדרוש שלומם וטובתם אבל לדרוש את שלום ירושלם בית קדשנו ותפארתנו שנ׳ ודרשו את שלום העיר וכשיבא מלך המשיח יהיה בשלום שנאמר כי בשמח׳ תצאו ובשלום תובלון וכתיב ושמתי פקודת׳ שלום וברכת הארץ בשלום שנ׳ כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה א״י מתרומת׳ בשלום שנ׳ השם נבולך שלום ונזכו׳ שלום ק״בה מכין כסאו של דוד שנ׳ יפרח בימיו צדיק ורב שלום וכן בשלום מכין כסאו וכסא ורעו אחריו עוד אמרו על ענין השלום כתיב באהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל אפי׳ נשים אפי׳ קטנים כו׳ תנא פ׳ אלף בחורים קרואים בשם אהרן יצאו אחר מטתו מאן דהוה בעי לגרשה והדר ואיעברם עבור אהרן שהי׳ משים שלום ביניהם עוד אמרו כל הרגיל לתת שלום לחבירו ויום א׳ לא נתן עובר משום בקש שלום כו׳ ואם נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום נקר׳ גזלן כו׳ מרגלא בפומ׳ דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה׳ מענה רך משיב חימה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו אפילו אם גוי בשוק אמרו עליו על ריב״ז שלא הקדימו אדם שלום בעולם ואפילו גוי בשוק עוד אמרו במס׳ גטין כמה דברים מפני דרכי שלום בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום מצודות חיה ועופות ודגים יש בהם גזל מפני דרכי שלום ור״י אומר גזל גמור עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום אין מוחין עניי גוים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום אשה משאלת לחברתה החשודה על השביעי׳ נפה וכברה וכו׳ עוד דברים אחרים מענין השלום וככר

נזכר לעיל ע״כ לרז״ל מענין השלום: ונראה רמז הרודף אחר השלום קונה כתר שם טוב שהרי אותיות שלום שם לו לרמוז מי שאוהב שלום שומעו הולך מסוף העולם ועד סופו וכתב בעל מנורת המאור דף ק״א ע״ד כל הרוצה לרדוף אחר השלום צריך לו להרחיק עצמו מכל הדברים המסבבים קטט. ומריב׳ שהיא הפך השלום והסבה הרעועה מכל׳ היא הכעס כי כל אדם שמושל עליו כעסו לא יהא לו שלום לא מלמעלה ולא מלמטה לפי שברו׳ כעסו יחטא לשמים וגם יריב עם בני אדם הרגילים עמו וכן הזהירו ר״זל על הכעס כל הכועס כל מיני גיהנם שולטי׳ בו ולא עוד אלא שתחתוניות שולטים בו גם אמרו כל הכועס משכח תלמודו ומוסיף טפשות רב נחמן בר יצחק אמר כל הכועס בידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו עוד אמרו כל הקורע כלי בחמתו כאלו עובד ע״ז עוד אמרו לא הכעים ולא תחטא הכלל העולה המדה המשובחת לכל משכיל ובה יהיה לו שלום בע״הז ובע״הב שלא יכעים ויכבוש עלבונו ויעביר על מדותיו וימחול למי שפשע בו ובזה ימחלו עונותיו מן השמים כנז״ל: אם תרצה עוד לידע כח השלום ראה בנות המחלוקת והגזרות המשונות המגיעות לבעלי המחלוקת ומשם תלמיד דבר בהפכו הרי קרח על שהחזיק במחלוקת מת הוא ועדתו מיתה משונה שבלעם הארץ מיתה שעדיין לא היה לעולמים ונפסק המן בחוטו יום וגם תינוקת שאין בהם חטא ועון מתו וגם אפילו מחט שלו נבלע בארץ וכמה זמנים האריכו בגיהנם כדאמרינן בגבא בתרא גבי ההוא טעיה דאחוי לרבה בר בר חנא בלועי קרח ושמע שהיו אומרי׳ משה ותורתו אמת וכו׳ ואע״פי דמשפט רשעים בגיהנם י״ב חדש הם האריכו שם זמן עד שבאת חנה והתפלל עליהם כארז״ל וכו׳ אם כן ראה כמה קשה המחלוקת ושנאוי ומשוקץ לפני המקו׳ ובהפך ענין השלום כי כפי גודל עונש המחלוקת כך גודל שכר השלו׳ ויותר משום דגדולה מדה טובה ממדת פורענות: ואל יקל בעיניך אפילו מחלוק׳ קטן משום שהשטן מצוי שם להגדילו לבעור כאש ולאכול מנפש ועד בשר כדאמרינן בדיני ממונות אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לציבורא דבידקא דמיא כיון דרוח וכו׳ ובמס׳ גטין פרק הנזקין הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן כל בי שמשי הוו קא מינצי בהדי הדדי איקלע ר׳ מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא שמעי׳ דקאמר ווי דאפקיה ר׳ מאיר להוא גברא מביתיה ע״כ פירוש שמעיה לשטן דקאמר ווי דאפקיה מביתיה ראה בעיניך שהמחלוקת מתגדל עד שהשטן עושה חזקה שם עד שמגדילו להרוג נפש לכן אין להקל

אפילו על מחלוקת קל וצריך לבטלו מיד ולשים שלום במקומו : ולמה לא יהיה לאדם שלום עם אדם מי שעתיד להיות לו שלום בקבר עם אבני השדה ולמה לא יתחבר אדם עם חבירו באהבה מי שעתיד להתחבר פניו בקרקע למה לא ידבר דברי שלום דברים מתוקים לאחיו מי שעתיד במותו ידבק לשונו לחכו ולמה לא יבקש שלום מי שעתיד לבקש מיד מלאך להכותו ואינו רוצה למה לא ירדוף אחר השלום מי שעתיד לחורפו רמה ותולעה ולמה לא יחבוק אדם לחבירו להראות אהבת שלום מי שעתיד לחבוק עפר ולמה לא ילבין פניו לחבירו להראות פנים צוחקות מי שעתיד להראות לבון עצמותיו בקבר כשיתעכל הבשר מעליהם ולמה לא יאהוב גדול וקטן מי שילך למקום שקטן וגדול שם הוא ולמה לא ידבר רכות מי שאין מלה בלשונו במותו ולמה יגביר בקול כעסו על חבירו מי שאין יכולת לו להרים קול ביום הדין ולמה בכעסו יכה חבירו מי שעתיד לקבל מכות של מה"מ ואין מציל ולמה יהיה שונא לחבירו מי שעתיד לשנוא כל חמדות שבעולם בזותו ולמה יתנקם מחבירו מי שעתיד לעשות בו נקמות במשפטי גיהנם ולמה יבזה את חבירו מי שעתיד לקבל בזיונות על עונותיו ולמה יקום להרים יד בכעסו מי שעתיד להיות מוטל בלי קימה למה לא ירחם מי שעתיד לבקש רחמים בעת יציאת נשמתו ולמה ירדוף לאחרים מי שעתיד להיות נרדף ממלאכי חבל' למה יחרוק שן לאחרים מי שיחרוק שיניו מצער המיתה למה ירמוז עיניו בחמה על חבירו מי שעתיד לראות מלאך המות מלא עינים ולמה יחרף בכעסו מי שעתיד לשמוע חירופו על חטאיו ועונותיו ופשעיו מפי הדיין אותו עליהן ולמה יצעק בכעסו גבר ימות ויחלש ולמה ילבין פניו בכעס מי שפניו מוריקות מטפה שמטיל מ"המ למה ישמח במפלת חבירו מי שאינו יכול לנצח ביום דינו ולמה יברח אדם מהציל נפש כיון שאין יכול להציל נפשו ממות ולמה לא יכאב וידאג מי שצערו עליו יכאב למה לא יתאבל באבלו של חבירו מי שנפשו עליו תאבל למה לא יכסה ערום מי שמכסהו תולעה למה לא יתחבר עם חבירו בעת צרה מי שעתיד להיות נדד על הר גבוה בקבר למה לא ירחם עניים ואביוני' לאמתם בימי החורף מי שעתיד להיות לחורב ביום וכו' ולמה לא יאכיל מי שיהיה מאכל לתולע' ולמה יבעט ברגלו בכעסו דרך נזיון מי שרגליו בכבל בקבר למה יקלל מי שיהיה מקולל במותו כאין שלום אמר ה' לרשעים ולמה יהיה זדוני מי שעתיד לעבור עליו מים הזדונים לא ישתה יין לחלוק עם חבירו בשכרותו מי שעתי' לשתות כוס התרעלה ביום צאת נפשו מגופו לכן יברח אדם מהכעס שהוא שורש המחלוקת וידבק בשלום ששמו של קב"ה

נקרא שלום וכסא דוד יכון בשלום וירושלים יתבשר בשלום כנ"ל ובזה יהיה שלם לפני הקב"ה שלם בגופו שלם בנפשו וגוף נפשו תהיה צרורה בצרור החיים שהלא קראה שלם באותיות שלום ונשאר ו' שהיא עץ חיים לומר על ידי השלום תהיה שלם ותדבק בעץ החיים שהיא הוי"ו · ולקיים עוד בענין השלום ולפרסם מעלת גדולת תפארתו וכח פעולתו הנה מפרש כוונת רז"ל תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח שהוא בן עה"ב שנאמר הליכות עולם לו א"ת הליכות אלא הלכות דיש להבין איך בעבור שיקרא אדם הלכות הוא מובטח לעה"ב ועוד אם הכוונה לומ' הלכות עולם לו למה כתיב הליכות ולהבין זאת נקדים במעלת שלום אמר ר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם שנ' וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך א"ת בניך אלא בוניך דיש לדקדק דה"ל ת"ח מרבים שלום מאי בעולם בודאי אם מרבים שלום הוא בעולם ולא חוץ מן העולם עוד להבין איך הוא הענין שמרבים ועוד צריכא למימר שהם המרבים השלום והטוב בעולם אמנם כתב האר"י ז"ל שע"י הפלפול בהרמת קול שעושים החכמים משברים הקליפות כי האויר מלא קליפות הוא ומשברים מקולות הפלפול ומזדככין האויר לפי שהקליפות הן במסך מבדיל בינינו לשמים ע"כ והנה אע"פ שלעיני הרואים נראה כמחזיקים במחלוקת בהיותם נלחמים זה עם זה בהלכה דע"כ נקראו בעלי תריסין כנודע לכן לשלול זה בא לומר שאדרבה מחלוקת זה אינו אלא שלום וזה ת"ח מרבים שלום בעולם דייק' לפי שהעולם מלא קליפות מפסיקים שלירד השפע ובקול פלפולם משברים אותם ונמצא שמרבים שלום בעולם שנא' וכל בניך למודי ה' כלום כשהם למודי ה' שלומדים ומפלפלים לשם שמים או יש כח לשבר קליפות שבאויר בפלפולם ואז ורב שלום בניך שנאמר כאלו בונים אויר חדש זך ונקי מה שאין כח לבנות וכו אם מפלפלי' שלא לשמה שנא' אל תקרי בניך אלא בוניך כלומר א"ת בניך בלבד אלא קרא ג"כ בוניך והכוונה בניך הם בוניך האויר כדי לשבר הקליפות להעבר' השפע ולעשות מעבר לעלות הנשמה אל מקומה באופן שלא יעכבו אותה הקליפות ובזה נבא לענין תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עה"ב משום שע"י פלפול ההלכות משבר הקליפות שמעכבו מלעלות הנשמה לעולם הבא וכיון שונה הלכות בכל יום משברם ומזה מובטח לו שהוא בן עולם הבא שמיד הנשמה הולכת שם דאין מעכב שנא' הליכות עולם לו כלומר על ידי ההלכות דמשבר הקליפות כמדובר עושה הליכות לעלות לעולם הבא וזהו הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות כלומר א"ת הליכות בלבד אלא קרא

ג"כ

ג"כ הלכות והכונה על ידי ההלכות משבר הקליפות ומזכך האויר ועושה הליכות באופן שיעלה הנשמה למעלה בלי עכוב כמדובר ומי גורם כל זה השלום של ת"ח דהיינו מחלוקת של שלום מה שעושים בפלפולם בהלכה לשמה ה' יברך את עמו בשלום בי"לאו :

פרק לח

יחרד המשכיל ויפחד המבין בנו שאו עיניו בעוד נשמתו בו למרום שמים וראותו ימה וקדמה נגבה וצפונה בשיעור הרחקתם שיעור ת"ק שנה מן ד' קצותיו מקומות אשר עתידים לחזור ולשוב מכאן ולכאן הנפש החוטאת כעוף הפורח ולטרוח לעלות לרום שמיא ואינה יכולה בדורכם אותה מלמעלה להכביד כנפיה להפילה ארצה ואם היא נפש שכבדו עונותיה עליה דוחפים אותה בכף הקלע כזורק אבן לארבע פינות העולם ומתהומא דארעא עד רום רקיעא ולהניחה לנפילה באין סומך ואין תומך הולכת נעה ונדה בתוך החשך וממששת באפלה צלמות ולא סדרים לא זו בלבד יראה המשכיל כי אם יוסיף לראות בחיים חייתו בבהמות יער וחיות השדה גם בעוף השמים טהורים גם טמאים ובכל השרץ השורץ הארץ גופות אשר עתידה נפשו להתגלגל בתוכ' אם יחטא ואשם ותמות בחטא וידע' בחייו במחשבתו וברעיונו כאילו עתה הוא מגולגל בתוכם ומה צער ודאגה יכול להגיע לו בהתהפך מצורת אדם לצורת הולך על ארבע או לדמות שקץ מרבה רגלים המתגלגל עצמות בטיט ורפש ובכל רואה יתגעל וירקם ויזדעז' ויסו' לאחריו גם ישא עינו אל ההרים ובגבעות ואבני השדה ולאבן מקיר ויחשוב אם ישקעו נפשו בהן על חטאתי' ויהי לאבן ותסמר שערת בשרו במחשבו בצער הגדול הזה המגיע לנפשו גם יסתכל בימים ובהרות ומעיינות אם יתגלגל נפשו בהם להיותה נחנקת תמיד ולהיות שטופה בקלחות ובשקתות המים בלי מנוח ומרגוע רגע ויחרדו אבריך גם תאחז בשרך פלצות בראותך שוח' עמוק' וביב ורפש וטיט במחשבך אם יטבעו נפשך שם אם יחייבוה חטאיה כמה מהקלון והבזיון והחרפה מגיע לה וכמה ירבים מהצער גם בראותך אנשים מוכים בשבט ברזל ובמכות משונות גם אם קשיה נפשך בצער זה תוכל לסבול ובחושבך כל זה בחייך יתפרדו כל עצמותיך ותחזור לאחריך ולא תחטא כי כל אלו מאורעות המגיעות לנפש החוטאת במותה בחטאה בלי תשובה • ואתה בן אדם למה לא תחוס עיניך על נפשך הרכה והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ כי בת מלך היא לתתה בידך לגדופים לעשות בה נקמות כי מה תענה לאביה שבשמים כשיבקשה ממך עוד מי לך פה להשיב ומצח להרים ראש וקודם לבא לזה למה לא תחשב כי אין אתה והכל אתה הנך אין אם תמות בחטאות ואשמות והכל אתה אם תמות בתשובה בנפש טהורה מנוקה מכל מום זכה וברה • וכיון שהיכולת בידך בן אדם להציל מצרת נפשך למה תתרשל ליכנס בהיכל מלך ולהתעדן עצמך בגן אלהים ולהיות מושל כמלאכים אשר הם ישרתוך בהליכך יוצרך להיות מלך בש"י עולמות שנא' להנחיל אוהבי יש ובש"ס עוד עולמות במסכת שנא' שם עולם אתן לו כדאיתא בתוספות רבי עקיבא ולאיש אשר אלה לו למה לא ינו' ולא ישן כי אם לרוץ בכל כחו ולעשות לו אבר כיונה לעוף ולשכון אל המנוחה ואל הנחלה ולא להתאוות בישיבת דירה חשובה ומסיבה עמוסה רבת המהומה היא ישיבת העולם הזה בלי תשובה למה בן אדם לא יעלה על רוחך דכל המאבד עצמו לדעת אין מקום לחוס ולרחם עליו ואתה מאבד עצמך בידיך ביודעך דרך אשר בו תוכל לברוח להציל ממות נפשך ומכל מאורע רע אשר יוכל לה להגיע ואתה מתרשל ואם תאמר הדרך קשה לא כן כי אם דרך מישור שלא יתנגפו בו רגליך בלכתך בתוכו דרך ישכון אור בלי פוק' ומכשול דרך שאין בו שטן ופגע רע דרך אשר הנכנס בתוכו מוצא עצמו באבר כנשרים לעוף ולשכון במקו' אשר אין מלאך ושרף יכול להגיע שם תחת כסא אדון נשמות ה' צבאות שמו סוף דרך התשובה שנברא ליסוד עולם דרך סגולי' להפך לאדם בריה חדשה אף לזקן ושבע ימים יתהפכו כנולד רך תחת שובעא תמן ריוח הרבה ברגע א' דהשב העונות נעשים זכיות • גם יחשוב אדם בינו לבין עצמו ויאמר אם איני עוסק במצות בוראי בכל אשר כחי לשמור ולעשות שעל מנת כן בראני יצרני ועשיתני נמצא שאני בעולם כדבר המותר אבן נגף צור מכשול מצר מקום דוחק מושב קוץ מכאיב מצער אחרים מזיק הרבים מעפש אויר מטמא מקום מטריח עולם כובד אבן נטל חול מכשול לעוברים ושבים קיר נטוי בנין רעוע דבר מאוס טמא הלב חסר דעת משחית ומחבל הכל מאבד הון מונע שפע עוכר אשר מיבש צמחים מונע טוב סותם דעות מסית מדיח מחרף מגדף מוחק חיים גורם מיתות מוסיף פשעים גורם חלאים תמית ילדים מקצץ בחורים מחפש מונע כבוד גורם כל רע מבזה כל מקלל סיב' משטין חולק משלח מדנים בין אחים וכיון שבהיותי מונע עצמי מלעבוד לקוני אני מוסר בעולם כדבר מכשול מכוכה בכל רע ופגע הלא טוב לי לאחוז בכנפי המצות ולהתחזק עצמי בהן ולהחליף תמורתי אלו הטמאים בשמות קדושים וכנויים טהורים בהיותי אני לעולם צורך ממני היותם מושפעים בצדקותי יקראו

יקראו אותי אבן יקרה צור מעוז מרחיב מקום מכין מושב אב מרפא משמח אחרים מטיב לרבים מוכך אויר מטהר מקום עושה חסד לעולם נחמד בעיני כל אדם מדריך לכל עובר ושב קיר עומד בנין חזק דבר תאוה טהור לב מלא דעת מתקן כל מרויח הון גורם שפע מוריד מטר מצמיח צמחים גורם טוב מפקח דעות מקרב ליראה מיעץ לטובה בוחר חיים גורם חיות מרבה זכיות מרפא חולי מגדל ילדים מככים חתן לאושה נותן כבוד גורם כל טוב מכבד לכל מברך תמיד מליץ טוב משים שלום צדיק חסיד טהור ישר נאמן טוב לשמים טוב לבריות תכן עולם דגל סעדה חומה כשגבה מגדל עוז מעמיד ומקיים עולם : ואיך ולמה אני אובד שמות וכנויים הקדושים אלו ממני בעבור לשמוע עצת יצרי השונא אותי ומבקש להמיתני שיהיה כפרה על כל עונותי שימצא מלאך מליץ אחד מיני אלף שיוכל להליץ טוב בעדי בעת שידין קוני לנפשי אם ימצא תנחם ומרחם אותי במשפטי גיהנם כי כלם יענו פה אחד טול מה שבחרת ושב במה שחמדת וסבול תשאתיך אשר אהבת ועצת שונאך אשר שמעת לכן טוב לי לבטוח בכל דב׳ שיצדי מיעצני ואעפ״י שיראו עכות מתוקים כדבש הן אליה וקוץ בה וראוי להרחיקם ואין לי עוד כי אם להתדבק בכל לבבי ובכל נפשי בקוני לעובדו תמיד כל ימי חיי וזה יחשוב אדם בינו לבין עצמו ומעולם לא יבא חטא על ידו דבא לטהר מסייעין אותו מן השמים ובפרט בראות האדם שכל דרכי היצר הרע מרמה ותחבולה הוא שהרי מתחדש עליו בכל יום מעט מעט כדי להתגבר עליו-אחר כך ללוכדו ברשתו להפילו לבאר שחת ומשם יבין המשכיל כי שונא הוא לו אע״פי שנראה לו כאוהב דאם לא כן למה לו לבא עמו בערמה שלא להראות פעולותיו מיד כי אם מעט מעט כדאמרינן במסכת סוכה פרק ה׳ אמר רבי יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ויום שנאמר וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום עד כאן : ופירש רש״י ז״ל כל היום רק רע מתוספת דיש לדקדק שמן הפסוק נראה בהפך דרק הוא מיעוט ומשמע דבכל יום מתמעט הרע שהוא היצר הרע ואף שכפי פשוטו י״ל שהכונה היא שבכל יום מתחדש מעט עד שמתגבר אחר כך על האדם וזה רק רע כל היום כלומר מעט מעט בכל יום ויום אמנם עוד לאלוה מלין :

והכונה שבכל יום ויום מתחדש יצרו על האדם עד שידמה לו שכל מה שעושה מהעבירות הוא רק רע כל היום מיעוט רע לפי שכל כך שאדם יותר רשע כל עבירה חמורה נראה בעיניו דבר קל לעשותם כדכתיב כשח.ק לכסיל עשות זמה שאפילו הזמה שהוא דבר חמור נראה לרשע כשחוק לעשותה מכיונת שקלה היא בעיניו מחמת ההרגל ושיעור הפסוק וכל יצר כלומר כל מי שהוא יצר שדבק עמו מחשבת לבו מהו רק רע כל היום שכל מה שהולך ועושה בכל יום הוא רק מיעוט רע אע״פי שיהיה דבר חמור וזו אינו אלא כי אם שמתחדש עליו תמיד עד שמתגבר ולכך דומ׳ לו הרע שעושה דבר מועט וקל אע״פ שהוא חמור ודוק :

עוד שם אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש וכו׳ ואלמלא הקב״ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר ה׳ לא יעזבנו בידו תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה מושכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח שנאמר אבנים שחקו מים עכ״ל נראה שבא רבי שמעון בן לקיש להזהיר לאדם שלא יבטח ביצרו מה שמראה לו שמבקש אהבתו כי שקר הוא כי דרכו לפתה לאדם בדרך אהבה ואחוה כי אין לו מקום לפתותו מיד נחוקם ובעבירה מפורסמת פן יבעוט בו ולא ישמע עוד בקולו כי עדיין אין לו עליו חזקה אלא תחלה מתחיל עמו לפראות לו דרך היתר בכל מעשיו עד שמתחזק בו וכיון שעושה בו חזקה אז מתגבר עליו ומכריחו לעבירות גדולות ומפורסמות ומבקש להמיתו אם לא ישמע לו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו כשאינו חפץ לשומעו לא היה יכול לפי שהיה יכול להמיתו אם לא ישמע לו היוצא מכאן שלא יתפתה אדם מיצרו אפילו בדבר קל באומרו בחמורות איני שומע לו דכיון שמתחזק בו מביאו עד שערי מות להכריחו לחמורות כמדובר :

וכוונת תנא דבי רבי ישמעאל לומר שלא ישלם אדם ליצרו רעה תחת רעה אלא טובה תחת רעה שאף על פי שהוא מבקש להמיתו אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש לתקנו וזהו אם אבן הוא נמוח שנמוח טומאתו מעליו ויתקרב אל הקודש לעבוד לבוראו ולקבל שכר כדכתיב ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע כלומר צריך אדם שיהפך יצרו הרע לטוב ויעבוד לבוראו : או יהיה כוונת המאמר לומר מה שחשב לעשות בך היצר הרע עשה לו אתה אם פגע מנוול זה רע שהוא להמיתך בא כמדובר לכן התגבר עליו ומשכהו לבית המדרש וגם תמיתהו בכח התורה אם אבן הוא נמוח וכלה וכאבד ובחבור אחר פרשתי פנ״ס הרבה בכוונת מאמר זה :

בא וראה חסדו יתברך עם האדם ויככך נושם לחטוא לו דאמרינן בפסיקתא טוב וישר ה׳ אמר רבי פנחס למה טוב מפני שהוא ישר ולמה הוא ישר מפני שהוא טוב

על

על כן יורה חטאים בדרך שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה עכ"ל :

הלא כמו זר נחשב שואל על הקדוש ברוך הוא למה הוא טוב ולמה הוא ישר דכיון שהוא מקור הרחמים הוא טוב וכיון שהוא אל אמונה ואין עול הוא ישר כדכתיב אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא עוד לכוין אין בעבור אומרו שהוא טוב בעבור היום ישר נמשך מזה לשאול ולמה הוא ישר :

אמנם בהיות שהתורה והחכמה והנבואה מחייבים שנפש החוטאת היא תמות וקשה לקבלו בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא שעושה טובה זו עם האדם שיעשה תשובה ויתקבל לזה שואל למה הוא טוב לקבל האדם בתשובה שהדין נותן כיון שחוטא ימות מיד ומתרץ מפני שהוא ישר וכיון שהוא ישר צריך לעשות היושר לקבלו בתשובה משום שהוא גורם כביכול לאדם לחטוא בהיות שברא יצר הרע דכתיב ואשר הרעותי כביכול אומר הרעותי שבראתי יצר הרע כמו שאמרו רבותינו ז"ל וכיון שכן היושר הוא לקבלו בתשובה ועכשיו שואל ולמה הוא ישר כלומר דעיקרא דדינא פירכא ולמה ברא יצר הרע שגורם שחוטא האדם וצריך להיות ישר לקבלם בתשובה וזהו ולמה הוא ישר שטוב שלא יברא יצר הרע כדי שהוצרך להיות ישר עם החוטא לקבלו בתשובה ותירץ מפני שהוא טוב ומדת הטוב להטיב לכן ברא יצר הרע כדי שיהיה האדם בעל בחירה ורצון להרבות לו שכר ולהטיב עמו בעולם הזה ובעולם הבא : ובראות השתדלותו יתברך להטיב עמו איך נשאר לו פנים לחטוא לפניו ואם חטא איך אינו שב מיד ברבוי התחנה ובפרט בראות שכולם מחייבים לו מיתה והקב"ה מחייבו חיים כדי שישוב ויקבל שכר : ודע שתחלואי הנפש הם כחולי הגוף שמחולקים לכתות והכת הגרועה מכלום מי שוקע בעבירות עד שמתרגל בהן ונעשין לו טבע מוטבע וחושב כי זה כל האדם ושעל זה נברא לעשות מה שלבו חפץ ונמשך בזה עד יום מותו והכת הטובה מי שמכיר מיד רוע מעשיו ומבקש מיד רפואה שהיא התשובה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה שחולי הנפש כחולי הגוף עיין שם : ובעל מנורת המאור כתב עוד בארוך בדף כ' ע"ב וז"ל באשר מי שהוא חולה מחולי הגוף אם לא ירגיש מחליו ולא ירצה לבקש רפואה וימשך אחר תאותיו שיטבע בגופו החולי עד שימות בסבתו בלי ספק כן יארע לחולה מחלי הנפש יש בני אדם שלא ירגישו מחולים וידמו שהם בריאים ואינם מבחינים בין טוב לרע ועל אלו נאמר דרך רשעים באפלה לא ידעו במה יכשלו ואמר יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות ויש מי שירגיש בחוליו ובהיותו שקוע בתאות לא שם לבו לרפואה אלא לרוות צמאו ועל זה נאמר כי בשרירות לבי אלך וגם כמו שחולי הגופות ידמו למתוק שהוא מר ולמר שהוא מתוק וימאסו המאכל והמשתה ששומר הבריאות ויתאו לתאוות שמסבבות החולאים כך חולי הנפש ירצו במה שהוא רע ומואסים בטוב לנפש ובוחרים ברע ועל כיוצא בהם נאמר הוי לאומרים לרע טוב ולטוב רע וגם כי שמרגיש בחולי גופו ומתחרט מהדרך הרע אשר בה הולך החולי בגופו וחפץ לרפאתו על כל פנים יבקש רופא לתת לו עצה בדבר ויברח מכל הדברים שיאמר לו כי בסבתם אירעו בגופו המקרים החדשים אשר שנו את מזגו ממה שהיה בבריאותו כך מי שהלך בדרך לא טובה ואח"כ הרגיש בחולי נפשו ומתחרט על עונותיו יבקש רפואה לחוליו וילך אצל החכמים שהם רופאי הנפש ויתנו לו עצה בדבר נמצא שהחרטה אשר באה אל לבו מהדרך הרע אשר היה הולך והכיר רוע מעשיו וניחם מהם זה סיבת לו דבר התשובה וכמו שהיא בחלי הגוף שמי שמרגיש בשגיאה קטנה או במע' בשנוי מזגו ושב מיד מאותו הדרך שירפא מיד לפי שעדין לא נטבע בגופו החולי כן מי שהרגיל ללכת בדרך ישרה ובא לידו חטא בשוגג או לתיאבון והרגיש בו מיד ונתחרט ממנו קלה בעיניו התשובה ולחזור ללכת בדרך טובה לפי שלא הורגל כל כך בתשובה וכן יארע לתלמיד חכם כדגרסי' בפרק מי שמתו דף י"ט תאנא דבי רבי ישמעאל אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא אימא ודאי עשה תשובה ע"כ : ויש לדקדק במאמר זה דלמה הזכיר יום ולילה דה"ל אם ראית ת"ח שעשה עברה אל תהרהר אחריו וגו' אמנם נראה שבהיות שיש כיתה גרועה שנטבעים כל ימיו בעונות עד שימות בהן בסוברו שעל זה נברא מסבת שנתפרשו העבירו' בטבעו אך שנרגש מהעבירה אחר שעשאה ומתחרט מיד ואף כשעושה אותו מבקש אופנים שלא ירגישו בו בני אדם מזה יש תקוה שישוב ולא יחטא עוד בהיות דמה שחטא לא היה דרך בעיטה וכו' ונתן סימן בעל המאמר הזה ואמר אם ראית ת"ח שעשה עברה בלילה בהיות שבחר לעשותה בלילה כדי שלא יראו אותו בודאי שלא חטא דרך בעטה לומר דלית דין ולית דין ח"ו אלא שתקפו יצרו ולא יכול ובחר הרע במיעוטו לחטוא בלילה שלא יכירו בו ויהיה חילול שמים ח"ו לת"ח כזה אל תהרהר אחריו שמא ביום עשה תשובה שבודאי מיד בלילה אחר שעשה העבירה :

עשה תשובה ולא המתין עד היום ואמר שמא תלקח דעתך לא אימא ודאי עשה תשובה מיד בלילה ולא המתין לתשובה עד היום ובחבור אחר פרשתי מענין זה ובענין התשובה חק כענין פרה אדומה : ובענין ת"ח החוטא דע באמת שכל מי שהוא ת"ח כראוי וירא שמים אין חטא בא על ידו ואם אירע שחוטא באופן שלא יהיה חילול השם כלל כיצד הולך במקום אחר שאין מכירים אותו כארז"ל או חוטא באופן שלא ירגישו בו אך החלול השם יוצא מאותם שכפי האמת אינן תלמידי חכמים ומרוב גאותם מחזיקים עצמן כתלמידי חכמים גדולים ומכריחים לרבים להחזיקם בת"ח עד שמתערב בלבם שהם ת"ח גדולים ויודעי' כל התורה וכוון שכפי האמת אינן חכמים וכל מעשיהם מעויות ושבושים עושים דברים שלא כהוגן וכל פשע ועברה והוא חילול השם גדול באומרם העולם ראו שת"ח החוטאים ומלמדים מהם לחטוא וגורמים בחירוב עולם ואין עון זה תלוי כי אם על אותם המחניף לאו לפרסמ' לת"ח ולכבדם כשיעור הכבוד שראוי לעשות לת"ח גדולים יודעים התורה מאל"ף ועד תי"ו אלא צריך לכבד לכל אחד כפי שיעור כבוד השייך לו ובזה כשיחטא זה ת"ח שאינו גדול בתורה אין חילול השם בדבר באומרם חוסר ידיעתו גר' לו שאם היה גדול בתורה בודאי שלא היה חוטא ובזה שנגדל כח התורה ומעלת תפארתה בהכירם קדושת התורה שהגדול בה משמרתו מלחטוא : והנני מעמיד לפניך שבעת מעלות בענין התשובה זו למעלה מזו לקוטות מספר מנורות המאור כתבם באריכה והנני מעמדם בקצור נמרץ : המעלה הראשונה גדולה מכולם היא התשובה שנעשים תכף למשובה והיא מקובלת מיד ועל זה אמרו בפרק חלק ובפרק אין עומדין במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד : המעלה ב' מי שהוטבע בחטא ימים רבים או שנים אבל שב בימי בחרותו בעודנו בתוקפו וגבורתו ונתחרט מאותו הדר' הרע וכיבש יצרו ועשה תשובה גמורה עליו נאמר וזכור את בוראיך בימי בחורותיך ר"ל בעוד שאתה בתוקפ' ורשאי לעשות העבירה כבראשונה ואינך עושה מסבת מונע אלא ביראת חטא ועל זה אמרו רז"ל מחוי רב יהודה תשובה מעליא באותו פרק באותה אשה באותו מקום : המעלה ג' שעדין הוא בימי בחרותו אבל אינה מזומנת לפניו העבירה כבראשונה או הוא בוש מבני אדם לרדוף אחר יצרו כבתחלה וסר מדרך זה מעט מעט ועליו נאמר והסירותי דמיו ושיקוציו מבין שיניו וגם עליו נאמר אשרי איש ירא את ה' ודרשו רז"ל אשרי מי שעושה תשובה בעודו איש : המעלה ד' השב מאימת צרות או מאימת תוכחין או מאימת גזירה כמו שמצינו אנשי נינוה שאע"פ שלא עוררו לבם לתשובה עד שהכריזם יונה נינוה נהפכת ולכך שבו עכ"ז נתקבלת תשובתם ועל דא אמרינן בתעניות לא שק ולא תעניות גורמים אלא תשובה ומעשים טובים גורמים : המעלה ה' המתחרט מחטאתיו מאחר שבאו צרות רבות עליו ושב בתשובה אע"פ שאינה מועילה בין איש לחבירו תשובה כזאת כמו שאמר ירמיה מדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם הקב"ה ברוב חסדו על ברואיו מקבלתה כדכתיב בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלהיך ועל זה אמרו בתשובה ומעשים טובים כתריס בפני הפרענות : המעלה ו' הוא בימי זקנותו כשאינו יכול ללכת בדרכי העברות מפני חלישות' אע"פ כן אם נתחרט על מה שעשה בבחורתו מקבלת תשובתו ועל זה נאמר תשב אנוש עד דכא ר"ל עד הזמן שאדם נדכא ונחלש ואעפ"י כן הוא אומר שובו בני אדם ועל זה אמרו רז"ל אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שום רשע : המעלה ז' היא הפחותה שבכלם מי שלא נתחרט כל ימיו ועמד בפשעו אשר בו מת בראותו כי קרוב עתו למות שב ועל זה אמרו במס' אבות ושוב יום אחד לפני מיתתך : ואע"פי שהתשובות האלו הם חלוקות מקבלות הן לכל אחד ואחד כפי מעלתו בקדיש' ואיתור אבל שעומד ברשעתו אפי' ביום המיתה ונפטר בלי תשובה זהו אפיקורו' גמור שאינו מאמין ביום הדין ומשחית גופו ונפשו ונדון בגיהנם לדורי דורות הקב"ה יצילנו מדעות נפסדות ויצים חלקנו עם אוהבי שמו הולכים בדרך אמת לעובדו בלבב שלם מיום בואנו לעולם עד יום צאת ממנו לזכות לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אמן ואמן : ביל"ו :

(והנני כותב לך בפרשת שאח"ז מעלת העובד השם ומקיים מצותיו ותראה כי האדם אפס ואין כשאין עובד לקונו ושהוא עיקר הבריאה והכל בידו בעבדו למקום) :

פרק לט

יתגדל הבורא ויתקדש היוצר את האדם והמשילו על כל מה שברא עליונים ותחתונים כל שתה תחת רגליו בהיותו דבוק עמו עוסק בתורתו ומקיים מצותיו בכל לבבו ובכל נפשו אז קונה בעצמו שמות קדושים ואלה שמות שנקרא בהן ומהם שראוי שיקרא בהם כפי פעולותיו וכפי מעשיו אור כערב בונה עולם גדולה דיין דעת כלול הוד והדר זקנה חכמה חיים טהרה יושר בכור לוחם מקדש מכריח מלאכים מבטל גזרות מהפך גזרה מעמיד עולם ממית ומחיה מוכיח מלך מושל מכתיר תורה משמח עליונים מציל נפשות מעורר נרדמים מעביר מאלים מדריך שבים מנור' טהורה ממשיך שפע נוטל דלת בפני פורענות ספר תורה סופר סומך עולם מלא עורה

צדקה פודה נפשות צדקה קדושה רצון שמירה שמימות אלה
שמות הצדיק והנני מפרש בס"ד טעם כל שם ושם כדי
להודיע מעלת הצדיק אולי כשמוע השומע עד היכן כחו
מגעת יכנע לבבו הערל לבלתי שאוע לו כדי שלא לאבד
מעלות אשר נזכיר ומשם יבין המבין ג"כ דבר בהפכו מהדופי
והגריעות והקלון והפחיתות והבזיון והביוש והחרפה המגיע
למי שהוא משולל משמות אלו סטהרים ונתחיל בס"ד לפרש
נקרא אור נערב ע"ש שהפסוק בתורה שנק' אור דכתיב כי
נר מצוה ותורה אור נותן הקב"ה בעיניו מאור הנערב
הגנוז משעת ימי בראשית כמ"ש הרב בעל ע"ש מס' שערי
אורה שאותו אור מאיר הקב"ה בעיני לומדי תורה שע"י
כך מרגילו בה ובזה כשיוציא לעתיד חמה מנרתק' דהיינו
אור הגנוז לא יזוק מאותו אור כיון שכבר הורגל ובזה מתעדן
עמה לא כן הרשעים שנדונין בה כיון שלא הורגלו בה
ניזוקין מרוב האור ע"ש באורך ועל זה נק' הצדיק אור נערב
שבעיניו מאיר אור הנערב ולכן משה רבע"ה אדון התורה
נקר' טוב ע"ש וירא אלהים את האור כי טוב שבעבורו נברא
האור כמו שהוכיחו רז"ל מג"ש דטוב טוב ועל שעמו הי' מאור
הגנוז קרן עור פניו עד שיראו מגשת אליו : נקרא בונה
עולם ע"ש שאר"זל וכל בניך למודי ה' א"ת בניך אלא בוניך
לפי שהוא גורם בקיום עולם וקיומו בעוסקו בתור' שנא'
אם לא בריתי כו' ודור המבול שהיו רשעים גרמו בהריסת
בנין העולם נמצא שהצדיק מעמיד בנינו ולזה נקרא בונה
עולם כי הוא בונה הולך ובונה בכל זמן שהוא חי על פני
האדמה בונהו בכל יום בפעולותיו וקיום המצות חמורות
וקלות וכמ"ש בספר יש נוחלין דף כ"ב ע"א האדם בכל פרטי
פעולותיו ודבוריו ובמחשבותיו הוא סולם מוצב ארצה וראשו
מגיע השמימה ע"כ מי שנגע יראת אלהים בלבו יהיו הדברים
האלו חקוקים בלבו בפחד ובמורא ויזהר וישמור מאד לנפשו
שלא לסקל ראשו על שום ענין הן צווי הן אזהרה אף על מה
שהוסיפו חכמו וצוו עליו חז"ל אפילו קטנה שבקטנו' ואל ישים
לבו לק וחס מעשה ואהירות הדבור והפעולה שהפוכ' כמו
רגע ונעשת בשפה קלה כי אם קטן הוא בעיניו הנה הוא
ירום ונשא וגבוה מאד בדמיונו ובו תלוים עולמות אין מספר
ובשעה אחת קטנה קונה ובונה עולמות או מחריבם ח"ו וכבר
הורונו על זה רז"ל אמר הוו זהירין להו שבילי דשמיא
כשבילי דמתא אמרו הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה עכ"ל
ע"ש באורך כללו של דבר שהצדיק בונה עולמות וע"ז נק'
בונה עולם נקרא גדולה ע"ש שנותן גדולה לאחרים
כדר"זל קרב לגבי דהינא ואידהן נקרא דיין לפי שהקב"ה
הוא דיין אמת וכשהדיין עושה הדין כאן למטה אין הקב"ה

דן למעלה כאר"זל במד' פ' שופטים אמר ר' אלעזר במקום
שיש דין אין דין ובמקום שאין דין יש דין ומהו כן כשנעש' הדין
למטה אין הדין נעש' למעלה וכשאין הדין נעשה למטה הדין
נעש' למעלה ועוד לרז"ל כדאיכא דיינא בארעא אין מוסרין
דין לשמים וכו' והטעם משום דכשנעשה הדין למטה אין
משגיחין עליו מלמעלה לשומעו שכבר הניח דיין בארעא
לדונו ונמצא שעל מנן מוסרו למעלה באופן שהק"בה שם
לצדיק דיינא בארעא במקומו לדון כביכול וע"ז נקרא הצדיק
דיין נקרא דעת כלול על שהצדיק מבין בספרי התורה רזין
עליונים אשר אל דעות רמז בה והוא בדעתו הכלול מורה
מקום אשר בו בסוד הנעלם ומגלה אותו גם בדעת מבין
ויודע מה שיש מעל לרקיע מענין ההיכלות והטובות
הגנוזות לצדיקים ומענין המלאכים שרפים ואופנים על מה
עומדי ומה עושים ושיעור קומתם ומספר כנפיהם וגדולה
מזו יודעים בשיעור קומה שעל זה שואל ק"בה לאדם ידעת
בשיעור קומ' עיין במדרש משלי הענין באורך באופן שהצדי'
בדעתו הכלול משיב בנעלמות כמדובר ועל זה נקרא דעת
כלול נקרא הוד והדר ע"ש שהוא הודו והדרו של עול' וכדר"זל
ויצא יעקב בזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא
הדרה יצא משם פנה זיוה וכו' וכל משפחה ומשפח' שיש בה
צדיק מתעטרת כי זיו הדרו נטוי עליה עד סוף כל הדורות
וחוט של חסד משוך על הצדיק ונושא חן בעיני כל רואיו
מסבת הזיו וההוד וההדר שמרחפת על פניו אע"פ שיהיה
בעל מום החוט של חן וחסד שעליו מכסהו ומהדרו
כאדם היותר יפה שבעולם כי מלאכי השם מלווין לו וע"ז
נקרא הוד והדר נק' זקנה לפי שהזקנ' תלויה בו ואין הוא
תולי בזקנה כאר"זל זקן זה קנה חכמ' וכיון שכן והוא
נער נקרא זקן נמצא שהוא עושה הזקנה ותלויה בו שבידו
להיות זקן באיזה זמן שירצה ועוד שעל ידי התורה יודע מה
שהיה מיום שנברא העולם ועד סופו כזקן מלא ימים
שיודע מה שראה באורך זמנו ולכן נקרא זקנה שיותר
יש לו מעלה מן הזקן שאע"פ שראה הרבה אינו יכול לראות
ולספר כי אם כשיעור חייו בלבד לא ממה שהיה קודם
וממה שיהיה אחריו ותלמיד חכם יודע משנברא העולם
ועד סופו ונמצא שהוא עצמו הזקנה ולכן נקרא זקנה :
נקרא חכמה על שם שחכמת התורה רשומה בלבו לפרש
אותה בשבעים פנים אשר ניתנה בלבד שהוא ק"בה מקור
החכמה מכיר בה לא מלאך ולא שרף כדכתיב ונעלמה מכל
חי ומעוף השמים נסתרה ודרשו רז"ל ונעלמה מכל חי אלו
החיות ומעוף השמים נסתרה אלו המלאכים והצדיק נמסרו

לו כל השריה ונגלו לו סודותיה כהקב"ה שהוא מקור החכמה ולכן נקרא חכמה : וכדרז"ל בריש ילקוט משלי בחכמה יכין מבויה ר' אליעזר ור' יהושע חד אמר ברחם כו' וחד אמר בלב של תקרי לחד אלא לב מבין דעת לפי שהחכמה כמונה בלב ומזור באותיות עכ"ל והוא מאמר תמוה אך כונתו ואם שהמאמר שהחכמה בלב מביא ראיה לדבריו בראות שלמד ר"ת לב מבין דעת הרי בלב נמונה חכמה כדאי' באותיות ר"ע באות ל' א"ת למד אלא לב מבין דעת וכו ומזור באותיות כלומר חזר באותיות ר"ע דדריש למד לב מבין דעת או חוזר באותיות ר"ל חוזר באותיות למד שר"ת לב מבין דעת באופן שהחכמה צפונה בלב הצדיק כי לרשע אין בו לא דעת ולא תבונה שאם היה בו חכמה היה בוחר בטוב ומואס ברע הצדיק לכן נק' חכמה וא"ש איוב ועדי תמות חכמה לפי שהוא בעל החכמה ומוליכם נקרא חיים דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה והחיים מסורים בידו שאם לא ירצה למות לא ימות לעולם כארז"ל במדרש אין הצדיק מת עד שישאל השמים' בפיו באופן שאם לא יזכיר המיתה לא ימות לעולם וגם אם לא פסיק גירסא מפיו לא ימות וכדרז"ל גבי דוד המלך ע"ה וגבי רבה בר נחמני דכל זמן שלא היו פוסקים תורה מפיהם לא היה יכול מלאך המות להתקרב אליהם נקרא טהרה על שם שהצדיק מעביר גלולים מן הארץ גם מורה לעם בין הטהור ובין הטמא כיצד ובין דם לדם ובין טומאה וטהרה ושיעור מקוה הטהר ונמצא הוא עצמו הטהרה שמטהר לאחרים וע"ז נקרא טהרה נקרא יושר על שם כי משבר מתלעות עול להציל עשוק מיד עושקו ומורה היושר לכל אדם שאע"פי שכל דרך איש ישר בעיניו הוא מוכיח לכל אדם בראיות מופתיות שטועה הוא במה שחושב שהוא יושר ומסלקו מטעותו ומורה לו יושר של אמת וכדברי הספר שהעוסק בתורה נקרא צדיק חסיד ישר ונאמן וע"ז נקרא יושר שהיושר אתו ועמו נובע ללמוד לכל אדם נקרא כבוד ע"ש כבוד חכמים ינחלו שהכבוד נחלה לחכמים והוא שלהם ומי יוכל לשלוט בכבוד כי אינו שלהם אך הצדיק נותן מכבודו מתנה שמכבד לכל אדם וכדברי התנא איזהו מכובד המכבד את הבריות דהל"ל איזהו מכבד המכבד את הבריות אלא כיון למ"ש שהכבוד נחלה לצדיק והיא שלו שאינו מקבלו מאחר וכיון שכן לעולם הוא מכובד ולזה אמר איזהו מכובד כי הוא מכובד מעצמו בלי שיקבל כבוד מאחרים לא משפיע מכבודו ומכבד לכל אדם נקרא לוחם ע"ש שהוא לוחם תמיד יום ולילה במלחמת' של תורה וע"ז נקראים החכמים בעלי תריסין וגם ע"י שלוחם הצדיק במלחמת' של תורה לוחם מלחמות ישראל לפי שבעוסקו בתורה גורם שלא יפלו ישראל

במלחמה דוכתו מגן עליהם וכדרז"ל בס' התקון גבי ר' צדוק שהתענה מ' שנה וכל זמן שלא יכול האויב לשלוט בהם באופן שהוא הלוחם בעדם ומצילם ע"כ ראוי שיקרא לוחם נקרא מקדש ע"ש שכל מה שיש במקדש יש באדם כאשר האריכו חז"ל לפרש פרט ופרט איך כל כלי המקדש רמוזים באברי האדם עיין בספרי קודש כי איני יכול להאריך הכלל העולה שנשמה הקדושה שבאדם אשר משכנ' בלב היא דוגמת השכינה השוכנת בבית קדש הקדשים נמצא שהצדיק שנשמתו טהורה הוא דוגמת המקדש ושכינ' בקדש קדשים גם הצדיק מרכבה לשכינה כמקדש עצמו שהוא מרכבה לה ועליו שוכנת ועושהו מרכבתו גם נקרא מקדש ע"ש שמכפר על דורו כמקדש שהוא במקום קרבן המכפר על האדם שהרי כשהדור חייב לוקח צדיק ומכפר : נקרא מכריח מלאכים ע"ש שיכולת בידו להכריחם ע"י שמות הקדש לעשות שליחותו כנודע ולפעמים מושלחים הם מן השמים למלאות רצון הצדיק כמו מלאכים שבאו לאברהם ואותם ששלחם יעקב שנאמר וישלח יעקב מלאכים ומלאך של מנוח וכדומ' וכיון שמוכנעים לעבודת הצדיק יש לאל ידם להכריחם וע"כ נקרא הצדיק מכריח מלאכים נקרא מבטל גזרות ע"ש שכל גזרות קשות מבטלם בתפלתו כדמצינו בעגל שנתחייבו כליה ומשה רבינו ע"ה בטלם בתפלתו וכן בדור ודור צדיקים שבהם מתפללים על כל צרה ומבטלים אותה ולנוס א"כ עוד ראיה דלפורסמות א"כ ראיה : נקרא מהפך גורם שאם גזר הקב"ה מיתה לאדם מהפך הגורם ממיתה לחיים כעובדא דרשב"י כשהיה במערה ובא מה"מ בשליחותו של מקום לקחת נשמתו של ר' יצחק ולא הניחו רשב"י וחזר עוד המה"מ ולא הניחו עד שאמר הקב"ה מה אעשה שאני גוזר והצדיק מפסק שנא' צדיק מושל יראת אלהים ולכן נקרא הצדיק מהפך גורם נקרא מעמיד עולם לפי שעל ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום וגם על ג' דברים העולם קיים על התורה ועל העבודה ועל ג"ח הדין והאמת והשלום מקיימו הצדיק וכן אף שעוסק בתור' ובעבוד' שהם קרבנות שקורא בעיון ונחשב למעש' כארז"ל כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכן עוסק תמיד בג"ח נמצא הצדיק מעמיד ומקיים העולם וע"כ נק' מעמיד עולם נקרא ממית ומחיה ע"ש שממית ומחיה בדינו כסנהדרין שהיו גוזרין מיתה למי שחייב מיתה וחיים למי שראוי שיחיה גם יש כח ביד הצדיק להמית ולהחיות כר' יוחנן שנתן עיניו ברב כהנא והמיתו ואח"כ הל' והחייה אותו ויש בירושלמי שהחיה אותו והלך לביתו וכן בכמה דוכתי' מהתלמוד נתן עיניו בו והרגו וגם ר' פייא המית אותו עבד שהרג אנטונינוס כדאיתא

בעסקם

במסכת ע"ז כרי הצדיק ממית ומחיה ולכן נקרא ממית ומחיה נקרא מוכיח ע"ש שהוא דוקא יכול להוכיח משום שדבריו נשמעים לפי שהוא מנוקה מכל חטא וכשאומר טול קיסם מבין שיניך אינן יכולים לומר לו טול קורה מבין עיניך מה שאין כן שום אדם שאינו צדיק שאין להוכיח לפי שאין דבריו נשמעים באומרם לו טול קורה מבין עיניך: נקרא מלך דכתיב בי מלכים ימלוכו וכדרז"ל מאן מלכי רבנן ע"ש שהוא גוזר ואחרים עושים גם אפי' מלך אינו שולט על צדיק שאם גוזר עליו לעבור על דת כהרג ואין מקבל מאמרו עליו וכמו שאמרו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר למסים וארנוניות מלך אתה עלינו אבל לעבוד ע"א אתה וכלב שוין כאר"ז"ל וקב"ה הצילם ולא יכול ליגע בהם עוד ועל כן נקרא הצדיק מלך כי מולך ביצרו הוא וע"י כך מולך כמלך שמלך גוזר לעבוד ע"א והוא מבטל מאמרו נקרא מושל ע"ש צדיק מושל יראת אלהים והוא בעבור שמושל ביצרו להתגבר עליו שלא לשמוע לו לכן נקרא הצדיק מושל: נקרא מעטיר תורה על שם שהצדיק משים כתר לתורה בהיותו מפרש דברים הסתומים מלתא בטעמא ואופן מש"י' מצותיה כנגד וזהו כתר לתורה שמסתבבת בעיניהם ביודעם דברים כי טעמו ושדרכיה צדק ומשפט ומשרים וזהו שאז"ל כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם כלומר שמפרש דבריה ואופן מצותיה משום שיגיע לו כבוד או פניה אחרת נעקר מן העולם קודם זמנו כמאמר התנא ודאשתמש בתגא חלף כלומר קודם זמנו שלא יגיע לזקנה אלא תקצריה שניה מדה כנגד מדה הוא לא נתן כתר לתורה לא יתעטר בזקנה דכתיב עטרת תפארת שיבה לפי שהמפרש טעמי התורה משום פניה שמגיע לו כמלא שלא עשה לכבוד התורה להעטירה כי אם לכבודו לקנות כתר לעצמו לכן לא יזכה לזקנה שהיא כתר כמדובר נקרא משמח עליונים על שם שדרשו רז"ל במדרש פרשת נח אלה תולדות נח נח נחת רוח לעליונים נייחא לתחתונים לפי שהעליונים מושפעים מתורתו של צדיק וכדרז"ל גבי ירבעם שהיה רוצה הקדוש ב"ה לסלקו מן העולם קודם שיחטיא ולא הניחו מלאכי השרת על שהיו שמחים מהשפעת תורתו עיין שם במקומו באורך ועל כן נקרא משמח עליונים: נקרא מציל נפשות על שם שהצדיק על ידי תורתו וכשרון מעשיו ותיקוניו מונע מלבא בעולם דבר וחרב ורעב וכל מיני רעות המכל ס העולם נמצא שמציל נפשות מות וע"כ נקרא מציל נפשות:

נקרא מעורר נרדמים ע"ש שדורש ברבים ומודיעם שכרם של מצות ועונשם של עבירות ושומעים העם ומתעוררים אל התשובה כדי שלא לאבד שכר וגם מיראת עונשי משפטי

גיהנם ואע"פ שלשמה עושים מיראה או לקבל שכר אחר כך יעשום מאהבה שמתוך שלא לשמה בא לשמה נקרא מדריך שבים על שם שהצדיק יורה חטאים בדרך שבראות אדם חוטא שב בתשובה כדי שיועיל תשובתו מלמדו את התשובה השייכה לכל עון ועון ומנין התעניות ומנין הסגופים השייכים לאת' חטא ומה יעשה וכילד יעשה וכמה זמן ימשך ועל ידי כך נקראת תשובה שלמה שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם במחנתם ועל כן נקרא מדריך שבים נקרא ממשיך שפע על שם מה שכתבו המקובלים ז"ל הביא דבריהם בעל של"ה יצחק שהקב"ה נותן לכל שואל מה ששואל כי שומע תפלת כל פה הוא ושיד השפע יורד מלמעלה לבא כאן לעולם הזה אך דרך ביאתו כאן עובר בבית דין שהוא מבד כפון ורואים אם ראוי השואל לזה מנוחים לעבור השפע ואם לאו מעכבים אותו שם למתנות לצדיקים לעתיד לבא אבל אם יש צדיק בעולם אע"פ שאין השואל ראוי מניחין לעבור השפע לירד בעבור הצדיק ע"כ למקובלים ז"ל ועיין שם יותר בארוכה ובזה פירש הוא ז"ל דוהו כוונת פסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעל' לחוסים בך נגד בני אדם ירצה מה רב וגדול טובך אשר צפנת מבד כפון ליראיך ופעלת אותו טוב למתנות להם דהיינו אותו שפע שהיה נגד בני אדם שלא היה ראוי שירד להם ונתעכב שם ע"כ ובזה נתבא' אגלי' משנה הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נידון והכל לפי רוב המעשה שהכונה הכל צפוי מב' צפון בבית דין של מעלה מהשפע המעוכב שם כמדובר ופעמים והרשות נתונה שירד השפע אע"פ שאין השואל ראוי משום שבטוב העולם נידון כלומר בעבור הטוב העולם נידון וכיון שיש טוב וישר בעולם בשבילו מורידין השפע אבל כשאין טוב בעולם הכל שואל נותנין לו מהשפע כשיעור רוב המעשה שעשה אם מעט ואם הרבה והשאר גונזים אותו למעלה לצדיקים כמדבר העולם מזה שהצדיק גורם להמשיך מלמעלה שפע לכל שואל ואע"פ שאינו ראוי ולכן נקרא הצדיק ממשיך שפע וכן בלעם אע"פ שהיה רשע הושפע בעבור ישראל שנא' וירא את ישראל ותהי עליו רוח אלהים נקרא נועל דלת בפני הפורענות על שם שמונע ונועל ביסוריו ששואל שלא יבא פורענות בעולם כדרז"ל כל אותם שנים שהיה רבינו הקדוש באותם יסורין לא מת אדם קודם זמנו ולא הפילה אשה ולא הוצרכו עלמא למטרא דקשה יומא דמטרא כו' ועכ"ז כדעקר אדם פוגלא ממישרא היה בגומה מליא מיא וכו' הרי שהצדיק נועל בפני הפורענות שלא יבא ועל כן נקרא נועל דלת בפני הפורענות: נקרא ספר תורה על שם שכל אותיות התורה שהן כ"ב

ז' י' כ ה ב אותיות

אותיות רמוזים ורשומות בגוף האדם כגון הפשטות הזרועות צורת וי"ו והראש צורת יו"ד ושאר הגוף צורת יו"ד גם כן הרי אל"ף שהיא וי"ו ושני יודי"ן האחד מעלה ואחד פשוטה קצת כצורת שאר הגוף גם אדם מעומד וראשו כפוף קצת צורת זי"ן ואם עומד בלי כפוף הראש צורת וי"ו ושתי זרועות למעלה והראש צורת שי"ן אדם יושב כפוף צורת יו"ד אדם יושב על הכסא ורגליו ירדו הוא צורת ל' וכן תמצא רמוז בו כל אותיות אלפא ביתא כאשר מבוארים אצלי ולא כתבתי לך כי אם ארבעה או חמשה אותיות אלו בלבד משום שאלו קל להבין שהם נראים לעין נמצא שהוא מלא אותיות כספר תורה וגם רמוזים בו שמות הקדושים כמו שהן מבוארים בחכמי הקבלה כספר תורה שהוא מלא שמות הקדש כי כל התורה כולה שמותיו הקב"ה היא וגם הצדיק מפרש דברי הספר הסתום ולכן צריך לכבדו כספר תורה וכדרז"ל הנהו בבלאי טפשאי דקיימי קמי ספר תורה ולא קיימי קמי תלמיד חכם משום שצריך לעמוד בפני ת"ח כלפני הספר תורה ואם תדקדק הוא יותר מספר תורה שספר תורה הוא עצמו אינו מפרש דבריו שאינו מדבר והת"ח מפרש דבריו שהיא תורה שבעל פה ולכן נקרא הצדיק ספר תורה : ונקרא סופר על שם שאחז"ל הראשונים נקראו סופרים שהיו סופרים כל אותיו' שבתורה שהיו אומרים וי"ו דגחון חציין של אותיות של ספר תורה דרש דרש חציין של תיבות והתגלח של פסוקים יכרסמנה חזיר מיער עין דיער חציין של תהלים באותיות והוא רחום יכפר עון חציין דפסוקים [מ"פ קדושין פ"א] גם הוא סופר ומונה עיבורי' של חדש ושנה ותקופות ומולדות ודורש חשבונות וגימטריאות לתורה ועל כן נקרא הצדיק סופר : נקרא סומך על שם שסומכים וסובלים בעבורו כל איש צער ודאוב ובעל חולי ויסורין שבראותם לצדיק סובל חולים וכל מיני יסורין ושותק ומקבל בשמחה ואינו בועט גם הן נוטלים ממנו סמך לתמוך עצמם ומקבלים בשמחה ונוטלים נחמה לעצמם ואינן בועטים כרבי יוחנן דהוו ליה בנים ומתו והיה מנחם לכלם דין גרמא דעשירא ביר ונמצא הצדיק סומך לאחרים ולכן נקרא סומך : נקרא עולם מלא על שם שכל הבריאה בשביל צדיק אחד ואין שאר מלאוי העולם אלא לצוותו שלא יהא יחידי בעולם כאחז"ל כי זה כל האדם ולא נבראו אלו כי אם לצוות לזה ונמצא שהוא גורם במלאוי העולם ולזה נקרא עולם מלא וגם נקרא כך לפי שהצדיק משמ' בחלקו ודומה בעיניו תמיד שעולם מלא בחלקו וגם נקרא עולם מלא לפי שמונע הפרעניות לבא בעולם ואינן מתמעטים ועולם מלא

בעבורו ולכך נקרא עולם מלא נקרא עוזר בצרה על שם כשיש איזה צרה ממלך ושלטון הצדיק הולך לפניהם ומפייס ומבטל הגזרה והוא מסגלת דטבע הצדיק להטיב עם כל העולם בין ישראל בין גוי כמדתו יתברך ובזה יתגלגל הדבר שאותו הגוי שהטיב עמו עול' למדרגת מלך או שלטון ואם גזר גזרה כיון שהטיב עמו יכול לפייס ועיין כמה העשיו' מאלו במדרש קהלת דחד גוי עלה מן הים ערום שנשברה ספינתו ושאל מיהודים שמצא שירחמו עליו ולא רצו ובא רבי יהושע והוליכו לביתו והלבישו והאכילו ונת' לו כמה זהובים ושלחו לאחר ימים מלך וגזר גזירה על אותו מקום שלחו לר"י בממון הרבה לפייס כיון שהכירו המלך מחל בשבילו ובטל הגזרה ונתן לו הון רב ושלחו לשלום עיין שם עוד באופן שהצדיק עוזר בצרה הוא ועל כן נקרא כך גם הוא עוזר בצרה כשבא צרה על הציבור ח"ו על היותם בלתי הגונים הצדיק נתפס בעולם והם נצולים ונמצא שהוא עוזר לעת צרה וגם באים אצלו בעת צרה שיעתי' בתפלה והקב"ה עושה בזכותו ומצילם מכל צרה נקרא פודה נפשות על שם שעל ידי תיקוניו וכוונותיו פודה נצוצות מקדושה הטבועים בעמקי הקליפות כנודע גם יכולת בידו לפדות נפשות מגיהנם כרבי שאמר לאלישע אחר אם יגאלך טובה שהוא הקב"ה יגאל ואם לא וגאלתיך אנכי חיה שכבי עד הבוקר ואמר רבי מאיר אני אכנס להוציאו מגיהנם ונראה אם שומר הפתח יכול לעמוד בפני גם הצדיק במותו עובר דרך גיהנם ונאחזים בשוליו מהנשמות של רשעים שכבר הותקנו ופודה אותן משם ומוליכן אתו בגן עדן ועל כן נקרא פודה נפשות : נקרא צדקה על שם שהוא עצמו הצדקה כאחז"ל כהלל שבא לפניו עני בן טובים שהיה למוד לרכוב סוס ועבד לרוץ לפניו פעם אחד לא מצא ורץ הוא בעצמו נמצא שהוא עצמו צדקה נקרא קדושה לפי שהתורה נקרא מים והוא תמיד בתוכה ודבוק בהקב"ה תמיד שנקרא מקוה שנא' מקוה ישראל ה' ודרשו רז"ל מה מקוה מטהר את הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל וזהו דוקא כשהם דבוקים בו ובתורתו ולכן הצדיק בדבוקו עמו ובתורתו אין טומאה חל עליו והוא מטהר אחרים ומקדש' כי גוף קדושה הוא לכן נקרא הצדיק קדושה כי הוא הקדושה עצמה נקרא רצון על שם שתמיד בלי הפסק רגע רוצה לעבוד לבוראו ולקיים מצות ולהטיב עם כולם עד שמרגיל בזה באופן שאינו מפסיק רגע מלרצות ונעשה כאילו הוא עצמו הרצון ולכן נקר' רצון נקרא תמיד' על שם שיכולים העולם למסור ביד הצדיק נפשם לשמור כי יכול לעמוד בינם ולהתגבר עליו על ידי עשות מיני

אופני

אופני הלה מיצרו כמובא' דרב עמרם חסיד' באות שביום שמסרו בניתו לשומר' וכשראה שנגבר יצרו עליו קרא נורא בי עמר' וכו' עד שיצא יצרו ממנו כלסנת אש כמרז"ל הרי שיש בידו אופנים להנצל מיצרו אף שיתגבר עליו נקרא תמימות על שם שמרגיל עצמו בתמימות כל כך עם הקב"ה שלא להרהר אחריו עד שבא לכלל כאילוהו' עצמו התמימות על דרך שאמר דוד המלך ע"ה ואהיה תמים עמו ואשתמר' מעוני לא אמר הס אלא תמים להראות תכלית התמימות כי הוא התמימות עצמו ובזה ואשתמר' מעוני שבעשות עצמי מקור התמימות אין עון וחטא יכול לבא על ידי לעולם לכן הצדיק כיון שעושה עצמו כאלו הוא עצמו התמימות נקרא אלהים על דרך שאמר הקדוש ברוך הוא למשה ראה נתתיך אלהים לפרעה וכמו שנאמר אני אמרתי אלהים אתם אלא שגרם חטא אדם הראשון מה שגרם אך הצדיק שמשתדל בתורתו ובמעשיו לתקן עון אה"ר ראוי שיקרא אלהים ובדין הוא שיטול זה השם' לפי שהצדיק עושה פעולותיו של הקב"ה כמרז"ל מה הקב"ה פוקד עקרות כך אליהו ואלישע מה הקב"ה מחייה מתים כך אליהו ואלישע מה הקב"ה עוצר גשמים כך אליה ומה הקב"ה מוריד גשמים כך שמואל עיין בדרז"ל באורך באופן שפעולותיו יתברך עושה הצדיק ולכן נקרא אלהים : הרי לך שמות אלו שראוי שיקרא בהן הצדיק כפי פעולותיו ומעשיו הטובים אע"פ שהיינו יכולים לכנות לו שמות אחרים כי למעשיו ופעולותיו הטובות אין מספר וכן שמותיו כתבתי שמות אלו בלבד על דרך אלפא ביתא לפקוח עין הקורא מעלת הצדיק ושמותיו כפי פעולותיו כביכול כבוראו ששמותיו כפי פעולותיו כנודע ומשם ילמוד האדם לקרות לצדיק שמות אין מספר כפי המדה טובה שנוהג בה וכן מראה בזוהר שקורא לתלמידי חכמים מלאכים עייכין על שם שהם מלאכים עיינים לפרש סודי התורה כגון ענין בלק ואתונו של בלעם וכדומה שנראין ספורים ח"ו והת"ח מפרש הסודות הגנוזים והתמימים שם עיין באריכה הריקורא לצדיק כפי פעולתו וכן ברז"ל בכמה דוכתים ת"ח נקראו בנאים דכתיב וכל בניך למודי ה' אל תקרי בניך אלא בוניך וכן רבים שקורא אותו על שם פעולתו : והדבר בהפכו הרשע יש לו שמות אין מספר כפי פעולותיו ומעשיו הרעים רשע משחית מחבל רוצח משוקץ מתועב וכאלה משמותיו אין חקר לכן הודעתיך בשם של צדיק ושל רשע כדי שתראה מעלת הצדיק וגודל שמותיו הקדושים וגנות הרשע ושמותיו המכוערים והמאים שעל ידי שיודע האדם אלו הענינים מתעורר אל התשובה לקנות לו שמות קדושים המעידין עליו ביום הדין על המעלות הטובים :

ואפשר שעל ענין זה אמרו רז"ל דשואלים לאדם בשמו מה שמו שהכוונה לומר השם שקנה כפי פעולתו הטובה שעשה ומה שם הראשון שמזכיר נודע אם צדיק וא' רשע לפי שהרש' מוכרח לומר משחית או מחבל וכדומה והצדיק יאמר שמי מתקן הכל או מדריך הרבים וכו' ובשם הראשון שיזכיר נכרי' שאר מעשיו ודנין אותו הן לרע הן לטוב בילא"ו :

פרק מ

יפתחו האזנים ויפקחו העינים לשמוע ולראות הדברים אשר אני מיחד בפרק זה והם ענינים נפרדים כוללים הרבה דברים מועלים לנשמה ולגוף כאשר עיני הרואה יראה מהם ובפרט דברים לתיקון המתים לפדות נפש' מעונשי משפטי גיהנם והם לקוטים בדרך קצרה ובלשון צח מספר יש נוחלי' ומספרים אחרים יען יקרא הקורא ויודעו אבריו שלא לחטוא ואם חטא יתחרט ויתקן איתא במדרש רות הנעלם מעשה ברשע שהיו דנין אותו בייסורין ובגיהנם ביותר על רוב פשעיו שעשה והניח בן רשע כמותו וחכם אחד הכניסו בבית המדרש ולמדו תורה ואותו מת נתגלה להאו חכם בחלום ואמר לו מן היום שידע בני פסוק אחד הקילו לי מדיני כיון שקרא ק"ש המירו וסלקו דיני מעלי בין ביום בין בלילה פעם אחת כי דנין את הרשעים בגיהנם ז' פעמים בכל יום דהיינו שלשה פעמים ביום וד' פעמים בלילה וכיון שזכה לקרות וללמוד אבל שמלמד הסירו מעלי כל דין מכל וכל וכאשר נתחכם וקראו אותו רבי נתנו והתקינו לי כסא בין הצדיקים בג"ע ובכל יום ויום שמחדש שום חדוש בתורה מעטרין אותי בעטרות גדולות וחשובות מאד של הצדיקים אשרי חלקו של המניח בן בעה"ז עוסק בתורה : כתב בס' חסידים שאין התפלה והצדקה מועלת כשאדם עושה בשביל נפש רשע ע"כ י"ל שלא אמרו כן אלא לגבי איש זר אשר לא מזרעו הוא אבל בן העושה בשביל אביו כיון דכרעא דאבוה הוא בודאי יועיל וכ"ש אם זוכה לו אביו שיעשה בעדו תפלה וצדקה אחר מותו שיועיל לו יותר ויותר ועושה נחת רוח לאביו המת ומקים בזה כבוד אב ואם ובפרט אם תוך שבעת והשלשים יום שמדת הדין מתוחה על נפש המת אם ירבה בלימוד ותפלות וצדקות על נפש אביו ואמו יש כח להתירם מהיסורין והמשפטים של גיהנם וכרחם אב על בנים ירחם הבן על נפש' אביו ואמו לגמול לנפש חסד של אמת גם יכול אדם להקל דין ועונש מחבירו בעה"ב כשהוא מקבל עליו יסורין בשביל המת ומתפלל בשבילו ומבקש מדיין אמת שופט צדק יתב' שכנגד היסורין שהוא מקבל על עצמו יקל מעליו הפורענות והיסורין שמקבל עליו המת אפי' מעט נתשביס

לגם

לשם הרבה ומכוין מנפש שמש הרבה מן הפורענות וק"ו בן בנו של ק"ו כבן שהוא כרעא דאבוה כשעושה זה לאביו ולאמו ומקיים בזה כבוד אב ואם כמדובר וכ"ש בזוכר שלאחר מותם מחויב הבן לקיים כבוד אב ואם יותר ובודאי אין כבוד בעולם כזה וכן כשעושה זה התלמיד לרבו שמחויב בכבודו יותר מכבוד אביו וראוי ונכון לעשות לו כן ולא יהיה כפוי טובה מאחר שרבו מביאו לעולם הבא ישלם לו שכרו השלם להצילו מדינו של גיהנם ולהביא גם כן לעולם הבא מדה כנגד מדה : ענין חיוב התוכחה הוא שמה שהוא דרבנן או אינו כתוב בהדיא בתורה וגלוי וידוע לנו בבירור שלא יקבל השומע או אל תוכח לץ ואמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין אבל דבר שהוא מפורש בתורה בהדיא צריך להוכיח על פניהם אפילו מאה פעמים ולביישם ולהלבינם עד שישובו מדרכ' הרעה או עד הכא' בענין הקדיש והקדושה איתא ברוקח בשם המדר' כשישראל עונין אמן יה"ר אומר הקב"ה מפי אקבץ את שארית ישראל מבין האומות ואיתא בשיבולי הלקט בשם מדרש אומר הקב"ה בשעה שאומרים בני קק"ק אני מזכיר גלותם וממהר גאולתם ותמ' ברכות אמרו אמר הקב"ה כל המתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאלו פדאני לי ולבני מבין האומות ונראה שהטעם הוא משום שהמתפלל עם הצבור משלים למנין עשרה אם אינו וגם אם יש עשרה גורם ברבוי העונין אמן יה"ר וקדושה וממהר הגאולה כנזכר בענין שלא יאמר האדם היודע ברכותיו בלי כונה ומי שאינו בקי בכוונות יכוון שמברך לבוראו שבראו ואל יברך בפיו מצות אנשים מלומדה ולבו בל עמו וכתב בספר החסיד יש אל יברך אדם כאדם העושה דבר כמנהג ומוציא דבריו מפיו בלי הגיון הלב ועל דבר זה חרה אף ה' בעמו ושלח עבדו ישעיה ואמר יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה אמר הקב"ה לישעיה ישעיה ראה היאך מעשה בני שאינן אלא לפנים ומחזיקים בו כאדם הנוהג ומחזיק מנהג אבותיו ולא בלב שלם הם מנקים ידיהם ומברכים על נטילת ידים ובוצעין ומברכים ברכת המוציא שותין ומברכים כמו שהדבר שגור בפיהם אך בעת שמברכין אינן מכוונים לברכני ועל כן חרה אף ה' בעמו ונשבע בשמו הגדול לאבד חכמת החכמים היודעים ומברכין אותו במנהג ולא בכוונה : בענין כשאדם רוצה לבקש מהקב"ה איזה שאלה יתקן תחלה דברים המעכבים שאלתו ובקשתו כדי שלא יהא תפלתו מלסתר כי בודאי אין שכל ונפש בעולם שיעלה על דעתו שהשם ית' יעשה שאלתו המבקש כשיש בידו מכשול ועודו מחזיק בטומאתו והיינו בדברים המונעים והמעכבים עכ"פ שאלתו ותפלתו כי הוא בעצמו מונע אותה ממנו ודוחה אותה בשתי ידים הא למה זה דומה למי שמבקש מהמלך דבר ומביא עמו מקטרגי' המעכבים ומונעי' את שאלתו על כל פנים הנה בודאי שאלתו תשוב ריקם כן הדבר הזה ובודאי אין זו נק' בקשה ותפל' אלא חוכא ואטלולא ומעוררת ח"ו מד"ה עליו מלמעל' וכן כל דבר מצוה שבעולם אל יעשה אותה האדם בפסע פתאום בלי קדימת ציור ומחשבה שכלית רק קודם עשותו יעכב וישהה מעט כדי שיתיישב בלבו להרהר לעשות מצוה לש"ש כגון אם מניח ציצית או תפילין או עושה סוכה ואוכל מצה או שאר כל דבר מצוה לא די לו שיהא סור מרע לבד שיהא דעתו פנויה ממחשבות רעות ומטוהר עסקיו רק צריך לעשות טוב לבנו' בנייני שמצוה על יסודות הקדושה דהיינו שמקודם יכין מחשבתו ויהרהר בלבו לעשות המצוה לקיים מצות בוראו שציונו בכך כדי לעשות לפניו נחת רוח בהיות מכוון בעת עשייתה שעושה לש"ש גם כל דבר מצוה שעושה האדם באיזה אבר מאבריו כגון קשר תפילין וציצית בידיו יכוון לנקות ולטהר חטא ופגם שעשה בידים גם יכוון לתוסיף גבורה וכח בקדושה עליונה המכוונת כנגד הידים וכן בכל מצוה ומצוה ומצאתי בכתבי הקדש מקדושים אשר בארץ הקדושה המה בענין כשאדם כותב מצוה יאמר יה"ר מה' או"א שיהא חשוב ומקובל לפניך כתיבת מצוה זו שהיא כך וכך כאלו קיימתי אותה בהלכתה בכל תנאיה ופרטותיה ויהא מתוקן אותו האבר מרמ"ח אברים שמרומז מצוה זו מרמ"ח מ"ע עליו כדי שאזכה לעלות למעלה למקום שמצוה זו מרמזת שם בעולם העליון ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ע"כ ואם כן לאו ק"ו הוא כשמקיים המצוה בפועל ומכוון אף אם לא ידע פרטי סודותיה בודאי נטהרו ונתקדשו אבריו ונעשו מרכבה לקדושה העליונה כמ"ש האבות הן הן המרכבה אך ורק בתנאי זה אם מקודם לכן תקן חטא האברים וחזר בתשובה שלמה כהוגן וכראוי : יש שמוחקין ו' של ולעלמי כדי לכוון החשבון ואין צורך כי מצאנו עלם שמיה חסר יוד בדניאל סימן ב' על כן יש לומר ולעלמי בו"ו כי הלשון יותר נכון ומבורר וכן מצאנו בתרגו' אונקל' לעלם ולעלמי עלמיא : כתב רבינו' בחיי ז"ל שקבלה ביד החכמים כי כל האומר פרשת המן בכל יום שלא יבא לידי חסרון מזונות ומצאתי בדברי מקובלים שסגולת פ' המן לאומרה שנים מקרא ואחד תרגום ואם בא לידי מדה זו שנחסר מזונו הוא לבטלות טובתו כי בעולם החסד נחסר לחמו ומזונו והנה שכרו אתו ולפניו פעולתו אשר עין לא ראתה אלהים זולתו

והנה

והנה צריכים אנחנו לפרשו קצת מאמרנו ולפרש דבורנו בזה ונאמר כי הנה בכל המצות ובכל ענינים שבדבריהם ז"ל שמתן שכרן כתוב כגון שמי שיעשה כך שכרו בע"ה כך וכך או יזכה לזה ולזה והנה אנחנו רואים שהרבה פעמים אף שמקיימים אותו הענין והצווי אשר פירשו שכרו ומהדרין מן המהדרין עם כל זה אינו מקבל אותו השכר המפורש בהדיא על אותו הענין ואעידה לי ב' עדים נאמנים את ר' יהודה בר אילעי ור' יהושע בן חנניה לדמיון אשר הדברים שהיוצא בהם אמרו בגמ' כל הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה והנה החסידים אנשי מעשה דורו של ר"י בר אילעי לא היה להם בגד ללבוש רק טלית א' שהיו ששה מ"ח מתכסי' בה ועוסקי' בתורה וגם אמרו כל הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הרי ר' יהושע ב"ח אשרי יולדתו אמר עליו ר"ג מכותל ביתך ניכר שפחמי אתה שדירתו היתה שחור' ולא נאוה גם בענין הרעה אחז"ל כל העושה כך יענש כך וכך כגון המזלזל בנטילת ידים בא לידי עניות וכאלה רבות ואנו רואים הרבה פעמים אדם עובר ואינו נענש : אמנם אל תתמה על החפץ וכלל הענין הוא שהחכמים הודיעו ופירשו לנו שהמקיים זה הצווי או זה המעשה הטוב שהדין הראוי והשכר הפסוק לזה הוא כך וכך ר"ל שהם הודיעו ופירשו לנו שכאשר יעבור האדם על זה הענין שזה ודינו כראוי לו והשייך לזה לו זולת זה אכן הוא טוב לפני השם יתברך לענוש אותו באותו העונש המפורש ושקליה למטרפסי' בהאי עלמא ולפעמים אין עונש לו בעולם הזה ולפעמים חטאת רובץ ויענש לעולם הבא כנגד העונש השייך לאותה עבירה בעולם הזה : והדיין אמת שופט צדק יתעלה דינו המחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח הוא יודע המשפט על כך היותר טוב ויושר לאדם לתת לזה האיש העונש' שעונשו הפסוק בעולם הזה או יבא לידי סכנה הנזכרת בזה בעולם הזה ולאיש אחר העובר נותן לו כנגד אותו העונש או כנגד אותה הסכנה הראוי לו לבא בעולם הזה נותן עונשו בעולם הבא ואך שלום יהיה בימיו : וכן לענין השכר המפורש לפעמים הוא טוב בעיניו לתת לו אותו השכר הפסוק בעולם הזה ולקבל עולמו בחייו : ולפעמים הוא טוב בעיניו יתברך לתת לו כנגד אותו השכר הראוי לבא לו בעולם הזה נותן לו בעולם הבא והשם הטוב לכל ורחמיו על כל מעשיו הוא יתברך יודע לאיזה סבה הוא טוב לאדם אחד ליתן שכרו בעולם הזה ולא לעכבנו ולאדם אחר הוא יותר טוב שלא ליתן שכרו בעולם הזה ואפשר שהוא כענין שאמר שלמה המלך ע"ה ריש ועושר אל תתן לי פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה' וכו' ולכן למי שיודע שישטה בהונו ובממונו

מונע ממנו הטוב לטוב לו ולפעמים קצת בני אדם שם להפך שעניות מעביר אותו על דעת קונו ומתרעם כלפי מעלה על דוחקו ושלות חבירו ולאיש כזה מטיב עמו בזה העולם כדי שיקנה עולם הבא על כן הבוחן לבות וכליות אלהים צדיק הוא יודע דרכי המשפט וכל כוונתו להנאתו ולטובתו של אדם כמו שאמר הכתוב צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו : גם קרוב אלינו הדבר מאד בתשובת שאלתינו זו שמי שמקיים איזה דבר שחכמים פירשו שכרו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו ובעל הגמול יתברך בודאי ישלם לו בעולם הזה אותו השכר מה שמפורש אך אמנם אם יבא איזה בעל דין לחלוק ויעכב בדבר שמגיע לו דהיינו שמא יגרום החטא כאחז"ל גבי יעקב אע"ה שנתיירא אחר שהובטח שמא יגרום החטא וכענין שאמר הכתוב עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם וכן לענין העונשים והסכנות שהזכירו רז"ל על פרטי עבירות ודאי מדת דינו תרוץ שאותו העונש או הסכנה יחול על ראש העובר כאשר יעבור אכן לפעמים יש לאדם מליצי יושר ופרקליטין טובים ואיזה זכות שתולה קללתו ויש זכות שתולה שנה ויש שתי שנים כדאמרינן בסוטה : ולפעמים יש לו זכות שמכפרים מחצה וגורמים שאינו נידון באותו העונש עצמו רק ממנו ולמטה וכן יש זכיות שמבטלין לגמרי אותה הסכנה או אותו העונש מכל וכל הנה זאת חקרנוה כן היא שמענה ואתה דע לך שהם דברים אמתיים והכרחיים לידע ומהם אל יהא לבך נוטה : בענין הקרבנות אמרו כל מי שעוסק בפרשיות הקרבנות כראוי הנה הוא כאלו עוסק בכל יום בבנין בית המקדש וג"כ כאלו בנה מזבח ומקריב עליו מכל הקרבנות והקב"ה מוחל לו כל עונותיו וגם ינצל מכל הפגעים וגם הוא סבה לקיום עולם התחתון ולקיום עולם העליון וזוכה עוד לדברים הרבה הנזכרים במאמרי הזוהר : דבר מסוגל לשמירת אות ברית קודש שכנגדו מדת השלום הוא הצדיק הנקרא חי עלמין כתב בספר כנפי יונה כדי שלא יראה קרי יאמר הפסוק ויאמר ה' אל השטן י"ח פעמים שיש בו חי תיבות ויאמר שלשה פעמים ביושר גד גדוד וכו' וג' פעמים להפך הרי חי הוא יודוך כי ג' פעמים ששה תיבות בגימ' ח"י ויאמר שיר למעלות ויכוין בראשי ה' תיבות הבאות אחר האזכרות שבאותו המזמור עם נקודות האותיות אזן עצמם של ר"ת והוא שם קדוש עשכ"י בגימ' לילית שיש בכחו להגן על האדם שלא תשלוט בו וכן בגימ' פת שכן טיפי הזרע נעשים לפרודי

לסס

לאם כדאים כר"מ עכ"ל וזה יאמר לאחר שקרא ק"ש על מטתו ויזהר מאד שלא ידבר שום דבר ולא יהרהר שום הרהור רע : אתה בני אם המכשלה של ורע לבטלה בידכם ואפי' באונס גמור טוהרו לטהר אתכם במי מקוה כדין וכדת בלי עכוב וח"ו שתקילו בזה כלל ואין זה דומה לזיוג איש ואשתו כי בעונות זה הזיוג הוא עם לילית הרשעה ואשר כאות בטומאה והיא דבקה באישה החוטא ומוכנת ליפרע ממנו לע"הב רחמנא ליצלן ממנה ומכיוצא בה על כן כל מה דאפשר להקדים ליתן ריוח בין הדבקים הללו דבקי מיתה ולדחות מעליו הרוחות רעות והטומאות הרי זה זריז ונשכר וטוב לו בזה העולם ובע"הב וגם הלא ידעת כי האדם ככל עוף הפורח היו' כאן ומחר לקבר פן ח"ו ימות וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא כי מי נדה לא זורק עליו טמא הוא וילוו ויתחברו עמו הטומאות כי מלא מין את מינו וינערו הרשעים אותו מן העולם הבא ע"כ הקדימו עצמכם לכפרה ולטהרה מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה : האיש הירא והחרד לדבר ה' יזכור לאחריתו ואל ימתין עד שיחלה רק יהא לזכרון תמיד לנגד עיניו שלא ידע האדם את עתו ואין בטוח ברגעו ושעתו וכמשמעו כדני' הנאחזי' שמצודה רעה וסועלו בחכה פתאום כרגע אחד כן בפתע פתאום בא עת פקודתם ותספך כחומר חותם כי איך ידע האדם את שנגזר עליו מהדין אמת שופט צדק על כל רע בין בעיר בין בשדה בעניינים שהזכירו רז"ל בתפלת הימים האדירים וכאשר שמענו וראינו דשכיחי מיתות משונות פתאומית בהרבה והרבה מבני אדם או יחלה פתע פתאום ויכבד עליו חוליו ואו בעת ההיא כאשר יראה חוליו ומיתתו קרובה לבא הכסיל יהא חובק ידיו ויאכל את בשרו על אשר לא תיקן את מעשיו וכל ענייניו ווידוי ותשובתו על כד היושר טוב קודם שיבא ימי הרעה ואלו היה נותן בעת ההיא את כל הון ביתו לקנות לו חיי שעה מעט אף אם יום או יומים יעמוד ויקום וילך בבריאות ובשלוה כדי שיוכל לתקן כל ענייניו וכל מעשיו בוז יבוזו לו ואוי לו לגוף הנגוף בעת ההיא שהוא מוטל כאבן דומם ואוי לה לאותה הנשמה שאין לה כח ויכולת לתקן מעשיה בטוב בעת ההיא ותהא עונותיה על שכמה ובעל כרחה תצטרך לילך לבית עולמה ליתן חשבונה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ע"ז ידוו כל הדווים ויבכו כל הבוכי' ע"כ כל אדם ואת ישיב אל לבו מקודם בכל יום ובכל שעה ואיזה חכם הרואה מקודם את הנולד אחר כך ביום הרעה שבפתע פתאום יהא מוטל כאבן דומם וככלי שאין חפץ בו לכן יודה לה' חסדו בכל יום ובכל שעה בבריאותו שיש כח ויכול' בידו לתקן בתיקון כל מעשיו ווידוי ותשובתו על כד

היושר טוב ויפה גם יסדר צוואתו לבני ביתו ולזולתם וכל הענינים שבעולם ועל כן החכם הרואה את הנולד יזהר בתשובתו השלמה ובווידויו בכל לילה קודם שילך לישן דבשהיא שעתא פריש על עלמא אילנא דמותא ואל יסמוך על זה שיעשה כן תכף תמיד כשיעלה למטה כי שמא תכבד עליו חוליו בפתע פתאום וכעת שהוא נתן בקולרה דמלכא עילאה הוא טרוד מאד בטרדיו יסוריו וגם מכאוביו נגדו תמיד ולא יהא יוכל לתקן כל מעשיו וכל עניניו בטוב וגם לא לכוון בתשובתו בוידוי : ועוד אינו דומה השב בתשוב' מתוך הדוחק והכרח שא"א בענין אחר כראותו שאין לו חיי שעה כי בא יומו ונפשו ממנו פורח לשב בתוקפו וגבורתו בהלו נרו עלי ראשו ושמשו עליו זורח והוא ודאי כרחוק מערב ממזרח ע"כ בעודו בתוקפו ובגבורתו יהיה תמיד נגד פניו יום מותו ובכל עת יהיו בגדיו לבנים ושכב בשלמתו : אבל מצוה אתכם שתפשפשו מעשיכם כתוב בזוהר פ' קרח דף פ"ב בכל לילה ולילה עד שלא ישכב ולא ישן צריך ב"א לעשות חשבון ממעשיו שעשה כל אותו היום וישוב מהם לבקש עליהם רחמים ע"כ והנה אל יהא דבר זה קל ורחוק בעיני בני אדם לומר מה פשעי ומה חטאתי כהיום הזה הרצוח וגנוב ונאוף ונשבע לשקר כי יצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה ובכל מיני תחבולות וערמומיות אחת לאחת ומבקש להפילו ופורש את כפיו לקחת ולהורידו לבאר שחת וכדגי' הנאחזי' במצודה רעה כן יוקשים בני אדם כי יפול עליהם פתאום על כן אם יפשפש בפרט כל מעשיו שעשה כל היום בלי ספק שימצא עון אשר חטא או בגוף או בממון או בדבור או במחשבה או במעשה או בינו ובין המקום או בינו לבין הבריות או בהתרשלות עסק התורה שהיא כנגד כלם ובאר"זל כשם ששכר ת"ת גדול מכל המצות כן עונש המבטלה גדול מכל העבירות או לא קיים המצות בדיניהן ובדקדוקיהן כי רבים הם ולפחות עון עקביו יסובוהו דהיינו עבירות שאדם דש בעקביו ואין נגדו שהן רבו כמו רבו שמא עבר על א' מהם כמו שהיה מתיירא מזה דוד הע"ה חסיד שבחסידים כמ"ש עון עקבי יסובני : הנכנס אצל חולה צריך להזהירו ולהזכירו שיפשפש במעשיו ויחזור מהן ויתודה עליהם ויבקש מחילה לכל מי שחטא לו וגם הוא ימחול לכל מי שחט' עמו יעשה חשבונותיו אם חייב ממון לשום אדם לצוות שיפרעו לו אם אין לו לשעה לשלם ואל יתרשל מכל זה פן פתע פתאום יכבד עליו חוליו ולא יוכל לדבר וימות בחטאיו וירד לבאר שחת לכן תכף יתעורר לכל הנזכר :
בענין ברכת הלבנה כתב המקובל הגדול ר' טודרוס הלוי ז"ל

בספר

בספר אוצר הכבוד ז"ל ושמעתי אומרים על מורי דודי ר' אליר כלוי שהיה מזהיר אזהרות רבות שלא להסתכל בלבנה כמו שהזהירו רז"ל שלא להסתכל בקשת ואחריו ואחרי חלקי שזה לתורה הסתומה ולחכמה פנימה ונעלמה וצריך בסוד הענין וכתבתי זה לאפוקי ממנהג רוב העולם שמסתכלים בה כשמברכין אותה במעט כל משך אמירת כל הברכה וכשייך לזה שאין להסתכל בה כי אם כמו לגבי הקשת דהיינו כשרוצה לברך יראה אותה ואח"כ יעלים עיניו ממנה : אחת מהצוואות של הגאון ר' שעפטל זצ"ל לבנותיו וכלותיו למען השם שלא לשכב שום תינוק במטה שלהם קודם שיהיה ב' שנים ובשעת ההריון תמיד תתפללו שיהיו לכן בנים יראי השם ות"ח ויזהרו בהדלקת נר שבת ויהיה כוונתם לש"ש וידעתם כי השלום אהליכם : בענין לקנות אדם לו חבר לכל דבר אל תרפו ידיכם מלבקש רעים ואהובי' אנשי חיל ויראי אלהים ואל תאמרו כי טובים השנים כי אי אפשר בלא חבר ואוהב שיתקן לו ענינו בעצמו שאף המשכיל שבמשכילים צריך לעשות זולתו ודרך נחות אני אומר כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגע עצמו : ואמר החכם אדם בלא חבר כשמאל בלא ימין וכן אמרו רז"ל חברותא או מיתותא ואמרו עוד רז"ל בספרי על פסוק כי טובים השנים מן האחד מכאן אמרו יקנה אדם חבר לעצמו להיות קורא עמו ואוכל עמו ומגלה לו סתריו וע"כ אמרו רז"ל הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מרבותי : ונשמרת מכל דבר רע ר"ל חבר רע כסיל או כעסן פן תבואו על ידו לידי כלימה ח"ו כמי שיושב בין החכמים מכובד ומי שיושב בין הנבזים נבזה ואמר החכם אין ראוי למשכיל להתחבר לאדם עד שיבחן אותו אם הוא ראוי לחברה אם לא ואמר עוד הבחנה הוא שתכעיסהו בתחלה ואם יודה לך על אמת בעת כעסו התחבר לו ואם לאו עזוב אותו : כתוב בספר החנוך פלוסוף אחד צוה לבנו לפני מותו ויאמר לו בני כמה אהובים קנית בחייך א"ל קניתי אוהבים עד מאה אמר ליה בני אמרו הפלוסופים אל תאהב ואל תהלל האוהב קודם שתנסהו ותבחנהו ותדע נאמנותו אם אוהב כי אני שנולדתי לפניך לא קניתי בכל חיי כי אם חצי אוהב ואתה איך קנית מאה ועתה לך ובחנם אם תמצא מכלם אחד סוף דבר בחנם ואין גם אחד שעמד בנסיון עד ששב אל אביו ויאמר לו אבי קרה לי כאשר אמר הפלוסוף רבים אהובים במספר ולעת הצורך הם מעטים ע"כ אמר החכם סודך אסוריך ואם תגלהו אתה אסירו : עוד אמר אל תגל לאוהבך מה שתסתיר משונאך אם לא בחנת פעמים רבות להיות אוהב נאמן פן יהפוך להיות שונאך ויגלה סודך

אל תשנאו רעיכם בלבבכם אם נאמר לכם עליהם לשון הרע או אבק לשון הרע רק אתם בעצמכם תוכיחו עמהם בתוכחת מגולה ואהבה אל תעברו על דעת חבריכם רק תמיד תבטלו רצוניכם מפני רצונם כמו שאמר רבי יוסף מעולם לא עברתי על דעת חברי שמעו מוסר וענה לכל מי שנותן לכם עצה טובה ואל בינתכם אל תשענו דכתיב ותשועה ברוב יועץ פירוש ברוב פעמים ולא ברוב יועצים :

אזהרת ראיית הנולד קראו טרם היותו כדאיתא קראו מה אחריתו אל תבהלו מעשיכם

וקודם עשייתכם שום מעשה הן קטן הן גדול תשימו היטב אם הוא ראוי לעשות אם לאו ועל זה אמרז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד כי כל העושה בחפזון כוזב החכם יהיה או סכל יהיה אותו העושה וכבר שמעתי כדרשנים מליצים על זה הענין פסוק אני אמרתי בחפזי כל אדם כוזב ר"ל שכל דבר הנאמר ממני בחיפזון ובתמהון הלב במהירות הלב והעיון הנה אני וכל אדם העושה זה הענין יהיה כוזב ולשון כוזב האמור כאן הוא מלשון היו תהיה כמו אכזב אש' לא יכזבו מימיו ואמר עוד על זה כי אקח מועד אני מישרים אשפוט ולאו דוקא משפט אלא הוא הדין לכל הדברים אשר יעשה אותם האדם יקח זמן ועת לכל חפץ : ואל יעשה האדם דברים מבוהלים ודחופים בחיפזון מכל קדימה מלאכת מחשבת והתבוננות תכלית המעשים ההם וכשהאדם עושה מעשיו בנחת וחושב מחשבות טרם היותו הוא קיים וטוב ויפה וסימן לדבר בשובה ונחת תושעון וכן אר"ז"ל מתון מתון ת' זוז שויא ואמר החכם מי שירוץ יכשל מי שימהר ילאט וכל המרבה לחשוב ימלט ואמר עוד על תקנת במהירות המעשה כי בני אדם ישאלו איך תיקן אותו ואל ישאלו בכמה ימים תיקן אתו וכן אל תשיבו דבר הן במילי דעלמא הן במילי דשמיא רק אחר שמיעה והבנה היטב : קבלה ישנה היא אם חפץ אדם לעשות איזה מעשה שיראה לו שיהיה רוח מקצת הבריות נוחה מזה ומקצת אינם נוחים מזה רק תפנים שלא יעשה המעשה ההוא מכדי שקולי' הם דעות בני אדם בזה רוצה ואינו רוצה וטוב לו לאדם להיות בשב ואל תעשה כי שב ואל תעשה בכמה מקומות עדיף ענין הבטחון הש"י מטריף כל חוקיו ורחמיו על כל מעשיו אל תהיו הומים להמים ממון בתחבולות רק שישו ושמחו במה שחננכם הש"י אם מעט ואם הרבה ואם יהיו מזונותיכם מצומצמים אמרו בלבבכם דיינו ברוח אפינו והקב"ה מצרף העני בכור העוני כדי להטיבו באחריתו וכי ירחיב השם את גבולכם ויתן לכם עושר ונכסים וכבוד אל ירום לבבכם מאחיכם כי לא תדעו מה יולד יום כי הוא גלגל החוזר

בעולם ואפילו בטוחים כי יהיה שימשוך לכם העושר והכבוד כל ימיכם מה בכך כי לא לעולם חוסן כי אם שנים רבים יחיה האדם ואילו חיה אלף שנים פעמים אחר שיש מספר לשנים יכלם המספר וסופו כלא היה אף כי ימי אדם כצל עובר וכעוף הפורח אם כן למה יתגאה אדם להבל דמה עפר מן האדמה וכחנו מה כי אין עסקנו והאוויו בתורת ה' תמימה על כן ביום טובה היו בטוב וביום רעה ר"ל אפילו ביום שמחתיכם ובמועדיכם בטוב לבבכם ביין תראו ביום רעה שאפשר לבא כמו רגע ח"ו תשימו על לבבכ' חרדת המות ומאורעות העולם ומכשוליו למען תזכרו ועשיתם את כל מצות ה' ולא תחטאו כמו שאחז"ל זכור את יום המיתה ולא תחטא ואמרו בלבבכם ביום שמחתכם כי כל העולם ומלואו וכל עושרו וכל מלכותו ואפילו עלה אדם למלכותו של שלמה כע"ה הכל הבל גמור הוא זולת עבודת הש"י אמר הפילוסוף אין דבר מועיל לאדם כמו שלא יבטח בטובת עולם הזה ולא יאמין בו ותקנו מלחמתכם לדל בכל עת ביום שמחתכם ובמועדיכם וביום התענית גם כן אמרו חכמי המוסר אהו' את השמח ושנא מה בכך ר"ל כל דבור וכל מעשה שאדם עושה בינו לבין עצמו בין בינו לבין חבריו יתעור' עצמו ויחשוב בלבו בשעת מעשה או גם אחרי כן תכף ומיד שמא יש בזה המעשה או בזה הדבור או בזה הענין מכשול עון אשר חטא וידקדק עליו תמיד לכך חובה ואל יהיה בכל באיסור לפניו ודרך אויל ישר בעיניו לומר מה בכך ויהיה הענין קל בעיניו ובעצה ובתשובה יתעורר בדבריו וידקדק אחר מעשיו ודבריו אם אין בהם אחת מאלו ראשי העבירות שהם בעונות שכיחי ושכיחי לרוב בקרב הארץ דהיינו גאוה כעס לשון הרע ליצנות שפת שקר שהם רגלי ורגלי מרכבת הטמא' ולאה הפה לספר בחומר חטאתם ובעונם פגם. על כן לא יבא כפר' אין הדין שלא ידע במה יכשל רק ידקד' אחריהן ודבר זה ירגילוהו להיות סור מרע ובורח מן העבירה ואף אם הוא דבר שבקדושה שמא לא עשה הענין כהוגן ככל משפטו וככל חקתו והנה עינינו רואות שהרבה והרבה מבני אדם עושים איזה מצוה בכללה אבל אין מדקדקים ככל לעשותה ככל דינה ומשפטיה כמו שפרשו חכמים הקדושים ע"כ : כל מה שהנשמה יותר פנימיות ועליונות אזי עושה רושם ביותר למעלה ונגיבתו עולה זדון על כן החכם החסיד צריך פשפוש יותר במעשיו שלא ימצא אחריו מאומה ואם פשפש ולא מצא יתלה ויסתפק בעצמו כן ואולי הוא מתרשל באהבת וביראת אל כל היום בעניני דחסידותא כמו' שהזכירו רז"ל בפגדותיהם הנאהבים ומוסרם הנעימים וכאשר האריכו

גם בשאר ספרי דחסידי ושמא כדבעי למעבד לא עבד מי בודאי מי יכול לילך מחיל אל חיל בתורה ובחסידות עד אשר יגיע למדרגת החסידים הנזכרים והוא מתעצל ואינו עושה כן לא יצא ידי חובתו וחייב בדיני שמים כמו שאמרו רז"ל בהדיא חייב אדם לומר אמתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב ובויקרא רבה אמר ר"ש לקיש משל לעירוני פירוש בן עיר שאינו ממשפחת המלכים שהיה נשוי בת מלכים אף על פי שמאכילה כל מעדני עולם אינו יוצא ידי חובתו למה לפי שהיא בת מלכים כך כל מה שיפעול האדם עם נפשו אינו יוצא ידי חובתו לפי שהיא מלמעלה ע"כ ולזה אמרו בהספינה שכל אחד ואחד מהצדיקים נכוה מחופתו של חבירו שהיא גדולה מחופתו ואומרים אוי לאותה בושה וכו' :

ומכאן תשובה לכת המדברים והמתפלפלים שאין אנו מחויבים ליזהר מהעניינים שלא לעשות או מעניינים לשמור ולעשות ולקיים כי אם אותן הדברים הכתובים בתלמוד באזהרה גמורה אבל הדברים והעניינים הכתובים בתלמוד שלא באזהרת גמורה וכן העניינים הכתובים בזוהר או בשאר ספרי דחסידי בודאי המקיימן קדוש יאמר לו אבל מי שאינו רוצה בקיומן אין בזה עון אשר חטא ואין עליו עונש : והנה לא הטיבו את אשר דברו כי מאמרים הנזכרים הם מתנגדים להם ואף שפטור מדין אדם חייב בדיני שמים ועתיד ליתן את הדין על אשר לא שמר ועשה את הדבר ועשה נחת רוח ליוצרו יתברך במה שיהא יכולת בידו לעשות טוב : ורבותינו הקדושים והנמשכים אחריהם ע"ה לכך לא הטילו חיובם ועונשם על כל קהלת עדת ישראל כקטן כגדול לפי שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו ולא העמידו דבריהם חיובם על כל ישראל אבל מי שיש יכולת ולעמוד בהיכל המלך ה' צבאות ולקיים כל הכתוב בספר הזוהר ובשאר ספרי דחסידי הקולר תלוי בצוארו לעשות ולקיים ואי אפשר לו לפרוק עול מעל צוארו כמו שהזכיר ז"ל במאמרי הזוה' על כן טהור ידים יוסיף אומץ : ועתה יגדל נא הכח בדרכי השם ומעלה למעלה להעלות תמיד נר אלהים נשמתו טרם יכבה וישוב הכל כי כפתע פתאום בינו לבין המות ומשאול לא יכבל ואם העגל יתגבל איך יתנכל ויכל עצמו כשילך לבית עולמו בקום אלהים למשפט אתו עמו כי גדול יום ה' ונורא מאד מי יכילנו ומי יקום לפני זעמו והנה על פי הדברים האלה שזכרנו למעלה אם יפשפש האדם בפרטי כל מעשיו ובמדותיו ובפעולותיו שפעל ועשה כל היום וידקדק אחר

כל

כל דבריו ויבדוק בחורים ובסדקים ובכל המקומות שדרך להשתמש שם החומץ ובליעל אין ספק שיראה וימצא בגבולו השאור שבעיסה ושמעכב ושימכיך דאורייתא ויתפש בגדול סאל ובקטן כלה וימצא ואחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ויבערנו ולהשם יתברך אשר לכבודו ברא והמציא כל נמצא והוא חוקר הכל ושוק' ובוחן כליות ולב חוקר אותנו מחלים שיתן בלבנו אהבתו ויראתו כל הימים באמת ובתמים בענין דלא ניעול קמו נכלמים וכהים מהמוצאים חן בעיניו ומרוצי פניו : בענין דברים שצריך אדם לשמור מהם כדי להיות בריא לעבוד לבוראו בהיות דחמירא סכנתא מאיסורא אפילו ספק סכנה ירחיק עצמו אל ירחץ אדם ידיו שחרית במים מגולים ק"ו בהדחת הפה שלא יהיו המים מגולים כ"ש מגולים כל הלילה אמרו רז"ל ארבע דברים העושה אותם דמו בראשו ואחד מנהון המכבה את הנר בפיו וכן הוא בכל בו ויקנח אדם ידו בין דגים לבשר אל ישתה אדם שום משקה שהיה מגולה אפילו ביום כתוב בסמ"ק סי' קע"א וז"ל כל זיעת האדם סם המות חוץ מזיעת הפנים ולא יתן תבשיל תחת המטה אע"פי שהוא עוסק בסעודה ואפילו מכוסה בכלי ברזל משום רוח רעה שורה עליו ולא יאכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה שעבר עליהם הלילה ויש בני אדם שאינן אוכלים שומים קלופים שחוקים בשבת שחרית מטעם זה ויש שאינם חוששים מאחר שלתם מעורב בתוכם ויש שמשימים קליפ' השומין לתוכה עכ"ל : בענין שתיית יין ד' דברים צוה אליהו ז"ל לרבי יודא ואחד מנהון לא תשתכר ולא תחטא וכו' ועלינו לקיים צוואת אליהו ז"ל וירחיק האדם מאד מאד מן השכרות כי מתוך כך בא אדם לידי בזיון כי אין משוקץ ומתועב יותר ממנו וכל העולם מגנין אותו כי לפעמים יעשה אדם דבר או ידבר דבר בשכרותו אם יתן לו איש הון רב לא יעשה אותו דבר ולא ידבר כזה כשאינו שיכור וכל העבירות החמורות הן בעיניו למישור והוא חוטא בבלי דעת ותם לריק כחו וממונו וזמנו ומפסיד השכל גם תפלתו תועבה והיות שבכמה מקומות בתלמוד ובמדרשים האריכו רז"ל בגנות השכרות והרעות הגורם לנפשו ולגופו משום כך איני מאריך לך להסי' לאי שנלקה בגרעת זו כאשר שאחר שיעבר היין מעליו ישים בדעתו הדברים שעשה ומה שדבר ויראה בשקוץ המעשים ובמאוס הדברים שעשה ושדבר ואולי עם זה יתרחק מן השכרות כדי שלא לשוב ליכשל באותם המאוסים שעכשיו שהוא בדעתו אינו מאמין דכך עשה וכך דבר שנשפך דמו לשוא' ומואס בחייו בזוכרן ובוחר מחנק נפשו כי הוא מתבייש ומתכלם להביט בפני אותם אנשים שמצאו בעת שנשתכר ועשה מה שעשה ודבר מה שדבר : ולפחות יועיל אם יחזור לשתות יזכור מהדופי קדם וישב בדד וידום ולא ידבר טועה ולא יעשה מעשים מכוערים יראה האדם מה היין גורם שהרי חטאו במדין בפעור וזנות בעבור היין כנודע מ' רז"ל ונתגלגל הדבר של זמרי עם כזבי ונפלו מהם כ"ד אלף לכן יעזוב שיכור דרכו וישוב אל ה' וישתה מיינה של תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי ויבא יין זה ויכפר על תאות' קיניס ייכס ובא לציון גואל ויתקיים מקר' שכתוב יטפו ההרים עסיס שהשותהו יתחכם לתורה ולהבין במושכלות רמות ונעלמות מרזי התורה וסודותיה : הרי כללתי בפרק זה של ארבעים דברים רמים ונעלמים גלוים לכל קורא מספרים כוללין מועילים לגוף ולנשמה ובתוספת שלי באיזה דברים ואע"פי שיש רמז מכל פרט ופרט בפרקים דלעיל מ"מ כאן אך כיון שבאים כאן בשינוי לשון ויותר מפורש יערב לקורא וירשמו הדברים בלבו לקיים אותם כי כל כוונתי בחיבור זה לעשות אופנים לייסר את עצמי ולכל בן גילי וכיון שכן כל מה שיכולתי לעשות שירשמו הדברים בלב הקורא עשיתי והשם יעזרני להוכיח כוונתי לפועל אכ"סו וכן בפרשת מטות שכפל הדברים איש כי ידור נדר דס"לל איש כי ידור לה' וכן ואשה כי תדור נדר וכן ואסרה אשר אסרה דה"לל ואשר אסרה על נפשה וכן וכל אסר אשר אסרה וגם ואם היו תהיה לאיש ולא קאמר ואם תהיה לאיש כפל בדברים ללמד שאין דברים נרשמים בדעת כי אם על ידי לחזור עליהם פעמים הרבה :

פרק מא

יי' הגדול והנורא המהולל בכל נאה המרום במרו' ונפי עמו ישראל ובפרט בפי לומדי תורתו אשר מכירים באמצעות התורה גדולתו והוד מלכותו ויודעים לכוין הדברים לפורשם כנת כוונתם ועל זה שואל הקב"ה לאדם אם יודע שעור קומה שלו וכאלה הדברים עיין במדרש משלי : ובמדרש שוחר טוב א"ר ישמעאל בא וראה כמה כחו של יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את העולם בעמק יהושפט וכיון שת"ח באים לפניו אומר להם כלום עסקת בתורה א"ל הן אמר ליה הקב"ה הואיל שהודית אמור לפני מה שקרית ומה ששנית מכאן אמרו כל מה שקרא האדם יהא תפוס בידו מה ששנה יהא תפוס בידו שלא תשינהו כלימה ליום הדין היה רבי ישמעאל אומר אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה וכו' בא מי שיש בידו מקרא ולא יש בידו משנה הקב"ה הופך פניו ממנו ומצירי גיהנם גוברים עליו כזאבי ערב והם נוטלים ומשליכים

אותו לגיהנם בא מי שיש בידו שני סדרים או ג' אומר לו הקב"ה בני כל ההלכות למה לא שנית אם אומר לפס הניחוהו מוטב ואם לאו עושים לו כדינו של ראשון בא מי שיש בידו הלכות א"ל תורת כהנים למה לא שנית בא מי שיש בידו ת"כ הקב"ה א"ל בני למה לא למדת הגדה ולא שנית שבשעה שהחכם יושב ודורש אני מוחל עונותיהם של ישראל ולא עוד אלא בשעה שהם עונים אמן יהא שמיה רבא אפי' אם נחתם גזר דינם אני מוחל להם ומכפר עונותיהם בא מי שיש בידו הגדה הקב"ה א"ל בני גמרא למה לא למדת שכל הנחלי' הולכים אל הים והים אינו מלא ואי זה זה גמרא בא מי שיש בידו גמרא קב"ה א"ל בני הואיל ונתעסקת בגמרא צפית במרכבה צפית בגאותי שאין לי הנאה בעולמי אלא בשעה שת"ח יושבים והוגים סמון התלמוד וכו' לא זהו הודי וזהו גדולתי וזהו סוד יופיי שבני מכירים את גדולתי מכאן היה רבי ישמעאל אומר אשרי ת"ח שתשמר תלמודו בידו כדי שיהיה לו פתחון פה להשיב להקב"ה ליום הדין ע"כ · הרי שת"ח שע"י התורה יכולים להכיר ולידע בגדולתו של הקב"ה ובהסוד יופיו כביכול יכולי' להלל לשבח ולזמר לקב"ה כראוי בהיותם יודעים בשמות הקודש ויכולים לכוין הדברים אל שורשים ומקורם מה שאין כן שאר העם שאין יודעים מכל זה ואע"פ שכל שירות ותושבחות של כל עולם נעשים עטרה בראש מלכא כנודע ואף שאינן מכוונים הדברים לשורשם דע שעולים בהצטרפות השירות ותושבחות שאומרי' היודעים לכוין כי דברי היודעים לכוין הדברים אל שורשם נעשים ככנפים לשאת דברי השבח של שאר המון העם ולעלותם למעלה שיעשו עטרה כמדובר ובדברי שיודע לכוין משתעשע קב"ה ובהצטרפות' נעשי כלם עטרה וערבה לה' לכן כדי שכל התפלות וההילולים והשירות והתושבחות של כל ישראל יעלו לרצון לפניה' בין אותם היודעים לכוין הדברים לשורשם בין אותם שאינן יודעים וכן כל תורה ומצוה שיעשה מי שאינו יודע לכוין בסודות השייך בתפלותיו ולימודיו ויחשב כאלו מכוין בסודות השייכים לאותם התפלות והלימודים שמתפלל ושילמוד בכל ימי חייו יאמר בכל יום התפלה מה שהביא הרב בעל ס' כבוד חכמים ז"ל דף כ"ט ע"א וז"ל התפלה : רבש"ע אתה יודע כי בשר אנחנו ואין בנו ולא בשום בריה כח להשיג ולכוין מעלתך וגדולתך כמו שנאמר גדול אדונינו ורב כח ולגדולתו אין חקר גם אם היינו יודעים צירוף שמותיך הקדושים וכוונת כל תפלה ותפלה לפי זמנה וכוונת כל ברכה וברכה שבתוך כל תפלה ותפלה וכוונ' ת"ת כל לימוד ולימוד בפני עצמו וכוונת מעשה המצוה כל מצוה ומצוה בפני עצמה ובכל הזיווגים ויחודי מדות הקדושות העליונות הראוים לבא על ידיהם וכ"ש כי בשר אנחנו ולא בינת אדם בנו ואין אנו יודעים הכוונת האלה לכן יהי רצון מלפניך יאו"א שיבא חשוב ומרוצה לפניך תפלת שחרית ומוסף ומנחה ונעילה ומעריב שאתפלל לפניך היום ובכל לימוד תורה שאלמוד היום וכל מעשה המצות שאעשה היום כאלו אתכוין בכל צרופי שמות הקדושים העולים מתוכם ובכל היחודים וזיווגי מדות הקדושות העליונות הראויות לבא על ידיהם ותצרף מחשבתי הטובה דרך כלל למעשה פרטיות לכל תפלה ותפלה שאתפלל היום ובכל למוד ולמוד שאלמוד היום ולכל מצוה ומצוה שאעשה היום ויעלו לפניך להיות עטרה לראשך עם שאר תפלות ולמוד תורה ומעש' המצות של בניך היודעים והמבינים כל כוונות שמותיך הקדושים הראוים לכל תפלה ותפלה ולכל למוד ולמוד ולכל מצוה ומצוה המעלים יסוד וזיווג מדות העליונות וקדושה מעלה ומעלה בכל העולמות אמן : ובאומרו תפלה זו אף מי שאינו יודע בכוונת יחשב לו כאלו מכוין הדברים לשורשם :

אמנם במאמר הנזכר ראוי לשים לב כי כפי פשוטו לא שביק חיי לשום בריה כי לכאורה אין איש אפי' מגדולי הדור ובפרט מדורות הללו שאנו בגלות המר הזה שיוכל להשיג כל אלו הדברים והלא אין הקב"ה בא בטרוני' עם בריותיו ומה גם כיון שגלו ישראל אין לך בטול תורה גדול מזה כאמרז"ל במסכת חגיגה וא"כ איך שואל קב"ה לאדם ביום הדין על כל חלקי התורה אם למד ובפרט במעשה מרכבה ובדברי' יותר עמוקים מזה כנז' במדרש משלי פראהו מאס כי כל השומע מאמרים אלו ורואה בעצמו שהוא משולל מכל זה מתיאש מן החיים בראות עצמו מוכן ומזומן למשפטי גיהנם ואפשר ח"ו יבא לידי בעיטה לומר כאשר אבדתי אבדתי ויעשה כל מה שלבו חפץ בעבירות ועוד שאם דברי מאמר זה הם דברים כפשוטן נמצא סותר מאמר רז"ל שאמרו אחד המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים שנראה שבמיעוט שלמד האדם אע"פ שלא השיג כל הנזכר במאמר כיון שלומד לשם שמים זוכה לעולם הבא ועוד מאמר אחר סותר זה דאמרו במדרש רבה יש מי שזוכה למקרא ויש מי שזוכה למשנה ויש לתלמוד ויש זוכה לכל כפי מה שנחלק לנפשו על הר סיני ועוד אמרו במשנה לפום צערא אגרא שנראה שתלוי השכר כפי מה שמצטער האדם בלימודו אע"פ שלא ישיג בכל חלקי התורה מקרא ומשנה הלכות וכו' ומעשה מרכבה וכו' והוא הפך הנ' במאמר זה ששואל הקב"ה לאדם על הכל · על כן נראה דאוכחים אנו לומר שכל אחד ואחד מישראל

קבל חלקו מסיני יש מי שקבל מקרא לבד ויש משנה ויש תלמוד וכו ויש מעשה מרכבה ויש כלום כמדובר מהמדרש יש מי שזכה למקרא וכולי ועל כל החלקים אלו אמרו רז"ל אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים בין מי שזכה מקרא בלבד או משנה בלבד שהוא מועט בין המרבה דהיינו מי שזכה לכולם בסיני כמדובר כיון שמכוין לשמים כלם שוין לטובה בהיות שכל אחד ואחד עסק בחלק השיעור שנתנו לו וכפי שיעור הצער שעבר עליו להשיג החלק שנתנו לו בסיני כך שכרו ועל זה אמרו לפום צערא אגרא ובספקיי׳ האדם החלק שנתנו לו בסיני זוכה לעולם הבא . וכל השאלות ששואל הקב"ה לאדם ליום הדין אם יש בידו מקרא ומשנה כו׳ עד מעשה מרכבה הוא לאותם שנתן להם בסיני חלק ויד בכל ולכן אם קרא מקרא ולא למד משנה ראוי לעונש כי בידו להשיג כלם עד מעשה מרכבה והתרשלותו גרם שלא השיג כי אם מקרא בלבד או משנה בלבד או שניהם השיג ולא האחר . וכן מי שנתנו מסיני מקרא ומשנה וחיסר אחד מהם ראוי לעונש אך אם נתנו לאדם מקרא בלבד או משנה בלבד בהיות שלם בה קנה מקומו בגן עדן עמה באופן שכל השאלות עד מעשה מרכבה הם למי שנתנו לו בסיני חלק בהן ובמה יבורך זה שיש אדם שאפילו שיעסוק כל ימיו בתלמוד אינו מבין וחפצו ורצונו אינו כי אם במקרא או משנה או הגדה וכדומה או בהפך בודאי שעל הפרט שחושק ללמוד ומבין בו וזהו החלק שנתנו לו בסיני ואדם שמבין בכל פרט ופרט אם יאמרו לו ודאי שבכל חלקי התורה נתנו לו בסיני ובהיות עוזבם ואינו עוסק בכלם מעותד לעונש :

ומדוייק כל זה מדברי המאמר עצמו באומרו שאומר הקב"ה הואיל והודית שעוסקת בתורה אמור לפני מה שקרית ומה ששנית וכו׳ דיש לדקדק דלמה לא אמר דרך כלל אמור לפני כל מה שלמדת דמשמע כל החיוב המוטל עליו עד מעשה מרכבה אלא שמפרש ואומר מה שקרית ומה ששנית אלא לרמוז שאין החיוב שוה לכל אדם יש מי שחייב לתת דין וחשבון אם קרא או שנה בלבד ויש מי שחייב על הכל : וכן מדקדק דקאמר מכאן אמרו כל מה שקרא האדם יהא תפוס בידו ומה ששנה יהא תפוס בידו וכולי דהיה לו לכלול ולומר כל מה שקרא ושנה יהא תפוס בידו אלא שרצה לרמוז שאם לא השיג דעתו כי אם מקרא בלבד יהא תפוס בידו כי זה חלקו מסיני ועמו יזכה לעולם הבא ואם לא השיג דעתו כי אם למשנה בלבד יהא תפוס בידו כי זה חלקו לזכות בו לעולם הבא ולכך חילק החלוקות כי כל אחת סוג בפני עצמו ודו"ק :

גדולה מזו דקאמר בא מי שיש בידו מקרא ולא משנה הקב"ה הופך פניו ממנו ומצירי גיהנם נוטלים אותו ומשליכים אותו לגיהנם בא מי שיש בידו שני סדרים או ג׳ הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אם אמר להם הניחוהו מוטב ואם לאו עושים לו כדינו של ראשון כו׳ דקשה דלמה ממתינין מצירי גיהנם לשמוע אם אומר הם הניחוהו או לא דכיון שלא למד כי אם מקרא משנה ולא הלכות עד מעשה מרכבה ראוי שיקחו אותו כאשר עשו לראשון שחיסר משנה ונטלוהו . אלא ע"כ לומר שאין חיוב כלם שוין כמדובר ולכן בכל פרט ופרט ממתינין מצירי גיהנם לראות מה רומז להם הקב"ה שהוא ית׳ בלבד היודע מה חלק נתן לו בסיני וכיון שכן כיון שלמד מקרא ומשנה אפי׳ שחיסר כל השאר לא איכפת ולכן אינן יכולים לנוטלו בגיהנם ומה שהפך הקב"ה מאותו שקרא מקרא ולא משנה אין זו ראיה לשני לנוטלו דשאני הראשון דקבל מסיני מקרא ומשנה וחיסר משנה ולכך הפך פניו ממנו אבל השני כיון שקרא מקרא ומשנה אף שלא למד גמרא לא בשביל זה חייב גיהנם דאפשר דזו בלבד קבל מסיני ודוק ואפשר שעל כוונה זו אר"ז"ל אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ שנא׳ כי אם בתורת ה׳ חפצו כלומר אם חפץ לבו במקר׳ ומבין בה מה שאין כן שאר פרטי התורה ילמד מקרא שלבו חפץ שבודאי זו קבל מסיני וכן אם לבו חפץ במשנה ולא בגמרא וכן בכולם ועוד ראיה ממי שעוסק בפרקמטיא ומחזיק ידי לומד תורה חולק עמהם לעה"ב כענין זבולן ויששכר כארז"ל הרי זוכה לעה"ב אע"פ שאין בידו גמרא וכ"ש מעשה מרכבה כי אם בכוונתו בלבד כמדובר וא"ת ולמה בסיני נותנין לא׳ חלק במקר׳ ולאחד במשנה ולא׳ בתלמוד ולא׳ בכולם לפי שכל א׳ קבל כפי שורש נשמתו לטעם ואח"כ ע"י גלגולים זוכין לה בכל כי בכל גלגול וגלגול מקיים פרט א׳ עד שלומד הכל עד מעשה מרכבה דכפי עילוי שרש נשמתו שקונה עם מה שלמד בגלגול ראשון נותנים לו בגלגול שני וכן בכולם ועוד כי אין לנו צורך להבין דעתו יתברך כי נורא הוא והוא היודע למה לזה חלק לו המקרא ולזה במשנה ולזה בכולם . אך הכלל העולה מכל זה שלא בעבור שלא השיג דעתו של אדם בגמרא או מעשה מרכבה זוכה למקרא או למשנה וכו׳ ועוסק בה תדיר כל ימיו יורש ח"ו גיהנם על שאין בידו גמרא או קבלה כי כל דברי המאמר הנזכר מדבר על מי שביטל מלעסוק מה שחלקו לו בסיני כמו שהוכחתי מדברי המאמר עצמו ומה גם שכל מי שיאמר תפלה שהזכרתי לעיל בכל יום ויום כמנהג יש לו חלק עם אותם שעסקו בכל עד שבאו

למעשה

למעשה מרכבה ולהבין גדולתו ית' וכיון שמותיו הקדושים כיון שמצטרף עמהם כנז'. בתפלה אף שלא לידע בכוונת השמות ולא ידע מהם על שלא עסק בהם נחשב בהצטרפותו עם היודעים בהם כאלו בקי בהם ובפרט כי כל ישראל נפש א' הם כדרז"ל על ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש דאינו אומר ע' נפשות ותמצא להרב בעל ס' כבוד חכמים דף י"ג שדבר בישוב מאמר זה ואם תלמוד דרך ראיתא תחשוב שבכל אחד אך כשתעיין דעתך בלימודך תראה כמה הפרש יש מפירש לפירוש שביניהם כא' עונים . הנה המוסר היוצא מזה יחשוב אדם בדעתו שאם נותן לו שכלו להבין במקרא או במשנה ואינו עוסק בהן תדיר ומוציא זמנו בעוסק חכמות חצוניות כמה בושת וכלימה מגיע לו ליום הדין והנורא בראות בעיניו שבדבר שאינו קשה כגון מקרא או הגדה היה יכול לקנות עולמו ולא עסק בהם ונמסר ביד מלאכים אכזרים מגירי גיהנם וישך בשרו בשיניו ולא יוכל לתקן ובפרט בבא נגד עיניו החכמות החצוניות שעסק בהן והוציא בהן כל ימיו ואין לו תועלת עכשיו מהם להגין עליו אדרבא בן לו לשוד ושבר להעניש עליהן . גם איך יכול שום חכם שבעולם אע"פי שיהיה עמוק עמוק בתלמוד להקל בעיניו למי שיודע מקרא או משנה בלבד או הגדה ועוסק בה תמיד באהבה וביראה דאפשר לזה נתנו בסיני זו בלבד ובעסק זה קונה עולמו ויורש ג"ע והוא בעל תלמוד אלא הלכות אפשר שבסיני נתנו לו חלק גם במעשה מרכבה וכיון דלא עסק בה יורד לגיהנם על שלא עסק בה כנזכר במאמר וא"כ מה מועיל לו חכמתו כיון שיענש שם ורואה בעיניו למי שלמד מקרא מקבל שכר ואפש' שעל זה אמר התנא אל תהי בז לכל אדם וכו' ואפי' יהיה האדם שלם בכל פרטי התורה אין לו מקום להקל בעיניו ליודע פחות ממנו משום שזה קונה עולמו על ידי שמקרא או הגדה שעוסק גם על עוסקו בחלקו מה שנתנו מסיני כמוהו שעוסק בעמוקות שנתנו לו מסיני שיקנה בו עולמו שנמצא דשניהם שוין בקניי' עולם הבא וזה בחלקו שקבל מסיני ואפשר לפרש עם זה משנה על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים כו' שהכונה לומר על ג' דברים העולם עומד על התורה שהיא המקרא דכתיב תורה היא תורה שבכתב ועל העבודה לרמוז על מעשה מרכבה שהוא דבר קשה להשיגה ועבודה קשה היא לאדם לעומק השגתה (עיין בילקוט חדש שהביא מזוהר דדרש עבודה על ענין התורה בערך תורה סימן כ"ו) ועל גמילות חסדים שרומז על ההגדה שנלמד מתוך ההגדות כמ סג"ח שסיפורי במעשיות שנאים בתוכם כנודע ואדם מתוך שעוסק בהן לומד לעשות ג"ח ובא לנו התנא לרמוז דכיון שמסיני נחלק לכל א' חלקו לזה מקרא ולזה מעשה מרכבה ולזה הגדה שלשתם גורמים בקיום העולם ואין להקל במי שיודע פחות מחבירו דכלם שוין כיון שכל א' מחזיק לקיים חלקו מקיימים העולם : וע"ז יובן פ' על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם די"ל להבין מאי לפניהם אלא כיון שהדור היה חייב טעו אחד בשיקול דעתם וכל ההמון בראותם שהיו בעלי מקרא ומהם בעלי משנה או בעלי הגדה ולא השיגו יותר בעמוקות כמעשה מרכבה וכדומה אמרו כיון שלא השגנו בעמוקות ולאדם שואלים ביום הדין על זה ובהיות חסר מזה ענוש יענש א"כ מה מועיל מקרא ואגדה שבידנו ובעטו בכל ועשו כל מה שלבם חפץ ונסתמו עיני שכלם מלהבין שכל אח' קונה עולמו בהיות עוסק בחלקו שקבל מסיני מקרא או משנה לכן בא הקב"ה והודיעו שעונש שאבדה הארץ על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם שעזבו מה שנתתי לפני כל אחד ואחד כפי הראוי מצד נשמתו מקרא או משנה . וזהו ג"כ כוונת פ' אשרי האיש וכו' כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה דקשה הל"ל ובה יהגה מאי ובתורתו אלא הכונה אשרי מי שבתורת ה' חפצו שחפץ בה מצד אהבתו בה ובתורתו שנתנו לו בסיני דהיינו חלק תורתו מקרא או משנה וכו' יהגה יומם ולילה והיה כעץ שתול על פלגי מים וכו' אשר פריו יתן בעתו בעולם הזה ועלהו לא יבול לעולם הבא ביום הדין שכל הבל פיו שהוציא בעסק חלקו ושעסק בה לא יבול - לא כן הרשעים דסוברים כיון שלא השגנו בעמוקות אין לנו תקומה ובועטים בכל והם כמוץ וכו' וזהו כוונת אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כלומר תלמודו שקבל בסיני מקרא או משנה וכולי : ובזוהר פרשת בראשית כשהאדם מחדש בדברי תורה כהוגן נעשים שמים חדשים וארץ חדשה אבל כשמחדש ואינו יודע על בוריו נעשה רקיע של שוא דק' דמה יכול לעשות כשאינו יודע על בוריו דמה בידו כיון דחוסר דעתו גרמה לו וכיון שכן למה נעשים רקיע של שוא . אלא כיון שזה כבר חידש כשונן תורה שחלקו לו בסיני חלק שיחד' וכיון שכן כשאינו מחדש על בוריו הוא גורם על שאינו עוסק כראוי לעמק דאם היה עוסק כראוי היה מחדש על בוריו כיון שמסיני נתנו לו שיחדש כמדובר ונמצא מזיד הוא ועל זה נעשין רקיעים של שוא להענישו על פועל שפעל . ונבין בזה מאמר הביאו הי"ח בערך מיתה סי' ע"ו א"ר יהושע ב"ל בב' מקומות שמענו שהאדם משמיע תלמודו סמוך למיתתו הא' סוף דבר

בכל

שכל נשמע : השני להודיעך קושט דברי אמת השלישי כלמוד ולא סדרים ע"כ דראוי לשים לב לדעת על מה משמיע אדם תורתו סמוך למיתה ויש לומר דכיון ששואלים לאדם ביום הדין אם עסק במקרא ובמשנה כו' עד מעשה מרכבה וזהו דוקא למי שחלקו לו בשיני שיהיה לו חלק בכל כדפרשית ולכן כל אחד משמיע תלמודו כלומר שיעור תלמודו שנתנו לו בשיני מקרא או משנה או הגדה לסתום פי המקטרגים שלא יתעוררו עליו כי אין ידו בכל חלקי התורה לכן מודיע ומכריז זה חלקי שנתנו לי בשיני ועסקתי בו וכאלו אומר ובעבור שלא נתנו לי חלק בנסתרות לא עסקתי בהן כי לא השיג דעתי להן · עוד נראה תשובה כוללת במאמר אשר בתחילת הפרק שאף שנאמר שכל אדם חייב בעסק מקרא משנה הלכות הגדות מעשה מרכבה לא יפול השאלה ביום הדין כי אם על מי שהיה לו פנאי לעסוק ונתרשל ולא עסק דכיון שנתן לו הקדוש ב"ה בינה למה לא עסק בכל וראוי לענוש כי לא חש על כבוד קונו לידע גדולתו אבל למי שתכפוהו הצרות והדאגות והמחרוכות והחולאים או שלא היה לו מי שילמדנו אין מקום לשאול לו נפית במרכבה כי אנוס הוא וזוכה לעה"ב עם המקרא או הגדה בלבד שעסקה לש"ש אף שיצטער כל ימיו איך לא עזרו הזמן לעסוק בכל זה ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ובזה המיעוט שלמד לש"ש כדאמרינן אחד המרבה ואחד הממעיט וזוכה לעה"ב אע"פ שלא עסק בעמוקות הם מעשה המרכבה וסודי התורה וראיה מב"ל תשובה שהוא גדול מצדיק גמור שעסק בכל התורה ואע"פ שהבעל תשובה לא עסק בתורה אפי' במקרא וכ"ש במעשה מרכבה ועם כ"ז זוכה מיד לעה"ב וכדרז"ל גבי אלעזר בן דורדיא שיצאת בת קול ואמרה ר' אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי עולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת וכו' ולא עוד שקראו אותו רבי ע"כ · הרי רבי אלעזר בן דורדיא שמת מתוך תשובתו ואף על פי שלא היה בידו תורה ומעשה מרכבה וזכה לעולם הבא מיד והוא בעבור שבתשובתו נתחרט על מה שלא עשה רצון קונו לעסוק בתורתו ולהכיר גדולתו והמחשבה נחשב לו למעשה · עוד ראיה לזה דאיתא בילקוט סי' ס"ה א"ר אלעזר אמרו ישראל לפני הקב"ה אנו רוצים ליגע בתורה יומם ולילה אבל אין לנו פנאי אמר להם הקב"ה קיימו מצות תפילין ומעלה אני עליכם כאלו אתם יגיעים יומם ולילה ומייתי רבי יוחנן דאיה והיו לאות על ידיך וכו' למען תהיה תורת ה' בפיך א"ר יהושע בן לוי לר' אלעזר תינח ביום בלילה דליכא תפילין מאי איכא למימר אלא

מה אתם מקיימים ובתורתו יהגה יומם ולילה זה ק"ש שאדם קורא שחרית וערבית מעלין עליו כאלו יגע בתורה יומם ולילה ע"כ הרי בהדיא שאמרו ישראל אין לנו פנאי לעסוק בתורה ונתן להם שיקיימו מצות תפילין ויחשב להם כאלו יגיעין בכל התורה והלא אין משיגים עמוקות ומעשה מרכבה בקיום מצוה זו ועכ"ז זוכים לעה"ב על המחשבה טובה שרוצים ליגע בתורה אלא שאין להם פנאי · גם כל אדם שאין לו פנאי לעסוק בעמוקות מכנה אותם כמדובר בודאי שזוכה לעולם הבא במה שקרא מקרא או משנה בלבד לשם שמים ובמחשבתו הטובה שמתאוה לעסוק ואין לו פנאי ודברי המאמר ששואלים לאדם עד נפית במרכבה הוא לאיש שחלק לו הקב"ה בעושר ונכסים והוא בהשקט ושלוה אין שטן ואין פגע רע ולבו פנוי מכל טרדה ועמל לכן שואלים לו כל הנז' במאמר דכיון שנתן לו הבינה למה לא השיג כל זה כאמור דזהו גדולתו יתברך · ומדוייק זה מן המאמר דקאמר כיון שת"ח באים לפניו אומר להם כלום עסקת בתורה כו' דקשה דכיון דקאמר שת"ח באים לפניו שנכנס בלשון רבים הל"ל בלשון רבים כלום עסקתם בתורה למה יוצא בלשון יחיד וקאמר כלום עסקת בתורה אומר כן אומר לו קב"ה כיון שהודית וכו' אלא נכנס בלשון רבים ויוצא בל' יחיד לרמוז למה שפירשנו דכן אמת שכל תלמידי חכמים נכנסים לפניו אבל השאלה נופל על אחד המיוחד שהיה לו השקט ושלום לעסוק בכל חלקי התורה ולזה דוקא שואל הקב"ה ואומר לו הואיל שהודית אמור לפני מה שקרית כלומר על התלמידי חכמים שבאו לפני ולא הודו משנם שלא היה להם פנאי לעסוק בכל חלקי התורה איני שואל להנזכרי' הם אבל אתה אחד המיוחד שנהיה לך פנאי אמור לפני מה שקרית · גם נלמד מהמאמר הנכבד הזה כביכול כמה מצטער הקב"ה בצער האדם שהרי כשבא לפניו מי שיש בידו מקרא ולא משנה הקב"ה הופך פניו ממנו ומזידי גיהנם מתגברים בו וכו' ונוטלים אותו ומשליכים אותו לגיהנם שענין הפכת הפני' ממנו כאב שרואה בצרת בנו ידידו והופך פניו כדי שלא לראות בצערו כי מצטער מאוד לראותו גם הקב"ה הופך פניו כדי שלא לראות איך מזידי גיהנם נוטלים אותו לגיהנם וכביכול איננו מצילו משום שכך מחייב שורת הדין למוסרו ביד' כדי שתמרקו בגיהנ' וכן [illegible] יפ' על האדם שעל כל דבר ששואל ממנו אומר לו בני בני שקרי אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית וכו' כמצטער על בנו איך לא עשה החיוב המוטל עליו ונדה לו רעה · ומצאתי סיוע לדברי מה שפירשתי שמפרשים ז"ל בפרשת וילך על פסוק ואנכי

הסתר

בספר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה וכו׳ שכביכול מסתיר פניו מתוך חיבתו עם ישראל כדי שלא לראות בצערם שבא עליהם על כל הרעה אשר עשה :
וכפי הדרך השני הזה שפירשנו במאמר דכיון שחפצו ורצונו של אדם לידע כל התורה כולה אלא שאין לו פנאי או שאין לו מי שילמדנו ונחשב לו כאלו למד הכל ועל זה אינו נופל השאלה למה לא נפים. במרכב׳ למה לא נפים בגאותי וכו׳ לפי שהמחשבה נחשב לו למעשה נוכיח הענין מפסו׳ לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי יובן עם מה שפיר׳ חז״ל על פ׳ כי אם בתורת ה׳ חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה שהכוונה כיון שאין פנאי לאדם ללמוד מסבת אונס אך חפצו ורצונו ללמוד נחשב לו המחשבה כאלו ובתורתו יהג׳ יומם ולילה דמחשב׳ טובה הקב״ה מצרפה למעשה וגם עצמו אומר כאן כיון שלעשות רצונך ה׳ חפצתי נחשב חפצי ורצוני למעשה כאלו ותורתך בתוך מעי ממש כאלו עסקתי ולמדתי כל התורה כולה וזהו גם כן כוונת פסוק במזמור ה׳ כי אתה תברך צדיק ה׳ כצנה רצון תעטרנו ירצ׳ כיון שהצדיק כל רצונו וכל חפצו לעבוד להקדוש ברוך הוא כראוי לעובדו אמר דוד כי אתה תברך צדיק ה׳ ומה היא הברכה דכצנה רצון תעטרנו כלומר הרצון שיש בו תעטרנו שיחשב למעש׳ באופן שעם הרצון שיש בצדיק מעטרו הקדוש ברוך הוא כשם שמעטרו כשעושה מעשה ממש בהיות שהרצון שלו לעובדו וללמוד כל תורתו מחשב לו למעשה : ויש פסוקים הרבה מובנים מאליהם בהקדמה זו ולכך לא הארכתי משום שכוונתי אל המוסר בלבד :
לכן צריך כל אדם בכל עניניו ועסקיו שיחשוב תמיד שכל מה שעושה הוא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי׳ ולעשות מקום אולי יהיה לו פנאי על ידי ענין או עסק שעוסק לעבוד לבוראו כראוי לעובדו ולעסוק בכל חלקי תורתו מקרא ומשנה וגמרא וכו׳ מעשה מרכבה וכדומה ובזה יחשב לו למעשה אם לא היה לו פנאי וינצל מיום הדין שלא ישאלו ממנו למה לא עסקת בכך וכך וגם כל שחושב תמיד שאם היה לו פנאי לעסוק בכל התורה היה עוסק מרויח עוד שאינו חוטא דכיון שהוא עסוק במחשבה זו בלי הפסק אין לו זמן לחשוב במחשבות חצוניו׳ ומה גם שמחשבו׳ הקדושות דוחים לחוץ את המחשבות החצוניות דכיון שבא לטהר מסייעין אותו וסיוע על שני פנים הוא א׳ שמסייעי׳ אותו שיוכל לנצח יצרו לגרש מדעתו המחשבות זרות בכח המחשבו׳ הקדושות שנית שהסייעין אותו להוציא מחשבתו בפועל לתת לו פנאי והכנה שיוכל לעבוד לבוראו כרצונו וחפצו ונפסיק בתורתו להשיג להכיר לבוראו על דרך שאמר דהע״ה לשלמה בנו דע את אלהי אביך ועבדהו שהכונ׳ שיעמוק להכיר אלהותו גם בדרך חקיר׳ כדי שבידעו כחו וגדולתו ומוכרח שמבלעדיו אין אלהים מתדבק עמו בכל לבבו ובכל נפשו ואז אין שום מנגד יכול להפך את דעתו כי זו היא המעלה של מי שמכיר לו ית׳ דרך חקירה כנודע ובהיות שיש סבה את׳ מורדו לאדם מסבת השלימות כאשר ראיתי בעיני והיא הקפד האדם על שיחת אנשים בדוברו עליו בשפת מריבה וקטטה ומצטער ודואג מאותו דבור ימים ולילות עד שעוז פניו ישונה ולבו בל עמו לעסוק בתורה ובמצות וכל זה שטות מבואר משום שאם היה מי שחרפו אוהבו היה לו לחשוב בטובות שעשה מקוד׳ ובהצלות שהצילו מכמה פגעים רעים בזמן שהיה אוהבו וגרם שהוא חי היום על פני האדמה ויותר טוב שנמצא חי בעולם ומחורף עשה מלכיות את אע״פ שלא היה שומע חירוף זה שהרי בהיותו חי מצפה שיחזור לו לאוהב ויבקש ממנו מחילה ואף שלא יחזור הרי הוא בחיים לקיים תורה ומצות ולהעמיד בנים ובנות ואם מי שחירפו הוא זר יש לו לחשוב שאין חירופו תמידי אלא בשעה שעם היה ויפרדו איש מעל אחיו כל איש אל מקומו יבא ואיך בעבור חירוף שעה יטרד לבו מהשגה השלימות שהוא לקנות חיים שאין להן קץ ותכלית שהן חיי עה״ב כי אין החירוף נצחיי כדי שיצטער ממנו : ועוד ישים נגד עיניו כי היום או למחר שניהם אינם בעולם כי הילודים למות וא״כ מה מקום יש להצטער מגדופי בני אדם :
והחכ׳ השלם כמהרר הודיה אבולעיא נרו סמך כ״ז במה שאמר דהע״ה במזמור קב במ״ש כל היום חרפוני אויבי מהוללי בי נשבעו כי אפר כלח׳ אכלתי ושקוי בבכי מסכתי מפני זעמך וקצפך כי נשאתני ותשליכני ימי כצל נטוי ואני כעשב איבש ואתה ה׳ לעולם תשב וזכרך לדר ודור שהכונה שאמר דוד כל היום היו מחרפי׳ האויבים והוללים עד שנשבעו לחרפני בראותם אותי כי אפר כלחם אכלתי כו׳ מפני זעמך וקצפך כי נשאתני ותשליכני על עון בת שבע ולא הייתי שם על לבי שום דבר ממה שמחרפי׳ אותי מב׳ סבו׳ א׳ כי אמרתי ימי כצל נטוי ואני כעשב איבש כלומר שימי כצל נטוי והיום ומחר אני מת וכן מחרפי וכיון שכן מה מקום יש להקפיד על חירופם של אויבי שני׳ ואתה ה׳ דוק׳ נצחית לעולם תשב וזכרך לדור ודור מה שאין כן האדם שאין נצחיות לא בו ולא בדבריו וכיון שכן אין להקפיד מחירופי בני אדם כי אין חירופו תמידי ונצחיי עוד יחשוב אדם בעצמו כי לא בעבור שחירפו חבירו חיסר לו אבר מגופו כי באבריו שהיה לו קודם שחירפו הוא אחר שחירפו ועוד כדי להקפיד על מה שמחרפו חבירו יקפיד על מה שמחרף הוא נפשו

באיזה נבלות שדבר או איזה דברים בטלים וכיוצא שמתבטל מעסק התורה נתבטל מדברי החירוף ועוד כדי להקפיד מה שחירפו חבירו יקפיד מתוכחות על עון שתוכיח התורה ואומרת לעוברים רצונו יתב׳ עם נבל ולא חכם בנים לא אמון בם וכו׳ וכן הנביא כי בית מרי המה וכאלה רבות :

ויקפיד מכל זה ויתקן מעשיו וישתדל בעסק תורה ומצות ואפשר שע״ז כיון דהמ״עה במזמור מ״ד באומרו תשימנו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו תשימנו משל בגוים מנוד ראש בלאומים כל היום כלמתי נגדי ובשת פני כסתני מקול מחרף ומגדף מפני אויב ומתנקם כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך לא נסוג אחור לבנו ותט אשרנו מני ארחך כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות אם שכחנו שם אלקינו ונפרוש כפינו לאל זר הלא אלקים יחקר זאת כי הוא יודע תעלמות לב כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה הנה אומרים ישראל להקב״ה ראה דבקותנו ואהבתנו עמך אע״פ שתשימנו חרפה לשכנינו וכו׳ ותשימנו משל בגוים וכל היום כלימתי נגדי מקול מחרף ומגדף שמחרפי׳ אותי תמיד כל זה באתנו כלומר עד כלל זה באתנו שיחרפוני וגדפוני כל היום ועם כל זה לא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך כטבע האדם דבשומעו מחרפי׳ אותו דואג ומצטער וטורד עצמו מלעובדך ולהשיג שלימותו אני בטלתי הטבע ולא עשיתי כך כי לא נסוג אחור לבנו ותט אשרנו מני ארחך אע״פ כי דכיתנו במקום תנים כי התנים מדכים אותו ע״י לאה דברים ולנו דכיתנו בדברים של חירוף וגידוף במקום תנים נכנסנו במקום וסוג התנים ותכס עלינו בצלמות כלומר כל כך לא הקפדנו להצטער עצמנו נגד אהבתך כדי שלא יפול בה בטול שהיו כל המחרפים נגדנו כאלו כסה עלינו בצלמות ולא ראינו אותם מחרפים לנו ואדם שאינו רואה המחרף לו אע״פ ששומע קול חרוף אינו מתבייש ואינו מקפיד ע״ד סומא אין לו בושת כדי שיפעול דאגה בעצמו לבטלו מהשגת השלימות וראיה וכי אם שכחנו שם אלקינו וכו׳ כדי לומר שנצטערנו מדברי החירוף לבעוט בך ח״ו ואם תאמר לא מאהבת להקב״ה זה כי אם בעבור שלא מצאת יד באומות העולם המחרפיך שיקבלוך אבלם כי כונתם לאבדך מן העולם ולא יזכר שם ישראל עוד לזה אמר אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלמות לב ואם כן ידע שגל אהבתי עמו לא השגחתי לדברי מחרפי אותי ולמנוע עצמי מהשגת השלימות כמדובר ועוד ראיה כי עליך הורגנו כל היום והוא מודיעא רבה אהבתי עליך וגם נחשבנו כצאן טבחה מה הטבח הזה שוחט כמה בהמות ביו׳ והגב מספר שישחוט למחר גם אנחנו עליך הורגנו היום מיד אויביך ונחשבנו העתידי להרוג למח׳ כצאן הזה כמדובר וע״כ לא שכחנוך אם כן עורה למה תישן ה׳ למה פניך תסתיר וכו׳ כי שחה לעפר נפשנו וכיון שבאנו לירידה תחתונה שמלבד גופינו גם נפשנו שחה לארץ קומ׳ עזרתה לנו כי אח׳ ירידה עליה ונפרש ירידה כזו אין כמוה וזה שאני אומר לך רבש״ע ופדנו לא למעני אני אומר כך כי אם למען שמך שלא יתחלל משום שב׳אותם אומות העולם המחרפנו גודל שפלותנו ואין תשובה גדולה כשפלות שנחשב כאלו מקריב כל הקרבנות כדרז״ל על פסוק זבחי אלקים רוח נשברה וכו׳ אין תולים הגלות על עונותינו באומרם כי אין ויאמרו מבלתי יכולת ה׳ ח״ו לכן עשה למען שמך שלא יתחלל גם כיונו לומר ועשה למען שמך כלומר עשה למען שמך שהוא חסד לגאלנו כדי שישלים : והחכם השלם כמהר יוסף גאון פי׳ בפ׳ כי דכיתנו במקום תנים כו׳ כלו׳ דכיתנו במקום שהיו תנינים להמיתנו בנשיכתם ואם תאמר ותקדים למים ונקבל כארז״ל אם אדם קודם למים מת הנחש לזה אמר ותכס עלינו בצלמות כלו׳ זה אינו משום שתכס בצלמות כדי שלא יראנו מקום המים להקדים לכן :

גם יחשוב האדם בשומעו קול המחרפו שאינו מלאך או שרף כדי שיקפיד ממנו אלא הוא גוף נגוף מלא חספסים שכאוי ומשוקץ לפני הקב״ה כיון שמגנה חבירו והוא אהוב ונחמד בפני קונו בהיות נרדף שומע חרפתו ואינו משיב :

גם יחשוב כי המחרפו הו׳ מתוך כעס וכרגע יעבור כעסו ומתחרט על מה שחירפ׳ וא״כ למה לך להאריך זמן בצער ובדאגה על שחירפך ומי שחירפך בשמחה אע״פ שחטא ואתה שלא חטאת למה תצטער להיות חוטא כמוהו כיון שהצער והדאגה מונע עצמך מן השגת השלימות כמדובר :

ואין לאדם לעשות עיקר מדברים חצוניים ולא לנטות בהן און לבד מדברים הנוגעי למקום שיעשה מהן עיקר שלא לחללם ולקיים אותם על דרך איש כי ידור נדר לה׳ או השבע שבועה לאסר אסר על נפשו כלומר אסר אסר לקדש עצמו לעלות נפשו למדרגת רוח ומרוח לנשמה וזהו על נפשו לעלות נפשו נוס דוקא יעשה עיקר מהדברים ולא יחל דברו ככל היוצ׳ מפיו יעשה אבל בדברי חול אם נשבע להרע ימיר ויחל דברו והקדוש ב״ה ישים חלקנו עם אותם המדברים שיהיה של קדושה להשגת שלימות נפשם אמן ואמן כס״ו : ומיד פ׳ נדרים לפ׳ מבעי לרגוז שישיג אדם עצמו מלנדור ויקיים הדברים בלי נדר כדכתיב ואם תחדל לנדו׳ ולא יהיה בך חטא באופן שכל מה שיכול לאמ׳ למעט בדבורו ימעט :

פרק מב

יודע ה׳ החשבונות ונוהון ה׳ לנבות יפרע מן החיים המוני׳ ומנו להבל וריק

כי בעת שהוא פנוי מעסקו במקום שילך לעסוק בתורה במה
שיודע או להלוך לבית המדרש לשמוע דברי חכמים ואידושים
כדי ללמד דעת ויראת ה' מוציא זמנו לבטלה בשחוק האיסקא"ק
והנה למחות בידו משיב לו שכוונתו הוא לחדד השכל
והאמת הוא שמאס בתורת ה' ובדרכיה ולא חפץ לבו ומשום
זה בוחר בשחוק מעסק התורה בעבור שלא יחזיקוהו רשע
שמגיע לו נזק משיב שכוונתו לחדד שכלו ואינו יודע שבתשובה
זו מעיד על עצמו שהתורה היקרה בזויה בעיניו ח"ו כהיות
בדעתו שהשחוק מחדד שכלו יותר מהתורה שכתוב בה תורת
ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' מחכימת פתי וגו' ואם
כוונתו כפי האמת לחדד דעתו היה לו לעסוק בתורה כי
אין חכמה כחכמת התורה ואין חידוד גדול ממנה כי מפי
עליון מקור החכמה נאמרו דברים ויושר אמרים אם כן
מוכרח שכופר בתורה בלבו ובמי הכתונה שהוא הקב"ה מלא
כל הארץ כבודו שאם מודה על זה איך שוחק לפניו היאמן
שיודע שעומד בפני המלך עושה בפניו דברים של היתול
כדי לחייב ראשו למלך : ועוד דשקר מבואר במה שמשיב
שמשחק כדי לחדד שכלו שאין אנו רואים מי שעומד שכלו
המלך ועוסק בתורה להבין בה בחידוד האיסקא"ק כ"א בכל
עת או יום שהוא פנוי מעסקיו עוסק בשחו' אוי לו ואוי לנפשו
שדומה בדעתו שערמה לקונו הואת ישיב כשמביאים אותו
לדין לפני בוראו שחקתי באיסקא"ק כדי לחדד עמו שכלי
להבין תורתך ולא יראפו אותו מרום רקיע עד תהומא
דארעא כזורק אבן במרגמה : וכתב כסא כבוד חכמים
מרבינו יונה ז"ל שכתב בשער היראה דברים דומים לזה על
המוציא זמנו בדברי בטלה שהוא ככופר בעיקר שאינו מאמין
שמלא כל הארץ כבודו כי המאמין שעומד לפני הקב"ה לא
יעשה לפניו דבר נגד רצונו וקשה בעיני דבר זה יותר מכל
העבירות כי שאר עבירות אם יחטא פעמים ויכרו הטעה
שלא שם יראת השם כנגדו אין עונשו גדול כ"כ אבל זה
שבודון נפשו יושב שעה אחד או שנים ולפעמים כל היום לא
יזכור השם בלבו לפני מי עומד ומשחק ומכעיס ולא
חבוש מגדולתו ולא מפחד מדינו והו' עובר על מ"ש השמר
פן תשכח את ה' אלקיך וא"ם שזוכר את השם ואעפ"כ עומד
ומשחק הרי זה במזיד מבזה את השם ואת תורתו אלו' בלבו
אין הקב"ה מענים למי שאינו עושה רצונו והו' כופר בדברי
חכמים והוא כדוקי והוא דומה לאותם שהיו עובדים ע"ז
בסתר ואמרו עזב אלקים את הארץ ואין רואה אותם ואלו
עובדים ע"ז בגלוי ואין מוחה אותם ע"כ : ויש רעה חולה
גדולה מזו שבשבתות וי"ט שלא נתנו לישראל כי אם לעסוק
בתורה ולקדש נפשם ויהי לעת ערב והנה בהלה מקבצ

אנשים את' שמתפללים מנחה חטופה יושבי בפתח הבריכה
א' מזה ואחד מזה אחד אחד בתוך ומתחילים להכחיב הכנסת'
יתירה קודם לכתה בדברי שחוק וקלקלות ובדברי ביטול
בכל מה שאפשר ולא זו בלבד אלא שכל העובר ביניהם כדיק
הולך בתומו מרבים לדבר עליו ומטילים מום בקדשי כי ברוב
דברים לא יחדל פשע ועוברים על לשון הרע ואם אשה היא
העוברת לא יחסר שהסתכלות בה ועוברים על מה שאמרו
ז"ל דאסור להסתכל באשה וקרוב הדבר שבאים לידי הרהור
ורואים קרי בלילה : ואם אשה רעה היא העוברת אפשר
שתן נפשה לאשוק באחד מהם ותבא למאום בנבלה והקולר
תלוי על כוארם וכמה רעות נולדות מישיבות אלו מלבד הבטל'
עד שמביאים הנשמה יתירה וגורשת מהם וכשבעת שלא לשוב
להם עוד בשבת אחר אם כה יעשו כי במקום אשר היה ראוי
ללוותה בעסק התורה או בדברי יהדות ומוסר לנפש
ובשמחה של מצוה בסעודה שלישית במאכלים ערבים ומשקים
מתוקים לשם קב"ה ושכינתי' לקיי' וקראת לשבת עונג כדי
שתלך בא"ש שמחה לספר ולהעיד עליהם למעלה מענין
שמירת השבת מלווין אותה במאכלים המרים מדברי בטלה
והיתול ושחוק אוי למי שעושה כן ואוי למי שיכול למחות
ואינו מוחה ומעיד אני עלי שמים וארץ שכל פתח שהורגלו בה
הישיבה כל ע"ש אחר שמנחה חורבה ושממה נפלו בה ובאו
בעליהם לידי עניות ולא השאירו לעולליה' כלום ואני ברבים
דרשתי על ענין זה ועשה רושם לשעה וצריך כל חכם שדבריו
נשמעי' לשקוד על הדבר הרע הזה לבטלו ושכרו כפול
ומכופל מן השמים כי לכל פעם בשגגה ברואותם שאין מוחה
בידם וכדי למנוע האולי הוא שימנעו ישיבה זו שצריך להודיע
אליהם הרעה המגיע להם מישיב' זו שגורמי' מיתה לעצמם
שאפשר עוברת אשה ביניהם בתחלת נדותה והרב נופל בהם
ואם בסוף נדותה מחלוקת גדול נופל ביניהם כאר"ז ומלבד
העונש המעותד להם לעולם הבא בעוברם דברי חכמים
שאמרו שלא יעבור איש בין שתי נשים ולא יניחו אשה שתעבו'
בין שני אנשים : גם ראיתי להודיע בעונש של אותה בעלי
בתים שבורחים מלהשכיר בית לת"ח באומרם אין יכולת בידו
לשלם שכירות הבית שבהיות ת"ח אינו יכול להוציא בדיכא
ודייגא ומה שבידו מקח בביתו אין לחם ואין שמלה ואם אדבר
עמו קשות עוד מעט וסקלוני והמיתות של בעל הבית זה
מפורסם מכמה פנים חדא שכ"כ התור' בזויה בעיניו שחושב
בדעתו בעבור שזה ת"ח אין הקב"ה משגיח עליו כמוהו שאם היה
מודה שאדרב' השגחתו ית' עליו תמיד כדכתיב הנה עין ה' אל
יראיו וכתי' עיני ה' אל צדיקי' וכתיב כי לא יעזוב את חסידיו
וכתיב טרף נתן ליראיו : וכאלה רבות : ומה מאיירא שלא

שיג ידו לשלם שכירותו כאשר נתן לו השגת יד בעושר ונכסים : ועוד שבעל הבית זה חושד בכשרים הוא והחושד בכשרים לוקה בגופו שהרי חושד לת"ח כאלם וגזלן כעובר על דת שהרי פריעת בעל חוב מצוה ובהיות כן הת"ח מצמצם במאכלו או מוכר כסותו כדי לשלם לקיים פריעת בעל חוב שהוא מצוה והוא חושדו בהפך ועוד דזה בעל הבית מעיד בעצמו שכחו ועוצם ידו עשה לו חילו וממונו שאם מודה שהוא מהקב"ה מי שנתן לו יתן גם כן לת"ח ואם גורם מלהשכיר לו ביתו ועוד הרי הוא בכלל ארור שמסיר הבטחתו מן הקב"ה ושם בשר זרועו באומרו זה יכול לשלם וזה אינו יכול ולמ' לא יחשוב שאפשר שלעם הארץ כמותו שמשכיר ביתו יחזור עליו הגלגל לעניות ולא יוכל לשלם לו ובהיות אינו חושב על זה מעיד עליו דסובר שאין משגיח ח"ו וביד האדם העושר והיכולת ואוי לו מעלבונה של תורה והתורה צועקת עליו לפני הקב"ה כי הרחיקה משכונתו כמי שמרחיק משכן רע ח"ו : ועונשו מפורש שקנאת השם יעשה ואם שיחזור הגלגל עליו לרעה וחורב בסוף יחרב ביתו וימכו' כל אשר לו ויבקש מקום ישיבה ואין ע"ד על מה אבדה הארץ על עוזבם את תורתי והתלמיד ח' עלה יעלה ויקנה שדות ויבנה בתים ומושב לעניים ויבא זה להתחנן לו לתת לו שכונה עמו וירחיקהו ממנו בדין לקיים הרחק משכן רע וילך נע ונד באפס מקום ואין איש מאסף אותו הביתה כאשר עשה כן יעשה לו כי כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה ובהיות ת"ח מרחם וחונן אף למי שעשה עמו רעה בסוף יחמול עליו לתת לו מושב יען יכיר שבידו ית' היכולת והוא משפיל ומרים ומידו הכל ואם לא יבא ולא יהיה הדבר הזה אלא שימות בעל הבית הזה בישובו בעבור מה שהוא יתברך יודע אדרבא לרע לו להכניסו במשפטי גיהנם כי קשה הוא כפלי כפלים מהעונשים של עולם זה ובעבור כי כבדה חטאתו הניחו לשלם לו אחר מותו ולת"ח להרבות שכרו : גם יש בעל הבית שמשכיר ביתו לת"ח באומרו ת"ח יודעים מתוך הספרים המאורעות שעברו בעולם מענין מלכים ומלחמות ודברים דומים לאלו ובלילי טבת הארוכות כשתחבר עמו יחד עם שאר השכנים חוזר חלילה לילה בבית אחד אנשים ונשים וטף והוא יספר לנו סיפורים ובעבור זמן בזה עד חצי הלילה עד שיבא שינה לעינינו ותנומה לעפעפנו ונלך או לישן וערבה שינתינו ועל דעת זה מקבל התלמיד ח' בשכונתו בסבר פנים טובות וישמח בבואו וכראותו בתוך זמן זה שכוונת הת"ח להתחזק בתור' ולהרבות למודו בלילי טבת הארוכות מיד צועק מר על הטעות שעשה להשכיר לו בית ועושה אופנים בדברי הכעס' לגרשו עד שבורח מעצמו אוי לו ואוי לנפשו של בעל הבית זה כי מה יענה ומה ישיב ביום בא לדין לפני בוראו וכי ישיב גרשתיהו משכונתי על שלא ביטל למודו לספר לי ספורים הבוכיים לעבור זמן היספיק גיהנם של אש ללבנו ושל שלג לטהרו ודע שכתבתי כל זה בהיות מעשה מאת שראו עיני כל זה ואמרתי להעלותו על הספר בדיו שאם יזכני השם להדפיס בעבור דאמיו יקראו בו הבעלי בתים או ישמעו ויקחו מוסר : ובפרט אותם המרחקים תלמידי חכמים משכונתם יען שלא יכיר במעשיהם המכוערים והרעים וימחה בידם ואם לא יקבלו יגלו חרפתם בקהל במקום שאדרבא היה להם לבקש ת"ח בשכונתם להאיר עיניהם בדרכי השם ולהביאם לכלל אדם כדי שישמחו בסופם : ורמז לדבר שאל ימנע בעל הבית מלהשכיר בית לת"ח בעבור שאינו מספר לו ספורי הבלי העולם בלילה ולא בעבור שיכיר במעשיו הרעים ולא משום אבדת השכירות כמו שהוא סגור : אמרה תורה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ודרשו רז"ל את לרבות ת"ח - צריך שתאהוב אותו בכל לבבך בשני יצריך שאף שיצרך חשב בסיפורי העולם • בטל רצונך : וגם בכל נפשך שקרב ת"ח בשכונתך כדי שאדרבא יכיר בכתמי נפשך ויתקן עצמך ובכל מאדך בכל ממונך ואל תחוס לאבידת ממון היינו שכירות הבית וכו' לכל זה הוא פתוי היצ"הר להכניסך במשפטי גיהנם וכמו שאמר שלמה המע"ה במשלי סי' ה' ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך כלומר שאדם במותו מצטער מהרימה בעוד בשרו קיים כאמרז"ל על פסוק אך בשרו עליו יכאב ואח"כ ינוח אך דע שכל המתפשה מיכרו אח' כלות בשרו מעליו בקבר מוכן למשפטים אחרי' וזהו אומרו ונהמת באחריתך בכלות בשרך ושארך כלומר אחר שתסלק הבשר מעליך ונהמת מצער משפטים אחרים הבאים עליך באחרית כשיכלה הבשר כמדו' : ואתה בעל הבית איך עולה על דעתך שהת"ח יכול להוציא זמן בלילות בספורי הבל עמך מאחר שאם יש לך איזה חשבון מענין סחורתך אתה מתבודד באות' לילה לעשות חשבון מדוייק כדי שלא להפסיד דבר מסחורתך ולמה לא תלמוד ממך לת"ח שצריך להתבודד עצמו ימים ולילות להבין במושכלי התורה ושלא לאבד רגע בהבלי העולם וכמו שכתב האר"י זלה"ה בתנאי השגת החכמה שצריך למעט דבורו ולשתוק הכל מה שיוכל כדי שלא להוציא שיחה בטלה כאמרז"ל סייג לחכמה שתיקה גם תנאי בדבר תורה שלא תניחהו תכבה עליו כל מה שיוכל : גם עליית הנשמה בלילה לעולם העליון ולא תשוט בהבלי עולם תלוי שישן בנקיה גם צריך לטבול בכל עת הצורך כדי שיהי' מוכן להבין סודי התורה גם צריך שיהיה עמל בתורה פרד"ס שכ' או יזנק

ואל יחשוב שיגלו לו רזי תורה בהיותו רק דכתיב יהיב חכמה לחכימין ע"כ : ולמי שכל החיובים האלו עליו יוכל להוכיח רבע מגמתו לבטלה ובפרט בלילה שאין רינה של תורה אלא בלילה כאמרז"ל : ובפרט מי שרואה חכמת ר' עקיבא שהיה דורש על כל קוץ תלי תלים עד שכמעט תשש כחו של משה רבע"ה כדרז"ל וכן אחז"ל שלא נגלה למשה מה שנגלה לר"ע ובראות האדם כך איך ינוח רבע מעסק התורה אולי יוכל להשיג מתנה מעט מזעיר : אך ענין המאמר תימא גדול שר"ע היה יודע מה שלא השיג משה רבע"ה ופי' בס' נגיד ומצוה וז"ל כי ודאי משה רבע"ה ידע כל מה שעתיד להתחדש בעולם בכל התורה אך היה יודע הסודות שהם בעל פה אמנם הרבה מהם לא היה יודע לדורשם ולהוציאם מהכתוב ע"כ וכתב ס' כמחז"ל וגם זה תימא ונראה לי כי לא היה יודע לדורשם למיעוט בחינת המקבלים שלא היה להם כח להבין הסוד אם היה מרבע"ה רוצה לגלותו להם לא היו מבינים אותו כי אפילו יהושע שהיה משרתו הוצרך משה למסור לו התורה כמו שפי' הרב ז"לה על משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כי בכח המוסר שהוא משה היה יכולת ביהושע מה שאין כן שהוא קבל תורה מסיני הוא בכחו קבלה בלא מסיר' וזהו יהושע שנשאר במקום משה כל שכן שאר חכמים : או נחזור למעלה שמשה רבינו לא היה יודע לדורשם ולהוציאם עד שבאו חכמים והיו דורשין בכל דור ודור וכן הענין ברבי עקיבא שאותם תלי תלים של הלכות היה דורש על קוצי התורה י"ל כמו על קוצי אותיות של תורה והיה אומר קוץ זה רומז לזה וזה לזה ואמנם ענין זה לא נגלה למשה אך הסוד עצמו ודאי שנגלה לו : כמו כ"ל שמשה מלגאו שהוא בחינה יסוד דאבא המכוסה ויעקב הוא מלבר מה דנגלה מיסוד דאבא לחוץ מן החזה דזעיר כמ' בדברי הרב ז"לה ולכן משה כל הדברים שהיה יודע שהוא מלגאו אבל ר"ע שהיה מבחינת יעקב כנזכר בהרב ז"ל והוא מלבר ולכן היו יכולים להבין דבריו שהיו בפי' והיה יודע לפרש כפי בחינת כח המקבלים שג"כ חכמים היו דורשים לכל דור ודור כנ"ל וכן בתחלה היה משנה והתורה היו מבינים אותה ואח"כ כשמעטו הדורות והוצרכו לעשות פירוש לדור הבא ואח"כ בא רש"י ז"ל ועשה פירוש בתלמוד ובאו תוספת ואח"כ רב אלפס ואח"כ הרמב"ם וכן על דרך זה כדי שיבינו כל הבאים אחריה מקוצר דעתינו בעונותינו הרבים עכ"ל : ולע"ד לי עם מה שאמרו רז"ל על פ' ויתן אל משה ככלותו מלמד שהיה מרע"ה לומד התור' ושוכח עד שנתנה לו במתנה שנאמר ויתן אל משה ע"כ באופן שע"י שכח בה נתן לו התורה במתנה נעשה בעל התורה והבין כל מה שעתיד להתחדש בתורה אך ר"ע אע"פ שלא ניתן לו במתנה מרוב חכמתו וטורחו ועמלו נגלו לו כל מה שידע מרע"ה על ידי שמתנה וזהו שאמרו מה שלא נגלו למשה נגלו לר"ע כלומר מה שלא נגלו למשה על ידי עמל וטורח כי אם על ידי מתנה נגלה לר"ע בלי מתנה כי אם על ידי טורחו ועמלו ולכך תשש כחו של משה כשראה לר"ע על שהשיג הוא בטורחו כל מה שהשיג הוא על ידי המתנה וכו' וקרוב לזה י"ל עוד שאינו תמיה על כל מה שהשיג מר"עה הכל משום שקבל מפי של הקב"ה ואע"פ שכללים מסר לו הקב"ה כאמר"ז ויתן אל משה ככלותו כללים מסר לו וכו' ומשה היה מבין בכללים ודורש מיהו בסיום שקבל כללים פה אל פה מהקב"ה היה לו בנקל להבין מתוכם כל מה שעתיד להתחדש בעולם, מה שאין כן ר' עקיבא שקבל מרבו בשר ודם ונתחכם בטורחו ועמלו להשיג כל מה שהשיג מר"עה שקבל מפיו של הקב"ה שהדבר קרוב להבין ובמכא שנגלה לר' עקיבא מה שלא נגלה למשה שלמשה נגלה בעבור ששמע מפי הגבורה ולר' עקיבא נגלה אע"פ שלא שמע מפי הגבורה ודוק : עוד נראה מענין מה שפי' הרב כמה"ו ז"ל כנ"ל ידוע שגרים הם בחינת התגין ולכן ר' עקיבא כיון שהיה מגרים היה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים כי הגרים שם היה הרבה מאד ולכן היה יכול לפרסם ולהספיק הדברים להבינם לאחרים מה שאין כן מרע"ה שאף על פי שהיה יודע כל רמז וסוד שבכל קוץ וקוץ לא היה יכול לגלותם ולפרסמם כר' עקיבא דדורשן שם וזהו נגלה לר' עקיבא מה שלא נגלה למשה כלו' משה היה יודע אבל לא היה יכול לגלות כר' עקיבא והוא על דרך מי שבאה נשמתו בזה העולם לתלמוד ולא להגדה אע"פ שיודע הגדה אינו יכול לפרסמ' באופן שיהיה ערבה לשומעיהם כל כך כמי שבא נשמתו להגדה שלו ניתן לשון למודים לפרשה ולהבינם לאחרים והדבר בהפכו משום שבכל הדברים על מה שהאדם בא בזה העולם ניתן לו מן השמים אימון דברים שיכונו הדברים בפיו מה שאין כן מי שלא בא על אותו דבר : גם ר' עקיבא שבא מהתגין נתגלה לו לשון למודים שיוכל לגלותם לחוץ בעסק לתוכו מה שאין כן משה רבע"ה שאע"פ שיודע סודם לא ניתן לו לגלותם כמו שניתן לר' עקיבא כמדובר : ונחזור לענין אותם המרחקים ת"ח משכונתם על שא בן מוכיחים הלילות עמהם גם פורי [illegible] ראוי לבקש ת"ח בשכר לל זוג גמו כל הלילות תורה ודרך ארץ ושיורם להם את זה דרך ישכון אור כדי לזכות באור החיים לעולם שכלו טוב לעולם שכלו ארוך בסיום שכל אדם בי"ס הולך אחר לבו ועסקיו אחר עליהם יחיה החיים הזמניים ומתוך כך אין לו פנאי לעסוק בדברי תורה ביומא ובלילה

ובלילה הוא שעת הכושר ללמוד וללמד בקביעות כמו שכתב בטור י"ד סי' רמו ז"ל אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה לפי' מי שירצה לזכות לכתר תורה יזהר בכל לילותיו שלא יאבד א' מהן בשינה ובאכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן אלא בדברי חכמים ותלמוד תורה ואמרו רז"ל אין רינה של תורה אלא בלילה וכו' אשר אני מבין בזה מאמר מחודש מצאתיהו בס' ברית אברהם בדף ס' ע"ב הביאו ממדר' נ"ה לשונו תכלית הימי' הלילות תכלי' הלילו' השבתות תכלית השבתות ראש חדש תכלית ראש חדש המועדים תכלית המועדים ראש השנה תכלית ראש השנה יום כפורים תכלית יום כפורים תשובה תכלית תשובה עולם הבא עכ"ל ונר' בכוונת מאמר זה שבא להליץ בעד כל אשר ישרא' יכנה שכל ימי חייו מוכיח זמנו לחשוב בהקב"ה כי בהיות האדם כל היום טרוד במזונותיו מצפה בתכלית הימים שהם הלילות שהוא פנוי מעסקיו כדי ללמוד וללמד בהן ותכלית הלילות מצפה לשבתות להתלבש בנשמה יתירה לזכות עמה להבין ולהשכיל בתורה מה שלא יכול להבין בלילות בימי החול ובפרט שלא ניתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בתורה והטעם שבהן זוכה לנשמה יתירה ונתוסף לו חכמה ותכלית שבתות ראש חדש כלומר אחר השבתות חושב בראש חדש לקדש הלבנה ולזכות לקביל פני שכינה ותכלית ראש חדש מועדים להכיר בהם הנסים שעשה הקב"ה עם ישראל אשר בהם פירסם אלהותו בעולם וכח גבורותיו ושאין אלוה מבלעדו ועל ידי כך מקדש נפשו ומתדבק עצמו בהקדוש ברוך הוא יותר ויותר ותכלית מועדים מצפה ראש השנה שהוא יום הדין לחשוב בו לקנות מורא כדי שלא יכשל לעבור פי ה' בכל אשר צוהו ותכלית ראש השנה כדי לבא ליום הכיפורים שיתכפר עליו להיות מנוקה מכל חטא ותכלית יום כפורים תשובה שכיון שמצפה יום הכפורים כדי שיתכפר עליו זהו מביאו לתכלית התשובה שימצא תמיד שלם לפני בוראו ותכלית תשובה עולם הבא ירצה וכוונתו בתשובתו לזכות לעולם הבא באופן שכל ימי חייו יוצאים במחשבת הקודש וביום שזה המאמר הקדוש מעיד על כל איש ישראל שכל זמנו מוציא באלו המחשבות הטהורות נמצא כמוציא את זמנו לריק כגון שמוציא לילותיו בשיחה בטלה מעיד בעצמו דלאו ישראל הוא לכן כל איש ישראל אשר בשם ישראל יכנה אל יוציא זמנו לבטל וריק להרבות בדברי חול כי אינו יוצא מכל זה כי אם חולאים רעים לנפשו ולהכין כלי מות בידיו להרוג את נפשו במיתות משונות במשפטי גיהנם לתת חרב בידם כל מלאכי חבלה לעשות בה כרצונם ואם עבר אדם והוציא זמנו לבטל יתיעץ בנפשו ויראה כי לא עלה בידו שום תועלת באותו הזמן כי אם תחלואי מות ויחזור בינו לבין קונו כי ידו פשוטה לקבל שבים · כדי יוכל להכניע לבבו הערל יבקר חולים ויעמוד על המתים בשעת מיתתם ואז יכיר כי הכל הבל כמו שכתב בעל ברית אברהם דף י"ב ע"ב משם רבינו תם שיתעסק אדם בצרכי עניים וחולים ויקבור מתים וילך לקברות המתים בכל שבוע ויעמוד לבדו שם ויזכור לנפשו את המעמד ההוא ובזה לא יחטא כמו שהיה עושה איש א' שהיה בתכלית הרשע והפריצות והיו מספרים קורותיו למלך ויען איש אחד מהם ויאמר אדוני המלך כי עתה הפליג לעשות מאשר עשה בימיו ואני מעיד בפניך כי שמעתי אותו בחצי הלילה הולך לקברות לגנוב תכריכי המתים כי ביתו בקיר החומה ויצו המלך לשני נאמנים לחקור בדבר והלכו אחריו בלילה עד אשר ראהו כי נכנס לקבר אחד והוציא שלשלת של ברזל וקשר אותו על צוארו והיה מושך אותה בידו בחוזקה והיה אומר אוי לך הגוף כנוף ונויה עניה ונשמה נשמה יחידה ובלמודה ושכל סכל ואנוש ענוש ואדם מאדמה מה תקותך מה תהיה תשובתך ביום שכנך במקום הזה מדוע התגברת וזדת ובמעמד הזה לא חשבת ועל מי בטחת איה עוזריך ואיה אוהביך ונאמניך ואיה איפה הם מכיריך יקומו אם יושיעוך בעת רעתך אשר עשית ואתה תישא אתה ורעתך ואתה תקבור אתה מאכלת ואתה תהיה כמאכל הכנע נפש אולת דע יסודך וזכור בוראך ראי ביתך בוץ ורימה יכריעוך ותולעים יחלקוך ורשפי אש שלהבת יבלעך ומה תעשי בבאך במקום הזה בית חשך וצלמות אנא תברח ואנה תמלט זה ביתך וזה מעונך לבי ראה ביתך כר ואפל ואין נוגה לו מאורי דואבי וכוכבינו נדעכים פה תהיה כאלו לא היית ותמיד כאלו לא היית די לך מכל אשר עשית ושוב לאלהיך וזכור המעמד הזה כאלו היית יכול להמלט ממנו היית ראוי לעשות רצונך וגם אני אודך כי תושיע לך ימינך אבל אחר שסופך למעמד הזה ופה תשכבי למעצבה דע כי אין לעולם תקוה כי אם תשובה וכאשר נשמע הדבר למלך תמה ונפלא על תשובתו ונכנע המלך ממעשיו הרעים הוא ורבים מפריצי עמו עכ"ל אשר על כן האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב בעולם הזה ובעולם הבא אל יוציא זמנו לבטלה שהבטל מביאו לחטוא בכל עבירה אך יהיה כל מחשבות לבו בהקב"ה בשיבתו ובלכתו בשכבו ובקומו ויראה עם זה שאינו חוטא ועוסק בתורה ובמצות ולפחות אם לא יוכל לעשות במעשה מרויח דמחשבה טובה יחשב לו למעשה וקונה עם זה רפואות לנפשו ולגופו וחיים ארוכים בב' עולמים חיים מתוקים וערבים בעולם הזה וחיים בכל מיני

עידונין

עידונין בעולם הבא כי העובד אלקים אף שקשה לו בתחלה מפני חמת המציק יצרו הרע המתגבר וממרר חייו כדי למנוע מעבודת הקודש ואנס במסור את עצמו לעבוד לאלקיו יצרו מסור בידו ואשם ואילך חייו חיים מתוקים וערבים הפך ההולך אחר יצרו הרע שנופת צופים בתחלתו ואחריתו מר כלענה חד כחרב פיפיות השם יזכנו לעובדו בלב שלם ולקיים תורתו ומצותיו אנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כל ימי חיינו מעתה ועד עולם אמן כן יהי רצון : וכיון שהזכרנו בפרק זה ענין תשובה נזכיר גם כן סדר ודוי מספר כדה לדרך וז"ל תפלה לעני כי יעטוף כעבד אל אדוניו צופה · ה' שפתי תפתח ואשה תהיה לי לפה * ה' בוקר תשמע קולי בוקר אערוך לך ואצפה · אל אלהי ואירא כי טמאת עוני באזני ולבי חלל בקרבי · יראה ורעד יבא בי · כי זמתו חטאי ואשמי עמי · בלילה ביומי בשכבי ובקומי · לחמו בלחמי הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי · ואיך אבא אל שער המלך בלבוש כלימה וחרפה ובושה ומה יזכה ילוד אשה : כציץ נובל כצל עובר כחלום וכאלם · ונח שלמים שאין אשם גלות אשם מעילה אורחא רחוקה זוודין קלולה · ובמה יתרצה אל אדוניו · ושמים לא זכו בעיניו · וכבני לכה שבעה ומה יעשו סודות ארבעה · אף כי אנוש רמה ובן אדם תולעה · קצר ימים ושבע רוגז להבל דמה · מחובר מארבע אבות נזיקין נחשב במה · כל המחובר לטמא טמא · ואיך כמוני תולעת ולא איש אל בית המלך לבא ואבא · בן סורר ומורה זולל וסובא · ואירא כי ערום אנכי ואחבא · ולא נותרה בי נשמה · והשם סגר את רחמה · בעבור הרעימה כי יגורתי מפני האף והחימה ואפיל על פני ואדום ואשמע קול באזני · דממה דבר בי ומלאו על לשוני · אולי יראה ה' בעוניי · ויאמר לי מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך · ואומר אם נא מצאתי חן בעיניך · אל נא תעבור מעל עבדך · לכן לשמים ולארץ עיניך · ותתחלחל להתודות ולהוריד עיניך · אולי ישא פניך · וכשמעו אחזוני פחד ורעדה · וחרדתי חרדה · צירים אחזוני כצירי יולדה · ועם וצרה צרורה · רעמה שמה להערוריה אוי לי אם אומרה אוי לי אם לא אומרה · שכסתי מתני · ואעש כאשר צוני לשוני · עט סופר מהיר להגיד עוני · בטרם אלך ואינני · ואקוד ואשתחוה לאל נורא ואיום · אולי יחנן ואמצא פדיום · את חטאי אני מזכיר היום · אבל אמרתי מי הוא זה ואי זה הוא ומה שמו · אשר נטפה מן הים כל ימי צבאו לילו ויומו · רואה את עונו כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו עכ"ל : אלהי ואלהי אבותי תבא לפניך תפלתי · ואל תתעלם מתחינתי · שאין אני עזי פנים וקשי עורף לומר לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי צדיק אני ולא חטאתי · אבל עוני אני מכיר · ואת חטאי אני מזכיר · והנני מתודה לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי בכפיפת ראש בכפיפת קומה בנמיכת רוח בחלישת חיל בשבירת לב בקידה בכריעה בהשתחויה באימה ביראה ברעדה · בפחד בחלחלה ביליל בניכוח בקינה ובהי בנאקה בצעקה בבכי · ובדמע על החטאות ועל העונות ועל הפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפני ה' אלהי בסתר ובמתגה כתובים משני עיבריהם מזה ומזה · לא ראוי זה כרסי זה :

(לשון כדה לדרך)

את אשר אהבת שנאתי · ואת אשר אמרת המרתי ·
את אשר בחרת בזיתי · ואת אשר בנית הרסתי ·
את אשר געלת לבשתי · ואת אשר גזרת הפרתי ·
את אשר דברת עברתי · ואת אשר דבקת הפרדתי ·
את אשר הורית המרתי · ואת אשר האמרת סקלתי :
את אשר זכית חייבתי · ואת אשר זכרת שכחתי ·
את אשר חייבת זכיתי · ואת אשר חבשת הכתי :
את אשר טהרת טמאתי · ואת אשר טמאת טהרתי :
את אשר ישרת עקשתי · ואת אשר יספת גרעתי :
את אשר כבדת בזיתי · ואת אשר כתבת מחקתי :
את אשר למדת שכחתי · ואת אשר לענת שבחתי :
את אשר מאסת בחרתי · ואת אשר מחלת חללתי :
את אשר נטעת עקרתי · ואת אשר נתצת בניתי :
את אשר סגרת פתחתי · ואת אשר סמכת הפלתי :
את אשר עורת החליתי · ואת אשר עטרת גליתי :
את אשר פסלת הכשרתי · ואת אשר פגלת אכלתי :
את אשר צדקת סלפתי · ואת אשר צפנת חשפתי :
את אשר קדשת חללתי · ואת אשר קרבת רחקתי :
את אשר רחקת קרבתי · ואת אשר רצית מאסתי :
את אשר שכנת געלתי · ואת אשר שקצת חבבתי .
את אשר תקנת העותי · ואת אשר תמכת השחתי :

עד כאן לשונו :

על כן בושתי ונכלמתי ונכלמתי מרוב חטאתי ונפעמתי ונבהלתי · מרוב עונותי כי רבות אנחותי · צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי ואת הרע בעיניו עשיתי · המעט בכל רע הייתי ולעמורה דמיתי · ועתה אל נא כפר זדוני וסלחת לעוני כי רב הוא : אנא ה' אלהי שמע את תפלת עבדך ואת תחנוניו וקבל את תשובתי ותחנתי ובקשתי ויבא לפני כסא כבודך מליצי יושר

להלין

לסליץ בעדי לפניך ולהכניס תפלתי באזניך ואם בעונותי אין מליץ בעדי ואין מלמד עלי זכות חסור נא לי מתחת כסא כבודך ולא אשוב ריקם מלפניך כי אתה שומע תפלה · ותמיד ירגיל עצמו בתפלה זו להזהיר ולהזכיר עצמו על דבר התשובה ויאמר ג"כ . אנא ה' אלהי ואלהי אבותי יוסם בא אוס וכיוס אם עשיתי לפני כסא כבודך ויהיו נגדך תמיד והתועלת שנולד מהם בעולמך בין בעה"ז בין בעה"ב הם יהיו תמיד לפניך מליצים בעדי ויהיה כמסך מבדיל וכמו חומת נחושת להתום מלעבור משטין שיבא לפניך עלי כי אני בתשובה חפצתי · ובך תמיד חשבתי · ונקיום מנוסיך חשקתי · ואע"פ שמקודם לפניך חטאתי הנה עתה נתהרתי ובלבי גמרתי ואמרתי ומאום מאסתי בכל מה שהרשעתי ואהלך ברשתי · ובכל רחמיך חסיתי כי ידעתי כי אל חפץ חסד אתה יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי · ויבטח אדם בשם ה' וישען באלהיו ואל יתייאש מן הרחמים וישים נגד עיניו כל המסעות שנסעו אבותינו במדבר ובכמה מהם הכעיסו לבוראם ועכ"ז חזר וריחם עליהם כן נוהג עם איש חוטא :

פרק מג

יזכר האדם ויחון הדעת אשר הנני לכתוב בפרק הקודם לזה מענין הדבור של השגת החכמה צריך האדם למעט בדבורו וישתוק בכל מה שיוכל כדי שלא להוציא שיחה בטילה כמו שאמרו חז"ל סייג לחכמה שתיקה ומה גם דברוב דברים לא יחדל פשע אכתוב בפרק זה עד כמה מגיע המדבר דברים בטלי' ובפרט דברי נבלים כאשר ראיתי חולה רעה ורבה היא על בני אדם אשר המה מוכאים זרע לבטלה במה שמנבלים פיהם בדברי תפלות ולא שמו יראת אלהים נגדם רק כדי שישחקו השומעים וכן עושים השומעים יפטירו בשפה יניעו ראשם פיהם מלא שחוק עיניהם יזלו מים מרוב שמחה אשר שמעו מהלץ ובלתי ספק כשם שנפרעי' מן האומר ומדבר דברים כאו כך נפרעי' מהשומעים ומהמשחקים שאלולי המה לא ידבר הלץ רק יהי' כבלב אלם שלא ידע לנבוח ועל השוחקים כאמר טוב כעס משחוק ולשמחה מה זו ולמה זה וכדי שתדעו עד כמה הכבד העבודה הזרה הואת אכתוב מה ששמעתי מר' ומרי שכל הדברים שאדם מדבר הם כמוסי' בלב ותיד כשעולה ברצונו של אדם לדבר תיכף נאצלת הדבור מהלב וזהו בחינת עולם האצילות והוא בחי' יו"ד של שם הוי"ה וכשמגיע הדבור לחזה הוא בחינת עולם הבריאה והוא כנגד ה' שבהוי"ה וכשעולה הדבור בגרון הוא בחינת עולם היצירה והוא כנגד ו' של שם הוי"ה וכשמגיע הדבור לפה ומוציא לחוץ הוא בחינ' עולם העשיה והוא כנגד ה' אחרונה שבשם הוי"ה ע"כ הרי באדם רמוזים העולמות אבי"ע ובכל דבור ודבור שמוציא מפיו מהוי שם הוי"ה ראה מכאן עד כמה מגיע עונש המנבל פיו ומדבר דברים בטלים שמגרף השם הקדוש באותו דבור הטמא שמוציא מפיו · ונראה דלכן אמרו רז"ל כל המנבל את פיו מעמיקים לו גיהנם כו' ניתן לו העונש החמור הזה מפני שהוא חמור ממעשה לפי שבכל דבור ודבור של נבלות גרף השם עמו כביכול · ונראה דזהו יהיה הסוד מה שאסרו חכמים ז"ל לדבר בבית הכסא לפי שבכל דבור ודבור שמדבר רושם שם הוי"ה כמדובר ואיך יוכל לדבר במקום מטונף · וגם זהו פרשת הנביא באומרו הוגעתם ה' בדבריכם כלומר בדברים הבטלים והמטונפים הוגעתם הוי"ה דייקא מפני שבכל דבור שיוצא מן הפה עושה שם הוי"ה : ובזה מתיישב קושית הרמב"ן וכל המפרשים זל"ה דלמה החמירה תורה במקלל אביו שהוא בסקילה חמורה ממכה אביו שהוא בחנק שהיא קלה שאדרבא המכה נראה שעשה עבירה חמורה יותר ורבו התשובות על זה זה קשה והמה הם בספרי המפרשים ז"ל אמנם כפי הקדמתנו זו התשובה מבוארת שהמקלל לא חס על כבוד השם לפי שעם הדבור שהוציא מפיו לקלל גירף שם הוי"ה עמו ולכן עונשו חמורה שנמצא חטא עם השם ועם אביו מה שאין כן המכה שאינו מגדף השם בהכאה · וזהו טעם מאמר רז"ל ד' כתות אינן רואים פני שכינה כת שקרנים וכת חנפים וכת לצים וכת מספרי לשון הרע : דק' יש עבירות יותר חמורות מאלו ולא אמרו עליהן שאינן מקבלים פני שכינה העונש אותן אלא הוא אשר דברנו שעם כל דבור ודבור שאדם מדב' מגורף עמו שם הוי"ה ואלו ד' כתות הם חוטאים בדבור שהשקר והחנופה והליצנות ולשון הרע תלוים בדבור · ועם זה יבא על נכון מאמר חז"ל כל הנותן לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו מתברך בי"א ברכות דכמו זר כתשב שיותר שכר יהיה למפיים שיפתר מתנו וריקה נפשו מהנותן לו שמעלת בשנו אלא כיון שהמפייסו עם כל דבור ודבור מדברי הפיוס מגרף עמו שם הוי"ה הכוי"ה עצמה נותן לעני יותר חיזוק מהמאכילו עגלים מפוטמים כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם יוצא פי ה' דייקא עם מה שמוציא הוי"ה בכל דבור ודבור שמדבר כמדובר · ומה טוב ומה נעים כפי הקדמה זו לדז"ל באומרם אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמוציאם בפה דכתיב כי חיים הם למוצאיהם וכו' שהכה כיון שבהוציא הלמוד בפה עושה עם כל דבור ודבור שם הוי"ה וגם הוי"ה בעצמו מעמיד אם למוח בלבו שלא ישכח כי אין לפניו שכחה ואיך יפול שכחה בדבור שעמו נקשר שם הוי"ה · וחוץ מזה פי הסכם השלם כה"ר

ידידי' אבולפייא נר"ו שהטעם שהמוציא דברי תורה בפה אינו שוכח כתבו מקובלים ז"ל דשכחה בחינת קטנות ובחינת שם אלקים שהוא בחינת קטנות והוא בגרון · אך זכירה היא בחינת גדלות בשם הוי"ה שהיא בחינת גדלות ולכן בעוד שאין אדם מוציא הדברים מן השפה ולחוץ שעדיין בגרון הם בחינת אלקים שהוא בגרון והוא בחינת קטנות בבחינת השכחה שהיא בחינת קטנות לכן שולט בו השכח' מה שאין כן כשמוציא הדברים בפיו שאז מגלים ה' אחרונה שבשם הוי"ה כפי הקדמתנו והוי"ה בחינת גדלות וזכירה שהיא בחינת גדלות לכן שולט הזכירה בו ונכון · ומה נעמו דברי הנביא בזה באומרו קחו עמכם דברים וכו' דאיך יתכן דבאומרו האדם חטאתי עויתי פשעתי יתכפ' לו מה שעשה דמה פועלי' אלו דברים לכפר על כל עונותיו אלא כיון שהחוטא לא שם שם הוי"ה נגד עיניו ועל ידי כך חטא לכן באמרו דברי הוידוי בכל דבור ודבור עושה שם הוי"ה ונמצא מתקן מה שעיות שלא שם הוי"ה נגד עיניו ועשה כאלו כביכול אינו שם לראותו ובדברי הוידוי מקרבו אליו בפיו ובלבבו כמדובר ואין תיקון גדול מזה · וזה הטעם שבכל הדברים צריך מחשבה דבור ומעשה כנודע דקשה כיון שיש מעשה שהוא תכלית הכל מה צורך אל הדבור אלא כיון שבכל דבור ודבור עושה שם הוי"ה כמדובר א"כ אם זה חסר מה מועיל המחשבה והמעשה שהרי שם הוי"ה שמהוה עם הדבור מעמיד ומקיים המחשבה והמעשה כי הוא שורש וקיום הכל · כלל העולה מזה שהמדבר דברים בטלים ובפרט דברי נבלות כביכול מכנים הקדושה בתוך הטומאה דשם הוי"ה מצרפו עם אותו דבור של בטלה · ושנה בהיות דג' דברים גורמים לאדם רבוי הדברים והם הקנאה והתאוה והכבוד ואמרו רז"ל דג' אלו מוציאים האדם מן העולם ונראה שהוא מטעם דג' אלו גורמים לאדם להרבות הדברים הבטלים מי שיש בו מדת הקינאה תמיד לא פסיק לשון הרע מפיו כדי להשפיל בעיניו בכל כל מי שהוא גדול ממנו בחכמה או עושר או כבוד או איזה מדה טובה וכל זה מסבת הקנאה גם התאוה כדי יוכל להשיג תאותו צריך להרבות בדברים לאלפים ולרבבות עם כל אדם אולי יחנן בעיניהם להשיג על ידם תאות לבו וכן הכבוד הרודף אחריו מוציא זמנו שלא לדבר בשבח שום אדם בעולם כדי שימצא הוא גדול מכלם ויתרבה כבודו בהיות הוא יחידי בחכמה ובמנין וטועה הוא בזה שאם כל העולם כפי דעתו מחוסרי החכמה והמדות והוא השלם בלבד אם כן למה ירחם שלימותו ורוב חכמתו ונמצא או דומה למי שנמצא בין הכוסים ומתיפה עצמו ביניהם דאין שום גדול מזה ואין הבזיון גדולה מזו שמכריז הוא בעצמו על מעוט שכלו ועל וזה אמר התנ' איזהו מכובד המכבד את הבריות דכיון שמכבדם ומגדלם נמצא כשמכבדים אותו נקרא מכובד משום שמקבל כבוד מאנשי הכבוד והמעלה מה שאין כן המשפיל והמבזה לכל אדם אם יכבדוהו אינו מכובד כיון שבא לו הכבוד משפלים רקים ופוחזים ומחוסרי הדעת כאשר הוא מעיד עליהם ובשומו בעל הרודף אחר הכבוד אלה הדברים נגד עיניו יקח מוסר לנפשו מלרדוף אחר הכבוד וימנע עצמו מלהרבות בדברים לבקשתו ועל זה אמרו רז"ל כל ההולך אחר הכבוד הכבוד בורחת ממנו וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו וכו' והטעם דכיון שרודף אחר הכבוד מרבה לדבר בדופי כל אדם ושאין בעולם כמותו אם כן כשיקבל כבוד מהם אינו כבוד לפי שהכבוד הוא שיכבדוהו אנשים גדולים ושלימים ולא רקים ופוחזים ונמצא שממנו ומסבתו שלא דבר בשבח שום אדם ברח ממנו הכבוד שאף שיכבדוהו אינו כבוד כמדובר : גם ישים נגד עיניו כל המשפיל ומבזה למי שהוא קטן ממנו בחכמה ובמנין אלה הדברים ויאמר למה אני מבזה ומשפיל לקטן ממני בחכמה כיון שאין רצוני שיבזה וישפיל אותי מי שיודע יותר מחכמתי : ובהיות שאדם משתנה מחבירו בידיעה ובקול ובמראה ובקומה למה יוציא אדם להבל זמנו בדברי תלקלקות להחטיא את עצמו לספר מהדופי בידיעת חבירו או בקולו או במראהו ובקומתו דבר שיכולת ביד אחרים לעשות כמותו ולדבר בדופי שבו במה שנשתנה מהם בידיעה או קול וקומה וכו' ולמה במקום שיתן הודאה ליוצרו על כחו הגדול לברוא צורות אלפים ולרבבות ואין צורה דומה לחברתה ולכל צורה וצורה חכמה ודעת ומראה וקומה בפני עצמה מוציא לריק זמנו לדבר בדופי המשונים ממנו : גם על זו אדרבא צריך להודות שיש בעולם בני אדם פחותים בערך חכמתו שעם זה יוכר גדולת שכלו ובינתו שאם כלם יהיו שוין בדעת ובחכמה עם מי יוכל להתפאר בגודל השכלתו :

ובמה יוכר בין חכם לטיפש כדי לברך ברוך שחלק מחכמתו אם כן השפל בערכו נמצא מגדלו על דרך אין האור ניכר אלא מתוך החושך : ובהיות כך למה יבזה החכם לקטון בערך חכמתו כיון שעל ידו יוכר מעלת רוממות מעלת בינתו כל זה ישים הרודף אחר הכבוד נגד עיניו ויסתום פיו מלדבר בדופי שום אדם :

והרודף אחר הקינאה והתאוה ישים בלבו ויחזק את הדבר בנפשו דכשם שאינו תחת האפשר שיתוש יחרוש יחד עם השור : ושובב ימלוך על אנשים : ונמלה שילחם עם אריה : והפיל דעייל בקופא דמחטא : ואדם בלי ראש שיבין וישכיל : כך לא

אפשר

לפעמים שישיג האדם דבר שאינו ברצונו יתברך שישיגהו ובהיות כך למה יטרח האדם להוציא לבטל זמנו לרדוף להשיג מה שלא נגזר עליו להשיג כי כל ימיו יכלו בעמל וטורח ומכאוב ולא ישיגהו שמחה כל ימיו ויהיה מבוטל מעבודת בוראו משום שאינו יכול לבא לתכלית כוונתו להשיג אותו אף שיטרח עד יום מותו הלא טוב לו לשמוח בחלקו ואם עליו נגזר טוב יבא מעצמו ואם כמלא שמח במצבו ועבד לבוראו בכל כוונתו ויישב דעתו : וכל מי שטורח למצוא דבר שלא נגזר עליו מן השמים דומה לתינוק שרואה כלי בכותל ודומה בדעתו שאם ישלח בו יד יתפסהו ושולח ידו בכל ובידו אין וחוזר לתפוס עד כמה פעמים אולי יוכל להחזיק בכל כי אין דעתו משיג שיכלה הזמן ולא יעלה בידו מאומה ועוד כראות האדם שטרח על דבר אחד להשיגו ולא עלה בידו למה יחזור עליה עוד ביום שאחריו שהגיע לו תשות כח מיום הקודם דכל יום ויום שעובר על האדם נכנס לתיקתו והשיגתו תפוסת הכחות שהנה ראוי לדון בדעתו כיון שטרחתי על זה ולא מצאתי גזרה מן השמים היא ולמה זה אני מוציא בכבל ימי ושנותי בהנאה טוב לי לשמוח בחלקי ובזה יכלו בטוב ימי ושנותי בנעימים : ומהתורה תלמוד שלא לספציר על דבר כאשר יסבר משה רבע"ה לישראל בפרשת אלה הדברים ע"ז שחרה אף ה' עליהם בענין שליחות המרגלים שאחר שנגזר עליכם שלא יראו את הארץ זולת כלב בן יפונה ויהושע בן נון וכו' אמר ותענו אמרו אלי חטאנו לה' אנחנו נעלה ונלחמנו וכו' ויאמר ה' לא תעלו ולא תלחמו וכו' ולא שמעו עלי ויצא האמרי וירדפם וכו' הרי שאון וטרפים הספר לכן אל יפציר אדם על דבר להשיגו פן יאבד מה שבידו והדבר שמבקש לא יבא ולא יהיה הלא טוב לאדם לשמוח בחלקו ולעבוד לבוראו כמדובר וישיג הטוב בעולם שכולו טוב :

פרק מד

יודע ה' לבבות ומבין ה' הסתרות יעיד עלי שכל כוונתי לזכות הרבים ולהשיב רבים מעון לכן כיון שפרק הקודם לזה דברתי בענין נדרים שלשון כי המדבר דברים בטלים הוא גורם לבטלה אכתוב בפ' זה בענין תיקון זרע לבטלה מה שמצאתי בספר עבודת בורא והיא תקון ע"י תפלה ואע"פ דבפרקים דלעיל כתבתי תקון על זה חזרתי לכתוב התקון הזה כדי שיבחר האדם מה שאוכל לעשות ואולי יועיל גם כן תפלה זו לתקן דברים בטלים שגם הם גורם לבטלה כמדובר : וז"ל בספר תפלה נאה מתוקן ומקובל לתקן קרי ולהוציא זרע לבטלה הועתק מכ"י של הרב החסיד כמה"ר מענדל פארכום זצללה"ה וזה סידורה : ישב על הארץ כמנודה ויקבל עליו נזיפה ויאמ': הריני יושב לקבל נזיפה ונידוי שנתחייבתי מפי ב"ד של מעלה על כמה חטאים ועונות ופשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אנכי כפוץ כנוה הרבתי אשמה : אשמתי בתורתך בגדתי ביראתך פגמתי בספירותך השלכתי פנים בקדשיך והמים היוצאים לבית המלך הולכתים לבית הכסא מקום הטינופת אשת ונוכים אהבתי הרשתי מונחך חללתי בריתך בהכנסאי הערלה על ברית הקודש פגמתי בכל כ"ב אותיותיך והגברתי החצונים : והנה אם נתחייבתי נידוי ונזיפה מפי בית דינך הצדק או מפי הקב"ה או מפי השכינה הרי ישבתי נדד וקבלתי עלי הדין ואני מתודה ודוי ומתחרט ובוכה על עונותי חטאתי וישר העותי ולא אשוב בדרך הזה עוד הסר סתר יוצר בראשית סלה סלח אביר יעקב מחול מחל קדוש ישראל כי אדירי מלכים אתה ומייעצי להיות מהשבים בכל לב אשר לחטאתם לא תזכור עוד : ואחר כך יאמר בכוונה גדולה א' ערכי א' שמרה' ד' רכי' מ' חטוא' ב' לשוני' ויכוון בר"ת של זה הפסוק שעולה שני פעמים כד כד שהם שני חסדים המגולים מת"ת דזעיר וסופי תיבות גימ' ל"ו כם ל"ו אותיות פשוט ומילוי ומילוי דמילוי כזה ידוד יו"ד ק"ה ו"ו ק"ה יו"ד וא"ו דל"ת ק"ה ק"ה וא"ו וא"ו ק"ה ק"ה אחר כך יכוון אמרם"י גימט' ע' פעמים אדנ' אשמר"ם גימטריא לף לפי לפי יו"ד לפיו"ד אמת : ומלוי הוי"ה של שם ע"ב מודוונא עמו כזה ו"ד י ו י דאבא דרכ"י יכוון יוצא הסיפה דרכי בגימטר' יו"ד ק"י ו"י ו ק"י יו"ד ק"א וא"ו ק"א יו"ד ק"י וא"ו ק"י יו"ד ק"ה ו"ו ק"ה מחטוא עם הכולל גימט' אדנ' בלשוני גימט' אל"ף ק"ה יו"ד ק"ה אל"ף ק"ה יו"ד ק"ה אל אדנ"ה ובזה יתוקן פגם הקרי על ידי שם זה קנאם הוא באת"בש ברכי והנקוד בר"ת הפסוק דהיינו קמ"ץ סגו"ל שב"א חיר"י (ואם יכול ללמוד בתקונים ת"ח ת"ט מה טוב ומה נעים) ואחר כך יאמר אנא ה' חטאתי עויתי ופשעתי לפניך מיום היותי על האדמה עד היום הזה והיום נשאתי את לבי ונדבה רוחי אותי לשוב אליך בכל לבבי ובכל נפשי ובכל מאודי להיות מודה ועוזב ולהשליך מעלי כל פשעי ולעשות לי לב חדש ורוח חדשה להיות זהיר וזריז ביראתך אתה ידוד אלהי הפותח יד בתשובה ומסייע לב אדם לטהר פתח את ידיך וקבלני בתשובה שלימה לפניך ועזרני נגד השטן שנלחם בתחבולות עלי ומבקש נפשי להמיתני גער בו לבלתי יעמוד על ימיני לשטני ועשה למען שמך הקדוש שלא יתחלל ח"ו על ידי ולשמור תורתך תמיד לעולם ועד והסר לב האבן מקרבי ותן בקרבי לב בשר ורוח חדשה אנא יהו"ה אלהי שמע את תפלת עבדך ואל תחנוניו ואל יעכב שום חטא ועון לתפלתי ותשובתי ויעמיד לפני כסא כבודך מליץ יושר להמליץ בעדי ולהכניס את תפלתי ותשובתי לפניך ואם בחטאי הרבים

והעצומים אין מליץ יושר להמליץ בעדי חקור לי תפירה מתחת כסא כבודך וקבלני בתשובה שלימה לפניך ושמע את תפלתי כי אל שומע תפלת כל פה ברוך אתה ידו"ה שומע תפלה עכ"ל (שלשה שמות של שם הוי"ה ב"ה הנז' בתפלה זו הם בנקוד ציר"י) : ואני אומר לתקון קרי וזרע לבטלה אם ת"ח הוא יכנס בתורה ויטריח מוחו לחדש חדושים בתורה תמיד תמורת מה שטרח מחשבתו לחשוב מחשבות זרות לעקור הזרע מן המוחין ולהוציאו חוצה ונעשה רוצח בניו בידיו חוץ מהפגמים אחרים שעשה לכן לבנות מה שהרס יטריח מחשבתו שהיא במקום המוחין לחשוב מחשבות לחדש חידושי התורה שנקראים בני ובונה בהם שמים חדשים שמים מחודשים ועל ידי כך הוא מחליש ומהתך כח הקליפה אשר נתענה בחטאתו אשר חטא בהוצאת זרע לבטלה : ומחיה בניו אשר המית בזר מעשהו משום דחדושי התורה שמחדש בה נקראים בני הנפש ונעשים נשמה להחיות כל אותם בניו שהמית בידיו ובלבד שכל מה שמחדש יהיה לש"ש ובכונה לתקן מה שעוות וגם יזהר עצמו מדברים בטלים שהם כזרע לבטלה כנודע ומעוררים העון שהוא בכוח שלו וידאג תמיד על מה שעשה ויבכה ויתחנן לפני בוראו להעביר על עונו : וסימן זה יהיה בידך אשר קבלתי אותו מפי סופרים ומפי ספרים שהעושה תשובה על עונו כל זמן שהעון יעל על זכרונו ומרקד לפניו בידוע שעדיין לא נמחל וירבה בתשובה אך כיון שנשכח ממנו ואינו עולה בזכרונו ידע באמת שכבר נמחל לו שנתקבל תשובתו ועשה הקב"ה שישכח לבשר לו שנתקבל תשובתו ע"כ : ולכן כל המחדש בתורה לתקן מה שעוות כמדובר יהיה הסימן הזה בידו ואם עדיין עונו מרקד נגד עיניו ירבה לחדש חדושים בתורה עד שיבשרו לו מן שמים הסימן כמדובר ונראה שהכל תלוי כפי חוזק חשקת תשובתו ודבקותו בהקב"ה שימחול לו וכפי הצער והדאגה שלוקח בנפשו והטורח אשר טורח לחדש חדושי התורה נכנס קצת במדרגת רוחניות ובזה בא לשכח הגופניות הגמור והמטונף ממעשהו זר והוא הסימן הנזכר ואז בודאי נמחל עונו ועליו נאמר לך בשמחה אכול לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה אלקים את מעשיך ומצאתי סיוע לדברי בירושלמי סוף מס' ר"ה דקאמר אמר קב"ה כיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימיכם ועיין בתקונים תקון כ"ב גם ס"ה ע"א ועיין לעיל סו' פרק כ"ב : ואל תק' מדוד דקאמר וחטאתי נגדי תמיד שדוד כתב חטאו בכותלי ביתו לראותו ולזכור ממנו תמיד כמ"ש בס' החסידים דעל זה נא' וחטאתי נגדי תמיד ע"כ ודאצטריך לכותבו לזוכרו מכלל שנשכח ממנו אלא מתוך חסידות החמיר לבייש דואג כל ימיו אע"פ שנמחל כתבו לזכור : ואם יהיה החוטא בעון זה עם הארץ יטריח ויגיע לרדוף אחר המצות וירבה בג"ח בכל לבבו ובכל נפשו ויפנה כל מחשבתו תמיד לחשוב מתי יבא מצוה לידי ואקיימנה וישתדל בכל כחו להדריך בניו לתורה וישמש ת"ח כדי שיוכלו לחדש בתורה ומה טוב ומה נעים אם מוציא מכיסו להחזיק ביד לומדי תורה ולעשות כוללין וישכר אם יש יכולת בידו ואם אין ידו משגת לזה יחזיק כפי השגת ידו ואחד המרבה ואח' הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים : והנה ע"י כך מרבה בבני הנפש ונעשים נשמות להחיות הבנים אשר המית ומחליש ומהתך כח הס"א כמדובר לעיל וסר עונו וחטאתו יכופר וקצת מזה כתבתי בפרקים דלעיל אך באופן אחר תבקשהו ותמצאהו : ות"ח וכ"ש הע"ה כדי שלא יבא ליכשל במכשול הזה עוד יחשוב תמיד שהוא כאין והעדר טוב ממציאותו שהוא הבריה שפלה שבכל הנבראים שבעולם ויזכור כי הוא נסתפק מטפה סרוח' ואיך עבר במקום הטינופת ואיך סוף בעל ליחות ובעל מכאובות וכיעורי הוצאת הגואה היוצא מגופו מלא טינוף צואת האף צואת האזן ואח"כ יזכור בנוא' חטאיו ועונותיו ופשעיו אשר אין די להרחיק ממנו כמלא עיניו כדין צואה סרוחה אלא ראוי להרחיק ממנו מלא הארץ ויזכור במיעוט ידיעתו בעומק התורה ובסודיה א"כ במה הוא נחשב הלא הנפל טוב ממנו נגוס לו שלא נברא משנברא : כ"כ החסיד בעל לוחות הברית ז"ל בשער האותיות : והאלפי כמהור"ר משה קורדוכירו ז"ל יעשה אדם תחבושת מב' סמנים כדי להשפיל עצמו שלא לחטוא א' שירגיל עצמו להיות בורח מן הכבוד כל מה שיכול אם יתנהג שיכבדוהו בני אדם ישלמד בהם על כך הגאוה ויפרכה הטבע תמיד בכך ובקושי יוכל להרפא ב' שירגיל למחשבתו לראות בבזיונו ויאמר אם היום שבני אדם אינם יודעים גריעותי מה לי בזה וכי אני איני מכיר בעצמי שאני נבזה בכך וכך אם נהעדר הידיעה ותולשת היכולת ובזיון המאכל והפרש היוצא ממנו וכיוצא בזה עד שיהיה נבזה בעיניו נמאס ג' שיחשוב על עונותיו תמיד וירבה בטהרה ותוכחת ויסורין ויאמר מה הם היסורין היותר טובים שבעולם שלא יטרדוני מעבודת השי"ת אין חביב בכולם מאלו שיחרפוהו ויבזוהו וינדפוהו שהרי לא ימנע ממנו כחו ואינו בחולאים ולא ימנע אכילתו ומלבושו ולא ימנעו חייו וחיי בניו במיתה א"כ ממה יחפוץ בהם ויאמר מה להתענות ולהסתגף גופי בשקים ומלקיות המחלישים כחי מעבודת הבורא ואני לוקח אותם בידי יותר טוב אסתגף בבזיון בני אדם וחרפתם ולא יסיר כחי ולא יחלוש ובזה כשיבא

העלבונות

בתלבושת עליו ישמח בהם ואדרבא יקפוץ בהם יעשה ענג סמכים אלו שחבושת ללבו ויתלמד בהם כל ימיו עכ"ל :

והנני מציג לפניך תפלה לקבלת מלכות עול מלכות שמים שטוב לאומרה בכל יום ובפרט בבעל תשובה הביאו בעל ס' עבודת בורא ז"ל : הנני מוכן ומזומן לקבל עלי אמונת אלהי עולם אשר תמיד ונעלם מעין כל חי מרוב קדושתו : והנני מאמין באמונה שלימה שהבורא ברוך הוא יחיד ומיוחד ואין יחידות כמוהו בשום פנים ברוך הוא שאין בלתו יחיד אלהי הוא היודע דעת ומחשבות יצורין כשמוסיקן הוא האציל יחידי וברא ויצר ועשה כל העולמות ואין שני לו היה הוה ויהיה תקיף ובעל היכולות ומבלעדו אין אלהים הוא הבורא השמים ושמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה וכל אשר תחתיה הימים וכל אשר בהם ברא לויתן עם כל התנינים הקטנים עם הגדולים וכל שרץ השורץ ורומש בתוך המים גבול שם לים שלא יעברו גליו : ברא הארץ וכל אשר עליה וכל אשר תחתיה ברא אדם ובהמה חיות השדה ואיתו יער כל צפור וכל כנף וכל אשר תעוף וכל השרץ השורץ ורומש על הארץ ברא הרים וגבעות ברא דומם צומח חי מדבר וכולם זן ומפרנס אות' מביצי כנים ועד קרני ראמים וכולם ברא לכבודו ברא כמה ארצות הנעלמים מבני אדם ובהם כמה מיני בריאות וכלם ברא בחכמה ובדעת והכל לכבודו : ברא כמה רוחות וכחות בין השמים והארץ שם עבים רכובו ומהלך על כנפי רוח : ברא שמים ושמי השמים וכל צבאם : ברא עולם הגלגלים ועולם התחתון כנגד עולם הגלגלים כטיפת חרדל וכל גלגל לפני חבירו הגבוה ממנו כטיפת חרדל : ברא עולם המלאכים אלף אלפי אלפים ורבוא רבבות עד אין מספר לגדוד מעלה : וכולם ברא לכבודו להללו ולספר הודו ועולם הגלגלים כנגד עולם המלאכים כטיפת חרדל : וכל מלאך לפני חבירו הגבוה ממנו כטיפ' חרדל ומלאך הגבוה שבגבוהים לפני כסא כבודו כאפס וכאין נחשב וכסא כבודו לפניו כמו כן ברוך הוא : והוא ברוך הוא אין לו דמות הגוף ואינו גוף לא נערוך אליו קדושתו : ראשון לכל ראשית אחרון בלי תכלית עילת כל העילות סיבת כל הסבות שליט בעליונים ובתחתו' היה הוה ויהיה תקיף ובעל היכולות בעלמא דין ובעלמא דאתי אין קדוש כה' ואין צור כאלהינו כי מי אלוה מבלעדי ה' ומי צור זולתי אלהינו (ויאמר מיד ז' פעמים ה' הוא האלהים) ויכוין כנגד ז' ספירות גדולה גבורה ת"ת נצח הוד יסוד מלכות ואח"כ יאמר בדעת ובתבונה ובחכמה בראת עולמך אתה הוא ה' אלהים לבדך (ויכוין על ג' ספירות בינה חכמה כתר כי ר"ת של אתה הוא ה' האלהים אהיה שהוא כתר ואח"כ יאמר הוא אלהי וכו' יכוין שהוא מחבר האצל להיות אחד) הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים הוא אשר ברא שדין ולילין ורוחין וזיקין וכל כת דלהון ומציל בני אדם מהם שלא יזיקו אותם כאמור יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש ונאמר לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכך הוא אשר ברא מידי יום ביומו אלף אלפי אלפים ורבוא רבבות מלאכי השרת ומעביר אותם בנהר דנור כאמור חדשים לבקרים רבה אמונתך : הוא שעתיד להחיות מתים ברוב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו בו אני מאמין ועליו השלכתי יהבי ואליו נשאתי את נפשי ורוחי ונשמתי : והנני מקבל עלי עול מלכותו ועול מצותיו לעבדו בכל לבבי ובכל נפשי ובכל מאודי ע"כ : אשרי להם ואשרי נשמתם מי שאומר כל זה בכל יום בכונה נכונה ועליהן אתמר זכאין חולקיהון דצדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי ע"כ :

וכדי שיכנס האדם בעול מלכות שמים ראיתי לכתוב שלשה דברים המביאים לאדם לכל עון ופשע כדי שיסור מהן ויהיה נקי מכל חטא הביאם הרב בעל עוללות אפרים ז"ל וז"ל סיבה ראשונה שטוקע אדם עצמו בעברות מצד קלות החטא בעיניו ודש אותה בעקב ועובר עליו בכל יום כגון רכילות ולשון הרע שבועת שוא שחוק קלות ראש שפת שקר לשון רמיה וכאלה הם רבים שונין ומשלשין בהם עד שנעשה להם כהיתר גמור והן ראשי עבירות :

סיבה שנית היא שכל אדם חכם בעיניו ובוזה כל דרכי ישרים בפניו ואומר יהודי אני ואני יודע תהלות לאל יתברך מה לעשות ומה להניח ואף שמראה מ"ט פנים טהור על השרץ שבידו המטמאם ובסיבה זו אינו שומע לקול מוסר לעולם ואינו בא לידי חרטה ותשובה לעולם :

הסיבה השלישית היא בהיות האדם אחר הנאות חמדת הבלי העולם באכילה ושתיה ומלבוש עושר ונכסים וכבוד :

אלו ג' דברים המכים את האדם בסנורים וטח עיניהם מראות מה תהא באחריתו ועל חושבנו כי לעולם חוסן עכ"ל : ונראה לי המחבר שכדי יוכל האדם לעזוב המדות האלו ישים נגד עיניו ג' דברים אחד על מה שעבר מלשון הרע שדבר ושחוק וקלות ראש וכדומה היזק לאחרים ועלה בידו אין כי לא הרויח בזה לא ממון ולא כבוד כי אם גנות הגוף ואיבוד הנפש : ב' בזה שמתגאה בשכלו והוא חכם בעיניו יחשוב שכל הכבוד המגיע לו מזה וכל התענוג שמגיע לו בעשותו כל מה שלבו חפץ באומרו

הכם אני ויודע אני שדרכי ישרים וטובים כלם כהרף עין כי הכבוד והתענוג המגיע לו מזה הוא כהרף עין כי הכל עובר כנודע: ג' יחשוב שהעתיד עדיין וא"כ מה לו לטנף עצמו להאוות חמדת העולם שאינן בידו ותשתדל להשיגם כי כל דבר העתיד לבא ההשתדלות להשגתו תם לריק כאו וקודם בואו לידו אפשר ימות בלא עתו וכמאמר הוציא בהבל ומתו על דרך אל תצר ליום מחר וכו' לכן אין טוב לכל אדם כי אם לחשוב תמיד בקיום המצות לומר מתי יבא לידי ואקיימנה אם באים לידו אשריו שמאלי' כשמתו ואם אין באים לידו גם הוא אשריו דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וכמאמר הוא רחוק מההפסד וקרוב לשכר: ושליך יהבו על הקב"ה שהוא יזמין פרנסתו אך שירבה בתפלה ותחנונים לפני המקום שיעשה בקשתו מי לנו גדול כמשה רע"ה וכדי שימלא הקב"ה רצונו ליכנס לארץ והרבה בתחנונים לפני המקום כדכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ואמרו רז"ל מנין ואתחנן התפלל משה להקב"ה ובא התשובה לו רב לך ופי' חז"ל רבנות יש לך אם לא תכנס עיין בספרים הקדושים גם יתפלל האדם לבוראו על בקשתו ואם לא ישיבהו ידע שיחזור בתשובה ואם יש בהו למלא את שאלתו מה טוב ומה נעים:

פרק מה

יזכר האדם ז מקבל השבים נתן לנו תורה ומצות לקדש את נפשנו ולזכותנו לעולם הבא שחפצו להטיב לבריותיו ולבלתי ידח ממנו נידח אשר על כן כדי שיהיה האדם אוהב למקום אכתוב בפ' זה כ"ב דברים שיזהר בהם כדי שיזכה בטוב הצפון לצדיקים הביאם הרב בעל ספר עבודת הבורא: א' בשחרית כשילך לבית הכנסת יאמר הריני הולך לבית הכנסת לשם יחוד קודש' ב"ה ושכינתי' בדחילו ורחימו בשביל כל ישראל ליחד שני אותיות ראשונות של שם הוי"ה עם ו"ה ביחודא שלים ולהקים השכינה מעפרא ולייחדא עם קודש' ב"ה בדרוע ימינא והריני מוכן ומזומן לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך שכל רמ"ח מצות תלוים בה ומיד יאמר שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך: ובמנחה יאמר כנזכר רק שיאמר ליחדא שכינתא עם קודשא ב"ה בדרוע שמאליה בשם כל ישראל: ב' צריך ליזהר שלא יזרוק שום ברכה מפיו בלי כוונ' ועליהם נאמ' ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו: ג' יהא זהיר מאד שלא יאמר הברכות והשירות במהירו' ובהבלעה שעל זה אמרו בתקונים הבשר עודנו בין שיניהם וכו' וידקדק לומר כל תיבה ותיבה כתקונן וכן כל נקודה ונקודה: ד' לא יתפלל מיד כשיכנס לבית הכנסת אלא צריך לשהות מעט כדי שיתיישב על לבו לפני מי עומד ולפני מי הוא מתפלל ויזכור גדולתו ורוממותו של הקב"ה: ה' לא ידבר שום שיחת חולין אפילו קודם התפלה או לאחר התפלה: ו' יהא זהיר מאד שלא ירוק בבית הכנסת כלל רק אם יזדמן לו בהכרח איזהו ליחה שצריך לרוק ירוק בתוך מטלית אחד או בתוך כסות ועל ידי זה ינצל מדין הרוק בפני חבירו וכמאמ' בס"ן לא יכנים אצבעו בתוך האוזן או בתוך החוטם כי צריך נטילה כמבואר בש"ע סי' ד': ח' יהא נזהר שלא יתפלל על פה אלא אם כן בחומש מקומות שצריך לסגור עיניו ויועיל מאד לכוונה: ט' התפלה יהיה הכל בשמחה גדולה ולא בעצבות כלל רק בעת שיזכור עונותיו או יבכה על העבירות שבידו ויקח הדמעות מה שירדו מעיניו וישים אותם על מצחו ויאמר יכבה דמעותי את חרון אפו ויכוין שערי דמעות שהם נצח והוד לא ננעלו: י' לא יתפלל בקול רם ואפי' בפסוקי דזמרה ובתפלת מיושב רק בהכנעה גדולה ובכונה ובנעימה כדי שירא' הכנעתו לפניו ברוך הוא: י"א ילך במרוצ' לב"ה ויאמר בבית אלהים נהלך ברגש ועיין לקמן בסמוך בסוד ברגש ויבדוק מנעליו שלא יהא שו' טינוף ח"ו וע"ז נאמר שמור רגלך כאשר תלך אל בית אלהים: י"ב לא יכנס לבית הכנס' בית' ריקנים ובאם שיצטרך לקרוא לאדם את' אזי ישב מעט כי הישיבה מגנת ויאמר איזהו מזמור בתהלים אח"כ יצא: י"ג יזהר להקדי' לבית הכנסת כדי שיתפלל עם הצבור ולא ידלג בפסוקי דזמרה כפי דעת הש"ע בסי' נ"ב כי הרב המגיד ובעל תולעת יעקב קורלין סבר על זה וכותבים כאילו הוא קוצץ בנטיעות ח"ו ומהפך הצנורות ומחריב העולמו' ח"ו וכל המשכים לבית הכנסת זוכה לרוח טהרה: י"ד צריך לקבוע לו מקום מיוחד בב"ה שיהיה לו לישב עליו וצריך ליזהר שלא יהא עניו ביותר שלא יבחר מקום שפל ביותר כי ענוה ביותר גם זה גאוה רק מקום ממוצע לא גבוה יותר מדאי ולא נמוך יותר מדאי: ט"ו יכוין להיות בכלל צדיק ולכן יענה כל יום צ' פעמים אמן ד' פעמים קדוש י' קדישים ק' ברכות ואז נקרא צדיק ובשבת ישלים ק' ברכות בפירות: י"ו כשמתפלל י"ח יסגיר את עיניו ויהיה תמיד במחשבתו כאילו אש גדול ונורא לפניו ואם ירא' לתוכו מיד ישרוף לו האש ויאחז ידיו זה על גב זה ימינא בשמאלא ושמאלא בימינא כדי למתק הדין שהוא בשמאל: י"ז צריך ליזהר שלא יוציא שני הגודלים לחוץ רק יהיו תמיד נכללים הגודל שאינו בידו של שמאל וגודל של שמאל בידו של ימינו: י"ח ליתן צדקה קודם שיתפלל וצריך לומר אני בצדק אחזה פניך: ובש"ע של האר"י ז"ל כתוב וז"ל בהלכות צדקה מורי ז"ל היה נוהג לתת צדקה בשתים מעשר ושתה מושל

בכל

בכל כי בכל הוא היחוד שנקרא כל והוא הנותן צדקה אל השכינה ואל זה ראוי לכוין. גם יכוין במלת בכל שרומז לשכינה הנקרא בכל בסוד בת היתה לו לאברהם אבינו ובכל שמה והוא גם ב"ן העולה בכ"ל וצריך ליתן תוספת מעומד ע"ש. י"ט צריך לכוין כשעונה אמן כמו שאחז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך והדבר ידוע שאמן כולל ב' שמות יהו"ה אדנ"י שעולה כמנין אמן אבל העיקר שצריך לכוין כפי ענין הברכה לפעמים הוא מכוין בעניית אמן שעונה כאלו הוא מעיד עדות שכן הוא כדברים מה שאנו מספרים שבחו של ברוך הוא ולפעמים יכוין שהוא כמו תפלה ר"ל אמן כן יעשה הא-ל ברוך הוא כמו שאמר ירמיה הנביא ועכ"פ לא יענה אמן יתומה וחטופה כמבואר בגמ'. כ' ראיתי רוב העולם אינם נזהרין מה שעונין הברכה של נטילת ידים אחר ברכת המזון כב"ה אף שאומרים אותה בביתו בשעת נט"י והדבר מבואר בש"ע סי' מ"ז שלא יאמר אותה ברכה כפל אם אמרה בביתו אכן בשמע הברכה מפיו שהש"ץ שרי ליה לומר כפל הברכה ויכוין בזה להוציא למי שאינו בקי ואינו מבין. כ"א כתב בש"ע של האר"י ז"ל צריך שיהיה עוסק בתורה מעוטף בטלית ותפילין ולא יסיח דעתו מן התפילין רק בעת שיעסוק בתורה שאז אין בו משום הסיח הדעת. כ"ב ועסק התורה צריך שיהא עמל פרד"ס ר"ת שלו פשט רמז דרוש סוד:

אמר המחבר ואם אין אדם יכול לקיים כל זה משום איזה סיבה יקיים מה שיכול לקיים ואפי' אחת ואל יאמר כיון שאיני יכול לקיים כולם בשלימות מה כח מעלה ומוריד בקיום קצתם. משל לאדם שהיה בכיסו כ"ב דינרים וניקב הכיס ונפלו כולם ולא נשאר כי אם דינר אחד וכי בשביל שנפלו כולם על שלא נזהר לשומרם ישליך האחד שנשאר אלא מה שיש בידו לשמור ישמור: ועוד שאפשר שבעל אותה מצוה שיכול לקיים בא לזה העולם להשלים חקו מגלגול ראשון ונמצא שאם יבטל קיומה גורם לעצמו גלגול אחר לכן כל מה שיכול האדם לקיים יקיים ואל יאמר כיון שאיני יכול לקיים כולם איני מקיים אפילו קצתם וכ"ש א' או ב' דזהו פתוי היצ"הר לטורדו מן העולם ולגרום לו גלגול אחר כמדובר שהרי מספיק קיום מצוה או גדר או סייג א' להשלים נפשו של אדם ולהצילו מדינה של גיהנם וכמאמר השלם בגמ' ע"פ ופערה פיה לבלי חק למי שלא קיים אפי' חק א' הרי חק א' מצילו מגיהנם. משל למלך ששלח לא' למלחמה וצוה לו לעשות מאה צווים בענין המלחמה ולא היה בדעתו של מלך שיקיים כי אם צווי אחת מאה צווים שצוה לו אך טוב לו מאה אולי עמהם יקיים א' ונמצא משלים רצונו בקיום אחת מהם אע"פי שעבר על השאר וכיון שעם האחד משלים כוונת המלך מוכן ומזומן לקבל שכר מאתו: נ"ב המלך שהוא הקב"ה שולח לנשמה בזה העולם להלחם במלחמת יצר הרע וצוה לקיים במלחמה זו תרי"ג מצות שנכללים רמ"ח של עשה והרבה' בהן מטעם שאם לא יוכל לקיים זו יקיים זו וכמו שפירשו חז"ל על משנה ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות וכו' כלומר כדי שיזכו כולם הרבה במצות שעם זה מקיים כל א' המצוה שיוכל לקיים משא"כ אם לא היה מרבה מצות כי אם היה מצות כמנין ז' מצות בני נח מי שלא היה יכול בקיום השבעה הי' יוצא ריקם מן העולם לכן הרבה להם תורה ומצות שכל א' יקיים אותה שיוכל ונמצא בין כל ישראל מקיימין כלם שנא' ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר וא"כ כפי זה איך יאמר אדם כיון שאיני יכול לקיים כלם איני מקיים אפי' אחד אלא יקיים מה שיכול ויזכה לעה"ב אך בתנאי שיהיה לבו דבוק בהק"בה ובשומרי מצותיו ויתאוה תמיד להשיג ליכולת קיום כל המצות:

ועתה בן אדם שנתגדלת בבחורתך בעסק תורה ומצות ועתה בזקנותך מתחרט על שעבר ואין בכוחך לקיים עכשיו כי אפס כח המשיג שמע בקולי איעצך ויהי אלהים עמך התודה על שעבר והזהר מכל חטא ודבק נפשך בשומרי תורה ומצות להשתתף בכלם ולשמוע מפיהם תמיד ושים דעתך ותאותך בלי הפסק בקיום התורה והמצות אע"פ שאיך יכול לעשות ומחשבה טובה הקב"ה יצרפנה למעשה ונמצא במותו יצא מן העולם בעון ממנו ויזכה לחזות בנועם ה' על דרך יש קונה עולמו בשעה א'. לכן מי שתקפו יצרו ונכשל בבחורתו בקיום המצות אל יאמר בזקנותו חלילה וכאשר אבדתי אבדתי ואלך ואעשה מה שלבי חפץ כי בידו לתקן כדפרישית וזוכה לחלקו בגן עדן כי יוצר האדם חפץ בתשובת השבים על איזה אופן שיוכלו לשוב ואדם יכול לשוב בהיות מתאוה בקיום התורה והמצות כדפרישית ויחשב למעשה על דרך שאמרה תורה והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם כו' ואהבך וברכך והרבך כו' שהכוונה עקב השמיעה את המשפטים שיחשב כאלו ושמרתם ועשיתם אותם בפועל וע"י כך ואהבך וברכך. משל לאדם שאכל כל ימיו עגלים מפוטמים וכל מיני תענוגי' שבעולם רק מאכל אחד מיוחד לאכילת המלך לא הספיק לאכול ממנו וכשקפץ עליו הזקנה ואין כל כי אפס כחו ובא לכלל עד ככר לחם ובזוכרו מה שאכלים שאכל בבחורותו לא היה מתאוה להם משום שככר אכל מהם הרבה פעמי' וטעם טעמם אך כספי' עולה על זכרונו המאכל המיוחד למלך שהיה

שהיה יכול בידו או להשתדל ולהשיב לאוכלו ולא אכלו משחוק עליו תאותו ומתרבה עליו התאוה יום יום עד שמרוב התאוה משתנה פניו ישונה ושומן בשרו שהרבה עם אותם המאכלים נתך ונכמש עד שלא ישאר כי אם גויתו עור וגידים ועצמות לבד ויוקטן שיעור קומתו ונהפך לשיעור קטן שכולד דמי כסוף מכסת שיעורו. והנה נבא אדם זה למצב זו הרי נחשב כאילו לא אכל מימיו וכאילו שאכלו פת חרבה מים במשורה. והמשל האדם שכל ימיו הלך אחר תאות יצרו ואכל ונתענג מכל מיני תענוגים אך לא טרח לאכול מאכל א' מיוחד עולה על שלחן המלך שהיא תורה והמצות וכשבא לימי הזקנה חפץ לשוב בתשובה אך אין בידו ובכחו לעשות ישיבה ללמוד תורה ולא לרדוף אחר מצות מחמת אפיסת כחותיו בהיות שמצטער בנפשו מרוב תאותו על עסק התור' ואומרו מי יוכל לעסוק בה ומרוב התאוה מהסך בשר גופו שהרבה בתענוגיו נעשה מקטין גופו כנולד דמי וחשוב לפני המקום כתינוק שמתאוה נפשו הטהורה להתגדל וללמוד תורה ולקיים מצות ומת קודם שנתגדל שקב"ה חושב לו מעשה מחשבתו הטהורה גם זה כיון שתאותו הקטין גופו ומתאוה בעסק התורה אף ע"פ שלא עסק ומת נחשב כתינוק שמת כדפרישית. לכן אל יתיאש שום אדם מן הרחמים אפי' השנים לעת זקנותם כי לכל יש תקנה כנ"ל עד שהגדילו רז"ל לומר עד דכדוכה של מות קב"ה מקבל השבי': וכדי שתבין בשכלך הדבר אייחד לך פרק א' ממעלת יצירת האדם עד היכן מגיע שרמוזים בצורת תבנית איברי גופו עליונים ותחתונים ולאיש אשר אלה לו מוכרח שהקב"ה מבקש ומגלגל גלגולים לבקש הצלתו לבל ישחית צלם דמו' תבניתו ונהפכם בנכרי נחלי המתהפכים לזפת וגפרית ולכן אפילו במחשבה אם השב האדם בתשובה בעת דכדוכה של מות מקבלו דכביכול מצטער איך נשחת צורה זו ביסודי גיהנם אך האומר אחטא ואשוב בדכדוכה של מות תשובתו אינה מקובל' על דרך אחטא ואשוב כו' כי כל מה שאמרנו הוא דוקא במי שאירע שחטא מחמת תוקף יצרו אך לא לעשות הדבר בקום עשה לחטוא שאז אין לו תשובה כמדובר והשם ישים חלקנו עם עושי רצונו ועם השבים בתשובה בעודם איש אע"פי שהתשובה מועלת בכל זמן אמנם לא ראי זה כראי זה:

פרק מו

ישמע האדם וישכיל ויבין מעלת האדם וחשיבותו אשר בצלם דמות תבניתו כלל בו היוצר עליונים ותחתונים כמ"ש בס"ד ובהיות כן איך יעלה לבו של אדם לחטוא לפני בוראו ולגרום חירוב בריאה שלימה וכיון שכתבתי בפ"ה קודם לזה שאל יתיאש אדם מן הרחמים אע"פי שהרבה לחטוא כדי להחזיק לבו אל התשובה עשיתי פרק זה סמוך לפרק הקודם שיראה מעלתו וחשיבותו לפני הבורא אשר צייר בו כל הבריאה וכיון שכן מבקש שיתחיל אדם בתשובה כחודה של מחט ולפתוח לו פתח כפתחו של אולם יהיה התשובה באיזה זמן שיהיה. ונתחיל בציור האדם כתב בס' אורחות חיים דף רי"ב ע"א וכמו שאדם דומה מעט מועט לאלהים כן בבנין גופו דומה לכל העולם: עשה לו גולגולת הראש כמו רקיע השמים שעל הרקיע הזה: עשה לו תקרה עליונה של פה הנטועות בה שינים והמתלעות כדמות הרקיע הזה שעלינו: וכמו שמבדיל הרקיע הזה שעלינו בין מים העליונים למים התחתונים ג"כ תקרה העליונה של פה מבדיל בין הליחה של פה ובין הליחה שנקרו' שעליון: וכמו שהאלהים שוכן שכינתו הקדושה בשמים העליונים שקירה על המים דכתיב המקרה במים עליותיו וכן הכין את רוח נשמת חיים והדעת והבינה בקרום המוח של ראש הנקרם של המוח על הליחה ורואה והבין האמת כי אם יקרע קרו' המוח או ינקב מיד ימות האדם על אשר בו מכין רוח חיים: וכמו שכן האל יתברך שכינתו הקדושה במערב כן שיכן את המוח אחרי הראש על האזנים ושיכן את רוח חיים על המוח: וכמו שמקיים העולם ומנהג בכח אל אחד כך מתנהג כל הגוף בכח רוח חיים א' שנתן לו האל יתברך ומתקיים בו להיות בריא ומקוים עד בא קיצו ואם יתערב בגופו מאומה רוח רע אחרת לא יתקיים להיות כבתחלה: וכמו שנתן ברקיע השמים שני מאורות וחמשה כוכבים כן ברא בראש האדם שבעה שימושים שתי עינים ושני אזנים ושני נחירים והפה: העין הימנית דומה לחמה והשמאלית דומה למאדים: האף הימני דומה לכוכב והשמאלית דומה ללבנה: הפה והלשון והשפתים דומה לצדק: וכמו שנעשה אויר בין רקיע ובין הארץ כן נעשה בגוף האדם החזה והגויה: וכמו שמשיב הרוח באויר חללו של עול' כן תצא נשמת רוח חיים מן הריאה שבחזה ובגויה הוא חללו של גוף: וכמו שרקע הארץ על המים כן קרם ומתח קרום הבשר שעל הכבד ועל הבטן ועל המעיים ועל הטחול הוא הבשר שבין הריאה ועל הכבד ועל הטחול והמעיים והבטן: וכמו שעשה האל יתברך עופות ודגים וחיות ובהמות תמימים ורחמנים מלעשוק זה לזה: ויש שהם אכזרים וטורפים ובולעים זה לזה כן עשה גם בני אדם כטובים כדמו לעופות ולבהמות הטובים שנאמ' יונתי תמתי ונאמר ואתם צאני צאן מרעיתי ובני אדם הרעים כדמו חיות רעות לאריה דכתיב דמיונו כאריה יכסוף יטרוף: יש דומים לדובים וזאבים שנאמר כזאבי ערב: בעולם יש אילנות ועשבים ופירות טובות

יש שיש להם ריח טוב ופירות טובים לתחייה ולרפואה ויש עשבים ושרשים ופירות להמית כעשבי סמי המות וכקוץ ודרדר : טובים נדמו לטובים כדכתיב כתפוח בעצי היער וכשושנה בין החוחים : והרעים נדמו לרעים כדכתיב ונביער כקוץ מונד כולהם : וכמו שעשה תחת לארץ תהומות וטיט ורפש כן עשה לאדם הקרב העליון והמעיים שמקבלים המאכל והמשתה : וכמו שגורשים על הרפש ומן המים והטיט שרצים ורמשים למיניהם כך נשרצים במעי האדם מרפש השמרים של מאכל ומשתה שרצים ורמשים תולעים ארוכים וקצרים גדולים וקטנים : וכמו שעשה מקוה ימים בעולם כן עשה מי רגלים הוא הכבד הוא השלפוחית : וכמו שעשה אדני הארץ למטה כן עשה יסוד כל בנין הגוף את עצמות שענה גוף ומזה ושתי ירכים : וכמו שעשה אבנים מפולמות המשוקעים בתהום אשר מביניהם המים יוצאים כן עשה שתי כליות לאדם ולעבור מביניהם מתוך גידיהם את מי הרגלים הוא השתן אל השלפוחית וגם לתלות הזרע עובר ויוצא מביניהם על בני הערוה : וכמו שהתהום קורא אל התהו' כדכתיב תהום אל תהו' קורא כך קורא קרב עליון הוא אל אצטומכא אל המעיים להקבילם אחר המאכל מהמשתה והמעיים קוראים אל גידי הכליות שהם כצינורים להקבולם המים מי הרגלים הם המתמצין ונפרדים מן המאכל המעיים ללכת אל השלפוחית וצנורי הכליות קוראין אל השלפוחית להקבילם המים ההם להוליכם להקוותם בתוך השלפוחית שהוא דומה לתהום שהוא תחתון לכל התהומות : ועוד אותם מעי קורא אל מעי האיצטומכא לקבל אל דמו הכוחה והבלל : וכמו שעשה האלהים נהרות להשקות העולם כן עשה בגוף האדם ורידין הן גידי אדם המושכים את הדם להשקות את כל הגוף : וכמו שיש בעול' מים כלולים ועכורים מתוקים ומלחים ומרים כך באדם מעיניו יוצאים מים מלוחים מנחיריו יוצאים מים קרים ומגרונו מים חמין ומפיו מים מתוקים ומאזניו מים מרים ומי השתן הן מרים וסרוחים בעולם יש רוחות קרים וחמין כן באדם כשפותח פיו ונופח אז הרוח חם וכשסוגר פיו ונופח אז הרוח קר : רעמים בעולם קול באדם : ברקים בעולם ברקי' באדם פניו מאירים כברק : מזלות בעולם והחוזים בככבים יודעים מהן עתידות כך יש אותות באדם כשיש שחין לאדם בלא שחין ובלא כנים ובלא פרעוש בזה יודעין הבקיאין בחכמה זאת עתידות וכן בשרטוטי האדם ובתואר פניו יודעים עתידו והחכמה הזאת היתה ביד חכמים הקדמונים אבל מן האחרונים נשתכחה וכן יכולין החכמים לידע עתידות מן האילנות והעשבים וזהו

מה שאמרו על ר' יוחנן בן זכאי שהיה יודע שיחת דקלים פי' היה בקי לראות בתנועת הדקלים ומזה היה יודע עתידות : וכאשר יוצאים מצד דרום והוא צד ימין של עולם החום בטללי ברכה וגשמי ברכה כן יצא בצד ימינו של אדם החום מן המרה התלויה בכבד וכן יוצא לחלוח הדם מן הכבד שבצד ימין האדם וכמו שיצא הרע' לעולם מצד צפון בעולם כן יצא הקור מצד שמאל האדם מן הטחול ומן המרה השחורה השוכנת בטחול בתוכו : וכמו שיצא הרעה לעולם מצפון כן יצא כל חולי רע וקשה מן המרה השחורה השוכנת בטחול מצד השמאל : וכמו שבצד צפון של עולם מדור כל המזיקין והזיקין והזועות והרוחות והברקים ורעמים מצויים כך הוא מקור המרה השחורה בטחול בצד שמאל שממנה תולדות כל חולי רע וקשה כמו השחפת רביעים וכל מיני שיגעון והפחד והרעד של אברים : וכמו שעולין הנשיאים שהן כעשן מן הארץ ומעלים המים מן התהומות אל אויר הרקיע להמטיר על הארץ כן עולה עשן קרב העליון ומעלה ליחלוח אל הפה ואל הראש ומן אותו הלחלוח העולה מן הקרב יוצאו הדמעות וריר הנחירים ורוק הפה : וכמו שברא בעולם הרים כן ברא בגוף האדם שכמי הכתפים וקשרי הזרועות והארכובות על ברכים מקשרי הקרסולים ושאר הקשרים של כל האברים וכמו שברא בעולם אבנים וצורים קשים כן ברא באדם השינים והמלתעות שהם קשים מברזל ומכל עצם : וכמו שברא בעולם אילנות קשים ורכים כן ברא באדם עצמות קשים ורכים : וכמו שברא בעולם ארץ עבה וקשה לחה ורכה כן ברא באדם הבשר כנגד הארץ הרכה והעור כנגד הארץ הקשה : וכמו שהאילנות והעשבים העושים פרי לזרע ויש שאינן עושים פרי וזרע כך יש בני אדם שמולידין ויש שאינן מולידין : וכמו שמצמיח עשבים מן הארץ כך מצמיח האדם שער הראש והזקן : וכמו שגדלים חיות ורמש ביער ובארץ כך שורצים בראשו של אדם ובשערו : וכמו שברא האלהים בעולם כתלי ונטהו ברקיע במזרח ועד מערב מקצה אל קצה והכוכבים והמזלות וכל דבר שבעולם אדוקים בו כך ברא בגוף האדם את הכל המוח הלבן אשר בתוך חוליית השדרה והוא נטוי מקצה מות הראש ועד עצם העצה ושנים עשר הכנפים והצלעים וכל אברי הגוף אדוקים בו מפה ומפה כמו שיש בשנה שס"ה ימים כך יש באדם שסה גידים סוף דבר מעשה בראשית ומעשה מרכבה הכל דמון באדם מעט מזער והיודע סוד הדבר יבין נפלאות השם יתעלה על כן נקרא האדם עולם קטן ובעבור אשר גוף האדם הוא מצוייר דוגמת עולם העליון ועולם התחתון לכן ניתן בו הנפש שהוא דומה

מעט

מעט מזער : וע"כ אמר דוד נפש מעלה כל הגוף ומכלה
את הגוף ואינו אוכלת וסובלת את הגוף והיא יחידה בגוף
והיא טהורה ורואה ואינה נראה ואינה ישנה כך הקב"ה
מעלה עולמו ומכלה את הכל שנאמר המה יאבדו ואתה
תעמוד והקב"ה אין לפניו שינה שנא' הנה לא ינום ולא יישן
והוא יחיד וגבור וטהור והוא רואה כל ואין מי שרואהו לכן
תבא הנפש שיש בה כל המדות הללו ותשבח להקב"ה שיש בו
כל המדות הללו הנפש יושבת וחושבת מי ברא אלו היא
לובשת ענוה ויראת השם יתברך לכן צריך האדם לראות
את עצמו להבין ענינו איך שראשו וגופו ואיך נוצר מטינוף
זרע ואח"כ חתיכת בשר ונפוח בו רוח עליונים מרוקם
בעצמות וגידים דם ומוח ולבוש עור ובשר ונוצר וקלסתר
פנים ורימת אפים ואיך נקובים נחיריו לפנים ולגרון
לנשימה ולהריח ואזניו לשמוע ואורי עינים לראות ובתוך
העין יש כמה גוונים וריסי עיניו פה וגרון ואיך ולשון
ושפתים לפתוח ולסגור והאלמעות הלחיים ואצלי ידים
ורגלים ואצל הגוף ואמצעות וקשריהם וכפרקיהם ויכוין איך
כל א' משונה מחברו ואיך היה הבור ט' חדשים בבטן אמו
ויצא ערום עור חרש ואין בר כל אלה יחשוב ויאמר בלבו מי
פתח פיך עיניך ואזנך ומי עשה לך כל תיקוני גופך מי
השחיר שערותיך בימי בחרותך ואפי' תרחץ בכל נתר
שבעולם לא היה מועיל ללבן בימי זקנותך הוא מלבן מאליו
כאלה וכאלה יחשוב ויהיה עניו ושפל רוח וירא שמים עכ"ל:
נראה עם האמור שעליונים ותחתונים רמוזים באדם
כמדובר כוונת דוד הע"ה מה אנוש כי תזכרנו כו'
ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו תמשילהו
במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כלם וגם
בהמות שדי הכוונה אמרו מלאכי השרת להקב"ה מה אנוש
שבראתם שכלול בו עליונים ותחתונים מכל שיש בעולם
מבהמות וחיות וצפרים ואילנות ודשאים ועשבים וימים
ונהרות והרים וגבעות שהוא דמי מעט מזער לאלהים כנ'
בתחלת הפרק וכו' שהו אמרו מה אנוש מה מעלה יש לאנוש
זה כי תזכרנו כו' עד שותחסרהו מעט מאלהים שעשית לו
מעט מזער ממך וכבוד והדר תעטרהו ובהמשיל בו עליונים
תמשילהו במעשה ידיך שכל מעשך שעשית בעולמך כללת
בו כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי
שכיוצם רמוזים בו כמלא דשתה אותם תחת רגליו ה' אדונינו
מה אדיר שמך בכל הארץ בהיותך עושה באדם אשר בארץ
כדוגמת עליונים ותחתונים ודמי לך ג"כ מעט מזער וכיון
שהאדם שכלול בו כל הבריאה משבח ומרומם לך כמלא אדיר
שמך בכל הארץ כי כוללות כל הבריאות יחד משבחים

ומשבחים ומרוממים והוא האדם אשר בארץ שבו כל הבריאות
כמדובר : גם כפי האמור שהאדם דומה מעט מזער
מאלהים וכלול בו כל הבריאות יובן פסוק אני אמרתי אלהים
אתם ובני עליון כלכם אכן כא"ר תמותון וכאחד השרים
תפולו כלומר אמר הקב"ה אני אמרתי אלהים אתם שהרי
נתתי בכם בחינות שהיו דומים לי ועוד כיון שכללתי בך
כל הבריאה נמצא כשם שאני מקומו של עולם כך אתה בהיות
כל הבריאות כלול בך והוא מקיימה וכל זה שאמרתי אלהים
אתם הוא בעבור שבני עליון כולכם אכן כאדם הראשון
תמותון בעבור חטאו דכיון שאמרתי אלהים אתם שדמיתי
לכם אלי היה ראוי שלא ישלוט בכם מיתה ושלא יצא מכל מה
שאתם אוכלים ושיהיה על דרך אוכלי המן שהיה נבלע
באברים ולא היו צריכים לנקביהם ועל דרך כשהיה אדם
הראשון בגן עדן היו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו
את היין ובודאי הגמור שהיה מאכל רוחני מובלע באברים
באופן שלא היה מוציא זבל אך כיון שחטא נגזר עליו מיתה.
וגם לדורות לכן כאדם הראשון תמותון וכאחד השרים
מיוחד שבשרים הוא סמאל הרשע שהפילו הקב"ה לארץ
כנודע תפולו שאם לא היה חטא אדם הראשון הייתם כמותי
כי כך אמרתי אלהים אתם על שדמיתי אתכם לי ובכם כללתי
כל הבריאה כדי שתהיו מקומו של עולם כמותי : והיוצא
מזה שאדם העושה המצות ישמח בעשייתם בהיותו שבקיום
המצות מדמה עצמו ליוצרו ויקבל עשיית המצות במקום
קבלת השכר דמה שכר גדול יש מזה שבעשייתם מדמה
לבוראו כהרז"ל הקב"ה קיים המצות תחלה כו' וזהו דרמז
בתורה באומרו בפרשת ראה והברכה אשר תשמעו אל
מצות ה' אלהיכם דהול"ל את הברכה אם תשמעו כמו שאמר
בקללה והקללה אם לא תשמעו אלא הוא אשר דברנו שהברכה
והשכר היא השמיעה' עצמה בעשיית המצות שאין שכר גדול
מזה שזוכה לקיים המצות להיות דומה ליוצרו וכן פי' החסיד
יוסף יעבץ במשנה שכר מצוה מצוה שהכוונה שכר המצוה
היא המצוה עצמה שזוכה לקיים אותה ועשה רצונו יתברך יש
שכר גדול מזה : ובאבות דרבי נתן תמצא מאמר קרוב
למה שכתבתי בפרק זה שהעולם מצוייר באדם :

פרק מז ישמח המקיים והעושה המצות

כמו שלא רב בעשייתה דמה שכר גדול יש
תחת האפשר כי אם זוכה שנעשה המצוה על ידו שעם זה
דומה ליוצרו כאשר כתבתי בשלהי פרק דלעיל ובהיות
שכתבתי לעיל שאדם דומה מעט מזער לאלהים אייחד לך
פרק בפני עצמו על ענין זה והוא דלמה ברא קב"ה בריאתי
בעולם והיא הקוף שיש לה קצת צורת אדם כנודע וכל

ססקדלום

השתדלות שלא להדמות לאדם וכל מה שרואה שאדם עושה גם היא עושה כמוהו כי לא לחנם עשה אלהים לברוא בריה כזו כי אם שילמוד האדם על דרך מלפנו מבהמות ארץ למדנו צניעות מן החתול והרחקת מהגזל מן הנמלה כאומרם ז"ל והנה הלימוד מהקוף (מיימונש בלע"ז) הוא שהשם שהקוף בעבור ראות עצמה נקראת אבריה דומה לאדם כגון אזניו ואצבעותיו וצפרניו וכולי משתדל בכל כחו להדמות לאדם בכל דרכיו ולכן כל מה שרואה שעושה האדם עושה כמוהו ומוציא כל ימיו בזה ואע"פ שרואה שבסוף סוף אינו יכול לבא לתכלית כוונתו ועולה חרס בידו עכ"ז כל זמן שרואה מה שעושה האדם עושה כמותו באומרו אולי יעלה על ידי דבר ק"ו בין בנו של ק"ו בן בנו של ק"ו האדם שיש בו מעט מזער מאלהים שישתדל בכל מאמצי כחו ולהוציא כל ימיו ולילו להדמות ליוצרו בכל דרכיו על דרך והלכת בדרכיו לעשות כל מה שהוא עושה מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא צדיק אף אתה צדיק וכו׳ ולקיים המצות כאשר הוא יתברך מקיים אותם כארז"ל אמר הקב"ה איני כמלך ב"ו שגוזר על אחרים לעשות והוא אינו עושה אני קיימתי מצות זקן תחילה כו׳ ועוד אמרו מה הקב"ה גומל חסדים שהכנים חוה לאדם אחר שקשטה ככלה מה הקב"ה מלביש ערומים ויעש ה׳ אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם מה קב"ה קובר מתים דכתיב ויקבור אותו בגאי אף אתה כן וכו׳ וע"י כך מדמה עצמו כמוהו וקונה מעלה לעשות כמעשיה ממש ולפעול פעולותיו כאשר הוא פועל כארז"ל מה הקב"ה מחיה מתים אף אליהו ואלישע החיו מתי׳ מה הקב"ה פוקד עקרות אף אלישע כן מה קב"ה עוצר גשמים אף אליהו כן מה הק"בה מוריד גשמים אף שמואל הוריד גשמים וכו׳ הרי פועל עשות כל מה שהוא יתברך עושה להדמות לו לפעול כמותו ואיך לא ילמוד מן הקוף להוציא כל ימיו לראות כל מה שהוא כביכול עושה ולעשות כמוהו להדמות לו כיון שהמעשה פועל להיות מגיע למדרגתו רבוני לומר לעשות פעולותיו ק"ו ומה הקוף משתדל לעשות כל מה שהאדם עושה אולי יכול להדמות לו ואע"פ שרואה שס"ס אינו יכול לבא לתכלית זה עם כ"ז כל זמן שרואה לאדם עושה דבר עושה כמותו באומרו אולי האדם שבעשותו כמעשיו של הקב"ה כמדובר יבא להיות כמוהו עאכ"ו שלא יאבד רגע מימיו מעשות מעשיו והוא קיום מצותיו ולהלוך בדרכיו כמדובר: ועוד יש לאדם ליקח מוסר מהקוף שהנה בדור הפלגה נתחלקו לשלשה כתות והכת שאמרה נעלה לשמים ונשב שם נעשו קופין רוחין ולילין עיין הענין באורך בילקוט פ׳ נח: ונראה דכיון שהקופין הי׳ מתחלה בני אדם ומזה הטעם שיש להם קצת דמיון לאדם וכל מה שרואים שעושים האדם הם עושים כמוהו משום שמבקשים להדמות למה שהיו תחלה ולחזור לקדמותם ועולה חרס בידם וא"כ למה יחטא האדם להביא עליו יסורין מכוערים ועוז פניו ישונ׳ באופן שמשביים מבני אדם ומתאוה להיות כמו שהיה ואינו יכול או במותו יורד לגיהנם ונכסף פניו כשולי קדרה והסלך בחילה ומבקש לחזור בזה העולם כמו שהיה כדי להיות מהקדושים ואינו יכול דהיום לעשותם ולא למחר לעשותם דמיון הקוף שרוצים לחזור לכמות שהיה ואינו יכול: ואתה בן אדם כיון שעיניך הרואות ענין הקוף למה לא תקח מוסר לעצמך ממנה שאדם צריך לדון הדברים בינו לבין עצמו בראות בעיניו כל מה שברא קב"ה בעולמו ליקח מהם מוסר כדכתיב מלפנו מבהמות ארץ: וזהו דרמז בפרשת שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה׳ אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק כיון לומר שיתן האדם שופטים ושוטרים לעצמו וזהו תתן לך שיתן לעצמו שופטים ושוטרים שהשופטי׳ ושוטרים של אדם הן חכמתו ועצמו אשר נתן לו הקב"ה בכל שעריו שישער בחכמתו כך ראוי לעשות וכך אין ראוי ובזה ושפטו את העם שהם אברי הגוף משפט צדק על דרך עיר קטנה זו הגוף ואנשים בה מעט אלו האברים כדרז"ל וזהו תתן לך בכל שעריך כלומר בכל שעורים שתוכל לדון בשכלך ובחכמתך וזהו לשבטך ובזה ושפטו את העם האברים משפט צדק שלא לחטוא לבוראו בשום א׳ מהם אלא שיתעסקו תמיד בצדק:

פרק מח

יבינו הלבבות ויתעוררו הרעיונות לדברי הפרק הזה אשר אני עורך לפני כל אדם יחד עשיר ואביון שבהיות שדברינו בפ׳ הקודם לזה שילמוד האדם מהקוף להשג׳ השלימות כקוף זה שמשתדל להדמות לאדם כדי להגיע למדרגת שלימות האדם כך ישתדל האדם להדמות לבוראו כאשר פירשנו באורך: כאשר כאן לימוד אחר מהתינוק לעבוד לבוראו על איזה אופן שיוכל ואע"פי שיגיע לו מהביוש והבזיון שהרי התינוק ממלא רצונו בכל אופן שיוכל אע"פ שמתבזה עמו ואינו חושש לשום דבר נגד מלאוי תאות גופו ואף אם לפני מלכים יתיצב עושה צרכיו כבהמה ולא בוש כיון שזהו תאות גופו וכן בראותו מאכל כאשר יעוש עלי אוכל נופל עליו וחוטף ואוכל ואם שינס תפול עליו במקום שיהיה על רפש וטיט מגיס משכבו כלל הגולה כעיר פרא אדם יולד וכדרכו נוהג ועושה בכל אשר

יוכל למלאת תאות גופו ויצרו ואינו מבין לאחוריו : ממנו יראה כל אדם למלאת תאות נפשו בעבודת הבורא לעובדו בכל לבבו ובנפשו ומאדו על איזה אופן שיוכל ואע"פ שיגיע לו מהבזיון והבזיון מהמתנגדים עליו אל יחוש כיון שגולה בידו מלוי תאות נפשו כתינוק וזה שאינו חושש לדבר נגד מלוי רצונו ואף שהתינוק חסרון ידיעתו גורם לו זה מעשהו והאדם הגדול דעתו מסבבתו עכ"ז נגד קיום עבודת בוראו ישים עצמו כתינוק בבלי דעת וידמה עצמו כמוהו ממש : ודע שנערך האדם שהוא בר דעת שהתינוק כבהמה נחשב כך לפני הבורא שהוא מקור הדעת והחכמה אפי' חכם שבחכמים פחות מבהמה יחשב ובהיות כן במה יתבייש וממי יתבייש בבואו למלאת נפשו כי ירעב לעבוד למי שבראו יחשוב עצמו כבהמה בתוקף שעה ואל יחוש לשום דבר : ובהדיא אחז"ל במדרש והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם כו' ואהבך וברכך והרבך כו' ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך כלום אמתי יתקיימו בך כל הברכות האלו כשתשים עצמך כבהמה הוא אשר דברנו שכדי שיוכל לעבוד למי שבראו לא יוכל כי אם כשישים עצמו כבהמה שממלאת תאות גופו על איזה אופן שיוכל ואין שייך בה בזיון ובזיון וכזה התינוק שנמשל גם כך אל יחוש אדם לשום בזיון וכלימה ובזיון מחירוף וגידוף נגד עבודת בוראו כבהמה וכתינוק זה כמדובר : וכדי שלא יתבייש האדם איך חוזר לאחור להיות מדמה עצמו כתינוק כיון שהוא עכשיו בגדר שלימות הדעת והמידות : ישים נגד עיניו שלבסוף תינוק עתיד לחזור בזקנותו כאחז"ל על פסוק ויום המות מיום הולדו מה יום הולדה באלינטין אף יום מותו באלינטין פי' כשם כשנולד מגדלין אותו במאכלים רכים כך חוזר בזקנותו שאינו יכול לאכול כ"א דברים רכים כתינוק כי אז אין לו שינים כתחלת בריאתו והנה בהיות שעתיד לחזור כתינוק ממש מה יתבייש עכשיו להדמות לתינוק דמיון בלבד לעבוד למי שבראו ולהשלים נפשו להצילה מפחדי גיהנם : ולהעלותה תחת כנפי כסא הכבוד שנשמות צדיקים תנה הנם : גם ילמוד אדם לעבוד למרחו ואל יבטל עבודתו מפני בושה מהנואף והגנב שהנואף אם יאמר לו חשוקתו שרצונה בעבור אהבתה שישחיר פניו ויצא לחוץ לעיני כל אדם ובזה היא תפרנה לו ימהר לעשות הדבר ולא יעבור בבל תאחר למהר עשות רצונה ולא יחוש לשום בושה בעולם ולא שיקל כבודו וגם סובל הבושה והכלימה שמגיע לו אם יתפשוהו שוכב עמה וכן הגנב כדי למלאת תאות יצרו אינו חושש לבושת המגיע לו כי ימצא כי הוא בזיון גדול כדכתיב כבושת גנב כי ימצא ק"ו בן בנו של ק"ו שלא יחוש האדם לשום בושת וכלימה מהמתלוצצים עליו בעבודת בוראו כדי למלאות רצונו ובפרט שבאמת המה יאבדו והוא יעמוד בכבוד גדול כי המצוה שתחלתה מר וסופה מתוק מנופת צופים וכבוד והדר תעטרהו משא"כ העבירה שתחלתה מתוק וסופה מרה כלענה ובושת וכלימה לכן ישים אדם נגד עיניו שעשיית המצות כל התחלות קשות ומיד אחר שמתחיל מסייעים לו מן השמים באופן שקל מהרה כמהלין מקויימות בידו וששון ושמחה ישיג לו והמביישים ומתלוצצים לו ישוגו אחור בבושת וכלימה ופניהם כשולי קדרה : וזהו שכתוב בפרשת כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו כיון בגוף לרמוז שיתחיל הוא תחלה להלחם עם אויביו ומיד שמתחיל מסייעין לו מן השמים לבא עד תכלית רצונו לעבוד לבוראו בקיום תורתו ומצותיו וזה הוא כי תצא למלחמה על אויביך שהוא היצר הרע שאין גדול ממנו ומיד ביציאתך מסייע לך הקב"ה שנותנו ה' אלהיך בידך מוסרו בידו לכופו ולא ושבית שביו כל העבירות שעשית מקודם בעצמו יתהפכו לזכיות כאחז"ל גדולה תשובה שעונות נעשין לו כזכיות וזהו ושבית שביו :

פרק מט

יי האלהים אדוני האדונים בחמלתו על עמו וכאן מרעיתו חשב מחשבות לבלתי כלותם ובראותו שהרבו לפשוע לפניו הטיל כעסו על מקדשו וגילתם בגלות ושלח שכינתו עמהם ולוות' ולהגין עליהם לבל ישלוט עליהם צר ואויב לכלות אותם וקבע להם זמן עד שיתקנו מה שקלקלו לפניו ובהיות שהעולם נידון אחר רוב זכיות למה לא יחשוב כל האדם לומר כיון שברוב זכיות נקרא דור שכולו זכאי ובזה בן דוד יכול לבא איך אני חוטא שאפשר חטא זה מכריע כף העונות ונמצא אני גורם בגלות שכינה וישראל וידבר עם לבו בינו לבין עצמו ויאמר איך לא תחמול על גלות השכינה ועל חילול שמו הגדול ועל חירוף תורתו וגידוף קדושיו וחסידיו בין העמים ככלב מושלך באומרם אליהם כל היום עם בלי תורה חסרי הדעת אוהבי שקר ורודפי כזב ואם עליכם משגיח איך אין מציל אתכם מידינו והיך אין גואל אתכם מרשותנו יש חלול השם גדול מזה ולמה לא תחמול גם על חרבן ביתו ושוממות היכלו ועל בעקת ארצו שבאו עליה זרים ובעלום : ולמה תגרום לאומה שלימה להלוך נעה ונדה בלי מלך וממלכה מעם לעם דחופה וסחופה ולמה לא תבכה על ביטול סוד הכהונה

בכהונה והקרבנות והלוים בשירם וישראל במעמדם ועל בטול התורה והיופי וההוד וההדר והכבוד שהושפל : ולמה מחטאתיך אתה גורם עיכוב הגאולה שהם זה המתים צועקים עליך בהיותך סבת איחור התחיה : וכל עקר ועקרה מעורר דין עליך על איחור פקידתם לפי שבגאולה יתפקדו כארז"ל על פסוק ועלהו לתרופה וכן כל חולה וחיגר וסומא בקול מר מבקש ממך דין על איחור רפואתם שאז הקב"ה מרפאם ואתה המעכב בעוניך : וכן כל אילן סרק צועק עליך בקול מר כי אז עתיד לשת פרי ובך תלוי המניעה ואין צריך לומר שמש וירח אשר לעתיד יתברכו באורם כדכתיב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים : ועתה בסבתך נחשך ידמו בערך האור שהעתידין לקבל ולמה לא תשים נגד עיניך קצרות חיי האדם ומיעוט השנים וכלות בחופתם אשר מאורעות אלו בימי הגלות כי אריכות ימים על האדמה כתיב כמו שאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה ולמה לא תחמול על נער ישראל לבקשת מזונותיהם הגורם להם בביטול תורה ומצות ופוסק צדקות בהקב"ה כי בגאולה הקב"ה מוציא לחם מן הארץ כארז"ל עתידה ארץ ישראל להוציא גלוסקאות מן הארץ וכלי מילת וכן כל חמדה ואתה המונע בעונותיך הגאולה והדברים מתאחרים : ולמה תאחר נחמת חסידי עליון וכל קדושים אשר בארץ המה אשר מסרו נפשם על קידוש הש"ם ושפכו דמם כמים ואין קובר והם צועקים על נקמת דמם תמיד לפני יוצר יצורים יומם ולילה אין הפסק על צעקתם ואין ביטול בבכיתם ומה מחילה יש לגורם מלכותו יתברך שלא יתפרסם מפני שאז בגאולת ישראל והיה ה' למלך על כל הארץ וגו' : ומה תקומה יש למי שהשכינה מבקשת ממנו פורקן ואין פודה אותה כי בשובו מחטאיו מקרב גאולתה והוא מרבה לחטוא להאריך גלותה : גם ארץ ושמים אשר עתידין להתחדש עומדים עליך בקללה על איחור התחדשם ואפי' עוללים ויונקים קללות בקלא דלא פסיק על מניעת חידושי תורה מפיהם שאז ומלאה הארץ דעה את ה' כו' ולא יהיה תינוק ותינוקת שלא ידעו את ה' ובחידושי סתרי תורתו : גם הרה ויולדת יחדיו קול תצעק על חבליה שינוח על ראשך על אשר אתה מעכבן בחילה ולא תחמול עליהן למנוע עצמך מלחטוא להביא הגאולה ולגרום הצלתו מרשת חבליהן : ומלאכי שלום מרומים צועקים עליך בקול בכיה לאמר עד מתי לא תכניע יצרך למנוע מלחטוא ולעכב שלימות עולם עלא עליוני ותחתונים

בחטאתיך קום קרא אל אלהיך ושוב אליו בכל לבבך ורפא ירפא מעשך על קלקול ידיך כל זה ידבר כל אדם אל לבו בכל יום אולי יכנע לבבו הערל בהעלות על זכרונו רעו' הגורם בחטאיו ועל הצועקים עליו שגורם בגערה וייטיב מעשיו לגרום גאולת עולם לכלם ויפתחו ברינה כי אז ימלא פה כל עצב וכואב שחוק כי ימחה ה' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר ויהיה עליון על כל מלכי ארץ ויתקיים בו כל הברכות הכתובות בפ' תבא אשר בכללם ברכת יקימך ה' לו לעם קדוש דקשה מאי לו אלא ר"ל שאע"פי שהוא יתברך קדוש ואין למעלה מקדושתו כדכתיב כי קדוש אני ה' אלהיכם ודרשו רז"ל קדושתי למעלה מקדושתכם עכ"ז לרומם לישראל קא' יקימך ה' לו לעם קדוש כלומר לו ג"כ יהיה קדושתך לפניו כדבר גדול אע"פ שבערך קדושתו קדושתך אין יחשב עכ"ז יקימך ה' לו לעם קדוש שגם לו ולפניו תחשב לקדוש כמדובר : ובהיות שכתבתי בפרק זה הרעות הגורם החוטא לכל הבריאה בהיות מעכב הגאולה בחטאיו כי בזמן הגאולה יתקיימו כל הטובות והברכות והישועות והשועה מאהרם מלבא אייחד פרק שאחר זה פרק קטן הכמות אמנם הוא רב האיכות מדבר על הטובות שמונע האדם בעצמו מעליו בהיותו מאחר בחטאיו גלוי הגאולה :

פרק נ יום הגאולה והשלימות המושג אז

באותו זמן ישים אדם בדעתו ויעלהו תמיד על זכרונו וידבר עם לבו כמצטער על כל פרטי אברי גופו מהשלמות הנמנע ממה שמגיע לכל אבר ואבר על היותו בגלות והוא הגורם במעשיו הרעים הגורם חורבן המקדש בכל יום כאמרז"ל כל מי שאינו נבנה המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו והטעם לפי שעונותיו הגורמים ונמצא הוא מעמידו חרב ולכן כאילו נחרב בימיו דמי : לכן ידבר עם לבו על כל אבר שבאבריו יתחיל מראשו ויסיים ברגליו וכה יאמר ראשי ראשי איך עונותי מונעים אותך מהיות מרכבה לשכינה ודלת ראשך שבכסא (אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל) בהיות עונותי מעכבים הגאולה אשר אז גלוי שכינה ומלכם בראשם : ולמה מצחי מונע אני לך מלהיות כתוב ונרשם עליך שם הוי"ה שעתיד קב"ה לרשום על כל א' וא' מישראל בזמן גאולתנו ופדות נפשנו כדי שיתקיים וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך : ועל מה אזני מונע אני אתכם לשמוע בקול מבשר מבשר ואומר מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלהיך ולשמוע חידוש

הלכות ורזי תורה הנגלין בגאולה · ולמה עיני מעלים
ומכסה אני מכם מלראות באור הצפון לצדיקים שנגנזה
מששת ימי בראשית שעתיד הקב"ה להוציאה מנרתקה ביאות
המשיח המעוכב על עונותי שאדם מביט וצופה בה מסוף
העולם ועד סופו וצדיקים מתרפאים בה וגם מלראות את
הנשמע כמתן תורה כדכתיב על העתיד וראו כל בשר יחדיו
כי פי ה' דבר כלומר יראו בעיניהם מה שפי ה' דבר כמו בסיני
רואים את הקולות רואים את הנשמע וגם מלראות חידושי
העולם ומלואו כגון תחית המתים ואשה שתלד בכל יום ושאין
צער העיבור ולא צער הלידה ושלא יצטרך התינוק לאחר
לסייען כי מיד על רגליו יעמוד ובפיו ידבר פלאים וכל עץ
יטענו פרי מתוק לפה ומרפא לנפש וכל עקר ועקרה
יתרפאו ואז ידלג כאיל פיסח ותרון לשון אלם ועיני הסמויי
תפקחנה ושלום רב בעולם ואין משחית ומזיק ולא שום פגע
רע בעולם ולראות בנין בנוי ידי שמים וירושלים על תילה
וכל גבולה לאבני חפץ ואומות את סביב לה ומלאכי מרום
שומרים אותה דרך מעלה וכבוד ותטה תאמר כתמר
והארץ תוציא לחם אפויה וכלי מילת ונטפו ההרים עסיס
ואלה רבות אין חקר ואין מספר מונע אני אתכם מלראות
מסבת עונותי המעכבים ביאת גאולת ישראל . ואוי ואבוי
עלי אפי במנעי ממך ריחות המתחדשים בביאת הגואל
מדשאים ופירות אשר תתן אז להם הריח טוב שניטל מהם ·
וגם מלהריח מריחות גן עדן אשר אז יבאו מהם לעולם כמו
שנאמר עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו כו' :
ומדוע פי גורמים עונותי בעיכוב הגאולה למנוע ממך
הנאת אכיל' הלויתן בסעודת הצדיקים ויותר מיני
המעדנים אשר יעלו באותה סעודה קדושה :
ולמה אני מעכב אני ממך טעימת יין המשומר בענביו יין
כאילי כל טועמו אומר לי לי ועל מה לשוני אני
מעכב ממך שיר ורינון דאז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה
ומלהיות מפיק מרגליות מחידושי דיני התורה דאז ומלאה
הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ומלספר תהלות ה'
תמיד על הנעבר ועל ההוה ועל העתיד · ולמה כואבי
מעכב אני מלתלות עליך חרוזים הנעשים מחידושי תורה
אשר יתגלו ויתפרסמו אז : ומדוע ידי קושר אני אתכם
מלשאת ולתת בסחורה מעורו של לויתן שיתחלק לצדיקים
לסחורה כאז"ל · ולמה רגלי לכתתים הוגשו בהיותי
מעכב אתכם מלעלות בית ה' בכל יום ויום להקביל פני
שכינה וללכת מחיל אל חיל ללמוד וללמד ולשמוע חידושי
הלכות המתחדשים בכל יום · וכללות לדבר כלו זה עם
אבריו יהפך טבעו נגד הנפש וידבר עמה וכה יאמר בר לי
עליך נפשי ואללי לי וכאלו הגוף מדבר עמה ואומר איך
בחטאתי הכעסתיך ובעונותי נערתיך ובפשעי העלמתי
חלודה זוהמא מפסיק ביני וביניך נעשה עד קשה כחומת
ברזל ונחשת ואסרתיך שם ומצוק ובמצור בחשך אפלה שיעור
למשמש בה ולא הנחתי לך אור קטן ואפי' סדק כחודה של
מחט כדי שתכנס לך אור' דרך שם ובכל עת ורגע
השמעתיך שם פחדים מטינופי העבירות שהייתי עושה בכל
יום ולא נתתי לך מנוחה כלל למלאת רצונך אפילו פעם אחד
לעבוד ליוצר הנשמות ולגבורים עם זה קירוב גאולת השכינה
אשר בגאולתה נסו יגון ואנחה וכל אברי היו משיגים כל
המעלות הטובות והשלמיות אשר יהיו בימים ההם כנ"ל
וממך מנעתי השלמות הגדול והשלם שאתה חלק אלוה ממעל
ואינך יכולה להדבק עם הגל עד מלאת ימי טהרה מאת
שישבת בתוך הטומאה בגוף טמא כמוני ולאיש אשר עשה
ככה בעולמו מה סופו ומה אחריתו אנשי לבב לא לבערוהו
וחכמים לא ימדוהו ונבונים לא ישקלוהו · ונוה בעלות
אדם בלבו הטובות המונע ממנו בעונותיו והנזק והצער
והתקלות הגורם לנפשו ולגופו בהיותם נידונין יחד ביום
בואם לדין על מה שעבר אם חטא נותן לבו לשוב ואם לא חטא
שוב אינו חוטא כי לא דבר רק וקטן לגרש בלבו כי הוא
הגורם בעיכוב הגאולה דבר הנוגע לגאולת השכינ' ולתועלת
עליונים ותחתונים ותיקון ארץ ומלואה תבל ויושבי בה
והדברים השלמים הנוגעים לכל פרטי אבריו מודעת ואומר
לאחריו ושוב אינו חוטא ולפחות אם יחטא לא יהיה דרך זדון
ומרד כי אם דרך אונס שאז אין החטא כבד ונקל ימחק ואם
גם אם יעלה על לבבו שחטאו עושה פגם גדול מה שאין חטא
שום אומה ולשון כי נשמתם של ישראל עמדו במעמד הר סיני
ונתחייבו במצות ובזה הם עליון על כל גויי הארץ ·
וא"כ פגם שעושה האדם הוא פגם ודבר נרגש על דרך אם
פחות שבפחותים יקלל לאדם גדול אינו נרגש מקללתו
משא"כ אם יקללהו גדול כמותו שנרגש בצער וקלון לכן
ישראל שנשמותיהן של כלם עמדו בסיני כדכתיב בפ' נצבים
כי את אשר ישנו פה כו' ואת אשר איננו פה כאז"ל פגם שלו
נרגש · ונראה דזהו כוונת פסוק אתם נצבים היום כלכם
לפני ה' אלהיכם דאלת כלכם אך לאומר אלא אמר כלכם
לרמוז שעמד בבנינה זו לא אתם בלבד אלא כלכם גם כל
הנלוין בכם שהן הנשמות העתידות להיות עד סוף כל
הדורות וזהו כלכם לפני ה' אלהיכם כמדובר :

פרק נא

יום הנחמה וגלוי המשיח נעלמה
מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה אלו
שמלאכים כי מלבא לפומא לא גלי ובהיות שבפרק הקודם
לוס

לזה דברתי מהדברים שיהיו באותן הימים ייחדתי סעיף לפרקו פרק זה שלא יוציא אדם זמנו לבקש קצין ולומר בזמן פלו׳ יהיה הגאולה או בזמן פ׳ כי יוציא זמנו להבל כי לא ישיג כלום מאחר שהדבר כמוס וסתום ונפיק מזה חורבה שהמון העם הטועים ברואותם שבא הזמן המועד ולא בא בועט באומרו שוב איננו בא כי אינן יודעים שכוונת הנותן את הקץ היה לומר ראוי לבא בזמן פ׳ אם יזכו אך אם לא יזכו יתאחר עד זמן הקבוע להקב"ה היודע הנסתרות לכן אין לאדם כי אם לשרש בלבו אמונת עיקר ביאת הגואל שהוא א׳ מי"ג העיקרים ויחשוב בלבו הישועות והטובות והמעלות הגשמיות במושכלות ובגופניות המגיע לישראל באותם הימים ויחשוק בחשק גדול ואהבה רבה ודבקות גדול לאמר מי יתנני היות הגאולה בימי לבא אותם הימים כאדם שיש לו חשוקה שנקשרה נפשו בנפשה שכל חשקו ומחשבתו בה בלי פירוד ומקשר עצמו כל מחשבתו בן יהיה תאות נפשו על אותם הימים כדי להשיג שלימות נפשו וגופו ולהדבק לבוראו על ידי השגת סתרי רזי תורתו ובזה נקרא שכל ימיו הוא מצפה הגאולה ואם ימות אין דין עליו צפית לישועה כי אין קווי גדול מזה ובפרט שכוונת הקווי איננו אלא כי אם כדי להבין ולידע סתרי תורה ולדבקה בה ולהיות דומה לקונו כמדובר כי הנה כבר יש לו דמיון מעט לאלהים כמ"ש בס"ד וכ"ש או שיתרבה חכמתו ובינתו ויתרבה בגלגיות השכלות הנה וראה בדמיון האדם לאלהים בספר אורחות חיים דף ר"י ע"ב וז"ל ועתה שמע חכמה מופלאה כמו שהאלהים עליון ומושל על כל האדם ועל כל העולם למעלה ולמטה כן האדם כל עת שיעשה רצון בוראו כי למשה ע"ה אמר הקב"ה במעש׳ מעגל הרף ממני ואשמידם כו׳ ובמעשה קרח בלעם ואת כל אשר להם על פיו ואליהו נשבע שלא יהיה טל ומטר כ"א לפי דברו והוריד האש והרג נביאי הבעל והחיה המת וגזר על אלישע להיות לו פי שנים ברוחו וכן כל הקדושים אשר בארץ היו מושלים למעלה ולמטה ברצון הקב"ה כשעושין רצונו לכן יזהר לקיים תורותיו וחקותיו ומצותיו כדי שתזכה לרב טוב הצפון : וכמו שהאלהים יודע ומבין אחור וקדם כן האדם שנתן לו אלהים חכמה וכמו שמספיק אלהים ונותן לחם לכל בשר כן האדם מכלכל את בני ביתו ומשרתיו ובהמתו : וכמו שהאלהים משלם גמול טוב ורע כן האדם : וכמו שהאלהים עושה בנין העולם ומוסדות הארץ ונטיית הרקיע ומקום ימים כן האדם עשוי לבנות וליסד ולקרות ולהקוות ולהוריע ולהצמיח ולנטוע ולעשות כל דבר אך ביגיעה ותלאה והכל ברכון תורה : וכמו שאין כל בריה יכולה לראות את האלהים כך אין יכולת לשום בריה לראות את הנשמה : וכמו שאלהים יודע עתידות כן גם האדם בעת אשר ינוח רוחו וגופו מלעשות בעמל ברכיו וינוח וישקוט רוח החיים מלהתעסק בצרכי הגוף או יראה בחלומו עתידות ויראה רומות המתים ומקומות שלא ראה ודברים ותמיהות גדולות מה שלא כן יכול לראות כשהוא ער : וכמו שאין בריה בעולם שיודעת סתרי האלהים כך אין בריה מבני אדם שידע סתרי מחשבות לב האדם כי אם האלהים לבדו ככתוב ה׳ יודע מחשבות אדם וברוב דברים ידמה האדם כמעט מועט לאלהים לפי מיעוט הכח וקצרות החיים שנתן לו האלהים הוסיף הקב"ה יצה"ר לטובתו ולרעתו כדי לבחנו ולנסותו בין טוב ובין רע : וכדי להתנאות לבנות ולנטוע ולהרוס ולעקור נטוע ולחרוב ולצבור הון ולהלחם ולשלול ולקבוץ עד מאד אם לא היה היצר הרע בשביל אימת המות לא היה עוסק בפריה ורביה ולא היה בונה בנין ולא היה מתאוה לקנות מקנה וקנין ולא היה נוטע וזורע כי היה אומר בלבו מאחר שנגזרה גזר׳ המות מה לי לעמל לאחר והיה כל העולם כאבד ונהרס והקב"ה לא ברא העולם מימי בראשית כ"א לשבתו׳ ולהתנהג ברחמיו הרבים על ידי בני אדם ואם יתגבר ביצרו הטוב לכבוש ליצה"ר שלא יחטא לפני יוצרו כי ישתמש ביצרו הרע לעשות הכל בירא׳ השם ברוך הוא בלא עון ופשע זו היא טובתו אשריו ואשרי יולדתו ע"כ : הרי אדם דומה מעט מועט לאלהים וכ"ש בימות הגאולה שירבה קב"ה לאדם חכמה ובינה וישלימנו בתכלית השלימות כי אז יתגדל הדמיון ומכל שכ׳ זו יצפה לגאולה ולא להשגת מעליות הגופניות בלבד כמדובר : וכיון שהמעלות העתידות לישראל לימות המשיח הם דברים תמוהים אשר עין לא ראתה כמו אור הגנוז שאדם מביט וצופה מסוף העולם ועד סופו וירושלים מיוסדת בנופך ספיר ויהלום וכל אבן יקרה וכל גבולה לאבני חפץ וחומת אש סביב ומלאכים שומרי החומות ודרך מעלה וכבוד ועורו של לויתן על חומותיה מבהיק זיוו מסוף העולם ועד סופו ובמאכל בשרו כלולים כל מיני מטעמים וגלוסקאות וכלי מילת מן הארץ וההרים יטפי עסיס והרה ויולדת יחדיו ואין צער הלידה ולא צער גדול בנים ואשה שתלד בכל יום ואין יגון ואנחה כי אם ששון ושמחה ועושר רב ומעלה וכבוד ושלום רב ורוב חכמה ובינה ויופי וגדולה : ואין שליטת יצה"ר כי אם לב לעשות בשר : ואין עקר ועקרה ואין מום בשום אדם ובלע המות לנצח : ותחיה למתים ויזדמן לאדם לפניו כל מה שיתאוה לבו ויכנס בגן עדן ויצא ויחזור ליכנס בשירצה כי יפתח הקב"ה שערי גן

אך כדי שיבאו משם לכאן ומכאן לשם כא"ש רבינו סעדיה באון ז"ל ויכלו כל העולם ומלכים אומניך שרותיהם מניקותיך : וירושלים יתעלה ויתגדל עד כסא הכבוד כארז"ל הביאו הילקוט וכאלה רבות אין חקר ואין מספר ובפרט שם הוי"ה כתוב על מצחו של כל אחד ואחד ועתידין שיקראו ב"כ בשם הוי"ה : א"כ אין לאדם להתרעם על אריכות הגלות הזה כי כפי המעלות המוכנות או אפי' לקטן שבקטנים לא הגיע בעולם לגדול שבמלכים אינו מהתימה האריכות דלהשגה כזו צריך מירוק גדול ולפום צערא אגרא ובפרט להשגת מעלות בלי הפסק לעולם ועד והוא משל לפועל שכפי שיעור גודל השכר סובל צער הפעולה ונקל בעיניו : הגם שיש לי טעם אחר לאריכ[illegible]ת שאדרבא לטוב לנו ולרחמים גדולים ומעלות אין [illegible]ר לעתיד כי הנה ראה הקב"ה בישראל מקיימים התורה והמצות בגלותם בטורח גדול ובהוכחות גדולות לכל מצוה ומצוה ועכ"ז אין ישראל בועטי' ומוסרי' נפשם כדי שלא לעבו' ולסובלי' בגלות עול המצות בכפלים מרוב הסייגים ונדרים שנתרבו כי נתמעטו הלבבות ואין מבין וכדי שלא ליכשל בא חומרא על חומרא וסייג על סייג וכל א' מישראל שוקד ומחמיר עוד על עצמו וכל זה מורה על הדבקות הגדול והחזק עם הקב"ה משא"כ בהיות ישראל על אדמתם ומה גם שלא נכנסו אל הנסיון כמונו היום בגלותינו בתוך הנסיון קבלנו הכל במדובר וערבה לה' והאריך גלותינו כי שמחה רבה לפני כסא כבודו על קיום מצותיו ותורותיו מתוך צער ודוחק בשמחה ובטוב לבב כדפרישית ונורא חכמתו הרמה להאריך הגלות לראות בחשקינו עמו ובתורתו כי שמחה רבה לפניו ולהראות אהבתינו עמו לכל באי העולם במרום ובשכר אריכות הצער להרבות בטובות סגוליות לא נראו כמוהו ואין שר וקטרוג יכול לקטרג כיון שראו אהבתינו עמו ונכון : אך שמעתי טעם אחר על אורך גלותינו לפי שהקב"ה גזר כל היום דוה שהוא אלף שנים שיומו אלף שנים אך שיהיו אלו אלף שנים דוים עד מאד בלי הפסק ומנוחה כלל ובחמלתו עלינו כי ראה שלא יוכלו לסבול האריך הגלות לחלק הצער והדוחק בשנים הרבה כדי להקל מעלינו ושיעור הגלות עד שישתלם הצער של אלף השנים הדוים שנתחלק למעוטים ביתר שנים נוספים על האלף והוא יתברך יודע שיעור ההשלמה ע"כ : וכר' דמוז הטעם אין אדם יכול להשיג יום הישועה מאחר שאין ביכולתו לידע שיעור חילוק הצער של האלף הדוים כמה שנים עוד צריך לתוסיף עליהם כדי להקל מעליהם ודוק : עוד נראה לי שהגזרה הי' כל היום דוה האלף שנים יהיו דוים ביותר מכל שאר שנים אחרים על האלף שאינם דוים : לכן יקבל כל אחד מישראל עול הגלות עליו ואל יקוץ בתוכחתו של מקום כי כל מה שהוא עושה לטוב לישראל הוא עושה כי מה שהאריך הגלות לטוב לנו האריך כדפרישית עד בא ינא עם גאולתינו ופדות נפשנו על ידו יתברך לא על ידי מלאך ולא ע"י שליח וכמאמר מרע"ה לישראל בפרשת וילך בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא כו' ה' אלהיך הוא עובר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עובר לפניך כאשר דבר ה' שהכוונה בראות משה שנגזר עליו למות התחיל לפייס את ישראל ואמר דעו כי בן מאה ועשרים שנה אנכי היום באופן שאין בי כח לצאת ולבא לפניכם לעשות צרכיכם א"כ אל תעצבו מאיתתי דעו כי אחרי מותי ה' אלהיך הוא בעצמו ההולך לפניך הוא עצמו ישמיד את הגוים האלה מלפניך אך לענין חילוק הירושות הוא על ידי יהושע וזהו אומרו וירשתם יהושע העובר לפניך כאשר דבר ה' : אך להשמיד את הגוים הוא יתברך בעצמו ישמידם במדובר כ"ש וק"ו בגאולה אחרונה הזאת שיהיה על ידו יתברך ויתעלה שמו שהיא גאולה שאין בה קץ ותכלית :

פרק נב

ישתבח הבורא יתעלה היוצר אשר יצר את האדם בחכמה ובראו מן האדמה מדבר יותר שפל שהכל דשין בה ותקינו מבשר ודם דבר רך כדי שילמוד מעיקר בריאתו למאוס בגאוה ולאחוז בשפלות כי הוא היסוד כדי יוכל לעובדו הפך ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ולכן כשנתגאו בזמן הבית גרמו חורבן שהגאות שרש לכל העונות כנודע וא"כ אינו חוזר בנינו כ"א בקנית מדת השפלות לתקן המעוות שמסבת הגאות נסתלקה שכינה מביניהם כרז"ל שאו' קב"ה על המתגאה אין אני והוא יכולין לדור במקום א' שנא' אותו לא אוכל כו' ולכן צריך לאחוז במדת הענוה כדי שתחזורה שכינה כי שכינה שורה כ"א על מכין תבירין שנאמר את דכא ודרשו רז"ל אני את דכא : והנה כדי שתכנס במדת הענוה והשפלות ולא תתגאה בבא איזה מעלה בידך שים נגד עיניך ענין הסולם שאם תטה אותה ותשפילנה תוכל לעלות בה ואם תעמידה בקומתה לא תוכל לעלות ואם תגביר לעלות תחזור לאחור ותפול ארצה ותמות כך בבא דבר של מעלה בידיך דרוך עליה והשפל אותה בעיניך ואל תגאה בה ובזה תוכל ליכנס ולעלות באותה מעלה ותחיה ולא תמות דכיון שהמעלה דבר שפל בעיניך לא תבא להתגאות

פיה ויוכל לספקיים : גם רמז ב' דברים אשר משה תלמוד לקנות מדת השפלו' שיש • תמיד בין עיניך שאם תצריך זמן לעמוד על רגליך ימים לנגדך כמים ותתעלף ותפול לארץ ותמלה לא כן אם תשפיל קומתך לישב או לשכב שתמצא מרגוע לנפשך ותקנה בריאות באבריך : הרי שבהתרומם עצמך לעמוד בקומה זקופ' המות מסבבך ואם תשפיל קומתך להיות יושב בחיים עמך הדבר הב' אם תמצא על הארץ כופך ספיר כלום תוכל לקחתו [illegible]ם לא תשפיל קומתך לתפוש בהן הרי שבהשפיל עצמ[illegible] אותה זוכה להן :

ובהיות שהפרקים שבתחלת הספר דברתי בהם בענין השפלות לכן סיימתי הספר בענין עצמו כדי שיהיה נעוץ תחלתו בסופו וסופו בתחלתו לפי שהשגת השלימות וקיום התורה והמצות הכל תלוי אם יאחוז האדם במדה שבה נשתבח אדון הנביאים משה רבע"ה שנא' והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה ועל ידה יתבנה המקדש כי היא תיקון על מה שנחרב : גם לאוד ענוה מהסבורא מענין המקדש אשר עזב השמים ושמי השמים ובא להשרות שכינתו עם שוכני בתי חומר ובמקום מעט הכמות בין בדי הארון והוא כדי שילמוד האדם כל כך גדול שיהיה כך ישפיל עצמו : דע מעלת השפלות עד כמה מגיע שהיא הגורמת מציאות השלום בעולם וידוע שאין מדרגה גדולה לפני המקום כשלום עד שהוא בעצמו נקרא שלום ולא מצא כלי מחזיק טובה לישראל אלא שלום והעולם יסדו על השלום שהוא אחד מרגלי העולם והגורם השלום הוא השפלות שכיון שאדם אוחז בפלך השפלות שוב אינו מקפיד בשום דבר עם חברו בעולם ובזה הכל שלום באופן שהשפלות שרש להמציא השלום בעולם וכיון שכן וכי יש דבר גדול כשפלות והענוה כיון שהיא מדה שורשית להמציא דבר שאין גדול ממנה בעליונים ובתחתונים שהוא השלום : הנה תראה רמז על מעלת השלום עד כמה מגיע דכתיב בפ' האזינו כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו דהנה כי שם עולה במספר שע"ו עם ארבע אותיות ושני תיבות של כולל כמספר שלום שעולה שע"ו לרמוז כשיש שלום אז ה' אקרא אבל כשאין שלום אז בא אדם לשכח להקב"ה שלא לקרותו כי המחלוקת מוסך את הכעס המסלק מעליו השכינה וגם עז פניו ישונה שמסלק' מעליו כלם אלהים והשכינה מכוין ומביאו לשכח אם יש אלהים שופטים בארץ : וכן תראה בפרשת וזאת הברכה כשבא מרע"ה לברכם אמר ה' מסיני בא הזכיר ענין מתן תורה שישראל קבלו התורה מכל אומה ולשון לרמוז שראוים לברכה על שקבלו התורה שנקראת שלום שנא' דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וגם היו באותו מעמד בשלום בלב אחד ועל זה ראוים הם לברכה : והגאולה תלויה בשלום כארז"ל הביאו הילקוט פ' נצבים דף תקל"ה ע"א דבר אחר אתם נצבים אימתי כשתהיו אגודה אחת וכו' וכן את מוצא שאין ישראל נגאלים עד שיהיו אגודה אחת שנאמר ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו יחדיו מארץ צפון כו' : וגם שכתבנו לעיל שהקב"ה עזב השמים ושמי השמים לדור עם התחתונים והשרה שכינתו בין בדי הארון כדי שילמוד כל אדם לאחוז במדת השפלות יבא על נכון כונת מאמר חז"ל כל מי שיש בו גאות אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד שנאמר גבה [illegible] ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא [illegible]לא כיון שכוונתו יתברך בהשרות את שכינתו בתחתונים כדי שילמוד האדם ממנו להשפיל את עצמו הנה כיון שלא השפיל עצמו נמצא שלא הועיל בתקנתו כלום לכן אומר שאינו יכול לדור אתו בעולם אלא צריך לסלק שכינתי למעלה כלום באתי למטה כי אם כדי שילמוד ממני שפלות וכיון שמתגאה ואינו לומד איכי דר אתו דמה מועיל דירתי עמו כיון שאינו לומד : ובזה יובן מאמר רז"ל הרבנות מקברת את בעליה וכולי הטעם הוא דכיון שהשרה שכינתו בתחתונים ללמד שפלות וזה שגובה ברבנות ואינו לומד צריך שבעבורו יסלק שכינתו בעליונים ונמצא זה מזיק לאחרים שאין להם ממי ללמוד לכן עם הקב"ה עוזב כדי להיות כאן למטה כדי שילמדו אחרים מסלק לזה מן העולם כדי להיות כאן עם התחתונים כי הוא יתברך רוצה שילמדו אחרים ולא בעבור אחד שלא למד יסלק שכינתו ויאבדו אחרים לכן ממית לזה שאינו לומד וגובה ברבנות ויושב עם התחתונים כדי שילמדו כמדובר :

הנה ראה בחוש הראות איך השפלות מציל לאדם ממות נפשו שהנה רעב כי יהיה בעיר בהיותו שפל דופק בדלתי עשירים ומשפיל לפניהם ומתפרנס וחי בעולם משא"כ מי שגובה ברבנות שגאותו מחייבו שלא להשפיל עצמו ומת ברעב ונמצא ממית עצמו בידיו וכן מלחמה כי יבא בעיר אין מפלט להרוג לנמוכי הרוח שמשפילים עצמם בעפר דמה גדולה קונים בהריגת פרעוש א' אלא כל מגמתם בהריגה אותם המתגאים ובוטחים בגבורתם לעמוד כנגדם הרי גאות אדם ישפלנו ויגיענו לשערי מות : וכן אין אדם דוחק ומצער אלא לגדול ממנו באומרו שאם נניחנו ישגבר עליו ומבקש המיתו נמצא הרבנות מקברת את בעליה דכיון שגובה ברבנות מבקשים להוציא

מן העולם · הרי אפי׳ המלך אם ישפיל עצמו יתקיים מלכותו ואם יתגאה להכביד עולו על עמו מורידים בו וראיה מרחבעם בן שלמה על שנטה לעצת הנערים להכביד העול העם נחלק מלכותו ורמזו הקב״ה למוד זה בסדר אותיות אלפ ביתא ך׳ ל׳ מ׳ סדר קריאתם הם מלת כלם ואם תקראם לאחור כקריאת מלך לומר אם ישפיל המלך עצמו ויחזור לאחור מלמלא תאותו למלוך בחוק על עמו יהיה עליהם לעולם מלך ואם ירבה שיעבור גורם עולו הלאה הרי כלה יכלה מלכותו · ילמוד אדם שפלות מאברי גופו שהראש הוא מובחר הגוף ומלך עליו כי שם מק׳ס החכמה והדעת והעקבים הם האבר יותר שפל ובזוי מהגוף כלום יתגאה הראש עליהם שלא להשגיח עליה׳ להניחם להלו[illegible] או על הקוצים והברקנים אם כה יעשה יגיע-הו[illegible] נזק בהם ונפל למשכב ונמצא גם הראש נופל עמהם אך בהשגחתו עליהם אע״פ שהם שפלים לשומרם משוחה עמוקה ומכל נזק גם היא נשמרת כנודע · גם הבט וראה שאם כסף או זהב שהם המתכות החשובים והמעולים תתחם לעפר ותזרע בה לא יעלה צמח ואם על עפר שמזבלין אותו בזבל שהוא הדבר יותר שפל ונמאס תזרע יעלה בו עץ פרי עושה פרי וכל מין שושן ופרח מחולפים בתארם ובריחם ובגוונם לברך עליהן לבורא הכל הרי הדבר השפל מצליח · והמעולה בהפך כדי שיראה האדם וילמוד לבחור בשפלות ולמאום בגאות כי סוף השפלות מעלה וכבוד בעיני אלהים ואדם · וסוף הגאות שפלות ומיאום ושפיכות דם וכן תראה השפירה פיס (ליע״ה בלע״ז) משחק כל דבר קשה כברזל וכדומה וישימם לעפר דק ובספוג שהוא דבר רך אינו שולט לשוחקו וכן כל סכין חד יחתוך הכל לבד המוך שהוא רך אין שולט בו לחתכו כל זה עשה אלהים שילמוד האדם מדת השפלות כדי שיהיה קיום העולם העומד על השלום הנולד מהשפלות דכיון שאדם מחזיק עצמו שפל מתרבה השלום כי אינו מקפיד לשום דבר שבעולם ובזה אינו בא לידי קטטה ומריבה עם שום אדם בעולם · גם ילמוד האדם מהנמלה ידרוך עליה רגל אדם לא יוכל להמיתה ודקותה ושפלותה גורם שכיון שהיא מעט הכמות אין בה תפיסה שישלוט בה כף רגלו של אדם מש״כ כל דבר שיש בו בליטה ששולט בו הדריכה ומרמסתו הלא תראה האדם ברוח פיו שאין בו ממש מכבה את הנר ומהפך אור לחשך ומונע אור מכמה אנשים המשתמשים לאורו הרי דבר שאין בו ממש שולט על דבר ממשי ופועל פעולה גדולה שמונע מאנשים אורה וזהו לימוד לאדם שהשפל שנחשב לאין והדבר שאין בו ממש כל יכול · גם ראה איך המשפיל עצמו

קונה חיים והדבר בהפכו שהנה מלך שנטבע בנהר בכובד מלבושי מלכותו שעליו מכסף וזהב וכל אבן יקרה אם יתגאה שלא להפשיטם ולהשליכם מעליו לשים עצמו כאחד הרקים והשפלים ערום בלי לבוש יכבדו עליו מלבושיו ויטבע בנהר ויחנק ובשים עצמו ערום שוה לאחד השפלים המבוזים יכול לשוט ולצאת ונמצא עם השפלות קונה חיים · עוד ראה איך החיים קשורים עם השפלות לפי שמי שהוא שפל מקבל תוכחה כי הגאה [illegible] מקבל עליו עול המוסר דגאותו גורם לו לשרש בטבעו כי אין כמוהו ואיך יתכן שטועה הוא בשום דבר ובזה מואס כל המוכיח לו וכיון שכן מואס בחיים לפי שהחיים דבקים עם התוכחה כמ״ש רבי׳ בחיי בריש פ׳ נצבים וז״ל החיים דבקים עם התוכחה והמית׳ דבקה עם מי ששונא התוכחה החיים דבקים עם התוכחה הוא שכתוב ודרך חיים תוכחות מוסר וכתיב אורח לחיים שומר מוסר וכתיב מרפא לשון עץ חיים יאמר כי רפואת הלשון והוא התוכחה הוא עץ החיים · והמיתה דבקה במי ששונא את התוכחה הוא שכתוב מוסר רע לעוזב אורח שונא תוכחת ימות יאמר כי עוזב אורח הוא שעובר על דברי תורה לשעה אבל אינו שונא התוכחת יהיה נשפט במוסר רע ייסרנו השם יתעלה למען ישוב מדרכו הרעה אבל מי שהוא שונא התוכחת לא יספיק לו שיהיה נשפט ביסורין כי אין לו תקנה ועל כן היה נשפט במיתה אהבת התוכחה הוא אות ומופת על טוב המדות ושנאת התוכחת עדות גדולה על רוע הטבע ועל פחיתות המדות ועל זה אמר הכתוב אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך · המוכיח לחברו ראוי לו שיגלה אליו מצפוני האמת ואינו ראוי להחניף לו רק שיצדיק אותו במה שראוי וירשיענו במה שראוי שהרי צדיק ורשע שני הפכים ומי שנמלט מדרך הרשע אינו נקרא צדיק עד שיתקרב למעלת הצדיק לפי שמדת הרשע בקצה הראשון ומדת הצדיק בקצה האחרון וזה הנמלט ממדת הרשע הוא באמצע ומפני זה ראוי המוכיח לגלות את הנוכח כל האמת בעניניו ובמעשיו כי היא התוכחת העקרית ע״כ · באופן כי החיים דבקים עם התוכחת והתוכחה אינה מקבלה כי אם מי שהוא שפל כמדובר הרי שהחיים שוכנת עם השפל שעל ידי כך הוא מקבל ושומע מוסר מכל המייסרו יהיה מי שיהיה ראה עד כמה מגיע מדת השפלות שעמה אדם זוכה לתורה אשר עם התורה זוכה לעה״ב כדאמרי׳ בפ״א מתעניות למה נמשלה תורה במים ביין ובחלב לומר לך מה שלשה משקים הללו אין מתקיימים כו׳ אלא במי שדעתו שפלה עליו · ודע וראה כיצד התורה מתקיים במי שדעתו שפלה עליו

ולא

ולא במי שהוא גאה מי שדעתו שפלה אינו מתבייש לומר לא הבנתי ואז המלמדו חוזר לו למודו עד שיבינהו · גם אם רואה לקטן ממנו שיודע יותר הוא עצמו הולך אצלו ללמוד ממנו גם שפלותו גורם שיכיר שאינו יודע וחוזר תמיד ללמוד וע"י כך התורה מתקיים בו משא"כ מי שיש בו גאות שגאותו גורם לו לפעלים מה שלא הבין וכ"ש וק"ו שאע"פ שיכיר בקטן שיש בו חכמת שלמה הע"ה אינו משפיל [illegible]עצמו להלוך אצלו וגם מעולם לא יוכל להכיר בחוסר [illegible] כדי לבקש ללמד שגאותו מפסקו דאיך אפשר שיש בו חסרון הידיעה כיון שהוא רב בחכמה :

והנני מציג לפניך הדברים המתלוין עם השפלות שמביאים לאדם לעבודת בוראו הביאם בעל ספר ספוקי זהב וז"ל דברים המקדשים לאדם ענוה שפלות הכ[illegible] גאוה וכעס וקפידה והוזהר בברכת הנהנין להזהר [illegible] בתכות לילה ולהיות תפילין דר"ת עליו בשעת הלימוד ועיון בהלכה בכל יום ליזהר בטבילת קרי להיות מעשרה ראשונים ואחרונים בבית הכנסת ליזהר בטלית ותפילין מן המובחר : לקיים עונה משבת לשבת ליזהר במים ראשונים ואחרונים כראוי · הרחקת מאכלים אסורים ונבלות ושקרי׳ וליכנות ויכוין באמן כראוי · עוד כתב להשגת החכמה למעט בדבור רק דבור מצוה והכרח לבכות על דבר תורה שאינו מבין להתודות בלילה מה שעשה ביום ולישן מתוך בכיה ליזהר מעצבות ובפרט בשעת תפלה והתורה רק וגילו ברעדה כתיב טהרה טבילה יראת הרוממות בנין דהוא רב ושליט ליזהר מקלות ראש ליזהר לרחוק מבשר ויין כל מה דאפשר לקדש עצמו בשעת תשמיש להשלים מאה כדי"ק בכל יום (כדי"ק ר"ת כ׳ תשעים אמנין ד׳ ארבע קדושות י׳ עשרה קדישין ק׳ מאה ברכות בכל יום) ליזהר מהגאוה ללמוד תורה מעוטף בטלית ותפילין עכ"ל :

עוד כתב בשער היראה יום ראשון וז"ל להסיר מלבו מדות האכזריות ונקמה והכעס והקנאה שכל אלו הם מדות נמשכות מיצר הרע ששרשו שורש הדין · ואע"פ שמדות יצר הרע הם רבות השרשים הם שלשה הגאוה וקושי עורף והרחקת האדם לדבר קשות סימן לדבר רוח רעה אש אשר לא בהם ה׳ אמנם בקול דממה דקה שם נמצא המלך וכן דרך בני היכל מלכות בשר ודם להיות דבריהם בחשאי ומי שדבריו בקול נמוך הוא מדרכי הענוה ובלי ספק הוא מתדבק עם המלך עכ"ל · הרי שאין השגת השלימות כי אם בהרחקת מהגאוה ולבחור בשפלות ואף על פי שיש דברים המתלוין עמהם אמנם דע שהשפלות הוא שרש להמשיך לכלן :

אך כיון שהגאות על הרוב נמשך לאדם בגאות עצמו בחוזק כחו ובגבורתו ובפרט אם הוא יפה עינים וטוב רואי מתגאה בכחו וביופיו ורועה רוח ורודף קדים לרדוף אחר שרירות לבו · אך כל זמן שיגבר גאותו מתגבר עליו ישים נגד עיניו איזה זקן שבימיו ויסתכל בו כי עוז פניו ישונה מרבוי החדשים וסר כחו מעליו והולך על שלש מדוכם וכפוף מרחת בלכתו כמשא בניתו אין כח בו לדבר ולא דבר רך לשבר אינו טועם מאכל ומים בוחר מות מחיים · וישים נגד עיניו כי כך עתיד להיות אם יגיע לזקנה ויכלם ויתבושש בינו לבין עצמו באומרו מי שעתיד לבא במצב זה איך הוא מתפאר בכח ויופי כי מה יענ׳ לכל שואל בזקנותו ה[illegible]ביך אשר עמהן הכעסת לבוראך והתגברת על [illegible]רע לשמים ולבריות · וגם ישים נגד עיניו [illegible] הזקנה זכור יזכור מכל אשר עשה בבחרותו ויאשם בכל מעשיו כאדם הזקן שהוא מואס בדרכי הבחורים כנבלה מוסרחת ואז יראה בעיניו פרי מעשיו המתועבים ויכסהו בושה וכלימה בלי יוכל לתקן מה שעיות ובשומו כל זה נגד עיניו ישפיל עצמו עד עפר ואז השפלות יביאהו ליראה לעבוד לבוראו בכל לבבו ובכל נפשו ·

וכדי שתראה מעלת השפלות הנני כותב לך מעלת אברהם אבינו ע"ה מה שהגיע לו עם נמרוד הרשע מיום הולדו עד שנתפרסם בעולם ועכ"ו לא נתגאה והשפיל עצמו עד אומרו ואנכי עפר ואפר כ"ש כל אדם שאף ע"פ שיחי׳ אלף שנים ברוב גדולות לא יוכל להשיג אחד מיני אלף מה שהשיג האדם הגדול בענקים אברם הוא אברהם :

(מעשה אברהם אע"ה מה שאירע לו עם נמרוד)

אמרו שקודם שנברא אברהם היה נמרוד כופר באמונת הא־ל יתברך והיה מתגאה בעצמו ואומר שהוא אלוה ואנשי זמנו הקדמונים היו עובדים ומשתחוים לו והיה זה המלך תוכן וחכם וראה בחכמת הכוכבים שיולד אדם א׳ בימיו ויעמוד כנגדו להכחישו מאמונתו ולנצחו ויחרד חרדה גדולה ומפחדו מה עשה שלח אחרי השרים והפחות שלו והגיד להם הדבר ואמר להם מה תיעצוני לעשות בזה הילד שעתיד לבא · אמרו לו העצה שאנו מסכימים על זה הוא שתבנה בית גדול ותשים שומר בפתחו ותכריז בכל מלכותך שכל הנשים שהן מעוברות שיבואו לשם ואחרי בואם יבואו גם כן החיות ויהיו אצלם לשמור עד זמן לדתם ובבוא השעה ללדת יראו אם בן הוא ישחטוהו על בטנה ואם בת היא וחיה ותתן מתנות לאמה ותלבישנה בגדי מלכות ותקרא לפניה ככה יעשה לאשה אשר תלד בת :

ויהי כשמעו עכשם שמח שמחה גדולה עד מאד והכריז בכל
מדינות מלכותו שיבואו כל האומנים לבנות בית גדול למלך
גבהו ששים אמה ורחבו שמונים אמה ואחר כלות לבנות
הבית הכריז שיבאו כל הנשים המעוברות לבית ההוא להיות
שם עד שתלדנה שם והפקיד פקידים להביאם לשם גם הפקיד
על הבית שומרים לשמור את הפתח לבלתי ילכו : גם
הפקיד עליהן נשים מילדות להולידן וגזר עליהן שאם
היולד ישחטו אותו על חזה אמו ואם בת שיולדה שילבישו את
אמה בגדי שש משי ורקמה ויוציאוה משם ויעשו לה כבוד הרב'
כי כן צוה המלך ויוליכוה לביתה בכבוד : אמר המגיד
שנסרנו על הדבר ההוא יותר משבעים אלף זכרים וכראות
מלאכי מעלה הריגת אלו הילדים אמרו לפני הקב"ה [illegible]
הלא ראית מה עשה הרשע הכופר נמרוד בן כ[illegible]
כמה ילדים ושפך דמם ארצה על לא חמס בכפ[illegible]
להם מלאכים קדושים ידעתי וראיתי כי לא אנום ולא ישן
ורואה אני ויודע הנסתרות והנגלות אבל אתם תראו מה
אעשה לרשע הכופר הזה כי אשים ידי עליו ליסרו : אמר
המגיד שבזמן ההוא הלכה אם אברהם ע"ה ולקחה איש
תרח שמו ותהר ממנו ויהי כמשלש חדשים ותגדל בטנה
ופניה מוריקות אמר לה תרח בעלה מה לך אשתי פניך
מוריקות ובטנך גדולה אמרה לו בכל שנה ושנה אירע לי
זה החולי שיאמרו לו קולנני : אמר לה תרח הראיני
בטנך שיראה לי שאת מעוברת ואם כך הוא אין ראוי לעבור
את מצות אלהינו נמרוד שם ידו על בטנה עשה לה הקב"ה
נס והלך הילד למעלה תחת החזה ומשמש בידיו ולא מצא
שום דבר אמר לה צדקת מה שאמרת ולא נראה הדבר ולא
נודע עד שנשלמו חדשי הילד ומרוב פחדה יצאה מן העיר
והלכה דרך המדבר קרוב לנהר אחד ומצאה שם מערה גדול'
ונכנסה לשם : ולמחר אחזוה חבלי יולדה וילדה בן וראתה
את המערה כלה מאירה כשמש מאור פני הילד ושמחה
שמחה גדולה והוא היה אברהם ע"ה ופתחה פיה ואמרה
אוי שילדתיך בזמן הזה שמלך נמרוד הרג בעבורך ע' אלף
זכרים ואני מפחד עליך מאד שאם ידע בך יהרגך ועל זה
יותר טוב שתמות במערה הזאת ולא יראוך עיני שחוט על
החזה שלי ולקחה מלבוש אשר עליה והלבישה אותו ועזבתו
במערה ואמרה יהי אלהיך עמך לא ירפך ולא יעזבך והלכה
לדרכה : אמר המגיד שאברהם ע"ה בעודו במערה
ילד קטן ולא היה לו מינקת שמניקהו בכה ושמע הש"י
בכיתו באשר הוא שם ושלח לגבריאל המלך לחיות אותו
ונתן לו חלב כי היה מוציא לו חלב מאצבעו הימין והוא היה
יונק ממנו עד שהיה אברהם בן עשרה ימים והתחיל ללכת
בארץ ויצא מהמערה וילך על שפת הנהר וכשבא השמש ויצאו
הכוכבים אמר אלו הם האלהים אח"כ כשעלה עמוד השחר לא
ראה הכוכבים אמר לא אעבוד את אלו כי אינם אלהים אחר
כך ראה השמש אמר זה אלי ואנוהו : וכשבא השמש אמר
אין זה אלוה ראה הירח אמר זה אלי ואעבוד אותו כשחשך
אמר אין זה אלוה יש להם מניע עודנו מדבר והנה בא המלאך
גבריאל ואמר לו שלום עליך אברהם א"ל עליך שלום א"ל מי
אתה א"ל אני גבריאל המלאך שליח מן הקב"ה בשעה ההיא
הלך למעין אחד שמצא שם ורחץ פניו ידיו ורגליו והתפלל
שם לאל יתברך בכריעה והשתחויה : אמר המגיד אם
אברהם ע"ה זכרה אותו ובכתה בכיה גדולה ויצתה מן
העיר לבקש את בנה במערה שעזבתו שמה ולא מצאתו והרבת
[בכ]ות עוד עליו והיתה אומרת אוי לי כי ילדתיך לטרף
[לחית] השדה לדובים או לאריות או לזאבים והיתה הולכת
על שפת הנהר ומצאה את בנה ולא ידעתהו כי גדל מאד
בקומה אמרה לו שלום עליך והשיב לה ועליך שלום מה את
הולכת באלו המדברות אמרה לו אני יצאתי מן העיר לבקש
את בני אמר לה ובנך מי הביאו הנה אמרה לו הייתי הרה
מתרח אישי ובזמן הלידה פחדתי על בני שהיה בבטני שלא
יהרגהו מלכנו נמרוד בן כנען כמו שהרג מספר ע' אלף
ילדים ובאתי אל המערה אחד בזה הנהר ואחזוני צירי יולדה
וילדתי בן ועזבתיהו במערה והלכתי לביתי ועתה באתי
לבקשו ולא מצאתיו : אמר לה אברהם אלו הדברים
שאמרת שעזבת ילד כמה ימים יש לו אמרה לו כמו עשרים
יום אמר לה וכי יש בעולם אשה שתעזוב את בנה קטן
במדבר לבדו ותבא לבקש אותו אחר עשרים יום אמרה היא
אולי יחנן האל אמר לה אני בנך אברהם שבאת לזה הנהר
בעבורו אמרה לו בני גדלת מאד כ"כ והלכת על רגליך
ודברת בפיך וכל זה בעשרים יום אמר לה כן שיודע לך אמי
שיש בעולם אל גדול ונורא חי וקיים רואה ואינו נראה
והוא בשמים מלא כל הארץ כבודו אמרה לו בני וכי יש אל
אחר מבלעדי נמרוד אמר לה כן אמי אלהי השמים ואלהי
הארץ ואלהי נמרוד בן כנען ועל זה תלכי לנמרוד והודיעי
אותו כזה הדבר הלכה לעיר ואמרה לאישה תרח איך מצאה
בנה ותרח היה שר וגדול בבית המלך נמרוד והלך לבירה
מקום אשר המלך שם והשתחוה למלך ופניו ארצה ובזמן
ההוא כל המשתחוים למלך לא היה מרים ראשו עד שיאמר לו
הרים ראשך : א"ל המלך הרם ראשך ושאל חפצך א"ל
יחי אדוני המלך ובאתי לבשר אותך על מה שראים בחכמת
הכוכבים שיולד ילד במלכותך שיפסיד אמונתך והרגת
בעבורו

בעבורו ע' אלף זכרים אבשרך שהוא נבי ואמו היתה הרה
ולא ידעתי בהריונה כי אמרה לי חולה היתי מחולי קולנ"י
ותקשתי בטנה ולא מצאתי שום עובר : ויהי כאשר
כשלמו חדשי הילד הלכה מן העיר לנהר ומצאה שם מערה
וילדה שם ועזבה אותו לחיות השדה ואחר עשרים יום הלכה
אליו ומצאתהו מהלך על שפת הנהר ומדבר כאדם גדול
ואומר יש אלהים בשמים רואה ואינו [illegible] ואין שני :
וכשמוע נמרוד אלו הדברים חרד חרד[illegible] עד מאד
ויאמר ליועציו ושריו מה לעשות מזה הילד אמרו מלכנו
ואלהינו כיצד תפחד מילד קטן ויש בכל מלכותך אלף אל[illegible]
אלפים שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ו[illegible]
עשרות ושוטרים אין מספר הקטן שבשרים ילך ו[illegible]
וישימנו בבית הסוהר אמר להם הראיתם מימיכם [illegible]
מעשרים יום הולך על רגליו ומדבר בפיו ובלשונו מבשר
ואומר שיש אלוה בשמים אחד ואין שני לו והוא רואה ואינו
נראה : אמר המגיד שכל השרים שהיו שמה תמהו תמיה
גדולה מאלו הדברים ובין כך ובין כך בא השטן בדמות אדם
לבוש משי שחור והלך והשתחוה לפני המלך נמרוד עד
שאמר לו המלך הרם ראשך ושאל חפצך אמר לו מה אתה
דואג וכלכם תמהים מילד אחד קטן איעצך עצה מה לעשות
אמר לו המלך מה עצתך א"ל תפתח אוצרות כלי המלחמה
ותתן לכל השרים והסגנים והפחות ולכל אנשי המלחמה
ותשלחם אליו שיבא לעבוד אותך ויהיה תחת ידיך : אמר
המגיד שצוה המלך לכל השרים ולכל אנשי המלחמה שיבואו
ויקחו כלי זין מאוצרות המלך וילכו להביא לאברהם וכראות
אברהם אבינו שבאו אליו עם רב אחזו רעדה ופחד גדול
מפניהם ויצעק לאלהי השמים שהצילהו מידם כי הוא המציל
עני מחזק ממנו ואתה תצילני מהם וישמע אלהים את
צעקתו וירא את דמעותיו וישלח לו את מלאך גבריאל
להציל אותו מידם אמר לו המלאך מה לך אברהם ומה אתה
בוכה א"ל פחדתי מאנשים האלו הבאים עלי להרגני א"ל
לא תירא ולא תפחד כי האלהים עמך והוא יצילך מכף כל
אויביך : אמר המגיד שהקב"ה צוה לגבריאל שישים ענן
וערפל בינו וביניהם בראותם הענן והחשך והערפל פחדו
פחד ושבו אל נמרוד מלכם ואמרו לו נסעה ונלכה ממלכות
זה וכשמוע המלך כך נתן מעות לכל שריו ועבדיו ונסעו
משם למדינת בבל : ויהי אחרי נוסעם ויאמר אלהים
לגבריאל לך אמור לאברהם שילך אחרי האויב נמרוד לבבל
אמר לו אברהם אין לי צידה לדרך ולא סוס לרכוב עליו ולא
אנשי חיל לעשות עמו מלחמה א"ל גבריאל המלאך אין אתה
צריך לשום דבר לא לצידה לדרך ולא לסוס לרכוב

עליו ולא אנשי חיל לעשות עמו מלחמה ולא רכב וגם
פרשים כי על כנפי תרכב ואני אשאך ואגיעך עד בבל ויקם
אברהם וירכב על כתפו של גבריאל כהרף עין באותה שעה
מצא עצמו בשערי מדינת בבל וא"ל המלאך יכנס למדינה
ויקרא בקול גדול ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת אין עוד אחר אחד ואין שני אין לו דמות הגוף
ואינו גוף והוא אלהי האלהים ואלהי נמרוד ואני אברהם
עבדו נאמן ביתו הלך אברהם אבינו ע"ה ונכנס בתוך
המדינה והכריז בקול גדול לכל אנשי המדינה ה' הוא
האלהים אחד ואין שני והוא אלהי השמים והוא אלהי האלהים
[illegible] העידו כלם אנשים ונשים וטף על זה שהוא
[illegible]עידו שאני אברהם עבדו נאמן ביתו : ויהי
הוא הולך בשוקים וברחובות ומכריז מצא אביו ואמו וגם
מצא למלאך גבריאל אמר לו המלאך אברהם אמור לאביך
ולאמך שיאמינו גם הם ויעידו בזה שאתה מכריז שה' הוא
האלהים אין עוד מלבדו : ויהי כשמוע אברהם את דבר
המלאך אמר לאביו ולאמו אתם עובדים לאדם כמוכם
ותשתחוו אליו לדמות דמות נמרוד הלא ידעתם כי יש לו פה
ולא ידבר עין ולא יראה אזן ולא ישמע ולא ילך ברגליו ולא
יש בו תועלת לא לעצמו ולא לאחרים : ויהי כשמוע תרח
את דבריו לקח אותו בדברים והביאו אל ביתו ויספר לו כל
המאורע שביום א' הלך מהלך מ' יום וכשומעו זה הלך אל
נמרוד וא"ל תדע אדונינו המלך שהנער בני אשר היית בורח
מפניו הנה בא ושאלתיו כמה זמן יש שהוא הולך בזה הדרך
א"ל אמש נסעתי משם והיום הגעתי הנה ויהי בשומעו ככה
ויחרד חרדה גדולה עד מאד ויאמר לפני כל השרים
והיועצים והחכמים להבוא לו עצה על זה הילד מה לעשות
עמו ויענו לו פה אחד יחי המלך נמרוד לעולם ויצוה
וכרוזי שיכריז בכל המדינה משתה ושמחה שבעת ימים וכל
איש ישמח בביתו וילבש ויצא בכל מיני לבושיו ומשכיות
ושיהיה כל המדינה כולה ושמחה וגם תעשה בחצר בית
המלך החיצונה והפנימית ובכל מדינות מלכותך ועמים
יכולתך הגדול יבא כל אדם ויעבוד אותך ויאמר המלך
לעשות כן ותנתן דת בבבל בשוקים וברחובות וילבשו כלם
כלי יופי ויתקנו אותם בכל לבושי שש ומשי ורקמה וכל מיני
משכיות כסף איש איש כאשר תשיג ידו : ויעשו כן :
ויהי אחרי כן כשבת המלך נמרוד על כסא מלכותו שלח
אחרי אברהם ויבא אליו ואביו תרח עמו
ויעבור אברהם לפני הפחות והסגנים עד שהגיע

לכסא המלך אשר הוא יושב עליו ויתפוס בכסא והניע אותו
ויקרא בקול גדול כדברים האלה אי נמרוד הנבעל הכופר
בעיקר וכופר באל חי וקיים ובאברהם עבדו נאמן ביתו תעיד
ותאמר כמוני שה' הוא האלהים אחד ואין שני ואינו גוף
והוא חי ולא ימות לא ינום ולא יישן ותעיד על עצמך ותאמין
שאני אברהם והוא ברא את כל העולם כדי שיאמינו בו וישא
את קולו באלו הדברים והנה הדמוקס שהיו שם עומדים
נפלו על פניהם וכראות המלך והשרים במפלתם וגם בצעקת
אברהם נפלו כלם על פניהם ארצה עם מלכם נמרוד וישם
לבו ונשאר כמו שתי שעות ואלי ארבע וישם לבו בקרבו גם
פרחה נשמתו ממנו ואחר שתי שעות שב רוחו ובשמ[illegible]
גופו ויקץ משינתו ויאמר המלך הקולך זה אב[illegible]
אלהיך ויאמר לו קול זה קול בריאה קטנה מכל בריו[illegible]
קב"ה בשעה ההיא אמר המלך נמרוד באמת אלהיך אברהם
אלוה גדול וחזק מלך מלכי המלכים ויאמר לתרח אביו שישא
את בנו ויסור מעליו וילך לעירו וילכו שניהם יחדיו : ויהי
אחריכן ויגדל אברהם עד שהיה מבן עשרים שנה ותרח
אביו חלה ויאמר אל בניו הרן ואברהם בחייכם בני תמכרו
לי אלו השני דמוקס שאין לי מעות להוצאותינו הלך הרן
ומכר את הדמוקס והביא מעות להוצאות אביו וילך אברהם
ויקח שני הדמוקס אחרי למכרם ושם חבל על גרונם ופניהם
ארצה והוא היה סוחב אותם וצועק ואומר מי הוא זה שיקנה
דמות שאין בו תועלת לא לעצמו ולא למי שיקנהו עובדו וגם
יש לו פה ולא ידבר עין ולא יראה רגלים ולא ילך און ולא
ישמע וכשמוע אנשי המדינה את דברי אברהם תמהו עד
מאד והוא הולך ובא ופגע זקנ' אחת ותאמר לו בחייך אברהם
תבחר לי דמות אחד טוב מאד וגדול לעבדו ולאהבו אמר לה
אברהם זקנה זקנה איני יודע בהם תועלת לא בגדול ולא
בקטן לא לעצמם ולא לאחרים אמר לה והדמות הגדול אשר
לקחת מאחי הרן לעבדו היכן הלך אמרה לו באו גנבים
בלילה ההוא וגנבו אותו בעודי בבית המרחץ אמר לה א"כ
כיכך תעבודי לדמות כי אף לעצמו לא הציל מן הגנבים כ"ש
יציל לאחרים מרעתם ולך הזקנה השוטה ואיכך תאמרי
שהדמות שעבדת שהוא אלוה אם הוא אלוה למה לא הציל את
עצמו מיד הגנבים אלא שהוא דמות אין בו תועלת לא לעצמו
ולא למי שיעבוד אותו אמרה לו הזקנה א"כ אברהם כדבריך
למי אעבוד אמר לה תעבודי לאלהי האלהים ואדוני
האדונים בורא שמים וארץ הים וכל אשר בם והוא אלהי
נמרוד ואלהי תרח ואלהי מזרח ומערב דרום וצפון ומי הוא
נמרוד הכלב שיעשה עצמו אלוה לעבוד אותו : אמרה
הזקנה מכאן ולהלן לא אעבוד כי אם אלהיך אלהי אברהם

ואם אעבוד אותו מה תועלת יהיה לי אמר לה כל מה שנגנב
ישוב לך וגם תציל נפשך מגיהנם אמרה הזקנה מה אומר
כדי להציל את נפשי משחת א"ל תאמרי ה' הוא האלהים
בשמים ממעל ועל הארץ מתחת א' ואין שני ממית ומחיה הוא
חי לא יראה מות וגם אני אברהם עבדו נאמן ביתו אמרה
הזקנה מכאן ולהלן אני אומרת כדבריך ואעיד על עצמי
שה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ואתה
אברהם נביאו[illegible]בשי"ת ובך : אמר המגיד שהזקנה
בתשובה ונתחרטה על שעבדה את הדמות ואמרו שגם
מצאה הגנבים והשיבו לה הגניבה וגם הדמות מה עשתה
[illegible] הזקנה לקחה אבן בידה והכתה על ראש הדמו' ואומרת
[illegible]ך ולמי שיעבוד אותך עוד כי אין בך תועלה ולא למי
[illegible]ר אותך ויצאה מביתה בשוקים וברחובות והיא צועקת
ואומרת מי שרוצ' להציל נפשו משחת ויצליח בכל מעשיו
יעבוד לאלהי אברהם : אמר המגיד שהזקנה בכל יום
היתה צועקת עד שהשיבה בתשובה אנשים ונשים הרבה
שמע המלך שמועה זו שלח אחריה והביאוה לפניו אמר לה
מה עשית כי שעית מאחרי עבודתי למה לא תעבודי אותי
שאני אלהיך ואני יצרתיך אף תמכתיך בימיני : השיבה
ואמרה אתה מן הכוזבים ואתה כופר בעיקר באל א' ואין
שני ואתה אוכל מטובו ותעבוד אל אחר ותכפור בו ובתורתו
ובאברהם עבדו : ויהי כשמוע המלך את דברים כוס
להרוג אותה והרגו אותה ופחד ורהב לבבו מדברים ותמה
על עצמו ולא ידע מה יעשה עם אברהם שהפסיד אמונתו
כי רוב המון העם האמינו באלהי אברהם וכראות השרים
אלו היגון אשר שם בלבו ובשומעם דבריו אמרו לו קום מהרה
והלכת אל המקום אשר היית הולך פעמים אחרות ותכריז
שכל אנשי המדינה יעשו ז' ימים משתה ויום טוב שישימו
עליהם כל החפצים ובגדי משי ורקמה ואבנים טובות
ואבנים יקרות שהם וישפה ודברים אחרים וכל כלי זהב
וכסף ומאכל ומשתה וכל מיני מגדים וכראות אברהם את
גודל העושר ותוקף אנשי רוב המדינה ורוב עושרם יבא
ליכנס תחת אמונתך : ויהי כשמוע השמועה נמרוד שמח
שמחה גדולה ויבא עבה וצוה שיכריזו אל כל אנשי המדינה
ללכת אל המקום אשר היו רגילין לבא שם שנה בשנה בגן
ויביאו שם הדמוקס ויעשו שם ימי משתה ושמחה ויום טוב
יותר ממה שהיו רגילים מקודם : ויהי בתוך ימי המשתה
ויאמר המלך לתרח אבי אברהם להביא את בנו לראות
גדולתו ועושה כבוד מלכותו ורוב שריו ועבדיו ויאמר תרח
לבנו בני אברהם בא עמנו למועד המלך נמרוד אלהינו אמר
אברהם

אברהם איני יכול לבאת לשם א"ל תרח א"כ תשב עם הדמותם עד בואכו משם ויעש כן וילך תרח וישב אברהם עם הדמותם עם דמות המלך היום ויקרא אברהם אשר הלך המלך אל בית מועד אשר לו ויקח בידו גרזן ובראותו דמות המלך יושבים אמר ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים וישליכם מעל כסאם ארצה ויך בהם מכה גדולה מגדול האחד ובקטן כלה לזה קטע רגלו ולזה כרת ראשו ולזה שבר עיניו ולזה שיבר את רגליו וכלם נשברים ויצא אברהם ויש[illegible] המשתה ובא המלך אל ביתו וקודם זה כששיבר אותם שם הגרזן ביד גדול הדמות : ובראות המלך את צלמיו שבורים אמר מי היה כאן ומי הוא אשר מלאו לבו לעשות כן ויענו כל העם בוכים ויאמרו אדונינו המלך תדע לך שאברהם היה יו[illegible] אצלם ושמענו שהיה משבר לכם : ויצו המלך להבי[א] אברהם לפניו ויביאו אותו ויאמר לו המלך ושריו למה שבר[ת] את אלהינו אמר אני לא שברתי אותם לא שבר אותם כי אם הגדול שבהם הלא תראה היות הגרזן בידו ואם לא תאמיני שאל ממנו והוא יגיד ובשומעו דבריו חרה לו עד מות ויאמר להוליכו לבית הסוהר ויצו אל שר בית הסו' לבלתי תת לו פת לאכול ולא מים לשתות : אמר המגיד שאברהם אע"ה בעודו בבית הסוהר נתן עיניו לשמים ויאמר ה' אלהי אתה יודע הנסתרות ואתה ידעת כי לא נגעתי עד הנה כ"א על עבודתך והקב"ה שמע את תפילתו ושלח לו המלאך גבריאל להושיעו מיד זה וא"ל שלום עליך אברהם אל תירא ואל תחת כי ה' אלהיך עמך בשעה ההיא כר' לו מעין מים חיים א' ושתה ממנו והביא לו המלאך כל מיני מאכל לאכול וישב עמו שם כדי ללוותו שנה תמימה : ויהי אחרי השנה ההיא באו שרי המלך ויועציו לאכול ולשתות עם המלך ויאמרו למלך לבנות לו גדר גדול ולהכריז בכל מדינתו שכל מי שהוא חפץ לעבוד בעבודת המלך שיביא אל הבית הזה עצים הרבה עד שימלא כל המקום עצים פה לפה ואחר כך יבעירו העצים באש עד שתעלה השלהבת לשמים ותשליך בתוכם לאברהם ובזה יאמינו בך לעולם ולא תפסיד אמונתך : וישמח המלך על העצה הזאת היעוצה שמחה גדולה מאד ויצו לכל העם לאמר כל איש ואשה נער וזקן אשר בכל מדינות הלך יביאו עצים אל הבית הזה הגדול אשר בנה עד מלאת אותו ויעשו כן כל העם וימסרו להביא את העצים אל הבית ההוא כי נתן להם זמן עד מ' יום ובכל זאת אברהם עומד בבית הסוהר ויצו המלך לעשות כבשן גדול בתוך הבית אשר בנה וידליקו את העצים בתוכו והנה עלה השלהבת עד לשמים עד שכל העם פחדו מרוב האש שלח אל שר בית הסוהר ואמר לו הביא לי את אויבי

אברהם והשליכהו לתוך זה הכבשן של אש ויבא שר בית הסוהר לפני המלך להשתחוות לפניו ויאמר לו איך תשאל ממני אדם שזה לו עכשיו שנה תמימ' שעומד בבית הסוהר ולא הביא לו שום אדם לא לחם ולא מים ולא שום מאכל בעולם אמר לו עכ"ז תלך בבית הסוהר ותצעק אליו אם ישנך תביאהו ותשליכהו באש ואם מת יותר טוב ותקברו אותו ולא יזכר שמו עוד הלך שר בית הסוהר לפתח הבור ויקרא בקול גדול ואמר אברם אתה חי או מת ויען אותו אנכי חי אמר לו מי נתן לך אכילה ושתיה עד הנה אמר לו האכילני והשקני מי שהוא יכול על כל הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים עושה נפלאות לבדו וגם הוא אלקי נמרוד [illegible] אלקי כל העולם הוא זן ומפרנס לכל רואה [illegible] וכו' בשמים ממעל ונמצא בכל מקום ומשגיח בכל הפרטים : ויהי כשמוע שר בית הסוהר את דבריו ויאמן גם הוא באלקי אברהם ויאמר אלקיך אברהם הוא האלקים ואני אעיד על זה וגם אתה עבדו ונביאו באמת ונמרוד הוא משקר ויהי באומרו כך ויגידו למלך לאמר הנה שר בית הסוהר מעיד על אלקי אברהם שהוא אמת ואברהם עבדו אמת ויחמה המלך מאד וישלח אחריו ויאמר לו מה לך שר בית הסוהר איך כפרת בי ואמרת שאלקי אברם אמת וגם אברהם עבדו אמת : אמר לו שכן הוא האמת ואתה המלך נמרוד כופר באמת ובראות המלך את דברי שר בית הסוהר נתעצב אל לבו מאד ותמלא חמה ויצו לפגוע באיש הזה להמיתו ויצעק שר בית הסוהר בפגוע בו ויאמר ה' הוא האלקים הוא אלקי כל העולם ואלקי נמרוד הכופר : אמר המגיד שהסייף לא היה חותך בצוארו ויותר שהיה מכה בסייף היה משבר הסייף תמה המלך ויצו להביא את אברהם ולהשליכו בתוך כבשן האש הלך א' מן השרים והביאו לפניו ואמר לו המלך תשליכהו לתוך האש הגדולה ויקום להשליכו ותצא אש מן הכבשן ותשרוף אותו ויקום שר א' מלפני נמרוד להשליך אותו באש גם כן נשרף וכל מי שהיה לוקח אותו להשליכו באש היה שורפת אותו עד שמתו רבים אין חקר ואין מספר : ויבא השטן כדמות איש וישתחו לפני המלך ויאמר לו המלך מה לך תשאל ומה תרצה אמר לו איעצך עצה להשליך לאברהם בתוך כבשן האש תעשה תחבולה והבא לי עצים הרבה ומסמרות וחבלים ואני אעשה לך טרבוק"ו שמתוך תנועתו תשליכהו בתוך כבשן האש מרחוק ולא ישרף האיש לאיש ההוא וישמח המלך מאד על העצה הזו ויצו לעשות כן ויעשו הטרבו"קו ואחר אשר השלימו לעשות כמו אותו

כפני

לפני המלך שלשה פעמים עד שמרחוק השליכו בו אבנים לתוך האש והוא הנקרא טראבוק"ו ויקחו את אברהם וקשרו זרועיו ידיו ורגליו בקשר חוק וישימו אותו בתוך הטראבוקו להשליכו : וכראות אברהם אע"ה איך קשרו אותו נשא עיניו לשמים ואמר ה' אלקי אתה רואה את אשר הוא עושה בו הרשע הזה גם מלאכי מעלה אמרו לפני הקב"ה רבש"ע מלא כל הארץ כבודך הלא ראית מה עשה המלך נמרוד בעבדך ונביאך אברהם אמר הקב"ה איך לא אדע ואנכי יודע כל הנסתרות אבל אראה אתכם נקמה בנמרוד הכופר ואציל את אברהם עבדי אמר המגיד שהשטן בא אצל אברהם כדמות אדם וא"ל אברהם אם תרצה [illegible] נמרוד השתחוה אליו והאמן בו ויהי כשמוע [illegible] דברי השטן ויאמר לו יגער ה' בך השטן פחות [illegible] כופר ויצא מלפניו : ותבא אמו של אברהם לנשק לבנו קודם שישליכו אותו לכבשן האש ותאמר לו בני השתחוה לנמרוד ותכנס תחת אמונתו ותנצל מכבשן האש : אמר לה אברהם אמי אמי תלכי מעלי ודחה אותה מעליו ויאמר לה אמי את נמרוד תכבה אותו המים אבל את אלקי לעד לעולם אינו מכובה ומים לא יוכלו לכבותו וכששמעה דבריו דברי צדיקים אמרה לו האלקים אשר אתה עובד הוא יצילך מאת נמרוד : ויהי אחרי כן וישימו אותו בכף הטראבוק"ו להשליך אותו בתוך הכבשן מלאכי השרת בקשו רחמים מלפני הקב"ה לרדת להצילו מאת נמרוד : ויבא אליו גבריאל ויאמר לו מה אברהם אצילך מן האש אמר ליה האלקים אשר אני בוטח בו אלקי שמים וארץ הוא יצילני וכראות הקב"ה כוונתו הטובה פנה אליו ברחמים ויאמר לאש היאי קרה ושלום על עבדי אברהם : אמר המגיד שהאש נכבה בלא מים והעצים הציצו ציץ וכלם הוציאו פירות כל עץ יתן פריו ושב הכבשן כמו גנת בתן המלך והמלאכים יושבים עם אברהם בתוכו ויפן המלך וירא את הגן ואת המלאכים יושבים עם אברהם בתוך הגן ויאמר לאברהם כשוף גדול אתה יודע שהאש איננה שולטת בך ולא עוד שאתה מראה לעם שאתה בתוך גנת ביתן ויענו כל שרי נמרוד יחדיו למלך לא אדונינו אין זה כשוף כי אם יכולת אלוה גדול אלהי אברהם ואין אלוה אחר מלבדו ואנחנו מעידים על זה : וגם שאברהם עבדו נאמן ויאמינו בשעה ההיא כל שרי נמרוד וכל עמו בה' אלהי אברהם ויאמרו ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד עכ"ל :

הרי עיניך הרואות מעלת אברהם אע"ה עד שקראו קב"ה אוהבי דכתיב זרע אברהם אוהבי ועכ"ז לא נתגאה כיש בכל באי עולם שיוכל להתגאות כמוהו ועכ"ז השפיל עצמו עד עפר ואמר ואנכי עפר ואפר מי לנו גדול כמשה אדון הנביאים שהתורה מעידה עליו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ורכב ערבות ועשה מלחמה במלאכים והנחיל תורה לישראל והשפיל עצמו יותר מאברהם באומרו לקרח ועדתו ונחנו מה דבר שאין בו ממש כארז"ל דמשה ואהרן השפילו עצמם יותר מאברהם דעפר ואפר יש ממש ומה דבר שאין בו ממש וישמע כל אדם ויוסיף שפלות לעצמו בנושא ק"ו מיסודי כולם שהשפילו עצמם כ"כ והשפלות מביאו לאדם לא לבעוט ביסורין אם באים עליו דכיון שמחשיב עצמו אין גומר בדעתו שעונותיו גרמו לו ואפילו הוכיר עצמו שלא חטא מעולם גומר בדעתו שהם שורין שבאו עליו להרבות שכרו שלפעמים הקב"ה מביא יסורין על צדיק גמור לא חמס בכפיו להרבות שכרו לעולם הבא : והנה ראה ראיתי מקשים על זה וכי קצרה ידו יתברך ח"ו להרבות בשכרם בלי יסורין כיון שאינם ראויים להם ועיין בספרי המפרשים ז"ל :

והנראה לכאורה לע"ד שאם ירצה הקב"ה בשכר הצדיקים על דרך מתנת חנם בלי יסורין יתביישו הצדיקים משום מאן דאכיל דלאו דיליה בהיל לאסתכולי באפיה דמטעם זה יצא תחלה לבא בעולם זה כנודע ואם יקבל עכשיו בחנם מה הועיל בתקנתו : אבל עוד לאלוה מילין :

ואגב יתבאר הקושי הנעלם צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו רשע ורע לו אשר נתחבטו בו הדרי עולם : דע שיש גלגול ויש עיבור גלגול הוא שהנשמה אחר מותה חוזרת בעולם השפל הזה ונכנסת בגוף כאשר היתה בתחלה כבואה בראשונה והוא כדי שישלים איזה מצוה או מכות שחיסר מלקיים ושיסבול יסורין ויחזור לטעום טעם מיתה וחיבוט הקבר על הסבה הידועה לפני בורא עולם דיין האמת : ויש סוד העיבור כי יש נשמה שיצא דינה שלא יחזור בזה העולם בגוף מיוחד לא כדי שלא יחזור לטעום טעם מיתה ושאר הדינין המשכים אחריה כחיבוט הקבר וכדומה מה עושה הקב"ה גוזר שיתלבש זאת הנשמה באיזה גוף מהחיים וישב שם עד שלשת ימי טפסרה על ידי הצער והיסורין שסובלת בזמן עיבורה בגוף זה וכשנשלמת מסתלקת מגוף זה ועולה למעלה ויורשת מקומה בג"ע ונמצא זו שלא חזרה לטעום טעם מיתה וחיבוט הקבר וכדומה כי לא חייב הפנס שבידו על זה כי אם עיבוד בגוף אחר דרך השאלה עד זמן מה במדובר : והנה נבואת נשמה זו להתעברת בגוף זה אם הוא צדיק צריך הקב"ה להביא

להביא יסורין על הצדיק הזה אע"פי שאין בידו עון אשר חטא כדי שיכפר על הנשמה שנתעברה בו כדי להיות לה הצער מירוק ע"י פגם שבידם וכיון שאין ביד הצדיק עון כלל ונלקה על חנם בעבור הנשמה אשר נתעברה בו צריך הקב"ה להרבות שכרו לע"הב יען שנצטער כדי לתקן את הנשמה במה שגרם בו · וזה מה שאז"ל שהקב"ה מביא יסורין על צדיק בלי עון כדי להרבות שכרו כנז"ל · וזהו סוד צדיק וטוב לו צדיק ורע לו שהנה צדיק וטוב לו הוא צדיק שלא נתעבר בו שום נשמה מעולם ולכן כל ימיו שלוה והשקט ובטח עד עולם שכך מחייב הדין שראוי הצדיק להיות בשלוה · צדיק ורע לו הוא צדיק שנתעברה בו נשמה בהיות' משורש נשמתו וכדי למרקה צריך הקב"ה להביא יסורין על צדיק זה כדי לצער לנשמה המעוברת בו כדי למרקה ולהשלימה ועל מה שנצטער בעבור אחרים מרבה הקב"ה שכרו בע"הב על הפעולה שנעשה על ידו שנתקנה נשמה וחוזרה למקומה וכו' · רשע וטוב לו הוא רשע שנתעבר בו נשמה כדי שיסבול צער גדול בהיותה בתוך גוף הרשע הזה בהיות עושה דברים רעים והוא נגד רצונה כי בהיותה בעולם זה בראשונה מאסה בדרכים אלה והורגלה בדרכי תורה שדרכיה דרכי נועם ועכשו שדין של מעלה חייב שתתעבר בגוף הרשע הזה בעבור איזה פגם שבידו שיתמרק בקבלת צער ראות עושה זה שנתעבר בו דברים אשר לא כדת ובתשלום ומנה שהכבר נתמרקה מסתלקת ממנו ועולה למעלה ומיהו כיון שע"י רשע הזה נשלמה אותה הנשמה משלם לו הקב"ה שכרו בעולם הזה וזהו רשע וטוב לו · רשע ורע לו הוא רשע שלא היה בו עיבור נשמה כמדובר ולכן רע לו דכך מחייב הדין שלא יהיה טוב לרשע : וכזה מפרש בכמה צדיקים שפעמים בשלוה וטוב להם ובקצת זמן ביסורין ורע להם הוא אשר דברנו והוא שבזמן שיש בהם עיבור נשמה רע להם כדי שיתמרק אותה נשמה וכשמסתלקת אזי טוב להם · וזהו גם כן ברשעים דקצת זמן טוב להם שהם בשלוה וקצת זמן רע להם דקודם שנתעבר בהם נשמה רע להם ואחר שנתעבר בהם נשמה טוב להם לשלם להם פעולם שנשלמה על ידם כדפרישית :

ואפשר לומר דכל זה רמזוהו רז"ל באומרם צדיק וטוב לו צדיק גמור כלומר הנשמה שנתעברה בו היא נשמת צדיק גמור ולא נתעברה בו כי אם להדריכו ולשמרו לבל יכשל בשום דבר כיון שהוא התחיל לנהוג עצמו בזה וזה הוא צדיק גמור ירצה הוא צדיק מצד עצמו והמתעבר בו גמור ומושלם ג"כ ולא בא אלא להדריכו כמדובר : צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור כלומר הוא צדיק אבל מי שנתעבר בו איננו גמור וכיון שצריך לגמור ולהשלים עצמו צריך להביא עליו יסורין כדי שיתמרק המתעבר בו :

רשע וטוב לו רשע שאינו גמור ירצה הוא רשע והמתעבר בו ואינו מושלם וגמור ונגזר עליו שיתעבר בו לסבול צער מעשיו המכוערים ועל כן טוב לו שמשלם שכר פעולתו כדפרישית :

רשע ורע לו רשע גמור הכוונה הוא רשע ונתעבר בו נשמה של שלם גמור משורשו אולי יוכל להדריכו בדרך טוב ולא יכול ועל כן ורע לו יען שלא שמע לעצת הגמור שנתעבר בו וזה הוא רשע גמור כלומר הוא רשע ומתעבר בו גמור ומושלם להדריכו בדרך ישרה ולא רצה :

והטעם דפעמים קרא רשע אין כמוהו ברשעות דפשע פתאום חוזר בו ומתחרט מכל הרעות שעשה ועושה תשובה ונעשה צדיק אין כמוהו הנשמה שנתעברה בו מדריכו ושמע לעצתה :

דרך משל אמשול משל לבא לענין משל לשני מלכים האחד מלך גדול רם ונשא מלכותו בכל משלה מקור השלמיות והשני מלך שפל בתכלית השפלות מחוסר מכל שלימות רק אין עליו כי אם שם מלך כי איננו משורש המלוכה כ"א שמרד ומלך מעצמו ויתלקטו עמו אנשים רקים ופוחזים וכל מר נפש והולך נע ונד מהר להר ומגבעה לגבעה לפתות לעוברים ושבים בדברי חלקלקות ונודר להם מתנות נשיאים ורוח וגשם אין מתהלל במתת שקר שיביאו למלך הגדול והנורא שמלכותו בכל משלה ויבואו אצלו ומי שאין בו דעת מתפת' ממנו ומתקרב אצלו מחמת עינים שיש לו מלהסתכל שאין למלך זה מלכות בפני עצמו כי מה שמולך הוא בתוך ממשלת המלך הגדול ומפתו אוכל ומימיו שותה אלא דמורד ואומר כי המלכות שלו והמלך האדיר והגדול מרוב יכולתו וממשלתו משחק ממנו ולכל איש הפורש ממנו ומתחבר עם המלך השפל מעשירו עושר גדול ברוב שלוה והשקט להראות גדולת מלכותו עם זה כאילו אומר אין מלכותו תלוי ברוב עם כי הממלכה שלו הוא והרוצה לפרוש יפרוש כי אין שום חסרון מגיע לו מפרישותו ואדרבה לאנשים אשר עמו שהם ממשלתו איננו מעשירם כדי שלא יראה שהם מחזיקים מלכותו ואם ירצו לעובדו מצד הטוב במה שהוא טוב מוטב ואם לאו הרשות נתונה שאם רוצה לפרוש ממנו יפרוש ולכן כל אנשיו מהם עשירים מהם עניים לראות שאיני מסביר להם פנים כדי שיעבדהו

יסגל

יתגדל מלכותו דאין מלכותו תלוי בהם דמטעם זה לכל הפורש ממנו ומתחבר עם המלך השפל מצליחו ומעשירו לומר הרי החזקתי בידיך שתבא בחברת מלכך לבא להלחם עמי אם תוכל ואז תראה מפלות ובזוי מלכך אשר בחרת ואיך מלכותו הבל ואין בו מועיל · והנה הנמשל מובן מעצמו ומיהו אפרשנו קצת שהנה המלך הגדול הוא הקב"ה שהמלכות שלו הוא ומלכותו בכל משלה ולהראות על זה כל המתחבר עמו שהוא הצדיק ורע לו כדי שלא יראה שתלוי מלכותו בחברת רבוי אנשים עמו ומחזיק בידם כדי שלא יפרשו ממנו כי המלכות שלו היא ואין צורך לו מאנשים וכמו שפירשו חז"ל על פסוק ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם שבשעה שהביא מבול לעולם וימח את כל היקום בריה אז וישב ה' מלך לעולם לומר שאין מלכותו עם כמלך ב"ו שתלוי מלכותו באנשים שאם אדם אין על מי ימלוך · והמלך השפל הוא סמאל הרשע דמרד ברבו ועליו נאמר לא תשתחוה לאל אחר דא סמאל כדאיתא בזוהר המפתה לאדם למרוד במלך האמת ויתחבר עמו והוא רשע וטוב לו דכיון שפירש מהקב"ה ומתחבר עם סמאל מעשירו הקב"ה עושר גדול כאילו אומר הנה החזקתי בידך שתבא עם מלכך אשר בחרת בו להלחם עמי ותראה רפיון כח ושפלות ממשלת המלך אשר בחרת לחסות בצלו וזו היא הסבה צדיק ורע לו רשע וטוב לו כי הצדיק אינו מעשיר אותו הק"בה ואין נותן לו מנוחה שלא יראה שמחזיק ביד כל המתחבר עמו כאילו מלכותו תלוי בהיות עמו רוב עם וכל שבוחר להיות עמו בעבור שהוא מלך אמת ואין מלך כמוהו יהיה וכל הפורש יפרוש שאין מעלתו תלויה באחרים כמלך ב"ו כו' כדפרישי' ולכן רוב המתחברים עמו עניים ורע להם שאם יתעשר לכל המתחברים עמו שהם הצדיקים נראה שמבקש אנשי' לעזרת מלכותו ושוחדם בממון כדי שלא יפרשו ממנו וישתקעו עמו רבים לכן אינו מעשיר לכל הצדיקים ואף שמעשיר לזה יותר מאחר לפי שרואה דבקותו עמו אין סוף ומתוך כך אף שיבואו עליו כל יסורין שבעולם אינו פורש ממנו לכך מעשירו אף לצדיק שרואה בו כל מה שאין טינא בלבו אינו מעשירו כדי שלא יאמר דשוחדו בממון כדי שלא יפרוש ממנו כדי שיתגדל מלכותו וזהו שרמזו רז"ל בדבריהם הנעימים צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור והוא כדפרישית ורשע וטוב לו שהוא רשע שאינו גמור והלך ודבק בסמאל הרשע ומעשירו הקב"ה לומר לו ראה שאיני מצטער מפרישותך כי אין מלכותי תלוי בעם הנני מחזיק בידך שתבא עם מלכך כנגדי ובהיות רשע שאינו גמור נותן לבו בטעם העושר שנולד לו כשנתחבר בסמאל ומבין טעמו של דבר ונותן לב לשוב אל ה' וזהו שאמרו רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור ולזה כשפורש מהקב"ה אינו מעשירו כי יודע הקב"ה דרוב רשעותו סותם שכלו ואם יעשירנו מה לבו להבין כי העשירו הקב"ה כדי לרמוז שאינו מצטער על שפירש ממנו ודבק באחר לפי שאין מלכותו תלוי בעם וכיון שאינו מבין אם כן צורך להעשירו וזהו רשע ורע לו רשע גמור : דוק והבן במה שכתבתי דענין נאה ונחמד הוא לכל מי שאוכל יטעם לו הקב"ה יגלה כבוד מלכותו במהרה בימינו אמן כדי להבין סודי תורתו ויקי' תורה חדשה מאתי תצא אמס"ו :

מוסר השכל בתערומות האדם עם יצרו הרע וכה יאמר לו יצרי יצרי אתה היום תחלת כל תקלותיכי וצרת [...]גון טעמתי כי מיום שידעתיך עוד טובה לא ראו עיני כי חויל ביום יודע כעסו שעל כל מה שהבטחתני מצאתיך כוזב ופתח לשונך מרמה ותוך כי עד ארגיעה לשון שקר נדברי חלקלקות נאת אלי וחשבתיך לאוהב נאמן ומצאתיך אויב שונא נוקם ונוטר יצאת לשטן לי בכל משלח ידי מששתי את כל כלי מה מצאתי מלאי תלאת טומאתך נסתכלתי בעיני שכלי ראיתי שכל מחשבותך עלי להכרית מארץ זכרי ולהכניסני במבואות אפלות ליפול בשחת לא אוכל קום אשר משם דרך למשפטי גיהנם ארץ חשך וצלמות : כי ראיתי טומאת המעשים שהכרחתני לעשות והנה עלה מהם צחנה עד לברוח למרחקים להנצל מארס הריח אשר ממנו מתהוה שרש כל החולאים הממיתים אשר בראותי כן גזרה חכמתי לעשות אופנים לתקן מה שעויתי על ידך ולצאת מרשותך ושלא להביאתך עוד לעולם כי אות נמשך ממך ושפטים לאין מספר : ונתיעצתי עם נפשי רוחי ונשמתי וכה אמרו לי לעשות משערות ראשי מחטים לתפור בהם הקרעים שעשיתי על ידיך במלבושי הנשמה : ומגבות עיני לעשות חצים וזרועותי כקשת נחוש' לזרוק על לבי חצי שנונים לפתוח פתחים להוציא דרך שם טומאת המחשבות אשר החביא יצרי הרע בקרבו : ולפשוט עורי מעלי בתער השכירה ולהעבידו עיבוד לשמה לתקן ממנו מגילות ארוכות מארץ מדה ומעצמותי קולמוסים לכתוב בדמי עליהם כל מה שהרבת מהחטאים ועונו' ופשעים לפני מי שהרבה עמי חסדי לאין חקר ואין מספר ה' צבאות שמו כדי שיהיו פרושות לפני כנגד עיני תמיד לכסה כלימה פני בהיותי קורא בהם דברים הזרים והמעשים המכוערים אשר עשיתי לפני מה שרואה ואינו נראה : ואמרו לי עוד יועצי סנו' הקדושים והטהורים לעשות מגידי מלקות לספרו בעורקי ללקות עצמי מלקות ארבעים כל עת ורגע

ודי ויעלה על זכרוני מה שהכעסתי לבו אי בעצת
סב. ך יצרי הרע אשר אבדתי ואני לרוץ אחריו כאיל
ויחמור ובסוף הברחתי שהייתי כרץ אחרי החמור כי על
כל המעשים שהדריכני לילה ויומם מבאישהו עביט של
מי רגלים : ולטביל עצמי לטהר אותו והמתי שהטיל
בי הגורר יעצוני לעשות חלל גופי מקום מקוה ארבעים
סאה ולמלאתו ממימי דמעות עיני : ולהסיק חלבי
בחום להב הסיגופים להדליק ממנו מדורה להיותי כידון
באש ובמים יחד יומם ולילה לא יכבה : ובמלאת ימי
טהרתי לעשות ממעי עבותים חדשים לקשור עצמי בהם
כדי להיות מוכנע לעבודת בוראי כאשר ידריכני יצרו
הטוב והטהור ולא לבאת עוד לרשות אחר : עוד הוסיפו
לדבר יועצי נפשי פקח עיניך ועשה חוסם כשני אבוקות
כשמש וכירח מאירות לפני ה' תמיד בעסק תורתו ללמוד
וללמד לשמור ולעשות ושפתותיך תם לנת במרוכה כברק
להרבות בתפלה ובתחנות אולי יחנן ה' : ולשונך כעט
סופר מהיר ברינו דברים לפיים מדת הדין וראשך עליך
כמגדל דוד וגופך כחומת ברזל בסבבה וחזקה לסבול כער
הסגופים למרק טעיאם עבירות שעברת ואת אלהיך
הכעסת שוב ואל תתרשל עד זמן שתראה בעצמך שימחו
כל עונותיך ואח"כ לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב
יינך : כל זה יעצני נשמתי רוחי נפשי וראיתי שדברי
חדש הם נחמדים מזהב ומפז ומתוקים מדבש ונופת
צופים ישרים משמחי לב : ויהי כשומעי חשתי ולא
התמהמהתי ועשיתי רגלי קלות כאילות לברוח מעצת
יצרי הרע דמיונו כאריה יכסוף לטרוף נפשי ולמסרה
לחבר מות וככפיר יושב במסתרים ללוכדני בפח מוקשים
ולהושיבני בצלמות במרכי גלגלי להלחם עמי בחוזקה וביד
חזקה : ולהפיל כל בנין שעל ידו בניתי וכל קנין אשר
עמו קניתי : בהסתכלותי שכלם בנוים על קו תהו
ואבני בהו ראיתי בעיני שכלי נסים שעמו בניתי ומשכיות
אבנן תקנתי במקום סיד הלבן בקירות הבתים הופכ

השחור סחור ויסודותיה נהפך יוכדו ובמקום תקרה
צלמות כולו מות : והבית מלאה גלגולים מעשה
אלילים עד שעלה נחנתי נחרבה הראוני עד לרוח
למרחקים או לעלות שחקים להציל נפשי הרע באשר אין
כמוהו דבר רע : מהנה לנגוע נפשי ולא נחפזי :
שהלכתי אחור לבל אראה ברעתי ולא נכרתי : לכן
בחרתי בעצת נשמתי רוחי ונפשי בכל לבבי ובכל חפצי
לעשות כאשר צווני : שבאמת ידעתי כי לא רמוני
ובדרך החיים הדריכוני : ובעשותי עצמם אין פגם
ואין שטן ואל עזרי עזרני והצילני מיד אויבי יצרי הרע
... : והראני יוצרי מקום לברוח ואריכות זמן
... כי אל חפץ חסד הוא עוזר לשבים ומסייע
למתקרבים : ותומך וסומך למדבקים עמו גם לבאים
מבחוץ שמתחלה לא היו בכלל עמו : כאשר נהג עם
החוטאים שבו מיום שברא אדם על הארץ ועד עולם :
ברוך שמקרב אליו השבים כאב המקרב את הבנים :
לאוהבם ולעדן נשמתם בגן עדנו מקום אשר עין לא ראתה
אלהים זולתך יעשה למחכה לו ומסכסך עמהם כאילו
מעולם לא חטאו : ולא מדרך שטו : שבריה חדשה
חושבם ביום שיחוזרו בם :
ואחר עשותי עצת נשמתי והשלכתי מעלי כל אשמותי
עשיתי שלום לנפשי שגם היא יעצני לטובה
לעלות ראש להלוך במקום להבת שלהבת לפני בוראי
ולשמוע מאחרי הפרגוד מה נעשה בדיני אחרי
שובי וישמע את הקול כה אמר ה' שמעתי את
תפלתך ראיתי דמעתך הנני מוסיף על
ימיך ושובע שמחות על פניך נעימות
בימינך נצח : כה ברכני נפשי וכה
העיד רוחי ונשמתי עדים
נאמנים ראוי לסמוך
בהם ואין לנטות
מעליהם

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם :

אמר המחוקק · אשר לעזור׳ השם משתוקק · ולעזרת ישראל מודקק :

כדי שלא יניח חלק וחביב עלי דברות קדשו של הגאון הגדול החסיד מוהר״ר שעפטל ז״ל · בן הגאון הגדול מוהר״ר ישעיה ז״ל · בעל שני לוחות הברית ראיתי לכתוב סימני האזהרות דרך כלל מהגאון הנ״ל כדי שיהיה כל אדם נגד עיניו תמיד ואילו הן :

א זהירות התפלה : ב זהירות הצדקה והמעשר :

ג זהירות התשובה : ד זהירות שבתות וימים טובים :

ה זהירות התורה : ו זהירות עשייה מצוה לשמה :

ז עניין משא ומתן : ח אזהרת ל׳הרע ושיחת חולין :

ט אזהרת קנאה ושנאה וכבוד : י אזהרת על הענוה וכבוד הבריות :

יא אזהרת שלא לבעט בייסורין : יב אזהרת ראיית הנולד :

יג אזהרת שיהיה לכם בטחון בה׳ תמיד : יד אזהרת האכילה :

טו אזהרת מן הסכנה : טז אזהרת נדר ושבועה :

יז אזהרת על חבר טוב : יח אזהרת כבוד האשה ותוכחת הבנים :

נשלמו סימני כללי האזהרות והם י״ח · וסי׳ ח״י ח״י יודוך וסימנ׳ מילת׳ סיה באם יעזה הלב לבנים שיתנהגו בעוסרים כאלה לאחר מותו הרי הוא כאילו לא מת וחי לעולם :

וזכות הגאון הנ״ל יעמוד לי לזכות את השמתי ובכן חיש מהר קמתי · ונדר גדול לאבינו שבשמים נדרתי · ובחסדו הגדול בטחוני שמתי · השתי ולא התמהמהתי ואותיות חדשים מקרוב בעט ברזל חקתי · חוקה חקקתי גזירה גזרתי · על עוסקים ומתגדרים במלאכתי · עניתי להם ואמרתי דעו כי שעליכם עבודת הקודש · הוי מתונים מאוד ותקנה לכם אגרת יקירה לדפוס בעדה תילתא בגודש · ויותר מזה גודרותי להרים המכשלה ובעוני הקורה נכנסתי כדי לייסר המסילה לזכות כל בני הגולה · כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר אחת שאלתי מאת ה׳ ואותה אבקש לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו ואורך ימים ושנות חיים אמן :

כ״ד המעתיר הקטן צבי הירש בן האלוף כהר״ר חיים זצ״ל מפיורדא :

אור לנתיבתי הם מעשי ידי ואצבעותי · בכל לבי אל המוסר דרשתי :
רבוי כוונתי לתוכחתי חפצתי · הורני ה׳ דרך חיים בתשובתי :
מהר אשיב בכל יום שמא אמות למחרתי · כ״ד העוסק מלאכת שמים הועניר אברהם בר אליעזר כ״ץ ז״ל

ידי עשו סידור האותיות באמונה · אודך ביושר לבי אשר נתתי לי דעת ובינה
קדמתי בכסף למלאכת הקודש ואת הטאתי בנינה · ברי כיב שפתי כמנחה טהורה והגונה :
כ״ד העוסק מלאכת הקודש הועניר יעקב בני בר משה ז״ל מפיורדא :

ועל ידי הפ׳ועל העוסק במלאכת הקודש הועניר טובי׳ בר אברהם כ״ץ זעניר שלי״ט :

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הועניר משה בר אברהם כ״ץ זעניר הי״ט :

